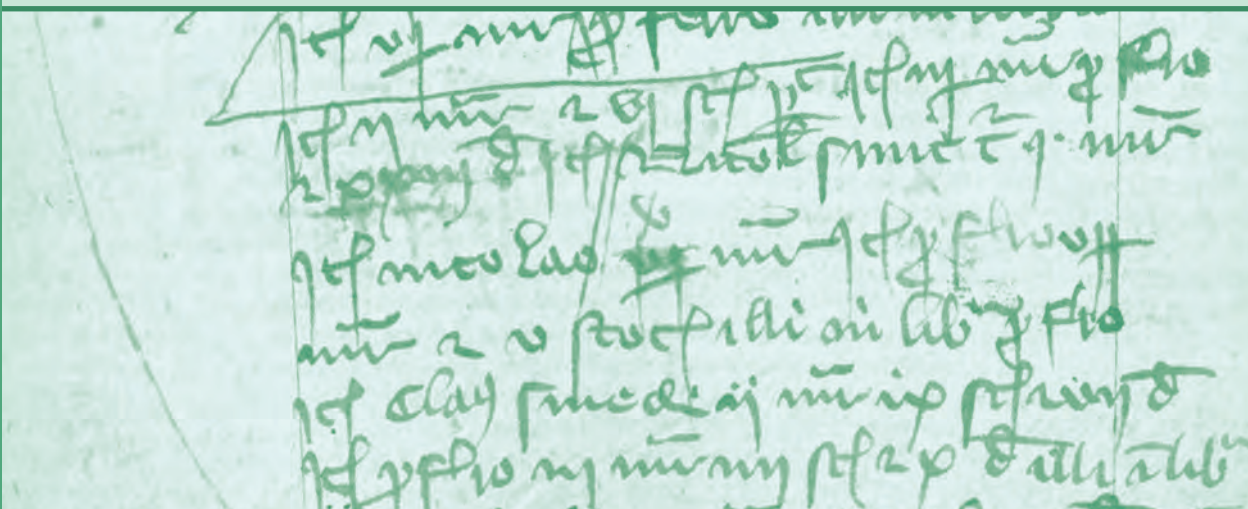

Najstarsze księgi kamlarskie Głównego Miasta Gdańska z XIV-XV wieku

wydał i komentarzem opatrzył
Marcin Grulkowski

Najstarsze księgi kamlarskie
Głównego Miasta Gdańska
z XIV–XV wieku

Studia i Materiały do dziejów Kancelarii w Gdańsku
Tom 2

Seria B
Księgi kamlarskie, Tom 1

Najstarsze księgi kamlarskie Głównego Miasta Gdańska z XIV–XV wieku

wydał i komentarzem opatrzył
Marcin Grulkowski

Instytut Historii PAN
Warszawa 2016

<http://rcin.org.pl>

Recenzja wydawnicza
dr hab. prof. UMK Piotr Oliński

Redakcja i korekta
Jolanta Rudzińska

Indeksy
Marcin Grulkowski

Zusammenfassung
Katarzyna A. Chmielewska

Abstract
Grażyna Waluga

Opracowanie graficzne i projekt okładki
Dariusz Górski

Na okładce
Fragment najstarszej księgi kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382
(APGd, 300, 12/1, pag. 96)

© Copyright by Marcin Grulkowski

© Copyright by Instytut Historii im. Tadeusza Manteuffla Polskiej Akademii Nauk

ISBN 978–83–63352–64–6

Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych
na podstawie decyzji numer DEC-2012/05/D/HS3/03679

Wydanie I, Warszawa 2016
Instytut Historii PAN
Rynek Starego Miasta 29/31
00–272 Warszawa
22 831 02 61–62 w. 44
www.ihpan.edu.pl
<http://ksiegarnia-ihpan.edu.pl>
wydawnictwo@ihpan.edu.pl

Druk i oprawa
Zakład Graficzny UW. Zam. 1492/2015

Spis treści

I. Wstęp	7
A. Kamlaria w Głównym Mieście Gdańsku w późnym średniowieczu	13
B. Stosunki monetarne w Prusach w XIV–XVI w.	19
C. Metoda edytorska	27
D. Wykaz skrótów	30
E. Zusammenfassung	37
II. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382 (APGd, 300, 12/1)	41
A. Wygląd zewnętrzny źródła	41
B. Układ wewnętrzny i treść źródła	52
C. Zusammenfassung	65
D. Edycja źródła	102
III. Podręczne rejestry kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w. (APGd, 300, 12/488)	204
A. Wygląd zewnętrzny źródła	204
B. Układ wewnętrzny i treść źródła	211
C. Zusammenfassung	217
D. Edycja źródła	227
IV. Rejestr dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483 (APGd, 300, 12/489)	278
A. Wygląd zewnętrzny źródła	278
B. Układ wewnętrzny i treść źródła	284
C. Zusammenfassung	289
D. Edycja źródła	293
Bibliografia	304
Abstract.	328
Spis tabel	331

Spis wykresów	332
Spis rycin	333
Indeks osobowy i geograficzny	337
Indeks rzeczowy	358

Rozdział I

Wstęp

Publikacja trzech najstarszych ksiąg kamlarskich Głównego Miasta Gdańska otwiera program edycji ksiąg miejskich użytkowanych w gdańskich kancelariach miejskich w okresie od XIV w. aż po czasy nowożytne. Największy zasób kodeksów miejskich zachował się dla Głównego Miasta Gdańska, które ze względu na swoją rolę polityczną i gospodarczą doprowadziło na początku wojny trzynastoletniej do zlikwidowania Młodego Miasta Gdańska (1455)¹ oraz podporządkowania Starego Miasta (1457)². Stan edycji źródłowych ksiąg Głównego Miasta Gdańska niejednokrotnie już był przedmiotem krytycznych ocen³. Przede wszystkim podejmowano

¹ W historiografii nowożytnej likwidację Młodego Miasta Gdańska przedstawił R. Curicke, *Der Stadt Dantzig Historische Beschreibung*, Amsterdam–Dantzig 1688, s. 13–14. Zob. też Simson *Geschichte* 1, s. 240; E.M. Wermter, *Bürgereignung und Königsprivileg. Bemerkungen zur Verfassungsgeschichte von Danzig 1456/57*, w: *Die Stadt in Preußen. Beiträge zur Entwicklung vom frühen Mittelalter bis zur Gegenwart*, hg. von U. Arnold, Lüneburg 1983 (Nordost-Archiv, Bd. 23: Tagungsberichte der Historischen Kommission für ost- und westpreußische Landesforschung, Bd. 3), s. 90; Z. Maciakowska, *Młode Miasto w Gdańsku – jego położenie i wielkość*, w: *Z dziejów średniowiecza. Pamięci profesora Jana Powierskiego (1940–1999)*, red. W. Długokęcki, Gdańsk 2010, s. 227.

² AStP 4, nr 282, 367; Simson *Geschichte* 4, nr 137, 141; Katalog dokumentów, nr 20, 47; E. Cieślak, *Przywileje Gdańska z okresu wojny 13-letniej na tle przywilejów niektórych miast bałtyckich*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 6, 1954, z. 1, s. 61; tenże, *Przywileje wielkich miast pruskich z XV w. jako etap rozwoju samorządu miejskiego*, „Rocznik Gdański”, t. 25, 1966, s. 41; H. Samsonowicz, *Gdańsk w okresie wojny trzynastoletniej*, w: *Historia Gdańska*, t. 2: 1454–1655, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, s. 74–75; J. Zdrenka, *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342–1525*, Toruń 1992, s. 59–60.

³ J. Tandecki, *Źródła do dziejów miast pomorskich do końca XVIII wieku*, w: *Stan badań i potrzeby edycji źródłowych dla historii Pomorza i innych krajów południowej strefy bałtyckiej. Materiały konferencji ogólnopolskiej z 25–26 listopada 1994 r. w Toruniu*, red. M. Biskup, Toruń 1995, s. 64; tenże, *Stand und Bedürfnisse der Quelleditionen zur Geschichte Preussens im Mittelalter und an der Schwelle zur Neuzeit*, w: *Edition deutschsprachiger Quellen aus dem Ostseeraum (14.–16. Jahrhundert)*, hg. von M. Thumser, J. Tandecki, D. Heckmann, Toruń 2001, s. 206–207; R. Czaja, *Zum Stand hansischer und preussischer Editionen*, w: tamże, s. 226–227; J.E. Beuttel, rec.: *Księgi szosu i wykazy obciążeń mieszkańców*

wysiłki częściowej publikacji tekstu kodeksów. Wynikało to z zainteresowania historyków jedynie określonymi rodzajami wpisów oraz braku zainteresowania księgą miejską jako całością. Karl Hoburg (1856) opublikował teksty ordynacji i zarządzeń rady Głównego Miasta Gdańska, zachowane w ogólnej księdze radzieckiej z XV w., przechowywanej w ówczesnej Bibliotece Królewskiej w Berlinie (dziś Staatsbibliothek): ordynację rady miejskiej z 1421 r. z późniejszymi zmianami, zarządzenie w sprawie upominków na rzecz przedstawicieli administracji państwa krzyżackiego oraz uposażenia urzędników i sług miejskich, ordynację cechu piekarzy dotyczącą cen pieczywa z 1433 r. oraz zarządzenie regulujące sposób ważenia masła⁴. W monumentalnej monografii handlu i rzemiosła w Gdańsku XIV–XV w. Theodor Hirsch (1858) jako pierwszy historyk wykorzystał w sposób masowy gdańskie księgi miejskie, przy okazji publikując teksty niektórych wpisów z ksiąg *missivów* Głównego Miasta oraz księgi miejskiej Młodego Miasta Gdańska⁵. Ten sam badacz wydał w serii „*Scriptores Rerum Prussicarum*” (1870) wraz z gdańskimi kronikami z XV–XVI w. fragmenty niektórych ksiąg Głównego Miasta: 1) coroczne wykazy składu kolegium radzieckiego i ławniczego zawarte w księdze *kiery*⁶; 2) wydane wcześniej ordynacje i zarządzenia rady Głównego Miasta Gdańska, ponadto formularz przysięg członków władz miejskich z 1425 r., zarządzenie z 1425 r. w kwestii uposażenia mistrza murarskiego Clausa Swedera, zatrudnionego przy budowie kościoła Najświętszej Marii Panny oraz zarządzenie o uposażeniu stolarza miejskiego z 1430 r. – występujące we wspomnianej ogólnej księdze radzieckiej z XV w., przechowywanej w Berlinie⁷; 3) ordynację sądu ławniczego Głównego Miasta Gdańska („*Ordinance der herren scheppen*”) umieszczoną w księdze, której w XIX w. nadano tytuł *Das Danziger Schöffnenbuch*⁸; 4) różnorodne wpisy z dwóch najstarszych ksiąg radzieckich i z podręcznego notatnika pisarza miejskiego (*Manuale notarii civitatis Danczk*)⁹. W przypadku najstarszych ogólnych ksiąg radzieckich (które uległy ewolucji w kierunku ksiąg recesów hanzeatycznych oraz ksiąg recesów zjazdów pruskich) przedmiotem edycji stały się

Starego Miasta Torunia z lat 1394–1435, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, A. Czacharowski, Toruń 2002 (Źródła do Dziejów Średniowiecznego Torunia, cz. 1); *Księgi małoletnich z lat 1376–1429*, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002 (Źródła do Dziejów Średniowiecznego Torunia, cz. 2), „*Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung*”, Jg. 54, 2005, H. 3, s. 449.

⁴ K. Hoburg, *Urkundliches zur innern Geschichte Danzigs*, „*Neue Preußische Provinzial-Blätter*”, 2. Folge, Bd. 10, 1856, s. 284–300.

⁵ Hirsch, s. 281–282, 336–337.

⁶ SRP 4, s. 311–334.

⁷ Tamże, s. 334–342, 354–355.

⁸ Tamże, s. 343–346.

⁹ Tamże, s. 351–357.

recesy¹⁰. Te pierwotnie samodzielne sprawozdania z obrad i ustaleń zjazdów hanzeatyckich lub miast pruskich stawały się, po dostarczeniu do kancelarii miejskiej przez uczestników zjazdu, podstawą wpisów do ksiąg¹¹. Wybrane listy i dokumenty, a także inne wpisy, występujące w księgach missiwów, ogólnych księgach radzieckich i księgach recesów, były ponadto publikowane w dyplomatariuszu lubeckim, hanzeatyckim, duńskim i innych kodeksach dyplomatycznych¹², a także w odrębnych artykułach źródłoznawczych¹³. Przedmiotem częściowych edycji stały się ponadto fragmenty najstarszej księgi gruntowej założonej w 1357 r.: wykaz właścicieli nieruchomości na Starym Przedmieściu i spichrzów położonych po drugiej stronie Motławy, a także wykaz kontraktów rentowych z terenu Głównego Miasta

¹⁰ *Die Recesse und andere Akten der Hansetage von 1256–1430*, Bd. 2–8, hg. von K. Koppmann, Leipzig 1872–1897 (Hanserecesse, Bd. 2–8); *Hanserecesse von 1431–1476*, Bd. 1–6, bearb. von G. von der Ropp, Leipzig 1876–1890; ASTP 1.

¹¹ O genezie recesów zob. W. Becker, *Die Hanse und das Reich aus dem Blickwinkel der Kommunikation*, w: *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft. Referate der 12. Arbeitstagung der Gesellschaft für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte vom 22.–25. 4. 1987 in Siegen*, hg. von H. Pohl, Stuttgart 1989 (Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte. Beihefte, Nr. 87), s. 101; Th. Behrmann, *Der lange Weg zum Rezeß. Das erste Jahrhundert hansischer Versammlungsschriftlichkeit*, „Frühmittelalterliche Studien”, Bd. 36, 2002, s. 453.

¹² *Urkundenbuch der Stadt Lübeck* [dalej cyt.: UB Lübeck], Th. 1, Lübeck 1843; Th. 2, 1–2. Hälfte, Lübeck 1856–1858; *Codex Diplomaticus Prussicus. Urkundensammlung zur älteren Geschichte Preussens aus dem Königl. Geheimen Archiv zu Königsberg, nebst Regesten*, hg. von J. Voigt, Bd. 3, Königsberg 1848; Bd. 5, Königsberg 1857; *Hansisches Urkundenbuch*, Bd. 4, bearb. von K. Kunze, Halle a. S. 1896; Bd. 5–6, bearb. von K. Kunze, Leipzig 1899–1905; Bd. 7, Halbbd. 1, bearb. von H.-G. von Rundstedt, Weimar 1939; Bd. 8–10, bearb. von W. Stein, Leipzig 1899–1907; Bd. 11, bearb. von W. Stein, München–Leipzig 1916; *Bronnen tot de geschiedenis van den oostzeehandel*, verzam. door H.A. Poelman, deel 1: 1122–1499, st. 1, ‘s-Gravenhage 1917 (Rijks Geschiedkundige Publicatiën, vol. 35), nr 448; *Diplomatarium Danicum*, Række 4, Bd. 1: 1376–1379, udg. af H. Nielsen, København 1983; Bd. 2: 1380–1385, udg. af H. Nielsen, København 1987; Bd. 3: 1386–1388, udg. af Th. Riis, København 1993; Bd. 4: 1389–1392, udg. af H. Nielsen, København 1994; Bd. 5: 1393–1395, udg. af H. Nielsen, København 1998; Bd. 6: 1396–1398, udg. af A. Andersen, København 1998; Bd. 7: 1399–1400, udg. af A. Andersen, R. Friedmann og H. Nielsen, København 2000. W tomach 8–12 *Diplomatarium Danicum*, wydanych online, opublikowano wpisy z gdańskich ksiąg radzieckich i ksiąg recesów z lat 1401–1412; diplomatarium.dk/konkordans (21 XII 2015 r.). Szczegółową zawartość ogólnych ksiąg radzieckich z informacjami dotyczącymi miejsca publikacji poszczególnych wpisów przedstawił J. Zdrenka, *Średniowieczne gdańskie księgi miejskie nie w pełni wykorzystanym źródłem do dziejów miasta w XIV–XV w.*, w: *Kopijnicy, szyprowie, tenutariusze*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2002 (Gdańskie Studia z Dziejów Średniowiecza, nr 8), s. 357–369.

¹³ W. Recke, *Regesten ihres Schriftwechsels aus dem Danziger Staatsarchiv*, „Zeitschrift des Vereins für die Geschichte von Soest und der Börde”, Bd. 42/43, 1927, s. 129–137; J. Zdrenka, *Regesty dokumentów zachodniopomorskich w archiwum gdańskim. Część I: do roku 1400*, „Informator Archiwalny”, t. 8, 1981, s. 1–40; tenże, *Zatarg gdańsko-pomorski z XIV w. i jego formalne rozwiązywanie*, w: *Odkrywcy, princepsi, rozbójnicy*, red. B. Śliwiński, Malbork 2007 (Studia z Dziejów Średniowiecza, nr 13), s. 402–403.

Gdańska¹⁴. Niewiele ksiąg stało się z kolei przedmiotem całościowych edycji. Do tej grupy należy zaliczyć wspomniany już kodeks nazywany umownie *Das Danziger Schöffebuch*. Zawierał on nie tylko tekst ordynacji sądu ławniczego Głównego Miasta Gdańska, lecz także wilkierzy krajowych i miejskich¹⁵. Erich Keyser wydał z kolei księgę szosu z 1377/1378 r.¹⁶ Jako wstęp do innych działań edytorskich należy traktować zachowany w Archiwum Państwowym w Gdańsku rękopis E. Keysera zawierający odpis tekstu głównomiejskich poliptyków woskowych¹⁷. Rejestr czynszowy, spisany na tabliczkach woskowych i przechowywany w Kopenhadze, został opublikowany przez Georga Galstera (1959)¹⁸. Ostatnią pełną edycję reprezentuje przechowywana w Berlinie ogólna księga radziecka z XV w., której fragmenty były dawniej wielokrotnie publikowane¹⁹.

Mimo włączenia Starego Miasta do gminy głównomiejskiej działała tam nadal odrębna kancelaria i archiwum. Zasoby kancelaryjne Starego Miasta Gdańska, jak też zniszczonego Młodego Miasta, przechowywano w kościele św. Katarzyny, potem także w ratuszu staromiejskim²⁰. Z ksiąg Starego Miasta Gdańska wydano zaledwie fragmentarycznie księgę czynszową z 1495 r., zawierającą ponadto wykaz właścicieli nieruchomości z terenu Osieka i ich powinności czynszowych z 1489 r.²¹ Edycji wymagają wszystkie księgi czynszowe z przełomu XV i XVI w.²², pozostałości staromiejskich ksiąg ławniczych z XV w.²³ i najstarsze rachunki kamlarzy

¹⁴ Keyser *Baugeschichte*, s. 499–505; M. Grulkowski, *Rynek renty w Głównym Mieście Gdańsku w świetle najstarszych ksiąg gruntowych w XIV–XV wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów domu gdańskiego*, cz. 1, red. E. Kizik, Gdańsk 2009, s. 43–97.

¹⁵ *Das Danziger Schöffebuch*, hg. von M. Töppen, Marienwerder 1878.

¹⁶ E. Keyser, *Die Bevölkerung Danzigs und ihre Herkunft im 13. und 14. Jahrhundert*, Lübeck 1924 (Pfingstblätter des Hansischen Geschichtsvereins, Bd. 15), s. 61–93.

¹⁷ APGd, 300, R/Bb, 53. Krytykę odpisu E. Keysera przeprowadził Tomasz Jasiński; zob. tenże, *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991 (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Seria Historia, nr 154), s. 228–258.

¹⁸ *Ein Danziger Wachstafelzinsbuch aus dem 15. Jahrhundert*, hg. von G. Galster, „Zeitschrift für Ostforschung”, Jg. 8, 1959, H. 2, s. 231–259.

¹⁹ K. Neitmann, *Ein rätselhaftes Danziger Stadtbuch des 15. Jahrhunderts. Textedition mit Bemerkungen zur Entstehungsgeschichte*, „Beiträge zur Geschichte Westpreußens”, 19, 2004, s. 29–67.

²⁰ J. Kaufmann, *Studien zur Geschichte der Altstadt Danzig*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 55, 1913, s. 103–113.

²¹ APGd, 300, 41/181; E. Keyser, *Die Besiedlung der Altstadt Danzig*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 61, 1921, s. 182–192; Keyser *Baugeschichte*, s. 505–518.

²² APGd, 300, 41/180 (z lat 1478–1491); APGd, 300, 41/181 (z lat 1489–1497); APGd, 300, 41/182 (z lat 1497–1498); APGd, 300, 41/183 (z 1501 r.); APGd, 300, 41/184 (z lat 1511–1512); APGd, 300, 41/185 (z 1523 r.).

²³ APGd, 300, 41/187 (fragment księgi ławniczej założonej w 1417 r. i prowadzonej do lat 50. XV w., zawierający wpisy z lat 1439–1452); APGd, 300, 41/188 (fragment księgi

Starego Miasta w postaci składek²⁴, a także rachunki cegielni z lat 1473–1527 i 1501–1515²⁵. Do dziś zachowały się jedynie dwie księgi Młodego Miasta Gdańska: ogólna księga radziecka oraz księga przyjęć do prawa miejskiego z lat 1400–1455²⁶. Zostały one ostatnio wydane przez Krzysztofa Kopińskiego i Piotra Olińskiego (2008)²⁷.

Powyższy przegląd pokazuje, że księgi ze zbioru Kamlaria stały się przedmiotem nielicznych edycji. W większym zakresie były przedmiotem opracowań źródłoznawczych i archiwistycznych, najczęściej jednak łącznie z innymi średniowiecznymi kodeksami przechowywanymi w gdańskim archiwum²⁸. W braku krytycznych edycji należy upatrywać hamulec w badaniach nad finansami Głównego Miasta Gdańska. Od opublikowania przed ponad stu laty monografii finansów Gdańska nie pojawiła się w historiografii gdańskiej żadna synteza poruszająca tę stronę życia miejskiego²⁹. Należy jednak zaznaczyć, że pojawiły się zwłaszcza w ostatnich latach liczne opracowania dotyczące różnych przejawów miejskiej polityki finansowej późnośredniowiecznego Gdańska (tzw. czynszu gdańskiego, cła funtowego i palowego oraz rynku renty)³⁰. Rosnąca liczba monografii i artykułów na

ławniczej z wpisami z lat 1498–1499). Por. E. Keyser, *Die Gerichtsbücher der Altstadt Danzig*, „Mitteilungen des Westpreußischen Geschichtsvereins”, Jg. 23, 1924, Nr. 2, s. 31–32.

²⁴ APGd, 300, 41/47.

²⁵ APGd, 300, 41/77–78.

²⁶ APGd, 300, 82/1–2

²⁷ *Księgi Młodego Miasta Gdańska 1400–1455 (1458–1459)*, wyd. K. Kopiński, P. Oliński, Toruń 2008 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 100). Zob. też P. Oliński, *Die Stadtbücher der Jungstadt Danzig und die Probleme ihrer Edition*, w: *Editionswissenschaftliche Kolloquien 2003/2004. Historiographie, Briefe und Korrespondenzen. Editorische Methoden*, hg. von M. Thumser und J. Tandecki unter Mitarb. von A. Thumser, Toruń 2005 (Publicationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quellenedition, Bd. 3), s. 323–334.

²⁸ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszczańskiej (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa–Toruń 1990, s. 124–143; T. Jasiński, dz. cyt., s. 228–258; K. Komsta, *Gdańskie księgi wpisów*, w: *100 lat Archiwum Państwowego w Gdańsku. Sesja jubileuszowa 8 VI 2001*, red. A. Przywuska, J. Rdzanek, Gdańsk 2001, s. 185–216; też, *Danziger Amtsbücher aus den Jahren 1357–1794 und 1807–1814*, „Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde”, Bd. 47/48, 2001/2002, s. 285–334; P. Oliński, *Die Danziger Stadtbücher im 14. und der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, w: *Verwaltung und Schriftlichkeit in den Hansestädten*, hg. von J. Sarnowsky, Trier 2006 (Hansische Studien, Bd. 16), s. 115–116.

²⁹ Por. Foltz Geschichte.

³⁰ W. Stark, *Die Danziger Pfahlkammerbücher (1468–1476) als Quelle für den Schiffs- und Warenverkehr zwischen den wendischen Hansestädten und Danzig*, „Rostocker Beiträge”, Bd. 1, 1966, s. 57–78; H. Samsonowicz, *Cła nadbałtyckie w późnym średniowieczu*, „Zapiski Historyczne”, t. 33, 1968, z. 3, s. 151–170; Możejko Czysz; M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska jako źródło historyczne*, w: *Komturzy, rajcy, żupani*, red. B. Śliwiński, Malbork 2005 (Studia z Dziejów Średniowiecza, nr 11), s. 123–164; tenże, *Rynek renty w Głównym Mieście Gdańsku*, s. 21–98; tenże, *Wprowadzenie cła*

ten temat sprawia, że ważnym postulatem staje się złagodzenie dysproporcji pomiędzy pracami edytorskimi a właściwymi pracami badawczymi.

Niniejszy program edytorski zakłada krytyczne wydanie tekstu najważniejszych ksiąg z kancelarii Głównego i Starego Miasta Gdańska. Istotną jego częścią staną się publikowane w podserii A („Studia”) opracowania monograficzne różnorodnych problemów związanych z funkcjonowaniem kancelarii miejskiej w Gdańsku, w średniowieczu i czasach nowożytnych. W tomie 1 „Studiów i Materiałów do Dziejów Kancelarii w Gdańsku”, w podserii A, powstała już monografia ukazująca na przykładzie najstarszych ksiąg miejskich rozwój systemu kancelaryjnego Głównego Miasta Gdańska w XIV i na początku XV w.³¹ Oprócz tego rodzaju ujęć „horyzontalnych”, podejmujących tematykę sposobów działania kancelarii Gdańska w określonym momencie dziejowym za pomocą szerokiego spektrum wytworów kancelaryjnych, przyszłe badania powinny koncentrować się także na ukazaniu przemian poszczególnych serii ksiąg od ich założenia (często już w XIV/XV w.) do zamknięcia³². Postulat ten dotyczy szczególnie najważniejszej dla Gdańska serii kodeksów, tj. ksiąg gruntowych³³. W podserii A powinny znaleźć się ponadto syntezy i monografie, których celem będzie porównanie systemu kancelaryjnego Gdańska i innych ośrodków miejskich w późnym średniowieczu³⁴, a także poruszające problem relacji pomiędzy działaniami kancelaryjnymi a czynnościami administracji miejskiej.

Poszczególne kodeksy publikowane będą w kolejnych podseriach odpowiadających najczęściej seriom ukształtowanym w kancelarii Głównego Miasta Gdańska. Zaplanowano wpiery publikację najstarszych ksiąg prowadzonych przez urząd kancelarii (podseria B). Niniejsza edycja powstała

funtowego w Gdańsku w 1443 r. Źródło do dziejów polityki finansowej państwa zakonu krzyżackiego, „Rocznik Gdański”, t. 69–70, 2009–2010, s. 113–130; tenże, *Cło funtowe a działalność kancelarii Głównego Miasta Gdańska w XIV–XV w.*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, t. 70, 2010, s. 147–173.

³¹ Grulkowski *Najstarsze księgi*.

³² Do tej pory powstały w tym obszarze badawczym nieliczne prace w odniesieniu do ksiąg *missivów* i ogólnych ksiąg radzieckich oraz ostatnio rejestrów tzw. czynszu gdańskiego z drugiej połowy XV w.; zob. M. Sławoszevska, *Gdańskie „Missiva”*, „Archeion”, t. 29, 1958, s. 199–207; J. Zdrenka, *Średniowieczne gdańskie księgi miejskie*, s. 357–369.

³³ Z opracowań źródłoznawczych na ich temat zob. L.M.B. Aubert, *Beiträge zur Geschichte der deutschen Grundbücher*, „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte”, Germ. Abt., Bd. 14, 1893, s. 12–25; E. Kloss, *Gdańskie księgi gruntowe*, „Archeion”, t. 22, 1954, s. 196–212; M. Grulkowski, *Najstarsze księgi gruntowe Głównego Miasta Gdańska w XIV i XV wieku. Uwagi źródłoznawcze*, w: *Miasta polskie w średniowieczu i czasach nowożytnych*, red. P. Goldyn, Kraków 2008 (Biblioteka Porozumienia Doktorantów Uczelni Krakowskich, t. 1), s. 181–200.

³⁴ W nowszej historiografii zob. przykładowo T. Jasiński, dz. cyt.; J. Tandecki, *Średniowieczne księgi*.

w ramach projektu pt. „Opracowanie edycji ksiąg kamlarskich Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XIV–XV wieku”. Projekt został sfinansowany ze środków Narodowego Centrum Nauki przyznanych na podstawie decyzji nr DEC-2012/05/D/HS3/03679 (konkurs SONATA 3)³⁵. W niniejszym tomie przedmiotem edycji stały się: najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382³⁶, podręczne rejestry kamlarskie z drugiej połowy XV w.³⁷ oraz księga dochodów i wydatków miejskich z lat 1481–1482³⁸. Tom 3, będący również efektem wymienionego powyżej projektu badawczego, zawierać będzie krytyczną edycję dwóch ksiąg małoletnich Głównego Miasta Gdańska z lat 1441–1460 i 1451–1460³⁹. Księgi rachunkowe zachowane w zespole Kamlaria stanowią największą część zasobu ksiąg w zbiorze Archiwum Miasta Gdańska. W odrębnej podserii C powstaną edycje ksiąg i rejestrów podatkowych (ksiąg i rejestrów czynszowych oraz szosu), należące również do zespołu Kamlaria. W kolejnych podseriach „Studiów i Materiałów do Dziejów Kancelarii w Gdańsku” zaplanowałem wydawanie ksiąg gruntowych, ogólnych ksiąg radzieckich i *libri memorandorum* oraz ksiąg ławniczych.

A. Kamlaria w Głównym Mieście Gdańsku w późnym średniowieczu

W miastach późnośredniowiecznej Europy, w tym na obszarze oddziaływania Hanzy, kamlaria była urzędem wytwarzającym największą ilość różnego rodzaju wytworów kancelaryjnych⁴⁰. Miasta hanzeatyckie (w tym także pruskie) bardzo wcześnie uzyskały autonomię finansową⁴¹. Dlatego też księgi finansowe należą do najstarszych źródeł ukazujących dzia-

³⁵ Na temat projektu zob. M. Grulkowski, *Die Kämmererbücher der Danziger Rechtstadt in der zweiten Hälfte des 14. und im 15. Jahrhundert – ein neues Editionsprojekt*, w: *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2013. Neuere Editionen der sogenannten „Ego-Dokumenten” und andere Projekte in den Editionswissenschaften*, hg. von H. Flachenecker und J. Tandecki unter Mitarb. von K. Kopiński, Toruń 2015 (Publikationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quellenedition, Bd. 7), s. 295–319.

³⁶ APGd, 300, 12/1.

³⁷ APGd, 300, 12/488.

³⁸ APGd, 300, 12/489.

³⁹ APGd, 300, 12/479–480.

⁴⁰ W. Stieda, *Städtische Finanzen im Mittelalter*, „Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik”, Folge 3, Bd. 17, 1899, H. 1, s. 5–11.

⁴¹ Dla Lubeki proces ten pokazała I.-M. Wülfing, *Städtische Finanzpolitik im späten 13. Jahrhundert*, w: *Beiträge zum spätmittelalterlichen Städtewesen*, hg. von B. Diestelkamp, Köln–Wien 1982 (Städteforschung, Reihe A: Darstellungen, Bd. 12), s. 34–51. Dla miast pruskich zob. R. Czaja, *Miasta pruskie a zakon krzyżacki. Studia nad stosunkami między miastem a władzą terytorialną w późnym średniowieczu*, Toruń 1999, s. 69–70.

łałność administracyjną rady miejskiej⁴². Wielokrotnie wskazywano już na ich znaczenie badawcze nie tylko dla dziejów miast⁴³. Trzeba tu zaznaczyć, że miały one zróżnicowany charakter.

Kancelaria każdego właściwie miasta wytwarzała własne, specyficzne nazewnictwo poszczególnych ksiąg miejskich (w tym rachunkowych)⁴⁴. Ze względu na ścisłe kontakty kancelarii miejskich nomenklatura ksiąg miejskich wykazywała podobieństwa najczęściej z miastami należącymi do tego samego regionu. W węższym znaczeniu mianem ksiąg kamlarskich określano serię kodeksów zawierających zestawienia ogólnych wydatków i dochodów miasta. Jednak dalszy rozwój rachunkowości miejskiej wynikał z rozwoju instytucji miejskich. Tego typu księgi genetycznie wyprzedzały powstanie ksiąg rachunkowych, rejestrujących przepływy finansowe wyspecjalizowanych urzędów miejskich⁴⁵. Przejęcie przez te urzędy metod rachunkowości powodowało powstanie odrębnych kas, a w ślad za tym odrębnych ksiąg rachunkowych. Należy przy tym zauważyć, że całkowite wyłączenie działalności niektórych urzędów spod nadzoru kamlarii powodowało, że niektórych przepływów nie uwzględniano w księgach kamlarskich *sensu stricto*. Inne kasy mogły natomiast podlegać kasie głównej (zarządzanej przez kamlarię), wówczas sprawozdania finansowe takich urzędów uwzględniano w zestawieniu wydatków i dochodów we właściwej księdze kamlarskiej⁴⁶. Ta podległość finansowa innych urzędników wobec

⁴² R. Kluge, *Das Stadtbuch als onomastische Quelle. Entstehung, Funktion und Stand der Erfassung in den neuen Bundesländern*, w: *Stadtbücher als namenkundliche Quelle. Vorträge des Kolloquiums vom 18.–20. September 1998*, hg. von F. Debus, Stuttgart 2000 (Akademie der Wissenschaften und der Literatur. Abhandlungen der Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse. Einzelveröffentlichung, Nr. 7), s. 35–36.

⁴³ Zob. J. Hohlfeld, *Stadtrechnungen als historische Quellen. Ein Beitrag zur Quellenkunde des ausgehenden Mittelalters. Dargelegt an dem Beispiele der Pegauer Stadtrechnungen des 14./15. Jahrhunderts*, Leipzig 1912 (Bibliothek des sächsischen Geschichte und Landeskunde, Bd. 4, H. 1); W. Jappe Alberts, *Mittelalterliche Stadtrechnungen als Geschichtsquellen*, „Rheinische Vierteljahrsblätter”, Jg. 23, 1958, H. 1/2, s. 75–96.

⁴⁴ Zob. K. Beyerle, *Die deutschen Stadtbücher*, „Deutsche Geschichtsblätter”, Bd. 9, 1910, H. 6/7, s. 188 nn.; J. Hartmann, *Allgemeine Entwicklung des Amtsbuchwesens*, w: *Die archivalischen Quellen. Mit einer Einführung in die Historischen Hilfswissenschaften*, hg. von F. Beck, E. Henning, Aufl. 5, Köln–Weimar–Wien 2012, s. 65; D. Geuenich, *Was sind eigentlich ‘Stadtbücher’? Versuch einer Definition*, w: *Stadtbücher als namenkundliche Quelle*, s. 21–25.

⁴⁵ O. Volk, *Die Visualisierung städtischer Ordnung. Ein Zugang aus spätmittelalterlichen Stadtrechnungen*, „Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums und Berichte aus dem Forschungsinstitut für Realienkunde”, 1993, s. 38–39.

⁴⁶ S.W. Rausch, *Das Rechnungswesen der österreichischen Städte im ausgehenden Mittelalter unter besonderer Berücksichtigung der Städte in den österreichischen Stammlanden Nieder- und Oberösterreich*, w: *Finances et comptabilité du XIIIe au XVIe siècle. Colloque international. Blankenberge, 6.–9. IX. 1962. Actes*, Bruxelles 1964, s. 192; E. Isenmann, *Die deutsche Stadt im Spätmittelalter 1250–1500. Stadtgestalt, Recht, Stadregiment, Kirche*,

kamlarii oraz wielostronny charakter jej działalności sprawiał, że pod jej kontrolą pozostawały – oprócz właściwych ksiąg kamlarskich – niekiedy różne wytwory kancelaryjne. Mimo że odzwierciedlały one jedynie ściśle określony wycinek działalności finansowej miasta, wytwory te były niekiedy również określane mianem ksiąg kamlarskich (w szerokim tego słowa znaczeniu). Taki system nazewnictwa, w którym nazwa księgi wynikała przede wszystkim z nazwy prowadzącego ją urzędu, nie zaś z funkcji, występował w Lubece. Tamtejsze najstarsze księgi nazywane kamlarskimi, prowadzone w sposób ciągły od 1316 r., były w istocie księgami czynszowymi służącymi do corocznego rejestrowania opłat czynszowych i rent z niektórych nieruchomości na rzecz miasta⁴⁷. W wielu miastach hanzeatyckich (Rewel⁴⁸, Ryga⁴⁹, Hamburg⁵⁰, Hildesheim⁵¹, Wesel⁵², Kolonia⁵³,

Gesellschaft, Wirtschaft, Stuttgart 1988, s. 179–181; R. Vogelsang, *Kämmereibücher*, w: *LexMa 5*, szp. 890. Por. też A. Ranft, *Städtisches Finanzgebaren und -management am Ende des Mittelalters anhand der Rechnungsbücher des Lüneburger Rats*, w: *Finances publiques et finances privées au bas moyen âge. Actes du colloque tenu à Gand les 5 et 6 mai 1995*, ed. M. Boone, W. Prevenier, Leuven–Apeldoorn 1996 (Studies in Urban Social, Economic and Political History of the Medieval and Modern Low Countries, Nr. 4), s. 33.

⁴⁷ Zob. UB Lübeck, T. 2, H. 2, nr 1086, 1098. Nazewnictwo to potwierdza dokument wystawiony 27 XI 1411 r., w którym duchowny lubecki Johannes von Hachede potwierdził, że rada wykupiła od niego rentę w wysokości 20 grzywien, zapisaną niegdyś na jego ojca Heinricha „in libro universitatis camerariorum”; UB Lübeck, Bd. 5, Lübeck 1877, nr 384.

⁴⁸ *Die ältesten Kämmereibücher der Stadt Reval 1363–1374*, hg. von O. Greiffenhagen, Reval 1927 (Publikationen aus dem Revaler Stadtarchiv, Bd. 3); *Kämmereibuch der Stadt Reval 1432–1463*, Hbd. 1–2, bearb. von R. Vogelsang, Köln–Wien 1976 (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte, Neue Folge, Bd. 22); *Kämmereibuch der Stadt Reval 1463–1507*, Hbd. 1–2, bearb. von R. Vogelsang, Köln–Wien 1983 (Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte, N.F., Bd. 27/1–2); *Das Revaler Kämmereibuch von 1376 bis 1380*, bearb. von D. Heckmann, „Zeitschrift für Ostforschung”, Jg. 41, 1992, H. 2, s. 186–247. Zob. też L. Jatrševa, *Publikacja dwóch średniowiecznych ksiąg rachunkowych rady miejskiej Rewla (Tallina)*, „Zapiski Historyczne”, t. 53, 1988, z. 3–4, s. 77–85.

⁴⁹ *Kämmerei-Register der Stadt Riga 1348–1361 und 1405–1474*, bearb. von August von Bulmerincq, Bd. 1, Leipzig 1909; Bd. 2, München–Leipzig 1913.

⁵⁰ *Kämmereirechnungen der Stadt Hamburg*, Bd. 1–7, hg. von K. Koppmann, Hamburg 1869–1894; Bd. 8, bearb. von H. Nirrnhelm, Hamburg 1939; Bd. 9, Hbd. 1, bearb. von G. Bolland, Hamburg 1940. Zob. też K. Koppmann, *Die mittelalterlichen Geschichtsquellen in Bezug auf Hamburg. Drei öffentliche Vorträge*, Hamburg 1868, s. 57–58.

⁵¹ *Hildesheimische Stadtrechnungen*, hg. von R. Doebner, Bd. 1: *Von 1379 bis 1415*, Hildesheim 1893; Bd. 2: *Von 1416 bis 1450*, Hildesheim 1896 (Urkundenbuch der Stadt Hildesheim, T. 5–6); *Urkundenbuch der Stadt Hildesheim*, T. 7: *Von 1451 bis 1480*, hg. von R. Doebner, Hildesheim 1899, s. 617–696.

⁵² *Regesten zur politischen Geschichte des Niederrheins. Stadtrechnungen von Wesel*, bearb. von F. Gorissen, Bd. 1–4, Bonn 1963; Bd. 5, Bonn 1968 (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde, Bd. 55).

⁵³ J.J. Merlo, *Aus dem Ausgabebuch der Mittwochs-Rentkammer zu Köln für die Jahre 1500 bis 1511*, „Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande”, H. 41, 1866, s. 66–116; *Die Kölner Stadtrechnungen des Mittelalters mit einer Darstellung der Finanzverwaltung*, bearb. von R. Knipping, Bd. 1: *Die Einnahmen und die Entwicklung*

Nijmegen⁵⁴, Deventer⁵⁵, Brugia⁵⁶, Rostock⁵⁷, Wismar⁵⁸, Lubeka⁵⁹, Lüneburg⁶⁰, Brema⁶¹, Osnabrück⁶², Münster⁶³, Hannover⁶⁴, Minden⁶⁵, Soest⁶⁶,

der Staatsschuld; Bd. 2: *Die Ausgaben*, Bonn 1897–1898 (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde, Bd. 15); *Stadtkölnische Reiserechnungen des Mittelalters*, hg. von K. Militzer, Düsseldorf 2007 (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde, Bd. 75). Zob. też J.J. Merlo, *Das Ausgabebuch der Mittwochs-Rentkammer zu Köln für die Jahre 1370 bis 1380*, „Annalen des historischen Vereins für den Niederrhein”, H. 39, 1883, s. 141–153; R. Knipping, *Die mittelalterlichen Rechnungen der Stadt Köln*, „Mitteilungen aus dem Stadtarchiv Köln”, Bd. 23, 1893, s. 187–222.

⁵⁴ *Rekeningen der stad Nijmegen 1382–1543*, dl. 1–4, uitg. door H.D.J. van Schevichaven, J.C.J. Kleijntjens, Nijmegen 1910–1914; dl. 5–8, uitg. door L. Sormani, J. Kleijntjens, Nijmegen 1916–1919.

⁵⁵ *De cameraarsrekeningen van Deventer betreffende het jaar 1447*, uitg. door W. Jappe Alberts, Groningen 1959 (Fontes minores medii aevi, vol. 11); *De stadsrekeningen van Deventer*, dl. 1–6, uitg. door G.M. de Meyer, Groningen 1968–1984 (Teksten en documenten, Bd. 7, 9, 12–14, 16).

⁵⁶ *De rekeningen van de stad Brugge (1280–1319)*, dl. 1, st. 1: 1280–1302, uitg. door C. Wyffels m.m.v. J. De Smet, Brussel 1965; st. 2: *Indices*, door C. Wyffels, Brussel 1971; dl. 2: 1302–1319, st. 1: 1302–1306, uitg. door C. Wyffels m.m.v. A. Vandewalle, Bruxelles 1995; st. 2: 1306–1319, uitg. door C. Wyffels m.m.v. A. Vandewalle, Brussel 1997.

⁵⁷ *Meklenburgisches Urkundenbuch* [dalej cyt.: MUB], Bd. 7, Schwerin 1872, nr 4608.

⁵⁸ C.Ch.H. Burmeister, *Ueber die Wachstafeln im Raths-Archiv der Stadt Wismar*, „Jahrbücher des Vereins für mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde”, Jg. 3, 1838, s. 50–54; D.C.W. [F. Crull], *Kämmerei-Register der Stadt Wismar aus den Jahren 1326–1336*, „Jahrbücher des Vereins für mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde”, Jg. 29, 1864, s. 77–108; MUB, Bd. 7, nr 4724, 4831, 4922; Bd. 8, Schwerin 1873, nr 5059, 5143, 5244, 5336, 5422, 5521, 5593, 5665; F. Techen, *Die Wachstafeln des Wismarschen Ratsarchivs*, „Jahrbücher des Vereins für mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde”, Jg. 83, 1919, s. 75–104.

⁵⁹ UB Lübeck, T. 1, nr 269 (tzw. Littera de censu civitatis z 1262 r.); T. 2, H. 2, nr 1084–1099.

⁶⁰ W. Reinecke, *Die drei ältesten Lüneburger Kämmereirechnungen*, „Lüneburger Museumsblätter”, Bd. 2, H. 6, 1909, s. 159–189; *Alte Kämmereirechnungen*, veröff. von W. Reinecke, „Lüneburger Museumsblätter”, Bd. 3, H. 12, 1928, s. 309–337; G. Winter, *Die ältesten Lüneburger Kämmereirechnungen*, „Lüneburger Blätter”, H. 2, 1951, s. 5–26.

⁶¹ D.R. Ehmck, H.A. Schumacher, *Das Rathhaus zu Bremen*, „Bremisches Jahrbuch”, Bd. 2, H. 2, 1866, s. 260–408; D.R. Ehmck, *Die Friedeburg. Ein Beitrag zur Geschichte der Weserpolitik Bremens*, „Bremisches Jahrbuch”, Bd. 3, 1868, s. 112–131.

⁶² C. Stüve, *Stadtrechnungen von Osnabrück aus dem 13. und 14. Jahrhundert*, „Mittheilungen des Vereins für Geschichte und Landeskunde von Osnabrück”, Bd. 14, 1889, s. 91–135; tenze, *Stadtrechnungen von Osnabrück aus dem 13. und 14. Jahrhundert*, „Mittheilungen des Vereins für Geschichte und Landeskunde von Osnabrück”, Bd. 15, 1890, s. 75–164.

⁶³ *Die Kämmereirechnungen der Stadt Münster über die Jahre 1447, 1448 und 1458*, hg. von W. Jappe Alberts, Groningen 1960 (Fontes minores medii aevi, Bd. 11).

⁶⁴ D. Mithoff, *Ausgabe-Register vom Rathhausbau am Markte zu Hannover aus den Jahren 1453, 1454 und 1455*, „Zeitschrift des historischen Vereins für Niedersachsen”, 1879, s. 257–280.

⁶⁵ F. Philippi, *Die Ausgaben der Stadt Minden im Jahre 1365*, „Monatsschrift für die Geschichte Westdeutschlands”, Jg. 6, 1880, s. 272–278.

⁶⁶ H. Rothert, *Die ältesten Stadtrechnungen von Soest aus den Jahren 1332, 1357 und 1363*, „Westfälische Zeitschrift”, Bd. 101/102, 1953, s. 139–182.

Duisburg⁶⁷, Doesburg⁶⁸, Zutphen⁶⁹, Arnhem⁷⁰, Mühlhausen⁷¹, Wrocław⁷², Kraków⁷³) w XIII–XV w. powstawało wiele źródeł tego typu. Szczególnie dużo w drugiej połowie XIV w. W tym okresie księgi kamlarskie pojawiły się w miastach pruskich⁷⁴.

Po zniszczeniu Gdańska w latach 1308–1309 i przejęciu Pomorza Gdańskiego przez zakon krzyżacki w sąsiedztwie dawnego miasta na prawie lubeckim zaczął powstawać nowy ośrodek miejski. Ta gmina miejska posługiwała się nadal prawem lubeckim. Tworzenie ustroju Głównego Miasta Gdańska nastąpiło poprzez stopniowe wprowadzanie elementów prawa chełmińskiego⁷⁵. Przełomowe znaczenie ma przywilej wielkiego mistrza

⁶⁷ *Die Duisburger Stadtrechnung von 1417*, hg. von L. Stiefel, Duisburg 1883 (Beiträge zur Geschichte der Stadt Duisburg, H. 2); M. Mihm, A. Mihm, *Mittelalterliche Stadtrechnungen im historischen Prozess. Die älteste Duisburger Überlieferung (1348–1449)*, Bd. 1: *Untersuchungen und Texte*; Bd. 2: *Register, Materialien, Glossar*, Köln–Weimar–Wien 2007–2008.

⁶⁸ *De stadsrekeningen van Doesburg betreffende de jaren 1400/1401 en 1402/1403*, uitg. door R.A.D. Renting, Groningen 1964 (Fontes minores medii aevi, vol. 15).

⁶⁹ *De stadsrekeningen van Zutphen 1364–1445/46*, dl. 1–3, uitg. door R. Wartena, Zutphen 1977.

⁷⁰ *De oudste stadsrekeningen van Arnhem*, uitg. door W. Jappe Alberts, Groningen–Djakarta 1955 (Fontes minores medii aevi, vol. 3). Zob. też W. Jappe Alberts, *De oudste stadsrekeningen van Arnhem*, „Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden”, dl. 9, 1954, afl. 1–2, s. 49–61.

⁷¹ K. von Kauffungen, *Die älteste Kämmerrechnung der Kaiserlich freien Reichsstadt Mühlhausen i. Thür. vom Jahre 1407*, „Mühlhäuser Geschichtsblätter”, Jg. 5, 1904/1905, s. 33–46; tenże, *Die ältesten Jahresrechnungen der Kaiserl. freien Reichsstadt Mühlhausen i. Th. aus den Jahren 1380, 1388, 1390–1391, 1391–1392, 1394–1395 und 1405*, „Mühlhäuser Geschichtsblätter”, Jg. 6, 1905/1906, s. 95–110; H. Groth, *Die Kämmerrechnung von 1407 und 1409*, „Mühlhäuser Geschichtsblätter”, Jg. 29, 1928/1929, s. 119–168; tenże, *Die Kämmerrechnung von 1409/10*, „Mühlhäuser Geschichtsblätter”, Jg. 30, 1929/1930, s. 133–168.

⁷² *Henricus Pauper. Rechnungen der Stadt Breslau von 1299–1358, nebst zwei Rationen von 1386 und 1387, dem Liber imperatoris vom Jahre 1377 und den ältesten Breslauer Statuten*, hg. von C. Grünhagen, Breslau 1860 (Codex diplomaticus Silesiae, Bd. 3).

⁷³ *Registra perceptorum et distributorum civitatis Cracoviensis annorum 1390–1393, 1395–1405, nec non 1407–1410*, wyd. F. Piekosiński, w: *Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400*, wyd. F. Piekosiński, J. Szujski, Kraków 1878 (Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, t. 4), s. 225–343.

⁷⁴ M. Töppen, *Zu den Elbinger Kämmerrechnung*, „Altpreußische Monatsschrift”, Bd. 9, 1872, H. 4, s. 373–376; tenże, *Das Elbinger Kriegsbuch*, „Altpreussische Monatsschrift”, Bd. 36, 1899, H. 3–4, s. 234–252, 255–263; *Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga 1404–1414*, cz. 1–2, wyd. M. Pelech, Warszawa–Poznań–Toruń 1987–1989 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, nr 72–73); *Księga kamlarii miasta Torunia z lat 1453–1495*, wyd. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007 (Źródła do Dziejów Średniowiecznego Torunia, cz. 3).

⁷⁵ J. Zdrénka, *Odrodzenie miasta Gdańska po wydarzeniach 1308 roku*, w: „*Rzeź gdańska*” z 1308 roku w świetle najnowszych badań. *Materiały z sesji naukowej 12–13 listopada 2008 roku*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2009, s. 116–117.

krzyżackiego Ludolfa Königa z 1342 r. Jego treść znana jest jedynie z odnowienia dokonanego przez Winricha von Kniprode w 1378 r. Nie wiadomo dokładnie, czym różniły się wspomniane dwa przywileje. Dokument wydany przez Winricha von Kniprode zawierał już zapewne zmiany, jakie dokonały się w Głównym Mieście Gdańsku od czasów Ludolfa Königa⁷⁶. Na okres wyznaczony przez te dokumenty przypadł proces kształtowania się ustroju Głównego Miasta. Niewątpliwie w 1342 r. lub nieco wcześniej uformowała się ława miejska. Świadczą o tym coroczne składy osobowe, sporządzone w XVI w. przez sekretarza miejskiego Kaspra Schütza⁷⁷. Ława, w której od ok. 1390 r. zasiadało dwunastu ławników, stanowiła drugi obok rady organ władz miejskich. Rada miejska składała się z tzw. rady urzędującej. W jej skład wchodziło dwóch burmistrzów oraz dziesięciu rajców⁷⁸. Do postanowień o charakterze finansowym w przywileju gdańskim należało zagwarantowanie miastu trzeciej części dochodów z kar sądowych⁷⁹. O autonomii finansowej świadczyło również prawo poboru czynszu gruntowego. Na podstawie przywileju dla Głównego Miasta Gdańska zakon krzyżacki jako zwierzchnik terytorialny miał otrzymywać jedynie tzw. czynsz rekognicyjny w wysokości 170 grzywien⁸⁰. Taką samą kwotę Główne Miasto Gdańsk miało płacić jako ryczałt za odstąpienie przez zakon dochodów z domu kupieckiego, ław chlebowych i szewskich, jatek mięsnych, kramów i łaźni⁸¹. Warto zauważyć, że zapłatę czynszu rekognicyjnego na rzecz

⁷⁶ Simson Geschichte 1, s. 55; Biskup Pod panowaniem, s. 354–355, przyp. 49. Edwin Rozenkranz połączył wydanie dokumentu z 1378 r. z rewoltą rzemieślników w tym samym roku oraz twierdził, że stanowi on właściwy dokument lokacyjny; zob. tenże, *Początki i ustroj miast Pomorza Gdańskiego do schyłku XIV stulecia*, Gdańsk 1962 (Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych. Seria Monografii, nr 14), s. 179, 184; tenże, *Prawo lubeckie w Gdańsku w latach 1261/63–1346*, „Rocznik Gdański”, t. 25, 1966, s. 24.

⁷⁷ Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 17.

⁷⁸ J. Zdrenka, *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat*.

⁷⁹ Por. Simson Geschichte 4, nr 97; K. Zielińska-Melkowska, *Przywilej chełmiński 1233 i 1251*, red. Z. Zdrójkowski, tłum. W. Wróblewski, Toruń 1986 (Teksty Pomników Prawa Chełmińskiego w Przekładach Polskich, nr 1), s. 36. O tej kwestii w przywileju chełmińskim zob. też H. Kleinau, *Untersuchungen über die Kulmer Handfeste, besonders ihre Stellung im Recht der deutschen Kolonisation. Zugleich Bemerkungen zu Guido Kisch, Die Kulmer Handfeste*, „Altpreußische Forschungen”, Jg. 10, 1933, s. 236–237, 242–244.

⁸⁰ Zob. H. Werbter, *Die Verfassung der Städte im Ordenslande Preussen, vornehmlich nach Urkunden dargestellt*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, 1884, H. 13, s. 45–72; M. Grulkowski, *Rynek renty w Głównym Mieście Gdańsku*, s. 25–26.

⁸¹ „Von alle desen vorgeantanten guten und vrieheit sullen der stat burgere eweclichen alle ior uf sente Mertins tag des bischoves gewonlicher moncze desis Landes gebin hundred mark und sebinzig Mark phenninge unserem huse. Vorbas was nutczes, vromen und czinses von dem koufhus, brotbenken, vleischbenken, schubenken, kromen und badstoben komen mag und alle den czins und nutz, den si haben und noch gemachen mogen in alle der stat, der sal den vorgeantanten unsen burgeren alczumole eweclich czu gehoren usgehoren moncze

urzędników zakonnych zarejestrowano w najstarszej księdze kamlarskiej z lat 1379–1382⁸².

Zarząd finansami wymagał wyodrębnienia specjalnych urzędników miejskich, którzy w imieniu rady miejskiej kontrolowali wydatki i dochody miejskie. W XIV–XV w. w Głównym Mieście Gdańsku ustanawiano corocznie dwóch kamlarzy⁸³. Byli oni wybierani razem z burmistrzem w dniu kiery spośród członków „rady zasiadającej”⁸⁴. Funkcjonowanie tego urzędu regulowała ordynacja rady z 1421 r. Narzucała ona obowiązek przedstawiania radzie sprawozdań finansowych przez urzędy miejskie, w tym przekazywania nadwyżek finansowych („was eyn iczlich amecht blibende gibt”). Późniejsza redakcja tekstu ordynacji precyzowała, że rachunki należało przedstawić burmistrzowi w terminie 14 dni po święcie katedry św. Piotra w Antiochii (tj. 14 dni po 22 lutego). Nowy urzędnik nie mógł objąć swojej funkcji, jeżeli jego poprzednik nie dostarczył sprawozdania finansowego⁸⁵.

B. Stosunki monetarne w Prusach w XIV–XVI w.

Od momentu kształtowania się państwa krzyżackiego w Prusach prawo bicia monety należało do regale zakonu krzyżackiego. Wedle przywileju chełmińskiego, nadanego w 1233 r. Chełmnu i Staremu Miastu Toruniowi, podstawową jednostką wagowo-obrachunkową stała się grzywna pruska, na którą przypadać miało 60 solidów (szelągów)⁸⁶. Wartość wagową grzywny określono jako połowę funta wosku, który stanowił podstawową formę czyn-

und wechsel und alle das, das zcur herlichkeit gehoret, das welle wir uns und unserm huse behalden. Di vorgeante koufhus, brotbenke, vleischbenke, schubenke, kromen und badstoben sullen si alleine, wen das not ist, besseren und buwen, dorvon sullen si uns ouch gebin hundred marg und sebinzeg marg phenninge gewonlicher desis landes muⁿcze alle jor eweclich uf sente Johannes des toufers tag, als her wart geboren”, Simson Geschichte 4, nr 97.

⁸² APGd, 300, 12/1, pag. 1, 42, 61, 87, 132, 176–177.

⁸³ H. Werbter, dz. cyt., s. 38; H.-G. Weidemann, *Die Stadtverfassung und -verwaltung Danzigs im letzten Drittel der Ordensherrschaft (1400–1454)*, Rostock 1940, s. 31–32; Biskup Pod panowaniem, s. 562; J. Zdrenka, *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat*, s. 48.

⁸⁴ Zob. G. Lengnich, *Ius publicum civitatis Gedanensis oder der Stadt Danzig Verfassung und Rechte*, hg. von O. Günther, Danzig 1900 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens, Bd. 1), cap. 21, § 2, S. 322.

⁸⁵ „Item die amechte im rathe sullen mit einander rechenschaft gethon haben 14 tage noch Petri ad kathedram, und so sal man das beschriben, was eyn iczlich amecht blibende gibet, uf das man die wirde der amechte von jare zu jare in gedechtnisse halde, und alleweile die ampte nicht rechsenschopp gethoen haben, sall der nugekoren borgermester nicht verbunden syn zcu sitczen mit sampt den nuwen kemers, — — ee dy rechenschafft vollendet ist”, K. Hoburg, *Urkundliches*, s. 291; SRP 4, s. 335, przyp. 2.

⁸⁶ „Statuimus denique, ut una moneta sit per totam terram, et ut de puro et mundo argento denarii fabricentur, ipsi quoque denarii in tanto valore perpetualiter perseverent, ut eorum LX solidi ponderent unam marcam, — —”, K. Zielińska-Melkowska, dz. cyt., s. 46.

szu rekognicyjnego w państwie krzyżackim⁸⁷. Podstawową monetą państwa krzyżackiego miał stać się denar (fenig), który odpowiadał 1/5 wartości denara kolońskiego⁸⁸. Moneta w państwie krzyżackim miała być wymieniana co dziesięć lat w stosunku 12 nowych denarów za 14 starych⁸⁹. Ponieważ na 1 solid przypadało zwyczajowo 12 denarów, stąd też już od XIII w. przewidziano, że grzywnę pruską miało tworzyć 720 denarów⁹⁰. W XIII–XIV w. wybijano tylko denary w postaci brakteatów, ten okres w historii mennictwa krzyżackiego nosił zatem nazwę brakteatowego⁹¹. Emisją pieniądza zajmowały się mennice w Toruniu, Elblągu i Królewcu, znajdujące się pod wyłączną kontrolą zakonu krzyżackiego⁹². System monetarny obowiązujący w państwie krzyżackim składał się zatem tylko z jednego rodzaju monet (fenigów) oraz jednostek obrachunkowych, mających jedynie funkcje rozliczeniowe (grzywna, wiardunek, szkojec, solid):

1 mk.	=	4 fer.	=	24 sc.	=	60 sol.	=	720 den.
		1 fer.	=	6 sc.	=	15 sol.	=	180 den.
				1 sc.	=	2½ sol.	=	30 den.
						1 sol.	=	12 den.

⁸⁷ E. Hempel, *Untersuchungen über den preußischen Pfennig im 13. und 14. Jahrhundert*, „Zeitschrift für Ostforschung”, Jg. 7, 1958, H. 2, s. 231.

⁸⁸ M. Gumowski, *Brakteaty krzyżackie*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 10, 1937, nr 11–12, s. 385–386; B. Paszkiewicz, *Brakteaty – pieniądz średniowiecznych Prus*, Wrocław 2009 (Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 3124), s. 42, 49.

⁸⁹ „— et dicta moneta non nisi semel in singulis decenniis renovetur, et quociens renovata fuerit, XII novi nummi pro XIII veteribus cambiantur”, K. Zielińska-Melkowska, dz. cyt., s. 46. Zob. też Ż. Bonczkowska, *Mennica toruńska od drugiej połowy XIV wieku do 1454 roku. Lokalizacja, personel, funkcjonowanie*, Toruń 2011, s. 98. O przeprowadzanej przez zakon krzyżacki renowacji fenigów świadczą zmiany znaków obrazowych występujących w poszczególnych seriach monet; zob. M. Gumowski, *Moneta u Krzyżaków*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 17, 1951, z. 3–4, s. 9–10; tenże, *Dzieje mennicy toruńskiej*, Toruń 1961 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 65, z. 1), s. 13; E. Waschinski, *Die Münz- und Währungspolitik des Deutschen Ordens in Preussen, ihre historischen Probleme und seltenen Gepräge*, Göttingen 1952, s. 37–38; S. Suchodolski, *Obieg monet w okresie brakteatowym*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. 25, 1981, z. 3–4, s. 171; B. Paszkiewicz, *Krótki przegląd brakteatów krzyżackich*, „Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne”, 2000, nr 43, s. 3–20.

⁹⁰ E. Waschinski, dz. cyt., s. 44–50; M. Gumowski, *Moneta u Krzyżaków*, s. 17; *Wstęp do numizmatyki polskiej wieków średnich*, oprac. R. Kiersnowski, Warszawa 1964, s. 157.

⁹¹ *Die Münzen- und Medaillen-Sammlung in der Marienburg*, Bd. 1: *Münzen und Medaillen der Provinz Preussen vom Beginn der Prägung bis zum Jahre 1701*, bearb. von E. Bahrfeldt, Danzig 1901, s. 3–13; E. Waschinski, dz. cyt., s. 44; S. Suchodolski, dz. cyt., s. 171.

⁹² Por. M. Gumowski, *Brakteaty krzyżackie*, s. 378–379; tenże, *Moneta u Krzyżaków*, s. 11–13; tenże, *Polityka mennicza miast pruskich*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 20, 1954, z. 1–4, s. 258; tenże, *Dzieje mennicy toruńskiej*, s. 15; A. Musiałowski, *Mennice i monety toruńskie 1233/1238–1765. Katalog wystawy*, Toruń 2001, s. 4–5; M. Gizińska, *Dzieje mennicy elbląskiej*, „Rocznik Elbląski”, t. 20, 2006, s. 77–78.

W okresie rządów wielkiego mistrza Winricha von Kniprode w państwie krzyżackim przeprowadzono reformę monetarną, która miała dostosować tamtejszy system monetarny do potrzeb ówczesnej gospodarki. Handel w państwie krzyżackim utrudniało funkcjonowanie fenigów, które wówczas stanowiły już tylko monetę zdawkową. Dlatego w latach 1364–1380 wprowadzono nowe trzy rodzaje monet, mających większą siłę nabywczą: najpierw półskojce (= 16 den.) i fircheny (= 4 den.), potem zaś szelągi (1 mk. = 60 sol. = 720 den.)⁹³. Reforma ta wzorowała się częściowo na polskiej reformie monetarnej przeprowadzonej za panowania Kazimierza Wielkiego, który wprowadził do obrotu grosze i kwartniki. Półskojce krzyżackie odpowiadały bowiem groszom krakowskim w systemie obrachunkowym grzywny⁹⁴. Po klęsce w Wielkiej Wojnie zobowiązania finansowe wobec Królestwa Polskiego zmusiły zakon do emisji pieniądza o niższej zawartości kruszcu⁹⁵. W Głównym Mieście Gdańsku spowodowało to wybuch niezadowolenia wobec rady miejskiej, w tym szczególnie wobec Gerta von der Beke, zajmującego się zakonnymi operacjami monetarnymi, niekorzystnymi dla mieszczan⁹⁶. Od 1416 r. funkcjonowały faktycznie dwa systemy pieniężne. Jeden z nich oparty był na starej „mark gutes geldes” (= 60 dobrych szelągów = 720 den.), drugi zaś powstał w wyniku zmniejszenia ilości srebra. Jednostkę obrachunkową stanowiła tzw. mark geringes geldes. Na jedną markę dobrą (= 60 dobrych szelągów = 120 złych szelągów = 720 fenigów) przypadają dwie złe (= 360 den.)⁹⁷. W tym okresie (1425–1435) mennice zakonne w Toruniu i Gdańsku zostały wydzierżawione przez wielkie miasta pruskie, które wspólnie miały uzyskiwać połowę wszystkich dochodów z ich działalności⁹⁸. Po zakończeniu tego okresu miasta zrezygnowały z dalszej dzierżawy mennic. Zakon zaproponował bowiem niekorzystny dla miast projekt podziału dochodów mennicznych. Od tej pory miasta pruskie, pozbawione dochodów z tego źródła, nieustannie podnosiły skargi na jakość emitowanych przez zakon pieniędzy⁹⁹.

Nowa sytuacja polityczna wywołana wojną trzynastoletnią wpływała na pruskie mennictwo. Już w przywileju inkorporacyjnym Kazimierza

⁹³ *Die Münzen- und Medaillen-Sammlung*, Bd. 1, s. 14–57; M. Gumowski, *Moneta u Krzyżaków*, s. 18–21; tenże, *Polityka mennicza*, s. 257; E. Waschinski, dz. cyt., s. 72–77; *Wstęp do numizmatyki polskiej*, s. 131–132.

⁹⁴ Zob. M. Gumowski, *Dzieje mennicy toruńskiej*, s. 25.

⁹⁵ Tenże, *Moneta u Krzyżaków*, s. 35 nn.

⁹⁶ Zob. E. Cieślak, *Rewolty gdańskie w XV w. (1416–1456)*, „Kwartalnik Historyczny”, R. 61, 1954, nr 3, s. 116–117; tenże, *Walki ustrojowe w Gdańsku i Toruniu oraz w niektórych miastach hanzeatyckich w XV w.*, Gdańsk 1960, s. 182.

⁹⁷ Zob. M. Dygo, *Z badań nad polityką monetarną zakonu niemieckiego w 1 połowie XV wieku*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. 38, 1984, z. 3–4, s. 182.

⁹⁸ F.A. Vossberg, *Münzgeschichte der Stadt Danzig*, Berlin 1852, s. 3; M. Gumowski, *Polityka mennicza*, s. 261; tenże, *Dzieje mennicy toruńskiej*, s. 44–47.

⁹⁹ M. Gumowski, *Dzieje mennicy toruńskiej*, s. 47–55.

Jagiellończyka dla Prus z 6 III 1454 r. cztery wielkie miasta pruskie (Toruń, Gdańsk, Elbląg i Królewiec) uzyskały prawo wybijania podczas nadchodzącej wojny monety z wizerunkiem i imieniem królewskim na koszt stanów pruskich. Po wojnie prawo bicia monety na koszt króla zachować miały jedynie Toruń i Gdańsk¹⁰⁰. Przedłużające się działania wojenne spowodowały nadawanie miastom pruskim odrębnych przywilejów, regulujących ich liczne wolności. Na podstawie przywileju z 15 V 1457 r. Gdańsk uzyskał m.in. prawo utrzymywania mennicy srebrnej i złotej oraz wybijania monety z wizerunkiem i imieniem królewskim według zwyczajowej stopy lub takiej, jaka zostanie ustalona za wiedzą i zgodą rad królewskich, krajów i miast¹⁰¹. Uprawnienie mennicze przypadło Toruniowi 26 VIII 1457 r.¹⁰² Było ono jednak ograniczone zasadą związania próby i stopy menniczej wybijanych tam monet z systemem monetarnym w Królestwie Polskim. Ponadto Toruń zachować miał dla siebie jedynie połowę dochodu z mennicy, resztę zaś oddawać królowi. Elbląg z kolei uzyskał 24 VIII 1457 r. jedynie potwierdzenie dotychczasowych przywilejów tamtejszego Starego Miasta¹⁰³.

Po wojnie trzynastoletniej utrzymano jedność systemów monetarnych Prus Królewskich i Zakonnych¹⁰⁴. Na zjeździe miast i stanów obu części Prus w Elblągu w 1467 r. przewidziano wspólną politykę monetarną, polegającą m.in. na deklaracji wybijania monety o takiej samej wadze, próbie

¹⁰⁰ *Związek Pruski i poddanie się Prus Polsce. Zbiór tekstów źródłowych*, red. K. Górski, Poznań 1949 (Biblioteka Tekstów Historycznych, t. 1), nr 11; *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*, Bd. 2, hg. von E. Weise, Marburg 1955, nr 292; Katalog dokumentów, nr 16. Zob. też S. Kubiak, *Monety Prus Królewskich w drugiej połowie XV wieku. Podstawy prawne oraz czas emitowania*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. 25, 1981, z. 3–4, s. 154; też, *Monety i stosunki monetarne w Prusach Królewskich w 2 połowie XV wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1986 (Biblioteka Archeologiczna, t. 29), s. 24–25.

¹⁰¹ „Vort so geben und usz sunderlicher gunst vorleien wir den genanten burgermester, radmannen und gantze gemeyne der vorgeschrebenir unnsir stad Danczk, das sie an allirley infelle und vorhinderung eyne muntze, beide sulbers und goldes, in der genante unnsir stat Danczik mit unsirm koniglichen bilde und name zcu ewigen geczeiten haben und halden mogen wff solch korn und gran, alze itczundir gewonlich ist ader noch unserem und unnsir rete, lande und stete rote, wissen und willen und willen seyn wirt, welche muntze in diesin unsern landen genge und gebe seyn denn sal und von wirden gehalden”, Simson Geschichte 4, nr 141; Katalog dokumentów, nr 47.

¹⁰² AStP 4, nr 387; M. Gumowski, *Dzieje mennicy toruńskiej*, s. 58–60; S. Kubiak, *Monety Prus Królewskich*, s. 161–162; też, *Monety i stosunki monetarne*, s. 29.

¹⁰³ AStP 4, nr 384; Katalog dokumentów, nr 64. Na temat interpretacji podstaw prawnych funkcjonowania mennicy elbląskiej po wojnie trzynastoletniej por. M. Gumowski, *Polityka mennicza*, s. 263–265; S. Kubiak, *Monety i stosunki monetarne*, s. 27–28; M. Gizińska, dz. cyt., s. 79–80; B. Paszkiewicz, *Brakteaty*, s. 253–254.

¹⁰⁴ S. Kubiak, *Monety i stosunki monetarne*, s. 99–101; B. Paszkiewicz, *Brakteaty*, s. 239–240.

i stemplu¹⁰⁵. Ustalono również procedurę kontroli wybijanych pieniędzy, która miała być przeprowadzana cztery razy w roku w Elblągu przez komisję złożoną z przedstawicieli Gdańska, Torunia, Królewca i zakonu krzyżackiego¹⁰⁶. Prawdopodobnie regularną kontrolę przeprowadzono tylko w pierwszych latach powojennych. Cały okres drugiej połowy XV w. wypełniają skargi i dyskusje na zjazdach pruskich dotyczące obniżania przez mennice zakonne stopy menniczej. Podobne działania przeprowadzały mennice miast Prus Królewskich¹⁰⁷. Wskutek psucia fenigów szelągi dobrej monety zaczęły pełnić rolę skojców („scoter”). Zaczęto je bowiem wyceniać na 15, nie zaś jak dotychczas na 12 fenigów¹⁰⁸. W latach 90. XV w. wielki mistrz zakonu krzyżackiego Johann von Tiefen wprowadził do obiegu tzw. grosze krzyżowe (Kreuzgroschen)¹⁰⁹. W źródłach Prus Królewskich przynajmniej w początkowym okresie nazywano je również skoterami. Nowa moneta miała wartość 3 dotychczasowych złych szelągów (= 18 den.)¹¹⁰. Jak twierdzi Borys Paszkiewicz, nowa moneta miała charakter grosza dzięki działaniom administracyjnym (tj. przecenie z 15 na 18 fenigów), a także obniżeniu standardu kruszcowego szelągów¹¹¹. W wyniku tej reformy system monetarny przedstawiał się następująco:

¹⁰⁵ „Dornoch wart gehandelt und ins beste von beiden teilen dirkant, so man eyns wurde unde eyne montcze sloen muste, das man die an beiden teilen in eyner wirde unde gleichen grade und wicht sluge und ouch gleich an beiden teilen ginge wff einen stempel unde gebreche, wffir einen seite das hern koniges gebreche, wff der andern seite des ordens gebreche adir wopen”, *ASTiP* 5, nr 74.

¹⁰⁶ „Item uf das sulche vortragunge rechtvertigen werde gehalden, so ist vtragen, das men uf den suntag negst nach der qwateremper noch den hilgen pfingesten schirst komende [24 V 1467] von Thorun, Konigsbergk und Dantzike auwsz itczlicher stadt enen probirer umb die muncze, sy in sulcher forme weyse und moesze, wie vorbeschreiben ist, gehalden geslagen und gemunczet werde, zcu prufende ken Elbinge senden und dis alzo vortan of alle qwateremper werden gehalden”, *Acten der Ständetage Preussens, Königlichen Antheils (Westpreussen)*, hg. von F. Thunert, Bd. 1: 1466–1479, Danzig 1896 (Schriften des Westpreussischen Geschichtsvereins), nr 3.

¹⁰⁷ Por. M. Męclewska, *Skarb szelągów z XV wieku z Łęborka*, w: M. Męclewska, E. Rozenkranz, *Pieniądz w Prusach Królewskich za Kazimierza Jagiellończyka w świetle skarbu z Łęborka*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1983 (Zeszyty Popularnonaukowe Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, nr 4), s. 70; S. Kubiak, *Monety i stosunki monetarne*, s. 113–114; M. Biskup, *Uwagi o późnośredniowiecznej monecie miast Prus Królewskich*, w: *Ludzie, kontakty, kultura XVI–XVIII w. Prace ofiarowane Profesor Marii Boguckiej*, red. J. Kowecki, J. Tazbir, Warszawa 1997, s. 62.

¹⁰⁸ O. Volckart, *Die Münzpolitik im Ordensland und Herzogtum Preußen von 1370 bis 1550*, Wiesbaden 1996 (Quellen und Studien des Deutschen Historischen Instituts Warschau, Bd. 4), s. 215–216; B. Paszkiewicz, *Brakteaty*, s. 241.

¹⁰⁹ *Die Münzen- und Medaillen-Sammlung*, Bd. 1, s. 59–63.

¹¹⁰ S. Kubiak, *Monety i stosunki monetarne*, s. 20–21; B. Paszkiewicz, *Brakteaty*, s. 242–243.

¹¹¹ B. Paszkiewicz, *Brakteaty*, s. 242.

1 mk.	=	4 fer.	=	20 gr	=	60 ger. sol.	=	360 den.
		1 fer.	=	5 gr	=	15 ger. sol.	=	90 den.
				1 gr	=	3 ger. sol.	=	18 den.
						1 ger. sol.	=	6 den.

Kolejną reformę przeprowadził wielki mistrz Fryderyk Saski w 1498 r. Do systemu monetarnego wprowadzono wówczas monetę złotą (gulden) oraz tzw. szerokie grosze pruskie. Ta ostatnia moneta znana jest jednak tylko z jednego egzemplarza, stąd należy też brać pod uwagę jej próbny charakter¹¹².

1 mk.	=	1½ guld.	=	4 fer. (=4 szer. gr)	=	20 gr	=	60 sol.	=	360 den.
		1 guld.	=	3 fer. (=4 szer. gr)	=	15 gr	=	45 sol.	=	270 den.
				1 fer. (=1½ szer. gr)	=	5 gr	=	15 sol.	=	90 den.
						1 gr	=	3 sol.	=	18 den.
								1 sol.	=	6 den.

Od początku XVI w. narastało przekonanie o potrzebie reform monetarnych w Prusach Królewskich, tj. poprawy jakości pieniądza i ujednoczenia go z systemem Prus Zakonnych (potem Książęcych) i Korony. W 1506 r. na zjeździe stanów pruskich w Malborku uchwalono ordynację monetarną porządkującą system obrachunkowy w Prusach Królewskich¹¹³. Została ona odroczone, a potem pod naciskiem Gdańska odwołana. Po likwidacji państwa zakonnego zrealizowano przygotowywaną już wcześniej reformę, mającą połączyć systemy monetarne obu części Prus i Korony. Już w 1526 r. król Zygmunt Stary wydał ordynację, która nakazywała wybijanie groszy, szelągów i denarów ze znakiem króla i Prus. Według ordynacji wartość 2 grzywien pruskich miała odpowiadać jednemu dukatowi węgierskiemu¹¹⁴. Po dwóch latach nastąpiło zawarcie unii monetarnej dwóch części Prus, na podstawie której moneta pruska miała być zrównana próbą, wagą i stopą z groszami polskimi. Na pruską grzywnę obrachunkową przypadać miało 20 groszy, na grosz – 3 szelągi, na szeląg zaś – 18 denarów. Dalsze spory spowodowały wydanie w 1530 r. edyktu monetarnego dla Prus. Powtórzał on postanowienie o zrównaniu monet pruskich z pieniądzem polskim, a także wprowadzał zasadę swobodnego obiegu monety pruskiej w Prusach

¹¹² Tamże, s. 243.

¹¹³ E. Waschinski, dz. cyt., s. 232; S. Kubiak, *Monety i stosunki monetarne*, s. 98; A. Musiałowski, dz. cyt., s. 13.

¹¹⁴ M. Gumowski, *Dzieje mennicy toruńskiej*, s. 73.

Królewskich i Książęcych oraz w Koronie¹¹⁵. Ponadto wycofano stare monety krzyżackie i miejskie z obiegu. W wyniku unifikacyjnej reformy monetarnej powstał system opierający się na następujących jednostkach obrachunkowych: złotym polskim (florene), który był równy 1½ grzywny pruskiej, a tym samym 6 wiardunkom (= 30 gr = 90 sol. = 540 den.)¹¹⁶.

Edytowane źródła stanowią również świadectwo cyrkulacji monet obcych, zwłaszcza złotych, tj. nobli angielskich, guldenów reńskich i florenów (guldenów) węgierskich¹¹⁷. Nieustanne zaniżanie monety srebrnej spowodowało, że w okresie wojny trzynastoletniej moneta złota, a zwłaszcza floreny węgierskie stały się podstawowym przedmiotem obrotu pieniężnego w Prusach¹¹⁸. Odkrycia archeologiczne potwierdzają częściowo występowanie w obiegu w Gdańsku wymienionych powyżej rodzajów monet¹¹⁹. Poniżej przedstawiono zmiany kursu pieniędzy obcych występujących w księgach kamlerskich Głównego Miasta Gdańska.

Tabela 1. Zmiany kursu florena węgierskiego, guldena reńskiego i nobla angielskiego

Rok	Floren węgierski	Gulden reński	Nobel angielski
1393	11 sc. 15 den.	–	–
1399	13 sc. = 3½ sol.	10 sc.	1 mk. 1 sc.
1414	14 sc.	31 sc.	5 fer.
1422	18 sc.	–	72 sc.
1423	–	–	75 sc.
1424	–	–	75 sc.
1425	–	24 sc.	–
1426	36 sc.	–	70 sc.
1427	–	25⅓ sc.	–
1429	36 sc.	26⅔ sc.	68½–70 sc.
1431	–	28½ sc.	70 sc.

¹¹⁵ J. Wijaczka, *Gospodarka Prus Królewskich*, w: *Prusy Królewskie. Społeczeństwo – kultura – gospodarka 1454–1772*, red. E. Kizik, Gdańsk 2012, s. 178–180.

¹¹⁶ Tamże, s. 180.

¹¹⁷ M. Gumowski, *Moneta złota w Polsce średniowiecznej*, „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie”, seria II, t. 30, 1912, s. 160–168.

¹¹⁸ Tamże, s. 185–186.

¹¹⁹ Por. A. Musiałowski, *Obieg pieniężny w Prusach w latach 1454–1526*, w: *Moneta i kontakty mennicze w rejonie Morza Bałtyckiego XIII–XVIII w. Materiały z konferencji w Toruniu, 12–13 listopada 1992*, red. A. Musiałowski, Toruń 2002, s. 134–136; B. Paszkiewicz, *Monety w dawnym Gdańsku. Badania archeologiczne w latach 1997–2009*, Gdańsk 2013 (Archeologia Gdańska, t. 6), s. 256–257, 272.

1432	–	31 sc.	–
1433	36 sc.	–	–
1434	38 sc.	28 sc.	–
1435	40 $\frac{2}{5}$ sc.	31 sc.	–
1436	40 sc.	30 sc.	–
1437	–	30 sc.	–
1438	40 sc.	–	–
1439	–	33 sc.	–
1440	40 sc.	33 sc.	–
1441	40 sc.	–	–
1442	38 sc.	36 sc.	–
1443	37 $\frac{3}{5}$ sc.	31 sc.	–
1444	–	29 sc.	–
1445	38 sc.	–	–
1446	38 sc.	27 $\frac{1}{5}$ sc.	–
1447	37 $\frac{3}{5}$ sc.	–	–
1448	–	28 sc.	–
1449	–	–	–
1450	–	–	–
1451	–	–	–
1452	38 $\frac{1}{2}$ sc.	–	–
1453	1 $\frac{1}{2}$ mk. 6 sol.	1 mk. 12 sol.	3 $\frac{1}{2}$ mk.
1454	1 $\frac{1}{2}$ mk. 6 sol.	1 mk. 12 sol.	–
1456	–	–	3 $\frac{1}{2}$ mk. (nobel lekki), 4 mk. (nobel ciężki)
1466	1 $\frac{3}{4}$ mk.	–	–
1467	1 $\frac{1}{2}$ mk. 15 sol.	–	–
1470	1 $\frac{1}{2}$ mk. 12 sol.	–	–
1474	2 mk. 2 $\frac{1}{2}$ sol.	–	–
1480	2 mk. 15 sol.	–	–
1481	–	–	ok. 2 $\frac{2}{3}$ mk. (nobel lekki) 3 $\frac{3}{4}$ mk. (rosenobel)

1491	2 mk.	1½ mk.	3 mk.
1493	2 mk.	–	–
1494	2 mk.	–	–
1495	2 mk.	–	–
1499	2 mk.	–	–

Źródło: M. Gumowski, *Moneta u Krzyżaków*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 17, 1952, z. 3–4, s. 63–64; M. Dygo, *Die Münzpolitik des Deutschen Ordens in Preußen in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, Warszawa 1987 (Fasciculi Historici, t. 14), s. 40, 53; S. Kubiak, *Monety i stosunki monetarne w Prusach Królewskich w 2 połowie XV wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1986 (Biblioteka Archeologiczna, t. 29), s. 132–135.

C. Metoda edytorska

Niniejsza publikacja źródłowa została oparta przede wszystkim na instrukcji wydawniczej Adama Wolffa oraz pomocniczo na instrukcjach niemieckich (Waltera Heinmeyera, Matthiasa Thumsera, Dietera Heckmanna)¹²⁰. Instrukcja wydawnicza A. Wolffa stała się podstawą dla zasad wypracowanych w toruńskim środowisku naukowym w związku z programem edycji tamtejszych ksiąg miejskich¹²¹.

Księgi kamlarskie, których tekst zaprezentowano w niniejszej publikacji, opublikowane zostały w całości. Zachowano układ wpisów występujący w podstawie źródłowej. Każdą konstrukcyjną część tekstu źródła opatriono cyfrą arabską. Układ wpisów ma – zwłaszcza w przypadku najstarszej księgi kamlarskiej – charakter wielopoziomowy. Tworzą go grupy wpisów, posiadające często nagłówek. Dlatego w przypadku, gdy grupy wpisów składają się z grup niższego rzędu lub pojedynczych wpisów, oznaczono je dodatkowo literą, a nawet cyfrą umieszczoną w indeksie dolnym. Oznaczenie takie

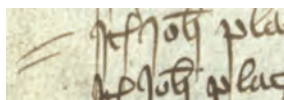
¹²⁰ W. Heinemeyer, *Richtlinien für die Edition mittelalterlichen Amtsbücher*, w: *Richtlinien für die Edition landesgeschichtlicher Quellen*, hg. von W. Heinemeyer, Marburg–Köln 1978, s. 18–23; M. Thumser, *Zehn Thesen zur Edition deutschsprachiger Geschichtsquellen (14.–16. Jahrhundert)*, w: *Editionswissenschaftliche Kolloquien 2005/2007. Methodik – Amtsbücher – Digitale Edition – Projekte*, hg. von M. Thumser und J. Tandecki unter Mitarb. von A. Thumser, Toruń 2008 (Publikationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quelleneditionen, Bd. 4), s. 13–19; D. Heckmann, *Leitfaden zur Edition deutschsprachiger Quellen (13.–16. Jahrhundert)*, „Preußenland”, Bd. 3, 2013, s. 7–13.

¹²¹ J. Tandecki, *Średniowieczne księgi rachunkowe Starego Miasta Torunia i ich edycje*, w: tenże, *Szkice z dziejów Torunia i Prus w średniowieczu i na progu czasów nowożytnych*, Toruń 2008, s. 103–117; tenże, *Středověké finanční a účetní knihy toruňského Starého Města a jejich edice*, w: *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*, red. M. Hrubá, L. Sulitková, V. Zábanský, Ústí nad Labem 2010 (Ústecký Sborník Historický. Supplementum, t. 1), s. 187–198; J. Tandecki, K. Kopiński, *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014, s. 151–164.

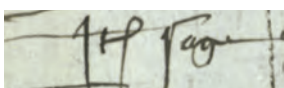
pokazuje rzeczywistą strukturę wpisów, jaką zastosowano w księdze w okresie jej użytkowania. Wydawca zastosował następujące symbole określające cechy charakterystyczne tekstu źródła:

- [] informacje o źródle pochodzące od wydawcy lub tekst odtworzony,
- /- -/ skreślenie,
- /= =/ skasowanie wpisu rozumiane jako stwierdzenie nieważności stanu prawnego obowiązującego wcześniej,
- < > wpis wykonany w późniejszym czasie,
- - - wpis, zdanie lub wyraz niedokończony, wymazany lub brakujący,
- / koniec wpisu,
- | koniec wiersza (zaznaczono w przypadku kontynuacji wpisu w wierszu następnym),
- // koniec kolumny lub strony,
- [?] odczyt wątpliwy,
- [...] fragment nieczytelny (w przypisie tekstowym wskazano przyczynę nieczytelności),
- [s] potwierdzenie błędu w podstawie wydania.

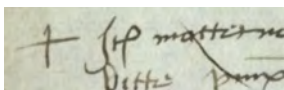
Informacje o rysunkach wykonanych przez pisarza miejskiego zostały umieszczone w przypisach tekstowych. W celu poznania faktycznego wyglądu rysunków opublikowano ryciny przedstawiające te strony w kodeksie, na których one występują. Znaki pisarskie umieszczane w sąsiedztwie określonych wpisów przedstawiono za pomocą następujących symboli:

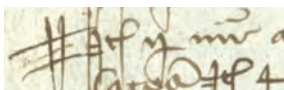
= dwie linie poziome położone jedna nad drugą

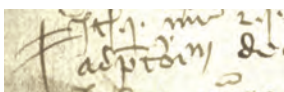
— linia pozioma

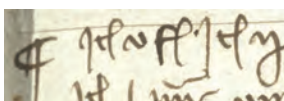
+ dwie skrzyżowane linie

skrzyżowane dwie linie poziome i dwie linie pionowe

≠ dwie linie poziome, położone jedna nad drugą, skrzyżowane z linią pionową

Ⓒ litera C ze zdwojonym brzuskiem

Tekst źródła uległ przekształceniom według poniższych zasad. Zrezygnowano ze zdwojeń spółgłosek na początku wyrazów, a także powtórzeń liter „n” i „f” w środku i na końcu wyrazów. Litery „u” i „v” podawano zgodnie z wartością fonetyczną. We wszelkich nazwach geograficznych i topograficznych, a także przy nazwach świąt zastosowano zasadę transliteracji. Skrótów zastosowano wobec nazw monet i jednostek obrachunkowych (zob. *Wykaz skrótów*). Pozostawiono jednak ich pełną nazwę w sytuacji, gdy pisarz uwzględniał ją w tekście źródła. Modernizacji poddano pisownię czasowników z przedrostkami, tj. pisownię rozdzielną zastąpiono pisownią łączną. Cyfry rzymskie w rozliczeniach finansowych zastąpiono cyframi arabskimi, pozostawiono natomiast cyfry rzymskie w datacjach. Ponieważ niejednokrotnie dochodziło do poprawek całych liczb lub pojedynczych cyfr, informacje o tym zamieszczono w przypisach tekstowych. Jeżeli dotyczyły one pojedynczych cyfr (dziesiątek, piątek lub jedności) w liczbach dotyczących rozliczeń finansowych zostały przedstawione w sposób opisowy. Określenie datacji występującej w tekście źródeł oparto na podręcznikach chronologii historycznej Bronisława Włodarskiego i Hermanna Grotefenda¹²². Interpunkcja została zmodernizowana.

Przypisy tekstowe posłużyły do opisu cech zewnętrznych źródła oraz elementów graficznych tekstu, których nie można opisać za pomocą symboli uwzględnionych w metodzie wydawniczej. W przypisach tekstowych uwzględniono również fragmenty tekstu, które zostały przekreślone i zastąpione przez tekst nadpisany, a także wprawki pisarskie. W przypisach rzeczowych, oznaczonych cyframi, objaśniono osoby, nazwy geograficzne i topograficzne występujące w tekstach źródłowych. Indeks osobowy i geograficzny dotyczy osób i nazw miejscowych występujących w źródłach. Indeks rzeczowy sporządzono w języku oryginału. Oba indeksy odwołują się do numerów wpisów.

¹²² H. Grotefend, *Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, Bd. 1–2, Hannover 1891–1898; tenże, *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, hg. von Th. Ulrich, Aufl. 10, Hannover 1960; *Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957.

D. Wykaz skrótów

Skróty zwykle

den. = *denarius, phenning*, fenig (niem. Pfennig), moneta srebrna, w systemie monetarnym Prus na 1 grzywnę (zob. mk.) przypadało pierwotnie 720 fenigów; od drugiej połowy XIII w. na Pomorzu Zachodnim, w Meklemburgii, Brandenburgii i na Łużycach funkcjonowała jednostka obrachunkowa Vinkenaugen (Finkenaugen, łac. *vincones, parvi denarii slavicales*), której wartość stanowiła w 1380 r. ½ feniga lubeckiego (lübisch Pfennig) (Schrötter Münzkunde, s. 126–131, 723; Kroha LexNum, s. 334, 458; P. Berghaus, *Pfennig*, w: LexMA 6, szp. 2029–2030; P. Berghaus, *Vinkenaugen*, w: LexMA 8, szp. 1702).

fer. = *ferto*, wiardunek, jednostka wagowa i obrachunkowa, stanowiąca ¼ grzywny (zob. mk.).

fl. = *florenus*, floren, moneta złota, wybijana w Niemczech, Francji i Anglii od pierwszej połowy XIV w., wzorowana na monecie wybijanej od 1252 r. we Florencji (florenus) i przedstawiającej kwiat lilii i Jana Chrzciciela; w Polsce w XV w. rozpowszechnione były zwłaszcza floreny węgierskie (Schrötter Münzkunde, s. 228–230; Kroha LexNum, s. 145, 187–188; P. Berghaus, *Gulden*, w: LexMA 4, szp. 1790–1791).

guld. = *gulden, golden, gulden*; zob. fl. (floren).

mk. = *marca, mark*, marka (grzywna), jednostka wagowa i obrachunkowa w Europie Zachodniej, rozpowszechniona od XII w. zwłaszcza w obrocie pieniężnym monet srebrnych, wzorem dla innych jednostek tego typu stała się grzywna kolońska; w Prusach na 1 grzywnę chełmińską przypadały 4 wiardunki (zob. fer.), 24 szkojce (zob. sc.), 60 szylingów (zob. sol.) i 720 fenigów (zob. den.) (Schrötter Münzkunde, s. 371–374; Kroha LexNum, s. 271–272; H. Witthöft, *Mark*, w: LexMA 6, szp. 296–297).

nob. = *nobel, nobul*, nobel (niem. Schiffsnobel), moneta złota wybijana w Anglii od 1344 r. na pamiątkę zwycięstwa króla Edwarda III w bitwie morskiej pod Sluys w 1340 r., przedstawiająca króla w koronie z tarczą i mieczem na okręcie wśród morskich fal, na odwrocie krzyż z lilii, w kątach krzyża ukoronowane leopardy (Schrötter Münzkunde, s. 460; Kroha LexNum, s. 391; P. Berghaus, *Noble*, w: LexMA 6, szp. 1210).

pag. = *pagina*, strona (skrót wykorzystywany tylko w odniesieniu do źródeł archiwalnych).

sc. = *scotus*, szkojec, jednostka obrachunkowa związana z systemem grzywny (zob. mk.), w Prusach na 1 grzywnę przypadały 24 szkojce.

sol. = *solidus, schilling*, szyling, pierwotnie jednostka obrachunkowa, od XIV w. również moneta srebrna, w Prusach zaczęły być wybijane od okresu panowania wielkiego mistrza krzyżackiego Winricha von

Kniprode, pierwotnie na 1 grzywnę (zob. mk.) przypadało 60 szylingów, potem jej wartość ulegała stałemu pogorszeniu (F.A. Voßberg, *Geschichte der Preußischen Münzen und Siegel von frühester Zeit bis zum Ende der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Berlin 1843 (Nachdr. Leipzig 1970), s. 94–96; Schrötter Münzkunde, s. 597–602; P. Berg-haus, *Schilling*, w: LexMA 7, szp. 1465).

Skróty dotyczące źródeł, literatury przedmiotu i instytucji

ADB = *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 1–56, Leipzig 1875–1912.

AltprBiographie = *Altpreußische Biographie*, hg. von Ch. Krollmann, Bd. 1: *Abegg – Malten*, hg. von Ch. Krollmann, Königsberg Pr. 1941; Bd. 2: *Maltritz – Z*, hg. von Ch. Krollmann, fortges. von K. Forstreuter, F. Gause, Marburg/Lahn 1967; Bd. 3: *Ergänzungen zu Band I und II*, hg. von K. Forstreuter, F. Gause, Marburg/Lahn 1975; Bd. 4, Lief. 1–3, hg. von E. Bahr, G. Brausch, Marburg/Lahn 1984–1995; Bd. 5, Lief. 1–2, hg. von K. Bürger, Marburg/Lahn 2000–2007; *Register zu den Bänden I–IV*, bearb. von A. Breuer, G. Brausch, Marburg/Lahn 1995.

APGd = Archiwum Państwowe w Gdańsku.

ASPK = *Akta stanów Prus Królewskich*, t. 1: *1479–1488*, wyd. K. Górski, M. Biskup, Toruń 1955 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 41); t. 2: *(1489–1492)*, wyd. K. Górski, M. Biskup, Toruń 1957 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 43); t. 3, cz. 1: *(1492–1497)*, wyd. K. Górski, M. Biskup, Toruń 1961 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 50); t. 3, cz. 2: *1498–1501*, wyd. K. Górski, M. Biskup, Toruń 1963 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 54); t. 4, cz. 1: *(1501–1504)*, wyd. M. Biskup, Toruń 1966 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 57); t. 4, cz. 2: *1504–1506*, wyd. M. Biskup, Toruń 1967 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 59); t. 5, cz. 1: *1506–1508*, wyd. M. Biskup, Warszawa–Poznań 1973 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 64); t. 5, cz. 2: *1508–1511*, wyd. M. Biskup, Warszawa–Poznań 1974 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 65); t. 5, cz. 3: *(1511–1512)*, wyd. M. Biskup, Warszawa–Poznań–Toruń 1975 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 66); t. 6: *(1512–1515)*, wyd. M. Biskup, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa–Poznań–Toruń 1979 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 68); t. 7: *(1516–1520)*, wyd. M. Biskup, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa–Poznań–Toruń 1986 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 71); t. 8: *(1520–1526)*, wyd. M. Biskup, I. Janosz-Biskupowa, Warszawa–Toruń 1993 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 77).

- AStP = *Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Bd. 1: *Die Jahre 1233–1435*, hg. von M. Toeppen, Leipzig 1878; Bd. 2: *Die Jahre 1436–1446*, hg. von M. Toeppen, Leipzig 1880; Bd. 3: *Januar 1447 bis Juli 1453*, hg. von M. Toeppen, Leipzig 1882; Bd. 4: *August 1453 bis September 1457*, hg. von M. Toeppen, Leipzig 1884; Bd. 5: *1458–1525*, hg. von M. Toeppen, Leipzig 1886.
- Biskup Pod panowaniem = M. Biskup, *Pod panowaniem krzyżackim (od 1308 r. do 1454 r.)*, w: *Historia Gdańska*, t. 1: *Do roku 1454*, red. E. Cieślak, Gdańsk 1978, s. 337–627.
- Biskup Starostowie-burgrabiowie = M. Biskup, *Starostowie-burgrabiowie gdańscy w latach 1457–1506*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 6, 1954, z. 1, s. 42–60.
- Biskup Trzynastoletnia wojna = M. Biskup, *Trzynastoletnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1454–1466*, Warszawa 1967.
- Bukal Fortyfikacje = G. Bukal, *Fortyfikacje Gdańska i ujścia Wisły 1454–1793. Studium z dziejów nowożytnej architektury militarnej*, Sopot 2012.
- Cuny Stadtbaumeister = G. Cuny, *Danziger Stadtbaumeister*, „Mitteilungen des Westpreußischen Geschichtsvereins”, Jg. 5, 1906, Nr. 4, s. 63–72.
- Czaplewski Senatorowie = P. Czaplewski, *Senatorowie świeccy, podskarbiowie i starostowie Prus Królewskich, 1454–1472*, Toruń 1921 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 26–28).
- Deutsches Städtebuch 1 = *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939.
- Dictionary MA = *Dictionary of the Middle Ages*, vol. 1–13, ed. J.R. Strayer, New York 1982–1989; *Interim Index*, New York 1985.
- Długokęcki Mierzeja Wiślana = W. Długokęcki, *Mierzeja Wiślana od XIII do połowy XV wieku (1454 r.)*, Gdańsk 1996.
- Długokęcki Osadnictwo = W. Długokęcki, *Osadnictwo na Żuławach w XIII i początkach XIV w.*, Malbork 1992.
- Dogiel = *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae*, wyd. M. Dogiel, t. 1, Vilnae 1758; t. 4, Vilnae 1764; t. 5, Vilnae 1759.
- EG = *Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński i in., Gdańsk 2012 (www.gedanopedia.pl).
- Encyklopedia Gdyni = *Encyklopedia Gdyni*, red. M. Sokołowska, I. Greczanik-Filipp, W. Kwiatkowska, Gdynia 2006.
- Foltz Geschichte = M. Foltz, *Geschichte der Danziger Stadthaushalts*, Danzig 1912 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens, Bd. 8).
- Freytag Danziger Werder = [H.] Freytag, *Das Danziger Werder im Anfange des vierzehnten Jahrhunderts*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 50, 1908, s. 49–79.

- Gruber Keyser Marienkirche = K. Gruber, E. Keyser, *Die Marienkirche in Danzig*, Berlin 1929 (Die Baudenkmäler der Freien Stadt Danzig, T. 1, Bd. 1).
- Grulkowski Najstarsze księgi = M. Grulkowski, *Najstarsze księgi miejskie Głównego Miasta Gdańska z XIV i początku XV wieku. Studium kodykologiczne*, Warszawa 2015 (Studia i Materiały do Dziejów Kancelarii w Gdańsku, t. 1, Seria A: Studia, t. 1).
- Grzegorz Entstehen = M. Grzegorz, *Entstehen und Entwicklung der Ordensverwaltung in Pommerellen nach 1308*, w: *Beiträge zur Geschichte des Deutschen Ordens*, Bd. 1, hg. von U. Arnold, Marburg 1986 (Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, Bd. 36: Veröffentlichungen der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens, Bd. 1), s. 19–46.
- Grzegorz Osady = M. Grzegorz, *Osady Pomorza Gdańskiego w latach 1309–1454*, Warszawa–Łódź 1990.
- GZB = *Das Grosse Zinsbuch des Deutschen Ritterordens (1414–1438)*, hg. von P.G. Thielen, Marburg 1958.
- Handbuch Mecklenburg Pommern = *Mecklenburg, Pommern*, hg. von H. bei der Wieden und R. Schmidt, Stuttgart 1996 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 315: Handbuch der Historischen Stätten Deutschlands, Bd. 12).
- Handbuch Ost- und Westpreussen = *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten).
- Hirsch = Th. Hirsch, *Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Leipzig 1858.
- Hoburg Festungswerke = K. Hoburg, *Geschichte der Festungswerke Danzigs*, Danzig 1852.
- Hochmeister = *Die Hochmeister des Deutschen Ordens 1190–2012*, hg. von U. Arnold, Aufl. 2, Weimar 2014 (Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, Bd. 40: Veröffentlichungen der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens, Bd. 6).
- Jähnig Dostojnicy = B. Jähnig, *Dostojnicy zakonu krzyżackiego w Prusach, w: Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, red. R. Czaja, A. Radziwiński, Toruń 2013 (Dzieje Zakonu Niemieckiego, t. 2), s. 279–329.
- Katalog dokumentów = *Katalog dokumentów i listów królów polskich z Archiwum Państwowego w Gdańsku (do 1492 roku)*, oprac. M. Grulkowski, B. Możejko, S. Szybkowski, Gdańsk 2014.
- Keyser Baugeschichte = E. Keyser, *Die Baugeschichte der Stadt Danzig*, hg. von E. Bahr, Köln–Wien 1972 (Ostmitteleuropa in Vergangenheit und Gegenwart, Bd. 14).

- Kloepfel Stadtbild = O. Kloepfel, *Das Stadtbild von Danzig in den drei Jahrhunderten seiner großen Geschichte*, Danzig 1937 (Die Baukunst im Deutschen Osten. Beiträge zu ihrer Gestaltungsentwicklung, Bd. 5).
- Köhler Festungen 1 = G. Köhler, *Geschichte der Festungen Danzig und Weichselmünde bis zum Jahre 1814 in Verbindung mit der Kriegsgeschichte der freien Stadt Danzig*, Th. 1: *Bis zum Jahre 1734*, Breslau 1893.
- Kroha LexNum = T. Kroha, *Lexikon der Numismatik*, Gütersloh 1977.
- Krollmann Ratslisten = Ch. Krollmann, *Die Ratslisten der drei Städte Königsberg im Mittelalter*, Königsberg 1935.
- Kunstdenkmäler Danzig = W. Drost, *Kunstdenkmäler der Stadt Danzig*, Bd. 1: *Sankt Johann in Danzig*, Stuttgart 1957 (Bau- und Kunstdenkmäler des Deutschen Ostens, Reihe A, Bd. 1); Bd. 2: *Sankt Katharinen*, Stuttgart 1958 (Bau- und Kunstdenkmäler des Deutschen Ostens, Reihe A, Bd. 2); Bd. 3: *Sankt Nikolai, St. Joseph, Königl. Kapelle, Hl. Leichnam, St. Salvator*, Stuttgart 1959 (Bau- und Kunstdenkmäler des Deutschen Ostens, Reihe A, Bd. 3); Bd. 4: *Die Marienkirche in Danzig und ihre Kunstschatze*, Stuttgart 1963 (Bau- und Kunstdenkmäler des Deutschen Ostens, Reihe A, Bd. 4); Bd. 5: *St. Trinitatis, St. Peter und Paul, St. Bartholomai, St. Barbara, St. Elisabeth, Hl. Geist, Engl. Kapelle, St. Brigitten*, bearb. von F. Swoboda, Stuttgart 1972 (Bau- und Kunstdenkmäler des Deutschen Ostens, Reihe A, Bd. 5).
- KZSz = *Katalog zabytków sztuki. Miasto Gdańsk*, cz. 1: *Główne Miasto. Tekst*, red. B. Roll, I. Strzelecka, Warszawa 2006 (Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. Seria nowa, t. 8, cz. 1).
- Leksykon miast = J. Kwiatek, T. Lijewski, *Leksykon miast polskich*, Warszawa 1998.
- LexMA = *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 1, hg. von R. Auty u.a., München–Zürich 1980; Bd. 2–5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1983–1991; Bd. 6–9, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1993–1998.
- Miasta polskie = *Miasta polskie w Tysiącleciu*, t. 1–2, red. M. Siuchniński, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1967.
- Możejko Czynsz = B. Możejko, *Czynsz gdański w polityce Kazimierza Jagiellończyka i jego synów (1468–1516)*, Gdańsk 2004.
- Możejko Peter von Danzig = B. Możejko, „Peter von Danzig”. *Dzieje wielkiej karaweli 1462–1475*, Gdańsk 2011.
- Muhl Geschichte der Dörfer = J. Muhl, *Geschichte der Dörfer auf der Danziger Höhe*, Danzig 1938 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreußens, Bd. 21).
- NDB = *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 1–25, Berlin 1953–2013.
- Oracki = T. Oracki, *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 1: A–K, Olsztyn

- 1984 (Biblioteka Olsztyńska, nr 11); t. 2: *L–Ż*, Olsztyn 1988 (Biblioteka Olsztyńska, nr 15).
- Pawlowski Danziger Landkreis = J.N. Pawlowski, *Populäre Geschichte und Beschreibung des Danziger Landkreises*, Danzig 1885.
- Poczet = *Poczet sołtysów, burmistrzów, nadburmistrzów, przewodniczących Miejskiej Rady Narodowej i prezydentów Gdańska od XIII do XXI wieku*, red. B. Możejko, Gdańsk 2015.
- Ps = *Biblia sacra iuxta vulgatam versionem*, t. 1: *Genesis – Psalmi*, adiuvantibus B. Fischer et al., ed. 3, Stuttgart 1983.
- PSB = *Polski słownik biograficzny*, t. 1–7, Kraków 1934–1958; t. 8–34, Wrocław–Warszawa–Kraków 1989–1993; t. 35–51, Warszawa–Kraków 1994–2016.
- Ranisch Beschreibung = B. Ranisch, *Beschreibung derer vornähmesten Gebäude in der Stadt Dantzig. Vollständige Textedition*, hg. von A. Bartetzky, D. Kraack, Marburg 1997 (Quellen zur Geschichte und Landeskunde Ostmittelaeuropas, Bd. 1).
- Rembalski Dzieje osadnictwa = T. Rembalski, *Dzieje osadnictwa na terenie współczesnych gmin Gdynia i Kosakowo od XIII do XV wieku*, Gdynia 2006 (Studia i Materiały Muzeum Miasta Gdyni, seria II: Studia i Monografie, nr 2).
- Rozenkranz Początki = E. Rozenkranz, *Początki i ustrój miast Pomorza Gdańskiego do schyłku XIV stulecia*, Gdańsk 1962 (Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych. Seria Monografii, nr 14).
- Rutkowska Itinerarium = G. Rutkowska, *Itinerarium króla Kazimierza Jagiellończyka 1440–1492*, Warszawa 2014 (Itineraria Jagiellonów, t. 1).
- Samsonowicz Badania = H. Samsonowicz, *Badania nad kapitałem mieszczańskim Gdańska w II połowie XV wieku*, Warszawa 1960 (Badania z Dziejów Rzemiosła i Handlu w Epoce Feudalizmu, t. 5).
- Sarnowsky Wirtschaftsführung – J. von Sarnowsky, *Die Wirtschaftsführung des Deutschen Ordens in Preußen (1382–1454)*, Köln–Weimar–Wien 1993 (Veröffentlichungen aus den Archiven Preussischer Kulturbesitz, Bd. 34).
- SBPN = *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: *A–F*, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992; t. 2: *G–K*, red. Z. Nowak, Gdańsk 1994; t. 3: *L–P*, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997; t. 4: *R–Ż*, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997; Suplement I, red. Z. Nowak, Gdańsk 1998; Suplement II, red. Z. Nowak, Gdańsk 2002; Suplement III, red. J. Borzyszkowski, Gdańsk 2012.
- Schrötter Münzkunde = *Wörterbuch der Münzkunde*, hg. von F. von Schrötter, Berlin–Leipzig 1930.
- Schultz Geschichte Dirschau = F. Schultz, *Geschichte des Kreises Dirschau*, Dirschau 1907.

- Schultz Geschichte Neustadt und Putzig = F. Schultz, *Geschichte der Kreise Neustadt und Putzig*, Danzig [1907].
- SGKP = *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1–6, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1880–1885; t. 7–11, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1886–1890; t. 12–15, red. B. Chlebowski, Warszawa 1892–1902.
- Simson Geschichte = P. Simson, *Geschichte der Stadt Danzig*, Bd. 1: *Von den Anfängen bis 1517*, Danzig 1913; Bd. 2: *Von 1517 bis 1626*, Danzig 1918; Bd. 4: *Urkunden bis 1626*, Danzig 1918.
- SRP = *Scriptores Rerum Prussicarum. Die Geschichtsquellen der preussischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft*, Bd. 1–5, hg. von Th. Hirsch, M. Töppen, E. Strehlke, Leipzig 1861–1874; Bd. 6, hg. von W. Hubatsch, bearb. von U. Arnold, Leipzig 1968.
- Stankiewicz Fortyfikacje = J. Stankiewicz, *Średniowieczne fortyfikacje Głównego Miasta w Gdańsku*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”, t. 4, 1958, s. 313–413.
- Stephan Danzig = W. Stephan, *Danzig. Gründung und Strassennamen*, Marburg/Lahn 1958 (Wissenschaftliche Beiträge für Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas, Nr. 14).
- Sułkowska Kancelaria = I. Sułkowska-Kurasiowa, *Polska kancelaria królewska w latach 1447–1506*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.
- UCN = *Urządnicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski i in., Kórnik 1992 (Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy, t. 10).
- UPK = *Urządnicy Prus Królewskich XV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990 (Urządnicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy, t. 5, z. 2).
- Voigt Namen-Codex = J. Voigt, *Namen-Codex der Deutschen Ordens-Beamten, Hochmeister, Landmeister, Großgebietiger, Komthure, Vögte, Pfleger, Hochmeister-Kompane, Kreuzfahrer und Söldner-Hauptleute in Preussen*, Königsberg 1843.
- Weichbrodt Patrizier = *Patrizier, Bürger, Einwohner der Freien und Hansestadt Danzig in Stamm- und Namentafeln vom 14.–18. Jahrhundert*, Bd. [1]–4, gesamm. von D. Weichbrodt, Klausdorf/Schwentine 1986–[1991].
- Zdrenka Danziger Burggrafen = J. Zdrenka, *Die Danziger Burggrafen 1457–1792/93*, Hamburg 1989 (Sonderschriften des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreußen e.V., Nr. 64).
- Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat = J. Zdrenka, *Rats- und Gerichtspatriziat der Rechten Stadt Danzig*, T. 1: *1342–1525*, Hamburg 1991; T. 2: *1525–1792*, Hamburg 1989 (Sonderschriften des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreußen e.V., Nr. 63).

Zdrenka Urzędnicy Biogromy = J. Zdrenka, *Urzędnicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Biogromy*, Gdańsk 2008 (Fontes Commentationesque ad res Gestas Gedani et Pomeraniae, t. 2).

Zdrenka Urzędnicy Spisy = J. Zdrenka, *Urzędnicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Spisy*, Gdańsk 2008 (Fontes Commentationesque ad res Gestas Gedani et Pomeraniae, t. 1).

E. Die ältesten Kämmereibücher der Danziger Rechtstadt vom 14. und 15. Jahrhundert (Studien und Materialien zur Geschichte der Danziger Kanzlei, Bd. 2, Reihe B: Kämmereibücher, Bd. 1)

Zusammenfassung

Einleitung

Mit der Publikation der drei ältesten Kämmereibücher der Danziger Rechtstadt öffnet ein Editionsprojekt zur Herausgabe von Stadtbüchern, die in den Danziger Stadtkanzleien seit dem 14. Jahrhundert bis zur Frühen Neuzeit benutzt wurden. Der größte Bestand an Stadtkodexen ist für die Danziger Rechtstadt erhalten, die dank ihrer politischen und wirtschaftlichen Rolle zu Beginn des Dreizehnjährigen Krieges die Auflösung der Jungstadt (1455) und die Unterordnung der Altstadt (1457) erreicht hat. Der Stand der Quelleneditionen von Büchern der Danziger Rechtstadt ist schon mehrmals kritisch beurteilt worden. Umfangreicher wurden die Bücher der Kämmererisammlung Gegenstand quellenkundlicher und archivarischer Erörterungen, jedoch meistens zusammen mit anderen mittelalterlichen Kodexen, die im Danziger Archiv aufbewahrt werden. Der Mangel an kritischen Ausgaben kann als Hindernis in der Forschung zu den Finanzen der Rechtstadt gesehen werden. Seit der Monographie der Danziger Finanzen, die vor über hundert Jahren erschienen war, ist keine Synthese zu dieser Seite des Stadtlebens entstanden. Zu beachten sind aber die vor allem in den letzten Jahren zahlreichen Abhandlungen zu verschiedenen Aspekten der städtischen Finanzpolitik des spätmittelalterlichen Danzigs (sog. Danziger Zins, Pfund- und Pfahlzoll, Rentenmarkt).

Das jetzige Editionsprogramm hat eine kritische Textausgabe der wichtigsten Bücher der Kanzlei der Recht- und Altstadt zum Ziel. Geplant ist erstens die Veröffentlichung der ältesten vom Kämmereramt der Rechtstadt geführten Bücher. Die vorliegende Ausgabe entstand im Rahmen des Projekts: „Erarbeitung einer Edition von Kämmereibüchern der Danziger Rechtstadt aus der zweiten Hälfte des 14. und aus dem 15. Jahrhundert“.

Das Projekt wurde aus Mitteln des Nationalen Wissenschaftszentrums finanziert (Beschluss DEC-2012/05/D/HS3/03679; Wettbewerb SONATA 3). Editionsgegenstand im hier vorliegenden Band sind das älteste Kämmererbuch der Danziger Rechtstadt von 1379–1382, Handverzeichnisse der Kämmererei aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts, sowie das städtische Einnahmen- und Ausgabenbuch der Jahre 1481–1483. Band 3, ebenfalls Ergebnis des oben genannten Forschungsprojekts, wird eine kritische Edition von zwei Mündelbüchern der Danziger Rechtstadt von 1441–1456 und 1451–1460 sein.

Die Verwaltung der Stadtfinanzen bedurfte spezieller Beamter, die im Namen des Stadtrates die städtischen Ausgaben und Einnahmen zu kontrollieren hatten. Im 14. und 15. Jahrhundert wurden in der Danziger Rechtstadt zwei Kämmerer jährlich berufen. Sie wurden zusammen mit dem Bürgermeister am Wahltag unter den Mitgliedern des amtierenden Rates ausgesucht. Die Tätigkeit des Amtes wurde durch die Ratsordnung aus dem Jahr 1421 reguliert. Diese verpflichtete die Stadtämter dazu, dem Rat Finanzberichte vorzulegen, sowie zur Übergabe von Überschüssen („was eyn iczlich amecht blibende gibt“). Eine spätere Redaktion des Textes bestimmte es genauer – die Rechnungen sollten dem Bürgermeister vierzehn Tage nach dem Fest des Petrusdomes von Antiochien (d. h. nach dem 22. Februar) präsentiert werden. Ein neuer Beamter konnte sein Amt nicht antreten, bevor sein Vorgänger den Finanzbericht nicht vorgelegt hatte.

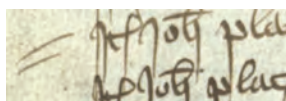
Die jetzige Quellenausgabe beruht vor allem auf den Editionsrichtlinien von Adam Wolff sowie teils auf deutschen Instruktionen (von Walter Heinemeyer, Matthias Thumser, Dieter Heckmann). Die Richtlinien A. Wolffs wurden zur Grundlage für die Thorner Forscher als diese die Grundsätze des Editionsprogrammes der dortigen Stadtbücher erarbeiteten.

Die Kämmererbücher, deren Text hier vorliegt, wurden in ihrer Einheit veröffentlicht. Die Anordnung der Eintragungen aus der Quellengrundlage wurde beibehalten. Jeder Konstruktionsteil der Quelle wurde mit einer arabischen Zahl versehen. Die Anordnung der Eintragungen – vor allem im Falle des ältesten Kämmererbuches – ist vielschichtig. Sie besteht aus Gruppen, die oftmals eine Überschrift tragen. Daher wurden Gruppen, die aus Untergruppen oder einzelnen Eintragungen bestehen, zusätzlich mit einem Buchstaben oder sogar einer tiefgestellten Ziffer versehen. Ein derartiger Vermerk verbildlicht die eigentliche Struktur der Eintragungen, die im Buch während seiner Benutzung angewendet wurde. Der Herausgeber hat sich folgender Symbole bedient, um charakteristische Merkmale des Quellentextes wiederzugeben:

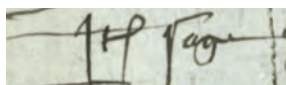
- [] vom Herausgeber stammende Information zur Quelle oder rekonstruierter Text,
- /- -/ Streichung,

- /= =/ Löschung einer Eintragung, verstanden als Feststellung der Nichtigkeit der früheren Rechtslage,
 < > später hinzugefügte Eintragung,
 - - - Eintragung, Satz oder Wort unbeendet, gelöscht oder fehlend,
 / Ende der Eintragung,
 | Versende (vermerkt wenn die Eintragung im nächsten Vers fortgesetzt wird),
 // Ende von Kolumne oder Seite,
 [?] zweifelhafte Ablesung,
 [...] unleserliches Fragment (mit Angabe des Grundes in der Textanmerkung),
 [s] Bestätigung eines Fehlers in der Grundlage.

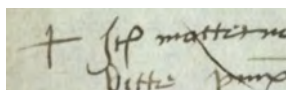
Informationen zu Zeichnungen, mit denen der Schreiber den Text versehen hatte, wurden in Textanmerkungen gegeben. Um das Aussehen der Zeichnungen wiederzugeben, wurden die Seiten reproduziert, wo diese vorkommen. Die Schreibzeichen in der Nähe von den jeweiligen Eintragungen wurden mit folgenden Symbolen wiedergegeben:

= zwei Linien übereinander

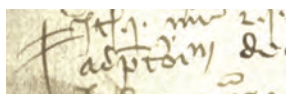
— waagerechte Linie

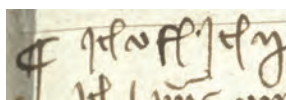
+ zwei sich kreuzende Linien

gekreuzte zwei waagerechte und zwei senkrechte Linien

≠ zwei waagerechte Linien übereinander, von einer senkrechten gekreuzt

Ⓒ Buchstabe C mit doppeltem Bauch

Der Quelltext unterlag Abänderungen nach folgenden Grundsätzen. Verzichtet wurde auf Konsonantenverdopplung am Wortanfang sowie auf Wiederholung der Buchstaben „n“ und „f“ in der Mitte und am Ende des

Wortes. Die Buchstaben „u“ und „v“ wurden entsprechend ihrem phonetischen Wert gegeben. Bei allen geographischen und topographischen Namen sowie bei Namen von Festtagen wurde der Transliterationsgrundsatz verwendet. Abkürzungen wurden bei Namen von Münzen und Abrechnungseinheiten angewendet (siehe Abkürzungsverzeichnis). Der volle Name wurde jedoch beibehalten, wenn der Schreiber ihn im Quellentext berücksichtigt hatte. Modernisiert wurde die Schreibweise von Verben mit Präfixen, d. h. sie wurden zusammen anstatt getrennt geschrieben. Römische Ziffern wurden in den Abrechnungen durch arabische ersetzt, in den Datierungen dagegen beibehalten. Die nicht seltenen Korrekturen von Zahlen oder einzelnen Ziffern in der Überlieferung wurden in den Textanmerkungen angegeben. Die Korrekturen einzelner Ziffer (Zehner, Fünfer, Einer) in Zahlen der Abrechnungen wurden umschreibend wiedergegeben. Die Auflösung der Datierung basiert auf Lehrbüchern zur historischen Chronologie von Bronisław Włodarski und Hermann Grottefend. Die Interpunktion wurde modernisiert.

Die Textanmerkungen dienen der Beschreibung der äußeren Merkmale der Quelle sowie der graphischen Elemente des Textes, die durch die von den Editionsrichtlinien vorgeschriebenen Symbole nicht erfasst werden können. In den Anmerkungen wurden ebenfalls die Fragmente des Textes berücksichtigt, die gestrichen und von einem anderen Text ersetzt worden waren, sowie Schreibversuche. In Sachanmerkungen, mit Ziffern gekennzeichnet, werden Erklärungen zu den in der Quelle vorkommenden Personen- und Ortsnamen sowie zur Topographie gegeben. Das Personen- und Ortsregister verzeichnet die in der Quelle auftretenden Namen. Das Sachregister wurde in der Sprache des Originals verfasst. Beide Register verweisen auf die Nummern der Einträge.

Rozdział II

Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382 (APGd, 300, 12/1)

A. Wygląd zewnętrzny źródła

Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382 posiada podwójną oprawę. Z zewnątrz opatrzona jest w niebieską oprawę kartonową pochodzącą z XIX w. Na jej grzbiecie znajduje się naklejka z tytułem księgi oraz datacją źródła: „Kämmereibuch 1379, 1380, 1381, 1382”. Poniżej umieszczono naklejkę z dwiema cyframi „XII”, oznaczającymi sygnaturę archiwalną zespołu Kamlaria. Na samej oprawie znajduje się napis informujący o liczbie stron: „S. 1–227 (ohne Umschlag)”, a obok odcisk pieczęci archiwalnej z XIX w.: „Stadtarchiv Danzig”. W lewej dolnej części okładki przedniej umieszczono dwie naklejki z archiwalną sygnaturą księgi, jedną przedwojenną, drugą zaś już z okresu funkcjonowania polskiej administracji archiwalnej. Na wewnętrznej stronie oprawy znajduje się opis zawartości księgi, wykonany pismem z XIX w.¹

Kodeks posiada również oryginalną okładkę pergaminową. Na środku wierzchniej strony okładki przedniej umieszczono w XIX w. papierową naklejkę z odręcznie wpisanym tytułem księgi: „Liber computacionis. Kämmereibuch von den Jahren 1379–1382”. W prawym górnym rogu tej części okładki znajduje się podłużna pieczęć archiwum miejskiego. W dolnej części grzbietu widnieje naklejka ze skrótem i sygnaturą „I. Käm. 1”². Wpisy występujące na wewnętrznych stronach okładki pergaminowej świadczą,

¹ „Inhalt: Ausgaben 1379/80. 1. Computacio S. 1, 2. [Computacio S.] 39, 3. [Computacio S.] 59, Einnahmen [S.] 76; Ausgaben 1380/81. 1. u. 2. [Computacio s.] 81, 3. [Computacio s.] 119, Einnahmen [S.] 116; Ausgaben 1381/82. 1.–3. [Computacio S.] 153, Nachtrag [S.] 206, Einnahmen [S.] 219”, APGd, 300, 12/1, oprawa kartonowa. Spis zawartości księgi został wykonany w czasie, gdy obowiązywała jeszcze stara paginacja kodeksu.

² M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska jako źródło historyczne*, w: *Komturzy, rajcy, żupani*, red. B. Śliwiński, Malbork 2005 (Studia z Dziejów Średniowiecza, nr 11), s. 139–140.

że była ona wykorzystywana w bieżącej działalności pisarza (nr 1–15, 436–460). Wpisy te wykazują podobieństwo tematyczne w stosunku do wpisów znajdujących się na kartach księgi. Nie mają one żadnej datacji. Analiza paleograficzna pozwala jednak stwierdzić, że niektóre z nich wykonała ta sama ręka pisarska, która zapisywała poszczególne składki. Oznacza to, że wpisy te powstały równocześnie. Trzeba jednak zauważyć, że na pergaminowej okładce zachowały się częściowo wpisy starsze, wykonane innymi rękami (zob. poniżej). Niewątpliwie dotyczyły one również bliżej nieokreślonych wydatków. Argumenty te wspierają wysuniętą już wcześniej tezę o samodzielności poszczególnych składek, które w późniejszym czasie zostały zespolone za pomocą okładki³. Również cechy wyglądu zewnętrznego składek, przedstawione dokładnie poniżej, świadczą o ich połączeniu w późniejszym czasie. Składki III i IV od zewnątrz zostały opatrzone w toku użytkowania licznymi additami. Wydaje się zatem, że te części księgi (zawierające rozliczenia z roku obrachunkowego 1381/1382) zostały zespolone po ich pełnym zapisaniu. Oznacza to, że częściowo zapisany arkusz pergaminowy został połączony ze składkami najpóźniej w roku obrachunkowym 1380/1381⁴.

Księgę tworzą cztery składki papierowe. Mają one zróżnicowaną objętość. W skład księgi wchodzi 111 kart pierwotnych o rozmiarach 22×30 cm, stanowiących pierwotne elementy składek. Jedną kartę pierwotną ucięto wzdłuż jeszcze przed wprowadzeniem wpisu, a więc w okresie użytkowania składki⁵. Oprócz tego w skład rękopisu wchodzi też różnej wielkości i kształtu karty, które wtórnie zostały dołączone do składek (*addita*). Część z nich doklejono⁶, niektóre umieszczono wewnątrz składek, pomiędzy poszczególnymi arkuszami⁷, inne zaś ułożono przed arkuszami wysuniętymi najbardziej na zewnątrz, dzięki czemu tworzyły odtąd pierwsze i ostatnie karty składek⁸. Domyślać się można, że były to na początku samodzielne karty, dołączono zaś je w późniejszym czasie, zapewne uznając za niezbędne dla praktyki kancelaryjnej. Przedstawiają one np. zapis umowy mię-

³ Por. K. Komsta, *Danziger Amtsbücher aus den Jahren 1357–1794 und 1807–1814*, „Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde”, Bd. 47/48, 2001/2002, s. 309; też, *Gdańskie księgi wpisów*, w: *100 lat Archiwum Państwowego w Gdańsku. Sesja jubileuszowa 8 VI 2001*, red. A. Przywuska, I. Rdzanek, Gdańsk 2001, s. 201; J. Tandecki, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszczkańskiej (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa–Toruń 1990, s. 135.

⁴ M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 138–139; Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 237.

⁵ APGd, 300, 12/1, pag. 171–172.

⁶ Tamże, pag. 67–68, 121–122, 139–140, 191.

⁷ Tamże, pag. 107–108, 173–174.

⁸ Tamże, pag. 125–126, 127–128, 163–164, 165–166, 167–168, 243–244.

dzy miastem a Johannem von Horsten w sprawie budowy muru (nr 114–115)⁹. Inna tego typu karta, zatytułowana „Hii celebrabant nupcias anno LXXX”, zawiera wykaz obywateli, którzy zawarli małżeństwo w 1380 r. (nr 200)¹⁰.

Nowoczesny nadzór archiwalny, rozwinięty w XIX i XX w., wprowadził różne systemy oznaczania kart księgi kamlarskiej¹¹. Współcześnie obowiązuje system oznaczenia każdej strony rękopisu, łącznie z kartami dołączonymi wtórnice¹². W XIX w. funkcjonowała inna forma numeracji stron. Wykazywała ona bowiem jedynie 227 stron¹³. Różnica między współczesną i dziewiętnastowieczną paginacją wynikała z metody nadawania niektórym additom numerów ostatniej karty standardowej wraz z kolejnymi literami alfabetu. Trzecim rodzajem numeracji, unieważnionym przez obecną paginację, jest foliacja wykonana ołówkiem na stronie *recto*, w prawym górnym rogu¹⁴. Charakterystyczną cechą księgi kamlarskiej jest brak wcześniejszych (średniowiecznych) śladów numeracji stron lub kart.

Formuła niemiecka (1) oraz wykres 1 ukazują cechy budowy zewnętrznej najstarszej księgi kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska. Objętość występujących w niej składek jest bardzo zróżnicowana. Ponadto w księdze zaobserwowano liczne ubytki (*excissa*), a także wspomniane już *addita*.

$$(1) \quad (XXII - I^{exc. ante 1/2} - 2^{exc. post 33/34} + I^{add. 67/68} + I^{add. 83/84})^{85/86} + (IX + I^{add. 107/108} - I^{exc. post 109/110} + I^{add. 121/122})^{123/124} + (VIII + 5^{add. 125-128, 163-168} + I^{add. 139/140})^{167/168} + (XIX + I^{add. ante 169/170, 243/244} - I^{exc. post 171/172} + I^{add. 173/174} + I^{add. 191/192})^{243/244}.$$

Wspomniałem już, że księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska zawiera cztery składowki. Składka I ma 41 kart pierwotnych i dwie karty niepełnowymiarowe¹⁵. Status jednej z tych kart (k. 83/84) budzi jednak wątpliwości badawcze. Ma one bowiem szerokość podobną do innych kart. Znajduje się na niej również filigran A, charakterystyczny dla innych kart składowki I. Jej górna część została obcięta, zanim zaczęto ją zapisywać. Zawiera ona wykaz osób, które zapłaciły kary za przestępstwa dokonane na

⁹ Tamże, pag. 67–68.

¹⁰ Tamże, pag. 107.

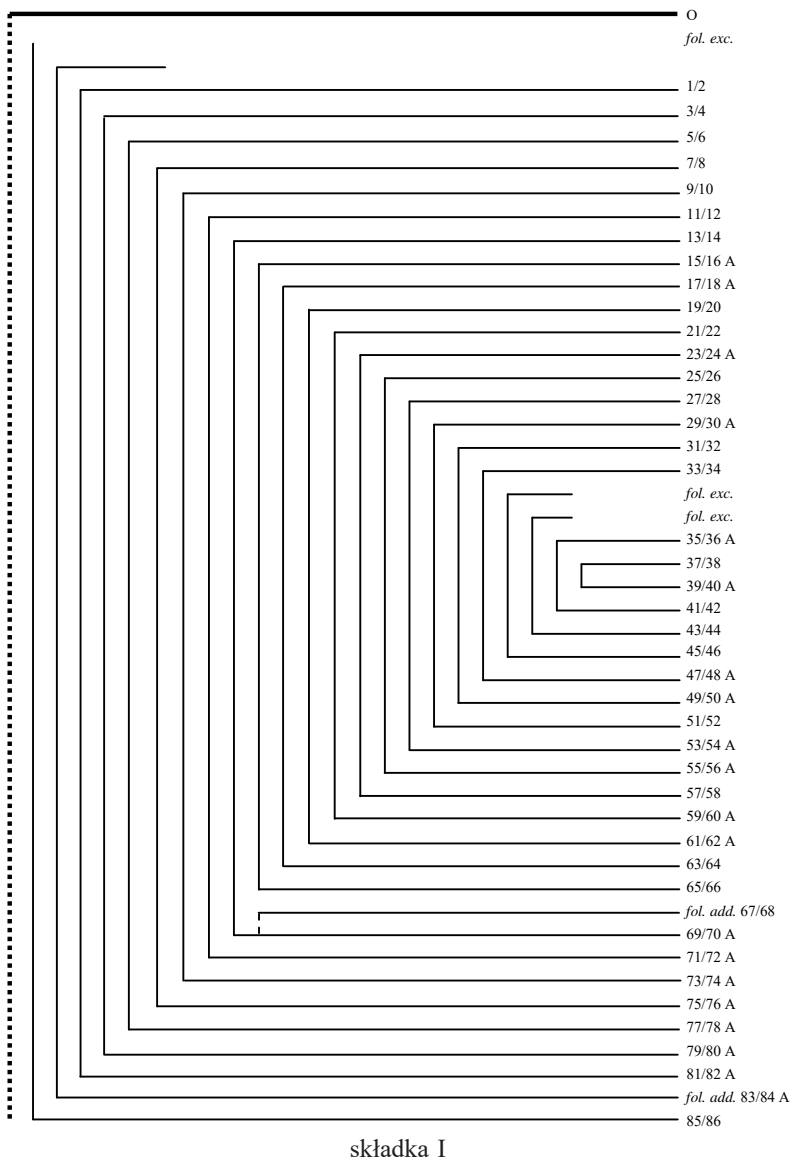
¹¹ M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 136.

¹² Wyjątkiem jest karta przyklejona do pustej strony w składce IV. Obie mają ten sam numer; zob. APGd, 300, 12/1, pag. 191.

¹³ Zob. Foltz *Geschichte*, s. 12, przyp. 4.

¹⁴ Foliacja wskazuje, że swój numer (56) otrzymała też niepełnowymiarowa karta, dziś już nieistniejąca, znajdująca się niegdyś między k. 125/126 i 127/128. Istnienie na skrawku papieru pozostałości foliacji świadczy, że już po jej dokonaniu karta ta została urwana.

¹⁵ APGd, 300, 12/1, pag. 67–68, 83–84. Por. Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 241.

Wykres 1. Układ kart w poszczególnych składkach najstarszej księgi kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Oznaczenia: *fol. add.* Karta wtórnie dołączona do składki (*folium additum*); *fol. exc.* Karta wycięta (*folium excisum*); ^{a)} Karta o niestandardowych wymiarach doklejona wtórnie górną krawędzią do pag. 123; ^{b)} Karta o niestandardowych wymiarach doklejona wtórnie górną krawędzią do fol. 141/142; ^{c)} Do pustej pag. 191 doklejono wtórnie kartę o niestandardowych wymiarach; A, B, C... Poszczególne typy filigranów; * Filigran położony w środku arkusza, widoczny częściowo na obydwu kartach, po jednej i drugiej stronie składki.

Źródło: APGd, 300, 12/1; Grulkowski Najstarsze księgi, s. 239–240.

87/88
89/90 B
91/92 B
93/94
95/96
97/98
99/100 B
101/102 B
103/104
105/106 C
<i>fol. add.</i> 107/108
109/110
<i>fol. exc.</i>
111/112 B
113/114 B
115/116 B
117/118
119/120
<i>fol. add.</i> 121/122 ⁹⁾
123/124 B

<i>fol. add.</i> 127/128
129/130 D*
131/132
133/134
135/136 D*
137/138
<i>fol. add.</i> 139/140 ⁹⁾
141/142 D*
143/144 D*
145/146
147/148
149/150 D*
151/152 D*
153/154
155/156 D*
157/158
159/160
161/162 D*
<i>fol. add.</i> 163/164
<i>fol. add.</i> 165/166
<i>fol. add.</i> 167/168

składka II

składka III

<i>fol. add.</i> 169/170 B
171/172
<i>fol. exc.</i>
<i>fol. add.</i> 173/174
175/176
177/178
179/180
181/182 E
183/184
185/186 E
187/188 E
189/190
191/192 ⁹⁾ E
193/194
195/196
197/198
199/200
201/202 E
203/204 E
205/206
207/208 E
209/210
211/212
213/214
215/216 F
217/218 E
219/220 E
221/222
223/224
225/226
227/228
229/230 E
231/232
233/234 E
235/236 E
237/238 E
239/240 E
241/242 E
<i>fol. add.</i> 243/244
O

składka IV

Targu Rybnym lub podczas różnego typu transakcji handlowych (nr 144–151). Przedłużeniem karty w przedniej części składki jest niepaginowana zakładka, na której występują fragmenty wpisów (zob. ryc. 2). Wszystkie te fakty wskazują, że arkusz ten – należąc do tej samej serii papieru – został dołączony w chwili jego zapisania. Karta znajdująca się na wierzchniej stronie została prawie w całości wycięta, pozostał po niej tylko fragment w formie zakładki. Z tego względu k. 83/84 należy uznać za wtórnie dołączoną do składki I.

Układ kart i całych arkuszy świadczy, że w trakcie użytkowania wycięto w składce dwie karty¹⁶. Znajdowały się one w przestrzeni niezapisanej, stąd można z wielkim prawdopodobieństwem przypuszczać, że *excissa* również nie zostały zapisane przed wycięciem. Zewnętrzna karta składki I została z kolei zniszczona, prawdopodobnie wskutek uszkodzeń spowodowanych intensywnym użytkowaniem składki i brakiem okładki (zob. wykres 1)¹⁷. O jej istnieniu świadczy układ wpisów w pozostałych latach obrachunkowych. Zawierała ona zatem – podobnie jak w innych częściach księgi – nagłówek („Liber computacionis”) oraz rejestr różnorodnych wydatków¹⁸.

Składkę II tworzyło pierwotnie 9 arkuszy (arkusz 1)¹⁹. W jej obrębie znajdują się ponadto dwie karty wtórne²⁰. Między k. 109/110 i 111/112 znajdują się pozostałości po *excissum*. Składka III ma objętość oktornionu²¹. W toku użytkowania na zewnątrz składki dołączono trzy dodatkowe karty o różnych rozmiarach, złamane na grzbiecie i tworzące formalnie pięć additów (wykres 1)²². Jedna karta została wtórnie doklejona do jednej ze stron i zawiera wykaz rzemieślników, którzy złamali przepisy wilkierza miejskiego w zakresie postrzygania sukna (nr 242)²³. W składce III nie stwierdzono ubytków wśród kart pierwotnych. Składkę IV tworzy 18 arkuszy pierwotnych oraz trzy karty dołączone do rękopisu w okresie zapisywania (w tym jedna karta przyklejona całkowicie do pustej s. 191)²⁴. Do pierwotnych kart mogła też należeć k. 169/170, mająca kształt i wymiary identyczne z kartami pierwotnymi, lecz doklejona dziś do innej karty (wykres 1)²⁵.

¹⁶ APGd, 300, 12/1, między s. 34 i 35. Pozostałościami *excissów* są po drugiej stronie składki odpowiednio k. 43/44 i 45/46.

¹⁷ Grulkowski Najstarsze księgi, s. 241.

¹⁸ M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 136–137; Grulkowski Najstarsze księgi, s. 241.

¹⁹ APGd, 300, 12/1, pag. 87–124.

²⁰ Tamże, pag. 107–108, 121–122.

²¹ Tamże, pag. 125–168.

²² Tamże, pag. 125–128, 163–168.

²³ Tamże, pag. 139. Zob. też P. Simson, *Geschichte der Danziger Willkür*, Danzig 1904 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens, Bd. 3), s. 11.

²⁴ APGd, 300, 12/1, pag. 169–244.

²⁵ Grulkowski Najstarsze księgi, s. 241–242.

Utraciła ona być może swój odpowiednik z drugiej strony składki. Stwierdzono brak karty pomiędzy k. 171/172 i 173/174. Osobna karta istniała też zapewne między k. 241/242 i 243/244. Na odpowiadającej jej karcie, po drugiej stronie środka składki (k. 169/170), nie zachowały się ślady celowego wycięcia w postaci równego brzegu, co świadczy o jej zniszczeniu w podobny sposób jak w składce I²⁶. W obrębie składki IV znajdują się trzy *addita*. Jedno opatruje składkę z zewnątrz i zawiera wykaz osób, które zawarły małżeństwa („Hii celebrabant nupcias”)²⁷, wpisy dotyczące poręczeń, a także wykaz osób, które dopuściły się aktów przemocy na cmentarzu (nr 428)²⁸. Druga karta wtórna znajduje się między kartami pierwotnymi składki²⁹. Trzecie *additum* stanowi oryginalne sprawozdanie z wydatków budowlanych³⁰.

Janusz Tandecki zauważył, że początkowo każda składka zawierająca zapisy z roku rozliczeniowego funkcjonowała samodzielnie, później je zszyto i oprawiono w pergaminową okładkę³¹. Zjawisko to znajduje potwierdzenie w wyglądzie i przedstawionym powyżej układzie kart w kodeksie. Analiza układu arkuszy i samodzielnych kart ukazała ich braki, zwłaszcza w zewnętrznych partiach składek. Dodatkowo zauważyć można, że zachowane arkusze zewnętrzne składek I i IV znajdują się w gorszym stanie w porównaniu z arkuszami wewnętrznymi. Mają one zniszczone rogi oraz wystrzępione krawędzie. Nie można tego stwierdzić w odniesieniu do składek II i III. Również liczne *addita* opasujące arkusze zewnętrzne w III i IV składce potwierdzają, że w fazie użytkowania funkcjonowały one samoistnie. Powyżej zwróciłem uwagę, że pergaminowa okładka analizowanego rękopisu służyła jako przestrzeń pisarska w fazie użytkowania księgi. Oznacza to, że wówczas stanowiła już całość wraz z papierowymi składkami. Jeżeli uwzględnimy fakt, że składki III i IV w trakcie użytkowania były niewątpliwie samodzielne, można określić dokładniej moment połączenia składek z okładkami. Najpóźniej w okresie użytkowania składki II, a więc – uwzględniając jej treść – najpóźniej w 1380/1381 r., powstał kodeks opatrzony okładką. Składki III i IV włączono do kodeksu po zapisaniu³².

²⁶ M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 136–138.

²⁷ APGd, 300, 12/1, pag. 243.

²⁸ Przykładowo zob.: „Iste evaginaverunt cultellos eorum in cimiterio: /-Langhe Andreas in der Czwernegeasse-/-. Peter Czymmerman ex opposito Langhe Cuncze et alios non noscit. Wylko Wlf, Jacob Stake est testis. Hanneke Tymmerman. Pans Evert est testis”, tamże, pag. 244.

²⁹ Tamże, pag. 173–174.

³⁰ Tamże, pag. 191.

³¹ J. Tandecki, dz. cyt., s. 135.

³² Por. K. Komsta, *Gdańskie księgi wpisów*, s. 201. Zob. M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 139; Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 242.

Stopniowe tworzenie składek w kolejnych latach potwierdza rozmieszczenie filigranów, co obrazuje tabela 2 i wykres 1. Papier z filigranem A w kształcie kwiatu posłużył do przygotowania pod zapis składki I. W składce II występuje znak wodny B i C. Róg myśliwski w położeniu poziomym (filigran D) zawierają arkusze, za pomocą których utworzono składkę III. Z kolei dwie wersje rogu obróconego o 90 stopni (filigrany E i F) zaobserwować można na papierze składki IV³³.

Tabela 2. Filigrany w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Filigran	Opis filigranu	Położenie w księdze	Filigrany pokrewne
A	Kwiat z łodygą prostą, po obu stronach podłużne liście na łodyżkach, kielich zwieńczony pięciopłatkową koroną. Dł. 95, szer. 42, 52	Składka I: 15/16, 17/18, 23/24, 29/30, 35/36, 39/40, 47/48, 49/50, 53/54, 55/56, 59/60, 61/62, 69/70, 71/72, 73/74, 75/76, 77/78, 79/80, 81/82, 83/84	G. Piccard, Findbuch 12, Abt. 3, nr 1523
B	Orzeł św. Jana z aureolą, w szponach trzymający księgę. Dł. 60, szer. 38, 42	Składka II: 89/90, 91/92, 99/100, 101/102, 111/112, 113/114, 115/116, 123/124. Składka IV: 169/170	–
C	Dwa pierścienie, jeden nad drugim, przecięte wzdłuż prętem, wystającym poza pierścień górny. Dł. 78, szer. 24, 35	Składka II: 105/106	www.wasserzeichen-online.de/wzis/struktur.php?po=161635 (I VI 2015 r.); F. Piekosiński, <i>Znaki wodne</i> , nr 192
D	Róg przewiązany sznurem zakończonym pętlą, oba przewiązania sznura widoczne z przodu rogu. Dł. 47, szer. 63, 42	Składka III: 129/130 (wraz z 161/162), 135/136 (wraz z 155/156), 141/142 (wraz z 151/152), 143/144 (wraz z 149/150)	Ch.-M. Bricquet, <i>Les filigranes</i> , vol. 2, s. 420, nr 7648
E	Róg myśliwski obrócony o 90 stopni, przewiązany zawieszka widoczną na dwóch końcach po widocznej stronie rogu. Dł. 33, szer. 65, 38	Składka IV: 181/182, 185/186, 187/188, 191/192, 201/202, 203/204, 207/208, 217/218, 219/220, 229/230, 233/234, 235/236, 237/238, 239/240, 241/242	–

³³ M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 142–144.

F	Róg myśliwski obrocony o 90 stopni, przewiązany zawieszka widoczną po widocznej stronie rogu na jednym końcu. Dł. 33, szer. 63, 47	Składka IV: 215/216	—
---	--	---------------------	---

Źródło: APGd, 300, 12/1; F. Piekosiński, *Znaki wodne w rękopisach polskich wieków średnich*, Kraków 1892; Ch.-M. Bricquet, *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques de papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, vol. 2, Genève 1907; *Wasserzeichen Blatt – Blume – Baum*, bearb. von G. Piccard, Stuttgart 1982 (Veröffentlichungen der Staatlichen Archivverwaltung Baden-Württemberg, Sonderreihe: Die Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart, Findbuch 12); M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska jako źródło historyczne*, w: *Komturzy, rajcy, żupani*, red. B. Śliwiński, Malbork 2005 (Studia z Dziejów Średniowiecza, nr 11), s. 142–144; Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 243.

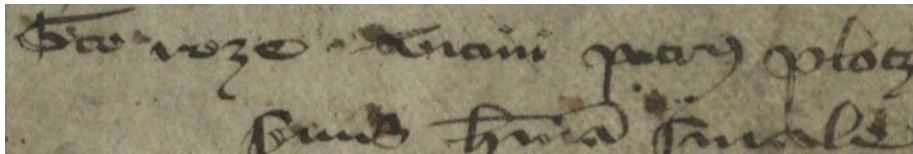
Jedną z form przygotowania składki pod zapis było wykonanie liniowania. Jednak nie oznaczało to wykreślenia wszystkich kart w składce. Dlatego zaobserwować można strony, które zostały zapisane, lecz bez linii marginesów. W części składki, która przed zapisaniem nie została poliniowana, pisarz dokonywał tej czynności na bieżąco i często odręcznie³⁴. W najstarszej księdze kamlarskiej oprócz linii marginesów wykreślano również linie tworzące kolumny.

W księdze wyróżniono ręce pisarskie należące do siedmiu pisarzy. Wpisy wykonane ręką I występują na okładce przedniej. Charakteryzuje ją wyginanie wydłużeń dolnych w literach „g”, „h”, „y”, najpierw w lewo, na końcu zaś w prawo (w formie wstęgi). Pisarz I stosował, choć niekonsekwentnie, dwa brzuski w literze „a”. Pismo wykonane ręką II wykazuje podobieństwo do ręki I. Cechą charakterystyczną, niespotykaną w piśmie innych rąk, jest umieszczanie przy górnej nasadzie trzonu litery „p” szeryfu. Podobny kształt ma poprzeczka umieszczona na wydłużeniu dolnym litery „p”, oznaczająca abrewiację dla przyimka „pro”. Pismo III występuje tylko w jednej probacji na okładce przedniej oraz na fragmencie karty 107/108, widocznym pomiędzy pag. 102 i 103. Rozpoznać je można dzięki wyraźnym cechom gotyckim, a zwłaszcza zastosowaniu ostrołuków. Prawie całość księgi, tj. jej pierwotną przestrzeń pisarską, użytkował pisarz IV. Cechami charakterystycznymi jego pisma są: 1) stosowanie pętlic w laskach litery „l”, „b” i „w”; 2) wydłużanie w dół trzonków liter „h” i „y” oraz na końcu wyrazu w literach „m” i „n”, czasami wyginanie ich w prawo; 3) stosowanie w literze „a” jednego brzuska. Ponadto trzon litery „t” ledwie przebijał belkę poprzeczną, upodabniając się z literą „c”. Ten właściwy pisarz księgi kamlarskiej bardzo chętnie umieszczał różnorodne rysunki na kartach kodeksu. Były one ściśle związane z treścią księgi. Na podstawie wcześniejszych badań, polegających na porównaniu duktu pisma księgi kamlarskiej z innymi

³⁴ Tamże, s. 132.

kodeksami użytowanymi w tym samym czasie (księgami gruntowymi oraz ogólnymi księgami radzieckimi), stwierdziłem, że właściciel ręki pisarskiej IV działał w kancelarii Głównego Miasta Gdańska w latach 1377–1387³⁵. Ręka pisarska V zapisała jedynie kartę wtórnie dołączoną do kodeksu. Jej cechą charakterystyczną jest stosowanie dwupiętrowej litery „a”, przez co ma ona dwa brzuszki. Ręka pisarska VI pojawiła się również na *additum* z wykazem wydatków na różnego rodzaju produkty żywnościowe, doklejonej do pustej karty w składce IV. Pętlica w literze „v” tej ręki pisarskiej jest mocno odchylona w lewo, w literze „w” zaś występowały dwie pętlice. Ręka pisarska VII występuje jedynie na okładce tylnej. Pisarz ten stosował dwupiętrową literę „a”, proste wydłużenia dolne w literach „h”, „m”, „n”. Pętlica litery „h” ma niewielkie rozmiary.

Ręka pisarska I: nr 1–5, 7, 9, 11–13, 226–227, 440–444, 449–451, 455–457

Rycina 1. Ręka pisarska I w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, okładka tylna.

Ręka pisarska II: nr 6, 8, 10, 436–439, 454

Rycina 2. Ręka pisarska II w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, okładka przednia.

Ręka pisarska III: nr 7, przyp. b; 188, przyp. d

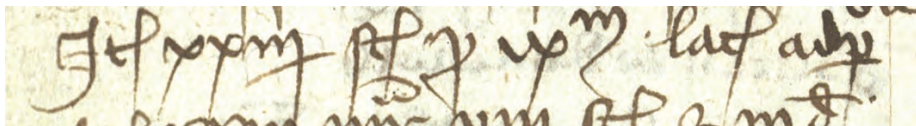

Rycina 3. Ręka pisarska III w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, między pag. 102 i 103.

³⁵ Zob. tamże, s. 145–148.

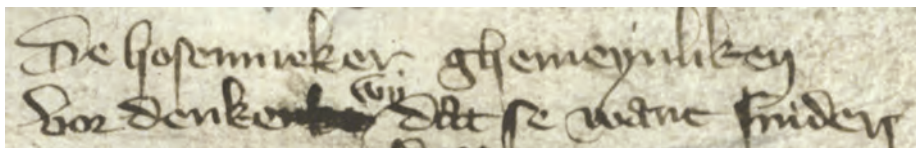
Ręka pisarska IV: nr 14–225, 228–241, 243–326, 328a–435, 445–448, 452–453, 458–460

Rycina 4. Ręka pisarska IV w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 48.

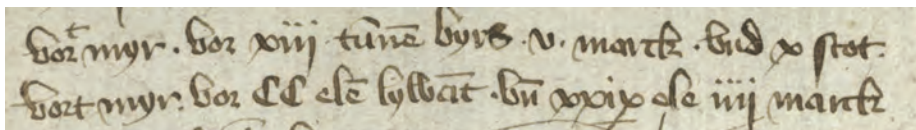
Ręka pisarska V: nr 242

Rycina 5. Ręka pisarska V w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 139.

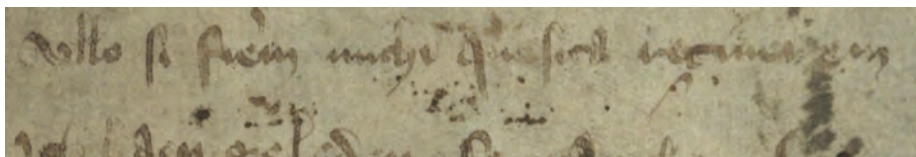
Ręka pisarska VI: nr 327

Rycina 6. Ręka pisarska VI w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 191.

Ręka pisarska VII: nr 440; 449, przyp. a

Rycina 7. Ręka pisarska VII w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, okładka tylna.

B. Układ wewnętrzny i treść źródła

Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska zawiera rozliczenia z trzech lat: 1379/1380, 1380/1381 oraz 1381/1382³⁶. Układ księgi podporządkowany został zasadom funkcjonowania kamlarii. W pracy tego urzędu niezmiernie istotną rolę odgrywała kontrola wszelkich jego przepływów finansowych. Służyła temu praktyka trzykrotnego w ciągu roku rozliczania się kamlarzy przed radą. Dlatego też na rok obrachunkowy przypadały trzy okresy rozliczeniowe³⁷. W najstarszej księdze kamlarskiej zachowały się wzmianki dostarczające informacji na temat terminów, w których dokonywano poszczególnych rozliczeń³⁸. Pierwsze rozliczenie w 1379 r. miało miejsce prawdopodobnie w wigilię św. Piotra i Pawła (28 czerwca; nr 16)³⁹. Drugi okres rozliczeniowy w tym roku zakończył się w przeddzień Wszystkich Świętych. Po podaniu łącznej sumy wydatków w tym okresie pisarz zanotował, że „computatum fuit in vigilia Omnium Sanctorum” (31 października; nr 96)⁴⁰. Jednakże już w następnym roku obrachunkowym termin rozliczenia analogicznego okresu przypadł w dzień św. Michała (29 września; nr 228)⁴¹. Ostatni okres rozliczeniowy kończyć się musiał wraz z coroczną zmianą obsady urzędów miejskich, która wymagała od ustępujących urzędników ostatecznego sprawozdania z działalności finansowej. Powyższe wzmianki źródłowe pozwalają stwierdzić, że – podobnie jak w przypadku wyborów do rady i ławy – rozliczenia kamlarzy nie miały stałych terminów⁴².

W ramach roku obrachunkowego rejestrowano najpierw wydatki, potem zaś dochody (zob. tabela 3). Wyjątek stanowi karta o niestandardowych w stosunku do pozostałych wymiarach, a więc zapewne wtórnie dołączona do składek księgi kamlarskiej, znajdująca się jeszcze w dziale wydatków roku 1380/1381. Zarejestrowane na niej zostały sprawy umieszczane zwyczajowo w działach dochodów: wykaz osób biorących ślub w 1380 r. i tym

³⁶ Foltz *Geschichte*, s. 12–13.

³⁷ Zob. tamże, s. 13; M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 150; Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 399–401.

³⁸ M. Grulkowski, *Die Kämmererbücher der Danziger Rechtstadt in der zweiten Hälfte des 14. und im 15. Jahrhundert – ein neues Editionsprojekt*, w: *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2013. Neuere Editionen der sogenannten „Ego-Dokumente” und andere Projekte in den Editionswissenschaften*, hg. von H. Flachenecker, J. Tandecki unter Mitarb. von K. Kopiński, Toruń 2015 (Publikationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quellenedition, Bd. 7), s. 306–307.

³⁹ „— — domino proconsuli 68 [mk. super conpu]tacione in vigilia Petri et Pauli — —”, APGd, 300, 12/1, pag. 2. Ubytki w tekście spowodowane zniszczeniem tej części karty (rogu).

⁴⁰ Tamże, pag. 58.

⁴¹ „Pecunia proconsulis anno LXXX^{mo} post festum Michaelis [29 IX 1380] tercia computacio”, tamże, pag. 129.

⁴² Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 398–401.

Tabela 3. Budowa wewnętrzna najstarszej księgi kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Dział, rok obrachunkowy	Sekwencje grup rzeczowych, w tym okresy rozliczeniowe	Pag.	Uwagi
Wydatki 1379/1380	A, w tym: I okres rozliczeniowy (1. computacio)	1–38	Na końcu podsumowanie: „Summa summarum prima 1320 mk. cum cedula” (pag. 38)
	B, w tym: II okres rozliczeniowy (2. computacio)	39–58	Na końcu podsumowanie: „Summa summarum secunda 1264 mk. cum cedula. Computatum fuit in vigilia Omnium Sanctorum” [31 X 1379] (pag. 58)
	C, w tym: III okres rozliczeniowy (3. computacio)	59–76	Na końcu podsumowanie: „Summa summarum tertia 500 mk. minus 21 sc. cum cedula” (pag. 76)
Dochody 1379/1380	–	78–84	–
Wydatki 1380/1381	D, w tym: I i II okres rozliczeniowy (1.–2. computacio)	85–110	Tytuł składki: „Liber computacionis tempore Johanni Walraven proconsuli et Pauli Czana anno Domini M ^o CCC ^{mo} LXXX Hermanni Colberg, Wynadi Woyken etc.” (pag. 85). Pomiędzy wydatkami kartka (pag. 107–108) z niektórymi rodzajami dochodów, w tym wykazem osób, które zawarły małżeństwo („Hii celebrabant nupcias anno LXXX”) oraz kar za przestępstwa na Targu Rybnym („Excessus de Foro Piscium”)
Dochody 1380/1381	–	120–124	–
Wydatki 1380/1381	E, w tym: III okres rozliczeniowy (3. computacio)	125–161	–
Dochody 1380/1381	–	162–170	Kontynuacja wpisów dotyczących dochodów z pag. 120–124
Wydatki 1381/1382	F, w tym: I, II i III okres rozliczeniowy (1.–3. computacio)	171–236	Tytuł składki: „Anno Domini M ^o CCC ^{mo} LXXXI proconsules Paulus Czaen, Nicolaus Gotisknecht socius eius, consules Petrus Sulver, Petrus de Opul, Albertus de Balne, Meynardus de Lapide, Hermannus Brelon, Johannes Polen, Hermannus Bruczow” (pag. 171).

			W ramach działu rejestr wydatków poniesionych po rozliczeniu końcowym z nagłówkiem: „Nota ista pecunia subsequens est exposita per camerarios post terciam computationem in fine libri” (pag. 223)
Dochody 1381/1382	–	236– –244	W ramach działu umieszczono kilka grup wydatków: „Servi portuum anno LXXXI”, „Ysenhuet”, „Subulco”, „Bubulco” (pag. 240)

Źródło: APGd, 300, 12/1; M. Grulkowski, *Die Kämmererbücher der Danziger Rechtstadt in der zweiten Hälfte des 14. und im 15. Jahrhundert – ein neues Editionsprojekt*, w: *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2013. Neuere Editionen der sogenannten „Ego-Dokumente” und andere Projekte in den Editionswissenschaften*, hg. von H. Flachenecker und J. Tandecki unter Mitarb. von K. Kopiński, Toruń 2015 (Publikationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quellenedition, Bd. 7), s. 306–307.

samym wnoszących bliżej niesprecyzowaną opłatę, rozliczenia związane z poborem cła funtowego, rejestr osób, od których pobrano kary za występki na Targu Rybnym oraz wpis o konieczności poboru odszkodowania od kapitana Helmika de Bylenvelde za bezprawne wypłynięcie z portu gdańskiego („Helmicus de Bylenvelde nauclerus debet emendare, quando revertitur, pro illicita enavigacione”; nr 200–209)⁴³. Kolejnym odstępstwem od reguły był również fragment notujący dochody z 1380 r., znajdujący się pomiędzy częściami opisującymi wydatki za rok 1380/1381. Umieszczony on został na ostatnich kartach składki II oraz na doklejonej do jednej z nich kartce o mniejszych wymiarach (nr 215–224)⁴⁴. Wynikało to zapewne z zapewnienia części księgi przeznaczonej na wydatki w roku 1380/1381 oraz konieczności przeniesienia ich dalszego ciągu na któreś z niezapisanych miejsc. Można już tutaj stwierdzić, że dla każdego roku obrachunkowego w księdze kamlarskiej Głównego Miasta zdecydowanie bardziej rozwinięte pod względem zawartości są części dotyczące wydatków.

Rozpoczynając nowy rok obrachunkowy w księdze kamlarskiej, pisarz umieszczał najpierw formułę tytułową, zawierającą nazwę księgi, nazwiska mieszczan wchodzących w skład ówczesnej rady miejskiej wraz z rokiem jej wyboru. W analizowanej księdze zachowały się dwie takie formuły (nr 152, 306)⁴⁵. Jedynie część zawierająca wpisy z pierwszego roku funkcjonowania księgi (1379/1380) nie posiada żadnego wpisu tytułowego⁴⁶. Bezpośrednie

⁴³ APGd, 300, 12/1, pag. 107–108.

⁴⁴ Tamże, pag. 120–124. Dokończenie dochodów z 1380/1381 r. zob. tamże, pag. 165–170.

⁴⁵ Tamże, pag. 85, 306.

⁴⁶ Zob. tamże, pag. 1.

ogłędziny kodeksu wykazały brak pierwszej jego karty, na której – można się tego domyślać na podstawie praktyki z lat późniejszych – umieszczona została formuła wstępna otwierająca rozliczenia z roku obrachunkowego 1379/1380 (zob. wykres 1)⁴⁷. Podstawową jednostką konstrukcyjną księgi była grupa rzeczowa wpisów, dokumentujących przepływ kwot pieniężnych przez urząd kamlarii w jednym, dwóch lub trzech okresach rozliczeniowych. Czasami pisarz umieszczał pojedyncze wpisy, dotyczące nie tyle przepływu środków finansowych z/do kamlarii, co przede wszystkim różnych umów (nr 69)⁴⁸, transakcji finansowych (nr 86, 431)⁴⁹, długów (nr 51, 98, 100, 127–129, 153)⁵⁰ i innych czynności prawnych (nr 148, 305, 409, 425, 430)⁵¹. Wpisy w jednej grupie rzeczowej łączył natomiast wspólny cel przeznaczenia w przypadku wydatków albo wspólne źródło pochodzenia w przypadku dochodów⁵². Każdy nowy wpis notowany był w grupie rzeczowej najczęściej pod wpisem poprzednim. Nagłówek każdej z grup rzeczowych informował, jaką kategorię wydatków lub dochodów poniósł/uzyskał kamlarz⁵³. Grupy rzeczowe wydatków kończyły się formułą podsumowującą („summatum”, ewentualnie „summa”), w której występujący często liczebnik („primo”, „secundo” bądź „tercio”) informował, którego w kolejności okresu rozliczeniowego w roku dotyczyła czynność podliczenia. Zdarzały się przypadki dopisywania not informujących o wydatkach już po formule podsumowującej daną grupę rzeczową. Poza tym występowały formuły świadczące o podsumowaniu zbiorczym wszystkich grup rzeczowych („summa summarum”). W działach dochodów jedynie niektóre grupy rzeczowe, dokumentujące zwłaszcza wpływy finansowe z działalności wąg miejskich („Pecunia magne libre” oraz „Pecunia parve libre”) oraz z nakładanych kar sądowych, podlegały podsumowaniu⁵⁴.

Konstrukcja działów wydatków oraz dochodów w księdze kamlarskiej różniły się. W dziale wydatków każdego roku obrachunkowego zaobserwować można prawidłowość występowania grup rzeczowych w podobnej kolejności. W ten sposób grupy te tworzą następujące po sobie sekwencje, z których każda kończyła się podsumowaniem łącznych wydatków z poszczególnych grup rzeczowych⁵⁵. W pierwotnym zamyśle pisarza sekwencja grup rzeczowych budowana była dla jednego okresu rozliczeniowego

⁴⁷ M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 153–154; Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 404.

⁴⁸ APGd, 300, 12/1, pag. 49.

⁴⁹ Tamże, pag. 54, 244.

⁵⁰ Por. przykładowo tamże, pag. 40, 60, 79, 85.

⁵¹ Tamże, s. 84, 170, 241, 244.

⁵² Zob. Foltz *Geschichte*, s. 13.

⁵³ Tamże.

⁵⁴ Zob. APGd, 300, 12/1, pag. 78, 170.

⁵⁵ Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 412–416.

(zob. tabela 3). Na wydatki roku 1379/1380 przypadły więc trzy takie sekwencje (oznaczone w tabeli 3 literami A–C). W roku 1380/1381 wszystkie wpisy dotyczące wydatków umieszczone zostały przez pisarza w dwóch sekwencjach (D–E), a dla ostatniego opisanego w księdze kamlarskiej roku utworzono jedną tylko sekwencję grup rzeczowych, w ustalonej już wcześniej kolejności (sekwencja F)⁵⁶. Warto tu zauważyć, że mimo stosunkowo krótkiego okresu prowadzenia księgi pisarz w sposób znaczący zmienił koncepcję prowadzenia kodeksu. Jest to przykład zmian, jakim podlegał pierwotny układ wpisów. Praktyka ta – wskutek definiowania dopiero zasad miejscowej księgowości – była charakterystyczna dla nowych ośrodków kancelaryjnych. Poprzez metodę prób i błędów prowadziła ona do racjonalizacji systemu kancelaryjnego, dzięki czemu uzyskany w ten sposób układ wewnętrzny ksiąg pozwalał zarówno na sprawne posługiwanie się nimi przez pisarza, jak też na oszczędności w funkcjonowaniu kancelarii⁵⁷.

W części opisującej rozliczenia w ostatnim roku obrachunkowym, który został zarejestrowany w księdze (1381/1382), pisarz umieścił dodatkowo osobną grupę rzeczową, opisującą wydatki poniesione przez kamlarzy już po ostatnim w tym roku, trzecim okresie rozliczeniowym⁵⁸. Grupa ta opatrzona została nagłówkiem informującym o wydaniu umieszczonych tam kwot pieniężnych po trzecim rozliczeniu oraz o konieczności umieszczenia tych not na końcu księgi (nr 373)⁵⁹. Wcześniej wydatki poniesione po rozliczeniu pisarz umieszczał w poszczególnych grupach rzeczowych poniżej formuły podsumowującej trzeci okres rozliczeniowy⁶⁰. Nietypowe umieszczenie tej grupy wpisów między grupami rzeczowymi posiadającymi formułę podsumowującą, a więc niewątpliwie rozliczonymi już w roku obrachunkowym 1381/1382, wynikało zapewne z braku miejsca na końcu księgi i chęci wykorzystania pustej przestrzeni pisarskiej wewnątrz składki. Pisarz wykorzystał zatem w tym celu jedną z niezapisanych stron wewnątrz części księgi opisującej rozliczenia tego roku.

W dziale wydatków każda sekwencja rozpoczynała się grupą wpisów zawierających wydatki przeznaczone na cele ogólne. W przeciwieństwie do innych grup rzeczowych w żadnej sekwencji nie była ona opatrzona nagłówkiem. Jeżeli sekwencja otwierała dany rok obrachunkowy (tzn. zawierała wydatki z pierwszego w roku okresu rozliczeniowego), tego typu grupy rzeczowe nieopatrzone nagłówkiem występowały zawsze po formule

⁵⁶ APGd, 300, 12/1, pag. 1–38 (sekwencja A), pag. 39–58 (sekwencja B), pag. 59–76 (sekwencja C), pag. 85–106, 109–110 (sekwencja D), pag. 125–162 (sekwencja E), pag. 171–222, 224–236 (sekwencja F).

⁵⁷ Grulkowski Najstarsze księgi, s. 411.

⁵⁸ APGd, 300, 12/1, s. 223.

⁵⁹ Tamże.

⁶⁰ Przykładowo tamże, pag. 133, 137, 145, 148–149.

wstępnej informującej o rodzaju księgi i składzie władz miejskich. Jedyne w sekwencji A i F brakuje ogólnych grup rzeczowych. W pierwszym przypadku szczegółowe oględziny księgi pozwoliły zaobserwować fakt fizycznego zniszczenia pierwszej, najbardziej zewnętrznej karty księgi. Z kolei w roku obrachunkowym 1381/1382, który zredagowany został jedynie w ramach jednej sekwencji F, między formułą wstępną a następną grupą wpisów („Proconsulis summa in ultima computacione”) występują puste strony, co świadczy, że w pierwotnym zamysle autora księgi miejsce na tego typu wpisy zostało zarezerwowane⁶¹. Jak należy się domyślać, do pierwszej czynności pisarza należała zatem rezerwacja miejsca w księdze na odpowiednie grupy rzeczowe. Z nieznanych przyczyn pisarz odstąpił w roku obrachunkowym 1381/1382 (sekwencja F) od wcześniejszej reguły zapisywania przygotowanego w księdze miejsca. Na etapie użytkowania księgi poszczególne konta pisarz wypełniał wpisami, tworząc ich grupy. Wpisy, które trudno było mu przyporządkować do istniejących już grup rzeczowych, umieszczał właśnie w specjalnie wydzielonym w każdej sekwencji miejscu, znajdującym się bezpośrednio przed grupą rzeczową nazwaną „Pecunia proconsulis”. Mimo braku nagłówka, który pozwoliłby na zidentyfikowanie kryterium, jakim posłużył się pisarz podczas umieszczania w tym miejscu określonych wpisów, można z dużym prawdopodobieństwem stwierdzić, że w grupach rzeczowych tego typu rejestrowano przede wszystkim wydatki reprezentacyjne związane z działalnością rady na polu kontaktów politycznych. Świadczy o tym częste występowanie wśród nich różnego rodzaju wydatków na produkty żywnościowe, zwłaszcza wino, piwo i śledzie, spożywane podczas uczt⁶². Bardzo często w tej grupie rejestrowano również ogólnie określone wydatki specjalne („pro speciebus”) ⁶³. Prawdopodobnie terminem tym określano różnorodne przyprawy. Inny przekonujący dowód dla tych przypuszczeń stanowią wydatki na podarki dla różnych dostojników, z którymi spotykano się albo do których je wysyłało⁶⁴. Wyraźnie zostały one zaznaczone zwłaszcza w II i III okresie rozliczeniowym roku 1379/1380 (B–C) oraz w roku 1380/1381 (D), w których zapisano wydatki dla wielkiego mistrza zakonu krzyżackiego Winricha von Kniprode, ówczesnego komtura gdańskiego Zygfryda Walpota von

⁶¹ Tamże, pag. 171–173.

⁶² Tamże, pag. 39, 59, 85, 125.

⁶³ Tamże, pag. 39, 59, 85.

⁶⁴ Szerzej na temat podarków w polityce miejskiej zob. V. Groebner, *Flüssige Gaben und die Hände der Stadt. Städtische Geschenke, städtische Korruption und politische Sprache am Vorabend der Reformation*, w: *Bilder, Texte, Rituale. Wirklichkeitsbezug und Wirklichkeitskonstruktion politisch-rechtlicher Kommunikationsmedien in Stadt- und Adelsgesellschaften des späten Mittelalters*, hg. von K. Schreiner, G. Signori, Berlin 2000 (Zeitschrift für Historische Forschung. Beihefte, Bd. 24), s. 17–34.

Bassenheim i ich krewnych oraz biskupa (zapewne wrocławskiego)⁶⁵. Przedmiotami darowywanymi przez gdańską radę miejską były zwłaszcza rękawiczki i trzewiki. W grupie tej pisarz umieszczał również wszelkie wydatki rady związane z kosztami podróży swoich przedstawicieli do innych miast. W pojedynczym przypadku zarejestrowano koszty wyjazdu przedstawiciela Gdańska do Pucka (nr 97a)⁶⁶. Przede wszystkim jednak obejmowały one podróże do Malborka i Lubeki, dwóch ośrodków stanowiących dla wielkich miast pruskich najistotniejsze centra polityczne i których interesy należało uwzględnić⁶⁷. Charakterystyczne dla omawianej grupy wpisów były również wydatki na sakiewki, zapewne związane z bieżącą działalnością kamlarii, zwłaszcza z przechowywaniem i transportem środków pieniężnych (nr 103, 175, 302, 309b, 376)⁶⁸. Warto zauważyć, że omówione tu niezatytułowane zespoły wpisów – w przeciwieństwie do innych grup – nie zostały opatrzone formułą podsumowującą. Oznacza to, że wydatki te nie podlegały rozliczeniu na zakończenie każdego okresu rozliczeniowego, a zatem również kontroli.

W dalszej kolejności umieszczano wykaz wydatków burmistrza, zatytułowany „Pecunia proconsulis”⁶⁹. Wpisy w grupie wydatków burmistrza mają głównie formę ogólnych informacji jedynie o wysokości wydatków, bez określenia ich celu. W swoich badaniach nad finansami Gdańska Max Foltz zauważył zbieżność między sumami wydanymi przez burmistrza a łączną sumą wydatków z kolejnych grup rzeczowych⁷⁰. Zaobserwować ją można zwłaszcza w drugim okresie rozliczeniowym 1379/1380 r., w którym zanotowano wydatki na łączną kwotę 1264 grzywien, oraz w pierwszym okresie następnego roku, w którym wydano 1233 grzywien 15 szkojców⁷¹. W trzecim okresie rozliczeniowym 1379/1380 r. łączne wydatki zanotowane przez pisarza, obejmujące poszczególne grupy rzeczowe, przewyższały sumę środków pieniężnych wydanych w tym czasie przez burmistrza⁷². Brak danych z większej ilości okresów uniemożliwia pełną weryfikację tej prawidłowości⁷³. Zgodność ta w kilku okresach pozwala jednak wysunąć

⁶⁵ APGd, 300, 12/1, pag. 39, 59.

⁶⁶ Tamże, pag. 59.

⁶⁷ Zob. Grulkowski Najstarsze księgi, s. 418–419.

⁶⁸ APGd, 300, 12/1, pag. 63, 170, 175, 177, 225

⁶⁹ Tamże, pag. 40, 60, 86, 129, 174. Zob. M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 153; Grulkowski Najstarsze księgi, s. 419.

⁷⁰ Foltz Geschichte, s. 13.

⁷¹ Por. APGd, 300, 12/1, pag. 40, 58, 86, 124.

⁷² Por. tamże, pag. 60, 76. Prawdopodobnie kwoty te również są tożsame, w pierwszym bowiem przypadku nastąpić mogła pomyłka pisarza w rodzaju jednostki pieniężnej (zamiast „21 mk.” powinno być „21 sc.”), o czym świadczy nietypowa forma zapisu.

⁷³ O trudnościach badawczych związanych ze zróżnicowaniem jakości rachunków miejskich w miastach niderlandzkich zob. M. ‘t Hart, M. van der Heijden, *Het geld van de stad*.

teżę, że środki pieniężne, których fakt wydania zarejestrowany został w grupie „Pecunia proconsulis”, były tymi samymi kwotami wydawanymi przez urzędników miejskich, lecz przeznaczanymi już na konkretne cele. W takim razie „Pecunia proconsulis” stanowiła rejestr kwot przekazanych kamlarzowi przez burmistrza, kolejne zaś grupy rzeczowe, umieszczone w każdej sekwencji w określonej kolejności, służyły utrwaleniu czynności redystrybucji poszczególnych środków pieniężnych w celu realizacji konkretnych zadań. Celem ogólnej księgi kasowej było zatem udokumentowanie zgodności sum wydanych poszczególnym urzędom radzieckim przez kamlarię z łączną sumą wydatków przekazanych kamlarii przez burmistrza⁷⁴.

W najstarszej księdze kamlarskiej w każdej sekwencji po rejestrze środków pieniężnych przekazywanych kamlarzom przez burmistrza pisarz miejski umieszczał pojedyncze wpisy w opatrzonych nagłówkami grupach rzeczowych. Pierwszą właściwą grupę rzeczową stanowiły „wydatki ogólne” („Distributa generalia”)⁷⁵. Zawierają one noty rejestrujące kwoty pieniężne wydawane na cele o bardzo szerokiej rozpiętości tematycznej. W ramach tej grupy bardzo częsty wydatek stanowiły dzienne płace dla sług miejskich („pro precio diurno”, „dachlon”, „daglon”)⁷⁶. Płace te czasami związane były z konkretnymi pracami, zwłaszcza usuwaniem śniegu⁷⁷. Wynagrodzenie otrzymywali strażnicy miejscy, przede wszystkim strażnicy na Targu Rybnym⁷⁸. Oprócz wspomnianego już wynagrodzenia strażników miejskich w dziale tym można znaleźć innego typu wydatki w zakresie obronności, np. dotyczące zaopatrzenia w kusze⁷⁹. Dokonywano również zakupu strzał oraz kul⁸⁰. Obok wpisów o bardzo ogólnym charakterze pisarz umieszczał również noty dotyczące wydatków przeznaczonych dla innych przedstawicieli personelu urzędów radzieckich, szczególnie na odpowiednie ubranie, które podczas pracy szybko się zużywało⁸¹. Zwracają tu również uwagę wydatki na ubranie dla pisarza miejskiego⁸². Obowiązek corocznego zaopatrzenia personelu kancelarii oraz sług miejskich w sukno stanowił standardowe zobowiązanie władz miejskich, określone w ordynacji

Recente historiografische trends in het onderzoek naar stedelijke financiën in de Nederlanden, „Tijdschrift voor Sociale en Economische”, jrg. 3, 2006, nr. 3, s. 7–8.

⁷⁴ Grulkowski Najstarsze księgi, s. 425.

⁷⁵ APGd, 300, 12/1, pag. 1–2 (sekwencja A), pag. 42–43 (sekwencja B), pag. 61–62 (sekwencja C), pag. 87–88 (sekwencja D), pag. 131–132 (sekwencja E), pag. 175–177 (sekwencja F).

⁷⁶ Tamże, pag. 1–2, 42–43, 61, 87–88, 131–132, 175–177.

⁷⁷ Tamże, pag. 61.

⁷⁸ Tamże, pag. 1–2, 42, 61, 87–88, 131–132, 175–177.

⁷⁹ Tamże, pag. 2, 62.

⁸⁰ Tamże, pag. 1.

⁸¹ Tamże, pag. 1–2, 42, 61–62, 87–88, 132, 177.

⁸² Tamże, pag. 2, 61, 87, 175, 177.

radę Głównego Miasta w 1421 r., lecz prawdopodobnie istniejące już wcześniej⁸³. Wydatki obejmowały również koszty podróży przedstawicieli Głównego Miasta Gdańska do innych miast, czasami także przedstawicieli innych miast udających się do Gdańska⁸⁴. Rejestrowano tu też wydatki związane z utrzymywaniem właściwego stanu infrastruktury miejskiej: budową Targu Rybnego, budową i naprawą wodociągów miejskich oraz odpływów wody, wznoszeniem i oczyszczaniem studni, naprawą zasuwy w bramie i oczyszczaniem bramy, usuwaniem błota i nieczystości z murów i mostów, pogłębianiem fosy miejskiej⁸⁵. W celu unowocześnienia miejskiej sieci drożnej miasto nabywało bruk kamienny, którym następnie pokrywano ulice Głównego Miasta⁸⁶. Ogromne obciążenie dla wydatków miejskich stanowiły koszty związane z zakupem różnego rodzaju materiałów budowlanych, przeznaczonych zwłaszcza na budowę ratusza, Dworu Artusa i fosy miejskiej⁸⁷. Tak duża ich ilość świadczy, że gdańska gmina miejska znajdowała się na przełomie lat siedemdziesiątych i osiemdziesiątych XIV w. w sytuacji dynamicznego rozwoju, czego przejawem był wzrost nakładów inwestycyjnych, zwłaszcza na wspomnianą powyżej rozbudowę infrastruktury miejskiej oraz na cele budowlane. Osobną grupę wydatków w analizowanym dziale stanowiły koszty usług transportowych. Obejmowały one przewóz cegieł, zwłaszcza z cegielni w Dąbrówce na miejsce budowy ratusza, drewna i mąki oraz wywóz gnoju⁸⁸. Znaczną ilość środków pieniężnych pochłaniał zakup koni⁸⁹. Utrzymanie koni we właściwym stanie wymagało dodatkowych środków; w roku 1379/1380 sługom kowala zapłacono łącznie 1 wiardunek za przeprowadzenie zabiegu upuszczania krwi koniom⁹⁰. W następnym latach wydawano po pół grzywny na leczenie koni⁹¹.

⁸³ „Item sal man dem statschreiber 2 mark vor syn somergewant und ½ mark vor syn wintergewant geben. — — Item sal man dem obirsten statknechte zu somergewande zeiben ellen schones gewandes geben. — — Item dem obirsten knechte, underschriber, den andern knechten, czymermann, muwrere und czigelstricher sal men yo iren dryen eyn gancz grauw laken czu winter gewande geben. <Concordatum Lucie 24° anno [13 XII 1424]>. Item dem kellerknechte uff dem rathuse sal man czum jar dry [vier] mark und nicht me geben [und das dritten teil eyns grauw laken zcu seynem wyntergewande, concordatum feria sexta p. Luce ewangeliste anno 47° [20 X 1447]]. — — Item den waghen knechten sal man des jares eyns eyn gruff grau laken geven und elkem eyn par stavelen und eyns des jars to vorschogen”, SRP 4, s. 339. Zob. też J. Tandecki, dz. cyt., s. 210–212; tenże, *Organizacja i działalność kancelarii w średniowiecznych miastach hanzeatyckich*, „Zapiski Historyczne”, t. 69, 2004, z. 1, s. 16.

⁸⁴ APGd, 300, 12/1, pag. 42, 88, 131–132.

⁸⁵ Tamże, pag. 1, 42–43, 61–62, 131, 175, 177.

⁸⁶ Tamże, pag. 43, 61.

⁸⁷ Zob. Grulkowski Najstarsze księgi, s. 427–428.

⁸⁸ APGd, 300, 12/1, pag. 1–2, 42–43.

⁸⁹ Tamże, pag. 2, 42.

⁹⁰ Tamże, pag. 2, 61.

⁹¹ Tamże, pag. 88, 175.

Prawdopodobnie w celu wyżywienia zwierząt będących własnością miasta regularnie uzupełniano zaopatrzenie w owies oraz siano⁹². Miasto wydawało poza tym środki finansowe na zakup kół oraz innych części wozu zużytych podczas podróży⁹³. Podobnie jak w przypadku omawianej już wcześniej niezatytułowanej grupy wpisów, umieszczanej każdorazowo na początku sekwencji, również w dziale „Distributa generalia” pisarz wpisywał noty informujące o kupnie pożywienia, przeważnie piwa⁹⁴. Poza tym znajdują się tu także wydatki na kapustę, cebulę, szynki oraz sery⁹⁵. Spośród innych materiałów i przedmiotów zakupywanych z kasy miejskiej i rejestrowanych w dziale „wydatków ogólnych” na pierwsze miejsce wysuwa się węgiel drzewny, służący do ogrzewania budynków użyteczności publicznej⁹⁶. Miasto zaopatrywało się także w powróż, zapewne częściowo używany przy pracach budowlanych⁹⁷. Nabywano też różnego rodzaju naczynia (półmiski, dzbany, garnki) oraz beczki⁹⁸. Występują tu również pojedyncze wpisy świadczące o zakupie wosku, sukna, papieru i rzemieni wołowych⁹⁹. W analizowanym dziale wydatków regularnie występują wydatki na foczy tłuszcz („zelen”)¹⁰⁰. Zarejestrowano także pojedynczy wydatek na pogrzeb przestępcy, skazanego zapewne na śmierć, oraz odszkodowanie dla oszukanych w interesach¹⁰¹. W dziale wydatków ogólnych pisarz umieszczał wpisy dotyczące opłat miasta na rzecz urzędników zakonnych, będące świadectwem wypełniania przez Główne Miasto Gdańsk wspomnianych już zobowiązań zawartych w przywileju z 1378 r., wystawionym przez wielkiego mistrza Winricha von Kniprode¹⁰². Miasto ponosiło także określone wydatki na zakup rent bądź coroczną ich spłatę¹⁰³.

Po grupie wpisów zatytułowanej „Pecunia proconsulis” następowały w różnej kolejności inne grupy rzeczowe zawierające wydatki poszczególnych urzędów i służ miejskich. Jedną z nich była grupa bliżej niesprecyzowanych obciążeń zatytułowana „Angaria”¹⁰⁴. W jej obrębie zapisywano koszty podróży przedstawicieli rady Głównego Miasta do innych ośrodków, koszty utrzymania przybywających do Gdańska, jak również wszelkiego

⁹² Tamże, pag. 1, 42–43, 61.

⁹³ Tamże, pag. 1–2.

⁹⁴ Tamże, pag. 1–2, 42–43, 61–62.

⁹⁵ Tamże, pag. 1, 42, 61–62.

⁹⁶ Tamże, pag. 1, 42, 61–62.

⁹⁷ Tamże, pag. 61–62.

⁹⁸ Tamże, pag. 1, 42, 61–62.

⁹⁹ Tamże, pag. 2, 42, 61.

¹⁰⁰ Tamże, pag. 61–62.

¹⁰¹ Tamże, pag. 87, 175.

¹⁰² Zob. Grulkowski Najstarsze księgi, s. 430–431.

¹⁰³ Tamże, s. 431–434.

¹⁰⁴ APGd, 300, 12/1, pag. 13, 44, 63, 92, 144, 180.

rodzaju wydatki transportowe¹⁰⁵. Tutaj wyróżnić trzeba koszty wywozu błota, przywozu owsa, wysłania ryb dla wielkiego mistrza. Często umieszczano tam także wydatki związane z wyposażeniem i pielęgnacją koni, na uwagę zasługuje tu zwłaszcza pojedynczy wydatek dla sługi kowala za zabieg upuszczania koniowi krwi¹⁰⁶. Rejestrowano również koszty produktów żywnościowych, jak też raz opłacono z kasy miejskiej usługę ubijania wołów¹⁰⁷. Wśród tej grupy występują noty świadczące o szeroko pojętych wydatkach inwestycyjnych oraz zakupie narzędzi¹⁰⁸. Liczne są też wpisy dotyczące dziennych płac. Stwierdzić zatem można, że zakres tematyczny wpisów w niektórych grupach rzeczowych pokrywa się przynajmniej częściowo. Grupy rzeczowe w każdej sekwencji składały się jednak głównie z wpisów opatrzonych nagłówkami poszczególnych urzędów bądź pracowników podlegających radzie miejskiej. Występują zatem grupy rzeczowe poświadczające wydatki dla mistrza budowlanego („Magister structure”, „Bumeyster”), pilarzy („Serratores”), osób pracujących na rzecz obronności miasta („Balistarius”, „Pilschefter”), mistrza palowego („Palmeyster”), mistrza cegielniczego („Laterum magistri”), rzemieślnika wyrabiającego rury potrzebne do układania wodociągów („Rorstotter”), urzędu wapienniczego („Kalkbrecher”), sług portowych („Havenknechte”), murarzy pracujących przy Dworze Artusa („Muratores ad theatrum”), pasterza świń i wołów („Subulco”, „Bubulco”), mistrza bydłęcego („Vemeyster”), a także osób pracujących przy tworzeniu grobli lub wału ziemnego („Stubbe ad aggerem”). W niektórych okresach rozliczeniowych uwzględniono wydatki przeznaczane dla woźniców („Aurigis”) oraz kamieniarzy („Sthenbrechern”)¹⁰⁹.

W księdze kamlarskiej po wydatkach miejskich w każdym roku obrachunkowym umieszczano dochody. Prawidłowość tę zaobserwować można jednak jedynie w przypadku dwóch lat obrachunkowych – 1379/1380 i 1381/1382¹¹⁰. Naruszenie powyższej zasady nastąpiło dla tego fragmentu księgi, w którym rejestrowano rozliczenia z roku obrachunkowego 1380/1381. Jak już wspominałem, wydatki w tym roku zostały zredagowane w dwóch sekwencjach grup rzeczowych (D–E). Pisarz umieścił tutaj dział dochodów bezpośrednio po sekwencji grup rzeczowych D, przedstawiającej rozliczenia z I i II okresu rozliczeniowego tego roku¹¹¹. Druga część działu dochodów z roku 1380/1381 znajduje się już – podobnie jak w innych

¹⁰⁵ Tamże, pag. 13, 44, 63, 180.

¹⁰⁶ Tamże, pag. 92.

¹⁰⁷ Tamże, pag. 44, 63.

¹⁰⁸ Tamże, pag. 44, 63.

¹⁰⁹ Zob. M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 156; Grulkowski *Najstarsze księgi*, s. 435.

¹¹⁰ APGd, 300, 12/1, pag. 78–84, 236–244.

¹¹¹ Tamże, pag. 120–124.

latach – po fragmencie opisującym wydatki III okresu rozliczeniowego, została jednak zapisana na kartach wtórnie dołączonych do księgi¹¹². Nie była to pierwsza zmiana zasad prowadzenia księgi kamlarskiej. Czasami noty dotyczące dochodów wpisywano na luźnych kartkach mniejszych rozmiarów, które następnie włączano do księgi, jedną z nich – o jej zawartości wspomniano wyżej – błędnie umieszczono pomiędzy kartami w dziale wydatków I i II okresu rozliczeniowego 1380/1381 r.¹¹³ Znaleźć można również pojedyncze wpisy dochodowe w dziale wydatków. Chociaż jeszcze w 1379/1380 r. pisarz umieścił notę o opłaceniu czynszu przez szewców w odpowiednim miejscu, tzn. w dziale dochodów tego roku, to już wpisy z kolejnych lat znajdują się w wydatkowej części księgi z roku obrachunkowego 1379/1380, którą zajmuje sekwencja grup rzeczowych A¹¹⁴. Fakt ten potwierdza bardzo swobodne podejście pisarza księgi kamlarskiej do wypracowanych pierwotnie zasad jej prowadzenia.

Dział dochodów księgi kamlarskiej różnił się znacznie od tych części księgi, które zarezerwowane były na rejestr wydatków. Przede wszystkim należy zauważyć dysproporcję w stopniu rozbudowania działu dochodów i wydatków. Bez wątpienia księga kamlarska w sposób wybiórczy prezentuje uzyskane w latach 1379–1382 wpływy pieniężne. W analizowanym źródle wpisywano jedynie niektóre dochody kamlarii. Działy dochodów w każdym roku rozliczeniowym pozbawione są jakiegokolwiek formuły informującej o zmianie charakteru poniższych wpisów. Stąd zapewne wynikała wspomniana wyżej zasada umieszczania ich na końcu składek. Podobnie zaś jak w przypadku wydatków również tutaj pojedyncze wpisy umieszczane były w odpowiednich grupach opatrzonych nagłówkiem. W działach dochodów brak jest jednak not podsumowujących, które świadczyłyby o podobnej jak w przypadku wydatków praktyce rozliczania ich po każdym okresie rozliczeniowym.

Działy dochodów rozpoczynały się zazwyczaj od grup rzeczowych obrazujących środki pieniężne uzyskane z wykorzystywania małej i dużej wagi miejskiej („Pecunia magne libre”, „Pecunia parve libre”, „De magna libra”, „De parva libra”), mieszczących się wówczas pod ratuszem. Obok grup rzeczowych dotyczących dochodów z wag miejskich występują w każdym roku obrachunkowym wpisy dotyczące rozliczeń Winanda Woyken ze sługami miejskimi pracującymi przy wagach, a także ówczesnego burmistrza Johanna Wolravena w sprawie zważenia zakupionego przez niego srebra¹¹⁵. Powyższe wpisy wskazują, że Winand każdorazowo obejmował zarząd nad

¹¹² Tamże, pag. 165–170.

¹¹³ Tamże, pag. 107–108.

¹¹⁴ Por. tamże, pag. 35, 82.

¹¹⁵ Tamże, pag. 79, 120, 238.

wagami miejskimi w święto Podwyższenia Krzyża (14 września), a zatem w innym terminie niż pozostałe urzędy miejskie. Z uzyskanych dochodów co roku był też zobowiązany do wypłaty sługom miejskim łącznie 50 grzywien w określonych terminach¹¹⁶. W działach dochodów księgi kamlarskiej występują także grupy rzeczowe innych ich źródeł. Rachunki dotyczące opłat za korzystanie z Żurawia nad Motławą oraz z wozu, prawdopodobnie do przewozu wina, przedstawiał bliżej nieokreślony Jan¹¹⁷. Miasto uzyskiwało również dochody z wypasu i pilnowania bydła i świń. Pobierali je specjaliści słudzy miejscy – mistrzowie bydlęcy („Vemeyster”)¹¹⁸. W analizowanym kodeksie rejestrowano również dochody z działalności gospodarczej urzędów miejskich. Wyrób i sprzedaż cegieł prowadzili mistrzowie cegielniczy („Tegelmeyer”)¹¹⁹. W dziale dochodów z roku 1380/1381 znaleźć można wtórnie dołączoną do jednej ze stron księgi kamlarskiej kartę mniejszych rozmiarów, z rejestrem wyprodukowanych cegieł¹²⁰. Prawdopodobnie pochodziła ona od samego mistrza cegielniczego nadzorującego pracę pieca i miała charakter sprawozdania z działalności informującego o liczbie wyprodukowanych cegieł. Obok mistrzów cegielniczych wpisywano dochody mistrzów budowlanych uzyskane ze sprzedaży drewna¹²¹. Skrupulatnie prowadzono w księdze kamlarskiej rejestry osób, które zawarły małżeństwa¹²². Przy większości z nich pisarz umieszczał dopisek „juravit” bądź też „fecit iuramentum”. Te grupy wpisów opatrzone były odpowiednim nagłówkiem („De nupciis”, „Hii celebrabant nupcias”, „Isti celebrabant nupcias”). Zawarcie małżeństwa zarejestrowanych osób wiązać się musiało z uiszczeniem bliżej nieokreślonej opłaty, dlatego też owe grupy umieszczano w dziale dochodów. Max Foltz powołał się przy analizie powyższych wpisów na wilkierz gdański z 1455 r., na mocy którego dzieci zmarłego mieszczanina w przypadku małżeństwa lub wyboru drogi zakonnej – co wiązało się z koniecznością opuszczenia miasta – zmuszone były do uzyskania pozwolenia rady¹²³. Księga kamlarska służyła również do zapisywania kar sądowych uiszczanych przez osoby, które dopuściły się przestępstwa, zwłaszcza na Targu Rybnym, bądź w zakresie transakcji handlowych¹²⁴. Wśród dochodów z kar sądowych notowanych w księdze kamlarskiej na

¹¹⁶ Zob. też Foltz *Geschichte*, s. 41.

¹¹⁷ APGd, 300, 12/1, pag. 80, 123.

¹¹⁸ Tamże, pag. 80, 124, 236.

¹¹⁹ Tamże, pag. 237.

¹²⁰ Tamże, pag. 121.

¹²¹ Tamże, pag. 237. Zob. też Foltz *Geschichte*, s. 37–38.

¹²² APGd, 300, 12/1, pag. 81, 107, 243. W księdze występuje podobny wykaz, jednak brak nagłówka nie pozwala z pewnością zaliczyć go do omawianych grup rzeczowych (tamże, pag. 166). Zob. też M. Grulkowski, *Najstarsza księga kamlarska*, s. 161.

¹²³ Foltz *Geschichte*, s. 42.

¹²⁴ APGd, 300, 12/1, pag. 83, 108, 169–170, 242.

pierwsze miejsce wysuwają się kary za nielegalną produkcję wina, sprzedaż cementu, oszustwa podczas wycinania sukna o określonej mierze oraz „pro malo grosso panno”, co mogło oznaczać zarówno nieprawidłowości w wymiarach sukna, jak też jego jakości. Osobne noty obejmują kary za urządzenie pijatyk na Targu Rybnym. Zapisywano tu również wszelkie kary nakładane na marynarzy łamiących zwłaszcza zakaz wypływania w określonych warunkach. Prawdopodobnie chodzi tu o zakaz wypływania okrętów z portów hanzeatyckich w okresie zimowym, wprowadzany konsekwentnie do ustawodawstwa morskiego Hanzy od końca XIV w.¹²⁵ Czasami umieszczano tu wpisy dotyczące poręczeń złożonych przez przedstawicieli gdańskiego kupiectwa za ukaranych kapitanów. Takie poręczenie za bliżej nieokreślonego Anglika złożył w roku obrachunkowym 1380/1381 patrycjusz gdański Wilhelm de Oringhen¹²⁶. Oddzielną grupę tematyczną stanowiły wpisy na temat kar nakładanych na uczestniczących w zabronionej grze w kości („tesseratores”)¹²⁷. Działy dochodów były ponadto miejscem rejestrowania różnego rodzaju zobowiązań wobec gminy miejskiej. Miały one charakter pojedynczych wpisów bądź też przyjmowały formę grup. Wśród nich szczególnie często zapisywano wszelkie transfery pieniężne związane z cłem funtowym.

C. Zusammenfassung

Das älteste Kämmererbuch der Danziger Rechtstadt von 1379–1382

Das Buch besteht aus vier Papierfalzbögen vom unterschiedlichen Umfang. Die ursprünglichen Elemente der Falzbögen ergeben 111 Blätter. Darüber hinaus gibt es zusätzliche Blätter verschiedener Größe und Form, im Nachhinein den Bögen zugefügt (*Addita*). Einige von ihnen wurden ange-

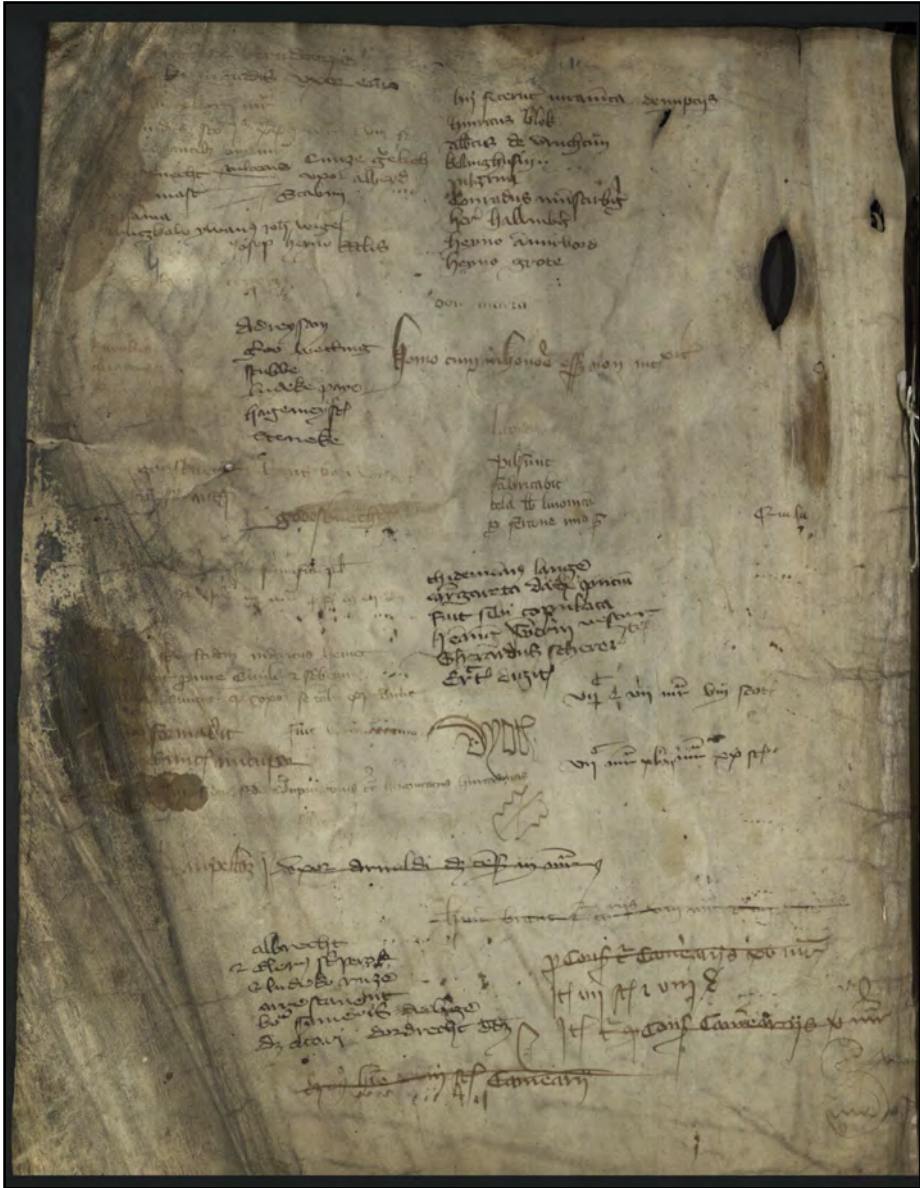
¹²⁵ Zob. E. Cieślak, *Niektóre zagadnienia hanzeatyckiego handlu i transportu morskiego*, „Przegląd Zachodni”, R. 8, 1952, nr 5/6, s. 438–449; tenże, *O położeniu prawnym marynarzy według Rôles d’Oléron i ustawodawstwa Związku Miast Hanzeatyckich z XIV i XV w.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 4, 1952, s. 255; tenże, *Położenie prawne marynarzy w wieku XIV i XV w świetle uchwał Związku Hanzeatyckiego*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 16, 1950, z. 1–4, s. 131–132; tenże, *Prawa i obowiązki kapitana statku w XII do XV w. według Rôles d’Oléron i prawa morskiego Związku Miast Hanzeatyckich z XIV i XV w.*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 17, 1951, z. 1–2, s. 81–82; tenże, *Ustawodawstwo Związku Miast Hanzeatyckich jako wyraz polityki monopolistycznej w handlu i żegludze w XIV i XV wieku*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 19, 1953, z. 1–4, s. 103–160.

¹²⁶ APGd, 300, 12/1, pag. 169.

¹²⁷ Tamże, pag. 83, 169, 242, 243.

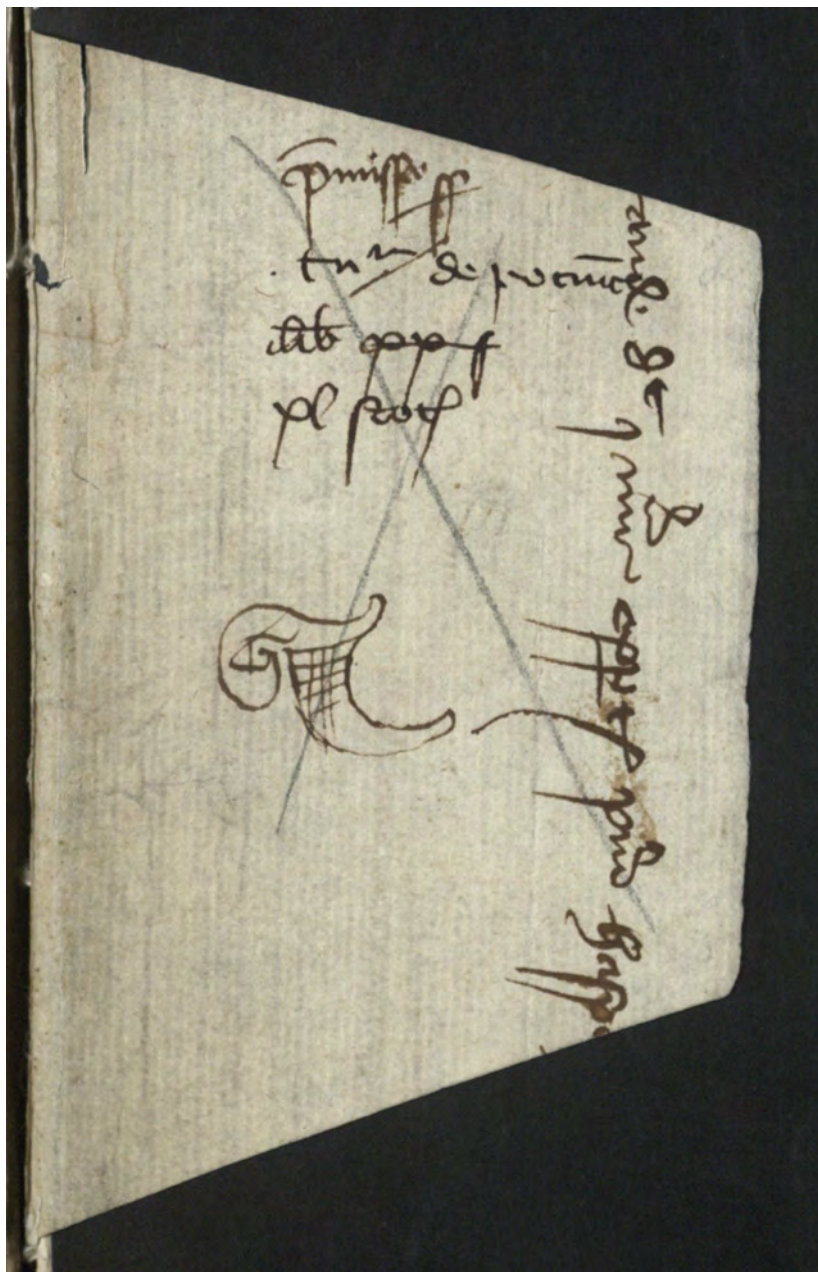
klebt, andere im Inneren der Falzbögen zwischen einzelnen Papierbögen platziert, andere wiederum vor den äußersten Bögen, so dass sie zu ersten und letzten Blättern der Falzbögen wurden. Es darf angenommen werden, dass diese Blätter, ursprünglich eigenständig, später zugefügt wurden, weil sie sich für die Kanzlei Praxis als unentbehrlich erwiesen hatten. Das älteste Kämmereibuch der Rechtstadt von 1379–1382 besitzt einen doppelten Einband. Von außen her hat es einen blauen Kartoneinband aus dem 19. Jahrhundert. Es besitzt ebenfalls den originellen Pergamenteinband. Die Mitte des vorderen äußeren Umschlags wurde im 19. Jahrhundert mit einem Papieraufkleber versehen, auf dem handschriftlich der Buchtitel gegeben wurde: „Liber computacionis. Kämmereibuch von den Jahren 1379–1382“.

Im ältesten Kämmereibuch wurden sieben Schreibhände differenziert. Fast das ganze Buch wurde von Schreiber IV verfasst. Anhand früherer Forschungen (Vergleich des Schreibduktes des Kämmereibuches mit anderen gleichzeitig genutzten Kodizes – Grund- und allgemeinen Ratsbüchern) stellte der Herausgeber fest, dass Schreiber IV in der Kanzlei der Rechtstadt in den Jahren 1377–1387 tätig war. Das älteste Kämmereibuch der Danziger Rechtstadt beinhaltet Abrechnungen aus drei Jahren: 1379/1380, 1380/1381 und 1381/1382. Die Anordnung des Buches ist den Regeln unterworfen, nach denen die Tätigkeit der Kämmerer geordnet war. In der Arbeit des Amtes war die Kontrolle jeglichen Geldflusses von größter Bedeutung. Diesem Zweck diente die Praxis der Abrechnungen der Kämmerer vor dem Rat dreimal jährlich. Daher bestand ein Verrechnungsjahr aus drei Abrechnungszeiträumen. Im ältesten Kämmereibuch sind Notizen über die Termine der jeweiligen Abrechnungen enthalten. Die erste Abrechnung 1379 fand wahrscheinlich am Tag vor Sankt Peter und Paul (28. Juni) statt. Der zweite Abrechnungszeitraum endete in diesem Jahr am Tag vor Allerheiligen. Nach der Angabe zur Gesamtsumme der Ausgaben dieses Zeitraumes notierte der Schreiber: „computatum fuit in vigilia Omnium Sanctorum“ (31. Oktober). Doch schon im nächsten Verrechnungsjahr fiel der Termin der Abrechnung des analogen Zeitraumes auf Sankt Michael (29. November). Der letzte Abrechnungszeitraum endete zwangsläufig mit dem alljährlichen Wechsel der städtischen Amtsträger, wobei die Zurücktretenden zu einem Endbericht über ihre finanzielle Tätigkeit verpflichtet waren. Die erwähnten Quelleneintragen ermöglichen die Feststellung, dass – wie die Wahlen der Ratsherren und Schöffen – die Abrechnungen der Kämmerer keine festgelegten Termine hatten. Im Rahmen des Verrechnungsjahres wurden erst die Ausgaben, dann die Einnahmen registriert.

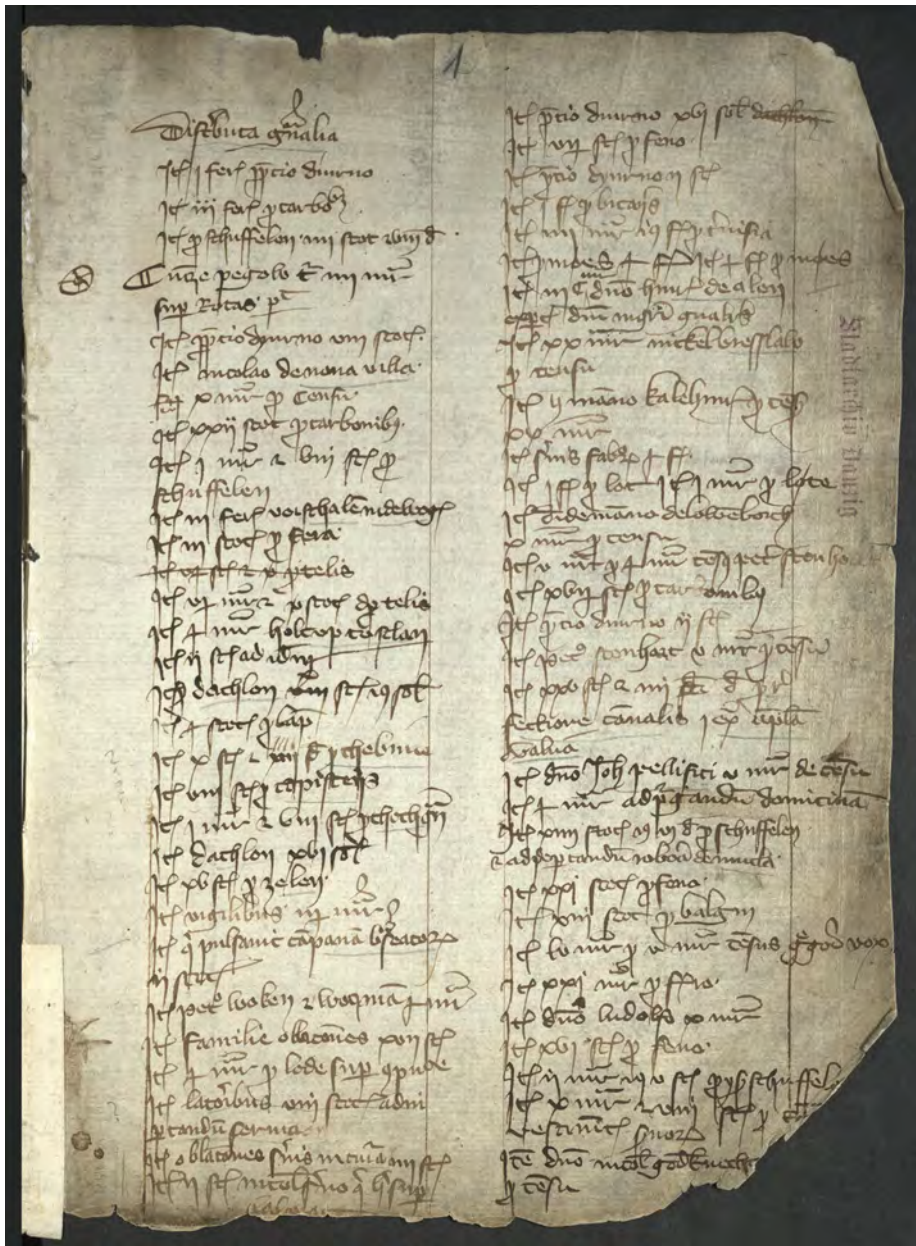
Rycina 8. Okładka przednia najstarszej księgi kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, okładka przednia.

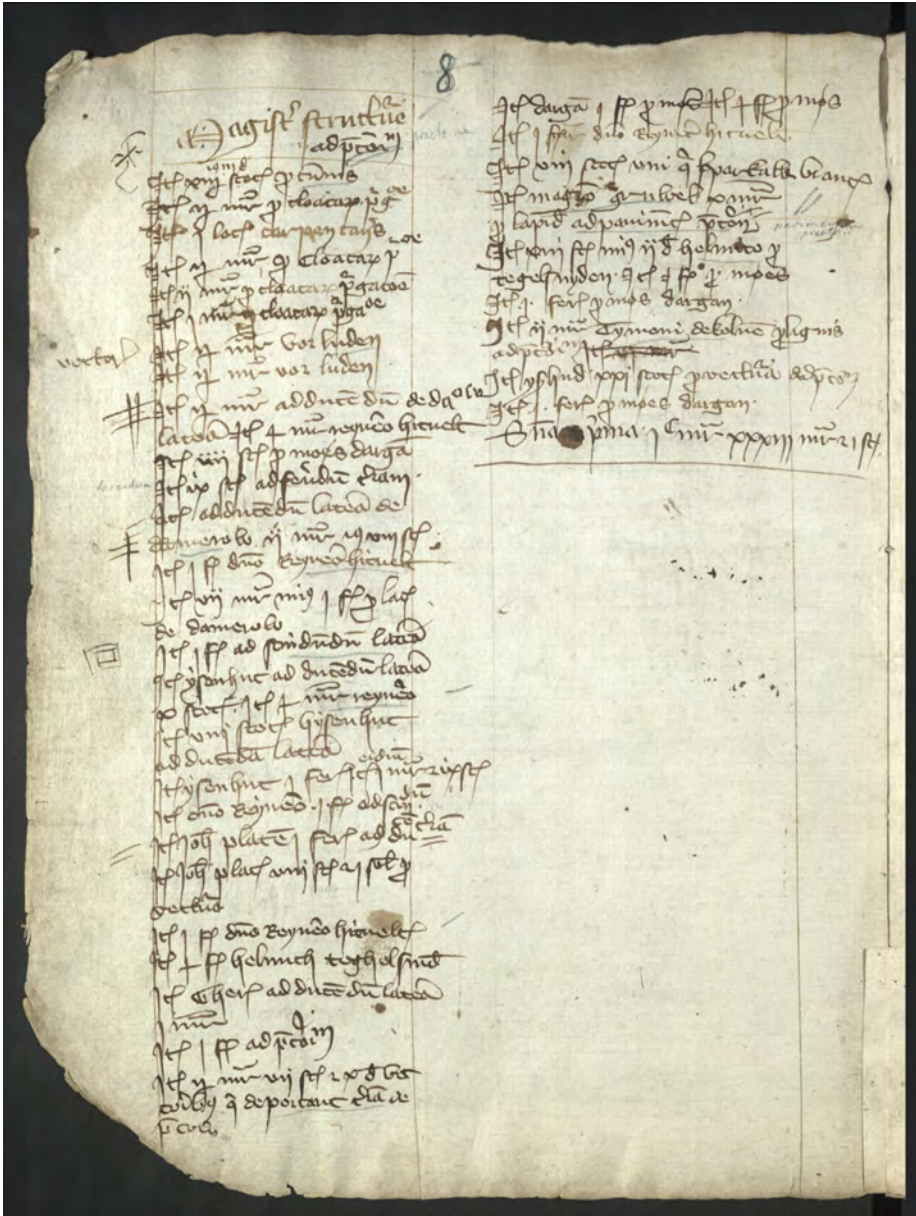
Rycina 9. Zakładka składki I w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, przed pag. 1.

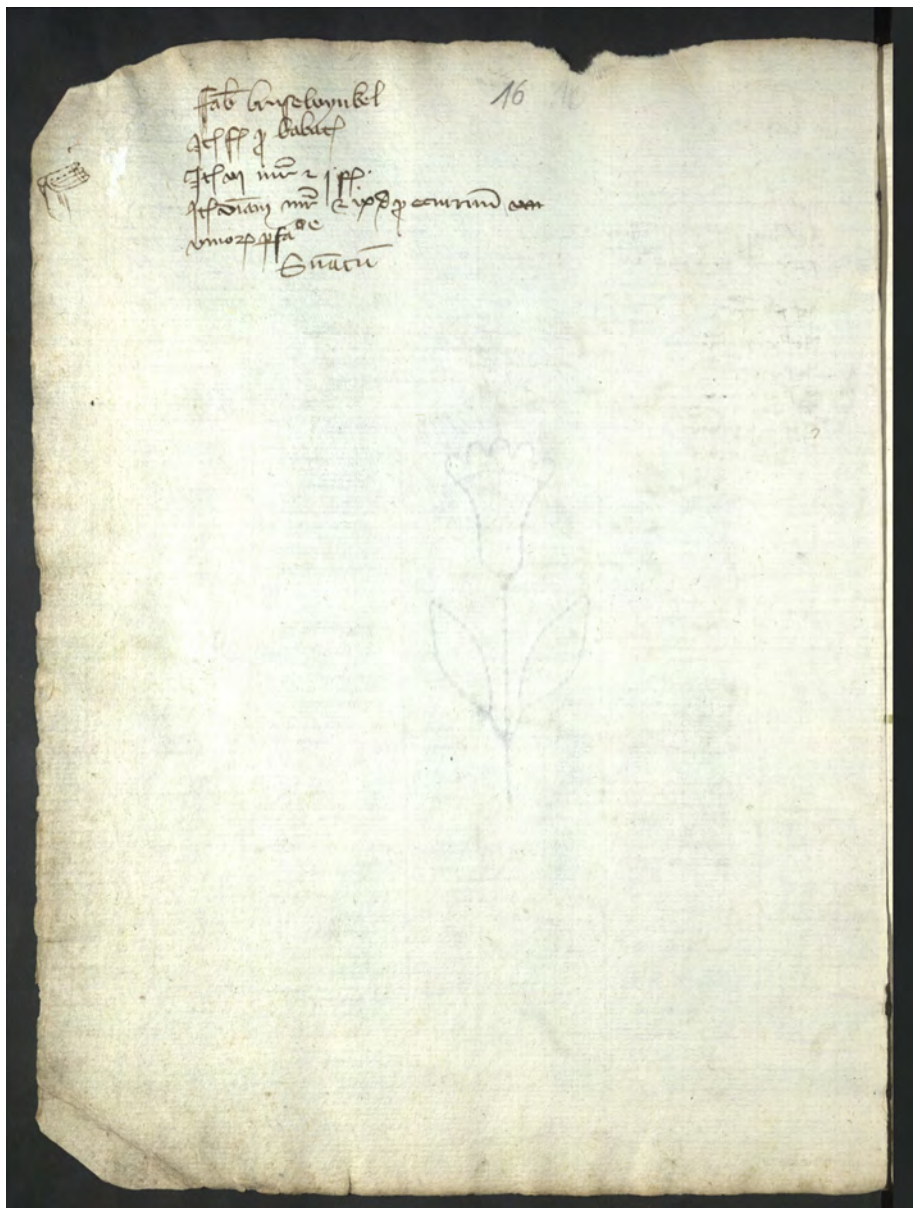
Rycina 10. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 1.

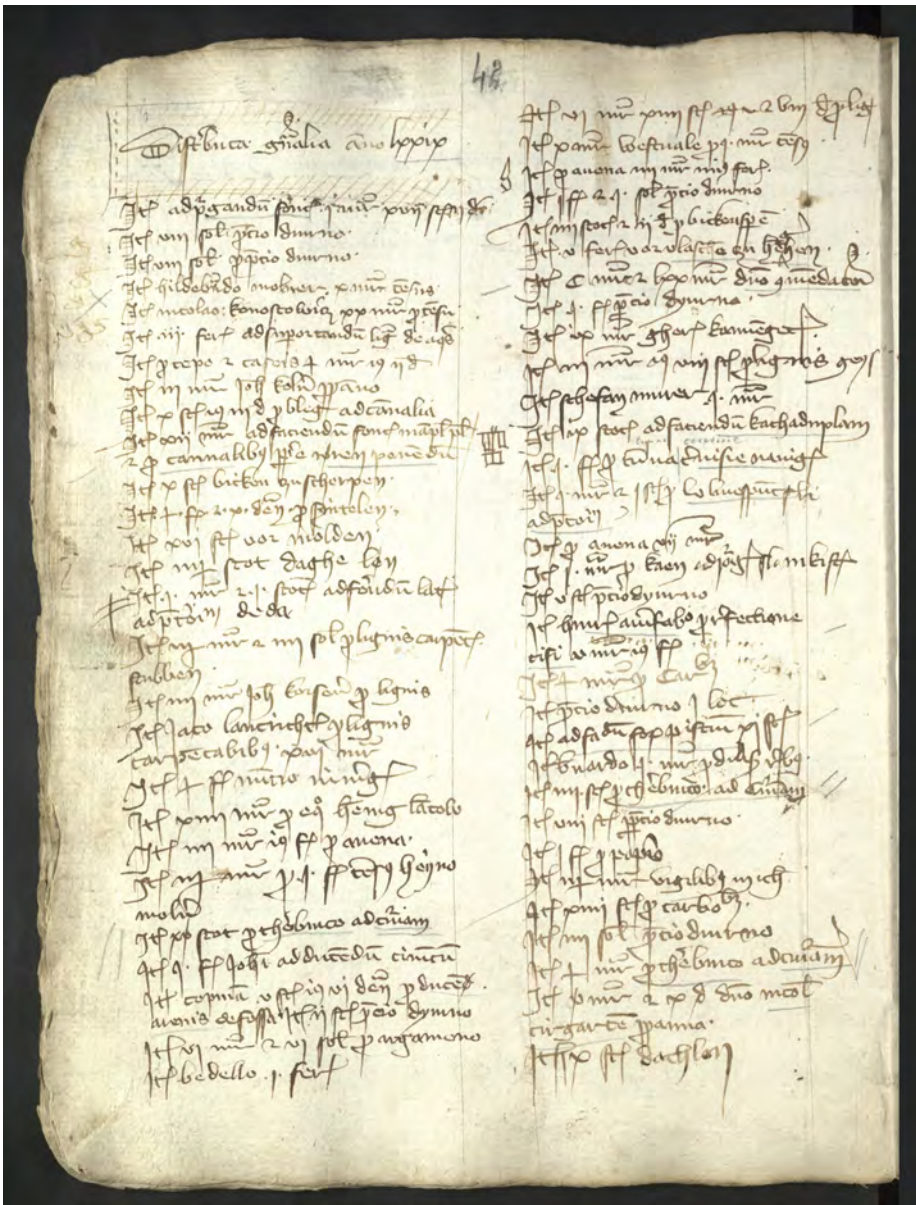
Rycina 12. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 8.

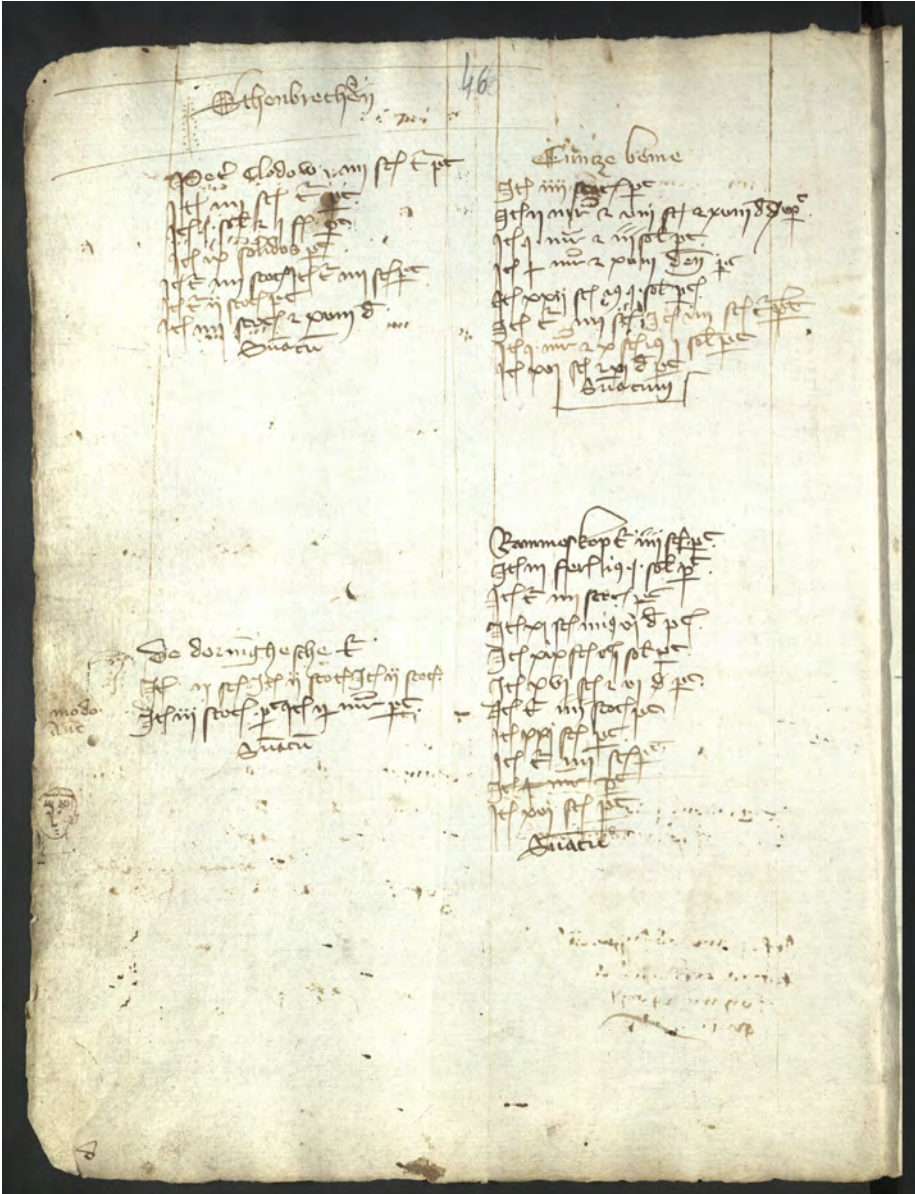
Rycina 13. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 16.

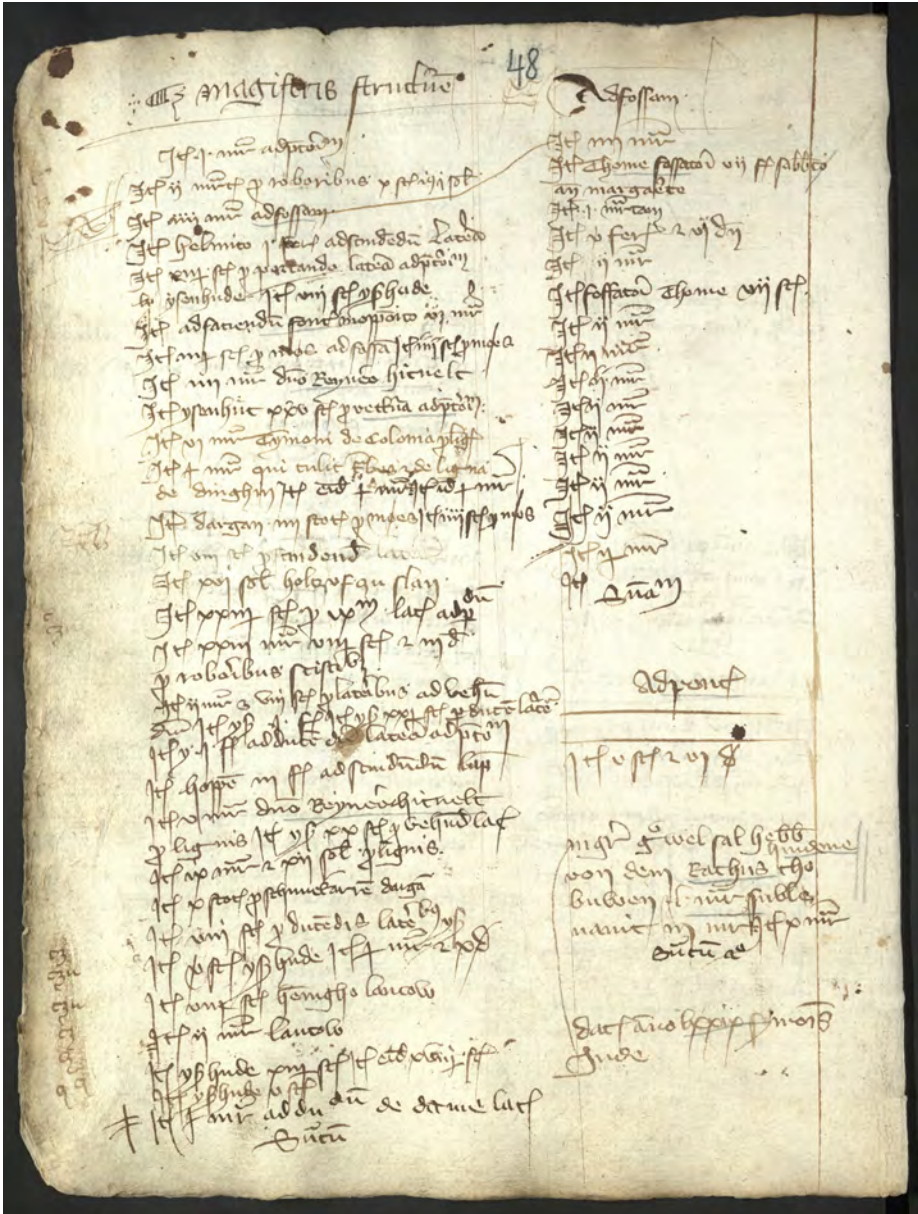
Rycina 14. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 42.

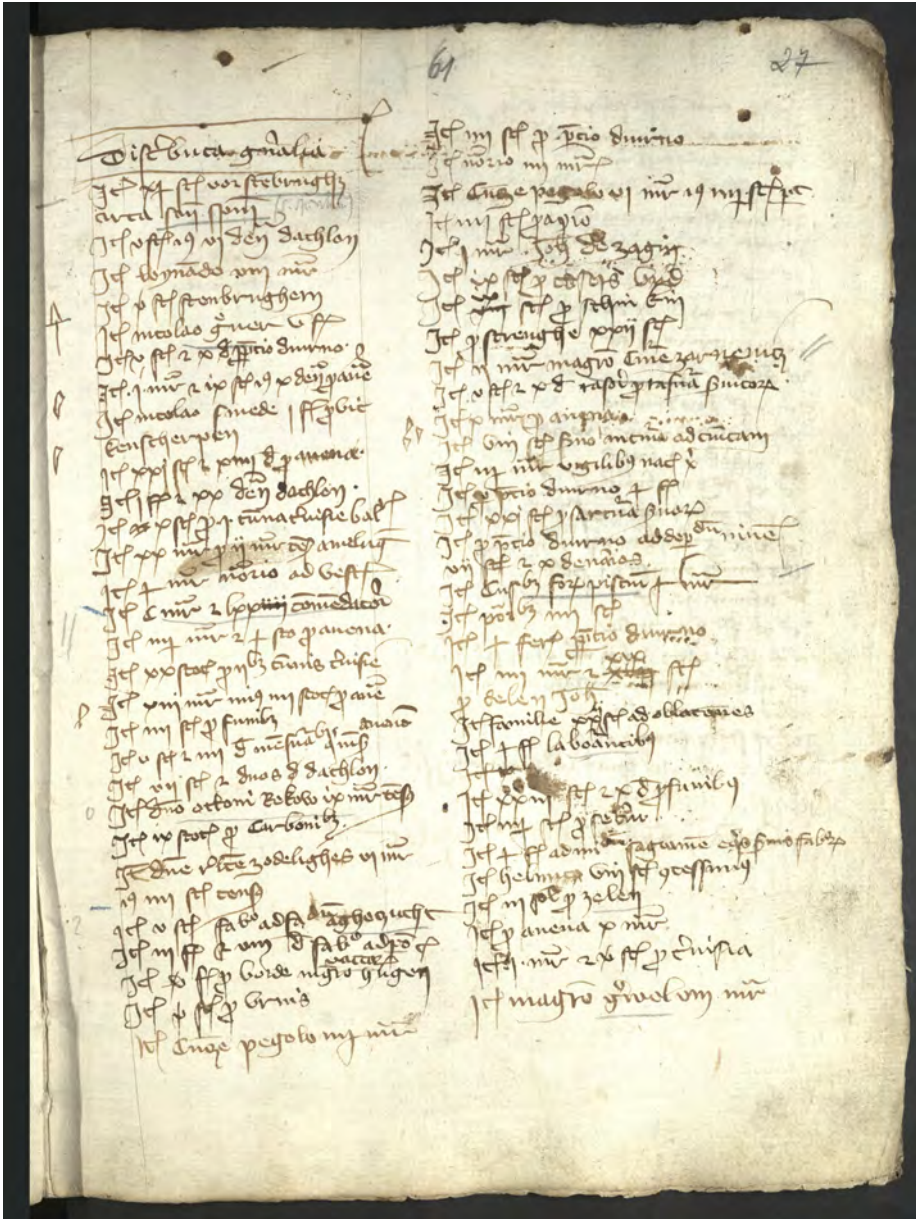
Rycina 16. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 46.

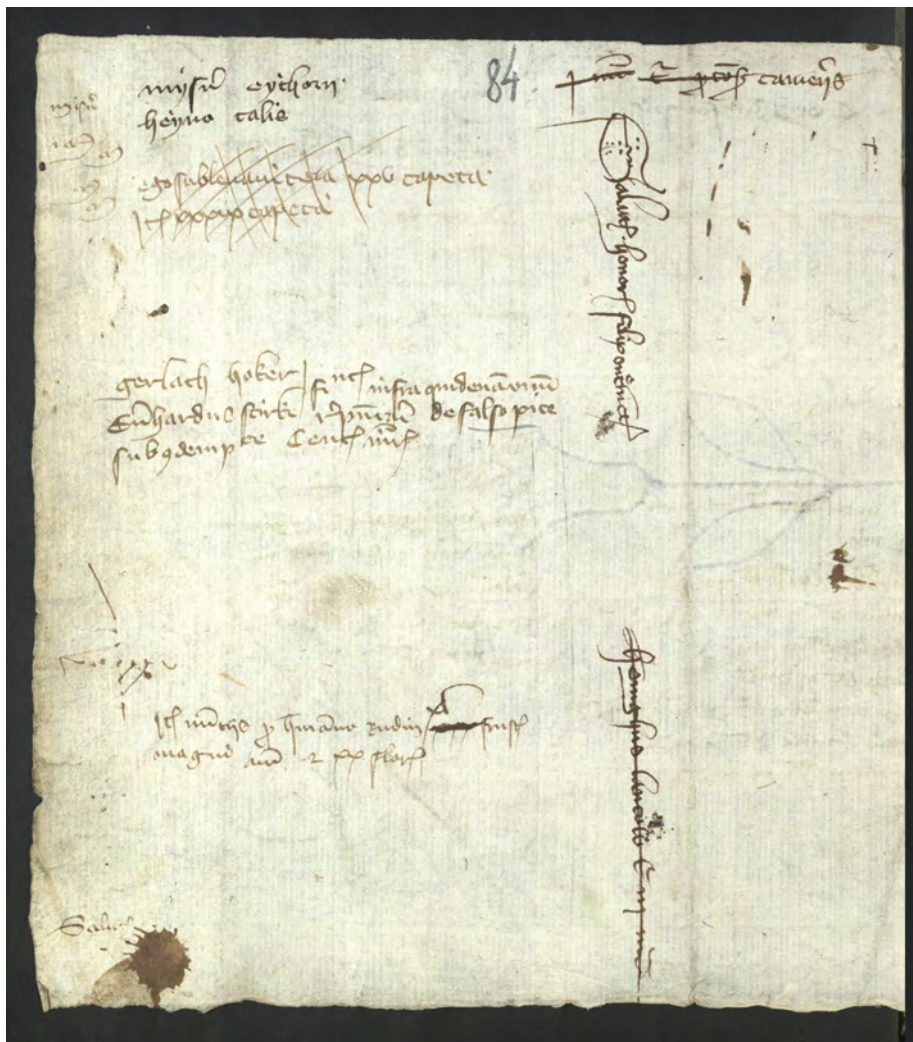
Rycina 18. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 48.

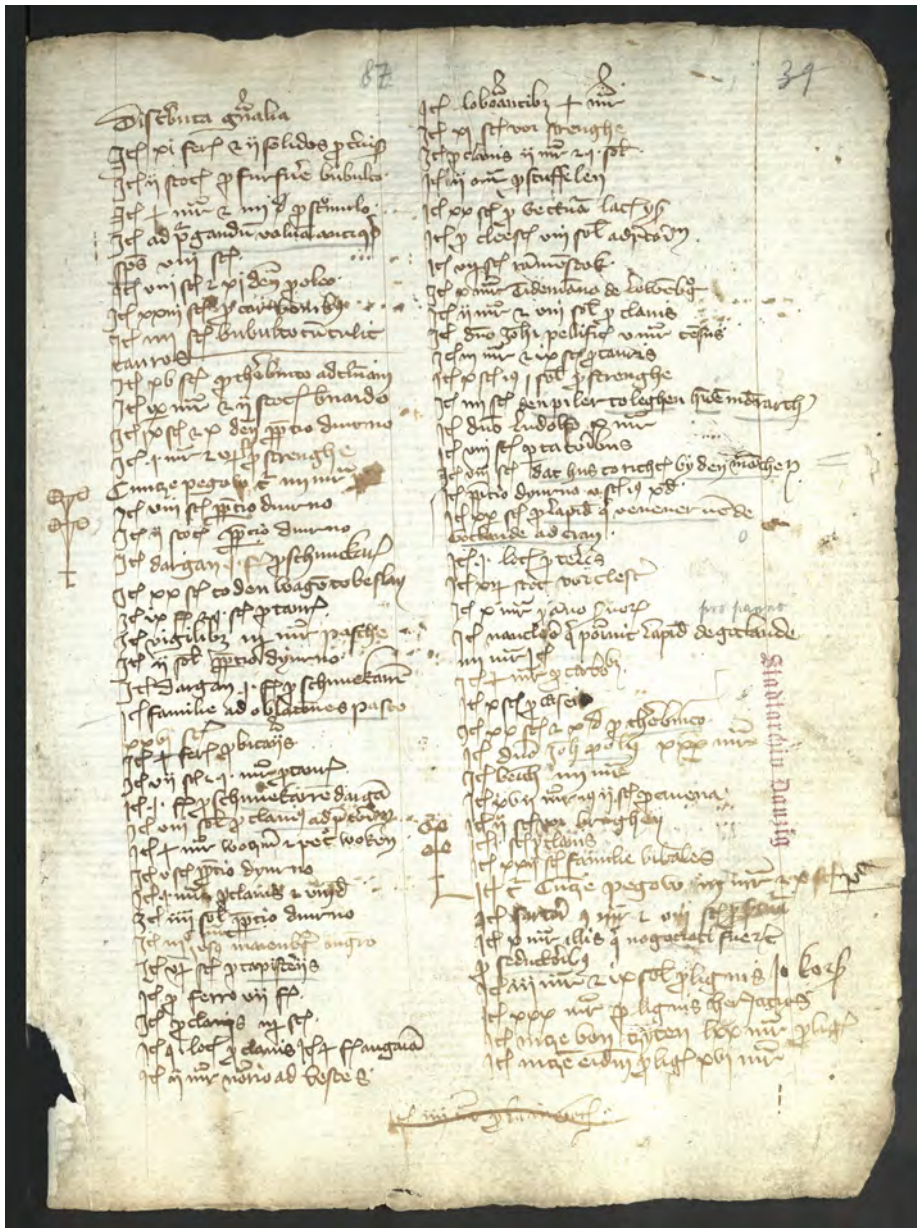
Rycina 19. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 61.

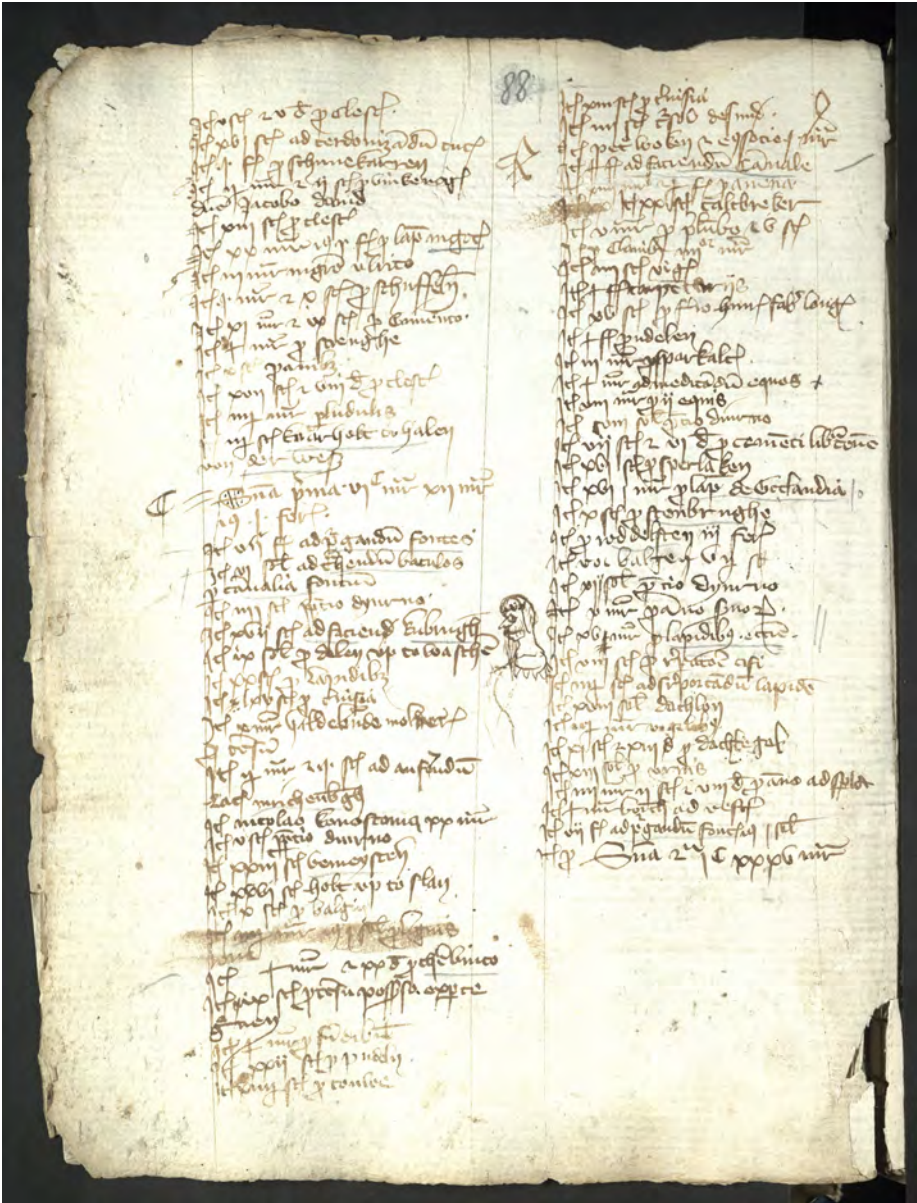
Rycina 21. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 84.

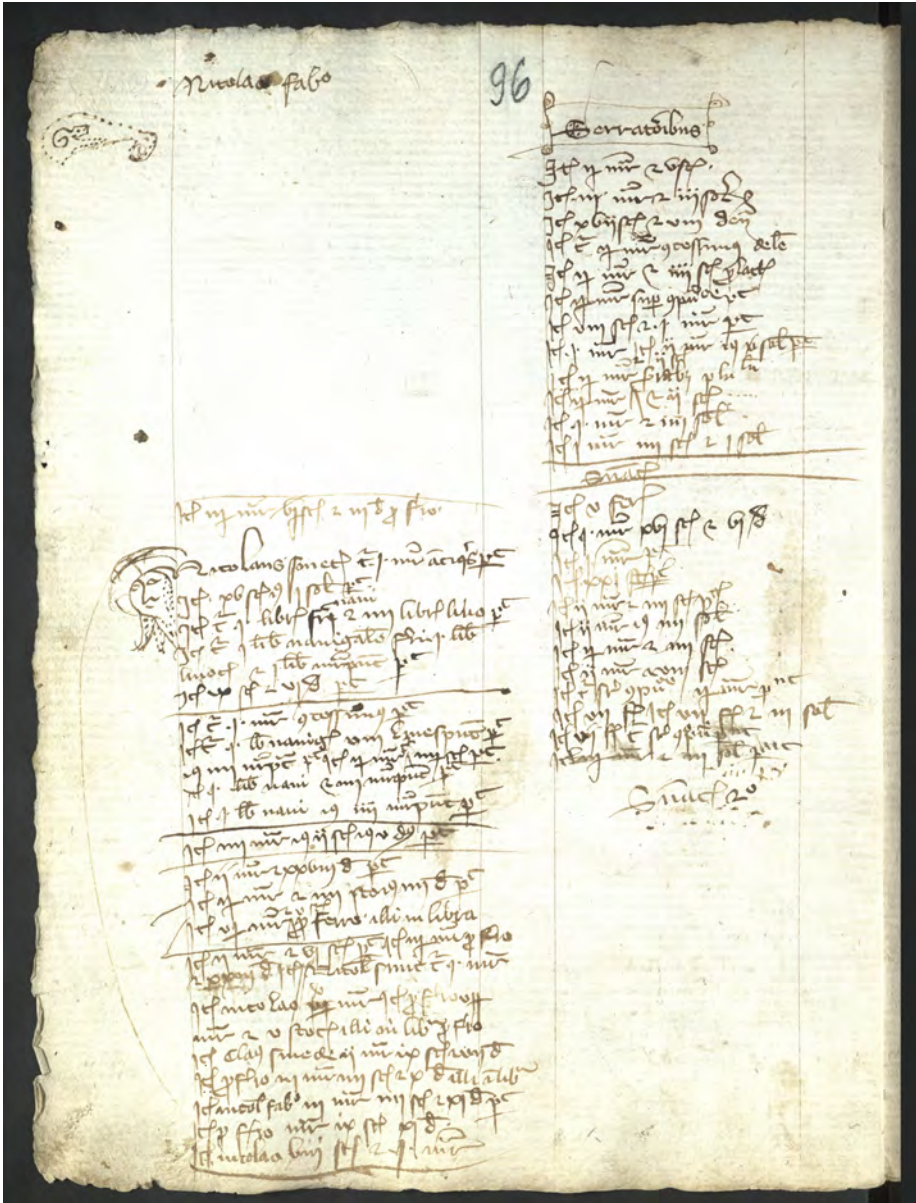
Rycina 22. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 87.

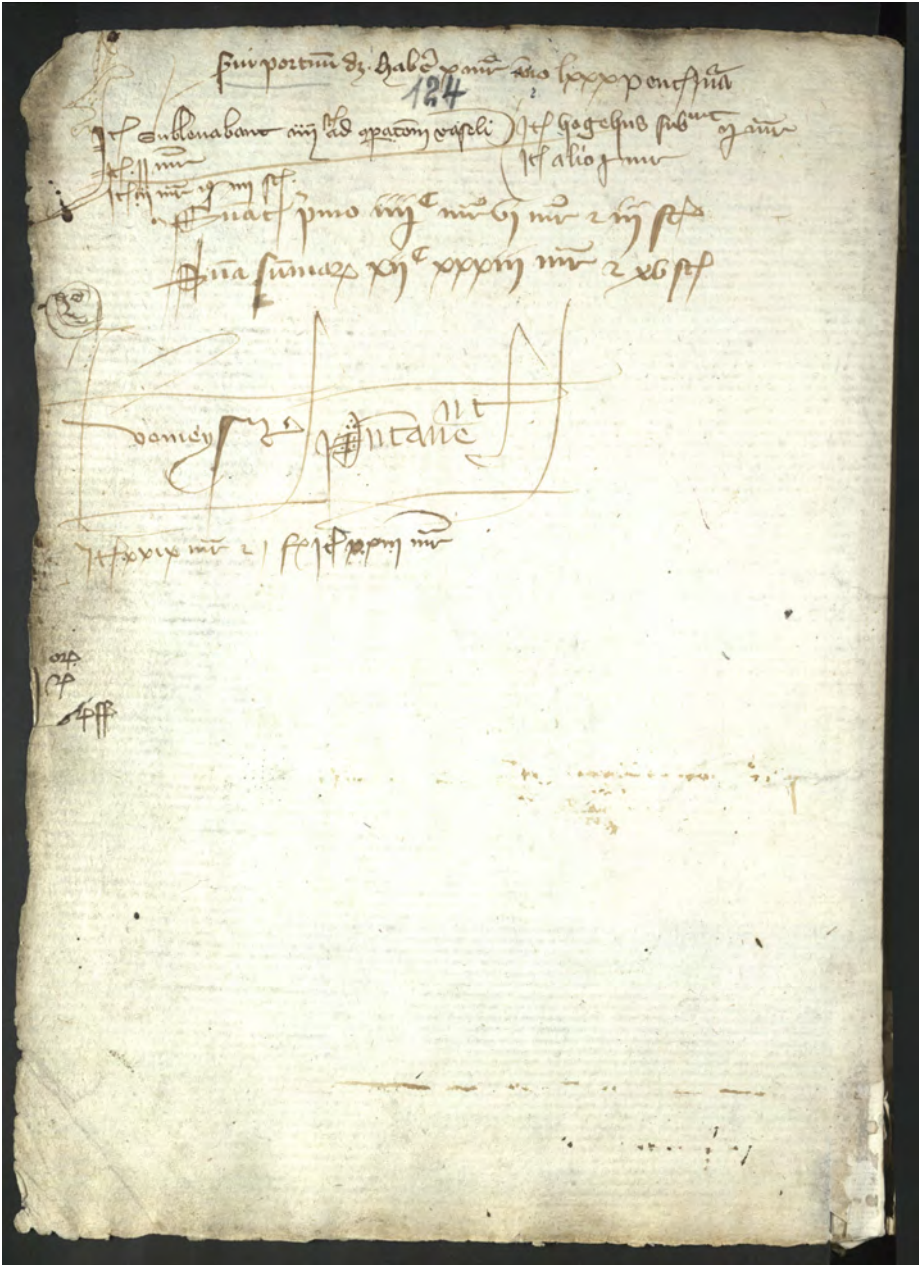
Rycina 23. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 88.

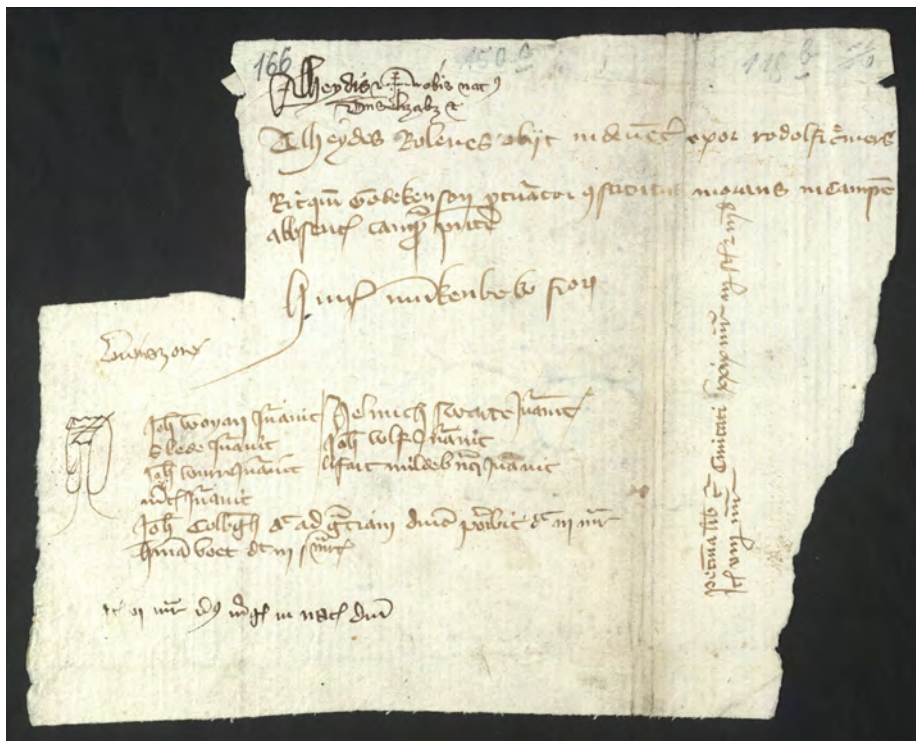
Rycina 24. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 96.

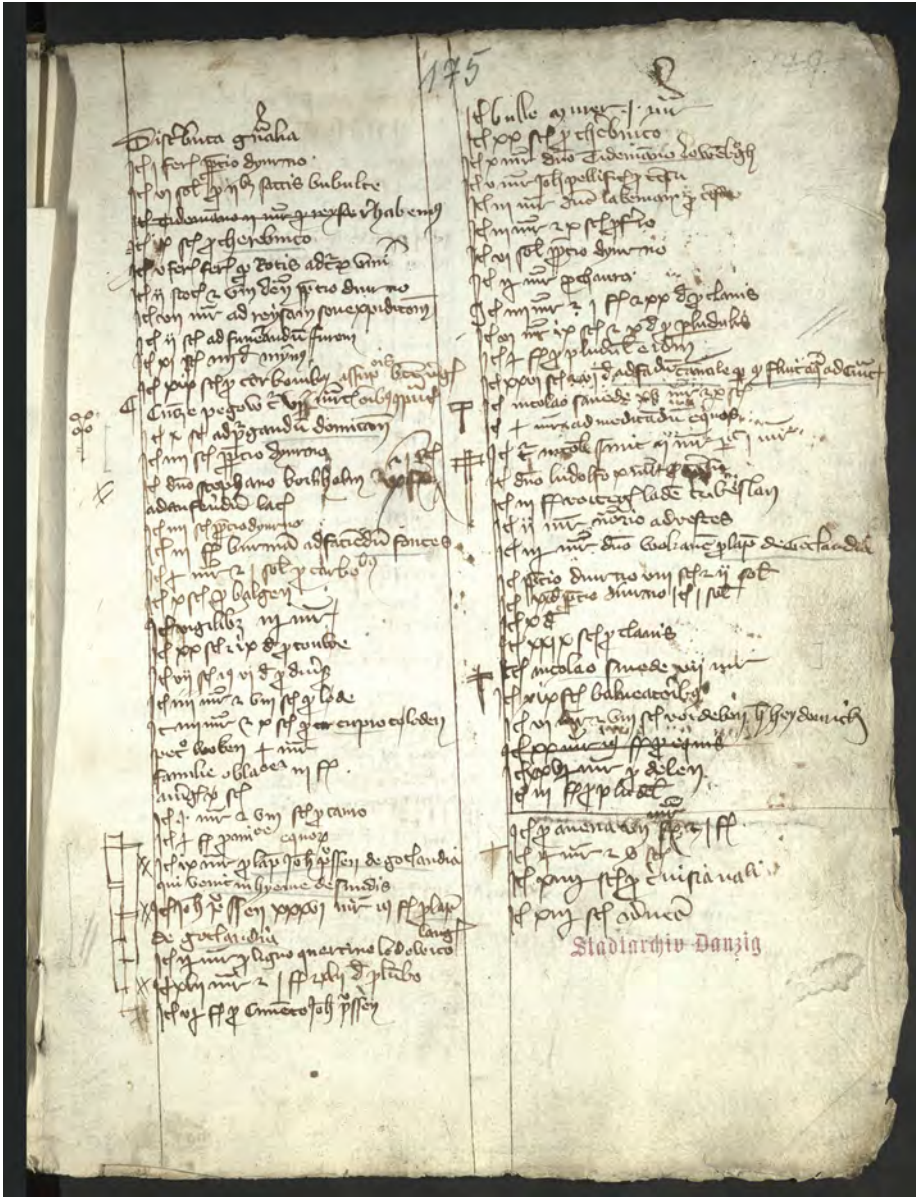
Rycina 26. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 124.

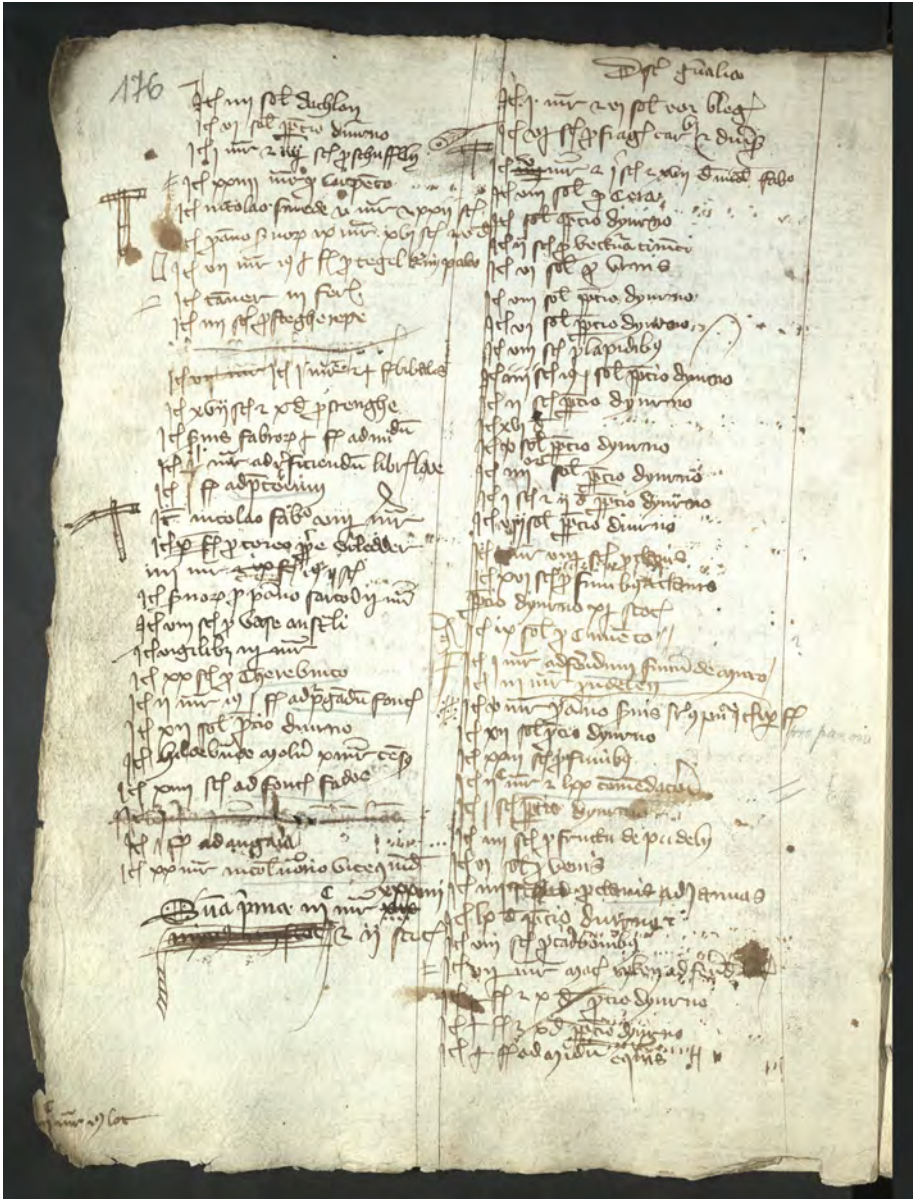
Rycina 29. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 166.

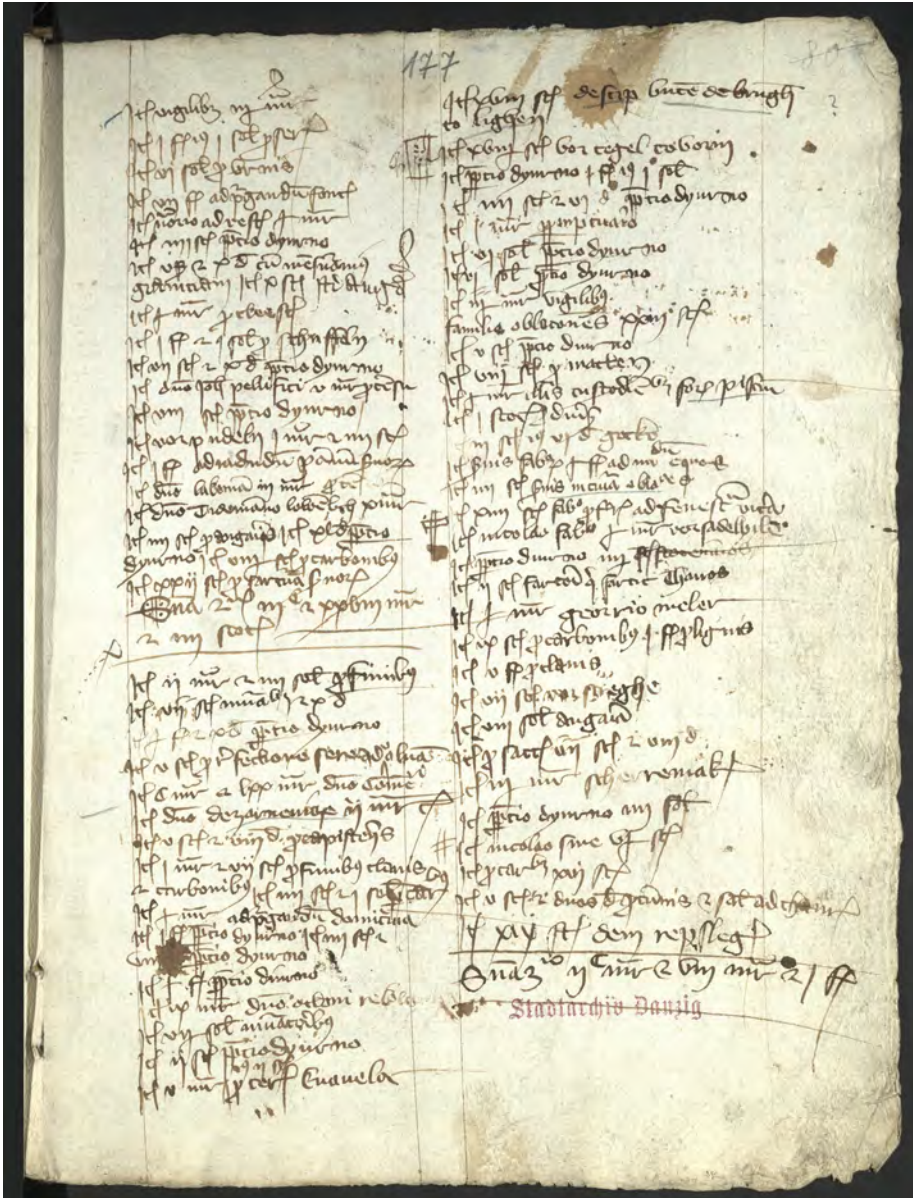
Rycina 31. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 175.

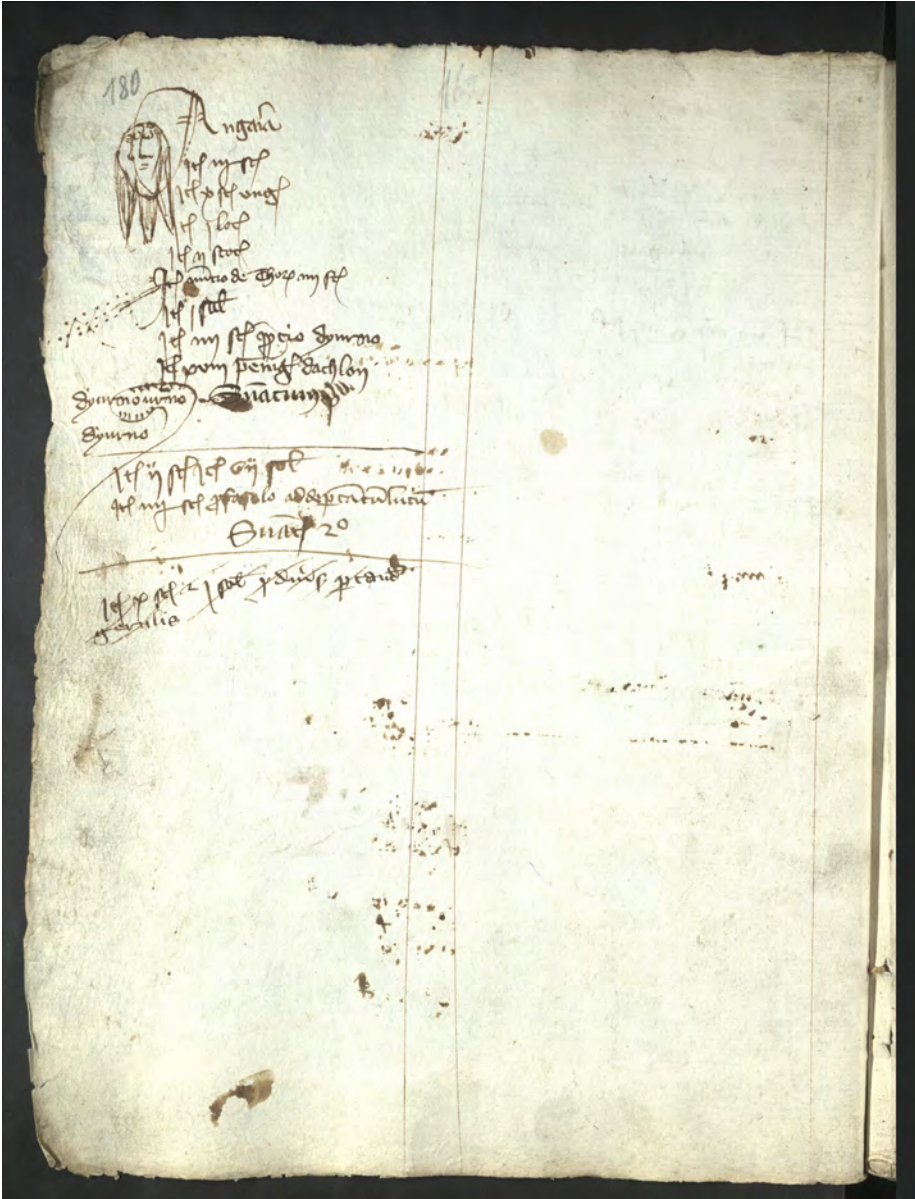
Rycina 32. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 176.

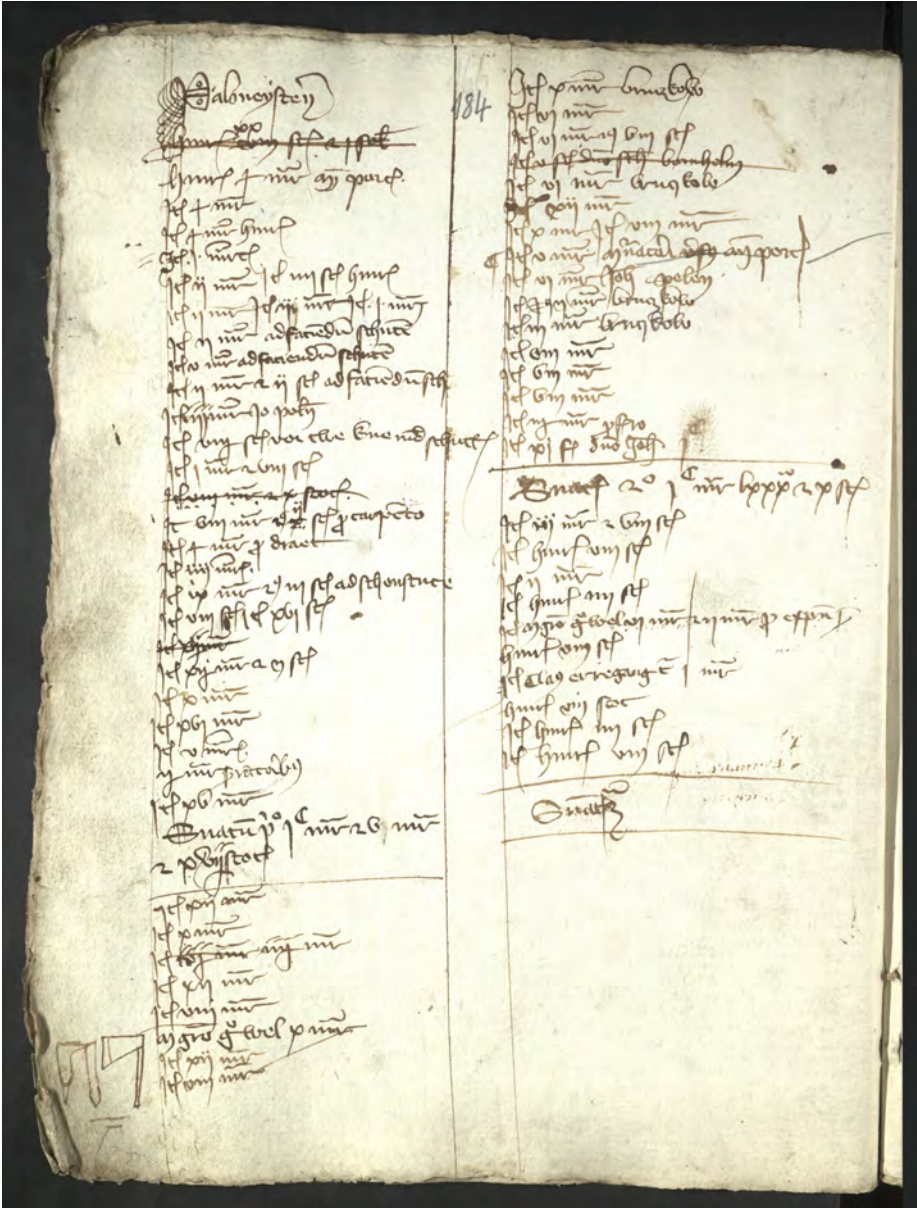
Rycina 33. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 177.

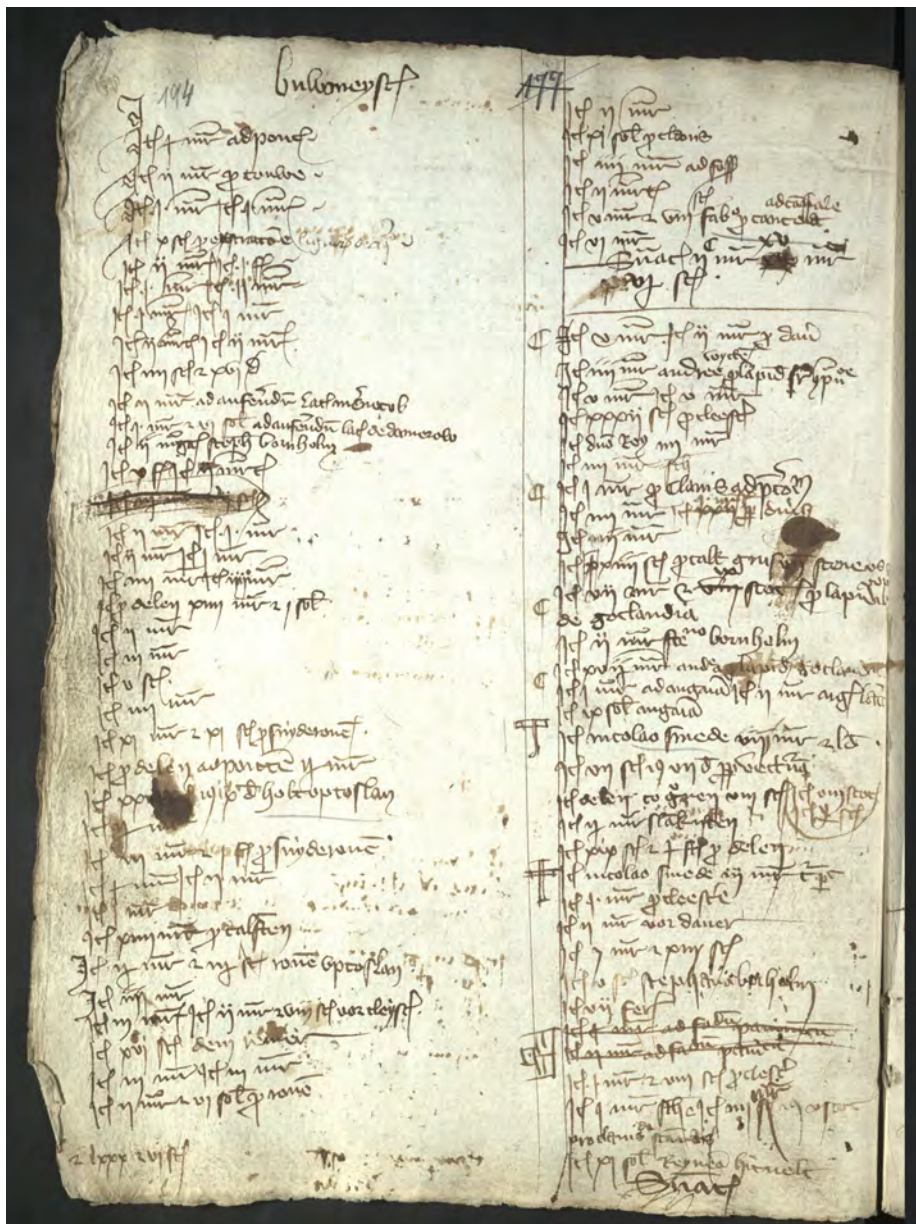
Rycina 34. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 180.

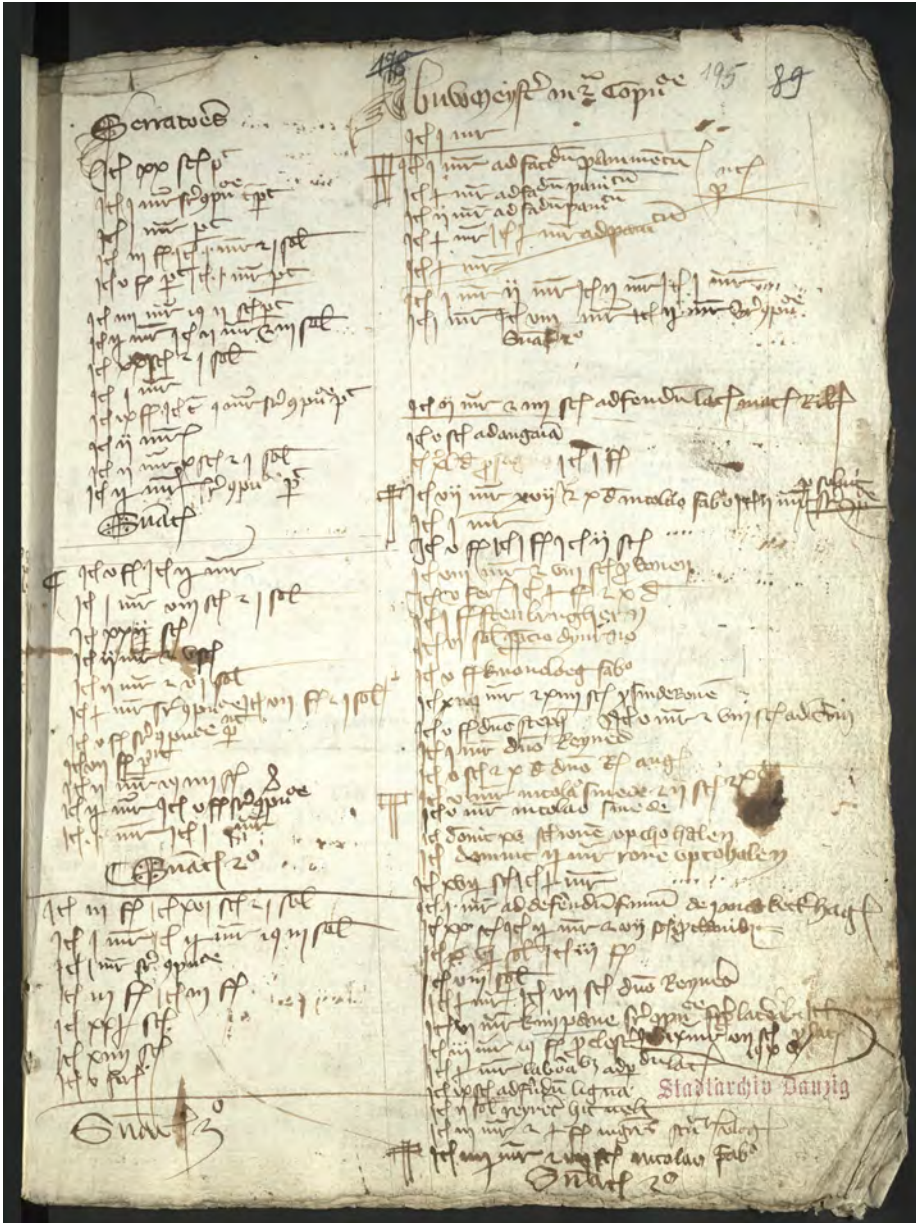
Rycina 35. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 184.

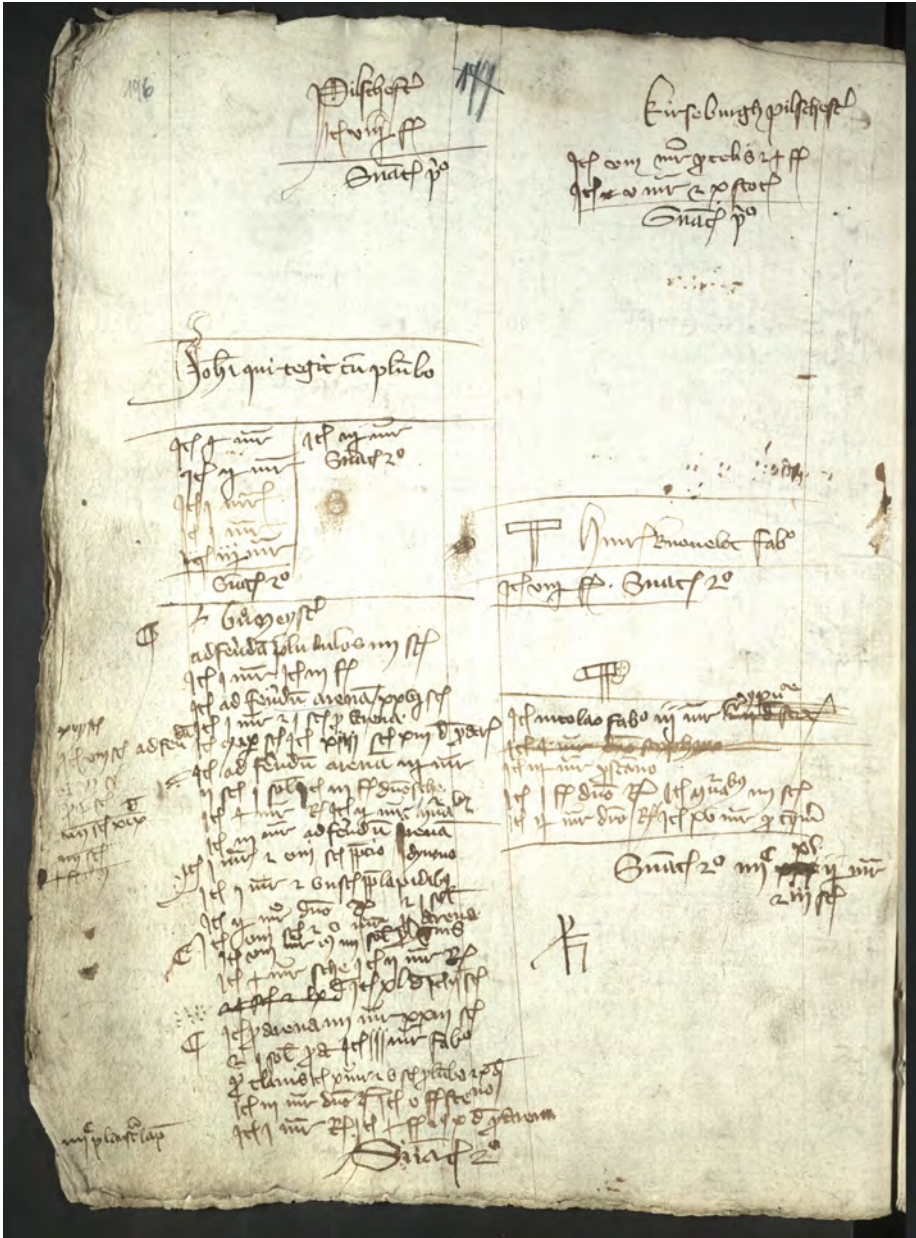
Rycina 37. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 194.

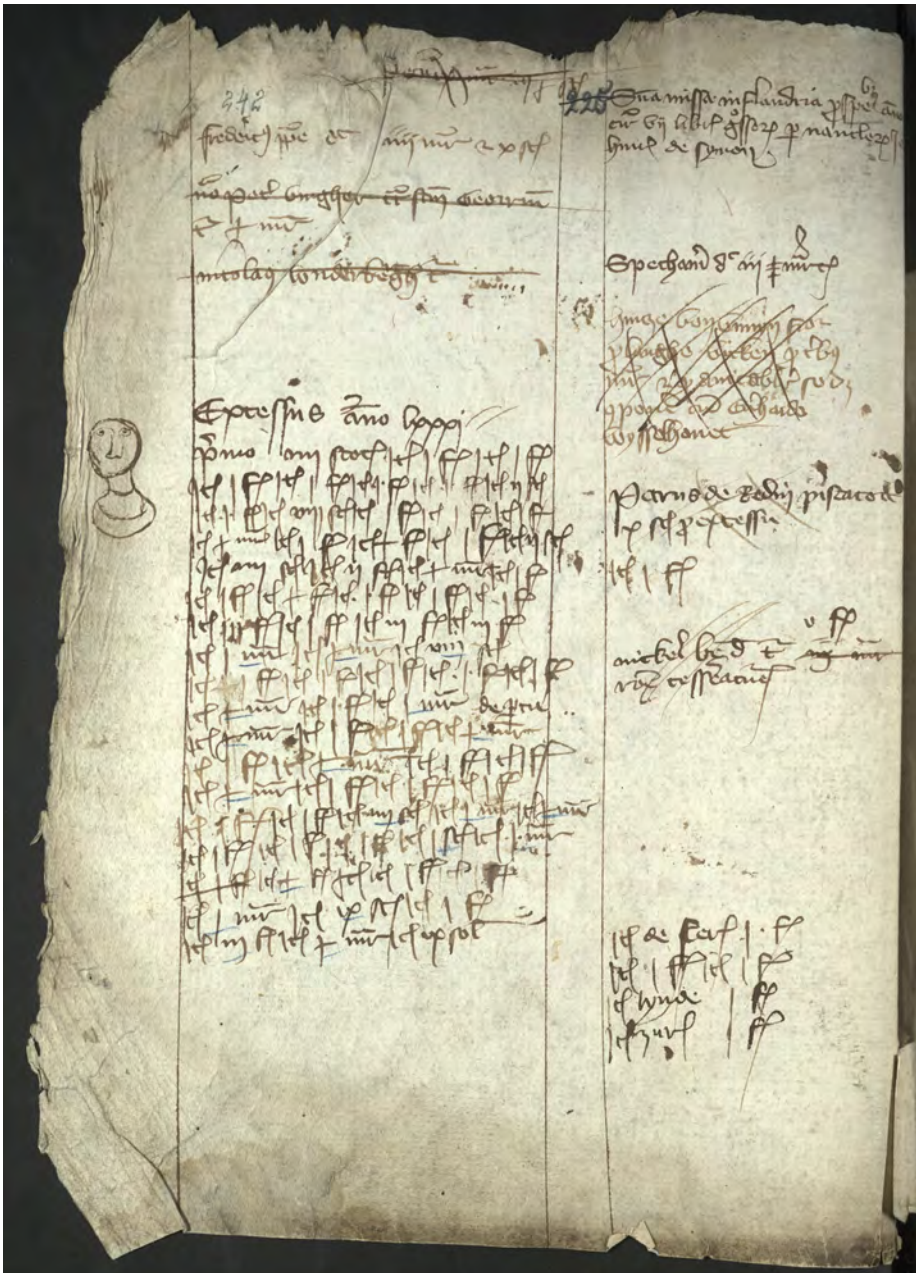
Rycina 38. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 195.

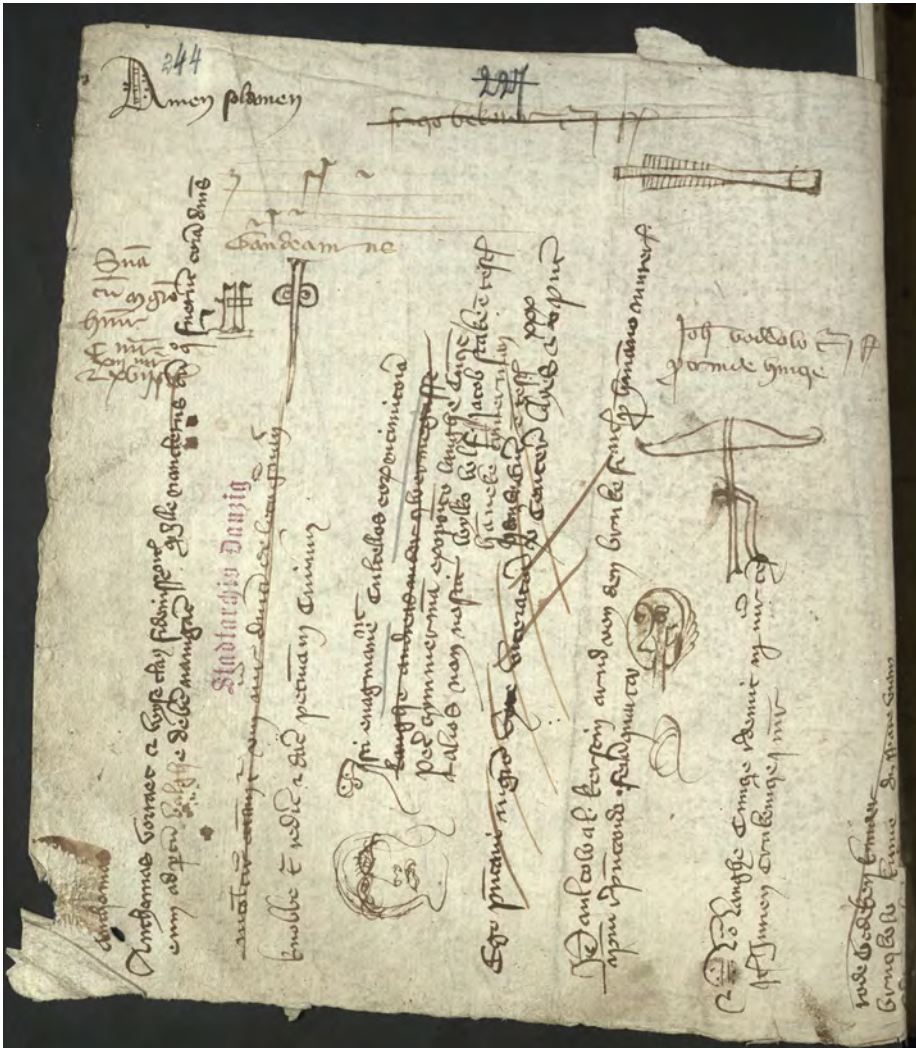
Rycina 39. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 196.

Rycina 41. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 242.

Rycina 42. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382

Źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 244.

D. Edycja źródeł

[O^v] 1. [...^a] de^b) Berndtorpe /

[...^a] Gertrudis uxor eius /

[...^a] 48 mk. /

[...^a] 22 mk. et 8 sc. /

[...^a] 8 mk. /

^c)Cuncze Grelich /

Uxor Allheyd^d) /

[Godis]knecht¹ scultetus /

Hinricus Mast² /

Johannes Hamma³ /

Bruczkow⁴, Ywanus⁵, Johannes Wigel /

Josef, Heyno Kalis^e). //

} scabini /

2. ^a)Hii fecerunt iuramenta de nupciis: /

Hinricus Blok / Albertus de Vruchtun / Kellinghusin / Pilgrim / Conradus

Munstirberg / Hermannus Hallinberg¹ / Heyno Ammirvord / Heyno Grote^b). //

3. Ad^a) reysam: /

Gerco Wecting / Stubbe / Ludeke Paye / Hagemeyster / Steneken. /

4. Gotisknecht¹ 50 mk. ^a)vor 7 sc. | 3 fer.^b) Michaelis [29 IX]^c). /

1 ^a) Fragment nieczytelny ze względu na zniszczenia rogu okładki. ^b) Wcześniej na okładce O^r naklejka z nazwą księgi pismem dwóch rąk z XIX w.: Liber computacionis. Kämmerereibuch von den Jahren 1379–1382. ^{c-d}) Fragment umieszczony wyżej, po prawej stronie słowa — — scabini. ^e) Poniżej wpis całkowicie nieczytelny.

¹ Nicolaus Gottesknecht, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1357–1359 (?), członek rady 1359–1373 (?), sędzia 1374–1375, burmistrz Głównego Miasta Gdańska 1374–1386 (?), zm. po 1386 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 279; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 117; Poczet, s. 30–31).

² Heinrich Mast, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1362–1383 (?), członek rady od 1384 (?), zm. po 1394 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 343; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 209).

³ Johann von Hammel, ławnik Głównego Miasta Gdańska od 1373 (?), zm. po 1381 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 288; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 130).

⁴ Hermann Brutzkow, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1373–1381 (?), członek rady od 1381 (?), zm. po 1388 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 242–243; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 58).

⁵ Iwan Below, ławnik Głównego Miasta Gdańska od 1373 (?), zm. po 1375 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 222; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 27–28).

2 ^{a-b}) Fragment wpisany po prawej stronie grupy wpisów nr 1.

¹ Zob. nr 265, przyp. 1.

3 ^a) Z lewej strony wytarte wpisy (imiona?), wykonane ręką pisarską I, m.in.: Karolus / quartus / [...]. Z prawej strony wprawka pisarska wykonana ręką pisarską I: Homo, cum in honore esset, non intellexit.

4 ^{a-b}) Lekcja niepewna. ^c) Poniżej z prawej strony zamazany wyraz wykonany ręką pisarską I: Godesknecht.

¹ Zob. nr 1, przyp. 1.

5. [...^{a)}] Funificum platea¹ [...^{a)}] / debet habere 3 mk. ½ fer. minus 6 den. /
 6. [...^{a)}] Kerstiani maritus veniet | [...^{a)}] pro iure civili et scribetur | [...^{a)}] librum civitatis, quod uxor se tomentaliter [?] expeditiv. /
 7. [...^{a)}] formabit / [...^{a)}] civitas nuncupor^{b)}. //
 8. ^{a)}Pilsmit | fabricabit | tela libram livonicam | pro [1] fer. minus [1] sol.^{-b)} /
 9. ^{a)}Thidemannus Lange /
 Margareta datum presentem | fuit sibi copulata. /
 Henning Swerin vestivit } testes /
 Gherardus Scherer }
 Ertman Digitus^{-b)}. /
 10. 657 mk. 8 sc. / 747 mk. 20 sc. //
 11. /=Uxor^{a)} Arnoldi debet censum 3 mk.=/ /
 12. /=Hinrik Brant tenetur camerariis 8 mk. et 4 sc.=/ /
 13. Albrecht | et Elerus Striperok | et Ludeke Ruze | arrestaverunt | bona Symeonis de Berge. | Debent atavi Dordrecht dedere. //
 14. /=^{a)}Proconsul tenetur camerariis 15 mk.=/. / Item 7 sc. et 8 den. / /=Item tenetur proconsul camerariis 4½ mk.^{-b)}=/ /
 15. /=Debet Ericus [?] habere^{a)} 23 sc.=/ /=Camerarii^{b)}=/. //
 [pag. I] 16. Distributa generalia: /
 Item 1 fer. pro precio diurno. / Item 3 fer. pro carbonibus. / Item pro schuffelen 4 sc. et 8 den. / Cuncze^{a)} Pegow tenetur 4 mk. | super rotas.

5 ^{a)} Fragment nieczytelny z powodu wytarcia.

¹ Ul. Powroźnicza (niem. Røpergasse), ulica położona na terenie Głównego Miasta Gdańska wzdłuż Motławy (Stephan Danzig, s. 131).

6 ^{a)} Fragment nieczytelny z powodu wytarcia.

7 ^{a)} Fragment nieczytelny z powodu wytarcia. ^{b)} Obok i poniżej trzy nieczytelne wpisy, z których dwa zostały wytarte, oraz probacja wykonana ręką pisarską III: dyot.

8 ^{a)-b)} Wpis umieszczony po prawej stronie wpisu nr 4. Nad nim wyraz: Lapidem. Z prawej strony wyraz: quisa. Oba wykonane ręką pisarską II.

9 ^{a)-b)} Fragment wpisany po prawej stronie wpisów nr 5–6.

11 ^{a)} Z lewej strony wyraz wykonany ręką pisarską II: Ampellorum.

14 ^{a)-b)} Grupa wpisów umieszczona po prawej stronie wpisu nr 13. Poniżej rysunek dwugłowej istoty (węża?) (zob. ryc. 8).

15 ^{a)} Wyraz podkreślony. ^{b)} Dalej na niepaginowanej zakładce fragmenty wpisów wykonane ręką pisarską IV: - - - ande dedit 1 mk. ex parte Peri Hasp- - -. / Premisse /-ss-/. - - - tenetur de pecunia | libralia 20 sol. [?]. / 40 sc. Poniżej rysunek rogu [?] (zob. ryc. 9).

16 ^{a)} Z lewej strony wpisu rysunek koła od wozu (zob. ryc. 10). ^{b)} Z lewej strony niedokończony wyraz /-super-/ lub wyraz /-summam-/ [?]. ^{c)} Litera c- nadpisana na miejscu wcześniej wpisanej litery f. ^{d)} Wcześniej na tym miejscu wyraz de. ^{e)} Wyraz podkreślony. ^{f)} Nadpisane nad liczbą /-8-/. ^{g)} Wcześniej na tym miejscu litera f. ^{h)} Ostatnia litera wyblakła.

ⁱ⁾ Z prawej strony /-dachlon-/. ^{j)} Z prawej strony na marginesie pieczęć z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^{k)} Przed wyrazem skrót fer. poprawiony na den. ^{l)} Fragment nieczytelny z powodu zniszczenia rogu karty. ^{l)-m)} Wpis umieszczony na miejscu wpisu wcześniej wytartego.

ⁿ⁾ Z lewej strony na marginesie: [...] tenetur 16° [...]. ^{o)} Fragment nieczytelny z powodu zniszczenia rogu karty. ^{p)} Wyraz powtórzony. ^{q)} Za wyrazem /-10-/. ^{r)-s)} Poniżej

<Persolvit>. / Item pro precio dyurno 8 sc. / Item Nicolao de Nova Villa¹ | 10^{b)} mk. pro censu. / Item 22 sc. pro carbonibus. / Item 1 mk. et 8 sc. pro | schuffelen. / Item 3 fer. vor schalen in de wogen. / Item 3 sc. pro cera^{c)}. / /-Item 5½ sc. et 4½ [sc.] pro telis-/. / Item 5½ mk. et 4½ sc. pro^{d)} telis. / Item ½ mk. holt up to sclan^{e)}. / Item 2 sc. ad idem. / Item pro dachlon <10^{f)}> sc. minus [1] sol. / Item ½ sc. pro lapide. / Item 10 sc. et 13 den.^{g)} pro the[re]binte [s]. / Item 8 sc. pro capisteriis. / Item 1 mk. et 8 sc. pro chochgarn. / Item dachlon 16 sol. / Item 15 sc. pro zelen. / Item vigilibus 2½ mk. / Item qui pulsavit campanam braseatorum | 2 sc. / Item Petro Woken et Woczman ½ mk. / Item familie oblaciones 17 sc. / Item ½ mk. pro lode super computacione. / Item latoribus 8 sc. ad in|portandum ferinam^{h)}. / Item oblaciones servis in curia² 4 sc. / Item 2 sc. Nicolao servo, qui hic super|laborat. // Item pro precio diurno 16 sol.ⁱ⁾ / Item 6½ sc. pro feno. / Item pro precio dyurno 2 sc. / Item 1 fer. pro bicariis. / Item 4 mk. minus [1] fer. pro cervisia. / Item pro mœs ½ fer. Item ½ fer. pro mœs. / Item 300 <mk.> domino Hinrico de Alen³ | ex parte domini magistri generalis⁴. / Item 20 mk. Nickel Bresslaw | pro censu^{j)}. / Item Hermanno Kalehinrico pro censu | 20 mk. / Item servis fabrorum ½ fer. / Item 1 fer. pro lot. Item

linia oddzielająca formułę podsumowującą od dalszej części przestrzeni pisarskiej. Dalej 23 kolumny i pag. 3–6 niezapisane.

¹ *Mikołaj, soltys Nowej Wsi (niem. Neuendorf), nieistniejącej dziś wsi położonej na wschód od Gdańska, na wschodnim krańcu ówczesnego patrymonium Głównego Miasta (zob. APGd, 300, 59/2, s. 192). Jej lokację wiąże się z nadaniem przez radę Głównego Miasta Gdańska Wernerowi von Cinger 22 łanów na prawie chełmińskim w 1346 (APGd, 300, D/79, 8; Simson Geschichte 4, nr 82; Pawlowski Danziger Landkreis, s. 72–73; M. Bär, Die Entwicklung des Territoriums der Stadt Danzig und ihres kommunalen Verwaltungsgebietes, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 49, 1907, s. 256; Foltz Geschichte, s. 37; Biskup Pod panowaniem, s. 372).*

² *Dwór Miejski (niem. Stadthof), zespół miejskich zabudowań gospodarczych w południowo-zachodnim rogu Głównego Miasta Gdańska (KZSz, s. 69–72; EG, s. 256).*

³ *Heinrich von Allen, wielki szafarz zakonu krzyżackiego w Malborku 1379–1386 (Foltz Geschichte, s. 22, przyp. 2; Schuldbücher und Rechnungen der Großschäffer und Lieger des Deutschen Ordens in Preußen, Bd. 3: Großschäfferei Marienburg, hg. von Ch. Link, J. Sarnowsky, Köln–Weimar–Wien 2008 (Veröffentlichungen aus den Archiven Preussischer Kulturbesitz, Bd. 62/3; Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte, Bd. 59/3), s. 2, 85, przyp. 142).*

⁴ *Winrich von Kniprode, kompan komtura elbląskiego 1334, komtur gdański 1338–1341, bałgijski 1342–1343, wielki marszałek i komtur królewiecki 1343–1346, wielki komtur 1346–1352, wielki mistrz zakonu krzyżackiego od 1352, zm. 1382 (Voigt Namen-Codex, s. 2, 6, 8, 19, 26; K. Lohmeyer, Kniprode, Winrich v., w: ADB 16, s. 295–297; Ch. Krollmann, von Kniprode, Winrich, w: AltprBiographie I, s. 343–344; B. Jähnig, Winrich von Kniprode – Hochmeister des Deutschen Ordens 1352–1382, „Jahrbuch Preußischer Kulturbesitz”, Bd. 19, 1982, s. 249–276; Jähnig Dostojnicy, s. 289, 291–292, 296, 301; W. Hubatsch, Winrich von Kniprode, Hochmeister des Deutschen Ordens 1352 bis 1382. Zum Gedächtnis seines Todestags vor 600 Jahren, „Blätter für deutsche Landesgeschichte”, Jg. 119, 1983, s. 15–32; K. Conrad, Winrich von Kniprode, w: Hochmeister, s. 84–88).*

1 mk. pro lōte. / Item Didemanno de Lowenborch | 10 mk. pro censu. / Item 5 mk. pro ½ mk. census Petro Stenhort. / Item 16½ sc. pro carbonibus. / Item pro precio diurno 2 sc. / Item Petrus Stenhort 5 mk. pro censu. / Item 25 sc. et 4 den.^{k)} pro refectione cannalis extra Amplam | valvam⁵. / Item domino Johanni Pellifici 5 mk. de censu. / Item ½ mk. ad purgandum domicinam. / Item 14 sc. minus 6 den. pro schuffelen | et ad deportandum roboram de Mutla⁶. / Item 21 sc. pro feno. / Item 13 sc. pro balgin. / Item 55 mk. pro 5 mk. census Gregori Vox. / Item 21 mk. pro ferro. / Item domino Ludolfo 10 mk. / Item 16 sc. pro feno. / Item 2 mk. minus 5 sc. pro ysenschuffelen. / Item 10 mk. et 8 sc. pro [...^{l)}] | vestimentis servorum. / Item domino Nicolao Godisknecht⁷ [...^{l)}] | pro censu. // [pag. 2] Item 1½ mk. 2 sc. et 6 den. pro towe. / Item 10½ mk. minus 6 den. et 2 sc. | pro delen. / Item 2 mk. minus 2 sc. pro feno et | schuffeln. / Item 40 sc. pro cervisia. / Item 3½ mk. pro balistis. / Item 14 sc. et 9 den. pro thereb|into ad curiam². / Item 1 sc. pro tharatantario [?]. / Item 22 sc. familie oblaciones. / Item 3 mk. Conrado Pegow. / ^{l)}Item 8 mk. et 9 sc. pro <2> equis^{m)}. / Item 10 mk. Tideke Pinte | pro equo. / Item 3 fer. aurige, qui ducit / currum ad Lubic⁸ pro attinenciis, / ad currum valentibus. / Item ½ fer. servus fabrorum, qui equos | minuerunt sagwynem [s]. / Item 5 mk. pro ½ mk. census | sculteto de Nova Villa⁹. / Item 7½ fer. Conrado Pegow | pro curruum vinorum refeccione. / Item 20 mk. Nicolao Godes|knecht⁷ pro censu. / Item 14 sc. pro piscibus ad fossam. / Item 2 mk. notario ad vestes. / Item 5 fer. vor pudelen, cum | quibus aqua precatur ad ignem in | domorum combustione. / Itemⁿ⁾ pro lateribus Holsten | de Damerow¹⁰ 7½ mk. / Item 10 mk.

⁵ *Brama Szeroka* (niem. *Breites Tor*), zespół bramny położony u zachodniego wylotu ul. Szerokiej, składał się z budynku bramy z przejazdem, baszty od strony północnej oraz przedbramia połączonego mostem nad fosą, brama wzmiankowana od 1363, rozebrana ostatecznie 1831 (*Ranisch Beschreibung*, s. 57; *KZSz*, s. 23; *EG*, s. 120–121; *Köhler Festungen 1*, s. 59–60; *Stankiewicz Fortyfikacje*, s. 343, 362–364; *Keyser Baugeschichte*, s. 178; *Bukal Fortyfikacje*, s. 66, 291–292).

⁶ *Motława* (niem. *Mottlau*), rzeka, lewy dopływ Wisły (*SGKP 6*, s. 741).

⁷ *Zob. nr 1, przyp. 1.*

⁸ *Lubeka* (niem. *Lübeck*), miasto w Niemczech, w kraju związkowym Szlezwik-Holsztyn, od 1226 wolne miasto Rzeszy, od XIV w. główny ośrodek Związku Hanzeatyckiego (*G. Fink, Lübeck, Stadtkreis*, w: *Deutsches Städtebuch 1*, s. 417–424; *R. Hammel-Kiesow, Lübeck. A. Stadt*, w: *LexMA 5*, szp. 2146–2149; *E. Hoffmann, Lübeck im Hoch- und Spätmittelalter: die grosse Zeit Lübeck's*, w: *Lübeckische Geschichte*, hg. von A. Graßmann, Aufl. 4, Lübeck 2008, s. 81–339).

⁹ *Zob. przyp. 1.*

¹⁰ *Istnieją dwie możliwości identyfikacji miejscowości: 1) Dąbrowka Tczewska* (niem. *Damerau*), wieś w gminie Tczew, pow. tczewski, woj. pomorskie, uzyskala przywilej na prawie chełmińskim w 1347 (*Schultz Geschichte Dirschau*, s. 263–264; *Długokęcki Osadnictwo*, s. 56); 2) *Dąbrowa* (niem. *Damerau*), wieś w gminie Lichnowy, pow. malborski, woj. pomorskie, uzyskala przywilej na prawie chełmińskim w 1352 (*SGKP 1*, s. 928; *Die Bau- und Kunstdenkmäler des Kreises Marienburg. Bd. 1: Die Städte Neuteich und*

concessimus sancto Gh|eorrio¹¹. / [...^o] [present]avimus [?] domino proconsuli 68 [super^o] [computa]cione in vigilia Petri et Pauli [28 VI 1379], quod superhabuimus et eandem. // Item 9 fer. pro coriis <bubulorum^p>. / Item domino Wolraven^{12a}) 12½ mk. pro hereditate. / Item pondeatoribus 7 mk. / Item Johanni de Zagin 60 mk. / !=Item 2 mk. Tymmoni de - - - =/. / Item 1½ mk. pro sartura pro vestimentis | servorum. / Item 9 sc. et 3 den. pro cera. / Item 4½ sc. ad portandum latera. / Item vigilibus 2½ mk. / # Item 2 mk. ad portandum latera ad pretorium¹³. <De Damerow¹⁰>. /

r)-Summa prima 707 mk. et 2 sc.-s) //

[pag. 7] 17. Aurige^a): /

Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 25 sc. / Item 25½ sc. / Item 28 sc. minus 4 den. / Item 1 mk. et 1 sc. / Item 19 sc. / Item 21 sc. / Item 20 sc. minus 1 sol. / Item 21 sc. / Item 3 fer. / Item 3 fer. /

Summatum^b). //

18. !=Thome^a), qui custodit fossatores^b) | <17^c> sc.^d)= /

Tiegenhof und die ländlichen Ortschaften, bearb. von B. Schmid, Danzig 1919 (Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreussen, H. 14), s. 35; Długokęcki Osadnictwo, s. 98, 114, 182).

¹¹ Szpital św. Jerzego, szpital dla trędowatych na terenie Starego Miasta, zbudowany wraz z kościołem (kaplicą?) ok. 1355; na jego miejscu obecnie kościół św. Józefa (EG, s. 1011; Keyser Baugeschichte, s. 166–167).

¹² Johann Walraven (Walrabe) młodszy, lawnik Głównego Miasta Gdańska 1359–1361 (?), członek rady 1361–1372 (?), burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1372 (?), zm. 1386 (Weichbrodt Patrizier 1, s. 475; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 446–447; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 361–362; Poczet, s. 29–30).

¹³ Ratusz Głównego Miasta Gdańska, położony u zbiegu ul. Długiej, Długiego Targu i Kramarskiej (Ranisch Beschreibung, s. 28–34; KZSz, s. 33–48; EG, s. 866–870; K. Hoburg, Das Rathhaus der Rechtstadt Danzig. Größentheils nach archivalischen Quellen, „Neue Preußische Provinzial-Blätter”, 2. Folge, Bd. 6, 1854, H. 2, s. 161–167; H. 3, s. 198–227; tenże, Geschichte und Beschreibung des Rathhauses der Rechtstadt Danzig, Danzig 1857; [R.] Boeszoermy, Der Bau des Rathhauses zu Danzig. Zur Erinnerung an das fünfhundertjährige Bestehen desselben, Danzig 1879 (Programm der Realschule erster Ordnung zu St. Petri und Pauli in Danzig, Nr. 88); P. Brandt, Das rechtstädtische Rathaus zu Danzig. Eine baugeschichtliche Studie, Danzig 1909; K. Gruber, Zur Baugeschichte des Rechtstädtischen Rathauses, „Ostdeutsche Monatshefte”, Jg. 9, 1928, H. 6, s. 434–443; Keyser Baugeschichte, s. 138–143; T. Domagała, Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku w latach 1327–1556, w: Sztuka pobrzeża Bałtyku. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Gdańsk, listopad 1976, red. H. Fruba, Warszawa 1978, s. 115–141; J. Zdrenka, Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku i jego użytkownicy w okresie od XIV do XIX wieku, w: Ratusz w miastach północnej Europy. Materiały z sesji „Ratusz w miastach nadbałtyckich”, red. S. Latour, Gdańsk 1997, s. 91–100; Z. Maciakowska, J. Gzowski, J. Tarnacki, Wyniki najnowszych badań architektonicznych ratusza Głównego Miasta w Gdańsku, w: tamże, s. 105–119).

17 ^a) Nagłówek obramowany. ^b) Poniżej ½ kolumny niezapisana.

18 ^a) Z lewej strony litery inicjalnej bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 11). ^b) Nad wyrazem, w prawym górnym rogu strony dwukrotnie wpisany i wymazany fragment: !=<in

19. ^{a)}Fossoribus in fossa^{b)}: /

^{c)}Item 14 sc.^{d)} / Item 3 fer. et 8 den. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 2 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 17½ sc. Thome, custodi fosse. / Item 5 mk. / Item 6 mk. / Item 6 mk. Item 4½ mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 2 mk. / Item Thome fossatori 22 sc. / Item 2 mk. Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. Item 4 mk. /

Summatum primo. //

[pag. 8] 20. ^{a)}Magistri^{c)} structure | ad pretorium^{1-b)}: /

Item 12½ sc. <minus 3 den.> pro tunniss. / Item 1½ mk. pro cloacarum purgacione. / Item 1 lot. carpentariis. / Item 1½ mk. pro cloacarum purgacione. / Item 2 mk. pro cloacarum purgacione. / Item 1 mk. pro cloacarum purgacione. / Item^{d)} 1½ mk. vor luden. / Item 1½ mk. vor luden. / # Item 1½ mk. ad ducendum | latera <^{e)}de Damerow^{2-f)}>. Item ½ mk. Reynero Hitvelt³. / Item 4^{g)} sc. pro moes Dargan. / Item 9 sc. ad ferendum terram. / ≠ Item ad ducendum latera de | Damerow² 2 mk. minus 8 sc. / Item 1 fer. domino Reynero Hitvelt³. / Item 7 mk. minus 1 fer. pro lateris | de Damerow². / Item^{h)} 1 fer. ad scindendum latera. / Item Ysenhut ad ducendum latera | 10 sc. Item ½ mk. Reynero³. / Item 8 sc. Hysenhut | ad ducendam latera. / Item Ysenhut 1 fer. Item <eidem> 1 mk. et 9 sc. / Item domino Reynero³ 1 fer. ad scindendum. / = Item Johanni Platen 1 fer. ad ducendum terram. / Item Johanni Platen 8 sc. et 1 sol. pro | vectura. / Item 1 fer. domino Reynero Hitvelt³. / Item ½ fer. Helmich teghelsnider. / Item Gherardo ad ducendum latera | 1 mk. / Item 1 fer. ad pretorium¹. / Item 1½ mk. 7 sc. et 9 den. vec|toribus, qui deportant terram de | pretorio¹. // Item Dargan 1 fer. pro møs. Item ½ fer. pro møs. / Item 1 <fer.ⁱ⁾> domino Reynero Hitvelt³. / Item 8 sc. uni, qui sparkalk^{j)} brant. / Item magistro Gruwel 10 mk. | pro lapidibus ad pavimentum pretorii¹. / Item 13 sc. minus 2 den. Helmico pro | tegelsnyden. Item 1 fer. pro møs. / Item 1 fer. pro møs Dargan. /

fossa>=/. ^{c)} Liczba poprawiona. Pierwotnie wpisano liczbę: 14. ^{d)} Dalej 13 kolumny niezapisana. W miejscu niezapisanym pieczęć z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

19 ^{a-b)} Nagłówek obramowany dwiema liniami. ^{c-d)} Wpis podkreślony.

20 ^{a-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Z lewej strony na marginesie bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 12). ^{d)} Na marginesie z lewej strony wyraz: vectoribus. ^{e-f)} Fragment wpisany później na interkolumnium. ^{g)} Inna możliwa lekcja: 7. ^{h)} Na marginesie z lewej strony rysunek dwóch czworokątów, jeden wewnątrz drugiego (zob. ryc. 12). ⁱ⁾ Wcześniej w tym miejscu wyraz: mk. ^{j)} Litera s- nadpiana na miejscu wcześniej wpisanej litery l-.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

² Zob. nr 16, przyp. 10.

³ Reinhold Hittfeld, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1367–1375 (?), członek rady 1375–1390 (?), sędzia 1379 (?), burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1391, zm. 1405 (Weichbrodt Patrizier 1, s. 241; Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 299; Zdenka Urzędnicy Biogromy, s. 140–141; Poczet, s. 32–33).

Item 2 mk. Tymoni de Kolnen pro lignis | ad pretorium¹. /-Item 6 mk.-/
/ Item Ysenhud 21 sc. pro vectura ad pretorium¹. / Item 1 fer. pro møes
Dargan. /

21. ^{a)}Summa prima 133 mk. et 1 sc.^{b)} //

[pag. 9] 22. Ad fenum 4 mk. /

Summatum primo^{a)}.

23. Serratores^{a)}:

Item 1 mk. persolvit. / Item 7 fer. Item 1½ mk. persolvit. / Item 1½ mk.
minus 3 sol. Item 1 mk. / Item 2 mk. 5½ sc. et 6 den. persolvit. / Item
9 fer. et 3 sol. / Item 1½ mk. Item 2 mk. et 6 sol. /

Summatum primo^{b)}. //

24. Balistarius^{a)}: /

Item tenetur 2 mk. Persolvit. / Item tenetur 1 mk. de venis. Persolvit. /

Summatum^{b)}.

25. ^{a)}Pro avena^{b)}:

Item 17 sc.^{c)} //

[pag. 10] 26. Palmeyster^{a)}: /

Item Hinrico 4 sc. / Item 9 sc. pro clavis. / Item Hinrico 8 sc. / Item Hin-
rico 4 sc. / Item 10 mk. / Item 5 mk. / Item 3 mk. / Item 8 mk. / Item
1 mk. sagitte [?]. / Item 13 sc. Item 11 sc. siliginis [?]. / Item 7 fer. et
18 den. serratoribus. / Item 8 mk. Item 1½ mk. serratoribus. / Item 4 mk.
pro carpento ad | portum Munde¹. / Item 12 mk. / Item 10 mk. Item 2½ mk.
serratoribus. <Persolvit>. /

Summatum primo^{b)}. //

21 ^{a)-b)} Pod formułą podsumowującą linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od położonej
poniżej przestrzeni pisarskiej. Dalej ⅔ kolumny prawej niezapisane.

22 ^{a)} Na wyrazie plama atramentu. Dalej ½ kolumny niezapisana.

23 ^{a)} Nad nagłówkiem linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od miejsca niezapisanego
powyżej. ^{b)} Dalej ⅓ kolumny niezapisana.

24 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Dalej ½ kolumny niezapisana. W pustym miejscu pieczęć
archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

25 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Dalej ½ kolumny niezapisana

26 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Dalej ½ kolumny lewej, kolumna prawa oraz pag. 11 nieza-
pisane. Na prawej kolumnie pag. 11 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Wisłoujście (niem. Weichselmünde), punkt osadniczy u ujścia końcowego odcinka (Mar-
twej) Wisły do Zatoki Gdańskiej, z karczmą, w okresie krzyżackim strażnica (blokhauz)
z punktem poboru cla funtowego przez powołanego do tego urzędnika (Mündemeister),
spalona przez husytów w 1433, przebudowana w formie wieży latarni otoczonej blokhau-
zem w 1482, obecnie na terenie gdańskiej dzielnicy Przeróbka (SGKP 13, s. 607; EG,
s. 1097–1100; Hoburg Festungswerke, s. 119–123; Pawlowski Danziger Landkreis,
s. 75–76; Köhler Festungen 1, s. 177–180; J.R. Sellke, Die Besiedlung der Danziger
Nehrung im Mittelalter, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 63,
1922, s. 15–16; E. Keyser, Weichselmünde, w: Handbuch Ost- und Westpreussen, s. 239;
Długokęcki Mierzeja Wiślana, s. 67–68; Bukal Fortyfikacje, s. 61, 75–76).

[pag. 12] 27. ☉ Carpentariis ½ fer. ad pretorium¹. / Item <8½^{a)}> sc. /-minus 6 den. / / Item^{b)} 5 sc. et 10 den. / Item 1 mk. et 4 sc. / Item 1½ mk. minus ½ sc. / Item 1½ mk. et 10 den. / Item 4½ sc. /

Summatum^{c)}. //

[pag. 13] 28. Angaria^{a)}: /

Item nuncio ad Elbinghum¹ | 7 sc. / Item 3 fer. illis, qui deportaverunt | ster-kora. Item 2 sc. Item 1 sol. / Item 1 fer. versus Kirseborch². / Item 2 mk. croger versus Lubic³. / Item 2 mk. croger versus Lubic³. / Item 1 lot. / Item 16 den. / Item ½ fer. ad murandum latera. /

Summatum^{b)}. //

[pag. 14] 29. Pylschefter^{a)}: /

29a. Item 2 mk. tenetur. <Persolvit>. / Item 3 mk. persolvit. / Item tenetur 1 mk. <Persolvit>. /

Summatum^{b)}. //

29b. Henzel Kirseborch pylschefter tenetur | 2 mk. <Persolvit>. /

Summatum^{c)}. //

30. Pilsmitt: /

Item tenetur 1 mk. Persolvit. / Item 1 mk. tenetur. <Persolvit>. /

Summatum^{a)}. //

27 ^{a)} Liczba poprawiona. Pierwotnie: 4½. ^{b)} Plama atramentu na wyrazie. ^{c)} Dalej strona niezapisana.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

28 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Dalej ½ kolumny lewej i kolumna prawa niezapisane. Na prawej kolumnie pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Elbląg (niem. Elbing), miasto na prawach pow. i siedziba pow. elbląskiego, woj. warmińsko-mazurskie, założone w 1237 przez zakon krzyżacki, Stare Miasto uzyskało przywilej lokacyjny w 1246, a Nowe Miasto w 1347, oba lokowane na prawie lubeckim, członek Związku Hanzeatyckiego, w okresie panowania zakonu krzyżackiego na zamku siedziba komturii elbląskiej, od 1312 jednocześnie wielkiego szpitalnika (SGKP 2, s. 326–342; R. Schultz, Elbing, w: *Deutsches Städtebuch 1*, s. 42–47; *Miasta polskie 1*, s. 374–378; H. Kownatzki, Elbing, w: *Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 45–51; H. Boockmann, Elbing, Stadtkreis, w: *LexMA 3*, szp. 1777–1778; *Leksykon miast*, s. 153–155; R. Czaja, Powstanie miasta, w: *Historia Elbląga*, t. 1, red. S. Gierszewski, A. Groth, Gdańsk 1993, s. 60–70).

² Dzierżoń (Kiszpork, niem. Christburg), miasto w pow. sztumskim, woj. pomorskie, lokowane w 1288 przez zakon krzyżacki, w państwie zakonu krzyżackiego siedziba komturii (SGKP 2, s. 280–284; H. Frederichs, Christburg, Kr. Stuhm, w: *Deutsches Städtebuch 1*, s. 33–34; *Miasta polskie 1*, s. 374; E. Weise, Christburg, w: *Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 27–28; *Leksykon miast*, s. 151).

³ Zob. nr 16, przyp. 8.

29 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Pod formułą podsumowującą linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od miejsca niezapisanego znajdującego się poniżej. Dalej ½ kolumny niezapisana. ^{c)} Pod formułą podsumowującą linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od miejsca niezapisanego znajdującego się poniżej. Dalej ¼ kolumny niezapisana.

30 ^{a)} Dalej kolumna prawa niezapisana.

[pag. 15] 31. ^{a)}Laterum magistri^{b)}: /

Item 4 mk. / Item 60 mk. / Item 8 sc. ad perfabricandum | scrinium, in quo preparatur latera. / Item 10 mk. / Item 15 mk. / Item 30 mk. / Item 7 mk. / Item 12 mk. / Item 21 mk. /

Summatum^{c)}. //

[pag. 16] 32. ^{a)}Faber Brusewynkel:

Item [1] fer. pro babatis. / Item 6 mk. et 1 fer. / Item dimidiam^{c)} mk. et 9 den. pro curruum^{d)} | vinorum perfabricacione. /

Summatum^{b)e)}. //

[pag. 18] 33. C De grever solen hebben | von der rode to graven | to dem rathus¹ dyb und | lang 1 mk. und 4 sc.^{a)} /

Item 1 mk. solevabant. / Item ½ mk. Item 1½ mk. / Item 1½ mk. Item 1 mk. / Item 1½ mk. Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. Item ½ mk. / Item 1 mk. Item ½ mk. Item ½ mk. / Item 2 mk. ad pretorium¹. /

Summatum^{b)}. //

[pag. 19] 34. Rorstotter^{a)}:

/-Item tenetur 9 sc. et 2 sol.^{b)}- / Item 1 fer. et 6 den. /

Summatum^{c)}. //

[pag. 20] 35. Kalbrecher^{a)}: /

35a. ^{b)}Michael Ketelicz^{c)}: /

Item 4 sc. tenetur. Item tenetur 4 sc. / Tenetur 4 den. /

Summatum^{d)}. /

35b. ^{e)}Cuncze Beme tenetur ½ fer. Persolvit^{f)}. / Item 1 mk. et 6½ sc. Persolvit. / Item 20 sc. minus 6 den. Persolvit. / Item 16 sc. minus 1 sol. Persolvit. / Item 11 sc. minus 6 den. Persolvit. /

Summatum^{g)}. /

31 ^{a-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Pod formułą podsumowującą linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od miejsca niezapisanego znajdującego się poniżej. Dalej ½ kolumny lewej i kolumna prawa niezapisana.

32 ^{a-b)} Na marginesie z lewej strony bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 13). ^{c)} Na miejscu inicjalnej litery d- wcześniej litera v-. ^{d)} Litera inicjalna c- wpisana podwójnie. Za wyrazem niedokończony wyraz /-un-/. ^{e)} Dalej kolumna lewa, kolumna prawa oraz pag. 17 niezapisane.

33 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy nagłówek od wpisów znajdujących się poniżej.

^{b)} Dalej strona niezapisana.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

34 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Poniżej wytarty wpis. ^{c)} Dalej strona niezapisana.

35 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b-c)} Nagłówek obramowany. ^{d)} Poniżej ¼ kolumny lewej niezapisana. ^{e-f)} Nad wpisem linia oddzielająca go od grupy wpisów znajdującej się powyżej.

^{g)} Formuła podsumowująca podkreślona. Dalej 15 kolumny niezapisana. ^{h)} Nagłówek obramowany. ⁱ⁾ Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej 15 kolumny lewej niezapisana. ^{j)} Poniżej 14 kolumny prawej niezapisana.

^{k-l)} Pod nagłówkiem linia oddzielająca go od wpisów znajdujących się poniżej. ¹⁾ Dalej ½ kolumny prawej niezapisana.

35c. Doringhesche^{h)}:

Item 8 sc. et 6 den. Persolvit. /

Summatumⁱ⁾. //

35d. Johan Bomhouwer: /

Item tenetur 4 sc. <Persolvit>. Item 2 sc. minus 4 den. Persolvit. / Item ½ fer. tenetur. Persolvit. Item 2 sc. Persolvit. /

Summatum^{j)}. /

35e. ^{k)}Henzel Raven^{-l)}: /

Item 4 sc. tenetur. Item tenetur 2 sc. Item 1 sol. persolvit. / Item tenetur ½ fer. /

Summatum^{l)}. //

[pag. 21] 36. Calkbrecher: /

36a. Peter Girswolt 4 sc. persolvit. /

Summatum^{a)}. /

36b. Peter Clodow tenetur 2 sc.^{b)} / Item^{c)} 18 den. persolvit. / Item <tenetur> 2 sc. Item <tenetur> 2 sc. Persolvit 1 sc. / Item 9 sc. et persolvit. Item ½ fer. tenetur. / Item^{d)} 2 sc. Item 2 sc. Item 4 sc. tenetur. / Item^{e)} 4 sc. tenetur. Item 5 sc. Item tenetur | 4^{f)} sc. Item 4 sc. tenetur. Item 4 sc. tenetur^{g)}. / Item 1½ mk. persolvit. Item ½ mk. et 18 den. persolvit. /

Summatum^{h)}. /

36c. Hermannus Bomgarde 2 sc. <persolvit> | et 1 sol. <dedit>. Item <tenetur> 2 sc. Item <tenetur> 2 sc. / Item <tenetur> 2 sc. et 1 sol. <Persolvit>. / Item tenetur 5 sc. Persolvit. Item tenetur ½ fer. <Persolvit>. / Item 34 den. persolvit. Item tenetur 2 sc. /

Summatumⁱ⁾. /

36d. Uxor Doringhen 2 sc. tenetur. Item ½ fer. tenetur. / Item 2 sc. tenetur. Item 2 sc. Item 3 sc. / Item 4 sc. tenetur. Item tenetur 2 sc. Item 2 mk. | minus 4 sc. 1 sol. <Persolvit>. Item 7 sc. persolvit. /

Summatum. //

37. C Havenknechte^{a)}: /

Item 1 mk. / Item 1 mk.^{b)} //

[pag. 22] 38. Muratores ad theatrum¹⁾: /

38a. ^{a)}Peter Perd ½ fer. tenetur. / Peter tenetur ½ fer. / Frederich ½ fer. tenetur. /

Summatum^{b)}.

36 ^{a)} Dalej 13 kolumny niezapisana. ^{b)} Za wyrazem pozioma linia przeciągnięta do prawej krawędzi karty. ^{c)} Za wyrazem: /-tenetur-/. ^{d)} Na marginesie z lewej strony wyraz: <tenetur>. ^{e)} Na marginesie z lewej strony: /-19-/. ^{f)} Na marginesie z lewej strony: /-1½ mk.-/ ^{g)} Za wpisem dwie poziome linie przeciągnięte do prawej krawędzi karty. ^{h)} Pod formułą podsumowującą linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od wpisanej poniżej. ⁱ⁾ Dalej 15 kolumny lewej niezapisana.

37 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej kolumna prawa niezapisana.

38 ^{a)-b)} Wpisy oddzielone od wpisu nr 37b pionową linią. ^{c)} Dalej strona niezapisana.

38b. Item 19½ sc. /

Summatum^{c)}. //

[pag. 23] 39. ^{a)}Maystro muratori Hinrico^{1-b)} ad pretorium²⁾: /

39a. Ad pretorium²⁾: /

Primo 3 mk. / Item 3 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. /

Summatum^{c)}. //

39b. Ad fossam³⁾: /

Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 3 mk. /

Summatum^{d)}. //

[pag. 25] 40. Subulco^{a)}:

Item 1 mk. / Item 4 mk. minus 1 fer. /

Summatum^{b)}.

41. Vemeyster^{a)}:

Item 4 mk. minus 2 sc. /

Summatum^{b)}. //

42. Bubulco:

Item 1 mk. / Item 3½ mk. /

¹ Dwór Artusa (Artushof), budynek pełniący funkcję miejsca spotkań kupców gdańskich zrzeszonych w bractwach, wspomniany po raz pierwszy w 1350, położony przy północnej pierzei Długiego Targu (nr 44) w Głównym Mieście Gdańsku, odbudowany po pożarze w 1476 (Ranisch Beschreibung, s. 34–36; KZSz, s. 48–60; EG, s. 253–255; P. Simson, *Der Artushof in Danzig und seine Bruderschaften, die Banken, Danzig 1900*, s. 13–31; Kloepfel Stadtbild, s. 201; S. Selzer, *Artushöfe im Ostseeraum. Ritterlich-höfische Kultur in den Städten des Preußenlandes im 14. und 15. Jahrhundert, Frankfurt am Main 1996* (Kieler Werkstücke, Reihe D: Beiträge zur europäischen Geschichte des späten Mittelalters, Bd. 8), s. 21–23; E. Pilecka, *Średniowieczne Dwory Artusa w Prusach. Świadectwo kształtowania się nowej świadomości mieszczańskiej*, Toruń 2005, s. 251–272).

39 ^{a)-b)} Część nagłówka obramowana. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej kolumna lewa niezapisana. ^{d)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej kolumna prawa i pag. 24 niezapisane.

¹ Heinrich Ungeradin, mistrz murarski zatrudniony przy budowie ratusza, Dworu Artusa oraz rozbudowie kościoła Mariackiego w Głównym Mieście Gdańsku, obywatel Głównego Miasta Gdańska od 1371, zamieszkiwał przy ul. Złotników, potem przy ul. Ogarnej (Hirsch, s. 321; Cuny Stadtbaumeister, s. 63–64; Foltz Geschichte, s. 21, przyp. 2; Gruber Keyser Marienkirche, s. 41–42).

² Zob. nr 16, przyp. 13.

³ 16 IV 1379 r. wielki mistrz krzyżacki zezwolił radzie Głównego Miasta Gdańska na zbudowanie drugiej, zewnętrznej fosi („den utirsten graben”), opasującej miasto od południa do Bramy Długoulicznej (Hoburg Festungswerke, s. 10; Simson Geschichte 4, nr 99; Kloepfel Stadtbild, s. 74; G. Bukal, *Fortyfikacje Gdańska 1454–1793*, w: *Fortyfikacje Gdańska*, red. G. Bukal, wyd. 2, Gdańsk 2009, s. 25).

40 ^{a)} Nagłówek podkreślony. ^{b)} Dalej ½ kolumny lewej niezapisana.

41 ^{a)} Nad nagłówkiem linia oddzielająca go od grupy wpisów znajdującej się powyżej. ^{b)} Dalej ½ kolumny lewej niezapisana.

42 ^{a)} Dalej kolumna prawa niezapisana.

Summatum^{a)}. //

[pag. 26] 43. Stubbe ad aggerem: /

Item 12 mk. /

Summatum^{a)}. //

[pag. 35] 44. Sutores dederunt anno LXXX [1380] 6½ mk. census. /

45. Sutores dederunt anno LXXX primo [1381] 7 mk. minus 8 sc.^{a)} //

[pag. 38] 46. Henzel latomo: /

Item 10 sc. Item 10 sc. / Item 10 sc. Item 10 sc. / Item 10 sc. Item 10 sc. /

Item 10 sc. Item 10 sc. / Item 10 sc. Item 10 sc. / Item ½ mk. Item ½ mk. /

Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. /

Summatum^{a)}. //

47. Conke: /

Item 14 sc. ad scindendum lapides. / Item 10 sc. Item 5 sc. /

48. ^{a)}Summa prima 376 mk. et 3 fer.^{-b)}

49. Summa summarum prima 1320 mk. cum cedula^{a)}.

[pag. 39] 50. ^{a)}Item 1 fer. pro trasibus. / Item 16½ sc. pro succo. / Item

Hennigho Werdelyn | 16 sc. pro speciebus. / Item 6 mk. minus 2 sc. pro

speciebus | domino magistro generali¹. / Item 9 fer. pro speciebus. / Item

8 sc. pro speciebus. / Item 16 sc. pro succo. / Item 6 mk. pro vino ghen

dem Rine. / Item pro 2½ tunnibus allecium 3 mk. | et 10½ sc. / Item 3½ mk.

et 4 sc. pro speciebus. / Item Hermanno Bruczkow² 1 mk. <pro vino>. /

Item 1 sc. pro vino. /

Summatum^{-b)c)}. //

[pag. 40] 51. ^{a)}Magister Johan tegeler tenetur de omnibus debitis antiquis

10 mk. et | quid continetur in antiquo libro, debet deleri. Item tenetur unum

equum, quem constetit 6 mk.^{-b)}

52. ^{a)}Pecunia proconsulis anno LXXIX [1379]^{-b)}: /

Item 68 mk. / Item 40 mk. / Item 50 mk. / Item 74 mk. / Item 11 mk. /

Item 3 mk. / Item 45 mk. / Item 25 mk. / Item 1 mk. / Item 32½ mk. et

1 fer. / Item ½ mk. / Item 72 mk. / Item 28 mk. / Item 22 mk. et 7 sc. /

Item 21 mk. / Item 13 mk. / Item 24 mk. / Item 170 mk. / Item 42 mk. /

43 ^{a)} Dalej strona oraz pag. 27–34 niezapisane.

45 ^{a)} Dalej ³4 strony oraz pag. 36–37 niezapisane.

46 ^{a)} Dalej 23 kolumny lewej niezapisane.

48 ^{a-b)} Pod formułą podsumowującą linia oddzielająca ją od formuły nr 49.

49 ^{a)} Dalej ⁴5 kolumny prawej niezapisane.

50 ^{a-b)} Powyżej grupy wpisów linia. ^{c)} Dalej ½ kolumny lewej i kolumna prawa niezapisane.

¹ Zob. nr 16, przyp. 4.

² Zob. nr 1, przyp. 4.

51 ^{a-b)} Wpis rozciągnięty na całą szerokość strony.

52 ^{a-b)} Za wyrazem zamazana nieznaną liczbą. ^{c)} Przed liczbą wytarta inna liczba. ^{d)} Dalej wytarta liczba /=3=/. ^{e)} Liczba poprawiona. Pierwotnie liczba: 43 [?]. ^{f)} Nadpisane nad /-4-/. ^{g)} Dalej 14 kolumny prawej oraz pag. 41 niezapisane.

Item 2 mk. / Item 28 mk. / Item 44 mk. / Item 25 mk. minus 1 sc. / Item 35 mk. et 1 fer. / Item 6 mk. / Item 20 mk. / !=Item 30 mk.= / // Item 10^{1/2c)} mk. / Item 34 mk. / Item 11 mk. / Item 9 mk. 8 sc. minus 1 sol. / Item 22 mk. / Item 3 mk. / Item 26 mk. / Item 15 mk. / Item 27 mk. / Item 11 mk. / Item 10^{1/2} mk. / Item 23 mk. / Item 28 mk. et 4 sc. / Item 14 mk. / Item^{d)} 44^{1/2e)} mk. / Item 69 <mk.> minus 4 sc. / Item 4^{1/2} mk. /

Summa 1264 mk. und <10^{f)}> sc.^{g)} //

[pag. 42] 53. ^{a)-b)} Distributa generalia anno LXXIX [1379]-^{b)}: /

53a. Item ad purgandum fontem 1 mk. 17 sc. 2 den. / Item^{c)} 8 sol. pro precio diurno. / Item 8 sol. pro precio diurno. / Item Hildebrando Molner 10 mk. census. / Item Nicolao Konostowicz 20 mk. pro censu. / Item 3 fer. ad superportandum ligna de aquis. / Item pro cepo[s] et caseis 1/2 mk. minus 2 den. / Item 3 mk. Johanni Kolner pro panno. / Item 10 sc. minus 3 den. pro bleg ad cannalia. / Item 12 mk. ad faciendum fontem in Ampla platea¹ | et pro cannalibus proprie røren ponendum. / Item 10 sc. bicken czu scherpen. / Item 1/2 fer. et 10 den. pro syntelen. / Item 16 sc. vor molden. / Item 3^{1/2} sc. dagheløn. / ≠ Item 1 mk. et 1 sc. ad ferendum latera | ad pretorium². <De Da[merow³]>. / Item 2^{1/2} mk. et 4 sol. pro lignis carpentabilibus Stubben. / Item 4 mk. Johanni Korsener pro lignis. / Item Jaco Lantrichter pro lignis | carpentabi[li]bus 16 mk. / Item 1/2 fer. nuncio in Marienborg⁴. / Item 14 mk. pro equo Henning Lancow⁵. / Item 4 mk. minus [1] fer. pro avena. / Item 2^{1/2} mk. pro 1 fer. census Heyno | Molner. / Item 14^{1/2} sc. pro therebinto ad curiam⁶. / Item 1 fer. Johanni ad ducendum cimentum. / Item Copman 5 sc. minus 6 den. pro ducendis | arenis de fossa. Item 2 sc. pro precio

53 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Na marginesie z lewej strony probacje sześciu liter g.

^{d)} Przed łącznikiem: /-minus-/. ^{e)} Na marginesie z lewej strony nieokreślony znak pisarski (zob. ryc. 14). ^{f)} Na marginesie z lewej strony wyraz rysunek przedstawiający studnię (?) (zob. ryc. 14). ^{g)} Wyraz powtórzony. ^{h)-i)} Wpis zamazany. ^{j)} Nadpisane nad cyfrą: /-1-/. ^{k)-l)} Fragment wytarty. Dalej 23 kolumny prawej niezapisane.

¹ Ul. Szeroka (niem. *Breitagasse*), ulica położona na terenie Głównego Miasta Gdańska, pomiędzy Bramą Szeroką a Żurawiem, wzdłuż południowej granicy dzielnicy świętojańskiej (Stephan Danzig, s. 86–87).

² Zob. nr 16, przyp. 13.

³ Zob. nr 16, przyp. 10.

⁴ Malbork (niem. *Marienburg*), miasto pow. w woj. pomorskim, powstało obok zamku będącego pierwotnie siedzibą komtura, uzyskało przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim w 1276, zamek był siedzibą władz centralnych państwa zakonu krzyżackiego w latach 1309–1457 (SGKP 5, s. 943–958; B. Schmid, *Marienburg, Kr. Marienburg*, w: *Deutsches Städtebuch 1*, s. 80–83; *Miasta polskie 1*, s. 388–390; E. Weise, *Marienburg*, w: *Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 128–133; H. Boockmann, *Marienburg*, w: *LexMA 6*, sz. 289; *Leksykon miast*, s. 473–476).

⁵ Henning Lancow (Lankow), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1370–1371 (?), członek rady od 1371 (?), zm. 1406 (*Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 329–330; *Zdrenka Urzędniczy Biogramy*, s. 189).

⁶ Zob. nr 16, przyp. 2.

dyurno. / Item 6 mk. et 6 sol. pro argameno. / Item bedello 1 fer. // Item 6 mk. 14 sc. et^{d)} 8 den. pro lignis. / Item 10 mk. Westvale pro 1 mk. census. / Item^{e)} pro avena 4 mk. minus [1] fer. / Item 1 fer. et 1 sol. pro precio diurno. / Item 4 sc. et 2 den. pro bicken speren. / Item 5 fer. vor vlaschen czu he<g>hen. / Item 170 mk. domino commendatori⁷⁾. / Item 1 fer. pro precio dyurno. / Item 9 mk. Gherardi kannengeter. / Item 3 mk. minus 8 sc. pro lignis Geys. / Item Sthefan murer 1 mk. / Item^{f)} 9 sc. ad faciendum kathaduplam. / Item 1 fer. pro tunna cervisie navigalis. / Item 1 mk. et 1 sc. pro 55 livespunt ferri | ad pretorium²⁾. / Item pro avena 7 mk. / Item 1 mk. pro kaen ad purgandum slamkisten. / Item 5 sc. pro precio dyurno. / Item Hinrico aurifabro pro refectioe | cifi 5 mk. minus [1] fer. / Item ½ mk. pro carbonibus. / Item pro precio diurno 1 lot. / Item ad faciendum Forum Piscium⁸⁾ 11 sc. / Item Bernardo 1 mk. pro diversis rebus. / Item 4 sc. pro therebinto ad curiam⁶⁾. / Item 8 sc. pro precio diurno. / Item 1 fer. pro papiro. / Item 2½ mk. vigilibus Michaelis [29 IX]. / Item 14 sc. pro carbonibus. / Item 4 sol. pro precio diurno. / Item ½ mk. pro therebinto ad curiam⁶⁾. / Item 4½ mk. et 10 den. domino Nicolao | Tirgarten⁹⁾ pro panno. / Item 9 sc. dachlon. // [pag. 43] Item 1 mk. 17 sc. et 6 | den. ad purgandum fontem. / Item^{g)} 3 sol. pro precio dyurno. / Item ½ fer. et 6 den. pro precio dyurno. / = Item ad tegendum Keterhagen¹⁰⁾ | ½ mk. Item ½ mk. ad idem faciendum. Item ½ mk. / Item Tidemanno de Lowenborch | 10 mk. pro censu. / Item ½ mk. 9 sc. et 3 den. | pro schuffelen et aliis diversis. / Item domino Johanni Pellifici 5 | mk. pro censu. / Item pro avena 21 sc. minus 6 den. / Item 6 sol. dachlon. / -Item pro avena 16 - - - -. / Item pro avena 15 mk. et 10½ sc. / Item 1 mk. ad suportandum | ligna Hagin. / Item 1 fer. ad tegendum Keterhagen¹⁰⁾. / Item 1 mk. pro precio diurno | ad pretorium²⁾. / Item Ysenhude ½ mk. pro ducendo | terram de pretorio²⁾.

⁷⁾ Siegfried Walpot von Bassenheim, komtur ostródzki 1370–1372, komtur gdański 1372–1384, komtur toruński 1383–1384, komtur elbląski i wielki szpitalnik zakonu krzyżackiego 1384–1396 (Voigt Namen-Codex, s. 10, 26, 42, 57; K. Forstreuter, von Bassenheim, Siegfried Walpot, w: *AltprBiographie 1*, s. 33; Jähnig Dostojnicy, s. 293, 302, 308, 314).

⁸⁾ Targ Rybny (niem. Fischmarkt), plac w północno-wschodniej części Głównego Miasta Gdańska, nad Motławą, niegdyś w sąsiedztwie zamku krzyżackiego, jego utworzenie z prawem pierwokupu ryb przez konwent krzyżacki przewidywał przywilej Ludolfa Königa dla Głównego Miasta Gdańska z 1343 (EG, s. 1026–1027; Stephan Danzig, s. 94–96; Keyser Baugeschichte, s. 184).

⁹⁾ Nikolaus Tiergart, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1383–1385, członek rady 1385–1386, od 1386 w Elblągu, zm. po 1410 (Weichbrodt Patrizier 4, s. 430; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 432–433; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 347–348).

¹⁰⁾ Brama Na Zbytkach (niem. Ketterhagener Tor), brama w południowej części murów obronnych Głównego Miasta Gdańska, u wylotu ul. Zbytki w kierunku Starego Przedmieścia, wzmiankowana od 1378 (Ranisch Beschreibung, s. 49; Köhler Festungen 1, s. 56; Stankiewicz Fortyfikacje, s. 346–347; Keyser Baugeschichte, s. 173, 175).

/ Item ½ mk. dachlon. / Item Nicolao smede 2 mk. | et 7 sc. / Item 17 sc. pro fimi deportacione. / Item 2 sc. pro stenbrughen. / Item 10 sc. minus 6 den. pro dachlon | et schipbyr. / Item 10 mk. Amelring | pro 1 mk. census. / Item 1 fer. ad deducendum | fimum. / ^{h)}Item 32½ [sc.] [?] domino Hinrico | Kumen pro lignisⁱ⁾=. // Item 4 sc. daghlon. / Item ½ mk. dachlon. / Item <9^{j)}> sc. ad secandum rotenholt. / Item 1½ mk. 2 sc. pro servisia. / Item magistro Ulrico fabro 23 | mk. et 1 fer. ad pretorium². / Item 4½ mk. domino Wolraven¹¹ pro lapide. / Item 1½ mk. et 1 sc. vor klester. /

Summa secunda 418 mk. et 10 sc. /

53b. Item 32½ [sc.] [?] domino Hinrico Kumen pro lignis | ex primam summam. / ^{k)}Dedit ^{l)}proconsul de^{-l)} - - - = / //

[pag. 44] 54. Item^{a)} concessimus fartori Greve|ner 1½ mk. super venas. / <Persolvit^{b)}>. / Summatum^{c)}. //

55. Angaria: /

Item 4 sc. pro bipenne. / Item 3 sol. / Item 2 sc. / Item 2 sc. / Item 2 sc. / Item 4½ sol. ad supportandum avenam. / Item 16 sol. pro dachlon. / Item 4 sol. pro precio dyurno. / Item 1 mk. Nicolao, qui portavit allec | magistro. / Item ½ fer. nuncio de Plocz¹. / Item 15 sc. pro diversis rebus Bernardo. / Item 20 den. pro precio dyurno. / Item 1 fer. / Item 1 fer. et 1 sol. pro panibus et servisia. / Item 7 sc. pro cannali. / Item 8 sc. laborantibus. / Item 14 sc. minus 1 sol. pro precio dyurno. / Item 10 sc. minus 1 sol. pro precio dyurno. / Item 4 den. schotenarios pro precio diurno. / Item 4 sc. pro cirothesis. / Item 2 sc. / Item Tidemanno² muratori ½ mk. / Item 4 sol. vor kalg to wegen. /

Summatum^{a)}. //

[pag. 45] 56. Aurigis^{a)}: /

Item 3 fer. / Item 3 fer. et 1 sol. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 25 sc. et 4 den. / Item 1 mk. et 2 sc. / Item 26 sc. / Item

¹¹ Zob. nr 16, przyp. 12.

54 ^{a)} Na marginesie z lewej strony rysunek herbu z godłem w kształcie głowy wolu w koronie (zob. ryc. 15). ^{b)} Wyraz powtórzony. ^{c)} Dalej kolumna lewa niezapisana.

55 ^{a)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

¹ Płock, miasto na prawach pow. i siedziba pow. płockiego, woj. mazowieckie, lokowane na prawie magdeburskim (?) w 1237 i ponownie ok. 1300, przeniesione na prawo chełmińskie w 1435, siedziba biskupstwa od 1075, od XII w. stolica księstwa mazowieckiego, potem płockiego (SGKP 8, s. 285–308; SGKP 15/2, s. 459–461; Miasta polskie 2, s. 498–500; H. Samsonowicz, Płock, w: LexMA 7, szp. 23; Leksykon miast, s. 642–646).

² Tiedemann, mistrz murarski, prawdopodobnie jeden z budowniczych klasztoru i kościoła klasztornej w Kartuzach, z którego w latach 1402–1421 pobierał prebendę (Th. Hirsch, Geschichte des Karthauser Kreises bis zum Aufhören der Ordensherrschaft, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 6, 1882, s. 92; K. Bruski, Początki fundacji klasztornej i jej rozwój, w: Dzieje Kartuz, t. 1, red. W. Odyniec, R. Kupper, Kartuzy 1998, s. 134).

56 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Pierwotnie liczba: 28. ^{c)} Dalej 13 kolumny lewej i kolumna prawa niezapisane.

26 sc. / Item 26 sc. / Item 26 sc. / Item <26^{b)}> sc. / =et 1 sol. = / Item 1 fer. et 1 sol. / Item 33 sc. et 21 den. / Item 5½ fer. / Item 5½ fer. / Item 5½ fer. et 2 sc. / Item 25 sc. /

Summatum^{c)}. //

[pag. 46] 57. Sthenbrechern^{a)}: /

57a. Peter Clodow 4 sc. tenetur. <Persolvit>. / Item 4 sc. tenetur. <Persolvit^{b)}>. / Item 1 sol. et 1 fer. <Persolvit>. / Item 9 sol. persolvit. / Item tenetur 4 sc. Item tenetur 4 sc. Persolvit. / Item tenetur 2 sc. Persolvit. / Item 4 sc. et 18 den. /

Summatum^{c)}.

57b. De^{d)} Doringhesche tenetur: /

Item 2 sc. Item 2 sc. Item 2 sc. / Item 3 sc. persolvit. Item 1½ mk. persolvit. /

Summatum^{e)}. //

57c. Cuncze Beme: /

Item 4 sc. persolvit. / Item 2 mk. et 8 sc. et 18 den.^{f)} persolvit. / Item 1 mk. et 3 sol. persolvit. / Item ½ mk. et 18 den. persolvit. / Item 22 sc. minus 1 sol. persolvit. / Item tenetur 4 sc. Item 8 sc. tenetur. Persolvit. / Item 1 mk. et 10 sc. minus 1 sol. persolvit. / Item 16 sc. et 11 den. persolvit. /

Summatum^{g)}. /

57d. Rammeskop tenetur 4 sc. Persolvit. / Item 3 fer. minus 1 sol. persolvit. / Item tenetur 4 sc. <Persolvit>. / Item 11 sc. minus 6 den. persolvit. / Item 19 sc. minus 1 sol. persolvit. / Item 16 sc. et 6 den. persolvit. / Item tenetur 4 sc. <Persolvit>. / Item 21 sc. persolvit. / Item tenetur 4 sc. <Persolvit>. / -Item ½ mk. persolvit-/. / Item 16 sc. persolvit. /

Summatum^{h)}. //

[pag. 47] 58. Fabro Brusewynkel: /

Item 2 mk. tenetur. Nativitatis Christi [25 XII 1379] persolvit. / Item 6 mk. et 7 sc. persolvit. /

Summatum^{a)}.

59. Item 1 mk. Canner fabro pro | diversis rebus, cera, bleg etc. /

Summatum.

60. Pro cemento 2 mk. / Item 14 sol. pro cemento Johanni. /

Summatum.

61. Summa secunda <53^{a)}> mk. et 10 sc.

57 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Na wyrazie *plama atramentu*. ^{c)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana. ^{d)} Na marginesie z lewej strony wprawka pisarska: modo autem. Obok i poniżej dwa rysunki głowy ludzkiej (prawdopodobnie zakonnika z tonsurą), jeden niedokończony (zob. ryc. 16). ^{e)} Dalej 13 kolumny lewej niezapisana. ^{f)} Wyraz powtórzony. ^{g)} Formuła podsumowująca obramowana. ^{h)} Dalej 15 kolumny prawej niezapisana.

58 ^{a)} Formuła podsumowująca obramowana.

61 ^{a)} Podpisane pod: /-53-/.

62. ^{a)}Maystris structure^{b)}: /

Item 2 mk. et 8 sc. pro anferendo | latera de Grebbyn¹. / Item 14 sol. ad supportandum latera. / Item Tymmoni pro lignis 6 mk. / et 1 fer. Item 10 sc. ad purgandum Mutlam². / Item 15 mk. minus 1 fer. pro 60 ulnis | lapidorum minus ½ ulna. / Item 1 mk. ad supportandum | ligna de Lastadia³. / Item 7 mk. minus 8 sc. pro lateris | de Grebbin¹ ad pretorium⁴. //

63. ^{a)}Magistris structure^{b)}: /

Item 1½ mk. ad supportandum robora. / Item 3 fer. ad supportandum carpentum. / Item Stubben pro carpento 5 mk. minus 8 sc. / Item 8 sc. pro precio dyurno. / Item ½ mk. ad supportandum robora. / Item 1^{c)} mk. et 1 lot. et 3 den. ad supportandum robora. / Item Tiderico Røtepul 10 mk. 14 sc. 1 sol. | pro lignis ad pretorium¹. / Item Dargan 1 fer. pro møes. / Item 1 mk. ad supportandum ligna. / = ^{d)}Item ad ferendum latera ad pretorium¹ | 1 mk. et 8 sol. ad de Damerow^{2-e)}. / Item 5½ mr et ½ fer. pro lateribus | Holsten de Damerow². / Item telgelt 2 sc. et 10 den. / Item 10 sc. Ysenhud pro 10 milibus laterum. / Item 4 mk. ad purgandum slamkisten. / Item 8 sc. ad ducendum latera de Damerow². / Item 8 sc. <et 2 sol.> ad afferandum latera de Damerow². / Item Tilo smede et magistro Gruwel | 35 mk. et 1 fer. pro lapidibus. / Item 4 mk. pro 100 bodemholtes ad pretorium¹. / Item^{f)} 5 fer. fabro ante walvam Lastadie³ pro cancello | ad pretorium¹. / Item^{g)}

62 ^{a)-b)} Nagłówek podkreślony.

¹ Grabiny-Zameczek (niem. Herrengrebin), wieś w gminie Suchy Dąb, pow. gdański, woj. pomorskie, w okresie krzyżackim siedziba wójtostwa (SGKP 2, s. 768–769; J. Muhl, *Geschichte des Rittergutes Herrengrebin*, „Mitteilungen des Westpreußischen Geschichtsvereins”, Jg. 22, 1923, Nr. 2, s. 3–15, 18–19).

² Zob. nr 16, przyp. 6.

³ Lastadia (Łasztownia, niem. Lastadie), w średniowieczu teren stoczni we wschodniej części Starego Przedmieścia, położony na lewym brzegu Motławy, na obszarze patrymonium Głównego Miasta Gdańska (EG, s. 560–561; Stephan Danzig, s. 146–147).

⁴ Zob. nr 16, przyp. 13.

63 ^{a)-b)} Pod nagłówkiem linia oddzielająca go od poniższych wpisów. ^{c)} Pierwotnie liczba: 2. Z lewej strony wytarta dodatkowa cyfra jedności. ^{d)-e)} Wpis dokonany na miejscu wytartego: /=Item Holsten de Damerow 1 mk. et 8 sol. pro allegatione latera=/. ^{f)} Na marginesie wewnętrznym z lewej strony rysunek kwadratu podzielonego na 9 pól (zob. ryc. 17). ^{g)} Na marginesie wewnętrznym z lewej strony obramowany wyraz: Gotlant.

^{h)} Pod wpisem pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

² Zob. nr 16, przyp. 10.

³ Prawdopodobnie jest tu mowa o Bramie Kotwiczników (niem. Ankerschmiedetor), znajdującej się w południowej linii murów Głównego Miasta Gdańska, u wylotu ul. Kotwiczników, wspomnianej od 1361, od wschodu posiadającej zachowaną do dziś basztę, służącą w drugiej połowie XV w. jako więzienie (Ranisch Beschreibung, s. 50–51; KZSz, s. 31–32; EG, s. 117; Kloepfel Stadtbild, s. 136). Przedłużenie tej ulicy na Starym Przedmieściu prowadziło wprost do Lastadii, szeregu działek użytkowanych jako tereny stoczniowe (Keyser Baugeschichte, s. 175, przyp. 21).

super lapidem de Gotlandia⁴ 2 mk. / Item 3 mk. et 4½ sc. pro delen. / Item 1 mk. et 11 sc. pro diversis^{h)}. //
 [pag. 48] 64. C ^{a)}Magistris structure^{b)}: /
 64a. Item 1 mk. ad pretorium¹. / Item^{c)} 2 mk. pro roboribus 10 sc. minus 1 sol. / Item 4 mk. ad fossam^{2d)}. / Item Helmico 1 fer. ad scindendum latera. / Item 12½ sc. pro portando latera ad pretorium¹ | Ysenhude^{e)}. Item 8 sc. Ysenhude. / Item ad faciendum fontem in opposito 6 mk. / Item 3½ sc. pro møs ad fossam². Item 4 sc. pro møes. / Item 4 mk. domino Reynero Hitvelt³. / Item Ysenhu^t 25 sc. pro vectura ad pretorium¹. / Item 6 mk. Tymmoni de Colonia pro lignis. / Item ½ mk. qui tulit trabes et de ligna | de Dinghin⁴. Item eidem ½ mk. Item idem ½ mk. / Item Dargan 4 sc. pro møes. Item 4 sc. pro møs. / Item 8 sc. pro scindendum latera. / Item 16 sol. holcz ufczuslan. / Item 22½ sc. pro 9 milibus laterum ad portandum. / Item 23 mk. 7½ sc. et 3 den. | pro roboribus sciscibus [s]. / Item 2 mk. et 8 sc. pro lateribus ad vehen|dum. Item Ysenhud 1 fer. Item Ysenhud 20½ sc. pro ducendum latera. / Item Y[senhud] 1 fer. ad ducendum^{f)} latera ad pretorium¹. / Item Hoppen 3 fer. ad scindendum lapides. / Item 5 mk. domino Reynero Hitvelt³ / pro lignis. Item Ysenhud 20 sc. pro vehendum latera. / Item 9 mk. et 12 sol. pro lignis. / Item 10 sc. pro schuvekarren Dargan. / Item 8 sc. pro ducendis lateribus. / Item 4½ sc. Ysenhude. Item ½ mk. et

⁴ Gotlandia, wyspa w środkowej części Morza Bałtyckiego, obecnie należąca do Szwecji, w 1361 przejęta przez Danię, w latach 1398–1408 w posiadaniu państwa zakonu krzyżackiego, miejsce pozyskiwania i eksportu tzw. kamienia gotlandzkiego (B. Böttger-Niedenzu, A. Niedenzu, *Gotland*, w: *LexMA 4*, szp. 1578–1580; S.L. Cohen, *Gotland*, w: *Dictionary MA 5*, s. 631–633; H. Yrwing, *Gotland*, w: *Medieval Scandinavia an Encyclopedia*, ed. Ph. Pulsiano, New York–London 1993, s. 234; F. Benninghoven, *Die Gotlandfeldzüge des Deutschen Ordens 1398–1408*, „Zeitschrift für Ostforschung”, Jg. 13, 1964, Nr. 3, s. 421–477; B. Eimer, *Gotland unter dem Deutschen Orden und die Komturei Schweden zu Årsta*, Innsbruck 1966, s. 119–316; M. Wardzyński, *Import kamieni i dzieł rzeźby z Gotlandii i Olandii do Rzeczypospolitej (od XIII do 2. połowy XVIII w.)*, „Porta Aurea. Rocznik Zakładu Historii Sztuki Uniwersytetu Gdańskiego”, R. 9, 2010, s. 51–57).

64 ^{a)-b)} Pod nagłówkiem linia oddzielająca go od poniższych wpisów. ^{c)} Na marginesie z lewej strony bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 18). ^{d)} Dalej linia wiodąca od pierwszego wpisu w grupie wpisów nr 65, znajdującej się w kolumnie prawej. ^{e)} Z lewej strony litera w [?]. ^{f)} Na wyrazie plama aramentu. ^{g)-h)} Nagłówek obramowany. ^{i)-j)} Wpis, do którego wprowadzono linię od wpisu z kolumny lewej (zob. przyp. d). ^{k)-l)} Pod nagłówkiem dwie linie oddzielające go od poniższych wpisów.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

² Zob. nr 39, przyp. 3.

³ Zob. nr 20, przyp. 3.

⁴ Gdynia (niem. Gdingen), miasto na prawach pow. w woj. pomorskim, położone nad Zatoką Gdańską, od przelomu XIII i XIV w. w posiadaniu panów z Rusocina, w 1362 nastąpiła lokacja wsi na prawie chełmińskim, własność klasztoru Kartuzów w Kartuzach od 1382 (SGKP 2, s. 533; *Miasta polskie 1*, s. 378–380; E. Bahr, *Gdingen*, w: *Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 63; *Leksykon miast*, s. 172–176; s. 246; *Encyklopedia Gdyni*, s. 246; *Rembalski Dzieje osadnictwa*, s. 82–92).

10 den. / Item 8 sc. Henningho Lancow⁵. / Item 2 mk. Lancow⁵. / Item Ysenhude 12½ sc. Item eidem 17½ sc. / Item Ysenhude 5 sc. / ≠ Item ½ mk. ad ducendum de Dame[*row*⁶] latera. /

Summatum. //

64b. *g*)-Ad fossam^{2-h}): /

i)-Item 4 mk.^j) / Item Thome fossatori 7 fer. sabbato | ante Margarete [9 VII 1379]. / Item 1 mk. / Item 4½ fer. et 6 den. / Item 2 mk. / Item fossatori Thome 7 sc. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 1½ mk. /

Summatum. /

64c. *k*)-Ad pontem^{-l}): /

Item 5 sc. et 6 den. /

65. *a*)-Datum anno LXXIX Symonis | [et] Jude [28 X 1379]^{-b}): / magister Gruwel sal hebben | von dem rathus¹ <hindene> tho | buwen 50 mk. Suble|vavit 3 mk. Item 10 mk. /

Summatum secundo. //

[pag. 49] 66. *a*)-Ad fenum^{-b}):

4 mk. / Item 4 mk. / Item 5 mk. minus 1 fer. /

Summatum secundo. /

67. *a*)-Item balistario^{-b}):

1 mk. persolvit. /

Summatum. //

68. *a*)-Henzel latomo^{-b}): /

Item^c) 16 sc. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. et 8 den. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. /

Summatum. //

69. *a*)-Tho merkende, dat de kerkin steffader, | her Lubbrecht Sag¹ unde her Matis Wytte², hebben | mit meyster Hinrik³ murer overeynghedragen,

⁵ *Zob. nr 53, przyp. 5.*

⁶ *Zob. nr 16, przyp. 10.*

65 *a*)-*b*) *Formuła datacyjna umieszczona pod pozostałą częścią wpisu z oznaczeniem (za pomocą linii) właściwej kolejności, požądanej przez pisarza.*

¹ *Zob. nr 16, przyp. 13.*

66 *a*)-*b*) *Naglówek obramowany.*

67 *a*)-*b*) *Naglówek obramowany.*

68 *a*)-*b*) *Naglówek obramowany. ^c) Z lewej strony niedokończony (?) wpis: /-Item 10-/.*

69 *a*)-*b*) *Wpis rozciągnięty na całej szerokości strony, bez zachowania układu kolumn.*

¹ *Lubbrecht Sack, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1370–1371 (?), członek rady 1371–1394 (?), wityryk kościoła Mariackiego w Głównym Mieście Gdańsku 1379, burmistrz Głównego Miasta Gdańska 1395–1398 (?), zm. 1399 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatri-ziat 1, s. 384–385; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 266; Poczet, s. 33–34).*

² *Matthias Witte (Wyckeden), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1370–1371 (?), członek rady od 1371 (?), wityryk kościoła Mariackiego w Głównym Mieście Gdańsku 1379,*

dat meyster Hinrik³ sal hebben | von dem dusent tho murer [s], also hoch also de kerke wesin sal 9½ sc. von | dem dutzent tho muren. Wen abir de kerke to kupen, so sal man eyn ander | gheding maken unde umme also vele geldis also dennen eyn andir murer muret, dat sal man meyster Hinrik³ gunnen^{4-b)}. /

70. Carpentariis: /

Item 15 sc. / Item 7½ sc.^{a)} / Item 5½ fer. et 3 den.^{b)} / Item 1 mk. et 8½ sc. / Item 7 sc. et 10 den.^{c)} / Item 16 sc.^{d)} / Item 16 sc. et 10 den. / Item 11 sc. minus 10 den. / Item 7½ sc. / Item ½ fer. / Item 4 sc. /

Summatum. //

71. Serratoribus: /

Item 2 mk. 9 sc. et 6 den. /

Item 2 mk. minus 8 sc. /

Item^{a)} 2 mk. /

Item 1½ mk. 2 sc. et 9 den. /

} <Persolverunt>

Item^{b)} 9 fer. persolvit. / Item tenetur 1 mk. Persolvit. / Item 1 mk. et 8½ sc. ad pretorium¹. / Item^{c)} 4½ fer. persolvit. / Item^{d)} 7½ fer. persolvit. / Item 3½ mk. et 4 sc. et 1 sol. persolvit. / Item tenetur ½ mk. <Persolvit>. Item

zm. po 1379 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 457; Zdrenka Urzędnicy Biogromy, s. 376).

³ Zob. nr 39, przyp. 1.

⁴ Wpis opublikowali dotychczas: Cuny Stadtbaumeister, s. 66–67 (z licznymi błędami); Gruber Keyser Marienkirche, s. 74, przyp. 66; M. Arszczyński, Technika i organizacja budownictwa ceglanego w Prusach w końcu XIV i w pierwszej połowie XV wieku, w: Studia z dziejów rzemiosła i przemysłu, t. 9, red. Z. Kamińska, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970 (Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej, t. 39), s. 112; Grulkowski Najstarsze księgi, s. 408. Umowa ta w skróconej formie została też wpisana w najstarszej księdze radzieckiej Głównego Miasta Gdańska: Notandum, quod concordatum est cum maystro Hinrico muratore anno Domini M^oCCC^oLXXIX [1379], quod debet habere de mille lateribus ad permurandum ecclesie <in> civitate in alto seu in profundo 9½ sc. Datum Reminiscere [6 III 1379] (APGd, 300, 59/2, s. 188; SRP 4, s. 352; Gruber Keyser Marienkirche, s. 74, przyp. 66; Grulkowski Najstarsze księgi, s. 310, przyp. 1064).

70 ^{a)} Dalej linia wiodąca do wpisu z grupy nr 71, znajdującego się w kolumnie prawej (zob. nr 71, przyp. a). ^{b)} Dalej linia wiodąca do wpisu z grupy nr 71, znajdującego się w kolumnie prawej (zob. nr 71, przyp. b). ^{c)} Dalej linia wiodąca do wpisu z grupy nr 71, znajdującego się w kolumnie prawej (zob. nr 71, przyp. c). ^{d)} Dalej linia wiodąca do wpisu z grupy nr 71, znajdującego się w kolumnie prawej (zob. nr 71, przyp. d).

71 ^{a)} Przedtem linia poprowadzona od wpisu z grupy nr 70, znajdującego się w kolumnie lewej (zob. nr 70, przyp. a). ^{b)} Przedtem linia poprowadzona od wpisu z grupy nr 70, znajdującego się w kolumnie lewej (zob. nr 70, przyp. b). ^{c)} Przedtem linia poprowadzona od wpisu z grupy nr 70, znajdującego się w kolumnie lewej (zob. nr 70, przyp. c). ^{d)} Przedtem linia poprowadzona od wpisu z grupy nr 70, znajdującego się w kolumnie lewej (zob. nr 70, przyp. d).

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

½ mk. persolvit. / Item 1½ mk. minus 1 sc. persolvit. / Item civitas serratoribus 2 mk. tenetur. <Persolvit>. /

Summatum. /

72. ^{a)}Summa secunda 283 mk. minus 2 sc. ^{b)}//

[pag. 50] 73. Magistro Hinrico¹ muratori: /

73a. ^{a)}Ad fossam^{2-b)}: /

Item 3 mk. / Item 2 mk. / Item 3 mk. / Item 3 mk. / Item 3 mk. / Item 3 mk. /

Summatum. //

73b. ^{c)}Ad pretorium^{3-d)}: /

Item 2 mk. / Item 3 mk. / Item 3 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk.

/ Item 5 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 6 mk. / Item

6 mk. / Item 4 mk. / Item 2 mk. / Item 6 mk. / Item 6 mk. / Item 6 mk. /

Summatum. //

74. ^{a)}Notandum computatum fuit cum magistro Hinrico¹ muratore anno LXXIX in profesto Undecim Miliū Virginū [20 X 1379]. Mansimus eidem obligati omnibus computacionibus et defalcates de pretorio² et fossa³ <48^{c)}> mk. <et^{d)}> octo sc., ante persolvimus 46 mk. <Item Tidemanno⁴ muratori 2 mk. et 8 sc. ^{b)}> //

75. ^{a)}Notandum computatum fuit cum magistro Hinrico¹ muratore anno LXXIX in profesto Undecim Miliū Virginū [20 X 1379]. Mansimus obligati eidem de pretorio² et fossa³ 32 mk. et omnia fuerunt defalcata^{b)} = / //

76. ^{a)}Item Nytarde 11 sc. unde 6 den. ad pretorium¹. /

Summatum ^{b)}. /

77. Summa secunda 90^{a)} mk. //

[pag. 51] 78. Palmeystern^{a)}: /

72 ^{a)-b)} *Formuła dotyczy wpisów z pag. 44–49 (nr 54–71).*

73 ^{a)-b)} *Naglówek obramowany.* ^{c)-d)} *Naglówek obramowany. Nad nim dwie probacje litery I.*

¹ *Zob. nr 39, przyp. 1.*

² *Zob. nr 39, przyp. 3.*

³ *Zob. nr 16, przyp. 13.*

74 ^{a)-b)} *Wpis umieszczony w kolumnie lewej poniżej grupy nr 73a.* ^{c)} *Liczba poprawiona. Pierwotnie: 41.* ^{d)} *Nadpisane nad wyrazem: /-minus-/.*

¹ *Zob. nr 39, przyp. 1.*

² *Zob. nr 16, przyp. 13.*

³ *Zob. nr 39, przyp. 3.*

⁴ *Zob. nr 55, przyp. 2.*

75 ^{a)-b)} *Wpis umieszczony poniżej grupy nr 73b, rozciągnięty na całą szerokości strony, bez zachowania układu kolumn.*

¹ *Zob. nr 39, przyp. 1.*

² *Zob. nr 16, przyp. 13.*

³ *Zob. nr 39, przyp. 3.*

76 ^{a)-b)} *Wpis umieszczony w kolumnie prawej.*

¹ *Zob. nr 16, przyp. 13.*

77 ^{a)} *Przed liczbą wytarta liczba: /=60=/.*

Item 17 mk. / Item 2½ mk. serratoribus. / Item 22 sc. minus 1 sol. serratoribus. / Item 15 mk. / Item 11 mk. / Item 6 mk. / Item 9 mk. / Item magistro Gruwel 30 mk. minus 4 sc. / Item 10 mk. domino Lodowico. / Item 6 mk. / Item serratoribus 5½ fer. minus [1] sol. / Item 9 mk. minus 8 sc. / Item 21 sc. serratoribus. / Item 7 mk. / Item 5 mk. / Item 5 mk. / Item 8^{b)} mk. /
Summa secunda 152 mk.^{c)} //

79. Helmico latomo: /

Item 1 fer. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. et 1 sc. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item 9 sc. / Item ½ mk. / Item 1 fer. / Item 1 fer. / Item 8 sc. / Item ½ fer. / Item 1 fer. et 1 sol. Item 4 sc. /

Summatum. /

80. Coneke latomo: /

Item 10 sc. / Item 10 sc. / Item 10 sc. / Item 10 sc. minus 7 den. / Item 10 sc. / Item 10 sc. / Item 10 sc. / Item 10 sc. / Item 20 sc. / Item 10 sc. /

Summatum. //

[pag. 52] 81. Tegelmeystern^{a)}: /

Item 40 mk. /

82. Summa secunda. Summatum 50 mk. minus 1 fer.^{a)} //

[pag. 53] 83. ^{a)}-Ad forum¹ Tiderico Roden et Lodowico Grote^{b)}: /

Item 6 mk. / Item 8 mk. / Item 6 mk. / Item 10 mk. et 8 sc. / Item 6 mk. / Item ½ mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 3 mk. / Item 6 mk. et 10 sc. / Item 4 mk. / Item 2 mk. / Item 3½ mk. /

Summatum^{c)}. //

84. Sthenbrughern: /

/-Item 13 sc.-/ / Item 16 sc. / Item stenbrughern 1 lot. / Item 10 sc. /

Summatum secundo^{a)}. //

[pag. 54] 85. ^{a)}-Fossatoribus Nicolao et Conrado^{b)}: /

85a. /-Item 2 mk. minus 8 sc.-/ / Item ½ mk. de røre czu grabin. / Item 1 mk. Item 3 fer. / Item 1 sol. et 11 sc. /

Summatum. /

85b. Item 1 mk. sublevabant fossatores Nicolaus et Conke. / Item ½ mk. / Item ½ mk. /

Summatum^{c)} /

78 ^{a)} Nad nagłówkiem probacja: In. ^{b)} Przed liczbą wytarta cyfra: /=10=/. ^{c)} Dalej ½ kolumny niezapisana.

81 ^{a)} Nagłówek wyśrodkowany.

82 ^{a)} Dalej strona niezapisana.

83 ^{a)-b)} Nagłówek wyśrodkowany. ^{c)} Dalej ½ kolumny lewej niezapisana.

¹ Zob. nr 53, przyp. 8.

84 ^{a)} Dalej ¾ kolumny prawej niezapisane.

85 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Dalej ¼ strony niezapisana.

86 ^{a)} Dalej 1/3 strony niezapisana.

86. Notandum, [quod] Gysso emit siliginem de campo pro 20 mk. Purificacionis Marie [2 II 1380] persolvendo. <Persolvit decem mk.> / <Item 10 mk. persolvit^{a)}>. //

[pag. 55] 87. Nicolao smede: /

Item 3 mk. et 3 sc. persolvit. / ^{a)}Item 26 sc. concessa pecunie. <Persolvit>. Item 1 mk. tenetur pecunie concessa ad reysam Lingelow. <Persolvit>. / Item dedimus 3 mk. et 3 sc. <Persolvit. In vigilia Nativitatis Marie [7 IX 1379] est computatum cum Nicolao fabro>. / /-Mansit debita omnibus computata et defalcata ½ mk. Item tenetur 13 sc.- / /-Item 15 sc.- / Item tenetur 1 mk. concessa pecunie^{b)}. /

Summatum^{c)}. //

[pag. 56] 88. Pilschefter Henzel Kirseburg: /

Item 7 mk. et 6½ sc. / pro telis. <Persolvit^{a)}>. / Item tenetur 2 mk. / Item 6½ mk. et 6½ sc. /

Summatum secundo^{b)}. //

89. Pilschefter: /

Item 1 mk. tenetur. <Persolvit>. / Item 1 mk. persolvit. / Item 1 mk. tenetur. <Persolvit>. /

Summatum^{a)}. /

90. Pilsmyt tenetur 1 mk. <Persolvit>. / Item 1 mk. persolvit. / Item 1 mk. tenetur. <Persolvit>. /

Summatum^{a)}. //

[pag. 57] 91. Bubulco^{a)}: /

Item 3 mk. minus [1] fer. / Item 4 mk. minus 1 fer. /

Summatum^{b)}. //

92. Subulco^{a)}: /

Item 2½ mk. / Item 3½ mk. /

Summatum^{b)}. //

[pag. 58] 93. ^{a)}Stubbe ad aggerem^{b)}: //

Item <8>^{c)} mk. / Item 13 mk. / Item 8 mk. Item 3 mk. / <^{d)}Item 16 mk.^{-e)}> /

Summatum. //

87 ^{a)-b)} Wpisy rozciągnięte na całą szerokość strony, bez zachowania układu kolumn. ^{c)} Dalej strona niezapisana.

88 ^{a)} Wyraz umieszczony z prawej strony na marginesie wewnętrznym. ^{b)} Dalej 45 kolumny lewej niezapisane.

89 ^{a)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

90 ^{a)} Dalej ½ kolumny prawej niezapisana.

91 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Dalej kolumna lewa niezapisana.

92 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Dalej kolumna lewa niezapisana.

93 ^{a)-b)} Nad nagłówkiem wyraz: ad- - -. ^{c)} Nadpisane na miejscu wytartej liczby: /=2½=/.
^{d)-e)} Wpis umieszczony na miejscu wpisu wcześniej wytartego.

94. Nicolao grever: /

Item 8 sc. minus 1 sol. /

☉ Summatum. //

95. ^{a)}Summa secunda 185 mk. ^{b)}

96. Summa summarum secunda <1264^{a)}> mk. cum cedula. / Computatum fuit in vigilia Omnium Sanctorum [31 X 1379]^{b)}. //

[pag. 59] 97a. Item 4 sc. domino Henningho Lancow¹ | pro vino. Item ½ fer. pro vino. / Item 8½ mk. pro succo Nicolao Bremen². / Item 1 fer. pro vino Brevi Andrea. / Item 4 sol. Lorens Smede pro vino. / Item 1 fer. pro cirothecis, cum quibus honorati | filius sororum magistri³ et magni commendatoris⁴ filius [?]. / Item 1½ mk. pro caligis eisdem. / Item 1½ mk. et 2 sc. pro cervisia. / Item 5 sc. et 10 den. pro vino. / Item ad reysam in Puczk⁵ 1 mk. 9 sc. et 2 den. / Item ad reysam in Marienborch⁶ 3 mk. minus 3 sol. / Item 1½ mk. et 40 den. pro cervisia. / Item 14 sc. et 1 sol. pro vino. Item 9 sol. pro vino^{a)}.

97b. Episcopo:

^{b)}Item 21½ sc. pro speciebus. / Item pro cirothecis 3 fer. / Item 20 sc. pro tunna medonis^{c)}. /

97c. Item 17 sc. pro vino. / Item ½ fer. pro vino. / Item unum fer. pro vino minus 4 den. / Item 5 fer. et 22 den. pro vino Laurencio Smit. / Item ½ mk. et 18 den. pro speciebus Wernerero. / Item 1 mk. et 10 sc. pro cera. / Item Martin Peper 4 sc. pro speciebus. //

[pag. 60] 98. /=Notandum Petrus Wytliche tenetur 6 mk. minus 8 sc. pro cimento=/. / <Persolvit 3 mk.> /

99. /=Ecclesia sancti Gheorii¹ tenetur 10 mk. <Inde persolvit 9 mk. 8 sc. minus 1 sol.>=/

95 ^{a)-b)} Wpis umieszczony pod grupą wpisów nr 93.

96 ^{a)} Liczba poprawiona. Wcześniej w miejscu dziesiątek i jedności: /=31½=/. ^{b)} Dalej 12 strony niezapisana.

97 ^{a)} Poniżej znak pisarski: #. ^{b)-c)} Wpisy obwiedzione linią.

¹ Zob. nr 53, przyp. 5.

² Nikolaus von Bremen, ławnik Głównego Miasta Gdańska od 1399, zm. 1405 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 240; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 55).

³ Zob. nr 16, przyp. 4.

⁴ Rüdiger von Elner, wielki marszałek i komtur królewiecki 1370–1374, wielki komtur 1374–1383, komtur tucholski od 1383, zm. 1396 (Voigt Namen-Codex, s. 6, 8, 59; Jähniq Dostojnicy, s. 291–292, 315).

⁵ Puck (niem. Putzig), miasto pow. w woj. pomorskim, położone nad Zatoką Pucką, uzyskało przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim w 1348, w okresie panowania zakonu krzyżackiego siedziba urzędu rybackiego (SGKP 9, s. 267–272; Miasta polskie 1, s. 393–394; E. Bahr, Putzig, w: Handbuch Ost- und Westpreussen, s. 182; Leksykon miast, s. 692–693; Schultz Geschichte Neustadt und Putzig, s. 88–122; Rozenkranz Początki, s. 221–222).

⁶ Zob. nr 53, przyp. 4.

99 ¹ Zob. nr 16, przyp. 11.

100. /= ^{a)}Mewes Zewolt tenetur 10 mk. de equo^{b)c)}=/. /

101. ^{a)}Pecunia proconsulis^{b)}: /

Item 7 mk. / Item 20 mk. minus 1 fer. / Item 13 mk. et 4 sc. / Item 11 mk. minus 1 fer. / Item 36 mk. / Item 170 mk. / Item 4 mk. / Item 21 mk. / Item 20 mk. / Item 6 mk. / Item 15 mk. / Item 14 mk. / Item 15 mk. / Item 1½ mk. Item 8 mk. / Item 4 mk. minus 2 sc. / Item 8 mk. / Item <17^{c)}> mk. minus 1 fer. / Item 5 mk. / ½ mk. et 4 sc. / Item 23½ mk. / Item 30 mk. / Item 6 mk. in pecunia Lubecensi. / Item 41 mk. Item 3½ mk. Item 8 mk. et 4 mk. /

Summa tertia 500 mk. minus 21 mk.^{d)} //

[pag. 61] 102. ^{a)}Distributa generalia^{b)}: /

Item 10½ sc. vor stenbrughern | circa Sanctum Spiritum¹. / Item 5 sc. minus 6 den. dachlon. / Item Wynando 8 mk. / Item 4½ sc. stenbrughern. / Item^{c)} Nicolao grever 5 fer. / Item 5 sc. et 10 den. pro precio diurno. / Item^{d)} 1 mk. et 9 sc. minus 10 den. pro avena. / Item Nicolao smede 1 fer. pro bic|kenscherpen. / Item 21 sc. et 14 den. pro avena. / Item 1 fer. et 20 den. dachlon. / Item 10^{e)} sc. pro 1 tunna cervisie balneatori [?]. / Item 20 mk. pro 2 mk. census Amelung. / Item ½ mk. notario ad vestigium. / Item <170^{f)}> mk. commendatori². / Item 3½ mk. et ½ sc. pro avena. / Item 20 sc. pro duabus tunnibus cervisie. / Item^{g)} 13 mk. minus 4 sc. pro avena. / Item 4 sc. pro funibus. / Item 5 sc. et 4 den. mensuratoribus, qui mensurant <avenam>. / Item 7 sc. et duos den. dachlon. / Item domino Ottoni Rekow 9 mk. census. / Item 9 sc. pro carbonibus. / Item domine relicte Zodelighes 6 mk. | minus 4 sc. census. / Item 5 sc. fabro ad faciendum agheczechucht. / Item 3 fer. et 8 den. fabro ad pontem. / Item 4½ fer. pro borde magistro

100 ^{a)-b)} Na wpisie liczne plamy atramentu. ^{c)} Poniżej pozioma linia na całej szerokości strony, oddzielająca wpisy nr 98–100 od dalszej przestrzeni pisarskiej, podzielonej na dwie kolumny.

101 ^{a)-b)} Pod nagłówkiem linia oddzielająca go od poniższych wpisów. ^{c)} Liczba poprawiona. Pierwotnie: 18. ^{d)} Dalej kolumna prawa niezapisana.

102 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Na marginesie z lewej strony rysunek przedstawiający łopatę (?) (zob. ryc. 19). ^{d)} Na marginesie z lewej strony dwa nieokreślone znaki pisarskie (zob. ryc. 19). ^{e)} Przed cyfrą: /-5-/. ^{f)} Liczba poprawiona przez skreślenie cyfr jedności. Pierwotnie: 174. ^{g)} Na marginesie z lewej strony litera l. ^{h)} Liczba nadpisana nad: /-8-/. ⁱ⁾ Z lewej strony na marginesie wewnętrznym rysunek trzech trójkątów (?) (zob. ryc. 19). ^{j)} Liczba nadpisana nad: 17. ^{k)} Cyfry jedności nadpisane. ^{l)} Poniżej plamy atramentu. ^{m)} Na wyrazie plama atramentu. ⁿ⁾ Liczba nadpisana nad: /-4-/. ^{o)} Dalej 14 kolumny lewej i kolumna prawa niezapisane.

¹ Kościół Świętego Ducha, w XIV–XV w. kaplica przy szpitalu pod tym samym wezwaniem, przeniesionym po 1357 z ul. Świętego Ducha, położona w Głównym Mieście Gdańsku przy ul. Tobiasza, w 1382 wielki mistrz zakonu krzyżackiego Winrich von Kniprode przekazał zarząd kościoła w ręce rady Głównego Miasta Gdańska (EG, s. 506; KZSz, s. 159–161; Simson, Geschichte 4, nr 103; Kunstdenkmäler Danzig 5, s. 165–173; Keyser Baugeschichte, s. 206).

² Zob. nr 53, przyp. 7.

<vaccarum> Huguen. / Item 4½ sc. pro urnis. / Item Cuncze Pegow 3½ mk. // Item 4 sc. pro precio diurno. / Item notario 4 mk. / Item Cuncze Pegow 6 mk. minus 3½ sc. <Persolvit>. / Item 4 sc. pro papiro. / Item 1 mk. Johanni de Zagin. / Item 9 sc. pro caseis und - - -. / Item <9^h> sc. pro schinkin. / Item pro strenghe 22 sc. / Item 2 mk. magistro curie Zarnevicz³. / Item 5 sc. et 10 den. rasori pro rasura servitorum. / Itemⁱ 10 mk. pro avena. / Item 8 sc. servo in curia ad civitatem⁴. / Item 2½ mk. vigilibus Nativitatis Christi [25 XII]. / Item pro precio diurno ½ fer. / Item 21 sc. pro sartura servorum. / Item pro precio diurno ad deportandum nivem | 7 sc. et 10 den. / Item custotibus Forum Piscium⁵ ½ mk. / Item portoribus 4 sc. / Item ½ fer. pro precio diurno. / Item 4 mk. et <19^j> sc. | pro delen Johanni. / Item familie <22^k> sc. ad oblaciones. / Item ½ fer. laborantibus. / -Item 10^l-. / Item 23 sc. et 10 den. pro funibus. / Item 3½ sc. pro securi. / Item ½ fer. ad minuendum sagwinem [s] equis servis fabrorum. / Item Helmico 8 sc. concessimus. / Item 3 sol. pro zelen. / Item pro avena 10 mk. / Item 1 mk. et 4½ sc. pro cervisia. / Item magistro Gruwel 8 mk. // [pag. 62] Item 11 sc. tenetur super [?] schipher Claus. / Item 19 sc. et 9 penninghe pro diversis | rebus et necessariis. / Item 1½ mk. et 2 sc. pro cervisia. / Item 14 sc. vor strenghe. / Item 7 sc. et 6 den. laborantibus. / Item 6½ fer. ad faciendum fontem circa | Forum Piscium⁵. / Item 5 sc. ad fontem de area. / Item pro crateribus 11 sc. / Item grever 2 sol. / Item ½ fer. pro precio diurno. / Item pro balistis 5 mk. et 9 sc. / Item^l pro therebinto 9 sc. / Item 15 sc. pro carbonibus. / Item Petro Godesknecht <6^m> mk. in Lubeke. / Item Petro Godesknecht 4^{or} mk. / Item pro funibus 14 sc. et 1 sol. / Item pro funibus 15 sc. / Item 11 fer. pro cervisia. / Item 9 sc. pro zelen. Item 2 mk. minus 3 sol. pro linibus. / Item <4ⁿ> mk. Nicolao Breslaw | de Nova Villa⁶ pro censu. / Item 9 sc. pro sera et aliis. / Item 11 sc. pro panno. Item Hinrico Zedeler 13½ sc. / Item 5 fer. pro cepo ad cran. /

Summa tertia 321 mk. et 1 lot.^o //

[pag. 63] 103. Angaria: /

Item 8 sol. muratoribus. / Item 9 sc. pro deductione fimi. / Item 4½ sc. pro luti vectone. / Item 1 fer. pro precio dyurno. / Item 8½ sc. vor matten. /

³ Żarnowiec (niem. Zarnowitz), wieś w gminie Krokowa, pow. pucki, woj. pomorskie, między 1224 a 1245 cystersi oliwscy założyli tu klasztor Cysterek. Jego majątkiem zarządzali prowizorzy (Hofmeister), których kilku imiona zachowały się w źródłach z XIV–XV w. (SGKP 14, s. 743–744; Schultz *Geschichte Neustadt und Putzig*, s. 671–681; K. Dąbrowski, *Rozwój wielkiej własności ziemskiej klasztoru cysterek w Żarnowcu od XIII do XVI wieku*, Gdańsk 1970 (Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych. Seria Monografii, nr 40), s. 59, przyp. 279).

⁴ Zob. nr 16, przyp. 2.

⁵ Zob. nr 53, przyp. 8.

⁶ Zob. nr 16, przyp. 1.

103 ^a) Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

Item ½ fer. pro schinken. / Item 2 sc. lobarantibus [s]. / Item 5½ sc. mensuratori Vøs. / Item 3 sol. pro saccis coriis. / Item 2 den. scotenarios ad purgandum fontem. / Item 5 sc. pro stuppa ad faciendum pavimentum | in curia¹. / Item 2 sc. Item 1 lot. / Item 2 sc. ad mactandum thauros. /

Summatum tercio^{a)}. //

104. Aurigis: /

Item 26 sc. / Item 26 sc. / Item 28½ sc. / Item 25 sc. / Item 3 fer. / Item 19 sc. / Item 3 fer. / Item 23 sc. / Item 3 fer. / Item 19 sc. / Item 3 fer. / Item 20 sc. / Item 19 sc. et 2 den. / Item 22 sc.^{a)} / Item 19 sc. et 6 den. / Item 3 fer. /

Summatum tercio^{b)}. //

[pag. 64] 105. Magistris structure: /

Item ½ mk. / Item ½ mk. pro sectione rodenholt. / Item 8 sol. / Item 4 sol. / Item 8 sc. ad pretorium¹. / Item 8 sc. ad pretorium¹. / Item^{a)} serratoribus 18½ fer. / Item 1½ mk. et 9 sol. tenetur. <Persolvit>. / Item 14 sc. et 1 sol. fabro, | qui fabricat ad pontem. / Item 12 sol. pro clavis. / Item 1 fer. ad torquendum sparkalc. <Persolvit^{b)}>. / Item 7 sc. ad concudendum sparkalc. <Persolvit>. / Item 23 sc. serratoribus. / Item 9 sol. tenetur serratores^{c)}. <Persolvit>. / Item 7^{d)} sc. ad trudendum sparka[l]c. / Item^{e)} Dargan tenetur 1 fer. <Persolvit>. / Item serratoribus 1½ mk. / Item 1½ mk. et 6 den. serratoribus. / Item 2 sc. et 4 den. pro feccione | ciste, in quibus [s] sunt tela. / Item Dargan tenetur 1 fer. Persolvit. / Item serratoribus 1½ mk. et 9 sc. / Item magistro Gruwel^{f)} 10 mk. / Item tenetur 1 fer. Dargan pro schuven|karren. / Item ½ mk. pro schuvekarn dedimus. / Item 1 mk. Item ½ mk. / Item 2 mk. serratoribus ad pretorium¹. / Item 17½ sc. pro telis. /

Summatum tercio. //

106. Carpentariis^{a)}: /

Item 12½ sc. Item 5 sc. / Item 17 sc. / Item 4½ fer. / Item 2 sc. / Item 1 sc. / Item 20 den. / Item 1 mk. et 8 sc. <Persolvit>. / Item ½ mk. Persolvit. / Item 3 fer. et 1 sol. ad faciendum trabes. <Persolvit>. / Item 11 sc. / Item 2 sc. et 10 den. / Item 28 sc. et 18 den. /

107. Summa tercia 50 mk. et 3 fer. //

¹ Zob. nr 16, przyp. 2.

104 ^{a)} Dalej wytarty fragment: /=minus 5 [?] den.=/. ^{b)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

105 ^{a)} Na marginesie z lewej strony bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 20). ^{b)} Wyraz umieszczony z lewej strony wpisu. ^{c)} Końcówka wyrazu poprawiona. ^{d)} Przed liczbą fragment: /-1 fer.-/. ^{e)} Na marginesie z lewej strony rysunek przedstawiający człowieka (zob. ryc. 20). ^{f)} Dalej /-dedit-/.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

106 ^{a)} Powyżej nagłówka 12 kolumny prawej niezapisana.

[pag. 65] 108. Palmeystern: /

Item 11 mk. minus 1 fer. / Item 8 sc. Hinrico ante portum. / Item ½ mk. pro lapidibus ad portum. / Item Hinrico 8 sc. / Item Hinrico 4 sc. / Item 4 mk., qui duxit stenschutte. / Item Hinrico 4 sc. / Item^{a)} 19 sc. iuveni ante portum. / Item 8 sc. Hinrico ante portum. / Item 5½ mk. et 2 sc. / Item Hinrico ½ mk. / Item 3 mk. / Item 8 sc. Hinrico. / Item 4 sc. / Item 4 sc.^{b)} //

[pag. 66] 109. ^{a)}Henzel Kirseborch pilschefter^{-b)}: /

Item 5 mk. et 7½ sc. pro telis. <Persolvit>. / Item 3 mk. tenetur. / Item 10 mk. persolvit. Item 7 sc. /

Summatum tercio^{c)}. //

110. Item pilschefter: /

Item tenetur 1 mk. <Persolvit>. / Item 2 mk. persolvit. /

Summatum tercio^{a)}. /

111. Balistarius. <Persolvit>: /

Item tenetur 2 mk. <Persolvit>. /

Summatum tercio^{a)}. /

112. Pilsmet <Cuncze Hovener> 2 mk. persolvit. / Item 3 mk. persolvit. / Item tenetur 2 mk. <Persolvit^{a)}>. /

Summatum tercio. //

[pag. 67] 113. De mure von der gassen wente an den stal in Corten wyf von offenhuse, | wen de mure also hoch wert an dem, also se is hinden in dem hove | 24000 <stenes> ut der grunt myt wacken und myt al, dar tho is se sculdich | kalk, murlon und alle ungelt, dat dar up gan is und noch mach, also vorscreven is. /

114. De mure tuschen Jo[han] von Horsten bys an de balken, dar de sparren | uppe stan, wen is also hoch ghemuret wert, so blivet her der stat | sculdich 12500 laterum <myt walken[s] myt al>, dar tho is he schuldich kalk, murlon und alle | ungelt^{a)}, dar gan is und noch mach, also vorscreven is, | und dar <^{b)}und dat rum dat he vorhadden^{-c)}>. /-th[o] 44 unte lang wackenwerkes-/ und dat rum dat he vor hadden. //

[pag. 68] 115. Copia, quid constetit murus intra civitatem et eum | et eciam inter Johannem de Horsten et civitatem^{a)}. //

108 ^{a)} Przed wyrazem fragment: /-Item 3 sc.-/. ^{b)} Dalej 12 kolumny lewej i kolumna prawa niezapisane.

109 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Dalej kolumna lewa niezapisana.

110 ^{a)} Dalej 13 kolumny prawej niezapisana.

111 ^{a)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

112 ^{a)} Przed wyrazem: /-de-/.

114 ^{a)} Dalej wyraz: /-dat-/. ^{b)-c)} Fragment umieszczony pod tekstem: /-th[o] 44 unte lang wackenwerkes-/.

115 ^{a)} Obok pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Dalej dwie wprawki pisarskie o treści: Cuius homo quacumque domo qua lege oraz Homo quidam.

[pag. 69] 116. Kalbrecher: /

116a. Rammeskop: /

Item 5 sc. et 1 sol. /

Summatum tercio^{a)}. /

116b. Peter Clodow tenetur 4 sc. / Item 2 sc. tenetur. Item 2 sc. persolvit. /

Summatum tercio^{a)}. /

116c. Nicolaus Schutte: /

Item tenetur 4 sc. <Persolvit>. /

Summatum. //

116d. Cuncze Beme: /

Item 7 sc. /

Summatum tercio^{b)}. //

[pag. 70] 117. Bubulco: /

Item 2 mk.^{a)} / Item 7 fer. /

Summatum tercio^{b)}. /

118. Subulco: /

Item 3½ mk. /

Summatum tercio^{a)}. //

119. Bruzewynkel: /

Item 4 mk. et 8 sc. / Item 4 mk. et 7 sc. persolvit. /

Summatum tercio^{a)}. //

[pag. 74] 120. Henzel latomo: /

Item 13 sc. dedimus de antiquo precio. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc.

/ Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. /

Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. /

Summatum tercio^{a)}. //

121. Lorens: /

Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. / ^{a)}Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc.

/ Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. /

Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc.^{b)} /

Summatum^{c)}. //

[pag. 76] 122. ^{a)}Ad aggerem S[t]ubben^{b)}: /

/-Item 16 mk.-/ / Item 1½ mk. // ^{c)}Papenknecht vector de Thorun¹ tenetur

3½ mk. | de equo unde persolvit 3 fer.^{d)}=/ //

116 ^{a)} Dalej 13 kolumny lewej niezapisana. ^{b)} Dalej kolumna prawa niezapisana.

117 ^{a)} Z lewej strony: /-sc.-/. ^{b)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

118 ^{a)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

119 ^{a)} Dalej kolumna prawa i pag. 71–73 niezapisane.

120 ^{a)} Dalej 25 kolumny lewej niezapisane.

121 ^{a)-b)} Z lewej strony wpisów kropki, będące śladem czynności rachunkowych. ^{c)} Dalej

12 kolumny prawej i pag. 75 niezapisane.

122 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)-d)} Wpis umieszczony po prawej stronie nagłówka.

¹ Zob. nr 229, przyp. 6.

123. Summa tertia 81 mk. /
 124. Summa summarum tertia 500 mk. minus 21 <sc.> cum cedula^{a)}. //
 [pag. 78] 125. Pecunia magne libre: /
 20½ sc. / Item 18 mk. 2 sc. minus. / Item 12 mk. minus 1 sc. / Item 13 mk.
 et 4 sc. / Item 9 mk. et 10 sc. / Item 11 mk. et 5½ sc. / Item 23½ mk. et
 8 sc. /
 Summa 84 mk.^{a)} //
 126. Pecunia parve libre: /
 Item 12 mk. / Item 8 mk. et 11 sc. / Item 8½ mk. et ½ fer. / Item 20 mk.
 minus 5½ sc. / Item <14^{a)}> mk. et 10 sc. / Item 18 mk. minus 3 sol. / Item
 19 mk. et 1 fer. /
 Summa 81 [mk.] et 2½ sc.^{b)} //
 [pag. 79] 127. /=Argentum, quod emit dominus Wolraven¹, libri pendebat
 | 40 mk. minus 1 fer. Persolvit 12½ mk. Item 22 mk.=/. /
 128. /=Item tenetur dominus Wolraven¹ 50 mk. <[1] fer.> minus [1] sol.=/
 129. Wynandus intravit libram Exaltacionis Sancte Crucis [14 IX 1379] et
 debet hebere 50 mk. et debet servis appreciari. /
 130. Wynandus^{a)} sublevavit 10 mk. de libra Margarete [13 VII 1379]. / Item
 6 mk. Item 8 mk. Item 10 mk. / Item 16 mk.^{b)} //
 [pag. 80] 131. /=^{a)}Notandum, [quod] Ludeke Peckel tenetur 3 mk. ex parte
 Weneri de Buren in festo Penthecostes [29 V 1379] persolvendo^{b)}=. //
 132. Johannes presentavit de craen¹: /
 20^{a)} mk.^{b)} Item 33 mk. presentavit. / Item 27 [mk.] minus 1 fer. / Item
 Johannes presentavit de terre 11 mk. minus 1 fer. / Item 4 mk. minus 2 sc.
 / Item 3 mk. et 8 sc.^{c)} //
 133. Vemeyster presentaverunt: /
 28 mk. / Item 32½ mk. / Item 13½^{a)} mk. / Item 15 mk. minus 8 sc.^{b)} //

124 ^{a)} Dalej ³/₄ strony i pag. 77 niezapisane.

125 ^{a)} Dalej 23 kolumny lewej niezapisane.

126 ^{a)} Liczba nadpisana nad: /-17-/. ^{b)} Dalej 23 kolumny lewej niezapisane.

127 ¹ Zob. nr 16, przyp. 12.

128 ¹ Zob. nr 16, przyp. 12.

130 ^{a)} Wyraz obramowany. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej 23 strony niezapisane.

131 ^{a)-b)} Wpis umieszczony na całej szerokości strony.

132 ^{a)} Na marginesie z lewej strony plama atramentu. ^{b)} Na wyrazie plama atramentu.

^{c)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

¹ Żuraw (niem. Krantor), brama w Głównym Mieście Gdańsku, położona nad Motławą u wylotu ul. Szerokiej, spełniająca funkcję dźwigu portowego. Spłonął w 1424 i 1442, w latach 1442–1444 odbudowany w formie murowanej (Ranisch Beschreibung, s. 54–55; KZSz, s. 25–26; EG, s. 1153–1154; Köhler Festungen 1, s. 60–61; Kloeppel Stadtbild, s. 151–154; D. Krannhals, Das Krantor zu Danzig, Danzig 1941 (Danzig in Geschichte und Gegenwart, Bd. 3), s. 12 nn.; Keyser Baugeschichte, s. 180).

133 ^{a)} Za liczbą plama atramentu. ^{b)} Dalej ³/₄ kolumny lewej niezapisane.

[pag. 81] 134. De nupciis:

Bernard Corte dedit 1½ mk. / Halewater fecit juramentum. / Magister^{a)} Anjo fideiussit juramentum. / Scarpenbergh fecit juramentum. / Conradus Horn fecit juramentum. / Herman Gezeke fecit juramentum. / Johan Grevesmole juravit. / Ricquin juravit. / Dysow juravit. / Peter Treptow juravit. / Johannes Mekelvelt¹ juravit. / Johannes Meyger juravit. / Hinricus Wolraven² juravit. / Maternus Krakow fecit juramentum. / Hans Malchow juravit. / Hincze Molner. / Nicolaus Roddow. / Hermannus Svarte. / Nicolaus Tirgarte^{3b)}. //

[pag. 82] 135. Anno LXXIX [1379]: /

Servi^{a)} portuum debent habere | 12 mk., intraverunt feria tertia | ante Crucis [13 IX 1379]. / Item 8 mk. sublevabant^{b)}>.

136. /=^{a)}Nicolaus faber tenetur ½ libram navigalem | ferri et 5 libras livonicales et 2 markpunt, | seu pro laborantibus satisfaccionem^{b)}.

137. Nicolaus smyt: /

Item 1½ mk. / Item 19 sc. minus 1 sol. / Item tenetur Nicolaus faber 11½ lives|punt. Summa /=^{a)}8 fer. et 2 sc.=/. / Summa 25 sc. et 9 den. / Item tenetur 1 fer. Item tenetur 1 mk.=/

138. /=^{a)}Henninghus Lancow¹ tenetur 300 mk. | minus 25 mk. Inde persolvit 100 mk. / Item persolvit 100 mk. Item 75 mk.=/ /

139. <Notandum^{a)}>, [dat] de hof is lang by dem weghe | 26 virgarum. / Vort avent an de Scheydelicz¹ | 2 capeta virgarum et 44 virgarum. / Summa 192 virgarum. //

134 ^{a)} Na wyrazie *plama atramentu*. ^{b)} Dalej kolumna prawa niezapisana. Na niej plamy atramentu i pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Johann Meckelfeldt, ławnik Głównego Miasta 1388–1395, członek rady od 1395, sędzia 1401–1402, 1410–1411 i 1413, zm. po 1413 (?) (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 344; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 212).

² Heinrich Walraven (Walrabe), syn burmistrza Johanna Walravena (zob. nr 16, przyp. 12), ławnik Głównego Miasta Gdańska od 1391, zm. 1397 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 445–446; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 361).

³ Zob. nr 53, przyp. 9.

135 ^{a)} Na marginesie z lewej strony wprawki pisarskie: *Salutem oraz Salutem cum omnis boni ad opcione salutis premissa*. ^{b)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana.

136 ^{a)-b)} Wpis obramowany.

138 ¹ Zob. nr 53, przyp. 5.

139 ^{a)} Wyraz umieszczony na marginesie.

¹ Siedlce (niem. Schidlitz), osiedle na terenie Gdańska, położone w dolinie Potoku Siedleckiego, w XIV–XV w. wieś, będąca pierwotnie własnością kościoła św. Katarzyny w Starym Mieście Gdańsku, od 1396 należąca do klasztoru św. Brygidy; z Gdańska wiodła do niej ul. Nowe Ogrody (niem. Neugarten), wzdłuż której powstały ogrody należące do mieszczan gdańskich (SGKP 12, s. 94–95; EG, s. 923–925; Muhl Geschichte der Dörfer, s. 149–154; Keyser Baugeschichte, s. 311–314).

140. /=Faber circa valvam Lastadie¹ | tenetur 1 schippunt, 5 livonicae, 5 markpunt^{a)}=/.
141. Sutores dederunt 6 mk. et 9 sc. | anno LXXIX [1379]^{a)}.
142. Civitas tenetur de pecunia librali | 40^{a)} scudatos antiquos. / Item 20 fl.
143. /=Dominus Walraven¹ tenetur 40 nob. <de pecunia librali>, | reportavit 7. Item tenetur 9 sc. / Item tenetur [1] nob. civitati=/.
[pag. 83] 144. Excessus Fori Piscium¹ 3 fer.: /
Jacob Gleser dedit 1 mk. pro illicita propinacione vini. / Eytcorn dedit 2 mk. pro^{a)} | illicita potacione. / Item Mysner 2½ mk. / Heyno Kalis dedit 2 mk. | et 4 sc. / Item in tesseratura Cobbezar 1½ mk. / Florian de Lapide dedit 2 mk. / Blome dedit 2 mk. / Dalenberg dedit 2 mk. / Balow dedit 2 mk. / Gocze de Monte dedit 1½ mk. et 2 sc. / Detmer Kume dedit 2 mk. / Spechamer dedit 2 mk. //
145. Mercatores delinquentes in mercatura: /
Ettemund de Lynden dedit 3 mk. / Johannes Wurle dedit cum socio 2 mk. / Werner de Buren 3 mk. / Wesselus Koning dedit 2 mk. propter illicitam | cimenti mercacionem. / Hinricus Gerbenow dedit 1 mk. / Item Yon Peys 22 sc. / Item geruli dederunt 5 mk. pro illicita[s] bibicione. / Hinricus Scarpenbergh dedit 2 mk. [pro] mercacione. / Item 1 fer. pro malo grosso panno. / Geruli dederunt 10½ sc. / Hinricus Wydinghof dedit 1 mk. / Herman von Geseke dedit 1 mk. / Wolquin Lenpe dedit 1½ mk. / Thomas Ziverdestorp dedit 1 mk. / Goswyn Grot 1 mk.^{a)} //
- [pag. 84] 146. Mysner^{a)}, Eythorn, / Heyno Calis. /
147. /=Ego sublebavi cera 25 capeta. / Item 39 capeta^{a)}=/.
148. Gerlach Hoker / } fideiusserunt infra quidenam unum | representare
Everhardus Stirke / } de falso pice | sub condempcione 100 mk.^{a)} /
149. Item^{a)} nuntiis pro Hermanno Rudin <40^{b)}> frusti magni auri [?] et 20 fl.^{c)} //
150. /=1 mk. tenetur proconsul camerariis^{a)}=/.

140 ^{a)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

¹ Zob. nr 63, przyp. 3.

141 ^{a)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

142 ^{a)} Z prawej strony: /-3-/.

143 ¹ Zob. nr 16, przyp. 12.

144 ^{a)} Z prawej strony nieprawidłowo zapisany wyraz: /-illa-/ (od: illicita).

145 ^{a)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

146 ^{a)} Na marginesie z lewej strony probacje: Misner oraz cztery litery M.

147 ^{a)} Dalej 15 kolumny lewej niezapisana.

148 ^{a)} Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

149 ^{a)} Z lewej strony na marginesie bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 21). ^{b)} Nadpisane nad liczbą: /-30-/. ^{c)} Poniżej w lewym dolnym rogu plama atramentu i probacja: Salutem.

150 ^{a)} Poniżej probacja obrócona o 90 stopni: Salutem! Honoris felix incrementum.

151. /=^{a)}Heninghus Lancow¹ tenetur 3 mk.^{-b)}=/ //
 [pag. 85] 152. Liber computacionis | tempore Johannis Wolraven¹ proconsuli | et^{a)} Pauli Czan² anno | Domini^{b)} M^oCCC^{mo}LXXX [1380], | Hermanni Colberg³, Wynandi | Woyken⁴ etc. /
153. /=^{a)}Notandum Lubbertus Zaeg¹ habet | de pecunia parva communitatis 100 mk. | et pro his tenetur solvere 100 mk. | in grossa pecunia anno LXXXI | Pasche [14 IV 1381]. Datum anno Domini M^oCCC^o[LXXX feria secunda post dominicam Miseri|cordias Domini [9 IV 1380]-^{b)}=/. /
154. /=^{a)}Item domini de Elbingho¹ tenentur 10 mk. minus 1 fer. de | pecunia^{c)} proconsulis pro vino^{-b)}=/. //
- 155a. Item pro rivol 9 sc. et 6 den. / Item 11½ sc. in Marienborch¹. / Item 5 fer.^{a)} et 10 den. pro wino Wernero. / Item 1 mk. ad reysam in Marienborch¹. / Item 2½ mk. 2 sc. et 2 den. pro vino. / Item Wernero 44 den. pro vino. / Item 3 mk. minus 1 fer. pro zintibero. / Item 1½ mk. et 2 sc. magistro generali². / Item 6 mk. minus 1 lot. pro cervisia. / Item <^{b)}7 fer.^{-c)}> ad reysam in Marienborgh¹. / Item Schele Jurien pro cervisia 4½ mk. / Item 5 sc. et decem den. pro vino. / Item Herman Ungher versus Lubic³

151 ^{a)-b)} Wpis obrócony o 90 stopni.

¹ Zob. nr 53, przyp. 5.

152 ^{a)} Z lewej strony wyraz: /-ante-/. ^{b)} Z lewej strony liczba: /-55-/.

¹ Zob. nr 16, przyp. 12.

² Paul Zahn, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1351–1352 (?), członek rady 1352–1368 (?), sędzia 1363, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1368, w latach 1343–1351 posiadał razem z braćmi wieś Osiek (zwaną później Kennade), nadaną przez wielkiego mistrza krzyżackiego Ludolfa Königa, zm. 1381 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 460–461; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 381; Poczet, s. 29).

³ Herman Kolberg, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1357–1359 (?), członek rady 1359–1384, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1384, zm. 1397 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 319–320; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 172; Poczet, s. 31–32).

⁴ Winand Woike (Woyken), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1367–1369, członek rady od 1369, zm. 1380 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 458; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 377).

153 ^{a)-b)} Powyżej linia oddzielająca niniejszy wpis od formuły tytułowej nr 152.

¹ Zob. nr 69, przyp. 1.

154 ^{a)-b)} Wpis połączony linią z innym wpisem z grupy nr 155a, znajdującym się w kolumnie prawej (zob. nr 155a, przyp. d). Dalej 13 kolumny lewej niezapisana. ^{c)} Z lewej strony fragment: /-pro vino-/.

¹ Zob. nr 28, przyp. 1.

155 ^{a)} Z lewej strony wyraz: /-sol.-/ ^{b)-c)} Nadpisane nad fragmentem: /-1 mk. et 8 sol.-/
^{d)} Przedtem linia poprowadzona od wpisu nr 154, znajdującego się w kolumnie lewej (zob. nr 154, przyp. a-b). ^{e)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od formuły podsumowującej. ^{f)} Z prawej strony pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.
^{g)-h)} Nadpisane nad fragmentem: /-1 mk.-/ ⁱ⁾ Pierwotnie liczba: 2½. Wytarta początkowa cyfra jedności. ^{j)} Z prawej strony wyraz /-rumbo-/ [?].

¹ Zob. nr 53, przyp. 4.

² Zob. nr 16, przyp. 4.

³ Zob. nr 16, przyp. 8.

3 fer. Item idem 5 fer. / Item 16 sc. pro speciebus. / Item 5 fer. ad reysam versus Marienborch¹. / Item^{d)} 5 mk. minus ½ fer. pro vino Ludeke Pekel de Elbingo⁴. <Persolverunt>. / Item 4 mk. et 2 sc. pro vino. / Item 1 mk. 10 sc. et 9 den. pro vino. / Item 4 sc. pro peper^{e)}. /

Summatum^{f)}. /

155b. Item 9 sc. pro cervisia. / Item 2 mk. versus Marienborg¹. / Item 7 fer. virge [?]. / Item nuncio Servacio 4 sc. / Item [1] mk. pro cirothecis. / Item 3 mk. et 4 sc. pro speciebus. / Item 1 fer. et 18 den. pro vino horando. / Item 1 fer. nu[n]cio in Lubic³. / Item <g^{h)}-14 sc.^{h)}> Nicolao, cum portavit magistro² allec. / Item 4 mk. et 2 sc. pro allecibus. / Item 10½ sc. pro avena. / Item 4½ mk. pro vino. Item 4½ fer. pro speciebus. / Item 1½ⁱ⁾ mk. versus Marienborg¹. / Item pro speciebus 1 fer. / Item 3 fer. pro^{j)} strumulo. /

Summatum secundo. //

[pag. 86] 156. /=^{a)}Eigbertus Asche tenetur 4 mk. ad cras^{b)}=/.

157. Pecunia^{a)} proconsulis: /

Item 8 mk. minus 1 fer. / Item 56 mk. / Item 33 mk. / Item 300 mk. / Item 22 mk. et 16 sc. / Item 10 mk. / Item 7½ mk. / Item 4 mk. / Item 100 mk. de parva pecunia commentata. / Item 6 mk. et 10 sc. / Item 10 mk. et 8 sc. / Item 16½ mk. / Item 100 mk. de parva pecunia commentata. / Item 17 mk. minus 4 sc. / Item 40 mk. / Item 4 mk. minus 6 sol. / Item 8½ mk. et 1 sc. / Item 20 mk. / /=Item 9 mk. 10 sc. et 3 den.=/ / Item 7 mk. et 7 sc. et ½ fer. / Item 17 mk. minus 2 sc. / Item 2 mk. / Item centum mk. de parva pecunia commentata. / Item 30 mk. / Item 70 mk. Item 16 mk. / Item 8 mk. minus 4 sc. / Item 16 mk. / Item 100 mk. de parva commentata pecunia. / Item 5½ mk. et 2 sc. / Item 12½ mk. et 1 sc. / Item 10 mk. / Item 20 mk. minus 1 fer. / Item 6 mk. Item 2 mk. / Item 3 mk. et 7 sc. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 10 mk. / Item 19½ mk. et 1 sc. / Item 7 <mk.> minus 1 fer. /

^{b)}Summa prima 1233 mk. et 15 sc.^{c)} //

158. Pecunia proconsulis: /

Item 4 mk. minus 8 sc. / Item 115 mk. de parva pecunia commentata. / Item 9 mk. / Item 17 mk.^{a)} / Item 10 mk. / Item 11½ mk. / Item 30 mk. 7 sc. et 10 den. / Item 50 mk. / Item 45 mk. / Item 27 mk. / Item 3 mk. minus 8 sc. / /-Item 40 - - - -/. / Item 13 mk. / Item 28 [mk.] et 1 fer. / /-Item 8 sc. ad purgandum domicinam-/. / Item 33 mk. minus 2 sc. / Item 24 mk. /

⁴ Zob. nr 28, przyp. 1.

156 ^{a)-b)} Wpis umieszczony przy krawędzi górnej, wyśrodkowany, bez zachowania układu kolumn.

157 ^{a)} Z lewej strony litera P. ^{b)-c)} Na marginesie z lewej strony formuły podsumowującej: 33 sc.

158 ^{a)} Z lewej strony wyraz: /-sc.-/ ^{b)} Z lewej strony zmaszana cyfra dziesiątek. ^{c)} Z lewej strony cyfra: /-10-/. ^{d)} Dalej 15 kolumny prawej niezapisana.

Item 100^{b)} mk. et 15 sc. / Item 27 mk. / Item 22 mk. / Item 5 mk. / Item 41 mk. / Item 22 mk. minus 8 sc. / Item 42^{c)} mk. et ½ fer. / Item 13 mk. / Item 11½ mk. / Item 37 mk. minus 1 lot. / Item 150 mk. / Item 10 mk. et 1 fer. / Item 23 mk. / Item 13 mk. / Item 37 mk. minus 1 fer. / 30. /

Summa secunda 946 [mk.] et 1 fer.^{d)} //

[pag. 87] 159. Distributa generalia: /

159a. Item 11 fer. et 2 sol. pro cervisia. / Item 2 sc. pro furfure bubulco. / Item ½ mk. et 4 den. pro strumulo. / Item ad purgandum valvam antiquam S[ancti] | Spiritus¹ 8 sc. / Item 8 sc. et 11 den. pro oleo. / Item 23 sc. pro carbonibus. / Item 4 sc. bubulco, cum tulit | tauros^{d)}. / Item 15 sc. pro therebinto ad curiam². / Item 8½ mk. et 2 sc. Bernardo. / Item 9 sc. et 10 den. pro precio diurno. / Item 1 mk. et 5½ <sc.> pro strenghe. / Cuncze^{b)} Pegow tenetur 4 mk. <Persolvit^{c)}>. / Item 8 sc. pro precio diurno. / Item 2 sc. pro precio diurno. / Item Dargan 1 fer. pro schuvekaren. / Item 20 sc. to den wagen to beslan. / Item 9 fer. et 1 sc. pro tauris. / Item vigilibus 2½ mk. Pasche. / Item 2 sol. pro precio dyurno. / Item Dargan 1 fer. pro schuvekarren. / Item familie ad oblaciones Pasce | 26 sc. / Item ½ fer. pro bicariis. / Item 7 sc. et 1 mk. pro tauris. / Item 1 fer. pro schuvekarren Dargan. / Item 8 sol. pro clavibus ad pretorium³. / Item ½ mk. Woczmer et Petro Woken. / Item 5 sc. pro precio dyurno. / Item 1 mk. pro clavis et 8 den. / Item 4 sol. pro precio diurno. / Item 300 <mk.> versus Ma[r]jienborg⁴ magistro⁵. / Item 5½ sc. pro capisteriis. / Item pro ferro 7 fer. / Item pro clavis 2½ sc. / Item 1 lot. pro clavis. Item ½ fer. angaria. / Item 2 mk. notario ad vestes. // Item laborantibus [s] ½ mk. / Item 11 sc. vor strenghe.

159 ^{a)} Za wyrazem linia wiodąca do prawej krawędzi lewej kolumny. ^{b)} Na marginesie z lewej strony bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 22). ^{c)} Na wyrazie plama atramentu. ^{d)} Dalej słowo: Item. ^{e)} Na marginesie z prawej strony pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^{f)} Plama atramentu na końcówce wyrazu. ^{g)} Z lewej strony na marginesie wewnętrznym bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 22). ^{h)-i)} Wpis umieszczony przy dolnej krawędzi strony, wyśrodkowany, bez zachowania układu kolumn. ^{j)} Z lewej strony cyfra: /-10-/. ^{k)} Nazwisko poprawione. ^{l)} Z lewej strony fragment: /=Item 20 - - -/. ^{m)} Pierwotnie liczba: 16. Z prawej strony skreślona cyfra jedności. ⁿ⁾ Z lewej strony fragment: Item pro - - -. ^{o)} Dalej 15 kolumny prawej niezapisana.

¹ Brama Ludwisarska (niem. Glockentor), brama w zachodniej linii murów Głównego Miasta Gdańska, u wylotu ul. Świętego Ducha, zwana pierwotnie starą Bramą Świętego Ducha (antiqui Spiritus Sancti), w jej skład wchodziło również przedbramie i pomost zbudowany nad fosą, zburzona w 1803 (SRP 4, s. 351; Ranisch Beschreibung, s. 57; Stephan Danzig, s. 102; Stankiewicz Fortyfikacje, s. 347, 361; Keyser Baugeschichte, s. 173).

² Zob. nr 16, przyp. 2.

³ Zob. nr 16, przyp. 13.

⁴ Zob. nr 53, przyp. 4.

⁵ Zob. nr 16, przyp. 4.

/ Item pro clavis 2 mk. et 1 sol. / Item 2 mk. pro scuffelen. / Item 20 sc. pro vectura laterum Ysenhude. / Item pro cleester 8 sol. ad pretorium³. / Item 6½ sc. Rammenstok. / Item 10 mk. Tidemanno de Lowenborg. / Item 2 mk. et 8 sol. pro clavis. / Item domino Johanni Pellifici 5 mk. census. / Item 3 mk. et 9 sc. pro tauris. / Item 10 sc. minus 1 sol. pro strenghe. / Item 4 sc. den piler to leghen hinden in dem raithus³. / Item domino Ludolfo 10 mk. / Item 8 sc. percatoribus. / Item 8 sc. dat hus to richten by den monchen⁶. / Item pro precio dyurno 5 sc. minus 10 den. / Item 19½ sc. pro lapidibus, que veneverunt de | Gotlande⁷ ad cran⁸. / Item 1 lot. pro telis. / Item 11½ sc. vor clester. / Item 10 mk. pro panno servorum. / Item nauclero, qui portavit lapides de Gotlande⁷ | 4 mk.^{d)} / Item ½ mk. pro carbonibus^{e)}. / Item 10 sc. pro caseis^{f)}. / Item 20 sc. et 10 den. pro therebinto. / Item domino Johanni Polen⁹ 30 mk. / Item Borchhen 4 mk. / Item 17 mk. minus 2 sc. pro avena. / Item 2 sc. vor brughen. / Item 1 sc. pro clavis. / Item 22 sc. familie bibales. / Item^{g)} tenetur Cuncze Pegow 3 mk. et 10 sc. <Persolvit>. / Item sartori 1 mk. et 8 sc. pro sartura. / Item 10 mk. illis, qui negociati fuerunt | pro seductoribus. / Item 3 mk. et 9 sol. pro lignis Johanni Korsener. / Item 30 mk. pro lignis her Jacies. / Item Nicze von Czyten 70 mk. pro lignis. / Item Niczen eidem pro lignis 16 mk. / (=h)-Item 4 mk. pro lapidibus in Gotlandia⁷⁻ⁱ⁾=/ . // [pag. 88] Item 5 sc. et 5 den. pro clester. / Item 16 sc. ad cerdonizandum cutem. / Item 1 fer. pro schuvekarren. / Item 1½ mk. et 2 sc. pro vinkenogen | domino Jacobo David. / Item 13 sc. pro clester. / Item 20 mk. minus 1 fer. pro lapidibus in Gotlandia⁷. / Item 3 mk. magistro Ulrico. / Item 1 mk. et 10 sc. pro schuffelen. / Item 11 mk. et 9 sc. pro cimento. / Item ½ mk. pro strenghe. / Item 10 sc. pro panibus. / Item 17 sc. et 8 den. pro clester. / Item 3½ mk. pro ludulis. / Item 2½ sc. knarholt to halen | von der wesen. /

Ⓒ = Summa prima 612 mk. | minus 1 fer. /

159b. Item 7 fer. ad purgandum fontes. / Item 6 sol. ad trahendum baculos | per cannalia fontium. / Item 4 sc. pro precio dyurno. / Item 17 sc. ad faciendum Kubrughen¹⁰. / Item 9 sol. pro delen up to waschen. / Item 20 sc. pro lapidibus. / Item 65ⁱ⁾ sc. pro cervisia. / Item 10 mk. Hildebrando Molner^{k)} | pro censu. / Item 1½ mk. et 1 sc. ad anferendum | latera in Richenbergh¹¹. /

⁶ Chodzi tu o bliżej nieokreślony dom znajdujący się w sąsiedztwie klasztoru Dominikanów i kościoła św. Mikołaja na terenie tzw. dzielnicy świętojańskiej Głównego Miasta.

⁷ Zob. nr 63, przyp. 4.

⁸ Zob. nr 132, przyp. 1.

⁹ Zob. nr 306, przyp. 8.

¹⁰ Most Krowi (niem. Kuhbrücke), most nad Motławą między Bramą Krowią u wylotu ul. Ogarnej a terenami spichrzów, zbudowany w latach 1379–1380 (Keyser Baugeschichte, s. 134, 181, 315).

¹¹ Bogatka (niem. Reichenberg), wieś w gminie Pruszcz Gdański, pow. gdański, woj. pomorskie, w okresie panowania zakonu krzyżackiego należąca do wójtostwa

Item Nicolao Konostowicz 20 mk. / Item 5 sc. pro precio diurno. / Item 23 sc. vemeystern. / Item 26 sc. holt up to slan. / Item 10 sc. pro balgin. / /=Item 3½ mk. minus 1 sol. pro lignis | rone=/. / Item ½ mk. et 20 den. pro therebinto. / Item 19 sc. pro censu possesso ex parte | Groven. / Item ½ mk. pro fundibulis. / Item 22 sc. pro pudeln. / Item 13½ sc. pro touwe. // Item 13 sc. pro cervisia. / Item 4 sc. cursori de Sunde¹². / Item Petro Woken et eius socio 1 mk. / Item ½ fer. ad faciendum cannale. / Item 14 mk. et ½ fer. pro avena. / Item^{d)} 20 sc. calbreker. / Item 5 mk. pro plumbo et 5 sc. / Item pro clavibus 4^{or} mk. / Item 4 sc. vigilibus. / Item ½ fer. carpentariis. / Item 15 sc. pro ferro Hinrico fabro longo. / Item ½ fer. pro pudenlen. / Item 3 mk. pro sparkalc. / Item ½ mk. ad medicandum equos. / Item 8 mk. pro 2 equis. / Item 8 sol. pro precio diurno. / Item 7 sc. et 6 den. pro cementi libracione. / Item 16 sc. pro sperlaken. / Item 16 mk. pro lapidibus de Gotlandia⁷. / Item 10 sc. pro stenbrughe. / Item pro roddelsten 3 fer. / Item vor balgen 6½ sc. / Item 12 sol. pro precio dyurno. / Item^{d)} 4½ mk. pro panno servorum. / Item 15^{m)} mk. pro lapidibus ecclesie. / Item 8 sc. pro reparacione cifi. / Item 3½ sc. ad superportandum lapidem. / Item 18 sol. dachlon. / Item 2½ mk. vigilibus. / Item 11 sc. et 13 den. pro dachtegel. / Item 13 sol. pro urnis. / Item 4 mk. 2 sc. et 8 den. pro panno ad sperla[ken]. / Item ½ mk. Borchon ad vestes. / Item 7 fer. ad purgandum fontem minus 1 sol. /

Summaⁿ⁾ secunda 135 mk.^{o)} //

[pag. 89] 160. Pro avena Godeken: /

Item 4 mk. super computacione. / Item 20 mk. /

Summatum secundo^{a)}. //

[pag. 90] 161. Bumeyster: /

Item 3 fer. / Item 3 mk. ad fossam. / Item 13 mk. minus 4 sc. pro lateribus de Richenberg¹. / Item 11 <sc.> pro daner. / Item 16 sc. ad fossam². /

grabińskiego, wspomniana po raz pierwszy w 1346 (SGKP 10, s. 70; Freytag Danziger Werder, s. 68, 75).

¹² *Stralsund, miasto w Niemczech, w kraju związkowym Meklemburgia-Pomorze Przednie, w 1234 otrzymało przywilej lokacyjny na prawie lubeckim, początkowo pod panowaniem księstwa rugijskiego, od 1325 w księstwie wologoskim, członek Związku Hanzeatyckiego (F. Adler, Stralsund, Stadtkreis, w: Deutsches Städtebuch 1, s. 244–247; Lexikon Städte und Wappen der Deutschen Demokratischen Republik, hg. von H. Göschel, Aufl. 3, Leipzig 1985, s. 440–441; R. Schmidt, Stralsund, w: LexMA 8, szp. 210–211; E. Bahr, K. Conrad, Stralsund, w: Handbuch Mecklenburg Pommern, s. 292–298; K. Fritze, Entstehung, Aufstieg und Blüte der Hansestadt Stralsund, w: Geschichte der Stadt Stralsund, hg. von H. Ewe, Weimar 1984, s. 9–102).*

160 ^{a)} Dalej pag. 89 i kolumna lewa pag. 90 niezapisane.

161 ^{a)} Pierwotnie liczba: 60 [?]. Cyfra poprzedzająca cyfrę dziesiątek wymazana. ^{b)} Dalej pag. 91 niezapisana. Na niej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Zob. nr 159, przyp. 11.

Item 2 mk. ad fossam². / Item 5 sc. tegeler. / Item 3 mk. ad fossam². / Item 3½ mk. minus 1 sol. pro roboribus scissibus. / Item 16½ mk. et 10^{a)} sc. et 10 den. pro roboribus. / Item Jo[hanni] 13 mk. et 10 sc. / Item 2½ mk. ad pretorium³. / Item 3 mk. Item 2 mk. / Item 21 sc. pro daner. / Item 1 mk. ronen up to slan. / Item 2 mk. ad fossam². / Item 1½ mk. et 1 sc. ad anferendum latera in curiam⁴. / Item 2 mk. ad pretorium³. / Item ½ mk. pro clester. / Item 2 mk. 4 sc. 6 den. pro ferro Jo[hanni] Polen⁵. / Item pro plumbo 2½ mk. 8 sc. Johanni Polen⁵. / Item 13 sc. ad ferendum latera. / Item 2 mk. Petro Vorstenow⁶. / Item 2 mk. ad pretorium³. / Item 7 mk. et 8 sc. pro lateribus de Richenbergh¹. / Item 1 mk. Item 1½ mk. buwmeyster. / Item 10 sc. vor clester. / Item 9 mk. pro cemento. / Item 1½ mk. ad valvam. / Item 1 mk. / Item domino Reynero Hitvelt⁷ 4½ fer. ad pretorium³. / Item 1 mk. ad valvam. / Item 5 mk. minus 2 sc. pro plumbo. / Item 10 mk. et 8 penninge pro lateribus in Damerow⁸ | Mewes Zevelt. / Item 2 mk. et 1 sc. pro plumbo ad cannale pretorii³. / Item 1 mk. bumeyster. / Item pro equo 8 mk. Petro Vorstenow⁶. / Item 6½ mk. et 5 sc. et 3 den. pro rodenholt, | pro 107 lignis. / Item 1 mk. / Item 30 mk. pro equis. /

Summa secunda 186 mk. minus 1 sc.^{b)} //

[pag. 92] 162. Angaria: /

162a. Item 20 den. ad sufferandum equos. / Item 9 sc. et 9 den. pro precio dyurno. / Item 40 den. pro precio diurno. / Item ½ fer. servis fabrorum ad mittendum sagwinem [s] equis. / Item 1 sc. Item 16 den. Item 4 sc. / Item 1 fer. ad portandum servis. /

Computatum^{a)} primo. /

162b. Item 1 fer. angaria ad superportandum. / Item ½ mk. balen. / Item ½ mk. balen. / Item ½ fer. et 10 den. / Item ½ mk. pro cingulis equorum. / Item 4½ sc. / Item 1 fer. Item 1 sc. pro implendo kulen. / Item 1 fer. ad medicandum equos. / Item 4 sol. / Item 8 sol. pro precio diurno. / Item 4 sc. / Item 9 sc. pro diversis. / Item nuncio in Elvingho¹ [1] fer., quid portavit pecuniam. / Item ½ fer. servis fabrorum. / Item 1 lot. pro diversis. / Item 2 sc. minus 4 den. Nicolao. /

Summatum secundo^{b)}. //

² Zob. nr 39, przyp. 3.

³ Zob. nr 16, przyp. 13.

⁴ Zob. nr 16, przyp. 2.

⁵ Zob. nr 306, przyp. 8.

⁶ Peter Fürstenau (Vorstenow), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1374–1375, członek rady 1375–1397, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1397, zm. po 1404 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 271; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 108; Poczet, s. 34–35).

⁷ Zob. nr 20, przyp. 3.

⁸ Zob. nr 16, przyp. 10.

162 ^{a)} Za wyrazem linia pociągnięta w prawo do prawej krawędzi kolumny lewej. ^{b)} Dalej 13 kolumny lewej i kolumna prawa niezapisane.

¹ Zob. nr 28, przyp. 1.

[pag. 93] 163. Aurigis: /

163a. Item 3 fer. / Item 3 fer. et 8 den. / Item 3 fer. et 20 den. / Item 25 sc. et 1 sol. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 1 mk. et 7 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 26 sc. / Item 26 sc. et 10 den. / Item 4 sc. bibales Penthecostes [13 V 1380]. / Item 25 sc. Item $\frac{1}{2}$ fer. pro nutricione [?] equorum. / Item 1 mk. et 1 sc. et 1 sol. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. /

Computatum. Summatum primo.

163b. ^{a)}Item $4\frac{1}{2}$ fer. et 1 sol. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 27 sc. / Item 26 sc. / Item 25 sc. et 20 den. / Item 26 sc. / Item 25 sc. / Item 27 sc. et 6 den. cabelgarn. / Item 27 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item $21\frac{1}{2}$ sc. ^{b)} /

Summatum secundo. //

164. Stenbreker: /

164a₁. Tideke Begherow 16 sc. et $5\frac{1}{2}$ den. persolvit. / Item 16 sc. et 6 den. persolvit.

Summatum^{a)}. /

164a₂. Item 4 sc.

Summatum^{a)}.

164b₁. Ticze 14 sc. et 1 [den.] [?] persolvit.

Summatum^{a)}. /

164b₂. Item 11 sc. minus 3 den. <Persolvit>. Item 14 sc. et 1 sol. persolvit.

Summatum secundo. /

164c. ^{b)}Michel Wlf $\frac{1}{2}$ fer. tenetur. / Item $\frac{1}{2}$ mk. et 8 [den.] [?] dedit. <Persolvit^{c)}>. /

Summatum^{d)}. /

164d. Hincze stenbrugher $\frac{1}{2}$ fer. <Persolvit>. / Item 6 den. persolvit. Item 2 sc. tenetur. <Persolvit>. Item tenetur 2 sc. <Persolvit>. / Item 3 sc. et 6 den. persolvit. Item 3 sc. minus 9 <den.> persolvit. / Item tenetur $\frac{1}{2}$ fer. Item 1 fer. persolvit^{a)}. /

164e₁. Rammeskop 4 sc. minus 1 sol. persolvit. / Item 7 sc. et 6 den. persolvit. Item tenetur $\frac{1}{2}$ fer. Item $\frac{1}{2}$ fer. tenetur. <Persolvit>. / Item 23 sc. et 6 den. persolvit.

Summatum primo^{a)}.

164e₂. C Item $\frac{1}{2}$ fer. <Persolvit>. Item 1 mk. 5 sc. et 1 sol. persolvit. / Item tenetur $\frac{1}{2}$ fer. <Persolvit>. Item 1 mk. persolvit. Item 2 sc. tenetur. <Persolvit>. /

163 ^{a)-b)} Z lewej strony kropki, będące śladem czynności rachunkowych.

164 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca powyższe wpisy od pozostałych. ^{b)-c)} Pod wpisami linia wiodąca do formuły podsumowującej po prawej stronie. Poniżej niniejszej grupy wpisów pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^{d)} Formuła podsumowująca umieszczona po prawej stronie wpisów. ^{e)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od niezapisanej przestrzeni pisarskiej.

Item 2 sc. tenetur. <Persolvit>. Item 21½ sc. Item 14 sc. et 1 sol. / Item 2 sc. tenetur. <Persolvit>.

Summatum secundo^{e)}. //

[pag. 94] 165. Stenbreker: /

165a₁. Petrus Klodow tenetur 4 sc. <Persolvit>. / Item 15 sc. pro cimento et lapidibus persolvit. / Item tenetur 2 sc. <Persolvit>. Item 7^{a)} [sc.] et 6 den. Persolvit. / Item tenetur 2 sc. <Persolvit>. Item 10 sc. et 1 sol. persolvit. / Item tenetur 2 sc. Item tenetur 2 sc. <Persolvit^{b)}>. /

Summatum primo. /

165a₂. Item ½ <fer.^{c)}> persolvit. / Item 11 sc. persolvit. Item tenetur 2 sc. Item 2 sc. tenetur. /

Summatum secundo^{d)}. /

165b. Nicolaus Schutte 4½ sc. et 1 den. / Item eidem 9 sol. pro cimento. <Persolvit>. / Item tenetur 4 sc. <Persolvit>. Item 4½ sc. et 1 den. persolvit^{e)}. /

Summatum^{f)}. /

165c. Jekel von Dirsow ½ fer. persolvit. / Item 7 sc. minus 1 sol. persolvit. / Item 6½ sc. persolvit pro lapidibus. Item 5 sc. et 1 sol. | den. pro cimento. Item tenetur 2 sc. <Persolvit>. Item ^{g)}tenetur 2^{-h)} sc. Persolvit. / Item 3½ sol. persolvit. Item 4 sc. persolvit. Itemⁱ⁾ | 8 sc. persolvit. /

Summatum^{j)}. /

165d. Kuncze Beme ½ fer. minus 10 den. persolvit^{k)}. //

165e. Bomgarde: /

Item 9^{l)} sc. pro lapidibus persolvit. / Item 14 sc. et 1 sol. pro cimento. <Persolvit>. /

Summatum^{l)}. /

165f. Mathias ½ fer. persolvit. / Item ½ fer. persolvit pro lapidibus^{m)}. /

Summatumⁿ⁾. /

165g. Nicze Wyse ½ fer. persolvit. / Item 8 sc. persolvit^{o)}. /

Summatum^{p)}.

165 ^{a)} Pierwotnie liczba: 8. Starta cyfra jedności z prawej strony. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca powyższe wpisy od pozostałych. ^{c)} Nadpisane nad wyrazem: /-mk.-/ ^{d)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej 15 kolumny niezapisana. ^{e)} Poniżej linia oddzielająca powyższe wpisy od formuły podsumowującej. ^{f)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana. ^{g)-h)} Kolejność wyrazów przestawiona. ⁱ⁾ Z prawej strony wyrazy: /-1 sol.-/ ^{j)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{k)} Poniżej wpisu linia. ^{l)} Pierwotnie liczba: 19. Starta cyfra dziesiątek z lewej strony. ^{m)} Formuła podsumowująca umieszczona po prawej stronie wpisów. Poniżej linia oddzielająca grupę wpisów od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej 14 kolumny prawej niezapisana. ⁿ⁾ Pod wpisami linia wiodąca do formuły podsumowującej po prawej stronie. ^{o)} Dalej 15 kolumny prawej niezapisana. ^{p)} Wyraz powtórzony pod linią. Dalej 14 kolumny prawej niezapisana. ^{q)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od dalszej przestrzeni pisarskiej.

165h. Kunspel 4 sc. minus [1] sol. persolvit. <Dederunt^{g)}>.

166. Summa prima 30 mk. | et 3 fer. //

[pag. 95] 167. Magistri structure^{a)}: /

167a. Item Dargan 7 sc. pro schuveker. / Item tenetur idem 1 fer. de antiqua computacione. / Item 3 sc. ad mensurandum avenam. / Item ½ mk. magistri structure. / Item ½ mk. magistris structure. / Item Dargan 9 sc. pro schu. / Item magistro Gruwel 12 mk. / Item^{b)} 16 sc. pro latera anferendo | in Damerow¹. Item 1½ mk. pro anferendo latera. / Item 1 mk. ad anferendum latera de Da[merow¹]. / Item 15 sc. pro schuvekarren Dargan. Persolvit. / Item Nicolao dem grever 1 mk. / Item magistro Gruwel 6 mk. / Item 10 sc. minus uno sol. pro anferendo latera de Da[merow¹]. / Item 4 sc. pro møes. Item 7½ fer. pro | ronen up to slan^{c)}. / Item 8 sc. pro moes. Item 10 sc. vor clester. / Item 2 mk. pro holt up to slan. / Item 5 fer. Petro Vorstenow². / Item 1 mk. Petro Vorstenow². / Item magistris structure 1½ mk. / Item magistris^{d)} structure 2 mk. / Item 4 mk. minus 6 sol. pro roboribus | scissibus. Item 1½ mk. domino Petro². / Item 1 mk. ad pontem Sancti Spiritus³. / !=Item 9 mk. 10 sc. et 3 den. pro snyderonen=/ / Item 7 mk. et 7 sc. et 3 den. / Item pro snideronen 17 sc. / Item magistro Gruwel 4 mk. / Item 4 sc. pro dividendo lapides. / Item 2 mk. Item 8 sc. ad frangentes [?]. / Item 2 mk. lapides Clodow. / Item 1 mk. Petro Vorstenow². / Item 16 sol. pro ysennagil. / Item 4½ fer. ad anfe[re]ndum latera in Richenberg⁴. / Item 10½ sc. ungelenzen vor tegelladen. / Item 5½ sc. Clodow ad dividendum lapides. / Item 2 mk. holt up to slan. / Item 2 mk. ad fossam⁵.

167 ^{a)} Linia pociągnięta od nagłówka do wpisu z kolumny prawej (zob. nr 167d, przyp. h-i).

^{b)} Na marginesie z lewej strony: /-Wyllam-/ Wollin. ^{c)} Z prawej strony fragment: /-Item sc.-/ ^{d)} Na wyrazie plama atramentu. ^{e)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{f)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od formuły podsumowującej.

^{g)} Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od następnego wpisu. ^{h)-i)} Do wpisu pociągnięta linia wiodąca od nagłówka z kolumny lewej (nr 167, przyp. a). Pod wpisem 14 kolumny lewej niezapisana. ^{j)-k)} Nad wpisem linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od przestrzeni pisarskiej znajdującej się powyżej. Nad nią pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^{l)} Z prawej strony fragment: /-1 fer.-/ ^{l)} Formuła podsumowująca powtórnie wpisana z prawej strony grupy wpisów. Poniżej formuły linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{m)} Pierwotnie liczba: 13½. ⁿ⁾ Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{o)} Wyraz wpisany pod wpisem. ^{p)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{q)} Formuła podsumowująca wpisana po prawej stronie niniejszej grupy wpisów. ^{r)} Wyraz umieszczony pod wyrazem: /-sc.-/.

¹ Zob. nr 16, przyp. 10.

² Zob. nr 161, przyp. 6.

³ Zob. nr 159, przyp. 1.

⁴ Zob. nr 159, przyp. 11.

⁵ Zob. nr 39, przyp. 3.

Item 8 mk. holt up to bringen. / Item 2 mk. Petro Worste[n]ow². / Item 1 mk. Petro Worstenow². / Item Petro Vorstenow² 1½ mk. / Item 1½ mk. / Summatum prima. //

167b. Ad pretorium⁶ 4 sc. Item 2 mk. et 8 sc. | ad pretorium⁶ pro ludulis^e). /

167c. Item 2 mk. Petro Vorstenow² ad fossam⁵. Summatum^f). /

Summatum^g). /

167d. /=^h)-Item 3 fer.-ⁱ)=/ /

167e₁. ^j)-Item Ysenhude 1 mk. pro anferendum latera^{-k}). / Item Ysenhude 20 sc. pro anferendo latera. / Item 12½ sc. eidem. / Item 10 sc. pro anferendo latera. / Item 10 sc. Item 20 sc. Ysenhude. / Item^l) super computacione 4 sc. <Persolvit>. / Item 20 sc. persolvit. Item 15 sc. Item 15 sc. / Item 22½ sc. Item 1 mk. et 3½ sc. / Item 1 mk. et 8 sc.

Summatum^l). /

167e₂. Item 20 sc. Item 9 sc. Item 18½ sc. Item 15 sc. / Item 19 sc. Item 20 sc. [Item] 2 mk. minus 4 sc. Item 23 sc. / Item 5 fer. Item 22 sc. Item 20 sc. Item 21½^m) sc. Item 20 sc. / Item 12½ sc.

Summatum secundoⁿ). /

167e₃. C Helmico ½ mk. ad scindendum latera. <Persolvit^o>. / Item 8 sc. ad trudendis sparkalc. <Persolvit>. / Item 1 fer. persolvit. Item ½ mk. persolvit. /=^r)-Item 1 fer.=/ / Item 6½ sc. Item ½ fer. Item 1 fer. et 1 sol.^p) /

Summatum^q). /

167e₄. C Item 9 sc. Item 4 sc. persolvit. Item 4 sc. tenetur. <Persolvit>. / Item 1 fer. Item 14 sc. persolvit. Item 1 fer. <Persolvit>. / Item 15 sc. ad trudendum cementum persolvit. / Item 1 fer. Item 9 sc. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 9 sc. Item 9 sc. Item 1 fer. Item 1 <fer.^r> / Item 1 fer. Item 1 fer. Item 4½ sc. /

Summatum secundo. //

[pag. 96] 168. ^a)-Nicolao fabro^{-b}): /

168a. ^c)-Item 2½ mk. 5½ sc. et 3 den. pro ferro^{-d}). / Nicolaus^e) smet tenetur 1 mk. antiquis [s]. <Persolvit>. / Item 15 sc. minus 1 sol. <Persolvit>. / Item tenetur 1 libram <navigalem> ferri et 4 libras livo[nicas]. <Persolvit>. / Item tenetur 1 libram navigalem ferri, 1 libram | livonicam et 1 libram markpunt. <Persolvit>. / Item 9 sc. et 6 den. <Persolvit^f>. /

168b. Item tenetur 1 mk. Concessimus. <Persolvit>. / Item tenetur 1 libram navigalem, 8 livespunt^g) | minus 4 markpunt. <Persolvit>. Item <tenetur>

⁶ Zob. nr 16, przyp. 13.

168 ^a)-^b) Na marginesie z lewej strony bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 24). Poniżej nagłówka II2 kolumny niezapisana. ^c)-^d) Powyżej linia oddzielająca niezapisaną przestrzeń pisarską od niniejszej grupy wpisów. ^e) Litera inicjalna z wizerunkiem głowy ludzkiej (zob. ryc. 24). ^f) Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^g) Z prawej strony wyraz: <Persolvit>. ^h) Nadpisane nad liczbą: /-5½-/. ⁱ) Poniżej linia.

1½ mk. 3½ sc. <Persolvit>. / Item 1 libram navi[galem] et 4 markpunt. <Persolvit>. / Item 1 libram navi[galem] minus 4 markpunt. <Persolvit^{f)}>. / 168c. Item 4 mk. minus 2 sc. minus 5 den. <Persolvit^{f)}>.

168d. Item 2 mk. et 28 den. <Persolvit>. / Item 1½ mk. et 4 sc. minus 4 den. <Persolvit>. / Item 5½ mk. <et 5 sc.> pro ferro illi in libra^{f)}. /

168e. Item 2 mk. et 6 sc. persolvit. Item 2½ mk. pro ferro | et 23 den. Item Nicolaus smit tenetur 1 mk. / Item Nicolao <4½^{h)}> mk. Item pro ferro 6½ | mk. et 5 sc. illi in libra pro ferro. / Item Claus smede 2 mk. 9 sc. et 7 den. / Item pro ferro 3 mk. 4 sc. et 10 den. illi in libra. / Item Nicolao fabro 3 mk. 4 sc. et 11 den. <Persolvit>. / Item pro ferro [1] mk. 9 sc. 11 den. / Item Nicolao 8 sc. et 1 mk.ⁱ⁾ //

169. Serratoribus^{a)}: /

169a. Item 1½ mk. et 5 sc. / Item 3 mk. et 3 sol. / Item 17 sc. et 8 den. / Item tenetur 1½ mk. Concessimus delen. / Item 1½ mk. et 4 sc. pro lacte. / Item 1½ mk. super computacione persolvit. / Item 8 sc. et 1 mk. persolvit. / Item 1 mk. Item 2 mk. minus 4½ sol. persolvit. / Item 1½ mk. <et 2 sc.> serratoribus plumbulum. / Item 1½ mk. et 2 sc. / Item 1 mk. et 4 sol. / Item 1 mk. 4 sc. et 1 sol. /

Summatum^{b)}. /

169b. Item 5 fer. / Item 1 mk. 16 sc. et 6 den. / Item 1 mk. <Persolvit>. / Item 21 sc. <Persolvit>. / Item 2 mk. et 4 sc. <Persolvit>. / Item 2 mk. minus 4 sol. / Item 1½ mk. et 4 sc. / Item 2 mk. et 8 sc. / Item tenetur super computacione 1½ mk. <Persolverunt>. / Item 7 fer. Item 7 fer. et 3 sol. / Item 6^{c)} fer. tenetur super computacione. <Persolverunt>. / Item 2½ mk. et 3 sol. persolverunt. /

Summatum secundo^{d)}. //

[pag. 97] 170. Carpentariis: /

170a. Item ½ fer. / Item 5½ fer. et 8 den. / Item 5 sc. / Item 13½ sc. ad pretorium¹. / Item 17 sc. ad faciendum mediastinum. / Item 1 sol. bibales. / Item 4 sc. et 1 den. / Item 8 sc. / Item 4 sc. et 1 den. pro - - -. / Item 17 sc.^{a)} /

Summatum. /

170b. Item 2 mk. et 10 den. / Item 7 sc. minus 10 den. / Item 5 fer. et 1 sc. / Item 5½ fer. / Item 5 fer. Item 1½ mk. et 1 sc. / Item 7 sc. / Item 20 sc. / Item 7 sc. et 5 den. / Item 3 fer. / Item 22 sc. et 10 den. / Item 23 sc. / Item 1 mk. et ½ sc. / Item 1 mk. 7 sc. / Item 16½ sc. / Item ½ mk. / Item ½ mk. /

Summatum secundo^{b)}. //

169 ^{a)} Nagłówek obramowany. ^{b)} Poniżej i powyżej formuły podsumowującej linie oddzielające ją od wpisów. ^{c)} Pierwotnie liczba: 2. ^{d)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

170 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od formuły podsumowującej. ^{b)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

171. Item pro lapidibus 1 mk. / Item 2 mk. pro lapidibus. / Item 2 mk. pro lapidibus^{a)}. //

[pag. 98] 172. Ad pontem: /

Item ½ mk. Item ½ mk. / Item 5 fer. ad pontem. / Item ½ mk. ad pontem.

Item ½ mk. / Item 2 mk. Item 1 mk. et 5 sc. / Item ½ mk. ad pontem. /

Item ½ mk. Vorstenow¹. / Item 7 fer. et 1 sc.^{a)} /

Summatum^{b)}. /

173. ^{a)}Ad pontem circa valvam Late platee^{1-b)}: /

Item ½ mk. Item 2 mk. / Item 5 fer.

Summatum^{c)}. //

174. Magistro Hinrico¹ ad pretorium²: /

174a. Item 4 mk. Item 4 mk. / Item 5 mk. Item 4 mk. / Item 4 mk. Item

4 mk. / Item 3 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 5 mk.

Summatum^{a)}. /

174b. C Item 5 mk. / Item 5 mk. / Item 6 mk. / Item 6 mk. / Item 4 mk. / Item

4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 4 mk. / Item 6 mk. / Item

2 mk. / Item 4 mk. Item 1 fer. pro diversis. / Item 4 mk. Item 4 mk. / Item 4 mk. /

Summatum secundo. /

175. Ad fossam¹: /

Item 2 mk. Item 2 mk. Item 3 mk. / Item 2 mk.^{a)} /

176. Item 2 mk. ad valvam^{a)}. /

177. Summa prima 235 mk. et 14 sc.^{a)} /

178. ^{a)}Item 2 mk. Item 2 mk. Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / <Item

2 mk.> / Item 3 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk.^{-b)} /

Summatum secundo. //

171 ^{a)} Poniżej dwie linie oddzielające niniejszą grupę wpisów od niezapisanej przestrzeni pisarskiej oraz pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Dalej kolumna prawa niezapisana.

172 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od formuły podsumowującej. ^{b)} Formuła podsumowująca wpisana na miejscu wpisu: /-Item 5 fer. ad pontem Ample platee-/.
¹ Zob. nr 161, przyp. 6.

173 ^{a)-b)} Powyżej nagłówka linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od niezapisanej przestrzeni pisarskiej. Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.
¹ Zob. nr 16, przyp. 6.

174 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych.
¹ Zob. nr 39, przyp. 1.

² Zob. nr 16, przyp. 13.

175 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych.

¹ Zob. nr 39, przyp. 3.

176 ^{a)} Kontynuacja wpisu prawdopodobnie w grupie nr 178.

177 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od pozostałych wpisów.

178 ^{a)-b)} Wpisy stanowiące prawdopodobnie kontynuację wpisu nr 176 w II okresie rozliczeniowym.

[pag. 99] 179. Magistri laterum: /

179a. Item tenetur tegelmeyster pro equo 7 mk. / !=Item 14 mk.= / Item Je[kel] [?] tegelsterker 6 mk. pro equo, | qui fuit emptus a Hildebrando. / Item 14 sc. vor tegelladin to | beslan. Si jus habeat persolvendi, si non | extunc civitas persolvere non recusat. / Item 10 mk. vor ronem up to boren. /

Summatum primo^{a)}. /

179b. Item vor ronem up slan 8 mk. | minus 4 sc. / Item 4½ mk. et 9 sc. ad supportandum cimentum. /

Summatum secundo^{b)}. //

180. Pro roboribus^{a)}: /

180a. Item 6 mk. et 10 sc. et 3 den. /	} pro 18 capetis. /
Item 17 mk. minus 4 sc. /	
Item 20 mk. 17 sc. et 17 den. /	

Item 40 mk. / Item 8½ mk. et 1 sc. pro roboribus. / Item 11 mk. pro roboribus. / Item 19½ mk. et 1 sc.^{b)} /

Summatum. /

180b. C Item 8 mk. minus 51 den. / Item 8 mk. / Item 3 mk. minus 10 sc. minus 10 den. / Item 4½ mk. 8 sc. 14 den. / Item 14 mk. et 1 fer. minus 8 den. / Item 6 mk. Item 2 mk. Item 2½ mk. / Item 5 mk. et ½ fer. /

Summatum secundo. /

181a. Pro cimento 7½ fer. Item 3 mk. et 7 sc. / Item 5 mk. pro cimento^{a)}. /

Summatum. /

181b. C Item 18 mk. minus 4 sc. / Item 9 mk. et 4 sc. / Item 8 mk. / Item 7½ mk. et 18 den. / Item 14 mk. et 1 fer. / Item pro cimento 6 mk. 8 sc. / Item 3 mk. 11 sc. minus 10 den. / Item 10 mk. minus 2½ sc. /

182. Summa secunda 312 mk. et | 10½^{a)} sc.^{b)} //

[pag. 100] 183. Nicolaus Kirseborch pylschefter: /

183a. Item 10 mk. minus 1 fer. Item 3 mk. persolvit. / Item 8 mk. minus 4 sc. persolvit^{a)}. /

183b. Item 10 mk. et ½ sc. / Item 11 mk. minus 4 sc. /

Summatum secundo^{b)}. /

184. Canner faber 1 fer.^{a)}

179 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{b)} Dalej 23 kolumny lewej niezapisane.

180 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca nagłówek od dalszych wpisów. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej.

181 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej.

182 ^{a)} Z lewej strony fragment: /-16½ sc.-/ ^{b)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Dalej 13 kolumny prawej niezapisana.

183 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpisy (z I okresu rozliczeniowego?). ^{b)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana.

184 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałej przestrzeni pisarskiej.

185. Bruzewynkel faber: /
 185a. Item 3½ mk. et 2 sc. persolvit. / Item tenetur 3 mk., quas concessimus sibi. <Persolvit^{a)}>. /
 185b. Item 5 mk. et 7 sc. /
 Summatum secundo^{b)}. //
186. Balistarius tenetur omni anno 4 balistas Pasce. / Item 2 mk. persolvit. Item 1 mk. tenetur pro bonis. <Persolvit^{a)}>. /
 187. ^{a)}-Pilsmet 3 mk. et 4 sc. <Persolvit^{-b)}>. //
- [pag. 102] 188. Palmeyster:
 188a. Item Hinrico 8 sc. / Item 4 sc. Hinrico. / Item 4 sc. Hinrico. Item 9 sc. et 6 den. / Item 2 mk. Hinrico Kumen. / Item 1 mk. pro struchpal. / Item 12 mk. / Item 8 mk. et 8 sc. Item Hinrico 4 sol. / Item 6 mk. Item 10 mk. Item 1 mk. /
^{a)}-Summatum primo^{-b)}. /
 188b. Item 17 mk. / Item 6 mk. / Item 20 mk. / Item 20 mk. / Item 17 mk. / Item 1 mk. ½ fer. / Item 17 mk. / Item 2 mk., que ducit scuten. / Item 6 mk. / Item 14 mk. magistro Gruwel. / Item 9 mk. magistro Gruwel. / Item 4 mk. / Item 6 mk.^{c)} minus 4 sc. Hinrico fabri [s]. / Item Hinrico 2 sc. /
 Summatum secundo^{d)}. //
- [pag. 103] 189. Ad fenum: /
 Item 1 mk. messori super computacione. / Item 2 mk. / Item 2 mk. Item 4 mk. / Item 4 mk. et 7½ sc. / Item 1 mk. / Item 19 sc. pro cervisia navigali. /
 Summatum secundo^{a)}. /
190. /=Fartoribus 1½ mk. pro venis tenetur. <Persolvit totum>. / Demum persolvit 16 sc. 1 sol.=/ /
 Summatum secundo^{a)}. //
191. Nicolao smede: /
 Item 3½ mk. 5 sc. et 3 den. /
 Summatum secundo^{a)}. /

185 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpisy (z I okresu rozliczeniowego?). ^{b)} Dalej 14 kolumny niezapisana.

186 ^{a)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

187 ^{a)-b)} Powyżej i poniżej linie oddzielające wpis od pozostałej, niezapisanej przestrzeni pisarskiej. Dalej 12 kolumny prawej oraz pag. 101 niezapisane. Na pag. 101 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

188 ^{a)-b)} Powyżej i poniżej linie oddzielające formułę tytułową od wpisów. ^{c)} Wyraz powtórzony. ^{d)} Dalej 13 kolumny lewej i kolumna prawa niezapisane. Na niepaginowanej karcie papierowej między pag 102 i 103 fragment wykonany ręką pisarską III: Allen unsen.

189 ^{a)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana.

190 ^{a)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

191 ^{a)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

192. Pro ferro 7 mk. minus 2 sc. /

Summatum secundo^{a)}. //

[pag. 104] 193. Stenhower. Lapiside: /

193a₁. Henzel 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item ½ mk. / Item 2 sc. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item 22 sc. / Item ½ mk. Item 4 sc. / Item ½ mk. Item 6 den. et ½ fer. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk.^{a)} /

Summatum. /

193a₂. Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk.^{a)} /

Summatum secundo. //

193b₁. Lorens: /

Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 4 sc. / Item 1 fer. / Item 8 sc. / Item 40 den. / Item 4 sc. / Item 8 sc. / -Item ½ mk.- / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc.^{a)} /

Summatum. /

193b₂. ^{b)}Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. // Item 8 sc. /

Summatum^{c)}. /

193c. Peter Belgard 8 sc. /

Summatum. //

[pag. 105] 194. Pylschefter: /

194a. Item 2 mk. persolvit. / Item 3 mk. persolvit^{a)}. /

Summatum. /

194b. Item 2 mk. et 4 sc. minus [1] sol. / Item 1 mk. /

Summatum secundo^{b)}. /

195. Stenhower: /

195a. Her Junghe Nicze: /

Item 1 fer. et 20 den. /

Summatum secundo^{a)}. //

195b. Peter^{b)}: /

Item 8 sc. /

Summatum secundo^{c)}. //

192 ^{a)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

193 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{b)-c)} Przestrzeń pisarska w prawej kolumnie podzielona na dwie mniejsze kolumny. Pod wpisami linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych.

194 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca grupę wpisów od formuły podsumowującej. ^{b)} Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

195 ^{a)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana. ^{b)} Powyżej 12 kolumny prawej niezapisana. ^{c)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

- [pag. 106] 196. Bubulco^{a)}: /
 196a. Item 3 fer. Item 3 mk.
 Summatum primo^{b)}. /
 196b. Item 4 mk. minus 1 fer. / Item 4 mk. minus 1 fer. /
 Summatum secundo. //
 197. Subulco: /
 197a. Item 3½ mk.^{a)} /
 Summatum. /
 197b. Item 3½ mk. / Item 3½ mk. /
 Summatum secundo. //
 198. ^{a)}Summa secunda 221½ mk. et - - ^{b)}. /
 199. Item Nicolao fossatori et eius socio ½ mk. Item [1] mk. Item 1 fer.
 / Item 4 sc.
 Summatum^{a)}. //
- [pag. 107] 200. Hii celebrabant nupcias anno LXXX [1380]:
 Prewalk juravit. / Stogvisch juravit. / Reyneke von der Owe juravit. /
 Heyno de Insula juravit. / Clumze [?] juravit. / Herman Corp juravit. /
 Borenberch juravit. / Jo[hannes] Wytte juravit. // ^{a)}Merten Keldeling jura-
 vit. / Tideman Rode juravit. / Bernd von Mynden juravit. / Bomgarde
 juravit^{b)}. /
201. Tenemur de pecunia librali proconsuli 38 nob. / !=Item Paulo Czan¹
 5 guld.=/. / !=Item Gosswino de Brelon 20 nob.=/. / Item Petro Vorstenow²
 15 nob. / Item civitati 10 fl. //
202. De mozer wuch 3 stene et 500 punt | unde de grope. //
- [pag. 108] 203. Helmicus de Bylenvelde nauclerus debet emendare, quando
 revertitur, | pro illicita enavigacione. /
204. Excessus^{a)} de Foro Piscium¹: /
 !=1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer.=/ / Jo[hannes] de Mohove dedit
 1 fer. / Herman Tymmerman dedit 1 fer. / Arnd Wygenant dedit 1 fer. /
 Jo[hannes] van Meczunghen dedit 1 fer.^{b)} //

196 ^{a)} Z lewej strony plama atramentu. Powyżej wprawki pisarskie: Salutatio premissa, salu-
 tatio adamanda. / Salutatio premissa. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpi-
 sów od pozostałych.

197 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis od formuły podsumowującej.

198 ^{a)-b)} Formuła podsumowująca wyśrodkowana, bez zachowania układu kolumn.

199 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis od dalszej niezapisanej przestrzeni pisarskiej. Dalej
 l₂ strony niezapisana.

200 ^{a)-b)} Wpisy umieszczone w prawej dolnej części strony.

201 ¹ Zob. nr 152, przyp. 2.

² Zob. nr 161, przyp. 6.

204 ^{a)} Z lewej strony rysunek w kształcie rozety i nieokreślona probacja (zob. ryc. 25).

^{b)} Poniżej obramowana glosa: Homo dicitur ab humo.

¹ Zob. nr 53, przyp. 8.

205. ^{a)}Isti debent cras portare pecunias: /
 Niccus Cursyan / Jurien / Swarte Woyzach / Jacob Penkenicz / Nickus
 Digni / Chrison / Henzel cum Barba. <1 fer. dedit>^{-b)}. //
206. Item versus Marienburg¹ 3 mk. infra octavam Pasche [25 III–I IV 1380]. /
207. /=Slymme tenetur 1 fer. <Persolvit>=/. /
208. Michel Rosthuscer dedit 2 mk. et 9 sol. super | computacione. /
209. Michel tenetur 4½ fer. <et> 6 den. //
- [pag. 109] 210. ^{a)}Stubbe ad aggerem^{-b)}: /
- 210a. Item 8 mk. Item 6 mk. / Item 8 mk. to kampen roden. / Item 4 mk.
 to roden. / Item 10 mk. ad viam et pratun^{c)}. /
- Summatum primo. /
- 210b. Item 10 mk. ad viam. / Item 6 mk. ad viam. / Item 15 mk. ad viam.
 / Item 12 mk. ad viam. / Item 10 mk. ad viam. / Item 8 mk. ad aggerem. /
211. Summa secunda cum cedula 83 mk. et 1 fer.^{a)} //
212. Ad pratun^{a)}. //
- [pag. 110] 213. Gotken pro lapidibus: /
- 5 mk. Item 5 mk. / Item 4 mk. Item 1 mk. / Item 4 mk. / Item 6 mk. Item
 4 mk.^{a)} //
- [pag. 120] 214. ^{a)}Notandum, quod Wynandus, qui preest libre, debet habere
 quinquaginta mk. de precio | et debet servis appreciari pecuniam de eadem
 et intravit in festo Exaltacionis Sancte Crucis | anno LXXX [14 IX 1380].
 <Sublevavit 10 mk. Item 6 mk. Item 8 mk. Item 6 mk. | Item 6 mk. Item
 14 mk.^{-b)}> /
215. Pecunia magne libre: /
- Item 26 mk. minus [1] fer. / Item 18^{a)} mk. minus 20 den. / Item 11½ mk.
 minus 1 sc. / Item 12^{b)} mk. et 1 fer. / Item 7 mk. et 10 sc.^{c)} //
216. Pecunia parve libre: /
- Item 11 mk. et 9 sc. / Item 14 mk. minus 8 sc. / Item 15 mk. et 5 sc. / Item
 18 mk. et ½ fer. / Item 16 mk. et 8 sc.^{a)} //

205 ^{a)-b)} Grupa wpisów umieszczona na prawo od grupy nr 204. Dalej na prawo fragment listu: Alle unsen liben fruden, de [...] | und bysundern de gherichte vor [...] | [ku]mptur czu Danczik und bite - - -.

206 ¹ Zob. nr 53, przyp. 4.

210 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej.

211 ^{a)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

212 ^{a)} Dalej kolumna prawa niezapisana.

213 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od dalszej, niezapisanej przestrzeni pisarskiej. Na miejscu linii wcześniej umieszczono słabo widoczny wpis: Item 5 mk. Dalej kolumna lewa i prawa oraz pag. 111–119 niezapisane. Na pag. 114 probacje: Homo quidam fecit oraz Fecit cenam.

214 ^{a)-b)} Wpis rozciągnięty na całą szerokość strony.

215 ^{a)} Z lewej strony fragment: /-10 mk.-/ ^{b)} Z lewej strony liczba: /-2-/. ^{c)} Dalej 23 kolumny lewej niezapisane.

216 ^{a)} Dalej 23 kolumny prawej niezapisane.

[pag. 121] 217. Von dem oldin tygel 28000. Item 20000. / Vortmer ut dem irsten oven 9000 und 300 ghesnedens. / Ut dem andern 15000. / Ut dem dredden 9000 und 500 ghesnedencz. / Item 17500 et 1500 ghesnedencz. / Item 22000. / Item 10000 et 700 ghesndencz und 6000 ut dem sulven oven. / Item 4000 et 800 ghesnedencz und 12000 ut dem sulven oven. / Item 12000. / Item 23000 und 1000 ghesnedencz. / Item 18000 et 2000 ghesnedencz. / Item 18000 et 2000 ghesnedens. / Item 22000 et 2000 ghesnedens. / Item 17000, 2150 ghesnedencz. / 275300^{a)}. //

[pag. 122] 218. Murus in fossa 5 seel longitudinis minus 3 virgis, in altitudine <10^{a)}> pedes^{b)}. /

219. Des werdeschen stenes was 32000^{a)}. //

[pag. 123] 220. Johannes presentavit de curru et kran¹⁾: /

Primo 39 mk. minus 4 sol. / Item 9 mk. Item 24 mk. / Item 7 mk. minus 8 sc.^{a)} //

[pag. 124] 221. Servi portuum debent habere 10 mk. anno LXXX [1380]. <Pentecostes [13 V 1380] juraverunt>. / ^{a)}Item sublevabant 4 <sc.> ad comparacionem vaseli. / Item 2 mk.^{-b)} / Item 3 mk. minus 4 sc. // ^{c)}Item Hogehus sublevavit 1½ mk. / Item alio ½ mk.^{-d)} //

222. Summatum primo 356 mk. et 3 sc. /

223. Summa summarum 1233 mk. et 15 sc. /

224. ^{a)}Vemeyster presentaverunt^{-b)}:

Item 29 mk. et 1 fer. Item 23 mk.^{c)} //

[pag. 125] 225. /=Item 9 sc. et 8 den. pro vino Johanni Lindenow=/. // =Item 4 sc. et 8 den. pro vino Gobbem=/. / Item pro vino 3½ sc. et 1 den.^{a)} / Item 4 mk. minus 1 fer. pro cervisia. / /=Item 8 mk. ad magistrum¹⁾=/. / Item 6 mk. et 1 fer. ad reysam ad magistrum¹⁾. / Item 3 mk. pro cervisia. / Item pro vino 17 sc. <minus 8 den.> Johanni Lindenow. / Item pro vino 1½ mk. 2 sc. et 1 sol. / Item 4 sc. Godfrido ad Marienburg²⁾. / Item 7 mk. et 8 sc. pro vino Hinrico de Sunde. / Item 4 mk. et 4 sc. pro cervisia versus Kirseborch³⁾.

217 ^{a)} Z prawej strony pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

218 ^{a)} Nadpisane nad liczbą: /-3-/. ^{b)} Dalej 13 strony niezapisana.

219 ^{a)} Dalej 23 strony niezapisane.

220 ^{a)} Dalej strona niezapisana.

¹⁾ Zob. nr 132, przyp. 1.

221 ^{a)-b)} Wpisy otoczone linią. ^{c)-d)} Wpisy umieszczone po prawej stronie.

224 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. Po lewej stronie rysunek głowy (zob. ryc. 26). ^{c)} Dalej 12 strony niezapisana. Poniżej przy krawędzi lewej probacje końcówek: -orum; -rum; -orum ff.

225 ^{a)} Z prawej strony pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^{b)} Dalej pag. 126 niezapisana.

¹⁾ Zob. nr 16, przyp. 4.

²⁾ Zob. nr 53, przyp. 4.

Item 1 mk. pro vectura. / Item 2 mk. et 4 sc. versus Enghelberg⁴ pro cervisia. / Item 7½ fer. pro cervisia. / Item 13 sc. et 10 den. pro vino sub Cumen. / Item 3 fer. pro cervisia. / Item 1½ mk. 4½ sc. pro succo. /

Summa 35 mk. et 3½ sc.^{b)} //

[pag. 127] 226. Domino Paulo Czaen¹ pro 5 fl. 2 mk. et 9 sc. / Gosswyn Brelon 21 mk. minus 4 sc. / Wolraven² 40 mk. et 2 sc. / Item camerariis 30 mk. et 16 sc. / Item proconsuli 47½ [mk.] et 3 sc. / Item Petro Vorstelow³ 15½ mk. et 3 sc. / Item Bernardo 1 mk.^{a)} //

[pag. 128] 227. /=Wolraven¹ tenetur 1 mk. et 4½ sc. pro lignis [?]=/. / /=Langhe Hinrik smyt tenetur 1 fer. excessus=/. / /=Heyno Rode et Heyno rorstotter tenentur ½ mk. | de arundine=/. / Nicolaus Camerow tenetur 1 fer. excessus. / Item Gotschalk Grote tenetur ½ mk. / Bumeyster dederunt 7 nob. //

[pag. 129] 228. Pecunia proconsulis anno LXXX^{mo} post festum Michaelis [29 IX 1380] tercia computacio: /

228a₁. Item 24 mk. / Item 25 mk. et 1 sc. / Item 10 mk. / Item 20 mk. / Item 16 mk. et 5 sc. / Item 4 mk. et 8 sc. / Item 7^{a)} mk. /-minus 8 sc.-/ / Item 19 mk. minus 8 sc. / Item 15 mk. / /=Item 1 mk. Jacobo ad superportandum | ligna ante portum=/. / Item 2 mk. / Item 9 mk. / Item 6 mk. / Item 10 mk. / Item 28 mk. / Item 18 mk. / Item 4 mk. et 4 sc. / Item 5 mk. et 5 sc. / Item 28 mk. et 8 sc. / Item 14 mk. / Item 11 mk. / Item 24 mk. et 9 sc. / Item 170 mk. / Item 22 mk. // ^{b)}Item 36 mk. / Item 13 mk. / Item 24 mk. / Item 3 mk. / Item 4 mk. et 8 sc. / Item 5 fer. mala pecunie. / Item 41½ mk. / Item 41 mk. et 1 fer. / Item 13 mk.^{d)} /

Summa 626 mk. et 16 sc.^{e)} /

³ Zob. nr 28, przyp. 2.

⁴ Pokrzywno (niem. Engelsburg), wieś w gminie Gruta, pow. grudziądzki, woj. kujawsko-pomorskie, w okresie panowania zakonu krzyżackiego (od 1278) siedziba komturii (SGKP 8, s. 548–550; *Die Bau- und Kunstdenkmäler des Kreises Graudenz*, [bearb. von J. Heise], Danzig 1894 (*Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreussen*, H. 9), s. 474–479; E. Bahr, *Engelsburg*, w: *Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 51; J. Tandecki, *Podziały administracyjne państwa zakonnego w Prusach*, w: *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, red. R. Czaja, A. Radziwiński, Toruń 2013 (*Dzieje Zakonu Niemieckiego*, t. 2), s. 36; T. Torbus, *Zamki konwentualne państwa krzyżackiego w Prusach*, Gdańsk 2014, s. 73–79).

226 ^{a)} Obok pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Zob. nr 152, przyp. 2.

² Zob. nr 16, przyp. 12.

³ Zob. nr 161, przyp. 6.

227 ¹ Zob. nr 16, przyp. 12.

228 ^{a)} Z lewej strony liczba: /-11-/. ^{b)-c)} Wpisy umieszczone w prawej górnej części strony.

^{d)} Poniżej plama atramentu. ^{e)} Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od następujących wpisów. ^{f)} Z lewej strony liczba: /-2-/. ^{g)-h)} Wpisy umieszczone w prawej dolnej części strony. ⁱ⁾ Dalej pag. 130 niezapisana.

228a₂. C Item 6½ mk. Item 4 mk. et 7 sc. / Item 11 mk. Item 4½ mk. / Item 3 mk. minus 1 sc.^{-c)} /

228b. Item 10 mk. Cregekin pro vino et 2 sc. / Item 4 mk. et 2 sc. pro vino Gherardo de Rine. / Item Andree Cregeken 16 sc. / Item 8 sc. pro speciebus. / Item 4½ mk. versus Marienborg¹. / Item 16 sc. et 1 sol. Bernardo. / Item 9 fer. Henningho Rosenow pro cervisia. / Item 2 mk. et 9 sc. pro strumulo. / Item 28 sc. minus 2 sol. pro cirothecis. / Item Tannenbergh 1 mk. pro speciebus cena. / Jacobus 3 sc. 22 [sol.] pro speciebus. / Item 9 sc. <et 6 den.> pro bicariis. / Item 22^{f)} sc. Peper pro sintibero. / Item 2½ mk. versus Marienborg¹. / Item 2 sc. Item 2 mk. minus 4 sc. versus Marienborch¹. // ^{g)}Item 1 mk. et 8 sc. et 4 den. / Item 2½ mk. et 4 sc. pro cervisia. / Item 1 sc. Petro Treptow. / Item 2½ mk. et 3 sc. pro cervisia Wyllam Eze. /

Summa 40 mk. et 5 sc.^{-h)i)} //

[pag. 131] 229. ^{a)}Distributa generalia^{-b)}: /

229a. Item 14 sc. pro cirathecis. / Item 5 mk. domino Johanni Pellifici. / Item 1½ mk. Frederico de Crempe | vor coghenborde. / Item 22 sc. pro ronem tho maken | to den bornen. / Item 3 sol. pro fundibulis. / Item 3 mk. domino Lakeman pro censu. / Item 11½ sc. Westvale pro diversis pro captivo. / Item 4 sc. et 4 den. pro fundibulis. / Item^{c)} pro precio dyurno 40 den. / Item 2 sc. muratoribus^{d)}. / Item 10^{e)} mk. Diderico Lowenborgh pro cens>^{f)}. / Item 1 mk. et 4½ sc. pro lateribus de Insula¹. / Item domino Johanni Polen 4½ sc. pro ferro. / Item 10 mk. pro ½ vastis ferri. / Item

¹ Zob. nr 53, przyp. 4.

229 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Z lewej strony fragment wyrazu: /-tap-/. ^{d)} Poniżej wpisu linia. ^{e)} Z lewej strony cyfra: /-1-/. ^{f)} Końcówka wyrazu poprawiona. ^{g)} Z lewej strony wyraz: /-sc.-/ ^{h)} Nadpisane nad wyrazem: /-minus-/. ^{i)-j)} Kolejność wyrazów odwrotna. ^{k)} Za wyrazem linia wiodąca do krawędzi karty. ^{l)} Z lewej strony fragment: Item /-10-/ s. ^{m)} Dalej słowo: Item, a na nim plama atramentu. ⁿ⁾ Z lewej strony na marginesie wewnętrznym plama atramentu. ^{o)} Nadpisane nad liczbą: /-16-/. ^{p)} Fragment nieczytelny z powodu plamy atramentu. ^{q)} Nadpisane nad liczbą: /-15-/. ^{r)} Na marginesie z lewej strony pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^{s)} Litera inicjalna nadpisana nad: s-. ^{t)} Nadpisane nad wyrazem: /-sol.-/ ^{u)} Z prawej strony fragment: /-et 5-/. ^{v)} Pierwotnie liczba: 305½. ^{w)-w)} Pod i nad wpisem linie oddzielające od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Powyżej 14 kolumny prawej niezapisana. ^{x)} Dalej 13 kolumny prawej niezapisana.

¹ Żuławy (niem. Werder), terytorium obejmujące deltę Wisły od miejsca rozwidlenia Wisły na Leniwkę i Nogat do Mierzei Wiślanej i Zalewu Wiślanego na północy, od wschodu i zachodu ograniczone wysoczyznami, jako części składowe wyróżniano Żuławy Steblewskie (po wojnie trzynastoletniej zwane Gdańskimi), Wielkie Żuławy, Małe Żuławy Malborskie, z których wydzielono później Żuławy Elbląskie (H. Bertram, W. La Baume, O. Klöppel, *Das Weichsel-Nogat-Delta. Beiträge zur Geschichte seiner landwirtschaftlichen Entwicklung, vorgeschichtlichen Besiedelung und bäuerlichen Haus- und Hofanlage*, Danzig 1924 (*Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreußens*, Nr. 11; reprint Münster/Westf. 2003), s. 12, 48–52; *Długokęcki Osadnictwo*, s. 6–8, 29–31, 81–83, 127–128).

11 sc. pro cervisia. / Item 1 mk. domino Conrado pro littera. / Item pro precio diurno 5 sc. et 10 den. / Item pro cervisia 1½ mk. / Item 5½ fer. minus 10 den. pro precio diurno. / = Item 15 mk.^{g)} pro lignis ad bulwerk. / Item 28 sol. stenbrughern. / Item 2 mk. pro balistis. / Item 4½ mk. et 1 lot. fabro ad pendendum | valvam. / Item 4 sc. pro cervisia. / Item 2 mk. et 6 den. pro ferro Nickel mit | der Umnee. / Item 2 sc. pro diversis attinenciis. / Item 2 mk. magistro curie in Zarnevicze². / Item 1 fer. nauclero pro wynnegelt. / Item 11½ sc. pro cervisia. / Item pro carbonibus 19 sc. et 8 den. / Item pro precio diurno 4 sc. // Pro avena 15 sc. <et^{h)}> 6 den. / Item 20 mk. Item 5 mk. et 5 sc. / Item 7 fer. minus ⁱ⁾8 den.^{j)} / Item 5 fer. et 3 sol. / Item 20 <mk.> pro avena. / Item 5 fer. pro avena. Item 8 sc. pro avena. / Item 21 sc. pro avena^{k)}. / Item 18 mk. / Item 9 sc. pro cimento. / Item 26 sc. et 10 den. pro therebinto. / Item 8 sc. pro precio diurno ad Forum Piscium³. / Item 9 mk. domino Ottoni pro censu. / Item ½ fer. et 10 den. pro precio diurno. / Item ½ fer. pro precio diurno. / Item 1 sc. pro clavis ad cannale. / Item^{d)} 1 fer. pro precio diurno. / Item magistro Tide-manno⁴ 1 mk. | ad Amplam valvam⁵. Item ½ fer. et ducendum [?] 4500 dagstene. / Item ½ mk. nuncio versus Thorun⁶. / Item ½ fer. nuncio versus Elbinghum⁷. / Item 4 mk. et 4 sc. pro lignis quercinis | ad pretorium⁸. / Item 5½ fer. pro cervisia. / Item 1½ mk. ronem up to slaen. / Item 10 sc. ad deportandum lutum de pontibus. / Item 8 sc. et [1] sol. pro delacione luti. / Item 1 sc. pro fazelo. / Item ½ fer. latori litterarum. / Item 9 sol. Wernero. / Item ½ sc. Wernero. / Item 17 sc. pro foliis^{d)}. / Item 4 sc. pro precio diurno. / Item 4 sol. ad librandum calcem. / Item 4 sc. Mysner ad inportandum cervisiam. / Item Hogehus 1½ mk. / Item^{m)} nuncio in Thorun⁶ <4ⁿ⁾> sc. / Item 5 sc. et [...^{o)}] pro precio diurno. / Item 18 sc. et 11 den. pro panno ad cirathecas. / Item 9 sc. daglon. // [pag. 132] Item 20½ sc. sartori pro sartura | servorum. / Item 170 mk. commendatori⁹. / Item

² Zob. nr 102, przyp. 3.

³ Zob. nr 53, przyp. 8.

⁴ Zob. nr 55, przyp. 2.

⁵ Zob. nr 16, przyp. 5.

⁶ *Toruń (niem. Thorn), miasto na prawach powiatu i siedziba pow. toruńskiego, woj. kujawsko-pomorskie, Stare Miasto uzyskało wraz Chełmnem przywilej lokacyjny (zwany chełmińskim) w 1233, odnowiony w 1251, Nowe Miasto zaś w 1264, w okresie panowania zakonu na zamku siedziba komturii toruńskiej, członek Związku Hanzeatyckiego (SGKP 12, s. 411–429; Miasta polskie 1, s. 345–349; E. Bahr, Thorn, w: Handbuch Ost- und Westpreussen, s. 221–225; Z.H. Nowak, Thorn, w: LexMA 8, szp. 732–733; Leksykon miast, s. 910–918; T. Jasiński, Toruń XIII–XIV wieku – lokacja miast toruńskich i początki ich rozwoju (1231 – około 1350), w: Historia Torunia, t. 1: W czasach średniowiecza (do roku 1454), red. M. Biskup, Toruń 1999, s. 100–166).*

⁷ Zob. nr 28, przyp. 1.

⁸ Zob. nr 16, przyp. 13.

⁹ Zob. nr 53, przyp. 7.

22 sc. bibales familie. / Item vigilibus 2½ mk. / Item servo silve et mensuratori | 7 sc. / Item <15^{p)}> sc. et 6 den. Johanni Dirsow. / Item 15 sc. et 6 den. Canner. / Item 4 sc. eidem. / Item 23 sc. pro carbonibus. / Item 8 sc. pro matten. / Item 2 sc. et 6 den. pro precio dyurno. / Item^{q)} 8½ mk. pro dachsten ad pretorium⁸. / Item 15 sc. pro lineo ad saccos. / Item ½ fer. servis fabrorum. / Item 7½ sc. pro precio dyurno. / Item 4 sc. pro precio dyurno. / Item 2 sc. et 4 den. dachlon. / Item 1 mk. pro <c>ervisia^{r)} Hermanno Ruden. / Item 1 fer. et 6 den. dachlon. / Item ½ mk. pro carbonibus. / Item 5 mk. minus 6 sol. pro carbonibus. / Item 4 <sc.s)> laboratoribus ad ignem. / Item 21½ sc. pro carbonibus. / Item 1½ mk. pro servisia. / Item 9 sc. pro cervisia. / Item 2 sc. pro precio dyurno. / Item 2 mk. ad <an>ferendum latera de Dirsovia¹⁰. / Item 1 sol. et [1] fer. pro precio diurno. / Item 1½ mk. et 2 sc. pro mortario et olla. / Item 5 sc.^{t)} pro lignis secandis. / Summa tertia 3<60^{u)}> mk. //

229b. ^{v)}⊕ Item 13½ sc. pro speciebus^{w)}. / ⊕ Item 1 fer. pro bicariis 1 fer. / Item 13 sc. et 4 den. pro farina. / -Item 1 fer. minus 1 sol. pro diversis-/. / Item ½ fer. pro diversis ad reysam cum | domino Meynardo de Lapide¹¹. / Item 8 sc. et 20 den. Cuncze Pegow. / Item 9 fer. versus Marienborg¹². / 1½ mk. et 5 sc. pro luminibus. / Cellatori 5 fer. / Item 25 sc. pro carbonibus^{x)}. // [pag. 133] 230. Aurigis: /

230a. Item 3 fer. Item 2 sol. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 3 fer. / Item 23 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 4 sc. ollatores. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 3 fer. / Item 20 sc. /

Summatum^{a)}. /

230b. Item 19 sc. et 10 den.^{b)} //

231. Helmico stensnyder: /

Item 4 sc.^{a)} / Item 3 sc. / Item 4 sc. /

¹⁰ Tczew (niem. Dirschau), miasto pow. w woj. pomorskim, otrzymało prawa miejskie na prawie lubeckim w 1260, ponownie lokowane na prawie chełmińskim w 1364, w okresie panowania zakonu krzyżackiego siedziba wójtostwa tczewskiego, w czasie wojny trzynastoletniej w rękach polskich od 1457 (Miasta polskie 1, s. 400–401; E. Bahr, Dirschau, w: *Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 39–40; *Leksykon miast*, s. 903–905; *Schultz Geschichte Dirschau*, s. 27–57; *Rozenkranz Początki*, s. 90–102; W. Długokęcki, *Geneza Tczewa*, w: *Historia Tczewa*, red. W. Długokęcki, Tczew 1998, s. 25–29; *tenże*, *Zakon krzyżacki wobec Tczewa w początkach XIV wieku*, w: *tamże*, s. 45–47).

¹¹ *Meinhard von Stein*, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1367–1372, członek rady od 1372, sędzia 1376, zm. 1397 (*Weichbrodt Patrizier* 4, s. 350; *Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat* 1, s. 415; *Zdrenka Urzędnicy Biogramy*, s. 332).

¹² *Zob. nr 53, przyp. 4.*

230 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od następnego wpisu. ^{b)} Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

231 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od dalszych. ^{b)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Dalej kolumna prawa niezapisana.

Summatum^{b)}. //

[pag. 134] 232. Maystris structure: /

Item Canner fabro 19 sc.^{a)} / Item 3½ mk. pro ligno quercino. / Item 1 mk. Petro Vorstenow¹. / Item ½ mk. Item ½ mk. /

Summatum. /

233. Den stenbrughern ½ mk. super computacione. / Item^{a)} tenetur Kuncze Pegow 4 mk. / Item 1 mk. buwmester. / Item 5 mk. minus 5 sc. pro lignis. / Item ½ mk. bugermeyster [s]. / Item 1 mk. pro knarholt. / Item ad valvam 1½ mk. pro clavis. / Item Friczen ½ mk. holt up to slan. /

Summatum^{b)}. //

[pag. 135] 234. Magistri laterum: /

Item 5 mk. pro roboribus. /

Summatum^{a)}. //

[pag. 136] 235. ^{a)}-Clawes^{c)} Wegener^{b)} carpentario ad pretorium¹: /

Item sublevavit 2 mk. super computacione. Item 1½ mk. Item 1 mk. Item 2½ mk. Item 1 mk. / Item Nicolao Stovenbergh carpentario ½ mk. concessimus. / Item 8 sc. et 1 sol. persolvit. /-Item 1 mk.-/ /

Summatum^{d)}. /

236. Hanneke Bruen carpentario ad pretorium¹ 3 fer. concessimus super computacione. / Item ½ mk. /-Item 1 fer.-/ Item ½ mk. Item 5 fer. Item 5 fer. Item 5 fer. /

Summatum^{a)}. //

[pag. 137] 237a. Cord Sasse sublevavit die dominica post festum Conceptionis Marie [8 XII 1380] | 3 mk. et 4 sc. Item 22 sc. Item ½ mk. Item 2 sc. Item 10 sc. | Item 1 mk. /

Summatum^{a)}. /

237b. ☉ Item ½ mk.

238a. Item Wyllam 14 sc. Item 40 den. / Item 1 fer. minus 5 den. / Item 7 sc. /

Summatum^{a)}. /

232 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od dalszych.

¹ Zob. nr 161, przyp. 6.

233 ^{a)} Na marginesie z lewej strony nieokreślony rysunek (zob. ryc. 27). ^{b)} Dalej II₂ kolumny lewej i kolumna prawa oraz kolumna lewa pag. 135 niezapisane.

234 ^{a)} Dalej kolumna prawa niezapisana.

235 ^{a)-b)} Imię i nazwisko w nagłówku obramowane. ^{c)} Na marginesie z lewej strony rysunek ludzkiej twarzy (zob. ryc. 28). ^{d)} Dalej 14 strony niezapisana.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

236 ^{a)} Dalej II₂ strony niezapisana.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

237 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis z formułą podsumowującą od wpisu następnego.

238 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis z formułą podsumowującą od wpisu następnego.

^{b)} Dalej 23 strony niezapisane.

- 238b. C Item 7 sc.^{b)} //
 [pag. 138] 239. Pilschefter Kirseburg: /
 Item 10 mk. minus [1] fer. pro telis. / Item 10 mk. minus 1 fer. pro telis.
 / Item 10 mk. minus 1 fer. pro telis. /
 Summatum^{a)}. //
240. Pilschefter antiquus [s] 1 mk. /
 Summatum. /
241. Summa tertia | 95 mk. et 8 sc.^{a)} //
 [pag. 139] 242. De hosenmeker ghemeynliken | vordenken^{a)}, <wy> dat se
 want sniden weder der stat wilkore: /
 Rotbert <Bixtum> de Engelsche under | beverbeyge. /
 /=De wantscher, de mit Gobelen Cres|mer inne wonet=/.
 Meus Zevelt^{b)} /=und Herman Berse. /
 /=Patyneke scroder <tenetur 1½ mk.>=/ /
 Henrik von Werve <juravit>. /
 Quartkanne <tenetur dare>. /
 /=^{c)}Wessel wantscherer^{d)}=/.
 Odemunt <der> Engelsche. /
 Claus Czerntun der Engelsche. /
 Jon Engelsche under Malchowen. /
 Hinrik Sasse up der Botemanstraten¹ orde. /
 Eyne vrowe in der Bosmanen gasse¹. /
 Tilleke Strokutte. /
 Aver eyne vrowe pleghet salune | to vorkopene in der Bosmanen gasse¹. /
 Knobbe wantscherer. /
 Norman Engelsche und her Johen Polen². /
 De Engelsche under Jon <von> Baden. /
 Hinrik von Luchten de Engelsche. /

239 ^{a)} *Poniżej plama atramentu. Dalej kolumna lewa niezapisana.*

241 ^{a)} *Dalej kolumna prawa niezapisana.*

242 ^{a)} *Pierwotnie wyraz w formie: vordenken/-ke-/. Błędna końcówka skreślona. ^{b)} Nad nazwiskiem nadpisane: Juravit. ^{c)-d)} Lekcja niepewna z powodu całkowitego zamazania wyrazów. ^{e)} Dalej pag. 140–141 oraz kolumna lewa pag. 142 niezapisane. Na pag. 140 ręką pisarską V probacje: amabilis puella oraz siedmiokrotnie wpisana litera a.*

¹ *Ul. Bosmańska (niem. Bootsmannsgasse), ulica w Głównym Mieście Gdańsku, położona równolegle do Motławy pomiędzy ul. Szeroką a Świętego Ducha, wzmiankowana po raz pierwszy w 1358 (Stephan Danzig, s. 85).*

² *Zob. nr 306, przyp. 8.*

³ *Istnieją dwie możliwości identyfikacji miejscowości: 1) Stargard (niem. Stargard in Pommern), miasto pow. w woj. zachodniopomorskim, otrzymało przywilej lokacyjny na prawie magdebskim w 1243/1253, przeniesione na prawo lubeckie w 1292, członek Związku Hanzeatyckiego (O. Neumann, Stargard, Stadtkreis, w: Deutsches Städtebuch 1, s. 233–234; Miasta polskie 2, s. 438–440; E. Bahr, K. Conrad, Stargard, w: Handbuch Mecklenburg Pommern, s. 276–279; Leksykon miast, s. 810–813); 2) Starogard Gdański (niem. Preußisch Stargard), miasto pow. w woj. pomorskim, gród, osada targowa i wieś w posiadaniu zakonu joannitów od 1198, wieś sprzedana zakonowi krzyżackiemu w 1305,*

Der Riken Bertoldeschen dochterman, | de von Stargarde³ here quam^e). //
[pag. 142] 243. Palmeyster: /

Hinrik octo sc. / Item palmeyster 1 mk. / Item Jacobo 1 mk. ad superportandum ligna ante portum. / Item 2 sc. Hinrico. / Item 1½ mk. et 8 sc. ad superportandum ligna. / Item 1½ sc. / Item Hinrico 4 sc. / Item Hinrico 4 sc. Item Hinrico 4 sc. / Item Hinrico^a) 8 sc. / Item Nicolao 1 mk. pro purgacione navis civitatis | et suo pgazelo [s]. / Item Hinrico ½ mk. / Hinrico 4 sc. / Item Hinrico 4 sc. / Item Hinrico 8 sc. / Item 2 sc. pro exe. / Summatum^b). //

[pag. 144] 244. Stenbreker Rammescop: /
Item 11 sc. minus 6 den.^a) /
Summatum. //

245. Angaria 1 sc. Everhardo^a). //

[pag. 145] 246. Carpentariis: /

246a. Item 14 sc.^a) / Item 27 sc. / Item 4½ sc. / Item 1½ mk. et 5 sc. et 6 den. / Item 19 sc. et 10 den. / Item 1½ mk. et 1 sc. / Item 1 mk. et 7 sc. / Item 5 fer. et 1 sc. / Item Wyllam 1 fer. / Item 1 fer. / Item 3 sc. / Item 8 sc. / Item 1 mk. et 7 sc. / Item 4 sc. Item 40 den. / Item 40 den. / Item 11 sc. et 5 den. / Item 1½ mk. /

Summatum tercio. /

246b. Item 2 mk. minus 4 sc.^b) //

247. Serratores: /

247a. Item 2 mk. et 6 den.^a) / Item 20 sc. minus 6 den. / Item 22 sc. / Item 1 mk. 10 sc. et 1 sol. / Item 1 mk. / Item 5 fer. persolvit. / Item 2 mk. persolvit. / Item 5 fer. super computacione. <Persolvit>. / Item 26 sc. minus 1 sol. / Item 1 mk. tenetur super computacione. <Persolvit>. / Item 13 sc. et 6 den. <Persolvit>. /

Summatum tercio. /

247b. C Item 1 mk. super computacione. <Persolvit>^b). //

[pag. 146] 248. Stubbe: /

Item 8 mk. ad aggerem^a). /

miasto lokowane na prawie chełmińskim w 1348 (Miasta polskie 1, s. 398–399; E. Bahr, Pruß. Stargard, w: Handbuch Ost- und Westpreussen, s. 181; Leksykon miast, s. 813–814; Rozenkranz Początki, s. 211–212; K. Bruski, Ziemia nad dolną Wierzyccą od XIII do początku XV wieku, Gdańsk 1997, s. 151–156).

243 ^a) Na początku wyrazu skreślona wpisana omyłkowo litera C-. ^b) Dalej 12 kolumny prawej oraz pag. 143 niezapisane.

244 ^a) Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej.

245 ^a) Dalej kolumna prawa niezapisana.

246 ^a) Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałych. ^b) Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

247 ^a) Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałych. ^b) Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

248 ^a) Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^b) Dalej 12 kolumny niezapisana.

- Summatum^{b)}. /
 249. Helmico 2 sc.^{a)} /
 Summatum^{b)}. //
 250. Magister Hinricus¹ murer ad pretorium²: /
 Item 2^{a)} mk.^{b)} / Item 25½ mk. et 1 sc. / Item 2 mk. Item 6 mk. /
 Summatum tercio^{c)}. /
 251. Notandum computatum est cum magistro Hinrico¹ muratore. Omnibus computacionibus et defalcationibus mansimus seu obligati in^{a)} computacione anno LXXX in profesto sancti Luce Ewangeliste [17 X 1380]. / Item^{b)} 18000 dacstenes, quando tegit. /
 Summatum. /
 252. Ad valvam: /
 7 mk. /
 Summatum^{a)}. //
 [pag. 147] 253. Magistro 8 mk. pro precio suo. / Item 3 mk. pro precio de pretorio^{1a)}. //
 [pag. 148] 254. Hoppe^{a)} stenhouwer ad Amplam valvam¹: /
 Item 2½ mk.^{b)} /
 Summatum^{c)}. //
 255. Fabro Bruzewynkel: /
 255a. Item 3 mk. et 8 sc. <Persolvit>. / Item tenetur 2 mk. <Persolvit>^{a)}. /
 Summatum. /
 255b. C Item 5 mk. persolvit^{b)}. //
 [pag. 149] 256. Lorens lapidica: /
 256a. Item 8 sc.^{a)} / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 25 den. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc.

249 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis od formuły podsumowującej. ^{b)} Dalej 12 kolumny niezapisana.

250 ^{a)} Z lewej strony liczba 2, na niej plama atramentu. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałych. ^{c)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

¹ Zob. nr 39, przyp. 1.

² Zob. nr 16, przyp. 13.

251 ^{a)} Z prawej strony fragment: /-25 mk. et 9 sc. super-/. ^{b)} Z lewej strony fragment: /-Item 20-/.

¹ Zob. nr 39, przyp. 1

252 ^{a)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

253 ^{a)} Dalej kolumny lewa i prawa niezapisane.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

254 ^{a)} Powyżej 12 kolumny lewej niezapisana. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{c)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

¹ Zob. nr 16, przyp. 5.

255 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{b)} Dalej kolumna prawa niezapisana.

256 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałych. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od następnego wpisu.

- Summatum^{b)}. /
 256b. Item 5 sc. /
 257a. Henzel 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. /
 Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. /
 Summatum^{a)}. /
 257b. Item 8 sc. //
 258. Nicolaus smet: /
 Item 8½ mk. et 2 sc. / !=Item 12 fer. minus 6 den.= / Item 22 sc. / Item
 9 sc. pro bicken. /
 Summatum^{a)}. /
 259. Tideman murer¹ 4 mk. /
 Summatum^{a)}. //
 [pag. 150] 260. Stenb[re]cher:
 260a. ^{a)}Salomon murer tenetur 4 sc. Item 2 sc. Item 2 sc. tenetur. / Item
 18 sc. et 4 den. persolvit. Item 11 sc. minus 10 den. Persolvit^{-b)c)}. /
 260b. ^{d)}Herman Wytte:
 Item 4 sc. Item 2 sc. / Item 1 fer. <Persolvit>^{-e)}. /
 260c. C Knospel tenetur 2 sc. Item 4 sc. et 8 den. <Persolvit>. /
 Summatum. /
 260d. ^{f)}Beme tenetur } 1 fer. Item 1 fer. tenetur. / Item 4 sc. Item 4 sc. /
 Herman Roseler tenetur }
 Item 10 sc. et 4 den. persolvit. Item persolvit 1 fer. / Item 4 sc. tenetur.
 <Persolvit>.
 Summatum^{g)}=/ . //
 260e. ^{h)}C Item Beme | 15 sc. persolvit⁻ⁱ⁾. //
 260f. Nicolaus Kolbergh 2 sc. Item 2 sc. Item 2 sc. <Persolvit>^{j)}. /
 260g. ^{d)}Jekel Dirsow 2 sc. / 2 sc.^{-e)} /
 260h. Gorgen Bescheyde: /
 Item 4 sc. Item 2 sc. Item 2 sc.^{j)} / Item 2 sc. <Persolvit>^{j)}. /
 260i. Nickel Krakow tenetur 2 sc. Item 2 sc.^{j)} /
 260j. C Henzel Wulf, Vornrey 1 fer. tenetur. <Persolvit>. /

257 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od następnego wpisu.

258 ^{a)} Dalej 13 kolumny prawej niezapisana.

259 ^{a)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

¹ Zob. nr 55, przyp. 2.

260 ^{a)-b)} Grupa wpisów rozciągnięta na całą szerokości strony. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 14 strony niezapisana. ^{d)-e)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 14 strony niezapisana. ^{f)-g)} Wpisy w wydzielonej liniami przestrzeni pisarskiej. ^{h)-i)} Wpis w wydzielonej liniami przestrzeni pisarskiej na prawo od nr. 260d. ^{j)} Poniżej linia. ^{k)-l)} Po lewej stronie linia wiodąca do wpisu nr 260m. ^{l)} Nad wpisem linia. ^{m)} Z lewej strony liczba: /-6-/. ⁿ⁾ Z prawej strony powtórzony wyraz: tenetur. ^{o)} Nadpisane nad liczbą: /-8-/.

- 260k. Michel Wlf ½ fer. tenetur. <Persolvit>. //
 [pag. 151] 260l. ^{k)}Matias 2 sc. concessimus^{l)}. / Item 2 sc. tenetur. <Persolvit>. <Item 14 sc. minus 4 den. persolvit>. / Item 2 sc. tenetur. <Persolvit>^{j)}. / Item 4 sc. tenetur. <Persolvit>. /
- 260ł. C Gyso tenetur ½ fer.^{l)} /
- 260m. Nicolaus 2 sc. concessimus. / Item 2 sc. tenetur. <Persolvit>. / Item 2 sc. tenetur. <Persolvit>^{j)}. /
- 260n. Gyzo Molner tenetur 2 sc. Item 2 sc. <Persolvit>. / <Item 2 sol. persolvit>^{j)}. /
- 260o. Johan Waschenketil 2 sc. tenetur. / Item 5^{m)} sc. minus 3 [?] den. persolvit. / Item 2 sc. Item 2 sc. <Persolvit>. / Item 1 sol. persolvit. Item tenetur 2 sc.^{j)} / C Item 2 sc. tenetur^{j)}. /
- 260p. Henzel Wlf } 1 fer. tenetur. <Persolvit>. Item 11 sc. | minus
 Hannus Vornrey } 10 den. <Persolvi>. / Item 1 fer. <Persolvit>. / Item
 Michil Wlf } 15 sc. et 6 den. persolvit. /
- Item 4 sc. minus 8 den. persolvit^{j)}. //
- 260q. Peter Bordeke } 2 sc. tenetur cuilibet. /
 incolae 2 sc. }
- Item 4 sc. <Persolvit>. / Item 10 sc. et 4 den. <Persolvit>. / Item tenetur 4 sc.ⁿ⁾ / Item <8^{o)}> sc. persolvit^{j)}. /
- 260r. /=Herman und Peter 1 fer. tenentur. Item 1 fer. Item 4 sc. persolve-
 runt^{j)}=/. /
- 260s. Michel Wlf 7 sc. minus 2 den. persolvit^{j)}. /
- 260t. C Mathias tenetur ½ fer. <Persolvit>. /
- 260u. Peter Clodow^{j)}. /
- 260v. Niczen Wyse tenetur ½ fer. Item tenetur 1 fer. et 2 sol. <Persolvit>. / Item 9 sc. et 8 den. persolvit^{j)}. /
- 260w. Hincze stenbrugger 2 sc. Item tenetur 2 sc. <Persolvit>^{j)}. //
- [pag. 152] 260x. Jacob tenetur 2 sc. Item 2 sc. tenetur^{j)}. /
 Summatum. /
- 260y₁. Item Heyso tenetur 2 sc.^{nij)} /
 Summatum. /
- 260y₂. Item tenetur 2 sc. /
- 260z₁. Cale Johan } tenetur 1 fer. / Item 1 fer. tenetur. / Item 4 sc. et 8 den.
 Peter Pfert } persolverunt. / /=Item 10 sc. et 3 den. persolvit^{j)}=/. /
- Summatum. /
- 260z₂. Item 10 sc. et 8 den. persolvit^{j)}. /
- 260aa₁. Rubertus 2 sc. <tenetur>. Item 3 sc. et 6 den. persolvit. /
 Summatum. /
- 260aa₂. Item tenetur 2 sc. persolvit. /
- 260ab. Frankenstin } 4 sc. tenetur. <Persolvit>. Item 1 fer. et 8 den.
 Ellewer Hannus } persolvit. / Persolvit^{j)}. //

260ac. Matias 8 sc. persolvit. //

260ad. Summatum omnes^{j)}. /

261. Summa tertia 122 mk. et 3 sc.^{a)} //

[pag. 156] 262. Sabbato post Pauli [28 I 1380] exierunt: /

Ad reysam anno LXXXI [1381] Bartholomeo et Nicolao^{a)} | Prusen^{b)} 4 mk.

Item 1 mk. /

Summatum^{c)}. //

[pag. 158] 263. Bubulco: /

Item 4 mk. minus 1 fer. /

Summatum^{a)}. //

264. Subulco: /

Item 3½ mk. /

Summatum^{a)}. //

265. /=^{a)}Nota: nos presentavimus Hermanno Halenbergh¹ de pecunia librali 14 mk. et 77 fl. | Item habet duos equos de stabulo, quilibet stat 10 mk.

<Item 19 sc. Item 6½ mk. pro equo | Johanni Vorrat>.

Summa pecunie libralis 509 mk. minus 7 sc. manens^{-b)}=/. //

[pag. 160] 266. ^{a)}Sectores lignorum debent habere de virga 4½ sc. LXXX [1380]^{-b)}: /

266a. Bernd Erregang } 11^{c)} sc. et 8 den. pro | 2½ virgis. /
Clawes Lemmeke }

Item 8 sc. minus 4 den. pro 2 virgis minus 1 quartale. /

266b. ^{d)}Haneke Stelter } 17 sc. pro 4 virgis minus 1 quartale. / Item pro
cum sociis suis } 1 ½ virgis 7 sc. minus 7 den. /

Item 5½ virgas et 1 quartale 26 sc.^{f)} minus 4 den.^{-e)} /

266c. ≠ Nicolaus et } 2½ virgas 11 sc. et 8 den. /
Paulus }

261 ^{a)} Dalej kolumna prawa pag. 152 oraz pag. 153–155 niezapisane.

262 ^{a)} Z prawej strony wyraz: /-cius-/. ^{b)} Z prawej strony wyraz: /-cuilibet-/. ^{c)} Dalej pag. 156–157 niezapisane.

263 ^{a)} Dalej I₂ kolumny lewej niezapisana.

264 ^{a)} Dalej I₂ kolumny prawej niezapisana.

265 ^{a)-b)} Nad grupą wpisów linia oddzielająca ją od wcześniejszej niezapisanej przestrzeni pisarskiej. Niniejsza grupa wpisów rozciągnięta na całej szerokości strony. Dalej I₃ strony oraz pag. 159 niezapisana.

¹ Hermann Hallenberg, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1374–1376 (?), członek rady od 1376, zm. 1401 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat I, s. 287–288; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 129).

266 ^{a)-b)} Nagłówek wyśrodkowany. ^{c)} Z lewej strony zmaszana cyfra jedności. ^{d)-e)} Nad grupą wpisów/wpisem linia. ^{f)} Z prawej strony fragment: /-et 1 quartale-/. ^{g)} Na wyrazie i obok plamy atramentu. ^{h)-i)} Wpisy umieszczone w kolumnie lewej poniżej nr. 266b, przypisane do niniejszej grupy wpisów zgodnie z oznaczeniem (w postaci linii) wykonanym przez pisarza. ^{j)} Poniżej grupy wpisów/wpisu linia. ^{k)} Liczba poprawiona. ^{l)} Z prawej strony wyraz: /-minus-/. ^{h)} Na wyrazie plama atramentu.

- 266d. ^{d)}Michel Starke 5½ virgas 1 mk. et 23 den.^{-e)} /
- 266e. ^{d)}Nicolaus Bekeman 4½ sc. pro 1 virga. / Item 1 sc. et 4 den. pro 1 quartale^{-e)}. /
- 266f. ^{d)}Nicolaus Hagebeke pro 3 virgis 13½ sc. / Item 9 sc. pro 2 virgis. / Item 1 mk. et 7½ sc. pro 7 virgis^{-e)}. /
- 266g. ^{d)}Nicolaus Priwalk 2½ virgas 11 sc. et 8 den. / Item 2 sc. et 8 den. pro ½ virga / Item 4½ sc. pro 1 virga^{-e)}. /
- 266h. Martin Koge 3 quartala 8 sol. et 6 den.^{g)} //
- 266i. Nicolaus Wartenbergh } 2 virgas 9 sc. / Item 9 sc. pro 2 virgis. /
cum socio
- 22½ sc. pro 5 virgis. /
- 266j. ^{d)}Claus Vorwerk } 4½ sc. pro 1 virga. / Item 7 sc. minus 7 den.
cum socio } pro 1½ virgis^{-e)}. /
- ^{h)}Item 21 virgis et 1 quartale lignorum. / + Item 4 mk. minus 11 den. / + Item 3½ mk. et 8 sc. et [1] den. pro lignis pro 20½ virgis. / Item 2 mk. et 11 den. pro seccione lignorum pro 11 virgis minus 1 quartali^{-i)j)}. /
- 266k. Peter Penzelin 2 virgas 9 sc. /
- 266l. ^{d)}Peter Burow <cum socio> 5 quartalia 5½ sc. | et 4 den. Item 2 sc. et 8 den. pro ½ virga. / Item pro 1 virga 4½ sc.^{-e)} /
- 266ł. ^{d)}Hans Hoveman } 3 virgas 13½ sc. / Item 9 sc. et 4 den. pro 2½ virgis. /
cum socio
- Item 21 sc. et 11 den. pro 4½ virgis et 1 quartale^{-e)}. /
- 266m. ^{d)}Jacobus Eleri 1½ virgam 7 sc. minus 8 den. / Item 8 sc. minus 4 den. pro 7 quartalia. / Item <29^{k)}> sc. et 1 quartale pro 6½ virgis^{-e)}. /
- 266n. ^{d)}Matis Lorens 9 quartalia 10 sc. et 4 den.^{-e)} //
- [pag. 161] 266o. Danel 10 sc.^{l)} | et 4 den. | pro 2 virgis et [1] quartale. /
- 266p. ^{d)}Reymer Borneman pro 1 virga | 4½ sc.^{-e)} /
- 266q. ^{d)}Hans Koge 6½ sc. et 4 den. | pro 5 quartalibus. / Item pro 1 quartali 1 sc. et 4 den. / Item pro 1 virga 4½ sc.^{-e)} /
- 266r. ^{d)}Tideke Sulte 16 sc. minus 7 den. | pro 3½ virgis. Item pro 3½ virgis 16 | sc. minus 1 quartali^{-e)}. /
- 266s. ^{d)}Hans Misselung 7 sc. pro 1½ virga. / Item ½ mk. minus 11 den. pro 3 virgis minus [1] quartali^{-e)}. /
- 266t. ^{d)}Claus Huge 7 sc. minus 7 den. | pro 1½ virga. Item 22½ sc. pro <5> virgis^{-e)}. /
- 266u. ^{d)}Johan Vogil pro 5 virgis 22½ sc.^{-e)}
- 266v. /=Everd Holthusen dedit pro 2 virgis. /
- 266w. Brothagin monachi persolvit 3 virgas. /
- 266x. Peter Rosental dedit pro 1 virga.=/ //
- 266y. Albrecht Hollant pro 3 virgis | 13½ sc. Item pro 5 virgis 22½ sc. /
- 266z. Gotschalk von Ruczenow | 11 sc. et 8 den. pro 2½ virgis. / Item 9 sc. pro 2 virgis^{j)}. /

- 266aa. Langhe Cōneke 2½ virgas minus [1] quartali. / Item ½ mk. et 11 den. /
 266ab. Peter Døre 4 virgas minus 1 quartali. / Item 17 sc. minus 4 den. /
 266ac. Martin Brunswic 2 sc. et 8 den. pro ½ virge. /
 266ad. Notandum buwmeyster presentaverunt 140 virgas. /
 266ae. Henzel Misner 7 quartale 8 sc. minus 4 den. / Item 3 mk. et 9 sc.
 pro 18 virgis. /
 266af. [=Due virge sunt^{d)} persolute Petrus Oldelant. /
 266ag. Claus Kol dedit pro 3 virgis, pro vinken 2 virge [?]. /
 266ah. Claus smit persolvit 2 virgas=/. //
 [pag. 162] 267. [=Claus Lubbelow et Hincze Voot fideiusserunt pro his,
 qui secarunt ligna=/. /
 268. Tercia summa 50 mk. minus [1] fer. /
 269. Sartores tenentur 3 mk. /
 270. Johannes Stolle fideiussit pro his pueris, quorum fideiussor provisor
 Johannes Langer pro 9, quod non debet miserari [?], | et sunt presentate
 uni de Kesemarket¹. /
 271. Czyth^{a)}, Wozech, Nickel presentaverunt pro Yens. /
 272. Everd Wysselhovet heft ghelovet vor 200 scepel haven vor enen, | de
 hadde holt ghehouwen vor in des stades wolt, des sal he nu betalen 50 |
 und to deme nyen 150 scepel. Datum anno LXXXI Circumdederunt [10 II
 1381]. <Persolvit 50. | Item persolvit 20 moder. Item 42 moder persolvit.
 | Item persolvit 38 mk. Item 30 moder persolvit>. /
 273. [=Dominus Wolraven¹ tenetur civitati 5 fl.=/ /
 274. Dominus Paulus Czan¹ tenetur [...^{a)}] mk. et 1 sc. de vino. /
 275. Dominus Reynerus Hitvelt¹ promisit solvere palgelt pro 1 terling <wan-
 dis> ex parte Johannis Heket². /
 276. [=Johan Beringhe¹ tenetur de Mattenbode² 3 mk. Modesti [15 VI 1381]
 et 3 mk. Michaelis [29 IX 1381]. Datum | anno Domini M^oCCC^{mo}LXXXI
 Petri [22 II 1381?]. <Dedit 2 mk. Item dedit 1 mk.>= / /

270 ¹ Kiezmark (niem. Käsemark), wieś w gm. Cedry Wielkie, pow. gdański, woj. pomorskie, położona na Żulawach Gdańskich nad Wisłą, lokowana na prawie chełmińskim w 1349 (SGKP 4, s. 54; Freytag Danziger Werder, s. 75).

271 ^{a)} Z prawej strony wyraz: /-promisit- /.

273 ¹ Zob. nr 16, przyp. 12.

274 ^{a)} Liczba nieczytelna z powodu plamy atramentu.

¹ Zob. nr 152, przyp. 2.

275 ¹ Zob. nr 20, przyp. 3.

² Johann Hecht (Heket), mieszczanin Głównego Miasta Gdańska, ojciec późniejszego burmistrza Arnolda Hechta (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 292; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 132).

276 ¹ Johann Beringer, ławnik Głównego Miasta Gdańska od 1393, zm. 1398 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 223; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 34).

² Ul. Szopy (niem. Mattenbuden), ulica na obszarze Dolnego Miasta w Gdańsku, biegnąca wzdłuż wschodniego brzegu Nowej Motławy, pomiędzy ul. Długie Ogrody i Ulańską,

277. /=Johannes Dyssow tenetur 100 mk. de cepo. <Persolvit 50 mk. Johanni Mekelfeld^{1a)}>=/.
278. Carnifices: /
 Frenczel, Heyno Starkenbergh, Nickel mit der Barde, Boniche | habuerunt carnes in foro bis fuisse venales. /
279. /=Pecunia libralis tenetur civitati 5 mk. et 1 fer., cum fuimus in Marienborg¹ de reysa. /
280. Nuncius in Lubic¹ habet 3 fl. et <8^{a)}> sc. prutenicales et 8 sc. in lubicensis=/. /
281. /=Heyno rostotter et Heyneke Rode tenentur pro arundine 3 mk. | Carnisprivii et Pasche. <Persolvit 5 fer. Item persolvit 1 mk. Item 1 fer.>=/ // [pag. 163]
282. Hoker^{a)}. / Becker, fleyshower mitweke. / Hoker, boddeker, kistenmaker, | smede dunnerstagh. / Korsner, buteler, wuflener vridage, | <und wantsnider>^{b)}. // [pag. 165]
283. Petro Vorstenow¹ sunt p[rese]ntate 40 mk. de pecunia librali | ad emendum equos in Dersovia^{2a)}. // [pag. 166]
284. Alheydes^{a)} Roleves obiit in Deventer¹, uxor Rodolphi Cremers. / Ritquin Godekenson procurator constitutus, morans in Campen². / Absentes tamquam presente. / Hinricus Munkenbeke³ fideiussor. /

w późnym średniowieczu teren, na którym funkcjonowały szopy przeznaczone do wytwarzania i składowania mat niezbędnych do transportu zboża (Keyser Baugeschichte, s. 319–322; Stephan Danzig, s. 173).

- 277 ^{a)} Poniżej probacje w postaci litery M, a także dwóch wprawek pisarskich, w tym zmażanego fragmentu Amen solamen oraz Mihi autem nimis honorati sunt (Ps 139, 17).
¹ Zob. nr 134, przyp. 1.
- 279 ¹ Zob. nr 53, przyp. 4.
- 280 ^{a)} Nadpisane nad liczbą: /-8-/.
¹ Zob. nr 16, przyp. 8.
- 282 ^{a)} Po prawej stronie pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^{b)} Dalej pag. 164 niezapisana.
- 283 ^{a)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig, a także obrócony fragment listu: Obsequiosa salutacione cum omnis boni exhibicione funditus [...] | adnotate vestram robus<ti>tatem cupimus non latero - - -.
¹ Zob. nr 161, przyp. 6.
² Zob. nr 229, przyp. 10.
- 284 ^{a)} Nad wyrazem fragment: Alheydis nobis natus. / Dominus [s] Elizabet et - - -.
¹ Deventer, miasto w Holandii w prowincji Overijssel, w średniowieczu na terytorium władztwa biskupów Utrechtu, członek Związku Hanzeatyckiego, miejsce odbywania jarmarków (A.C.F. Koch, Deventer. I. Stadtgeschichte, w: LexMA 3, szp. 920–921).
² Kampen, miasto w Holandii, w prowincji Overijssel, położone u ujścia rzeki Ijssel do Zuidersee, w średniowieczu na terytorium władztwa biskupów Utrechtu, otrzymało prawa miejskie w latach 1230–1248, członek Związku Hanzeatyckiego (F.B. Falbusch, Kampen, w: LexMA 5, szp. 895–896).
³ Heinrich Munkenbeck, mieszczanin Głównego Miasta Gdańska, kupiec, posiadał kamienicę przy ul. Chlebnickiej 16 (Weichbrodt Patrizier I, s. 332; J. Papritz, Dietrich Lilie

285. Lorens Zore. /
 286. Johannes^{a)} Woyan juravit. / Slede juravit. / Johannes Wurre juravit. / Merten juravit. // Helmich Swarte juravit. / Johannes Wlf juravit. / Lifart Mildebranz juravit.
 287. Johannes Colbergh dedit ad graciam domino portabit. <Dedit 3 mk.> /
 288. Herman Voet dedit 4 mk. /
 289. Item 6 mk. versus Marienborg¹ in Nativitatis Domini [25 XII 1380]. /
 290. ^{a)}Pecunia libralis tenetur civitati 29 mk. 2½ sc. et 3 den. / Item 7½ mk. ^{b)} //
 [pag. 167] 291. /=Nicolaus Kannengezer debet | habere 2½ sten plumbi, sten pro 8 sc. / Item 2 sten et 5½ punt. / Item 2 stene 6½ punt=^{a)}. //
 [pag. 168] 292. /=Conke Dreger fideiussit pro Merten die dominica pro [1] fer.= /
 293. /=Gotschalk^{a)} Cole fideiussit pro cruce [?] | pro 1 fer.= /
 294. /=Johannes Hake et Cruze tenentur 6 mk. | Johannis Baptiste [24 VI]=^{a)}. //
 [pag. 169] 295. Wyllam Oringhe¹ fideiussit pro Anglico, quis debet satisfacere^{a)}. /
 296. Tesseratores: /
 Eddemunt dedit 3 mk. / Riczard dedit 2 mk. / Lorens dedit 2 mk. / Jon dedit 2 mk. / Wyllam de Oringhen¹ dedit 9 mk. pro hospitibus. / Item 2½ mk. hospes Wesseli Koniges. / Item Hermannus Heckenmunt 3 mk. / Item Herman Berze dedit 1½ mk. / Item Langhe Cuncze dedit 1½ mk. pro illicita sciscione panni. / Gerd Munter² dedit 1½ mk. / Spthamer dedit 2 mk. / Bernd dedit 2 mk. / Item dedit nauclerus de cervisia. // Adam Anglicus dedit 3 mk. / Unus Polonus dedit 3 mk. / Johannes barbirasor

und das Englische Haus, „Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins”, H. 68, 1928, s. 140–141).

286 ^{a)} Na marginesie z lewej strony rysunek głowy ludzkiej (?) (zob. ryc. 29).

289 ¹ Zob. nr 53, przyp. 4.

290 ^{a)-b)} Wpis obrócony.

291 ^{a)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

293 ^{a)} Z lewej strony bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 30).

294 ^{a)} Poniżej probacja o treści: Proviso salutem cum | iuxta devotum.

295 ^{a)} Dalej 14 strony niezapisana.

¹ Wilhelm von Oringen, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1382–1398, dowódca flotylli okrętów gdańskich wysłanych w 1396 do zwalczania piractwa na Morzu Bałtyckim, posiadał kamienicę przy ul. Chlebnickiej 18, zm. 1398–1401 (Weichbrodt Patrizier 1, s. 344; Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 362–363; Zdenka Urzędniczy Biogramy, s. 228–229).

296 ¹ Zob. nr 295, przyp. 1.

² Gerhard Münzer, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1373–1375 (?), członek rady od 1375, zm. 1393 (Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 351; Zdenka Urzędniczy Biogramy, s. 220–221).

1 mk. / Steffan <Ponevel> juravit. / Item Jacob tenetur 2 mk. / Gosswynus Hardewic 2 mk. /

297. /=Theus, svager Bertoldi Langhen, tenetur ½ mk. Dedit 1½ mk.=/

298. /=Domini consules de Elbingho¹ tenentur 10 mk. minus 1 fer. de pecunia proconsulis=/. //

[pag. 170] 299. ^{a)}Excessus anno LXXX^{b)}: /

Item 3 fer. Item 1 mk. de pannis. / Item ½ mk. Item 1 fer. Item 1 fer. pro draben. / Item 1 fer. Item 1 fer. pro draben. Item 1 fer. / Item 1 mk.^{c)} racione illicite enavigacionis. / Item 1 fer. Item 1 fer. Item 3 fer. Item ½ mk. / Item 1 fer. Item ½ mk. Item 4 sc. Item 1 fer. / Item 1 fer. Item 3 fer. Item ½ fer. Item ½ fer. / Item 1 fer. Item ½ fer. Item 9 sc. / Item 4 sc. Item 3 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 1 fer. Item ½ mk. Item 1 fer. / Item ½ mk. Item 1 fer. Item 1 fer. Item ½ fer. / Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 1 mk. Item 4 sc. Item 1^{d)} fer. Item 1 fer. / Item 1 mk. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 8 sc. Item 10½ sc. / Item 3 fer. Item ½ fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 1 fer. Item 1 fer. Item ½ fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 1 fer. Item 2 sc. // ^{e)}Excessus portus 1 mk. Item 1 mk.^{f)} //

Summa excessuum 65 mk.^{g)} //

300. Item 50 mk. minus 4 sc. pro diversis. /

301. Dedimus de pecunia librali dominis 200 mk. in prompta pecunia. /

302. De pecunia civitatis est expositum ad profectionem pecunie libralis^{a)}: / Item 1 fer. Item 1 lot. Item 9 sc. Item ½ mk. servo pro ocreis et caputo [s] wagenknecht. / <Sartori^{b)}> Item ½ mk. et ½ sc. Item pro diversis stromulo et aliis 3½ mk. et 10 den. / Item 1 fer. pro lineo panno saccis^{c)}. / Item 23 sc. pro equorum sufferacione^{d)} et currus preparacione. / Item magistro Eghardo sartori 1 mk. et 9 sc. Item Johanni sartori 1 mk. pro sartura. / Item sutori 2 mk. pro ocreis et calciis. / Item Wenero pro diversis 4 sc. Item 17 sc. <minus 2 sol.> pro sperlaken to [...^{e)}] et 2 civitates [?]. / Item 2½ mk. et 3 sol. Nicolao Tirgard¹ pro panno. Item 8 sc. vor ringhe unde schrap. / Item currfici 8 sc. Item 2 mk. 5 sc. minus 6 den. Gherardi Munter² pro panno. / 303. Dem pilschefter syn antwordet vor 5 mk. pile und 2 schog. <Persolvit>. / [...^{a)}] persolvit 2½ mk. //

298 ¹ Zob. nr 28, przyp. 1.

299 ^{a)-b)} Nad nagłówkiem fragment: Noverint universi. ^{c)} Z prawej strony wyraz: /-quod-/. ^{d)} Z lewej strony cyfra: /-½-/. ^{e)-f)} Wpis umieszczony w kolumnie prawej. ^{g)} Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od następujących wpisów.

302 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca nagłówek od pozostałych wpisów. ^{b)} Wyraz umieszczony na lewym marginesie. ^{c)} Z lewej strony plama atramentu. Po prawej stronie fragment: Item /-30-/. ^{d)} Na wyrazie plama atramentu. ^{e)} Fragment nieczytelny z powodu plamy atramentu.

¹ Zob. nr 53, przyp. 9.

² Zob. nr 296, przyp. 2.

303 ^{a)} Wyraz nierozpoznany z powodu zniszczenia rogu karty.

304. Summa missa in Flandria¹ pro speciebus 7 punt groten anno LXXX [1380].

305. /=Nicolaus Coler fideiussit pro Crynde | Hinczen pro tribus mk. Purificacionis Marie [2 II 1380]. / Nicolaus Houweschild fideiussor de novo | ad quindenam persolvendo=/. //

[pag. 171] 306. Anno Domini M^oCCC^{mo}LXXXI [1381] | proconsul Paulus Czaen¹, Nicolaus | Gotisknecht² socius eius. | Consules Petrus Sulver³, | Petrus de Opu⁴, Albertus | de Balne⁵, Meynardus de Lapi|de⁶, Hermannus Brelon⁷, Johannes | Polen⁸, Hermannus Bruczkow^{9a}). //

[pag. 174] 307. Proconsulis summa in ultima computacione: /

Item 7 mk. / Item 29 mk. / Item 3 mk. / Item 3 mk. / Item 8 mk. / Item 7½ fer.^a) //

[pag. 175] 308. Distributa generalia: /

Item 1 fer. pro precio dyurno. / Item 6 sol. pro duobus saccis bubulce. / /=Item Tidemanno 2 mk. pro reysa= / <Rehabemus>. / Item 9 sc. pro

304 ¹ *Flandria, kraina historyczna w południowych Niderlandach, w średniowieczu władztwo hrabiów Flandrii (B. Lyon, Flandres and the Low Countries, w: Dictionary MA 5, s. 77–83; A. Verhulst, W. Prevenier, G. Berings, Flandern, Grafschaft, w: LexMA 4, szp. 514–532).*

306 ^a) Dalej pag. 171–173 niezapisane.

¹ Zob. nr 152, przyp. 2.

² Zob. nr 1, przyp. 1.

³ Peter Sulver, ławnik Głównego Miasta Gdańska (?), członek rady od 1363, zm. po 1386 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 426; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 340, 343).

⁴ Peter von Oppeln (de Opuł), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1365–1366 (?), członek rady 1366–1382, burmistrz Głównego Miasta Gdańska 1382–1383 (?), zm. po 1383 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 362; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 228, Poczet, s. 31).

⁵ Albrecht von der Balga (von Balnen), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1367–1368 (?), członek rady od 1368, zm. po 1386 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 215–216; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 16).

⁶ Zob. nr 229, przyp. 11.

⁷ Hermann Brilon (Brelon), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1378–1381 (?), członek rady od 1381, zm. 1382 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 241; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 56).

⁸ Johann Polen, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1378–1381 (?), członek rady od 1381, sędzia 1382, zm. 1394 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 372; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 239).

⁹ Zob. nr 1, przyp. 4.

307 ^a) Dalej strona niezapisana.

308 ^a) Wyraz powtórzony. ^b) Na marginesie z lewej strony rysunek (zob. ryc. 31). ^c) Z lewej strony fragment wyrazu: /-cu- - - /-. ^d) Na marginesie z lewej strony rysunek muru z cegieł (zob. ryc. 31). ^e) Z lewej strony na marginesie środkowym rysunek młotka (zob. ryc. 31). ^f) Lekcja niepewna z powodu plamy atramentu na wyrazie. ^g) Poniżej linia oddzielająca pozostałe wpisy. ^h) Nadpisane nad wyrazem: /-fer.-/ ⁱ) Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^j) Na marginesie z lewej strony dwie plamy atramentu.

therebinto. / Item 5 fer.^{a)} pro rotis ad currum vini. / Item 2 sc. et 8 den. pro precio diurno. / Item 7 mk. ad reysam seu expidicionem [s]. / Item 2 sc. ad funerandum furem. / Item 11 sc. 4 den. mynus [?]. / Item 19 sc. pro carbonibus. / C Cuncze^{b)} Pegow tenetur 6 mk. <Omnibus computatum Assumpcionis Beate Virginis [15 VIII 1381]>. / Item 10 sc. ad purgandum domicinam. / Item 4 sc. pro precio dyurno. / ≠ Item domino Stephano Bornholm¹ 9 fer. <et 1 sc.> | ad anferendum latera. / Item 4 sc. pro precio dyurno. / Item 3 fer. Burman ad faciendum fontes. / Item ½ mk. et 1 sol. pro carbonibus. / Item 10 sc. pro balgen. / Item vigilibus 2½ mk. / Item 20 sc. et 9 den. pro touwe. / Item 7 sc. minus 6 den. pro diversis. / Item 4 mk. et 8 sc. pro løde. / Item 4 mk. et 10 sc. pro cupro^{e)} to loden. / Petro Woken ½ mk. / Familie oblaciones 3 fer. / Aurigis 4½ sc. / Item 1 mk. et 8 sc. pro tauro. / Item ½ fer. pro minueracione equorum. / ≠ Item^{d)} 9 mk. pro lapidibus Johanni Prussen de Gotlandia², qui venit in hyeme de Sundis³. / ≠ Item Johanni Prussen 36 mk. minus [1] fer. pro lapidibus | de Gotlandia². / Item 1½ mk. pro ligno quercino Lodowico <Lange>. / ≠ Item 42 mk. et 1 fer. et 42 den. pro plumbo. / /-≠-/ Item 5½ fer. pro cemento Johanni Prussen. // Item Bulle murer 1 mk. / Item 20 sc. pro therebinto. / Item 10 mk. domino Tidemanno Lowenborgh. / Item 5 mk. Johanni Pellifici pro censu. / Item 3 mk. domino Lakeman pro censu. / Item 3 mk. et 10 sc. pro ferro. / Item 6 sol. pro precio dyurno. / Item 1½ mk. pro thauro. / Item 4 mk. et 1 fer. et 20 den. pro clavis. / Item 6 mk. 9 sc. et 10 den. pro ludulis. / Item ½ fer. pro ludulis eidem. / Item 26 sc. et 6 den. ad faciendum cannale, per quid fluit aqua ad civitatem. / Item^{e)} Nicolao smede 15 mk. et 10 sc. / Item ½ mk. ad medicandum equos. / Item^{e)} tenetur Nicolaus smit 2 mk. <Persolvit 1 mk.> / Item domino Ludolfo 10 mk. pro cervisia^{f)} [?]. / Item 3 fer. vor tegelladen to beslan. / Item 2 mk. notario ad vestes. / Item 2½ mk. domino Wolraven⁴ pro lapidibus de Gotlandia². / Item pro precio diurno 8 sc. et 2 sol. / Item 20 den. pro precio diurno. Item 1 sol. / Item 10 den. / Item 29 sc. pro clavis. / Item^{e)} Nicolao smede 7 mk. / Item 19 sc. balneatoribus. / Item 6 mk. et 8 sc. vor delen her Heydenrich. / /≠Item 20 mk. minus [1] fer. pro equis=/. / Item 25½ mk. pro delen. / Item 3 fer. pro

^{k)} Na marginesie z lewej strony rysunek cegły (zob. ryc. 32). ^{l)} Wpis wymazany i skreślony. Treść wpisu nieczytelna. ^{h)} Z prawej strony fragment: /-9½ fer.-/ ^{m)} Z prawej strony fragment: /-et 9 sc.-/ ⁿ⁾ Liczba dziesiątek i jedności nadpisana nad liczbą: /-19-/. ^{o)} Z lewej strony fragment: /-mynus 4 sc.-/.

¹ Stephan Bornholm, ławnik Głównego Miasta 1377–1382 (?), członek rady od 1382, zm. po 1387 (Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 236; Zdenka Urzędnicy Biogramy, s. 50).

² Zob. nr 63, przyp. 4.

³ Zob. nr 159, przyp. 12.

⁴ Zob. nr 16, przyp. 12.

pludelen [?]s). / Item pro avena 7 <mk.^{h)}> et 1 fer. / Item 1½ mk. et 4½ sc. / Item 13½ sc. pro cervisia navigali. / Item 12½ sc. Wernerⁱ⁾. // [pag. 176] Item 4 sol. dachlon. / Item 6 sol. pro precio diurno. / Item 1 mk. et 3½ sc. pro schuffeln. / ≠ Item 24 mk. pro carpento. / Item^{e)} Nicolao smede 5 mk. et 22 sc. / Item^{j)} pro panno servorum 9 mk. 16 sc. et 5 den. / Item^{k)} 7 mk. minus ½ fer. pro tegel Kny paw⁵. / Item Tanner 3 fer. / Item 4 sc. pro stegherepe. / /= [...^{l)}]= / -Item 7 mk.- / Item 1 mk. et ½ fer. bibales. / Item 17 sc. et 10 den. pro strenghe. / Item servis fabrorum ½ fer. ad mittendum. / Item ½ mk. ad reficiendum libram løve. / Item 1 fer. ad pretorium⁶. / Item^{e)} Nicolao fabro 7½ mk. / Item^{l)} pro coreo prepare veledder | 4 mk.^{m)} minus 2 sc. / Item servorum pro panno sartori 1½ mk. / Item 8 sc. pro vase australi. / Item vigilibus 2½ mk. / Item 20 sc. pro therebinto. / Item 2 mk. minus 1 fer. ad purgandum fontem. / Item 12 sol. pro precio diurno. / Item Hildebrando Molner 10 mk. census. / Item 14 sc. ad fontes faciendos. / /= [...^{l)}]= / Item 1 fer. ad angaria. / Item 20 mk. Nicolao, notario vicecommendatoris. /

Summa prima <338ⁿ⁾> mk. | et^{o)} 2 sc. //

309. Distributa generalia: /

309a. Item^{a)} 1 mk. et 6 sol. vor bleg. / Item 5½ sc. pro fragineis^{b)} carbonibus et diversis. / Item^{c)} <5^{d)}> mk. et 1 sc. et 17 den. Nicolao fabro. / Item 8 sol. pro cera. / Item [1] sol. pro precio dyurno. / Item 2 sc. pro vectura cimenti. / Item 6 sol. pro urnis. / Item 8 sol. pro precio dyurno. / Item 6 sol. pro precio dyurno. / Item 8 sc. pro lapidibus. / Item 4 sc. minus 1 sol. pro precio dyurno. / Item 2 sc. pro precio dyurno. / Item 16 den. / Item 4½ sol. pro precio dyurno. / Item 4^{or} sol. pro precio dyurno. / Item 1 sc. et 2 den. pro precio dyurno. / Item 8 sol. pro precio diurno. / Item 1^{e)} mk. 7½ sc. pro clavis. / Item 16 sc. pro funibus et clavis. / Pro precio dyurno 10½ sc. /

⁵ Knipawa (niem. Kneiphoff, obecnie Rudno), część dzielnicy Śródmieście, niegdyś wieś leżąca przy wschodnim krańcu Długich Ogrodów, na terenie patrymonium Głównego Miasta Gdańska, włączona w granice administracyjne Gdańska w 1814 (EG, s. 891–892).

⁶ Zob. nr 16, przyp. 13.

309 ^{a)} Z lewej strony na marginesie środkowym rysunek rury wodociągowej (zob. ryc. 32).

^{b)} Inna możliwa lekcja: fragilitibus. ^{c)} Z lewej strony na marginesie wewnętrznym rysunek młotka (zob. ryc. 32). ^{d)} Nadpisane nad liczbą: /-4-/. ^{e)} Na cyfrze plama atramentu.

^{f)} Z lewej strony na marginesie wewnętrznym bliżej nieokreślony znak pisarski (zob. ryc. 32). ^{g)-h)} Wpisy obwiedzione linią u dołu i po prawej stronie. ⁱ⁾ Z lewej strony na marginesie wewnętrznym bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 32). ^{j)} Na wyrazie plama atramentu. ^{k)-l)} Na fragmencie tekstu plama atramentu. ^{l)} Poniżej dwie linie oddzielające

formułę podsumowującą od następnych wpisów. ^{m)} Lekcja niepewna. Na wyrazie plama atramentu. ⁿ⁾ Z lewej strony na marginesie środkowym rysunek cegły (zob. ryc. 33).

^{o)} Po prawej stronie wyraz: /-scotenarios-/. ^{p)} Poniżej linia oddzielająca powyższe wpisy od formuły podsumowującej. ^{q)} Poniżej linia oraz pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadt-

archiv Danzig.

Item 9 sol. pro cimento. / ^{g)}≠ Item 1 mk. ad ferendum fimum de muro. / Item^{f)} 3 mk. pro pudelen^{h)}. / Itemⁱ⁾ 4½ mk. pro panno servis super computatione. Item 8½ fer. / Item 12 sol. pro precio dyurno. / Item 23 sc. pro funibus. / Item 270 mk. commendatori¹⁾. / Item 1 sc. pro precio dyurno. / Item 4 sc. pro fructu de pudelen. / Item 6 sol. pro venis. / Item 4 sc. pro clavis ad januas. / Item 60 den. pro precio diurno. / Item 8 sc. pro carbonibus. / ≠ Item 6½ mk. Matis Ryken ad ferendum latera^{j)}. / ^{k)}Item ½^{l)} fer. et 10 den. pro precio dyurno. / Item ½ fer. et 10 den. pro precio dyurno. / Item ½ fer. ad mittendum equis. // [pag. 177] Item vigilibus 2½ mk. / Item 1 fer. minus 1 sol. pro ferro. / Item 6 sol. pro urnis. / Item 7 fer. ad purgandum fontem. / Item notario ad vestes ½ mk. / Item 4 sc. pro precio dyurno. / Item 5 sol. et 10 den. cum mensuravimus | graniciam. Item 10 sc. ad angarias. / Item ½ mk. pro cleester. / Item 1 fer. et 1 sol. pro schuffeln. / Item 7 sc. et 10 den. pro precio dyurno. / Item domino Johanni Pellifici 5 mk. pro censu. / Item 8 sc. pro precio dyurno. / Item vor pudeln 1 mk. et 4 sc. / Item 1 fer. ad rad[e]ndum pannum servorum. / Item domino Lake-man 3 mk. pro censu. / Item domino Tidemanno Lowenborch 10 mk. / Item 4 sc. pro angariis. Item 40 den. pro precio | dyurno. Item 7½ sc. pro carbonibus. / Item 22 sc. pro sartura servorum. /

Summa secunda 328 mk. | et 4 sc.^{l)} /

309b. Item 2 mk. et 4 sol. pro funibus. / Item 7 sc. muratoribus et 10 den. / Item ½ fer. et 10 den. pro precio dyurno. / Item 5 sc. pro refectione sere ad <v>alvam. / Item 170 mk. domino commendatori¹⁾. / Item domino de Zarnevicze²⁾ 2 mk. / Item 5 sc. et 8 den. pro capisteriis. / Item 1 mk. et 7 sc. pro funibus, clavis | et carbonibus. Item 4 sc. et 1 sol. pro carbonibus. / Item ½ mk. ad purgandum domicinam. / Item 1 fer. pro precio dyurno. Item 4 sc. et | 8 <den.^{m)}> pro precio dyurno. / Item ½ fer. pro precio diurno. / Item 9 mk. domino Ottoni Rekow. / Item 6½ sol. muratoribus. / Item 2 sc. pro precio dyurno. / Item 5 mk. <minus 2 sc.> pro cera Knaveloc. // Item 18 sc. de scip buten de brughen | to lighen. / Itemⁿ⁾ 17½ sc. vor tegel to vorin. / Item pro precio dyurno 1 fer. minus 1 sol. / Item 4 sc. et 6 den. pro precio dyurno. / Item 1 mk. pro promptuario. / Item 6 sol. pro precio dyurno. / Item 6 sol. pro precio dyurno. / Item 2½ mk. vigilibus. / Familie oblaciones 23 sc. / Item 5 sc. pro precio diurno. / Item 8 sc. pro matten. / Item ½ mk. illis custodientibus Forum Piscium³⁾. / Item 1 sc. pro diversis. / Item 3 sc. minus 6 den. Gotko. / Item servis fabrorum ½ fer. ad mittendum equos. / Item 4 sc. servis in curia⁴⁾ oblaciones. / Item^{c)} 14 sc. fabro pro ferro ad fenestra vitrea. / Item Nicolao fabro ½ mk. vor sadelbile. / Item pro

¹⁾ Zob. nr 53, przyp. 7.

²⁾ Zob. nr 103, przyp. 3.

³⁾ Zob. nr 53, przyp. 8.

⁴⁾ Zob. nr 16, przyp. 2.

precio diurno 3½ sc.^{o)} / Item 2 sc. fartori, qui farcit thaurus. / Item ½ mk. Georrio Meler. / Item 9 sc. pro carbonibus, 1 fer. pro lignis. / Item 5 fer. pro clavis. / Item 7 sc. vor streghe. / Item 8 sol. angaria. / Item pro saccis 7 sc. et 8 den. / Item 2½ mk. scherremaker. / Item pro precio dyurno 4 sol. / # Item Nicolao sme[de] 5½ sc. / Item pro carbonibus 16 sc. / Item 5 sc. et duos den. pro tunnīs et sale ad thaurus. / Item 19 sc. dem repsleger^{p)}. / Summa tertia 208 mk. et 1 fer.^{q)} //

[pag. 178] 310. Ysenhut: /

310a. Item 12½ sc. ad ferendum latera. / Item 20 sc. Item 5 sc. Item 1 fer. et 8 den. / Item 22½ <sc.> pro - - -. Item 20 sc. / Item 7½ sc. / Item 1 sc. et 8 den. de sneden sten. / Item 20 sc. /

Summatum^{a)}. /

310b. Item 17½ sc.^{b)} / Item 12½ sc. / Item 21 sc. et 8 den. / Item 1 mk. et 1 sc. / Item ½ mk. et ½ sc. / Item 10 sc. / Item 1^{c)} mk. minus 2 sol. / Item 20 sc. / Item 15 sc. / Item 26 sc. <et^{d)}> 8 den. / Item 17½ sc. / Item 21 sc. et 8 den. / Item 25 sc. / Item 19 sc. Item 10 sc. / Item 7½ sc. et <e)-3 den.^{f)}> /

Summatum secundo^{g)}. //

311. Pro lapidibus: /

Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 1 mk. / Item 3 mk. / Item 2 mk. /

Summatum secundo^{a)}. /

312. ^{a)}-Teczo Scroder: /

Item 2 mk. Item 2 mk. / /=Item 8 mk. pro avena=/ / Item 3 mk. Item 2 mk. / Item 8 virken. /

Summatum secundo^{b)c)}. //

[pag. 179] 313. /=Pro avena 8 mk.=/ /

314. Pro avena: /

314a. Item 1 mk. 11 sc. et 10 den. / Item 6^{a)} mk. / Item 5½ mk. pro avena^{b)}. /

Summatum secundo. /

314b. Item 4 mk. et 4 sc. /

Item 3½ mk. /

310 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od pozostałych. ^{c)} Z lewej strony starta cyfra: 1½. ^{d)} Łącznik umieszczony na miejscu wcześniej omyłkowo wpisanej cyfry jedności. ^{e)-f)} Nadpisane nad: /-1 sol.-/ ^{g)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

311 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej (zob. nr 312, przyp. a-b). Dalej 45 kolumny prawej niezapisane.

312 ^{a)-b)} Grupa wpisów umieszczona w kolumnie prawej, na prawo od grupy nr 311. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej (zob. nr 311, przyp. a). Dalej 45 kolumny prawej niezapisane.

314 ^{a)} Z lewej strony liczba: /-6-/ (?). ^{b)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{c)-d)} Nadpisane nad fragmentem: /-4 sc.-/ ^{e)} Poniżej linia oddzielająca formułę podsumowującą od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej 25 strony niezapisane.

- Item 6 mk. et 1 fer. /
 Item 6 mk. /
 Item 5½ mk. et <^{c)}6 den.^{d)}> /
 Item 3 mk. minus 1 lot. pro avena. / } Item 10 sc. et 1 sol. pro gerulis. /
 Item 6 mk. pro avena et 1 fer. /
 Item 8 mk. Item 10 mk. /
 Item 10 mk. et 1 fer. /
 Item 3 mk. minus 7½ sc.^{b)} /
 Summa tertia 66 mk. et 5 sc.^{e)} //
- [pag. 180] 315. Angaria^{a)}: /
 315a. Item 2½ sc. / Item 4½ sc. ungaricales. / Item 1 lot. / Item 2 sc. /
 Item nuncio de Thorun¹ 4 sc. / Item 1 sol. / Item 4 sc. pro precio dyurno.
 / Item 18 penninge dachlon. /
 Summatum^{b)} primo^{c)}. /
 315b. Item 2 sc. Item 7 sol. / Item 3½ sc. pro faselo ad deportantum [s] lutum. /
 Summatum secundo^{d)}. /
 315c. / = Item 10 sc. et 1 sol. pro diversis pertandis | gerulis^{e)} = /. //
- [pag. 181] 316. Aurigis: /
 Item 7 fer. / Item 25 sc. et 1 sol. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. /
 Item 25 sc. et 1 sol. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25½ sc. / Item 25 sc.
 / Item 25 sc. / Item 1 mk. et 8 sc. / Item 1 mk. et 9 sc. minus 6 den. / Item
 1 mk. et 8 sc. / Item 1 mk. et 8 sc. / Item 3½ sc. / Item 1 mk. et <8^{a)}> sc.
 / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. /
 C Summatum primo 26 mk. | et <15^{b)}> sc.^{c)} //
317. Aurigis^{a)}: /
 317a. Item 25 sc. / Item 27 sc. / Item 2<7> sc. et 4 sol. / Item 25 sc. /
 Item 25 sc. / Item 27 sc. / Item 26½ sc. / Item 28 sc. et 2 den. / Item
 25 sc. Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item
 25 sc. et 10 den. / Item 25 sc. / Item 21½ sc. / Item 19 sc. 9 den. minus. /
 Summatum secundo 63 mk. et 1 sc.^{b)} /

315 ^{a)} Z lewej strony litery inicjalnej rysunek głowy ludzkiej (zob. ryc. 34). ^{b)} Na wyrazie plama atramentu. Z lewej strony wprawki pisarskie: dwukrotnie słowo dyurno oraz wyraz urno. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnych. ^{d)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą formułę podsumowującą od następnego wpisu. ^{e)} Dalej 12 kolumny lewej i kolumna prawa niezapisane.

¹ Zob. nr 229, przyp. 6.

316 ^{a)} Pierwotnie cyfra 4½. Nadpisano trzy cyfry jedności. ^{b)} Nadpisane nad liczbą: /-19½-/. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą formułę podsumowującą od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej 13 kolumny niezapisane.

317 ^{a)} Nagłówki podkreślony. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{d)} Dalej pag. 182–183 niezapisane. Na pag. 183 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

317b. Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25½ sc. / Item 25 sc. / Item 27 sc. et 4 den. / Item 25½ sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25 sc. / Item 25½ sc. et 5 den. / Item 11 sc. / Item 11 sc.^{c)} / Summatum tercio^{d)}. //

[pag. 184] 318. Palmeystern: /

318a. /=Hinrico <20^{a)}> sc. et 1 sol.=/ / Hinrico ½ mk. ante portum. / Item ½ mk. / Item ½ mk. Hinrico. / Item 1 mk. / Item 2 mk. Item 4 sc. Hinrico. / Item 2 mk. Item 2^{b)} mk. Item 1 mk. / Item 2 mk. ad faciendum schuten. / Item 5 mk. ad faciendum schuten. / Item 2 mk. et 2 sc. ad faciendum sch[uten]. / Item 4 mk. Johanni Polen^{1.} / Item 7½ sc. vor twe kne in den schutten. / Item 1 mk. et 8 sc. / /=Item 8 mk. et 10 sc.=/ / Item 8 mk. minus <2^{c)}> sc. pro carpento. / Item ½ mk. pro draet. / Item 4 mk. / Item 9 mk. minus 3 sc. ad sthenscute. / Item 8 sc. Item 16 sc. / /=Item 11½ mk.=/ / Item 11½ mk. et 2 sc. / Item 10 mk. / Item 16 mk. / Item 5 mk. / 1½ mk. serratoribus. / Item 15 mk. /

Summatum primo 105^{d)} mk. | et 16½ sc.^{e)} /

318b. Item 12 mk. / Item 10 mk. / Item 3½^{f)} mk. / Item 12 mk. / Item 8 mk. / Magistro^{g)} Gruwel 10 mk. / Item 12 mk. / Item 8 mk. // Item 10 mk. Bruczkow^{2.} / Item 6 mk. / Item 6 mk. minus 8 sc. / /=Item 5 sc. domino Sthefano Bornholm^{3.=/.} / Item 6 mk. Bruczkow^{2.} / Item 12 mk. / Item 10 mk. Item 8 mk. / © Item 5 mk. muratori ante^{h)} portum. / Item 6 mk. Johanni Polen^{1.} / Itemⁱ⁾ 4 mk. Bruczkow^{2.} / Item 3 mk. Bruczkow^{2.} / Item 8 mk. / Item 8 mk. / Item 8 mk. / Item 2½ mk. pro ferro. / Item 11 fer. domino Johanni^{1j)}. /

Summatum secundo 180 mk. et 10 sc. /

318c. Item 3 mk. et 8 sc. / Item Hinrico 8 sc. / Item 2 mk. / Item Hinrico 4 sc. / Item magistro Gruwel 6 mk.^{k)} et 2 mk. pro expensis. / Hinrico 8 sc. / Item Claus Erregang tenetur 1 mk. / Hinrico 8 sc. / Item Hinrico 4 sc. / Item Hinrico 8 sc.^{l)} /

Summatum tercio^{l)}. //

[pag. 186] 319. Buwmeyster^{a)} in tercia computacione: /

318 ^{a)} *Nadpisane nad liczbą: /-8-/. ^{b)} Z prawej strony wytarta cyfra jedności. ^{c)} *Nadpisane nad cyfrą: /-10-/. ^{d)} *Pierwotnie liczba: 106. Z prawej strony starta cyfra jedności. ^{e)} *Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od wpisów następujących. ^{f)} Z lewej strony fragment: /-5½ mk.-/ ^{g)} *Na marginesie z lewej strony rysunki trzech toporów (zob. ryc. 35). ^{h)} Z lewej strony wyraz: /-versus-/. ⁱ⁾ *Za wyrazem początkowa litera: /-I-/. ^{j)} *Za wyrazem wytarta liczba: /-100-/. ^{k)} *Dalej fragment oddzielony pionową linią. ^{l)} *Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ¹⁾ *Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 13 kolumny prawej oraz pag. 185 niezapisana. Na pag. 185 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ¹⁾ *Zob. nr 306, przyp. 8. ²⁾ *Zob. nr 1, przyp. 4. ³⁾ *Zob. nr 308, przyp. 1.*************

319 ^{a)} *Na marginesie z lewej strony rysunek przedstawiający gmerk mistrza budowlanego (?) (zob. ryc. 36). ^{b)} *Na marginesie z lewej strony rysunek gmerka (zob. ryc. 36). ^{c)} *Na liczbie plama atramentu. ^{d)} *Z lewej strony dwie plamy atramentu, w tym jedna na****

Item [1] mk. domino R[eynero]¹. / Item 5 fer. / Item 4 mk. 8 sc. et 10 den. pro clavis. / Item^{b)} Nicolao smede 5 mk. minus 5 sc. / Item Johanni, qui tegit cum plumbo, 2 mk. | et 2 sc. Item 9½ sc. pro precio dyurno. / Item ad reficiendum turrim, quam habuit Pegow, | 3 fer. Item ½ mk. et 1 sol. ad pretorium². / Item 1 mk. Item 5 sc. / Item ½ fer. Item 4 sc. et 8^{c)} den. muratoribus. / Item magistro Tidemanno³ 3 mk. | pro anerichten to dem rathus². / Item 1 fer. et 8 den. Item ½ mk. Stephano. / Item 8 sc. / Item^{b)} Nicolao smede 25 sc. et 9 den. / Item 4 sol. Nicolao. / Item 1 fer. domino Stephano⁴. / Item^{d)} 2½ sc. et 1 den. pro precio dyurno. / Item 13 sc. minus 6 den. // Item^{b)} 15 sc. Nicolao fabro. / Item Friczoni ½ mk. super computatione. <Persolvit>. / Item 1 mk. et 8 sc. eidem Friczoni. / Item 3 mk. et 3 sc. Knoveloec. / Item 3 sol. pro precio dyurno. / Item 3 fer. domino Stephano⁴. / /=Item Nicolaus Erregang tenetur 1 mk.= / Item Hinrico 4 sc. / Item ½ mk. magistris structure. / Item 10 mk. pro lignis carpen|tabilibus^{e)}. /

Summatum tercio^{f)}. //

[pag. 188] 320. Kalcbrecher: /

320a. ^{a)}Peter Meyge: /

Item 4 sc. Item 8 sc. <Persolvit>. Item <tenetur> 1 fer. Item tenetur 1 fer. <Persolvit>.

Summatum tercio^{b)}. //

320b. ^{c)}Matis 4 sc. /

[Summatum] tercio^{d)}. //

320c. Cale Johan <^{e)}tenetur 4^{or} sc. Item 7^{or} sc. Item 4^{or} sc.^{f)}>

[Summatum] tercio^{g)}. //

320d. ^{h)}Peter Pferd tenetur 8 sc. <Persolvit>. / Item 2 sc. Item 2 sc. <Persovit>.

[Summatum] tercioⁱ⁾.

320e. ^{j)}Peter Clodow 8 sc. tenetur. Item 4 sc. persolvit. / Item 9 sc. minus 4 den. persolvit. /=Item tenetur ½ mk. Item ½ fer. / Item 2 sc.= /

[Summatum] tercio^{k)}. //

marginesie. ^{e)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{f)} Dalej kolumna prawa oraz pag. 187 niezapisane.

¹ Zob. nr 20, przyp. 3.

² Zob. nr 16, przyp. 13.

³ Zob. nr 55, przyp. 2.

⁴ Zob. nr 308, przyp. 1.

320 ^{a)-b)} Grupa wpisów obwiedziona linią z góry i dołu. Poniżej wyraz: pervidere. ^{c)-d)} Wpis umieszczony po prawej stronie. Poniżej i powyżej wpisu linie. ^{e)-f)} Nadpisane nad fragmentem: /-et Peter Pferd 8 sc. Item 4 sc.-/ ^{g)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. ^{h)-i)} Grupa wpisów umieszczona po prawej stronie. Poniżej linia oddzielająca ją od pozostałej przestrzeni pisarskiej. ^{j)-k)} Grupa wpisów obwiedziona liniami od dołu i z prawej strony. ^{l)} Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałej przestrzeni pisarskiej. ^{l)} Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej strona niezapisana. W prawej kolumnie dwie pieczęcie z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Karta podklejona z powodu pionowego rozcięcia.

320f. Peter Clare $\frac{1}{2}$ fer. tenetur.

[Summatum] tercio^{b)}. //

[pag. 189] 320g. Michel Beme 1 fer. tenetur.

[Summatum] tercio^{b)}. //

[pag. 190] 321. Pro allacis lateribus: /

Item illis de Knyrave¹ 6 mk. / Item 15 mk. <et^{a)}> 9 sc. <et> 10 den. /
Item $2\frac{1}{2}$ mk. et 2 sc. de Knipave¹. / Item $1\frac{1}{2}$ mk. ad anferendum latera de
Kny[pave]¹. / Item 3 fer. ad anferendum latera Knyrave¹. /

Summatum primo^{b)}. /

322. ^{a)}Magistro Hinrico¹ muratori ad fossam^{2-b)}: /

Item 4 mk. Item 4 mk. Item 4 mk. / Item 3 mk. Item 3 mk. Item 4 mk.^{c)} /

Summatum secundo^{d)}. //

323. Magistro Hinrico¹ muratori ad pretorium²: /

323a. Item 4 mk. Item 4 mk. / Item 4 mk. Item Tidemanno³ 4 mk. / Item
4 mk. Item 4 mk. / Item 4 mk. Tidemanno³. /

Summatum primo^{a)}.

323b. Item 4 mk. Item 4 mk. maystro Tidemanno³. / Item 4 mk. Item 4 mk.
Item 4 mk. / Item 4 mk. Item 4 mk. Item 4 mk. / Item 4 mk. Item 4 mk.
Item 4 mk. / Item 4 mk. Item 4 mk. Item 4 mk. / Item 2 mk. Item 2 mk. /

Summatum secundo. /

324. Tho merkende, dat meyster Hinrik¹ murer | is sculdich 4 mk. unde
7 sc., des is | man im weder sculdich, dat behenghet | to dem rathus² hin-
din unde vor unde | Ysenhutus hus, unde de dorin temenisse, | unde den
waginscoppen in dem høve³. Con|putata in^{a)} quarta feria proxima post Eli-
zabet [20 XI 1381].

325. Tidemanno¹ murer | circa Tecze Scroder^{a)}: /

321 ^{a)} Nadpisane nad wyrazem: /-minus-/. ^{b)} Poniżej dwie linie oddzielające niniejszą grupę wpisów od pozostałych.

¹ Zob. nr 308, przyp. 5.

322 ^{a-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{d)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

¹ Zob. nr 39, przyp. 1.

² Zob. nr 39, przyp. 3.

323 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następujących.

¹ Zob. nr 39, przyp. 1.

² Zob. nr 16, przyp. 13.

³ Zob. nr 55, przyp. 2.

324 ^{a)} Z lewej strony fragment: in d- - .

¹ Zob. nr 39, przyp. 1.

² Zob. nr 16, przyp. 13.

³ Zob. nr 16, przyp. 2.

325 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca nagłówek od wpisów.

¹ Zob. nr 55, przyp. 2.

325a. 2 mk. Item 2 mk. Item 2 mk. Item 2 mk. /

Summatum secundo. /

325b. Item magistro Hinrico² muratori 2 mk. /

326. Summa tertia 72 [mk.] et 4 sc.^{a)} //

[pag. 191] 327. Hoc exposuimus: /

In primo 400 schepphel und 12 scheffel hawer, | dy costen 19 mk. myn eyn lot. / Vor<t>myr vor 13 tunnen byrs 5 mk. und 10 sc. / Vortmyr vor 200 elen lywant und 29 ele 3½ mk. | und 11 pfenningh. / Vortmyr 7 sc. und 4 pfenningh <vor kolen>, 7½ sc. vor holt, | vor schrahen, vor pale, vor slegel und vor tapheln^{a)} 11 sc. und 10 phenningh, eyne virdunck vor scho^euwe<ke>, vor onyczzen 2½ sc. und 7 phenningh. / Vor <20> sleden czw mk. myn vyr sc., eynen halben vyrdunck | und 6 phenningh vor mulden und schuffeln. / Vor ho^ew 4 mk. myn eynen virdunck. / Vor secke czu nehen 8½ sc., vor pudeln 10 sc. / Vor zelen 5 sc. und 5 phenningh. / Vor me<y>sen und vor tow 9 sc. 7 schillingh den knechten, | dy den haber zatten. Czu kostgelde den brusen, dy dez | how bunden, eyne vyrdunck und 4 phenningh. / Den, dy daz ho^ew wunden, czu lone 1 mk. und | 3½ sc. Czwentzick sc. vor czwene vutersleten. / Vor licht 2 schillingh 40 phenningh, vor eyn vyrtel | von eyner tunne 12 schillingh, vor backelen, de sy metnemen, vor brot und vor sleden tu vynden 16 sc., / vor vleysch 8 sc., vor vissche 7 sc. und 10 | phenningh^{b)}. / Vor twe sto^ep wysn 2 sc. und 8 phenningh, de ze | brochten dem kumpter¹. / Vor holt eynen halben verdunck. //

[pag. 192] 328a. Ad fenum 2 mk. / Item 2 mk. /

^{a)}Summatum primo^{b)}. /

328b. Item 5 mk. et 14 sc. / Item 1 mk. / Item 16 sc. minus 1 sol. pro cervisia^{c)}. /

Summatum secundo^{d)}. //

329. Fartoribus 1 mk. tenentur^{a)}. //

[pag. 193] 330. ^{a)}Magistri structure ad pretorium^{1-b)}: /

Item 15 sc. ad pretorium¹. / Item 18 sc. et 2 sol. / Item 1 mk. Item 1 mk. / Item ½ fer.^{c)} vor ronem up tho | bringhe. / Item 3 fer. /

Summatum primo^{d)}. /

² Zob. nr 39, przyp. 1.

326 ^{a)} Poniżej karta podklejona z powodu rozcięcia.

327 ^{a)} Z lewej strony niedokończony wyraz: /-st- - - -. ^{b)} Obok pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Zob. nr 53, przyp. 7.

328 ^{a-b)} Formuła podsumowująca obramowana. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{d)} Dalej 3/4 kolumny lewej niezapisane.

329 ^{a)} Dalej kolumna prawa niezapisana.

330 ^{a-b)} Nagłówek wyśrodkowany i obramowany. ^{c)} Z lewej strony wyraz: /-vo- - - -. ^{d)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od dalszej przestrzeni pisarskiej. Dalej 1/4 kolumny lewej niezapisana.

¹ Zob. nr 16, przyp. 13.

331. ^{a)}Johanni fusori plumbi ad cannale | ½ mk. super computacione. /
Summatum^{b)}. //
- 332a₁. Item fossatori Jacobo 2 mk. / Item 2 mk. Item 2 mk. / Item 2 mk.
Item 1 mk. / Item 3 mk. minus 50 den. <Computatum>^{a)}. /
- 332a₂. Item 1 mk. tenetur. / Item 1 mk. tenetur. / Item 2 mk. / Item 2 mk.
/ Item 2 mk. /
- 332a₃. Summatum^{b)}.
- 332b. Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 2 mk. / Item 1 mk. / Item 1 mk. et
11 sc. / Item 1 fer.^{c)} / Item 1 mk. / Item ½ mk. / Item 1 mk. / Item 1 mk.
/ Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. /
Summatum secundo^{d)}. //
- [pag. 194] 333. Buwmeyster: /
- 333a. Item^{a)} ½ mk. ad pontem. / Item 2 mk. pro touwe. / Item 1 mk. Item
1 mk. / Item 10 sc. pro extraccione lignorum [...^{b)}]. / Item 2 mk. Item 1 fer. /
Item 1 mk. Item 2 mk. / Item 1 mk. Item 1 mk. / Item 2 mk. Item 2 mk. /
Item 4 sc. et 16 den. / Item 2 mk. ad anferendum latera in Sarnetol. / Item
1 mk. et 6 sol. ad anferendum latera de Damerow¹. / Item 2 mk. Stephano
Bornholm². / Item 5 fer. Item 2^{c)} mk. / /=^{d)}Item 2½ mk. et 2 sc.^{-e)}=/ /
Item 2 mk. Item 1 mk. / Item 2 mk. Item 1 mk. / Item 4 mk. Item 4 mk. /
Item pro delen 14 mk. et 1 sol. / Item 2 mk. / Item 3 mk. / Item 5 sc. / Item
4 mk. / Item 11 mk. et 11 sc. pro snyderonen. / Item pro delen ad pontem
1½ mk. / Item ^{f)}22 sc.^{-g)} minus 10 den. holt op to slan. / Item 1½ mk. /
Item 3 mk. et 1 fer. pro snyderonen. / Item ½ mk. Item 2 mk. / Item 1 mk.
/ Item 14 mk. pro cal<c>sten. / Item 1½ mk. et 2½ sc. ronen up to slan. /
Item 4 mk. / Item 3 mk. Item 2 mk. et 8 sc. vor cleyster. / Item 16 sc. dem
remer. / Item 3 mk. Item 3 mk. / Item 2 mk. et 6 sol. pro ronen^{h)}. // Item

331 ^{a)-b)} Powyżej i poniżej wpisu linie oddzielające go od pozostałej przestrzeni pisarskiej.
Dalej I₂ kolumny lewej niezapisana.

332 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnych. ^{b)} Poniżej linia
oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnych oraz pieczęć archiwalna z XIX w.:
Stadtarchiv Danzig. ^{c)} Poniżej linia. ^{d)} Dalej I₃ kolumny prawej niezapisana.

333 ^{a)} Nad wyrazem litera I. ^{b)} Wyraz nieczytelny. ^{c)} Na liczbie plama atramentu. ^{d)-e)} Wpis
obramowany i zamazany. ^{f)-g)} Na fragmencie tekstu plama atramentu. ^{h)} W lewym dolnym
rogu podsumowanie: 180 [?] [mk.] et 6 sc. ⁱ⁾ Cyfry dziesiątek i jedności nadpisane nad
liczbą: 19 [?]. ^{j)} Liczba poprawiona. Pierwotnie liczba 13½. ^{k)} Poniżej linia oddzielająca
niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{l)} Nadpisane nad liczbą: /-22-/. ^{m)} Pierwsza cyfra
dziesiątek wpisana na miejscu cyfry jedności i obramowana. ^{n)-o)} Lekcja niepewna z powodu położenia tekstu przy grzbiecie. ^{p)} Nadpisane nad
liczbą: /-8-/. ^{q)} Z lewej strony na marginesie środkowym rysunek przedstawiający młotek
(zob. ryc. 37). ^{r)-s)} Wpisy umieszczone po prawej stronie wierszy poniżej, oznaczone linią.
^{t)} Z lewej strony na marginesie wewnętrznym rysunek przedstawiający cegły (?) (zob.
ryc. 37). ^{u)} Nadpisane nad wyrazem: /-sc.-/.

¹ Zob. nr 16, przyp. 10.

² Zob. nr 308, przyp. 1.

2 mk. / Item 11 sol. pro clavis. / Item 4 mk. ad fossam³. / Item 2 mk. / Item 5 mk. et 8 <sc.> fabro pro cancella <ad cannale>. / Item 6 mk. /

Summatum <215ⁱ⁾> mk. | <5½^{j)}> sc.^{k)} /

333b. C Item 5 mk. Item 2 mk. pro daner. / Item 4 mk. Andree <Wyttten> pro lapidibus super computacione. / Item 5 mk. Item 5 mk. / Item 32 sc. pro cleester. / Item domino Rey[nero]⁴ 4 mk. / Item 4 mk. Sthephano. / C Item 1 mk. pro clavis ad pretorium⁵. / Item 4 mk. Item <1 mk.^{l)}> pro diversis. / Item 4 mk. / Item 24^{l)} sc. pro calk, grus unde^{m)} stene us ^{n)-czu vorn^{o)}} [?]. / C Item 7 mk. et <9ⁿ⁾> sc. pro lapidibus | de Gotlandia⁶. / Item 2 mk. Stephano Bornholm². / C Item 16½ mk. Andrea pro lapidibus [de] Gotlandia⁶. / Item 1 mk. ad angaria [s]. Item 2 mk. argenti latere. / Item 9 sol. angaria. / Item^{q)} Nicolao smede 8 mk. et 50 den. <^{r)}Item 8 sc. Item 9½ sc.^{s)}> / Item 7 sc. minus 7 den. pro vectura. / Item delen to groven 8 sc. / Item 1½ mk. slamkisten. / Item 19 sc. et ½ sc. pro delen. / Item^{q)} Nicolao smede 3 mk. tenetur. <Persolvit>. / Item 1 mk. pro cleestere. / Item 2 mk. vor daner. / Item 1 mk. et 13 sc. / Item 5 sc. Stephano Bornholm². / Item 7 fer. / !=Item^{t)} ½ mk. ad faciendum pavimentum=/. / !=Item 2 mk. ad faciendum pavimentum=/. / Item 1 mk. et 8 sc. pro clester. / Item 1 mk. Sthephano. Item 4 <mk.^{u)}> minus 5 sc. | pro clavis <de> stanno [?]. / Item 11 sol. Reynero Hitvelt⁴. /

Summatum. //

[pag. 195] 334. Serratores: /

334a. Item 20 sc. <Persolvit>. / Item 1 mk. super computacione tenetur. <Persolvit>. / Item 1 mk. persolvit. / Item 3 fer. Item 1 mk. et 1 sol. / Item 5 fer. persolvit. Item 1 mk. persolvit. / Item 4 mk. minus 2 sc. persolvit. / Item 1½ mk. Item 2 mk. et 3 sol. / Item 20 sc. et 1 sol. / Item 1 mk. / Item 9 fer. Item tenetur 1 mk. super computacione. <Persolvit>. / Item 2 mk. / Item 2 mk. 10 sc. et 1 sol. / Item 1½ mk. super computacione. <Persolvit>. /

Summatum^{a)}. /

334b. C Item 5 fer. Item 1½ mk. / Item 1 mk. 8 sc. et 1 sol. / Item <20^{b)}> sc. / Item 2 mk. et 5 sc. / Item 2 mk. et 6 sol. / Item ½ mk. super computacione. Item 7 fer. et 1 sol. / Item 5 fer. super computacione persolverunt. / Item 7 fer. persolverunt. / Item 2 mk. minus 4 sc. / Item 1½ mk. Item 5 fer. super computacione. / Item 1 mk. Item 1 mk. /

³ Zob. nr 39, przyp. 3.

⁴ Zob. nr 20, przyp. 3.

⁵ Zob. nr 16, przyp. 13.

⁶ Zob. nr 63, przyp. 4.

334 ^{a)} Poniżej dwie linie oddzielające niniejszą grupę wpisów od następnych. ^{b)} Pierwotnie liczba 22. Z prawej strony skreślone dwie cyfry jedności. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej. ^{d)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej.

Ⓒ Summatum secundo^{c)}. /

334c. Item 3 fer. Item 16 sc. et 1 sol. / Item 1 mk. Item 1½ mk. minus 3 sol. / Item 1 mk. super computacione. / Item 3 fer. Item 3 fer. / Item 20½ sc. / Item 14 sc. / Item 5 fer.^{d)} /

Summatum tercio. //

335. Buwmeyster^{a)} in secunda computacione: /

335a. Item 1 mk.^{b)} /

Item^{c)} 1 mk. ad faciendum pavimentum. /

Item ½ mk. ad faciendum pavimentum. /

Item 2 mk. ad faciendum pavimentum. /

Item ½ mk. Item ½ mk. ad pavimentum. /

Item ½ mk. /

} Persolverunt. /

Item 1 mk. 2 mk. Item 2 mk. Item 1 mk. / Item 1 mk. Item 8 mk. Item 1½ mk. super computacione. /

Summatum secundo. /

335b. Item 2 mk. et 4 sc. ad fe[re]ndum latera Matis Riken^{b)}. / Item 5 sc. ad angaria [s]. / Item 40 den. pro sagina^{d)} [?]. Item 1 fer. / Item^{e)} 7 mk. 17 <sc.> et 10 den. Nicolao fabro. Item 2 mk. <persolvit^{f)}>. / Item 1 mk. / Item 5 fer. Item 1 fer. Item 2 sc. / Item 8 mk. et 8 sc. pro konen [?]. / Item 5 fer. Item ½ fer. et 10 den. / Item 1 fer. stenbrughern. / Item 6 sol. pro precio dyurno. / Item 5 fer. Knoveloege fabro. / Item 14 mk. et 14 sc. pro snideronen. / Item 5 fer. domino Stephano. Item 5 mk. et 8 sc. ad turrim. / Item 1 mk. domino Reynero¹. / Item 5 sc. et 10 den. domino Reynero¹ angaria. / Item^{e)} 5 mk. Nicolao smede et 2 sc. et 10 den.^{g)} / Item 5 mk. Nicolao smede. / Item Domnic 15 sc. ronen upthohalen. / Item Domnic 1½ mk. ronen up to halen. / Item 16½ sc. Item ½ mk. / Item 1 mk. ad deferendum fimum de porta Ketterhagen². / Item 20 sc. Item 1½ mk. et 7 sc. pro clavis. / Item 5½^{h)} sol. Item 3 fer. / Item 8 sol. / Item ½ mk. Item 7 sc. domino Reynero¹. / Item 6 mk. Knypave³ super computacione

335 ^{a)} Z lewej strony na marginesie środkowym rysunek przedstawiający dłoń z wyprostowanym palcem wskazującym. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od pozostałych. ^{c)} Z lewej strony na marginesie wewnętrznym rysunek przedstawiający prostokąt podzielony na cztery pola (zob. ryc. 38). ^{d)} Lekcja niepewna z powodu wyblakłego atramentu. ^{e)} Z lewej strony na marginesie wewnętrznym rysunek przedstawiający młotek (zob. ryc. 38). ^{f)} Nadpisane nad fragmentem: /-super computacione-/. ^{g)} Pod wyrazem plama atramentu. ^{h)} Z lewej strony cyfra: /-10-/. ⁱ⁾ Z lewej strony wyraz: /-super-/. ^{j)} Fragment nieczytelny z powodu wytarcia i przekreślenia. ^{k-l)} Fragment umieszczony po prawej stronie wiersza poniżej i obwiedziony linią. ¹⁾ Po prawej stronie pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Zob. nr 20, przyp. 3.

² Zob. nr 53, przyp. 10.

³ Zob. nr 308, przyp. 5.

proⁱ⁾ lateribus. /-Item [...^{j)}] mk. pro lateribus-/.^{k)}Item 9 mk. 7 sc. minus 10 den.^{l)} / Item 3 mk. minus [1] fer. pro clester. / Item ½ mk. laborantibus ad portandum latera. / Item 9 sc. ad ferendum ligna^{l)}. / Item 2 sol. Reynero Hitvelt¹. / Item 3 mk. et ½ fer. magistris structure Vloge. / Item^{e)} 3½ mk. et 7 sc. Nicolao fabro. /

Summatum secundo. //

[pag. 196] 336. Pilschefter: /

Item 7½ fer.^{a)} /

Summatum primo. //

337. a)-Johanni, qui tegit cum plumbo^{b)}: /

337a. Item ½ mk. / Item 1½ mk. / Item 1 mk. / Item 1 mk. / Item 2½ mk.^{c)} /

Summatum secundo. //

337b. d)-Item 2 ½ mk. /

Summatum secundo^{e)}. //

338. C Bumeyster: /

Ad ferendam pludulos [?] 4 sc. / Item 1 mk. Item 3 fer. / Item^{a)} ad ferendum arenam 25½ sc. / Item 1 mk. et 1 sc. pro arena. / Item 18½ sc. Item 14 sc. 13 den. pro arena. / = Item ad ferendum arenam 2½ mk. | 2 sc. 1 sol. Item 3 fer. domino Sthe[phano]. / Item ½ mk. R[eynero]¹. Item 1½ mk. muratoribus. / Item 3 mk. ad ferendum arenam. / Item 1 mk. et 8 sc. pro precio dyurno. / Item 1 mk. et 7 sc. pro lapidibus. / Item 1½ mk. domino R[eynero]¹ et 1 sol. / C Item 8 sc. et 5 mk. pro arena. / Item 8 mk. minus 4 sol. pro lignis. / Item ½ mk. Sthe[phano]. Item 2 mk. R[eynero]¹ | /-et ½ sc. et 60 den.-/ Item 40 den. Item 2 sc. / C Item pro arena 4 mk. 23 sc. | et 1 sol. pro a[rena]. Item 3 mk. fabro | pro clavis. Item 10 mk. et 5 sc. pro plumbo et 10 den. / Item 3 mk. domino Reynero¹. Item 5 fer. Stephano. / Item^{b)} 1 mk. Reynero¹. Item ½ fer. minus 10 den. pro arena. /

Summatum secundo. //

339. Kirseburgh pilschefter: /

Item 8 mk. pro telis et ½ fer. / Item 5^{a)} mk. et 10 sc.^{b)} /

Summatum primo^{c)}. /

336 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od formuły podsumowującej.

337 ^{a)-b)} Poniżej i powyżej nagłówka linie oddzielające go od wpisów. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{d)-e)} Wpis i formuła podsumowująca umieszczone po prawej stronie nr. 337a, oddzielone pionową linią. Poniżej linia oddzielająca grupy nr. 337a i 337b od następnych.

338 ^{a)} Na marginesie z lewej strony fragment: 17 sc. / Item 8 sc. ad ferendum. / [...] sc. / pro ½ sc. / 8 sc. 19 den. / /-4 sc.-/ /-1 fer. minus 2 - - - -. ^{b)} Na marginesie z lewej strony fragment: 400 plaustra lapides.

¹ Zob. nr 20, przyp. 3.

339 ^{a)} Z lewej strony cyfra: /-5-/. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{c)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

340. ^{a)}Hinrico Knoveloc fabro^{-b)}: /

Item 7½ fer.

Summatum secundo^{c)}. /

341. ^{a)}Item Nicolao fabro 3 mk. <^{c)}super computacione^{-d)}>^{-b)}. / /=Item 1 mk. domino Stephano=/. / Item 2½ mk. pro stanno. / Item 1 fer. domino Reynero¹. Item muratoribus 4 sc. / Item 1½ mk. domino Reynero¹. Item 15 mk. pro tymmer^{e)}. /

Summatum secundo <441½^{f)}> mk. | et 3 sc.^{g)} //

[pag. 197] 342. Frabro [s] Bruzewynkel: /

342a. /=Item 7½ fer.=/ / Item 3 fer. pro urnis. /

⊕ Summatum primo 41½ [mk.] et ½ sc.^{a)}

342b. Item 6 mk. <Persolvit>. / Item 4½ mk. et 2 sc.

Summatum tercio^{a)}. /

343. Stenbrughern 1½ mk. Item 2 mk. / Item 1½ mk. 5 sc. et 9 den.

[Summatum] secundo^{a)}. //

[pag. 200] 344. Magistri laterum: /

=/Item dem tegelmeyster 4 mk. super argillam=/. / Item dem tegelstreker 4 mk. super argillam^{a)}. / Item super argillam tegelstreker 4^{b)} mk. / Item super argillam 4 mk.^{c)} /

Item 2 mk. super argillam. /

Item 6 mk. super argillam. /

Item 6 mk. super argillam. /

} domino Meynrico.

Summatum primo^{d)}. //

340 ^{a)-b)} Powyżej i poniżej nagłówka linie. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej.

341 ^{a)-b)} Powyżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych oraz rysunek przedstawiający młotek (?) (zob. ryc. 39). ^{c)-d)} Nadpisane nad fragmentem: /-et 2 /-den.-/ sc.-/. ^{e)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{f)} Pierwotnie liczba 431½. ^{g)} Poniżej rysunek przedstawiający gmerk mistrza budowlanego (?) (zob. ryc. 39; por. nr 319, przyp. a). Dalej 14 kolumny prawej niezapisane.

¹ Zob. nr 20, przyp. 3.

342 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następujących.

343 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 23 kolumny lewej niezapisane. Na kolumnie prawej fragment odwrócony o 180 stopni: /=Nickel Beder in platea Pannum tenetur | 3 virgas Penthecostes, virga pro 4½ fer.=/ / Tabernator de Nova Villa 1 virgam Penthecostes. / /=Merten Wydeman 1 virgam Penthecostes=/. Pag. 198–199 niezapisane. Na pag. 198 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

344 ^{a)} Za wyrazem linia wiodąca od wpisu znajdującego się poniżej (zob. przyp. c). ^{b)} Z lewej strony wyraz: /-mk.-/ ^{c)} Za wyrazem linia wiodąca do wpisu znajdującego się powyżej (zob. przyp. a). ^{d)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 34 kolumny lewej niezapisane.

345. Magistri laterum: /

345a. Item 5 fer. ad secandum robora. / Item 2 mk. et ½ fer. / Item 6 mk. / Item 17 mk. et 7 sc. pro 7 capetis roborum. / Item 5½ mk. et 5½ sc. pro ronem. / C Item 51 mk. pro roboribus. / Item 29½ mk. vor ronem. / Item 10 mk. minus [1] fer. pro calce. /

Summa prima 148 mk. | et 15 sc.^{a)} /

345b. C Item 14 mk. minus 2½ sc. pro cemento. / Item 1 mk. et 8 sc. et 8 den. pro cemento. / Item 2½ mk. pro roboribus. / Item <7^{b)}> mk. et 9 sc. pro roboribus. / Item 4 mk. et 2 sc. pro calce. / Item 12 mk. et 11 sc. pro cemento^{c)}. /

Summatum 41 mk. et 15 sc.^{d)} //

[pag. 206] 346. /=Henzel latomo: /

Item 8 sc.=/ //

347. /=Lorens latomo: /

Item 5 sc.=/ //

348. Sthenbrecher^{a)}: /

348a. Nicolaus Kolbergh: /

Item 2 sc. tenetur.

Summatum primo^{b)}. /

348b. ^{c)}Grobperus tenetur 2 sc. <Persolvit>. Item 7 sc. persolvit. /

Summatum primo^{d)}.

348c. Nicolaus Krakow tenetur 4 sc. <Persolvit>. Item 4 sc. / <^{e)}minus 10 den.^{f)}> persolvit.

Summatum primo^{g)}. //

348d. ^{h)}Nicze Wyse 8 sc. minus 1 den. persolvit. /

Summatum primoⁱ⁾. /

348e. ^{j)}Elewer Hannus et Frankenstin: /

Item ½ fer.

Summatum primo^{k)}. /

345 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{b)} Nadpisane nad liczbą: /-12-/. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{d)} Dalej 12 kolumny prawej oraz pag. 201–205 niezapisane.

348 ^{a)} Nagłówek umieszczony po prawej stronie nr. 346. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. Dalej 14 kolumny lewej niezapisana. ^{c)-d)} Powyżej i poniżej niniejszej grupy wpisów linie oddzielające ją od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 14 kolumny niezapisana. ^{e)-f)} Nadpisane nad fragmentem: /-et 6 den.-/ ^{g)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana. ^{h)-i)} Wpis umieszczony poniżej nr. 347. Dalej 14 kolumny prawej niezapisana. ^{j)-k)} Powyżej i poniżej niniejszej grupy wpisów linie oddzielające ją od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 12 kolumny niezapisana. ^{l)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{l)} Dalej 13 kolumny niezapisana. ^{m)-n)} Powyżej i poniżej wpisu linie oddzielające go od pozostałej przestrzeni pisarskiej. ^{o)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana. ^{p)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. Dalej 13 kolumny prawej niezapisana. ^{q)-r)} Wpis wytarty. Zob. nr 349d. ^{s)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

- [pag. 207] 348f. Herman und Peter: /
Item tenentur 8 sc. Item tenentur 1 fer. <Persolverunt>. / Item 1 mk. 5 sc.
et 6 den. <Persolverunt>. / Item 5 sc. et 10 den.^{l)} /
Summatum primo^{l)}.
- 348g. ^{m)}Michahel Wulf tenetur 4 sc. Item 8 den.ⁿ⁾ /
Summatum primo^{o)}. //
- 348h. Henzel Wulf tenetur 9 sc. <Persolvit>. / Item tenetur 1 fer.
Summatum^{p)}.
- 348i. /=^{q)}Nicolaus et Matis tenentur 8 sc. <Persolverunt>·^{r)}=/.
348j. Nicze 10 sc. 20 den. persolvit. Item 9 sc. et 10 den. /
Summatum primo^{s)}. //
- [pag. 208] 349. Stenbrecher: /
349a. Knospel: /
Item 12 sc. minus 2 den. persolvit.
Summatum primo^{a)}. /
- 349b. Peter Perd et Cale Johan ½ mk.^{b)} tenetur. <Persolvit>. / Item tenetur
3 sc. /=^{r)}Item persolvit 27 den. scotenarios=/. / Item tenetur 4 sc. <Persol-
vit>. Item ½ mk. <Persolvit>^{c)}. /
Summatum primo^{d)}.
- 349c. Heyse tenetur 1 fer. <Persolvit>. 5 sc. 6 den. minus persolvit. Item
2½ sc. et | 5 den.^{e)} /
Summatum primo^{d)}. //
- 349d. Nicolaus et Mathias tenentur /-[...^{e)}]-/. / Item tenentur ½ fer. <Per-
solverunt>. Item 8 sc. persolverunt^{e)}. /
Summatum primo^{f)}.
- 349e. Jekel Dyrsov tenetur 1 fer. <Persolvit>. Item 2 sc. <Persolvit>. /
Item 4 sol. persolvit. Item 2 sc. persolvit^{c)}. /
Summatum^{g)}. //
- [pag. 209] 349f. Jurien Bescheyde tenetur 4 sc. <Persolvit>^{h)}. /
Summatum primoⁱ⁾.
- 349g. Beme et Herman Koseler 1 fer. persolvit. Item 15 sc. | et duos den.
<Persolvit>. Item 9 sc. persolvit. / Item 5 sc. et 1 sol. persolvit^{c)}. /
Summatum primo^{j)}. //

349 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 13 kolumny lewej niezapisana. ^{b)} Z lewej strony wyraz: /-fer.-/ ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od formuły podsumowującej. ^{d)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana. ^{e)} Fragment nieczytelny z powodu zatarcia tekstu. ^{f)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana. ^{g)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana. ^{h)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od formuły podsumowującej. ⁱ⁾ Dalej 13 kolumny lewej niezapisana. ^{j)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana. ^{k)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana. Na niej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^{l)} Formuła podsumowująca obramowana z dołu i z prawej strony. Dalej kolumna prawa niezapisana.

- 349h. Pro cimento et lapidibus: /
Item 19½ sc. Item ½ fer. minus 10 den. / Item ½ fer. minus 10 den. / Item
26 den. scotenarios. / Item 8 sc.^{c)} /
Summatum primo^{f)}. /
- 349i. Salomon, Herman et Jurgen: /
Item 11 sc. et 1 sol. persolvit^{c)}. /
Summatum primo^{k)}. //
- [pag. 210] 349j₁. Rammeskop tenetur 1 sol. et ½ mk. <Persolvit>. / Item
9 sc. persolvit. Item 16 sc. minus 6 den. persolvit^{c)}. /
Summatum primo. /
- 349j₂. Item 22 sc. minus 1 sol. <Persolvit>. / Item ½ mk. et 18 den. /
Summatum secundo^{j)}. //
- 349k₁. Peter Clodow tenetur 4 sc. <Persolvit>. / Item 8 sc. et 18 den. <Per-
solvit>. / Item 3 sc. pro stalenbornen. <Persolvit>. / Item 4 sc. persolvit.
Item 4 sc. persolvit^{c)}. /
Summatum primo^{a)}. /
- 349k₂. Item 1 fer. Item 5 sc. / Item 1 fer. Item 3 sc. / Item 4 sc. et
8 den. /
Summatum secundo^{l)}. //
- [pag. 211] 350. Balistario: /
350a. Item 2 mk. persolvit. Item tenetur 1 mk. pro venis. /=<Persolvit^{a)}>=/ /
Summatum primo. /
- 350b. Item 2^{b)} mk.
[Summatum] tercio^{c)}. //
- [pag. 212] 351. Bruzewynkel fabro: /
351a. Item 7 mk. minus 8 sc.^{a)} /
Summatum primo. /
- 351b. Item 3 mk. pro cera [?].
Summatum tercio^{b)}.
352. /Peter Clodow 8 sc. Item 4 sc.^{a)}=/ //
353. /Peter stenbrughen 1 fer.^{a)}=/
354. /Matis 4 sc.^{a)}=/

350 ^{a)} Przed wyrazem pionowa linia oddzielająca go od wcześniejszych wpisów. Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od formuły podsumowującej. ^{b)} Z lewej strony wytarta liczba: /-2-/ [?]. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej pag. 211 niezapisana.

351 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od formuły podsumowującej. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

352 ^{a)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

353 ^{a)} Dalej 15 kolumny prawej niezapisana.

354 ^{a)} Dalej 15 kolumny prawej niezapisana.

355. /=Peter Perd 4 sc.^{a)}=/ //

[pag. 214] 356. Carpentarii^{a)}: /

356a. ^{b)}-Conradus Sasse ½ mk.^{-c)} / Item ½ mk. Item 7 sc. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. Item 8 sc. / Item 1 fer. Item 8 sc. / Item 1 fer. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item 10 sc. / Item ½ mk. / Item 1 fer. Item 10 sc. / Item ½ mk. Item 8 sc.^{d)} /

Summatum primo^{e)}.

356b. Item ½ mk. Item ½ mk. / Item 22 sc. Item 10 sc. / Item 8 sc. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item 20 sc. Item ½ mk. / Item 10 sc. / Item ½ mk. / Item 20 sc. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item 8 sc. /

Summatum secundo^{f)}. //

357. Carpentarii: /

357a. Item 2 mk. et 3 sc. / Item 7 fer. 2 sc. et 4 den. / Item 1 mk. qui edificant domum laterum. Item 1 mk. Item ½ mk. Item ½ mk. / Item 2 mk. minus 5 sc. / Item 4 mk. 18 sc. et 4 den. / Item 5 mk. et 12 sc. / Item 4 mk. et 7 sc. minus 8 den. / Item 6 mk. et 10 sc. / Item 5 sc. minus 10 den. / Item 5 mk. <et^{a)}> 4 sc. / Item 1 mk. 20 sc. minus 1 quart. / Item 2½ mk. et ½ fer. / Item 1 mk. 21 sc. et 17 den. / Item 1½ mk. qui stroxerunt stabulum. / Item 3 mk. et ½ fer. minus 9 den. / Item 2 mk. et 11 sc. / Item 1 mk. et 8 sc. minus 10 den. / Item 1½ mk. et 4 sc. minus 10 den. / Item 29 sc. / Item 2 mk. minus 2 sc. / Item 2 mk. et 10 sc. / Item 9½ sc. Item 7 fer. et ½ sc. / Item 1 fer. Item 5 sc. minus 10 den. // ^{b)}-/=Hanke Brune tenetur 1 fer. Persolvit ½ fer.=/ /=C Johannes tenetur 8 sc. <Persolvit 4 sc.=/ Persolvit 2 sc. | Persolvit 2 sc. Item persolvit 2 sc.> / C Item tenetur 1 fer. Mylliges. / /=Item Peter tenetur 1 fer. <^{d)}-Persolvit 2 sc.^{-e)}> <Persolvit 2 sc. Persolvit 2 sc.> / /=Divekop tenetur 1 fer. <Persolvit 2 sc. Item 2 sc.>=^{-c)} /

^{f)}-Summatum primo^{-g)}. /

357b. C 1½ mk. et 5 sc. / Item 1 mk. et 9 sc. / Item [1] mk. minus 2 sc. / Item 22 sc. Item 2 mk. et 10 sc. ab ulterio. / Item 26 sc. Item 16 sc. / Item 1 mk. et 7 sc. / Item 25 sc. et 10 den. / 1½ mk. minus 10 den. Item

355 ^{a)} Dalej 12 kolumny prawej oraz pag. 213 niezapisane. Na pag. 213 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

356 ^{a)} W lewym górnym rogu napis: 230 [mk.] 18½ sc. [?]. ^{b)-c)} Powyżej wpisu fragment: <Tenetur ½ fer. Persolvit>. ^{d)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{e)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej. ^{f)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 14 kolumny niezapisana.

357 ^{a)} Nadpisane nad wyrazem: /-minus-/. ^{b)-c)} Wpisy umieszczone na prawo od kolumny prawej. ^{d)-e)} Wpis umieszczony nad imieniem Petera. ^{f)-g)} Powyżej i poniżej formuły podsumowującej linie oddzielające ją od wpisów. ^{h)} Pierwotnie liczba 17. Z lewej strony zmaszana cyfra dziesiątek. ⁱ⁾ Poniżej formuły podsumowującej linia.

1 mk. minus ½ sc. / Item 2 mk. et 2½ sc. Item 2 mk. 2 sc. minus 5 den. / Item 2 mk. 1 sc. 10 den. Item 3 mk. et 11½ sc. / Item 3 mk. et ½ fer. Item 2½ mk. Item 7^{b)} fer. minus 10 den. / Item 1 mk. minus 10 den. /

Summatum secundoⁱ⁾. //

[pag. 215] 358. Carpentarii: /

Conradus Sasse ½ mk. / Item 10 sc. Item 10 sc. / Item 8^{a)} sc. / Item 10 sc. Item ½ mk. / Item ½ sc. Item 10 sc. / Item ½ mk. = / Item 4 sc. / Item 10 sc. Item 10 sc. / Item ½ mk. / Item 10 sc. / Item ½ mk. / Item ½ mk.^{b)} /

Summatum tercio^{c)}. //

359. Carpentarii: /

Item 1½ mk. / Item 5 fer. minus 1 sc. / Item 1 mk. et 10½ sc. / Item 21 sc. / Item 20 sc. et 10 den. / Item 26 sc. minus 10 den. / Item 26 sc. minus 5 den. / Item 10 sc. et 10 den. / Item 26 sc. minus 10 den. / Item 1 mk. minus 10 den. / Item 5 fer. / Item 40 den. scotenarios^{a)}. /

Summatum tercio^{b)}. //

[pag. 218] 360. ^{a)}Grant czy vuren^{b)}: /

Item 3 mk. 7 sc. minus 3 den. / Item 6 mk. 21 sc. et 4 den. / Item 4½ mk. et 2 sc. /

Summatum secundo^{c)}. //

361. =Notandum: magister Gruwel tenetur civitati | Martini [11 XI 1381] 16½ mk. ex parte sculteti | de Richenbergh^{1a)}=/. //

[pag. 220] 362. Henzel latomo: /

362a. Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 2 sc. / Item 8 sc. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. /

^{a)}Summatum primo^{b)}. /

362b. C Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item ½ mk. / Item ½ mk. Item 8 sc. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. / Item ½ mk. /

Summatum secundo. //

358 ^{a)} Po lewej stronie cyfra: /-1-/. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{c)} Dalej 12 kolumny lewej niezapisana.

359 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{b)} Dalej 12 kolumny prawej oraz pag. 216–217 niezapisane. Na pag. 217 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

360 ^{a)-b)} Nagłówek obramowany. ^{c)} Dalej kolumna lewa niezapisana.

361 ^{a)} Dalej kolumna prawa oraz pag. 219 niezapisane. Na pag. 219 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Zob. nr 159, przyp. 11.

362 ^{a)-b)} Powyżej i poniżej formuły podsumowującej linie oddzielające ją od wpisów.

363. ^{a)}Johannes Botinsten^{b)}: /

363a. $\frac{1}{2}$ fer. minus 10 den. / Item 7 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 1 fer. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 7 sc. minus 10 den. /

^{c)}Summatum primo^{d)}. /

363b. Item $\frac{1}{2}$ mk. / Item 8 sc. et 40 den. / Item 15 sc. minus 8 den. / 8 sc. /

Summatum secundo^{e)}. //

364. Lorens latomo: /

364a. Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5 sc. / Item 5^{a)} sc. / Item 5 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. /

Summatum^{b)}.

364b. ^{c)}⊕ Item $\frac{1}{2}$ mk. Item 8 sc. / Item 8 sc. /-debet habere-/. / Item 18 sc. Item 8 sc. / Item 8 sc. Item 8 sc. / Item 8 sc. Item 8 sc. / Item 8 sc. Item 5 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. / Item 8 sc. /

Summatum^{d)}. //

[pag. 221] 365. Radeke: /

5 sc. / Item $4\frac{1}{2}$ sc. / Item 1 fer. / Item 1 fer. / Item 3 sol. / Item 7 sc. / Item $3\frac{1}{2}$ sc. ambobus pro diebus celebribus. / Item 7 sc.^{a)} /

Summatum primo^{b)}. /

366. Andreas 7 fer. Item 2 sc. et 10 den. / Item 7 sc.

Summatum primo^{a)}. //

367. Unde Peter: /

5 sc. / Item 5 sc. / Item 1 fer. / Item 1 fer. / Item $3\frac{1}{2}$ sc. / Item 7 sc. / Item 7 sc. / Item 7 sc. / Item 7 sc. / Item 7 sc.

Summatum primo. /

368. Tideke:

< $5\frac{1}{2}$ ^{a)}> sc. / Item 3 sol.^{b)} /

363 ^{a)-b)} Powyżej 13 kolumny środkowej niezapisana. ^{c)-d)} Powyżej i poniżej formuły podsumowującej linii oddzielające ją od wpisów. ^{e)} Dalej 14 kolumny środkowej niezapisana.

364 ^{a)} Z lewej strony cyfry wyraz: /-minus-/. ^{b)} Powyżej i poniżej formuły podsumowującej linii oddzielające ją od wpisów. ^{c)-d)} Grupa wpisów oddzielona od dołu linią od pozostałej przestrzeni pisarskiej.

365 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{b)} Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

366 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

368 ^{a)} Liczba poprawiona. Pierwotnie: $2\frac{1}{2}$. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych.

369. Radeke 7 sc. / Item 7 sc.^{a)} /

Summatum primo^{b)}. //

370. Cazemer 4 sc. et 4 sol.^{a)}

371. Mathias 2½ sc.^{a)} //

[pag. 222] 372. Lorens lathomo: /

5 sc. / 5 sc. / Hensel ½ mk. lathomo. /

^{a)}-Summatum tercio | 43 mk. minus 1 fer.^{-b)} //

[pag. 223] 373. Nota ista pecunia subsequens est | exposita per camerarios post terciam | computacionem et debet stare post terciam | computacionem in fine libri: /

Item 11 sc. aurigis. / Serratoribus 3 fer. / Item 36 mk. familie pro precio.

/ Michel Beme 1 fer. tenetur. / Item 3 mk. et 2 sc. pro servisia Zomervelt.

/ Item 18 sc. pro manutergiis. / Hinrico ad portum 8 sc. / Item gerulis ad

inportandum servisiam. / Item 2 mk. minus 4 sc. currifici. / Item Hinrico

aurifabro 3 mk. / Item 15 sc. pro bicariis. / Item 14 sc. et 6 den. pro ultibus

pisibus | et aliis. / Item dem salewerte 1 fer. / Item 10 sc. pro 1 libram sinci-

beris | Heynoni Ammersvorde. / Item Ludeke Dannenbergh 2 mk. minus |

9 sc. pro pipere et croco. / Item Johanni Peper 22 sc. pro sincibere. / Item

9 sc. 9 den. pro vexillo. / Item pro linibus 1 mk. et 21 sc. et | 6 den. / Con-

rado carpentario ½ mk. / Item Matis 8 sc. / Item magistro Gruwel 8 mk.

// Item ½ fer. <et 10 den.> pro precio diurno. / Item ½ fer. et 10 den. pro

precio dyurno. / Item 4 sc. pro avibus. / Carpentariis 1 mk. et 7 sc. / Item

2^{a)} mk. minus 6 sol. pro cedalibus. / Item magistro Gruwel 2 mk. ad por-

tum solvit. / Item 2 mk. eidem ad palbude. / Item ½ mk. pro litera curie

Artus¹. / Item 2 mk. et 1 sc. Bruzewynkel. / Item 7 sc. pro precio diurno.

/ Item 21 sc. pro cirothecis. / Item 5 fer. pro uno lapide Nicolao Tirgard².

/ Item Hermanno Brand 1 mk. pro uno lapide^{b)}. //

[pag. 224] 374. ^{a)}-Magister Tideman¹ murator ad sculpendum lapidem: /

369 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{b)} Dalej 13 kolumny środkowej niezapisana.

370 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

371 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

372 ^{a)-b)} Formuła podsumowująca podkreślona. Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Dalej kolumny lewa i prawa niezapisane.

373 ^{a)} Z lewej strony liczba: /-3-/. ^{b)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

¹ Zob. nr 38, przyp. 1.

² Zob. nr 53, przyp. 9.

374 ^{a)-b)} Tekst rozciągnięty na całą szerokość strony. Poniżej niniejszej grupy wpisów dwie linie oddzielające ją od pozostałych.

¹ Zob. nr 55, przyp. 2.

Item 2 mk. Item 2 mk. Item 4 mk. minus 8 sc. /

Summatum^{b)}. /

375. Vectores ad reysam: /

375a. Radeke vurman duas redas <4^{or} equos> tenetur 2 mk.^{a)} /

375b. /=Johan Wytte=/. /

375c. Ysenhuet habet duos equ[o]s. / Item tenetur 1 mk.^{a)} /

375d. Johan <Wythovet> duos equos. / Item tenetur 1 mk.^{b)} /

375e. Summatum tercio^{c)}. //

376. Ad reysam seu expidicionem [s] anno LXXXII [1382]: /

Item 32 mk. versus koninge. / Item 1½ mk. pro instrumentis ad frenam [s].

/ Item 22 <mk.^{a)}> pro equo. / Item 3 sc. vor malen to smeren. / Item bursa-

tori 1 fer. pro bursis. / Item Hincze Hinczen 8 sc. solvit. / Item Michel 8 sc.

servis solvit. / Item 3 mk. et 9 sc. pro panno lineo. / Item Philippo vor wyn

3 fer. et 20 den. / Item 23 mk. pro equo. / Item 8 sc. minus 1 sol. Hincze

Everden. / Item domino Reynardo Hitvelt¹ ½ mk. et 10 den. / Item Bernardo

8 sol. et 1 sol. / Item 1½ mk. et 17 den. pro butyrio. / Item 1½ mk. minus

4^{or} sol. pro ree^{b)}. Item 26 sc. pro ree^{c)}. / Item 1 mk. Nicolao fabro. / Item

2½ mk. fistulatoribus ad vestes et necessitaria [s]. / Item 1½ mk. et 8½ sc.

Tiderico Koningesberg | pro lardo. Item pro lardo 2 mk. 5 sc. et 21 den. /

Item 3½ mk. Lodewico pro strumulo et | angwilla. Item ½ fer. et 12 den.

pro diversis Sleger. / -Item /-<18^{d)}>-/ sc. et 10 den.^{e)}-/ / Item 2 sc. Nicolao

pro compa[ra]cione therebinti ad currum linendum. / Item 7 sc. pro vasis

doleatori. / Item 10 sc. pro diversis angariis. / Item 8½ sol. pro scutellis. /

Item 2 sc. minus 7 den. pro schalen. / Item 100 mk. domino Meynardo².

/ Item 1 mk. pro cortidis mellicidis. // [pag. 225] Item 2 mk. minus 2 sc.

sardoto sc. / Item 4 sc. pro seris. / Item 26 sc. et 5 den. pro vexillo. / Item

4 sc. vor malen. / Item ½ fer. minus 10 den. pro saccis parvis. / Item 2 sc.

et 10 den. Johanni [pro] diversis angariis. / Item 1 mk. pro 4^{or} dinoplodes

faciendas. / Item 5 mk. et 10 sc. pro ocreis, malen et aliis necessitariis

Esseken. / Item 2½ mk. <1 sc. et 2 den.> pro cervisia. / Item 9 sc. pro oleo

Johanni. / Item 10 sc. 1 sol. pro acceto synarpio septoppynne. / Item 8 sc.

pro chofinis ad redas dem corner. / Item 8 sc. pro urnis et balgen doleatori. /

375 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnych. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od formuły podsumowującej. ^{c)} Dalej I₂ kolumny lewej niezapisana.

376 ^{a)} Nadpisane nad wyrazem: /-sc.-/ ^{b)} Za wyrazem pionowa linia oddzielająca niniejszy wpis od następnego. ^{c)} Z lewej strony wyrazu litera z. ^{d)} Nadpisane nad cyfrą /-10-/. ^{e)} Dalej linia wiodąca poziomo do prawego krańca strony. ^{f)} Z lewej strony niedokończona liczba: /-19-/. ^{g)} Lekcja niepewna. Na liczbie plama atramentu. ^{h)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ⁱ⁾ Dalej I₂ kolumny prawej niezapisana.

¹ Zob. nr 20, przyp. 3.
² Zob. nr 229, przyp. 11.
³ Zob. nr 69, przyp. 1.
⁴ Zob. nr 53, przyp. 9.

Item 3 mk. et ½ fer. pro speciebus Henningo Werdelin. / Heyno von Ammervorde 3 mk. minus 1 fer. / Ludeken Dannenbergh 1 mk. et 18 den. / Item 3 sol. pro cepis. / Item 4 sc. sartori magistro Eghardo. / Item 3 mk. et 8 sc. cellatori Hinrico. / Item 2 mk. deme corner Kersten. / Jacob Cremer 2 mk. minus 8 sc. / Item 2 mk. pro avibus. / Item pro saccis et lineo panno 23 sc. / Item 7½ fer. pro kofino ficuum domino Lubberto Zag³. / Item 22 sc. <minus 1 sol.> pro caldariis. / Item 2 sc. pro duobus vasis. / Item Hinrico Wyckeden 1 fer. et 1 sol. pro saguinem. / Item 2½ mk. et 2 sol. pro panno Nicolao Tirgard⁴. / Item 2 mk. minus 1 sc. pro plumis, scutellis, pifis et aliis necessitariis. / !=Itm 9 fer. pro caseis=/ // Item 4 sc. vor holtekannen. / Item 2^f mk. et 1 fer. pro caseis. / Item 2 sc. et 6 den. pro bicariis et urna. / Item 6½ fer. pro midesbu^oc. / Item 34 mk. illis concessis. / Item 15 sc. minus 10 den. pro vino. / Item 8 sol. pro sale. / Item 4 sc. pro sperlaken. / Item 15^g sc. pro dadeln. / Item 50 den. pro boghen ad panem. | ad reysam. / Item 9 mk. minus 1 fer. Bruzewynkel | pro diversis ad reysam. / Item 20 sc. Knoveloeg pro diversis^h). /

Summatum tercio 294 mk.ⁱ //

[pag. 226] 377. Sectores lignorum: /

377a. Hageboke 9 quartalia 10 sc. et 4 den. / Item 2 virge 9 sc., 1½ virge 7 sc. et 7 den. / Item 2½ virge 11 sc. et 1 quart.

[Summatum] tercio^a). /

377b. ^b-Rode Claus 11 quartalia ½ mk. et 1 sol., | + 1½ virge 7 sc. minus 7 den. Item 2½ virge | 11 sc. et 1 quart.

[Summatum] tercio^c). /

377c. ^b-Jacob Stelter 2½^d virge 11 sc. et 8 den., | + 7 quartalis [s] 8 sc. minus 4 den. / Item 4 virge et 1 quartale 19 sc. et 4 den.^c) /

[Summatum] tercio. /

377d. ^b-Nyedyk 1 virga 4½ sc., 7 quartalia | 8 sc. minus 4 den. Item 1 virga 4½ sc. / Item 5½ sc. et 8 den. 1 virga et 1 quartalia [s]^c). /

[Summatum] tercio. /

377 ^a) Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{b-c}) Powyżej i poniżej wpisu/grupy wpisów linie oddzielające ją od pozostałych. ^d) Z lewej strony cyfra: /-10-/. ^e) Poniżej wpisu linia oddzielająca go od formuły podsumowującej. ^f) Z lewej strony liczby wyraz: /-Item-/. ^g) Nadpisane nad fragmentem: /-1 mk.-/ [?]. ^h) Wyraz powtórzony. ⁱ) Z lewej strony liczba: /-1-/. ^j) Na cyfrze plama atramentu. ^k) Z lewej strony fragment: /-3 quartalia-/. ^l) Z prawej strony fragment: /-1 fer. minus-/. ^l) Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych i pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. ^m) Z lewej strony liczba: /-8-/. ⁿ) Z prawej strony pionowa linia oddzielająca wyrazy. ^{o-p}) Formuła podsumowująca umieszczona nad wpisem. ^{q-r}) Wpis pośrodku strony. ^s) Na wyrazie plama atramentu. ^t) Z lewej strony liczba: /-3-/. ^u) Z prawej strony fragment: /-1 quartalia-/. ^v) Z lewej strony skreślona cyfra jedności. ^w) Z lewej strony liczby fragment: /-4 sc.-/ ^x) Z lewej strony wyraz: /-virga-/ [?]. ^{y-z}) Formuła podsumowująca wyśrodkowana.

- 377e. ^{b)}Claus Treptow $2\frac{1}{2}$ virge 11 sc. et 1 quart.^{-c)} /
 [Summatum] tercio. /
- 377f. Hannus 8 sc. 7 virge [1] virdel [?]^{e)}. /
 [Summatum] tercio. //
- 377g. ^{b)}Mattis Lorens 9 quartalia 10 sc. et 4 den., | + 3 virge $13\frac{1}{2}$ sc. Item $2\frac{1}{2}$ virge $12\frac{1}{2}$ sc. minus 4 den. / Item 3 virge $13\frac{1}{2}$ ^{d)} sc. /
 [Summatum] tercio^{-c)}. /
- 377h. ^{b)}Henzel Misner $\frac{1}{2}$ virge 2 sc. et 1 <quart.^{g)}>, | + 7 quartalia 8 sc. minus 4 den. Item 2 virge 9 sc.^{-c)} /
 [Summatum] tercio. /
- 377i. ^{b)}Nicolaus 2 virge 9 sc. et 1 quart., | + 2 virge 9 sc., 1 quartalia [s] $5\frac{1}{2}$ sc. et 4 den. / Item^{h)} $14\frac{1}{2}$ sc. Item 3 virge et 1 quartale.
 [Summatum] tercio^{-c)}. /
- 377j. ^{b)}Janeke 3 virge $13\frac{1}{2}$ sc.
 [Summatum] tercio^{-c)}. /
- 377k. Bertolt $11^i)$ quartalia $\frac{1}{2}$ mk. et 1 sol., | = 3 virgas 11 sc. et 1 quart. / Item 7 quartalia 8 sc. minus 4 den. / Item 4 virge 19 sc. et 4 den.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377l. ^{b)}Claus Carbart 1 virga $4\frac{1}{2}$ sc. / + Item 2 virge 9 sc. / Item $1\frac{1}{2}$ virge 7 sc. minus $1^j)$ quart. / Item 1 virga $4\frac{1}{2}$ sc.
 [Summatum] tercio^{-c)}. //
- [pag. 227] 377ł. ^{b)}Tideke Sulte 7 quartalis [s] 8 sc. minus <4 den.> /
 [Summatum] tercio^{-c)}. /
- 377m. Hanneke Druckepening 3 virge | $13\frac{1}{2}$ sc. + Item 9 quartalia 10 sc. et 4 den. / Item 3 virge minus [1] quartali 12 sc. et 9 den. / Item 1 virga $4\frac{1}{2}$ sc.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377n. Mertin 5 quartalia $5\frac{1}{2}$ sc. et 4 den. | + $4^k)$ virge 3 fer. / Item $1\frac{1}{2}$ virge^{l)} 7 sc. minus | 1 quart. Item $5\frac{1}{2}$ sc. et 4 den. pro 5 quartalia [s]. /
- 377o. C Ludeke Dresler 3 quartalia | $6\frac{1}{2}$ sc. et 4 den., + 7 quartalia | 8 sc. minus 4 den. / Item 16 sc. minus 1 quart. $3\frac{1}{2}$ virge^{a)}. /
- 377p. Kersten Wulf 2 virge 9 sc. / Item 2 virge 9 sc. Item 3 quartalia | $\frac{1}{2}$ fer. et 1 quart. Item 10 sc. et 4 den. | pro 5 quartalibus^{a)}. /
- 377q. Claus Hüge 7 quartalia 8 sc. | minus 4 den. Item $1\frac{1}{2}$ virge 7 sc. minus | 1 quart.^{a)} //
- 377r. Noczaelk 3 virge $13\frac{1}{2}$ sc. / Item $\frac{1}{2}$ mk. minus 2 sol. pro $2\frac{1}{2}$ virgis gerentibus.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377s. Herman 2 virge 9 sc. Item $1\frac{1}{2}$ virge | 7 sc. minus 1 quart. / Item 3 virge minus 1 quartalia [s] $\frac{1}{2}$ mk. et 11 den. /
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377t. + Claus Kliver $1\frac{1}{2}$ virge 7 sc. | minus 7 den.
 [Summatum] tercio^{l)}. /

377u₁. + Hanneke Swanenkeke 7 sc. minus 7 den. | pro 1½ virgis. Item 2 virge 9 sc.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377u₂. Item pro^{m)} 2^{bus} virgisⁿ⁾ 9 sc.

377v. + Hans von Aerd 5 quartalia | 5½ sc. et 4 den.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377w. Hanneke Mislow 9 quartaliaⁿ⁾ 10 sc. et 7 den. /

<^{o)}[Summatum] tercio^{p)}>. //

[pag. 228] 377x. Claus Temmeke 3 quartaliaⁿ⁾ ½ fer. et 1 sol.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377y. Nicolaus 1 quartaleⁿ⁾ 2 sc. et 1 quart. /

[Summatum] tercio^{a)}. /

377z. Claus Bekerer 4½ sc.ⁿ⁾ 1 virga.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377aa. ^{q)}Hinrik Martins 10 sc. et 4 den. | 2 virge et 1 quartalia [s]. /

[Summatum] tercio^{r)a)}. /

377ab. Lemmeke 1 virga 4½ sc. / Item 4½ sc. 1 virga.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377ac. Hinrik Wyppervorde 9 sc.ⁿ⁾ 2 virge. / Item 2 virge 9 sc.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377ad. Claus Molner 1 virga 4½ sc.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377ae. Claus Dreger 1 virga 4½ sc.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377af. Claus 1½ virge 7 sc. et 1 quart.

[Summatum] tercio^{a)}. //

377ag. Gotscale 1½ virge 7 sc. minus 1 quart. /

[Summatum] tercio^{a)}. /

377ah. Michel 2½ virge 11 sc. et 8 den. / Item 1½ virge^{s)} 7 sc. minus 8 den.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377ai. Nicolaus Detleves 2 sc. et | 1 quart. ½ virge.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377aj. Hinrik Nyedip 3 virge 13½ sc. /

[Summatum] tercio^{a)}. /

377ak. Claus Panczow 2½^{t)} virge 11 sc. | et 1 quart.

[Summatum] tercio^{a)}. /

377al₁. Gherard 2½ virge 11 sc. et 1 quart. /

<^{o)}[Summatum] tercio^{p)}>^{a)}. /

377al₂. Item 2 sc. et 8 den. uni quartali^{a)}.

377am. Hincze Wessel 2½ virge 11 sc. | et 1 quart.ⁿ⁾ Item 1 quartale 2 sc. et quart.^{a)} /

[Summatum] tercio. //

- [pag. 229] 377an. Peter Smet 5 quartalia 5½ sc. et 4 den.^{a)} /
 [Summatum] tercio. /
- 377ao. Symon Slode 1 virga 4½ sc.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377ap. Jacob Elers 4½ sc. 1 virga. / Item 18 sc. pro 4 virgis.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377aq. Tideke Sulte 2½ virge 11 sc. et 8 den., | 4 virgas^{u)} 19 sc. et 4 den.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377ar. Heyncze 3 quartaliaⁿ⁾ ½ fer. et 11^{v)} den.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377as. Ludeke Drewes 9 quartalia 10 sc. et 4 den.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377at. Hanneke Bruclacht 1½ virge 7 sc. minus [1] quart. / Item 1 virga 4½ sc.
 S[ummatum tercio]^{a)}. /
- 377au. Claus Hollant 5 virge 26½ sc.
 [Summatum] tercio^{a)}. //
- 377av. Item W<o>lf 5 quartalia 5½^{w)} sc. et <4> den.^{a)} /
- 377aw. Martin Hagedorn 5 quartalia 5½ sc. et 4 den., | 3 virge minus
 1 quartalia [s] ½ mk. et 9 den.^{a)} /
- 377ax. Hinrik Mertins 1½ virge 7 sc. minus 1 quartalia [s]^{a)}. /
- 377ay. Claus Sastrow 5 quartalia 5½ sc. et 4 den.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377az. Hanneke 1½ virge 7 sc. minus 1 quartalia [s]^{a)}. /
- 377ba. Nicolaus Lenke 5^{x)} virge [?] et 1 quartale. / Item 1 mk. minus 11 den.^{a)} /
- 377bb. Peter Penczelin 11 quartalia | ½ mk. et 9 den.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377bc. Langhe Martin 5 virge et 1 quartalia [s] | 1 mk. et 1 den.
 [Summatum] tercio^{a)}. /
- 377bd. Claus Wyldener 1 sc. et 4 den. 1 quartalia [s]^{a)}. /
- 377be. ^{y)}Summatum tercio 40 mk. minus ½ fer.^{z)} //
- [pag. 230] 378. /=Proconsul recepit de pecunia librali 63 mk.=/ /
379. ^{a)}Ad reysam in Lubic¹ Gotscalco Nasen² maystri consulum compu-
 tacio^{3-b)}: /

379 ^{a)-b)} Nagłówek wyśrodkowany. ^{c)-d)} Wpisy obramowane linią z dołu i z prawej strony.

¹ Zob. nr 16, przyp. 8.

² Gottschalk Nase, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1347–1349 (?), członek rady 1349–1363, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1363, reprezentował miasta pruskie podczas zjazdów hanzeatyckich, właściciel wielu nieruchomości i rent na terenie Głównego Miasta oraz wsi Wielogłowy, zm. 1390 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 354; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 222–223; Poczet, s. 27–28).

³ Chodzi tu o podróż Gotschalka Nase na zjazd hanzeatycki w Lubece 24 VI 1381 (Die Recesse und andere Akten der Hansetage von 1256–1430, Bd. 2, hg. von K. Koppmann, Leipzig 1872 (Hanserecense, Bd. 2), nr 232).

^{c)}Item 20 mk. minus [1] fer. pro equis. / Item 2 mk. pro litteris conductoriis. / Item 8½ mk. pro equo. / Item Gotscalco Nasen² 12 mk. / !=Item 1 fl. ryvense=/. Item 15 sc. nuncio versus Lubic¹ cum littera ducis Holandie^{4-d)}. /

380. !=Stupanator in platea <^{a)}Sancti Spiritus^{1-b)}> tenetur 4 virgas. <Persolvit>^{c)}=/. //

[pag. 231] 381. Feria secunda infra Penthecostes [3 VI 1381] recepit magister consulum de pecunia librali | 64 mk. minus 1 fer.^{a)} //

[pag. 232] 382. Item Stubben ad dam: /

382a₁. Item 6 mk. / Item 6 mk. / Item 6 mk. / Item 6 mk. / Item 6 mk. / Summatum secundo^{a)}. /

382a₂. Item^{b)} 5 mk.^{c)} /

Summatum tercio. //

382b. Ad viam: /

2 mk. /

Summatum secundo^{d)}. //

383. !=^{a)}Dominus Petrus de Opul¹ tenetur civitati pro cepo 50 mk. <Persolvit 20 mk. Persolvit 30 mk.>^{b)}=/. //

[pag. 233] 384. Hii habent secures ad reysam: /

Herman Brand 2. / Blome 1. / Jacob <Czan> 1. / Zyverd 1. / Lambertus Vorman 1. / Stolle 1. / Kemencz 1. / Camerow 1^{a)}. //

[pag. 234] 385a. !=Clawes smyt tenetur 2 libras navigales minus 4 libris livonicis. Summa <de libris navigalibus> 7 fer. minus 2 sc. /

Summatum. /

⁴ Albrecht I Bawarski, z dynastii Wittelsbachów, wraz z braćmi księżę Bawarii od 1347, regent hrabstw Hennegau, Holandii, Zelandii i Fryzji od 1358, po śmierci w 1389 swojego chorego umysłowo brata Wilhelma V samodzielny władca, zm. 1404 ([E.] von Oefele, Albrecht I. Pfalzgraf bei Rhein, Herzog von Baiern, w: ADB 1, s. 230–231; H. Rall, Albrecht I., w: NDB 1, s. 155–156; A. Scufflaire, A[lbrecht] v[on] Baiern, w: LexMA 1, szp. 319–320).

380 ^{a)-b)} Nadpisane nad wyrazem: /-Canum-/. ^{c)} Dalej strona niezapisana.

¹ Ul. Świętego Ducha (niem. Heilig-Geistgasse), ulica położona na terenie Głównego Miasta Gdańska pomiędzy bramami Świętego Ducha a Ludwisarską, prostopadła do Motławy, wspomniana po raz pierwszy w 1336 (Stephan Danzig, s. 101–103).

381 ^{a)} Dalej strona niezapisana.

382 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałych. ^{b)} Na marginesie z lewej strony probacja litery A [?]. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od formuły podsumowującej. ^{d)} Grupa wpisów obramowana z dołu i z prawej strony.

383 ^{a)-b)} Grupa wpisów rozciągnięta na całej szerokości strony. Dalej I₂ strony niezapisana. ¹ Zob. nr 306, przyp. 4.

384 ^{a)} Dalej strona niezapisana.

385 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od pozostałej przestrzeni pisarskiej. Dalej I₃ strony niezapisana.

385b. /=Item 2 punt ysen=/. Item 2 libras navigales ferri. Summa de pecunia 3 mk. et 10 sc. / Receperit <3> mk. et ½ lot. <Persolvit>.

Summatum^{a)}. /

386. Claus smyt 4½ fer. bicken to scherpin. /

Summatum^{a)}. /

387. /=Heyneke rorstotter et Rode Heyno tenentur de arundine 2½ mk. Purificacionis Marie [2 II 1382] et | Pascatum festum [6 IV 1382] persolvendo. Datum feria quarta post Martini [13 XI 1381]^{a)}=/. //

[pag. 235] 388a. Helmich tegelsnyder ½ mk. tenetur. <Persolvit 1 fer. Item persolvit 1 fer.> Item 9 sc. minus 6 den. / Item 1 fer. Item ½ mk. Item ½ mk. Item 8 sc. / Item ½ mk. Item 8 sc.

Summatum primo^{a)}. /

388b. C Item 8 sc. Item 8 sc. / Item 8 sc. Item 8 sc. / Item 8 sc. Item 8 sc. / Item 8 sc. et 2 sol. / Item ½ mk. Item 10 sc. Item 4 sc. /

Summatum secundo^{b)}. //

[pag. 236] 389. Anno LXXXI [1381]. /

390a. Vemeyster 2½ mk.^{a)} /

Summatum primo^{a)}. /

390b. Item 1 mk.

Summatum tercio^{a)}. /

391. Presentaverunt vemeyster: /

17 mk. de vaccis. / Item 13 mk. et 7 sc. / Item 14½ mk. //

392. ^{a)}De portum: /

8½ mk. et 8 sc. / Item 11 mk. et 3½ sc. / Item 10 mk.^{b)} //

393. Johannes presentavit <de> craen¹⁾: /

40 mk. minus [1] fer. Item 10 mk. / /-^{a)}-Item <28^{c)}> mk.^{b)}-/ Item 28 mk. / Item 4½ mk.^{d)} /

[pag. 237] 394. Tegelmeyster presentaverunt: /

39 mk. et 11 sc. / Item 61 mk. Item 15 mk. / Item <30^{a)}> mk.^{b)} /

386 ^{a)} *Formuła podsumowująca obramowana. Dalej 14 strony niezapisana. Na lewym marginesie bliżej nieokreślony rysunek (zob. ryc. 40).*

387 ^{a)} *Dalej 13 strony niezapisana.*

388 ^{a)} *Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej.* ^{b)} *Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Dalej 23 strony niezapisane.*

390 ^{a)} *Poniżej linia.*

392 ^{a)-b)} *Grupa wpisów umieszczona w kolumnie lewej, po prawej stronie grupy wpisów nr 391. Poniżej nr. 391–392 1/2 kolumny lewej niezapisana.*

393 ^{a)-b)} *Fragment podkreślony.* ^{c)} *Liczba poprawiona. Pierwotnie: 25. Nadpisano trzy cyfry jedności.* ^{d)} *Dalej kolumna prawa niezapisana.*

¹⁾ *Zob. nr 132, przyp. 1.*

394 ^{a)} *Liczba poprawiona. Pierwotnie: 29.* ^{b)} *Z prawej strony fragment: /-minus 4 sc.-/ Dalej 1/2 kolumny lewej niezapisana.*

395. Magistri structure presentaverunt de lignis: /
 66½ mk. et 4 sc. / Item 54 mk. et ½ fer. / Item 2 mk. Item 6 mk. dedit
 Wolraven¹. / Item 5 mk. Reynerus². / Item <18^a> mk. et ½ mk. et 8 sc.
 / Item 2 mk. Jo[hannes] Polen³. / Item 9 fer. dominus Albertus Balne⁴. /
 Item 10½^b) mk. et 2 sc. / Item 13½ mk. et 2 sc. / Item 3 mk. Bruczkw⁵. //
396. ^{a)}Magistri structure presentaverunt de officio suo 43½ mk.^{b)}
397. Provisores ecclesie Sancti Spiritus¹ 1 virgam observabunt^{a)}. //
- [pag. 238] 398. ^{a)}Anno Domini M^oCCC^{mo}LXXX primo <Exaltacionis Sancte Crucis anno post scripto [14 IX 1381]> intravit Wynandus libram et debet habere 50 mk. pro precio | et debet familie appreciari. Datum anno Domini M^oCCC^oLXXX primo feria quarta post Quasimodogeniti [24 IV 1381]. / Sublevavit 10 mk. in die Johannis luminis [26 VI 1381]. Item 6 mk. feria quarta intra octavam Assumpcionis [21 VIII 1381]. Item 8 mk. | in die Galli [16 X 1381]. Item 6 mk. feria quinta ante Thome [19 XII 1381]. Item 6 mk. in die Petri Cathedra [22 II 1382]. / Item 14 mk. in die Inventionis Sancte Crucis [3 V 1382]^{b)}. /
399. ^{a)}De magna libra^{b)}: /
 14 mk. et 2 sc. / <48^{c)}> mk. et 15½ sc. / Item 28 mk. et 13 sc. / Item 16 mk. et 1 fer. / 16 mk. minus 1 fer. / Item 11 mk.^{d)} /
400. Presentatum est magistro Hinrico aurifabro | 2½ mk. minus ½ fer. Item 1 mk. lodych | et 9 sc.^{a)} //
401. ^{a)}De parva libra^{b)}: /
 17 mk. et 1 lot. / 14 mk. 3 sc. / 11 mk. et 15 sc. / Item 13 mk. et 1 sc. / Item 18 mk. et 4 sc. / Item 16½ mk.^{c)} //
- [pag. 239] 402. Johan Blote nauclerus puerilitatem capitaneus proposuit, quod quidam sua nave eum | spoliarunt et eandem in

395 ^{a)} Pierwotnie liczba: 28. Cyfra dziesiątek starta. ^{b)} Liczba poprawiona.

¹ Zob. nr 16, przyp. 12.

² Zob. nr 20, przyp. 3.

³ Zob. nr 306, przyp. 8.

⁴ Zob. nr 306, przyp. 5.

⁵ Zob. nr 1, przyp. 4.

396 ^{a)-b)} Powyżej i poniżej wpisu 13 kolumny prawej niezapisana.

397 ^{a)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

¹ Zob. nr 102, przyp. 1.

398 ^{a)-b)} Tekst rozciągnięty na całą szerokość strony.

399 ^{a)-b)} Nad nagłówkiem linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od grupy nr 398.

^{c)} Nadpisane nad podkreśloną liczbą: /-38-/. ^{d)} Dalej 13 kolumny lewej niezapisana.

400 ^{a)} Dalej 15 kolumny lewej niezapisana.

401 ^{a)-b)} Nad nagłówkiem linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od grupy nr 398. ^{c)} Dalej 12 kolumny prawej niezapisana.

402 ^{a)} Z lewej strony wyraz: /-Zirrex-/. ^{b)} Poniżej niewielka przestrzeń niezapisana. ^{c)} Dalej 23 strony niezapisane.

Zirxse^{1a)} deportaverunt. / Fideiussores, qui ita sit: | Johannes Vent. / Bertolt Junghe. / Helmich Bilevelt. / Lambrecht Mach^{b)}. / Hinrik Tiderike, fideiussor eius. / Herman Wege^{c)}. //

[pag. 240] 403. ^{a)-c)}Servi portuum^{d)} anno LXXXI [1381]^{b)}: /

403a. ^{e)}Illi, qui obiit, $\frac{1}{2}$ mk.^{f)} //

403b₁. Hoghehus 1 mk. de antiquo precio. / Item 1 mk. de novo. /
Summatum primo^{g)}. /

403b₂. Item 1 mk. / Item 1 mk.
Summatum secundo^{g)}. /

403b₃. Item 1 mk.
Summatum tercio. //

404. Subulco^{a)}: /

404a. $\frac{1}{2}$ mk. / Item $3\frac{1}{2}$ mk. /
Summatum primo^{b)}. /

404b. Item $3\frac{1}{2}$ mk. / Item 3 mk. /
Summatum secundo^{b)}. /

404c. Item $3\frac{1}{2}$ mk.^{c)} / $\overline{\text{P}}_{\text{SEP}}$ Summatum tercio^{d)}. //

405a. Ysenhuet 1 fer. Item 3 fer. /
Summatum primo^{a)}. /

405b. Item 1 mk. / Item 1 mk. /
Summatum [secundo]^{a)}. /

405c. Item 1 mk.
Summatum tercio^{a)}. /

406. Bubulco: /

406a. 3 fer. Item 3 mk. /
Summatum primo^{a)}. /

406b. Item 4 mk. minus [1] fer. / Item 4 mk. minus [1] fer.^{b)} /
Summatum secundo. /

406c. /=Item 8 sc. conve- - =/. / Item 4 mk. minus 1 fer. /

406d. Tercio summatum 15 mk. | et 1 fer.^{c)} //

¹ Zierikzee, miasto w Holandii, w prowincji Zelandia, położone na wyspie Schouwen-Duiveland, otrzymało prawa miejskie ok. 1220 (J.C. Visser, Zierikzee, w: *LexMA* 9, szp. 606–607).

403 ^{a)-b)} Nagłówek wyśrodkowany. ^{c)-d)} Fragment nagłówka obramowany. ^{e)-f)} Wpis umieszczony po lewej stronie nagłówka. Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od pozostałej przestrzeni pisarskiej. ^{g)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej.

404 ^{a)} Powyżej 12 kolumny lewej niezapisana. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej. ^{c)} Poniżej linia oddzielająca niniejszy wpis od formuły podsumowującej. ^{d)} Dalej 14 kolumny lewej niezapisana.

405 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca wpis/grupę wpisów od następnej.

406 ^{a)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca wpisy od formuły podsumowującej. ^{c)} Poniżej karta ucięta. Na jej krawędziach pozostałości dalszych wpisów.

- [pag. 241] 407. /=Nicolaus Vranke scherremacher tenetur civitati 6½ mk. et pro hiis debet laborare | civitati infra hinc et Nativitatis Christi [25 XII 1381]. Quid non persolverit in festo Nativitatis Christi [25 XII 1381], debet | persolvere in prompta pecunia. Datum anno Domini M^oCCC^oLXXX primo [1381]. | Herman Osterrode et Hincze Byller fideiussores^{a)}=/.
408. Fartores presentaverunt 52 capeta venarum feria quarta post Exaltationis Sancti Crucis [18 IX 1381]^{a)}.
409. /=Tideke Coningesbergh et magister Johannes fideiusserunt pro Johanne Levenstat | pro 1 mk. ad quindenam persolvendam=/.
410. /=Petrus Zulver¹ tenetur 35 sol. Lubecenses^{a)} et 2 fl. Lubecenses tenetur Peter Zulver¹=/.
- [pag. 242] 411. /=Pecunia 9 mk. minus ½ sc.=/ /
412. Fredericus Prope dedit 4 mk. et 10 sc. /
413. /=Notandum: Peter Vingher circa sanctum Georium¹=/ | tenetur ½ mk. /
414. /=Nicolaus Windenbergh tenetur - - =/.
415. Excessus^{a)} anno LXXXI [1381]: /
- Primo 4 sc. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 2 sc. / Item 1 fer. Item 8 sc. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item ½ mk. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 2 sc. / Item 4 sc. Item 2 sc. Item ½ mk. Item 1 fer. / Item 1 fer. Item ½ fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 3 fer. Item 1 fer. Item 3 fer. Item 3 fer. / Item 1 mk. Item ½ mk. Item 8 sc. / Item 1^{b)} fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item ½ mk. Item 1 fer. Item 1 mk. de portu. / Item ½ mk. Item 1 fer. Item 1 fer. Item ½ mk. / Item 1 fer. Item ½ mk. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item ½ mk. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. / Item 1 fer. Item 1 fer. Item 4 sc. Item 1 mk. Item ½ mk. / Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 fer. Item 1 sc. Item 1 mk. / /=Item 1 fer.=/ Item ½ fer. Item^{c)} 1 fer. Item 1 fer. / Item 1 mk. Item 9 sc. Item 1 fer. / Item 3 fer. Item ½ mk. Item 9 sol. //
416. Summa missa in Flandria¹ pro speciebus anno LXXX primo [1381] | circa 7 libros grossorum per nauclerum Johannem de Beke² [et] | Hinrik de Symon. /
417. Spechamer dedit 3^{a)} mk. /

407 ^{a)} Dalej 15 strony niezapisana.

408 ^{a)} Dalej 15 strony niezapisana.

410 ^{a)} Z prawej strony pionowa linia oddzielająca dwie części wpisu.

¹ Zob. nr 306, przyp. 3.

413 ¹ Zob. nr 16, przyp. 11.

415 ^{a)} Na marginesie z lewej strony rysunek przedstawiający głowę ludzką (zob. ryc. 41).

^{b)} Z lewej strony liczba: /-½-/. ^{c)} Wyraz powtórzony.

416 ¹ Zob. nr 304, przyp. 1.

² Johann von der Becke, mieszczanin Głównego Miasta Gdańska, kupiec, właściciel spichlerza i innych nieruchomości na terenie Głównego Miasta, pochodził z Kolonii, ojciec m.in. Gerta von der Becke (Weichbrodt Patrizier 1, s. 42; Keyser Baugeschichte, s. 504).

418. /=Hincze von Unnyn fideiussor | pro Langhe Vicken pro tribus | mk. et quod amicabiliter se debet | conponere cum Everhardo | Wysselhovet=/. /
419. /=Petrus de Redin piscator tenetur | 10 sc. pro excessu=/. / Item 1 fer. /
420. /=Nickel Bend tenetur <^{a)}5 fer.^{b)}> | racione tesserature^{c)}=/. /
421. Item de seris 1 fer. / Item 1 fer. Item 1 fer. / Item Lynde 1 fer. / Item Zuren 1 fer. //
- [pag. 243] 422. Isti celebrabant nupcias: /
- 422a. Wyllam Orring¹ juravit. / Lambrecht Duker juravit. / Johannes Langhe juravit. / Herman Berze juravit. / Johannes^{a)} Worpel juravit. / Servi Tide-
manni Schilt juravit [s]. / Arnoldus Roghe juravit. / Hans Rosental juravit. / Herciger juravit. / Nicolaus Czerner juravit. / Nicolaus Czerner juravit. / Gerd von Legen juravit. / Siverd Wackendorp juravit. / Johan Kammyn juravit. / Hincze Kerstens juravit. / Bernd Brand juravit. / Gerd Munter^{2b)} juravit. / Gerd Kistenmaker juravit. //
- 422b. Johan von Timen <^{c)}dedit ½ mk.^{d)}> de nupciis. / Sassendorp dedit 2 mk. / Herman Schenehuet. / ☉ Vrouwyn Brughe dedit 3 mk. / Item 2 mk. pro ^{e)}luto ad portum^{f)}. / Nicolaus Scherinctum dedit 4 mk. / Johannes von Affin dedit 2 mk. / Slymme dedit 2 mk. / Item ½ mk. / Johan Duseborch ½ mk. / Item 1 mk. / Item Otdemut [?] dedit 2½ mk. / Nickel Bend 1 mk. racione tesserature. / Item Jon Bever dedit 3 mk. / Item 1½ mk. Drosdow. / Item 1 mk. ille cum Tidemannno Roden^{g)}. / Ludeke Scherer 1 mk. / Herman Berse juravit. / Item Patyneke 1½ mk. / Item 1 mk. Quartquanke. / Item 2 mk. Bant. /
423. /=^{a)}Item vicecommendator <Thorun^{1c)}> tenetur sten plumbi minus 5 calen gegossens in tafelen^{b)}=/. /
424. /=^{a)}Item ecclesia tenetur 2½ sten ghegossens^{b)}=/. //
- [pag. 244] 425. Anthonias^{a)} [s] Vorraet et Wyse Claus fideiusserunt, quod ille nauclerus, cum quo fuerunt coram dominis, eum ad portum Balghe¹ debet navigare^{b)}. /

417 ^{a)} Z prawej strony liczba: /-1- / [?].

420 ^{a)-b)} Nadpisane nad fragmentem: /-3 mk.-/ ^{c)} Dalej 14 kolumny prawej niezapisana.

422 ^{a)} Z lewej strony wyrazu plama atramentu. ^{b)} Poniżej wpisy nr 423–424. ^{c)-d)} Nadpisane nad fragmentem: /=tenetur 2½ mk.=/ ^{e)-f)} Na fragmencie plamy atramentu. ^{g)} Poniżej końcowy fragment wpisu nr 423.

¹ Zob. nr 295, przyp. 1.

² Zob. nr 296, przyp. 2.

423 ^{a)-b)} Wpis rozciągnięty na całej szerokości strony, znajdujący się pomiędzy wpisami grup nr 422a i 422b (zob. nr 422, przyp. b oraz g). ^{c)} Wyraz znajdujący się nad wpisem.

¹ Zob. nr 229, przyp. 6.

424 ^{a)-b)} Wpis znajdujący się pomiędzy wpisami grupy nr 422a (zob. nr 422, przyp. b).

425 ^{a)} Powyżej wyraz powtórzony. ^{b)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Balga (niem. Balga, ros. Weselnoje), obecnie niezamieszкана miejscowość w Rosji,

426. /=Nicolaus circa ecclesiam tenetur 8 mk. Dominici [5 VIII] de loco granarii^{a)}=/. /
427. Knobbe tenetur redire et dare pecuniam civium. /
428. Isti^{a)} evaginaverunt cultellos eorum in cimiterio: /
/=Langhe Andreas in der Czwernegasse¹=/. / Peter Czymmerman ex opposito Langhe Cuncze | et alios non noscit Wylko Wlf. Jacob Stake est testis. / Hanneke Tymmerman. / Hans Evert est testis. /
429. /=Ego presentavi magistro viteratori 4½ cenceras blyes et <30^{a)}> punt=/. /
430. Paul Cowal, Kerstin, Arnd von den Bruke fideiusserunt pro Hermanno murer | ipsem repuntando feria quarta^{a)}. /
431. Notandum Langhe Cuncze redemit 2½ mk. census^{a)}. / Item Jurien Crukenicze 1 mk. /
432. Rode Godeken kinder }
Bruczkow¹, Kume } debent prepare viam. //
Filiu Nicolai Scriveris }
433. /=^{a)}Friczo Bekerer tenetur 1 fer.^{-b)}=/ /
434. Johan Voddow tenetur 1 fer. | pro Crinde Hincze. /
435. Summa cum magistro Hinrico¹ 113 mk. et 17 sc. //
[O^r] 436. /-Johannes de Lippia dedit 1½ mk. | 3 fer. ex parte sua et | 3 fer. ex parte Hinrici de Lippia. /
437. Hanco Sadel sartor | versus Elbing¹ dederunt [?]. /
438. Conrat | Honeman | fideiussit pro Nicolao. / Pultrifex Clemens. /
439. Quasimodogeniti | Nicolaus Polen persolvit 4 sc. //
440. Debeta^{a)}: /

w obwodzie kaliningradzkim, położona nad Zalewem Wiślany, od XIII w. zamek krzyżacki będący siedzibą komtura bałgijskiego (SGKP 1, s. 86; E.J. Gutzzeit, *Die Ordensburg Balga, Heiligenbeil Ostpr.* 1925 (*Unsere Heimat Natangen, H. 1*), *passim*; tenże, *Balga, w: Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 8–10).

- 426 ^{a)} Po prawej stronie bliżej nieokreślona probacja litery inicjalnej (?), rysunek przedstawiający sztylet (?) oraz fragment notacji muzycznej do pieśni: Gaudeamus.
- 428 ^{a)} Z lewej strony rysunek przedstawiający głowę ludzką (zob. ryc. 42).
¹ Ul. Tandeta (niem. Tagnetergasse), ulica położona na terenie Głównego Miasta Gdańska, pomiędzy ul. Szeroką a Świętojańską, jeszcze w 1415/1416 nosiła nazwę Czwerne-gasse, później nazwą tą określano pobliską ul. Przędzalniczą (niem. Zwirngasse) (Stephan Danzig, s. 135–136, 139–140).
- 429 ^{a)} Nadpisane nad cyfrą: /-5-/. /
- 430 ^{a)} Obok rysunek przedstawiający głowę ludzką (zob. ryc. 42).
- 431 ^{a)} Po prawej stronie rysunek przedstawiający kuszę (zob. ryc. 42).
- 432 ¹ Zob. nr 1, przyp. 4.
- 433 ^{a-b)} Z lewej strony wpisu wprawka pisarska: Amen solamen. Po prawej stronie rysunek przedstawiający belt (zob. ryc. 42).
- 435 ¹ Zob. nr 39, przyp. 1.
- 437 ¹ Zob. nr 28, przyp. 1.
- 440 ^{a)} Nagłówek umieszczony po lewej stronie grupy wpisów poniżej wpisu nr 437. ^{b)} Fragment nieczytelny. ^{c)} Wyraz powtórzony.

Item [...^{b)}] 21 mk. / Item 130 mk. / Item in parva pecunia 85 mk. / Item 65 mk. / Item 50 mk. [...^{b)}]. / Item^{c)} 50 mk. / Item [...^{b)}] 80 mk. / Item - - -. / Item - - -. / Item - - -. /

441. ^{a)}-Wilken, Scharfinort, Brunsberg dede runt Tideke Bleke [...^{c)}]^{b)}.

442. /=Wyesse

Nicolaus Vrendenrich	}	Isti 4 ^{or} fideiusserunt pro 3 mk. cum 9 sc.
Nicolaus Klinczensmit		
Martinus Striet		

Terminus die beati Dominici [5 VIII]=/. /

443. 6^{a)} fl. 2 mk. Matis [?] Walraven. / Uxori 14 sc. / 3 mk. debet ex pretorio. / 3 mk. debet solvi. / 2 mk. /

444. Gerco Roze, vicini Petrus Plotzen, Laurencius Roze, | servus Herman Smale. /

445. Pistorum | 17 mk. cum [1] fer. //

446. ^{a)}-Johannes Lutter arrestavit^{b)}.

447. Excessus 24 mk. minus 22 den. Item ½ mk. /

448. Anna, uxor Nicolai de Nise^{a)}. /

449. Johannes Wageroze, Hinricus Wentlant^{a)}. //

450. Item notandum, quod Steffanus tornator | redemit ½ mk. ab hereditate | iuxta Sanctum Spiritum¹ et adhuc | tenetur annuatim unam | mk. perpetuam, sed in foliis | reperitur. /

451. /=Reynerus Hetvelt¹ tenetur 1 mk. / Wynandus Woyke² tenetur 1 mk.=/

452. Petrus Lellerknecht posuit fideiussorem pro ½ mk. et gladio. <Paulus Maggere fideiussit>. /

453. Johannes^{a)} Hartlabe persolvit ex parte Willam Wege^{b)}. /

454. Ponderatores^{a)} 21 mk.^{b)} //

455. /=^{a)}Magister Ghert tegeler dedit 4^{or} mk.^{-b)}=/ /

441 ^{a)-b)} Powyżej wpisu probacje: Wy oraz dwukrotnie imię Wylleke. Poniżej cztery wprawki pisarskie litery W. Wszystkie wykonane ręką pisarską I. ^{c)} Fragment nieczytelny.

443 ^{a)} Z lewej strony wprawki pisarskie wykonane ręką pisarską I: dwukrotnie litera W oraz imię Wylleke.

446 ^{a)-b)} Wpis umieszczony z prawej strony wpisu nr 445.

448 ^{a)} Obok probacja Ho. Poniżej wprawki pisarskie wykonane ręką pisarską II: Homo quidam; Fuit homo missus | a Deo, cui nomen erat | Johannes. Alleluja, alleluja, alleluja. Amen. Fuit homo missus (J I, 7); Fuit homo quidam a Deo, cui nomen erat - - -.

449 ^{a)} Poniżej słabo widoczny tekst wprawki pisarskiej, wykonany ręką pisarską VII: Passus in orbe nives. / Passus in orbe nives sum [...] tempore | ullo si fierem michi [...] retinerem / Johan haen geleden se manchen sint [?] | virdich [...] richten me. / Ich weldic haldin sumer [...] | du arme ludet so manichen [...].

450 ¹ Zob. nr 102, przyp. 1.

451 ¹ Zob. nr 20, przyp. 3.

² Zob. nr 152, przyp. 4.

453 ^{a)} Po lewej stronie nazwisko: Misner. ^{b)} Na wyrazie plama atramentu.

454 ^{a)} Powyżej wprawka wykonana ręką pisarską II: Amen solamen. ^{b)} Na wyrazie plama atramentu.

456. Beme 10 sc. minus 6 den. /
457. /=Tenemur fabro 10 mk. 1 lot.^{a)}=/ /
[O^v] 458. /=7 sc. minus 10 den. 7 sc. minus 10 den. 7 sc. minus 10 den. /
Item [1] fer. minus [...^{a)}]. Item 1 fer. minus 5 [?] den.^{b)} =/ /
459. /=Item 8 sc. Item 7 sc. minus 10 den. [...^{a)}] / [...^{a)}] / Item 26 sc.
minus 10 den.^{b)} /
460. Item 4 sc. Item 5 mk.^{a)}//

455 ^{a)-b)} Wpis umieszczony na prawo od wpisu nr 454.

457 ^{a)} Z prawej strony pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

458 ^{a)} Fragment nieczytelny z powodu wytarcia wpisów na okładce. ^{b)} Poniżej trzy bliżej nieokreślone probacje liter.

459 ^{a)} Fragment nieczytelny z powodu wytarcia wpisów na okładce. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejsze wpisy od następnych.

460 ^{a)} Poniżej wprawka ręką pisarską I: Amen Salomon.

Rozdział III

Podręczne rejestry kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w. (APGd, 300, 12/488)

A. Wygląd zewnętrzny źródła

Składki księgi, a także sama okładka, mają format dutki. Okładka kartonowa koloru niebieskiego, którą zostały opatrzone samodzielnie pierwotnie składki tworzące kodeks, pochodzi z XIX w. Na części grzbietowej okładki znajduje się naklejka z sygnaturą archiwalną¹. Kodeks tworzą składki o różnej wielkości. Składka I składa się z 10 arkuszy o wymiarach ok. 10,5×31 cm. Nie wykazuje ona żadnych zaburzeń układu kart². Na kartach składki można zaobserwować liczne plamy, stanowiące ślad długotrwałego oddziaływania wilgoci. Ze względu na uszkodzenia arkusz zewnętrzny w składce poddany został konserwacji poprzez zalaminowanie bibułą japońską. Pismo w tej składce, niemal całkowicie wyblakłe, zachowało się jedynie w formie szczątkowej. W związku z tymi zmianami pracownicy kancelarii podejmowali próby zachowania pisma. Ich efektem są ślady po stosowaniu substancji chemicznych mających utrzymać jego widoczność³. Składka II jest pentenionem o podobnych rozmiarach⁴. Do pierwotnych pięciu arkuszy dołączono w trakcie jej użytkowania jedną kartę o mniejszych rozmiarach oraz arkusz formatu *folio*, złamany wzdłuż (wymiar 11,2×32,3 cm)⁵. Pierwszy z nich zawiera treść kontraktu dłużnego Lorencza Honnichfelta z 1455 r., z informacją o spłacie długu⁶. Treść oświadczenia została zapewne przepisana z innej księgi miejskiej. Drugie *additum* zawiera niedatowany rejestr opłat za zakup piwa z piwnicy ratuszowej⁷. Zewnętrzny arkusz tej składki został

¹ APGd, 300, 12/488, okładka przednia.

² Tamże, pag. 1–40.

³ Tamże, pag. 7–10.

⁴ Tamże, pag. 41–65.

⁵ Tamże, pag. 43–44, 61–64.

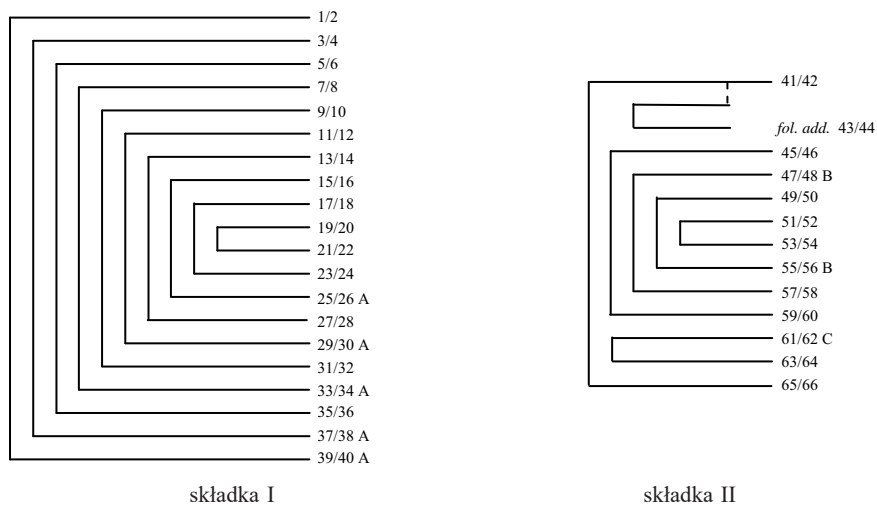
⁶ Tamże, pag. 43.

⁷ Tamże, pag. 61.

również podklejony bibułą japońską. Arkusze składki II zostały przeszyte oryginalną nicią, pochodzącą z okresu powstania źródła. Składka III jest ternionem (wymiary 10,3×29,3 cm)⁸. W tej części księgi zapisano jedynie pierwsze dwie karty. Użytkownik nie rozciął nawet dwóch kart w tylnej części składki III⁹. Ukazuje ona zatem sposób, w jaki powstawały składki formatu dutki, tj. najpierw przez złamanie arkusza formatu *folio*, potem zaś ich rozcinanie. Największą objętościowo częścią kodeksu jest składka IV (wymiary 11×29,5 cm)¹⁰. Pierwotnie składała się z 17 arkuszy. W trakcie użytkowania wkładano pomiędzy jej karty luźne arkusze¹¹, kartki¹², a nawet włączono do niej inną składkę¹³. Część z nich jest właściwie oddzielnymi źródłami dołączonymi do składki w okresie przechowywania archiwalnego. Karta oraz arkusz dołączone do składki zostały poddane laminacji bibułą japońską ze względu na duże uszkodzenia (zwłaszcza przedarcia i dziury w papierze)¹⁴. Układ kart w kodeksie opisano za pomocą formuły niemieckiej (2) oraz wykresu 2:

$$(2) \quad X^{39/40} + (V + I^{43/44} + I^{63/64})^{65/66} + III^{75/76} + (XVII + I^{79/80} + 3.I^{91/92} + II^{99/100} + I^{139/140} + I^{151/152} + I^{153/154})^{169/170}.$$

Wykres 2. Układ kart w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

⁸ Tamże, pag. 67–76.

⁹ Tamże, pag. 73–74.

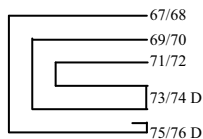
¹⁰ Tamże, pag. 77–170.

¹¹ Tamże, pag. 81–92.

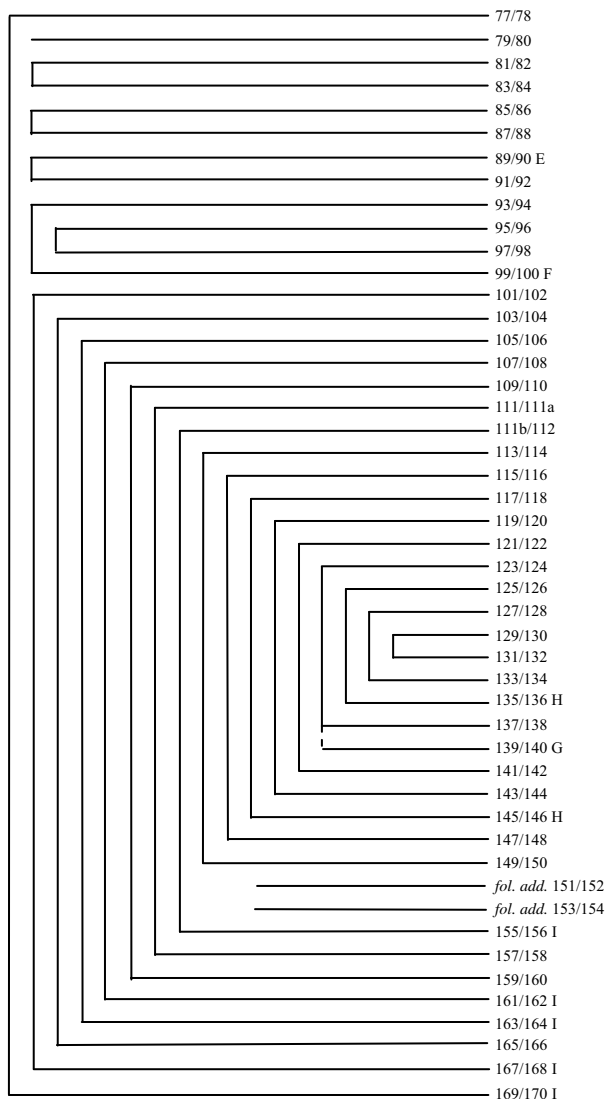
¹² Tamże, pag. 79–80, 139–140, 151–154.

¹³ Tamże, pag. 93–100.

¹⁴ Tamże, pag. 79–84.

składka III

składka IV

Oznaczenia: *fol. add.* Karta wtórnie dołączona do składki (*folium additum*); A, B, C... Poszczególne typy filigranów.

Źródło: APGd, 300, 12/488.

Papier wykorzystany w każdej skłádce posiada inne filigrany. Stanowi to dowód na powstawanie ich w różnym czasie. Funkcjonowały one bowiem samodzielnie, dopiero archiwiści z XIX w. połączyli je sztucznie w nową jednostkę archiwalną. W kodeksie można wyróżnić 9 typów filigranów, przedstawionych w tabeli 4.

Tabela 4. Filigrany w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

Filigran	Opis filigranu	Położenie w księdze	Filigrany pokrewne
A	Głowa wołu w półprofilu, z oczami i nosem zamkniętym, nozdrzami oraz rogami opasanymi trzema liniami. Oczy i nos przekrzywione. Dł. 50, szer. 36, 39	Skłádka I: 25/26, 29/30, 33/34, 37/38, 39/40	–
B	Głowa wołu z oczami i jednokonturowym prętem między rogami, zakończonym sześciopłatkowym kwiatem. Dł. 99, szer. 37, 38	Skłádka II: 47–48, 55–56	www.wasserzeichen-online.de/wzis/detailansicht.php?id=54803 (1 I 2016 r.)
C	Wieża z okrągłą podstawą i blankowaniem. Dł. 68, szer. 25, 39	Skłádka II: 61/62 (wraz ze s. 63–64)	–
D	Głowa wołu z oczami i nozdrzami, z jednokonturowym prętem między rogami, zakończonym sześciopromienną gwiazdą i pierścieniem na czole. Dł. 48, szer. 26, 37	Skłádka III: 73–74, 75–76	www.wasserzeichen-online.de/wzis/detailansicht.php?id=7065 (1 I 2016 r.)
E	Głowa wołu z oczami i nozdrzami, z jednokonturowym prętem między rogami, zakończonym sześciopromienną gwiazdą (typ 1). Dł. 53, szer. 31, 28	Skłádka IV: 89/90	–
F	Tarcza herbowa zwieńczona koroną i czteropłatkowym kwiatem na jednokonturowej łodydze, w godle trzy lilie, pod tarczą krzyż (?). Dł. 76, szer. 32, 23	Skłádka IV: 99–100	–
G	Wieża (brak górnej części filigranu). Dł. 29 (fragm.), szer. 31, 34	Skłádka IV: 139–140	–

H	Wieża z blankami, otoczona pierścieniem. Dł. 53, szer. 31, 36	Składka IV: 135/136, 145/146	www.wasserzeichen-online.de/wzis/detailansicht.php?id=60378 (1 I 2016 r.)
I	Głowa wołu z oczami i nozdrzami, z jednokonturowym prętem między rogami, zakończonym sześciopromienną gwiazdą (typ 2). Dł. 63, szer. 32, 36	Składka IV: 155/156, 161/162, 163/164, 167/168, 169/170	www.wasserzeichen-online.de/wzis/detailansicht.php?id=7034 (1 I 2016 r.)

Źródło: APGd, 300, 12/488.

Ponieważ poszczególne składki stanowiły w przeszłości odrębne rejestry, mające ponadto podręczny charakter, nie mają one żadnej numeracji stron (ewentualnie kart) z okresu użytkowania kancelaryjnego. Obowiązującą dziś formą numeracji stron kodeksu jest paginacja wykonana ołówkiem w XIX lub już w XX w. Zastąpiła ona foliację. Ta starsza forma numeracji nie obejmowała kart niezapisanych.

Występowanie rąk pisarskich w kodeksie powiązane jest z podziałem na składki. Wszystkie wyróżnione rodzaje pisma należą do odmian kursywy gotyckiej. Ręka pisarska I uczestniczyła w zapisie składki I, wspomnianej już pojedynczej karty z odpisem kontraktu dłużnego Lorencza Honnichfelta z 1455 r., a także sprawozdania finansowego dotyczącego wizyty biskupów w Gdańsku w 1467 r.¹⁵ Charakteryzuje ją przede wszystkim przekształcenie ogonka litery „g” w pętlicę. Pisarz ten redukował również brzuszek w minuskularnej formie litery „b” (zob. rycina 43). Pisarz II zapisał składkę II¹⁶. Jego dukt charakteryzował się bardzo uproszczoną formą litery „r”, przechodzącą często w poziomą linię. Pisarz nie zamykał brzuszek litery „b”, przez co upodobniła się ona do litery „v” i „u”. Dolna łaska litery „y” była zawijana w prawo (zob. rycina 44). Rękę pisarską III cechuje wyraźne odróżnianie liter „c” i t”, w tej ostatniej bowiem trzonek przebijał poprzeczną belkę. Litera „u” odróżnia się od „n” dzięki odpowiedniemu symbolowi umieszczanemu nad trzonkami (zob. rycina 45). Ręka ta spisała rejestr wpłat mieszczan gdańskich na wydatki wojskowe z 1462 r., zawarty w składce III¹⁷. Ręka IV dokonywała wpisów w składce IV (zob. rycina 46). W literze „k” stosowała ona podwójną pętlicę oraz konsekwentnie zrezygnowała z okrągłego „r”. Pisarz ten nie stosował zawijasów podczas pisania dolnych lasek¹⁸. Dwa rejestry spisane zostały ręką V (zob. rycina 47)¹⁹. Charakteryzowała ją

¹⁵ Tamże, pag. 3–11, 43, 85–87.

¹⁶ Tamże, pag. 45–66.

¹⁷ Tamże, pag. 67–71.

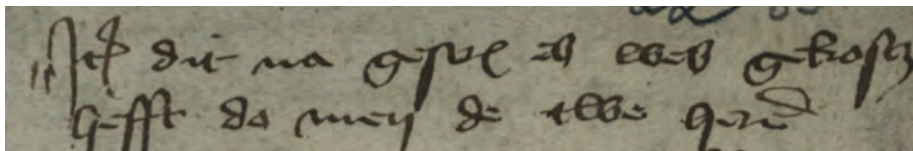
¹⁸ Tamże, pag. 77, 101–166.

¹⁹ Tamże, pag. 80–84.

stosowanie okrągłej litery „r”. Ręka pisarska VI stosowała zwłaszcza w literach majuskulnych rozwinięte zawijasy w literach „A”, „B”, „I”, „T” (zob. rycina 48)²⁰. Pismo wykonane ręką VII pochodzi już z początku XVI w. (zob. rycina 49). Zostały nim wykonane rachunki spółki handlowej Bernta Tülena i Hansa Merschejde, znajdujące się w składce umieszczonej wtórnie pomiędzy kartami składki IV²¹. Spisane one zostały prawdopodobnie jednorazowo, a *terminus a quo* źródła wyznacza najpóźniejsza data występująca w tym rejestrze (1508). Pismo to, bardzo uproszczone i przez to mało czytelne, cechowało zredukowanie dolnej pętlicy w literze „k” oraz znaczne uproszczenie litery „e”. Poniżej przedstawiono dukt pisma wszystkich rąk pisarskich występujących w kodeksie.

Ręka pisarska I:

nr 1–4b, 269–273

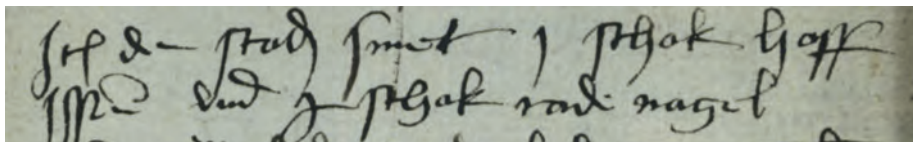

Rycina 43. Ręka pisarska I w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 85.

Ręka pisarska II:

nr 5–256

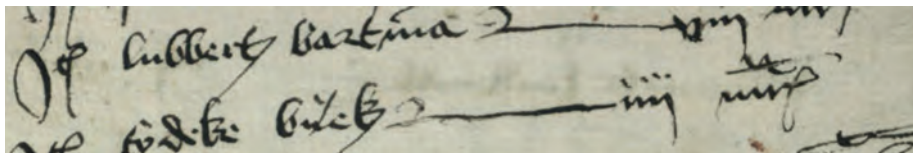

Rycina 44. Ręka pisarska II w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 49.

Ręka pisarska III:

nr 257a–258

Rycina 45. Ręka pisarska III w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

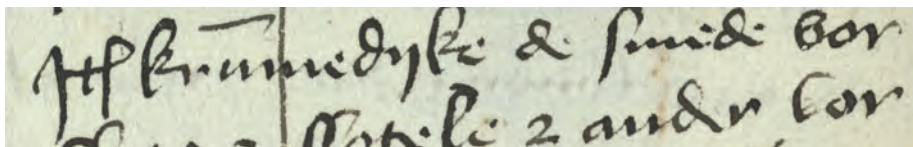
Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 69.

²⁰ Tamże, pag. 89–90.

²¹ Tamże, pag. 93–99.

Ręka pisarska IV:

nr 259, 311–350

Rycina 46. Ręka pisarska IV w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 123.

Ręka pisarska V:

nr 260–268

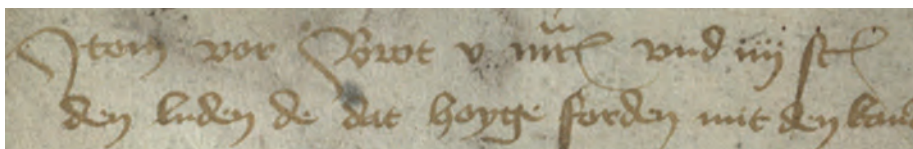

Rycina 47. Ręka pisarska V w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 84.

Ręka pisarska VI:

nr 274–279

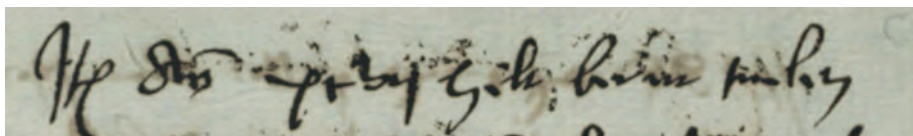

Rycina 48. Ręka pisarska VI w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 89.

Ręka pisarska VII:

nr 280–310

Rycina 49. Ręka pisarska VII w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 95.

B. Układ wewnętrzny i treść źródła

Badanie pisma oraz wyglądu zewnętrznego kodeksu pozwoliły stwierdzić, że poszczególne składki, a także niektóre *addita* funkcjonowały samodzielnie w okresie użytkowania kancelaryjnego. Niniejszy kodeks zatem ma charakter sztuczny, jest bowiem jedynie efektem prac porządkowych archiwistów niemieckich w XIX w.

Tekst zawarty w składce I jest dziś niemal całkowicie nieczytelny²². Z powodu długotrwałego zawilgocenia papieru atrament użyty do jej spisania wyblakł. Ledwie tylko widoczne powtarzające się frazy „Item gegeben” świadczą o tym, że składka pełniła prawdopodobnie funkcję rejestru wydatków. Ślady pisma pozwalają zauważyć, że w górnej części zapisanych stron znajdowały się nagłówki informujące o terminach złożonych rachunków. Na podstawie jednego z nich można wysunąć przypuszczenie, że rejestr ten pochodzi z 1468 r.²³ Twierdzenie to wzmacnia analiza pisma zachowanych fragmentów, które jest tożsame z pismem jednego z bifoliów, zawierającego sprawozdanie finansowe z kosztów wizyty biskupów w Gdańsku w 1467 r. (nr 269–273)²⁴.

W kolejnej składce znajdują się ułożone chronologicznie wpisy ilustrujące różnorodne wydatki z roku obrachunkowego pomiędzy 1458 a 1460 r. (nr 5–256; zob. rycina 50)²⁵. Datację rejestru ustalił archiwista niemiecki w XIX w., o czym świadczy tytuł znajdujący się na pierwszej stronie składki II²⁶. Współczesne badania potwierdzają, że niniejszy spis wydatków dotyczy najprawdopodobniej tego okresu. *Terminus a quo* źródła znajduje się w *additum* z wpisem dotyczącym kontraktu Lorenca Honnichfelta z 1455 r., który zobowiązał się w określonych terminach w latach 1456–1457 spłacić dług 153 grzywien (nr 4a). Na końcu dodano informację, że kwota ta została przekazana radzie miejskiej przez wierzycieli Tiedemanna Barenbota i Hansa Schobbena 21 VII 1458 r. (nr 4b)²⁷. To właśnie po tej dacie zostało wykonane *additum* dołączone do składki II. Można także ustalić jego *terminus ad quem*. Wśród wydatków na wino dostarczone przez Lorensa van Stade radzie miejskiej lub poszczególnym jej członkom znalazło się nazwisko Andreasa Ehlera, który otrzymał 9,5 sztofów wina

²² Zob. tamże, pag. 3–11.

²³ Jeden z nagłówków brzmi prawdopodobnie: [Nativitatis] Marie anno LXVIII [8 IX 1468], tamże, pag. 3.

²⁴ Por. tamże, pag. 85–87.

²⁵ Tamże, pag. 45–66.

²⁶ „Ausgaben der Kämmerei (?) um 1460”, tamże, pag. 41.

²⁷ „Dit vorsevrene gelt hebben de vorsevrene Tideman und Hans Schobbe overgeven dem werdigen rade und se willen dar nicht mer upsaken in tokomenden tiden. Actum feria sexta ante Marie Magdalene anno etc. LVIII [21 VII 1458]”, tamże, pag. 43.

(nr 17c)²⁸. Zakupiono również 13 sztofów wina dla burmistrza Jacoba Falcke na podróż do Malborka w czasie Świąt Wielkanocnych (nr 28)²⁹. Według księgi kiery burmistrz ten zmarł w Elblągu również po kierze 1461 r.³⁰ Te dwa argumenty potwierdzają datację rejestru wydatków przyjętą jeszcze w XIX w. Wśród zanotowanych rozchodów przeważają wydatki przeznaczone dla osób zatrudnionych przez władze miejskie: zarządcy Dworu Miejskiego (nr 16, 47, 81, 145, 191, 208, 233, 241)³¹, strażników w bramach miejskich, zwłaszcza Szerokiej i Wyżynnej (nr 22–23, 37, 41, 58, 61, 79, 82–83, 103, 123, 182, 193, 196, 214, 232)³², cieśli (nr 49, 63, 87, 92, 229)³³, pilarzy (nr 18, 40, 50, 60, 74, 93, 131, 158, 192, 210, 224, 245)³⁴, pracowników leśnych (nr 51, 75, 94, 133, 177, 211, 221)³⁵ oraz piwnicy miejskiej (nr 173, 250)³⁶, dzwonnika (nr 186)³⁷, kowala miejskiego za dostarczanie podków oraz gwoździ do kół (nr 48, 95, 156, 162, 173, 212, 235)³⁸, gońców posyłanych do/z innych miast (nr 13, 65, 86, 89, 115–116, 126, 137, 138, 170, 201, 207, 218–219)³⁹, sług niosących miecz przed władzami miejskimi podczas uroczystości miejskich („swertknechte”, nr 247)⁴⁰, a nawet rakarza, w tym za sprzątanie nabrzeża (nr 10, 12, 163)⁴¹. Regularnie opłacano służbę miejską zajmującą się sprzątaniami („schuffeler”) oraz kupowano dla nich łopaty (nr 37, 78, 101, 120, 151, 179, 194, 213, 246)⁴².

²⁸ Tamże, pag. 46.

²⁹ Tamże.

³⁰ APGd, 300, R/G, 1, fol. 110; Zdrenka Urzędnicy Spisy, s. 56.

³¹ APGd, 300, 12/488, pag. 45, 49, 51, 55, 58–60, 65.

³² Tamże, pag. 46, 48, 50–53, 57–60.

³³ Tamże, pag. 49–52, 60.

³⁴ Tamże, pag. 46, 48–52, 54–55, 58–60, 65.

³⁵ Tamże, pag. 49, 51–52, 54, 57, 59–60.

³⁶ Tamże, pag. 57, 65.

³⁷ Tamże, pag. 58.

³⁸ Tamże, pag. 49, 52, 55–57, 59–60.

³⁹ Tamże, pag. 45, 50–51, 53–54, 56, 59–60. Na ich temat zob. Hirsch, s. 220–221; R. Czaja, *The Regional and Long-Distance Communication of Prussian Towns in the 15th Century*, w: *Towns and Communication*, vol. 2: *Communication between Towns. Proceedings of the Meetings of the International Commission for the History of Towns (ICHT), London 2007 – Lecce 2008*, ed. by H. Houben, K. Toomaspoeg, Galatina 2011, s. 21–37; tenże, *Przenoszenie listów między miastami hanzeatyckimi w strefie bałtyckiej w XIV–XV wieku*, „Klio”, t. 23(4), 2012, s. 7–24.

⁴⁰ APGd, 300, 12/488, pag. 65. Por. SRP 4, s. 339–340.

⁴¹ APGd, 300, 12/488, pag. 45, 56. Por. D. Kaczor, „*Labor infamus – labor utilis*”. *Funkcje kata w systemie utrzymywania czystości w wielkich miastach Prus Królewskich XVI–XVIII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. 53, 2005, nr 3–4, s. 361–376; P. Jeziorski, *Margines społeczny w dużych miastach Prus i Inflant w późnym średniowieczu i wczesnych czasach nowożytnych*, Toruń 2009 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 94, z. 1), s. 191–195, 206–207, 210.

⁴² APGd, 300, 12/488, pag. 48, 51–53, 55, 57–59, 65.

Dla większości występujących w źródle rodzajów służb miejskich już w pierwszej połowie XV w. określono uposażenie⁴³.

Z pojedynczych zakupów warto wymienić sukno przekazane pisarzowi królewskiemu (nr 118)⁴⁴. Sfinansowano ponadto sporządzenie miecza katowskiego (nr 113)⁴⁵. Poza tym pokrywano wydatki na utrzymanie więźniów (nr 237, 249)⁴⁶ oraz na zakup wina i piwa dla rady (nr 17, 28, 238–239)⁴⁷. Ze względu na działania wojenne mające miejsce w tym czasie sporą część wydatków pochłaniał sprzęt wojenny, tj. puszki, kusze, kule oraz ich transport, naprawa pancerza (nr 34, 39, 67, 84, 87, 95, 96, 97, 107, 108, 111, 147, 155, 160, 162, 168, 193, 216, 246, 255)⁴⁸, a także zapłata dla wytwórcy prochu (nr 26, 109, 119, 153, 182, 197, 214, 230)⁴⁹.

Składka III zawiera rejestr wpłat mieszczan gdańskich do kasy miejskiej, prawdopodobnie w związku z potrzebami wojennymi (nr 257a–258; zob. rycina 51)⁵⁰. W rejestrze tym na pierwszym miejscu wymieniono rajców, potem płatników pochodzących z kolegium ławniczego, następnie zaś innych mieszczan gdańskich. Dzięki temu można ustalić datację źródła. Skład rady i ławy miejskiej odpowiada sytuacji z 1462 lub 1463 r.⁵¹ Jeden z członków rady, Johann Angermünde, rozpoczął bowiem urządowanie w radzie po kierze 1462 r.⁵² *Terminus ad quem* wyznacza data śmierci ławnika Michaela Köselera, zmarłego 12 VII 1463 r.⁵³

W składce IV znajduje się kolejny rejestr wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska, datowany na 1463/1464 r. (nr 259, 311–350)⁵⁴. Świadczy o tym formuła tytułowa na jej pierwszej stronie⁵⁵. Cały rejestr składa się ze sprawozdań finansowych obejmujących poszczególne tygodnie. Na zakończenie sprawozdania umieszczano zazwyczaj formułę podsumowującą. W sprawozdaniach można zauważyć podobną kolejność poszczególnych pozycji wydatkowych. Pojawiają się zatem wydatki kierownika Dworu Miejskiego („hovemeister”), cieśli miejskiego wraz z jego pomocnikami,

⁴³ Por. SRP 4, s. 338–342.

⁴⁴ APGd, 300, 12/488, pag. 53.

⁴⁵ Tamże.

⁴⁶ Tamże, pag. 60, 65.

⁴⁷ Tamże, pag. 46, 61. Na ten temat zob. R. Czaja, *Grupy rządzące w miastach nadbałtyckich w średniowieczu*, Toruń 2008 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 93, z. 1), s. 94–95.

⁴⁸ APGd, 300, 12/488, pag. 47–48, 50–53, 55–56, 58–59, 65–66.

⁴⁹ Tamże, pag. 46, 53, 55, 57–60.

⁵⁰ Tamże, pag. 67–71.

⁵¹ Por. Zdenka Urzędniczy Spisy, s. 57.

⁵² APGd, 300, R/G, 1, fol. 110v–111r.

⁵³ Tamże, fol. 111v; Zdenka Urzędniczy Spisy, s. 57.

⁵⁴ APGd, 300, 12/488, pag. 77, 101–163.

⁵⁵ „Utgegeven up den [sunavent] na Jacobi anno LXIII [30 VII 1463]”, tamże, pag. 77.

kowala, tracza, straż w bramach Wyżynnej i Szerokiej, gońców, pracowników piwnicy i wag miejskich, robotników zajmujących się sprzątaniami, służby leśnej, wytwórcy prochu oraz wydatki na utrzymanie więźniów. Rejestr jest również ważnym źródłem ilustrującym rozbudowę umocnień Głównego Miasta Gdańska. Finansowano bowiem budowę Bramy Wozowej oraz Nowej, a także Baszty Kotwiczników (np. nr 311, 313a, 316a, 319f, 320, 337c)⁵⁶. Ważna grupa wydatków pojawiająca się w rejestrze związana jest z wysiłkiem zbrojnym Gdańska w wojnie trzynastoletniej. Od 27 VII 1463 r. trwało oblężenie zamku w Gniewie przez zaciężnych, którymi dowodzili podkomorzy sandomierski Piotr Donin z Prawkowic i rajca gdański Johann Meideburg⁵⁷. Dlatego niektóre wpisy w rejestrze związane są z kosztami oblężenia (np. nr 311, 314d)⁵⁸. Krzyżacka załoga zamku w Gniewie poddała się dopiero 1 I 1464 r.⁵⁹

Pomiędzy kartami tego wykazu znajdują się pojedyncze karty będące samodzielnymi źródłami. Jeden z nich to rejestr osób z 1472 r. (nr 260–263)⁶⁰. Przy nazwisku każdej osoby występuje cyfra jedności. Nazwiska uszeregowano w dwie grupy według terminu pełnienia nieznaney powinności (1–2 i 4 XII 1472 r.). Można tylko przypuszczać, że rejestr ten powstał w związku z nieokreślonymi powinnościami wojskowymi (zob. rycina 52).

Następne *additum* przedstawia inną sferę działalności gospodarczej miasta (nr 264–268)⁶¹. Dzięki uznaniu władzy Kazimierza Jagiellończyka, na podstawie przywileju z 16 VI 1454 r. Gdańsk znacznie powiększył swoje patrymonium. Otrzymał w ten sposób wszelkie dochody, jakie niegdyś zakon krzyżacki pobierał ze Starego i Młodego Miasta Gdańska, Osiek,

⁵⁶ Przykładowo: „Item dem smede tom Karrendore und up rekenschop 3½ mk.”, tamże, pag. 102; „Vorloon int Karrendor 6 sol.”, tamże, pag. 105; „Item 10 voder leem bi dem Nyen tor in to 3 sol. – ½ mk.”, tamże, pag. 109; „Item dem smede Koler vor negele tom Karrendor und 2 lispfund iser tom Karrendor und Kocgenbruce 2 mk. 18 sc.”, tamże, pag. 113; „Item holt tor posteide to dregen und ranen to laden to graven bi dem Karrendor 28 sol.”, tamże, pag. 114; „Item Koler dem smede na lude syner rekenschop tom Ankersme[de]torm bolten und gaderen 23 mk. 13 sc. 1 sol.”, tamże, pag. 137.

⁵⁷ P. Simson, *Danzig im dreizehnhährigen Kriege 1454–1466*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 29, 1891, s. 95–96; Biskup, *Trzynastoletnia wojna*, s. 642–653; H. Samsonowicz, *Gdańsk w okresie wojny trzynastoletniej*, w: *Historia Gdańska*, t. 2: *1454–1655*, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, s. 69–70.

⁵⁸ Przykładowo: „Item Koler den smede vor negele und klameren vor de Mewe und ton bornen 4 mk. 22 sc. und 1 sol.”, APGd, 300, 12/488, pag. 102; „Item vor stegerepe 1 fer. Meideborge vor de Mewe gesant, bi Hans Schulten betald”, tamże, pag. 107.

⁵⁹ Zob. M. Biskup, *Stosunek Gdańska do Kazimierza Jagiellończyka w okresie wojny trzynastoletniej 1454–1466*, Toruń 1952 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 56, z. 1), s. 164.

⁶⁰ APGd, 300, 1/488, pag. 80.

⁶¹ Tamże, pag. 82–84.

teren zamku ze spichrzami zamkowymi, a także Mierzeję Wiślaną, Żuławy Steblewskie oraz wsie w dawnym komturstwie gdańskim „po drugiej stronie miasta na wzniesieniach” („uf der andern seyten der statt kegen dem gebirge in dem Gdanczkischen gebitte legende”), wszystkie te tereny w dokładnie określonych granicach⁶². Coraz większe koszty utrzymania wojsk zaciężnych zmuszały króla do kolejnych ustępstw wobec Gdańska. Dla wyrównania poniesionych wydatków wojennych podczas oblężenia Chojnic, Malborka i Knipawy oraz w celu utrzymania zaciężnych w Starogardzie, Nowem i innych miejscach Kazimierz Jagiellończyk 12 XII 1455 r. nadał w zastaw Gdańskowi obszar dawnego komturstwa gdańskiego, urzędu rybickiego w Pucku oraz wieś Łebę⁶³. 15 V 1457 r. król nie tylko potwierdził granice patrymonium gdańskiego, ale również je rozszerzył, włączając administracyjnie Stare i Młode Miasto Gdańsk do Głównego Miasta⁶⁴. Rozszerzony został ponadto obszar zastawu. Ponieważ okręg pucki został podzastawiony królowi szwedzkiemu Karolowi VIII Knutsonowi Bonde, sojusznikowi Kazimierza wygnanemu z kraju, Gdańsk otrzymał w zamian 30 V 1457 r. w zastaw terytorium wójtostwa tczewskiego (jako części dawnego komturstwa malborskiego), z którego dochody miały zrekompensować miastu

⁶² AStP 4, nr 282; Simson Geschichte 4, nr 137; Katalog dokumentów, nr 20. Zob. też P. Simson, *Danzig im dreizehnjährigen Kriege*, s. 36–37; M. Bär, *Die Entwicklung des Territoriums der Stadt Danzig und ihres kommunalen Verwaltungsgebietes*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 49, 1907, s. 256–257; M. Biskup, *Stosunek Gdańska do Kazimierza Jagiellończyka*, s. 60–61; E. Cieślak, *Przywileje Gdańska z okresu wojny 13-letniej na tle przywilejów niektórych miast bałtyckich*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 6, 1954, z. 1, s. 89–90; J. Stankiewicz, *Rozwój przestrzenny i demograficzny Gdańska pod berłem Jagiellonów*, w: *Historia Gdańska*, t. 2, s. 33–34; H. Samsonowicz, dz. cyt., s. 73–74.

⁶³ Dogiel 4, nr 115; AStP 4, nr 324; Katalog dokumentów, nr 41. Zob. też Th. Hirsch, *Geschichte des Karthäuser Kreises bis zum Aufhören der Ordensherrschaft*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 6, 1882, s. 111. Gdańsk musiał zwrócić najpierw 6,5 tys. grzywien trzem kupcom (Hermannowi Stargartowi, Dietrichowi Oldefeldowi i Tiedemannowi Langebecke), którym zastawiono okręg pucki 29 VI 1454 r.; P. Simson, *Danzig im dreizehnjährigen Kriege*, s. 54.

⁶⁴ „— — haben wir denselbigen burgermester, ratmänner, scheppen und gantzen gemeynen, unnsirn liben getrewen, — — unnsirn libin getrewen etczliche gobehaftige freit und briefliche privilegia und in denselbigen freieten und privilegien besitzunge, geseesze und andir gutter und sunderlich das gantze werder Nerige genant mit sampt allen itczlichen seynen nutzbarkeiten und orbern gegeben, vorlegen und szye mildicklichen beleenet und en zcuugeegenth haben, szo als das ouch in anderen unnsern briven und privilegien in unnsere stat Elbing gegeben und vorlegen, ist uszgedrukt, — — vort alle und iczliche ire freiheit, privilegia, gewonheiten und willekore, nemlich also sie nu usz dreyen steten Jungestat, Aldestat und Rechtstat geeynet seyn, undir cynem rathe unde eynem gerichte befestiget so ungetehlet zcu ewigen czeiten zcu seyn, zcu steen, zcu bleiben, welche unteiliche voreynunge wir befestigen vorwilen und bestetigen, zcu ewigen geczeiten so werende und bleibende”, AStP 4, nr 367; Simson Geschichte 4, nr 141; *Hansisches Urkundenbuch*, Bd. 8: 1451–1463, hg. von W. Stein, Leipzig 1899, nr 563. Zob. M. Biskup, *Stosunek Gdańska do Kazimierza Jagiellończyka*, s. 117; E. Cieślak, dz. cyt., s. 90.

sfinansowanie wykupu zamków w Malborku, Tczewie i Iławie⁶⁵. Ponadto w sierpniu 1457 r. w zamian za pożyczkę 7 tys. florenów Kazimierz Jagiellończyk przekazał w zastaw siedmiu kupcom gdańskim na czele z burmistrzem Jakobem Falcke terytorium urzędu rybickiego w Szkarprawie wraz z prawem połowu na Zalewie Wiślanym za pomocą 60 łodzi kajtlowych⁶⁶. Wykaz, który został dołączony do składki IV, przedstawia dochody, jakie Gdańsk uzyskał z wsi należących do jego patrymonium, a niegdyś znajdujących się na terenie urzędu leśnego (stanowiącego część komturstwa gdańskiego), oraz na obszarze dawnego wójtostwa tczewskiego (nr 264–265; zob. rycina 53)⁶⁷. Jeżeli wykaz wsi znajdujących się na terytorium urzędu leśnego pokrywa się z wsiami włączonymi do patrymonium Gdańska w 1454 r., to wsie wymienione w rejestrze jako należące do (dawnego) wójtostwa tczewskiego nigdy do niego nie należały. Stanowiły one zatem część wójtostwa tczewskiego z okresu jego zastawu na rzecz Gdańska. Ponieważ okręgi tczewski i pucki powróciły pod zarząd administracji monarszej w latach 1468–1469⁶⁸, można przyjąć, że rejestr powstał w pomiędzy 1457 a 1468 r. Oprócz tego w źródle umieszczono spis wydatków związanych ze zbiorem siana z łąk podlegających Gdańskowi (nr 267)⁶⁹.

Następne bifolium zawiera wykaz wydatków przeznaczonych na organizację wizyty dwóch niewymienionych z imienia biskupów w ratuszu Głównego Miasta w 1467 r. (nr 269–273)⁷⁰. Ponieważ z powyższych środków pieniężnych sfinansowano artykuły spożywcze, zakup naczyń wykorzystywanych w konsumpcji oraz pracę kucharza wraz z pomocnikami, należy stwierdzić, że rachunki te dotyczyły organizacji uczty (zob. rycina 54). Samoistnym źródłem dołączonym do rachunków kamlarskich jest również sprawozdanie finansowe rajcy gdańskiego Johanna Schewecke z 1466 r.

⁶⁵ „— — wir den selbigen borgermeister, rotmannen, scheppen vnde gemeynen borgeren der genanten vnnsir stat Danczke das ganteze voythampth vnde gebietze zcu Dirszaw mit allen vnd iczlichen dorfferen, — — vnde ire nutczbarkeythen vnd ins gemeyne mit allen zcubehorungen, anhangenden vnde beyweszenen, so weyth breeth vnde lang als das voythampth vnde gebietze zcu Dirszaw in seynen eenden vnde grenitzen ist wszgeczet, geteylet vnde begreniceth, in allirley weysze, als das von alders gewesen ist, nisnichten wszgeschlossen, vorschreiben geben vnd vorleyen — —”, AStP 4, nr 371; Katalog dokumentów, nr 51. Zob. Th. Hirsch, *Geschichte des Karthauser Kreises*, s. 111. Zarządcą terenów zastawionych Gdańskowi został rajca Otto Brambeke; P. Simson, *Danzig im dreizehnjährigen Kriege*, s. 67.

⁶⁶ Katalog dokumentów, nr 62; P. Simson, *Danzig im dreizehnjährigen Kriege*, s. 67, 127. Faktycznie Szkarpawa została poddana pod zarząd Gdańska wskutek uzgodnień na zjeździe stanów pruskich w Elblągu 7 III 1454 r.; tamże, s. 34.

⁶⁷ APGd, 300, 12/488, pag. 81–82.

⁶⁸ Por. Czapplewski Senatorowie, s. 196; Katalog dokumentów, nr 120.

⁶⁹ APGd, 300, 12/488, pag. 83–84.

⁷⁰ „Item dit nagescreven es, wes gekostet heft, do men de twe heren bysschope to gasten hadde ap dem rathuse und ratmanie und scheppen sunder brot, krude und wyn: — —”, tamże, pag. 85–87.

(nr 274–279)⁷¹. Przedstawia ono dochody i wydatki związane z administracją łąk należących do miasta (zob. rycina 55). Ostatni spis zawiera rachunki spółki handlowej kupców Bernta Tülena i Hansa Merscheyde (nr 280–310)⁷². Poszczególne wpisy, informujące przeważnie o wzajemnym zadłużeniu kontrahentów w kolejnych latach, dotyczą okresu 1491–1508 (zob. rycina 56). Mimo że porządek chronologiczny wpisów został zaburzony (por. nr 295–296, 300–301), analiza paleograficzna (tj. jednolitość pisma i atramentu) pozwala wysunąć wniosek, że wykaz został wpisany w jednym momencie.

C. Zusammenfassung

Handverzeichnisse der Kämmerei der Danziger Rechtstadt aus der zweiten Hälfte des 15. Jahrhunderts

Die Falzbögen des Buches, wie auch der Einband, sind im Format des Schmalfolios gehalten. Der Kodex besteht aus Falzbögen von unterschiedlichem Umfang. Falzbogen I zählt zehn Bögen. Er weist keine Störung in der Blätteranordnung. Auf den Blättern sind zahlreiche Flecken zu sehen, die von langanhaltender Feuchtigkeitseinwirkung zeugen. Wegen Beschädigungen ist der Außenbogen konserviert worden, und zwar durch Laminierung mit Japanpapier. Die Schrift des Falzbogens, fast ganz verblasst, ist nur bruchweise erhalten. Kanzleiangestellte haben Versuche unternommen, die Schrift zu retten. Ergebnis sind Spuren von chemischen Substanzen die die Sichtbarkeit der Schrift erhalten sollten. Falzbogen II ist ein Pentenion von ähnlicher Größe. Zu den ursprünglichen fünf Bögen kam im Laufe der Nutzung ein Blatt von kleineren Abmessungen sowie ein Bogen im Folioformat, längst gebogen. Das Blatt beinhaltet den Schuldvertrag eines Lorenz Honnichfelt von 1455, mit einer Information über die Rückzahlung. Die Bescheinigung wurde wahrscheinlich aus einem anderen Stadtbuch abgeschrieben. Das zweite *Additum* beinhaltet ein undatiertes Verzeichnis von Zahlungen für Bierankauf aus dem Rathauskeller. Der äußere Bogen wurde auch hier mit Japanpapier untergeklebt. Falzbogen III ist ein Terton. In diesem Teil des Buches wurden lediglich die zwei ersten Blätter beschrieben. Den größten Umfang hat Falzbogen IV. Ursprünglich bestand er aus 17 Bögen. Im Laufe der Nutzung wurden zwischen die Blätter lose Bogen und Blätter eingebracht, und sogar auch ein anderer Falzbogen. Teile davon sind separate Quellen, dem Falzbogen während der Aufbewahrung im

⁷¹ Tamże, pag. 89–90.

⁷² Tamże, pag. 93–99.

Archiv hinzugefügt. Die zusätzlichen Blatt und Bogen wurden wegen starker Beschädigung (vor allem Risse und Löcher im Papier) mit Japanpapier laminiert. Im Kodex sind neun Filigrantypen zu unterscheiden. Zum Entstehen dieser archivarischen Einheit haben sieben Schreibhände beigetragen. Deren Auftreten im Kodex ist mit der Unterteilung in Falzbögen verbunden. Alle differenzierten Schriftarten sind Varianten gotischer Kursivschrift.

Die Untersuchung der Schrift und des Aussehens des Kodexes ermöglichten die Feststellung, dass die jeweiligen Falzbögen, sowie einige der *Addita* im Laufe der Nutzung in der Kanzlei eigenständig funktionierten. Der vorliegende Kodex ist somit eine künstliche Einheit, Ergebnis von Ordnungsarbeiten, von deutschen Archivaren im 19. Jahrhundert durchgeführt.

Der Text des Falzbogens I ist fast ganz unleserlich. Schriftspuren und erhaltene Fragmente lassen annehmen, dass es sich um ein aus 1468 stammendes Ausgabenverzeichnis handelt. Der nächste Falzbogen beinhaltet chronologisch geordnete Eintragungen zu verschiedenen Ausgaben, wahrscheinlich aus dem Jahr 1460. Überwiegen Zahlungen an Angestellte der Stadtregierung: Verwalter des Stadthofes („hovemeister“), Wächter der Stadttore (hauptsächlich des Breiten und des Hohen Tores), Zimmerer und Säger, Wald- und Stadtkellerarbeiter, Glöckner, Stadtschmied, Boten zu und aus anderen Städten, Henkergehilfen, und sogar den Hundefänger. Regelmäßig wurden Stadtdiener bezahlt, die mit Ordnungsarbeiten betraut waren („schuffeler“), auch wurden Schaufeln für sie eingekauft. Außerdem wurden Kosten des Unterhalts der Gefangenen, sowie des Ankaufs von Wein und Bier für den Stadtrat gedeckt. Wegen Kriegshandlungen dieser Zeit ging ein Großteil der Ausgaben an Einkäufe von Kriegsgerät: Büchsen, Armbrüste und Kugeln, deren Transport, eine Panzerreparatur, sowie die Bezahlung des Schießpulverherstellers. Falzbogen III beinhaltet ein Verzeichnis der Einzahlungen der Danziger Bürger an die Stadtkasse, wahrscheinlich kriegsbedingt erforderlich. In diesem Verzeichnis wurden erst Räte, dann Schöffen, dann andere Bürger aufgelistet. Dies ermöglicht eine Datierung der Quelle. Die Besetzung des Rates und des Schöffenkollegs entspricht der Situation aus dem Jahr 1462 oder 1463. Im Falzbogen IV befindet sich ein weiteres Verzeichnis der Ausgaben der Kämmerei der Rechtstadt, auf 1463/1464 datiert. Es besteht aus Finanzberichten zu den jeweiligen Wochen. Am Ende befand sich üblicherweise eine Abschlussformel. In den Berichten besticht eine ähnliche Ausgabenreihenfolge. Erst kommen die Ausgaben des Leiters des Stadthofes („hovemeister“), des Stadtzimmerers mit Gehilfen, des Schmieds, des Brettschneiders, der Wächter des Hohen und des Breiten Tores, der Boten, der Angestellten des Kellers und der Stadtwaage, des Ordnungspersonals, der Waldhüter, des Schießpulverherstellers und Kosten der Gefangenenunterhaltung. Das Verzeichnis ist ebenfalls eine wichtige Quelle zur Geschichte des Ausbaus der Befestigung.

gen der Rechtstadt. Finanziert wurde der Bau des Karren- und des Neuen Tores, sowie des Ankerschmiedeturmes. Eine wichtige Gruppe der erfassten Ausgaben ist durch den Einsatz Danziger Kräfte im Dreizehnjährigen Krieg bedingt. Seit dem 27. Juli 1463 hielt die Belagerung der Burg Mewe durch angeworbene Soldaten unter dem Sandomirer Kämmerer Piotr Dunin von Prawkowice und dem Danziger Rat Johann Meideburg an. Einige der Eintragungen im besagten Verzeichnis sind mit den Kosten dieser Belagerung verbunden.

Zwischen den Blättern dieser Auflistung befinden sich einzelne Blätter, die selbständige Quellen sind. Eine von ihnen ist ein Personenverzeichnis aus dem Jahre 1472. Bei dem Namen jeder Person steht die Ziffer Eins. Die Namen wurden in zwei Gruppen unterteilt, und zwar nach dem Termin einer unbekanntenen Schuldigkeit (1.–2. und 4. Dezember 1472). Es kann nur vermutet werden, dass diese mit einer Kriegspflicht zusammenhing. Ein weiteres *Additum* präsentiert eine andere Sphäre der Stadtwirtschaft. Das Verzeichnis, dem Falzbogen IV hinzugefügt, gibt die Einnahmen an, die Danzig aus den Dörfern seines Patrimoniums (früher auf dem Gebiet des Waldamtes, eines Teils der Danziger Komturei) und der ehemaligen Vogtei Dirschau bezog. Da sich das Dirschauer Gebiet 1457–1468 als Pfand in Danziger Verwaltung befand, darf angenommen werden, dass das besagte Verzeichnis in dieser Zeit entstanden ist. Außerdem wurde ein Verzeichnis von Ausgaben eingebracht, die mit der Heuernte aus den Danzig unterstellten Wiesen zusammenhingen. Das nächste Bifolium enthält die Auflistung der Ausgaben für die Organisierung eines Besuches zweier nicht vom Namen bekannter Bischöfe im Rathaus der Rechtstadt 1467. Da die notierten Geldsummen der Bezahlung von Nahrung, Ankauf von Tafelgeschirr und Anstellung eines Koches mit Gehilfen gedient haben, betreffen die Rechnungen ein Festmahl. Eine selbstständige, hier nur hinzugefügte Quelle ist ebenfalls der Finanzbericht des Danziger Rates Johann Schewecke von 1466. Darin wurden Einnahmen und Ausgaben dargestellt, die mit der Verwaltung von den der Stadt angehörenden Wiesen zusammenhingen. Das letzte Verzeichnis umfasst Rechnungen der Handelsgesellschaft der Kaufmänner Bernt Tülen und Hans Merscheyde. Die jeweiligen Eintragungen, überwiegend über gegenseitige Verschuldung der Kontrahenten in folgenden Jahren, betreffen die Zeitspanne 1491–1508.

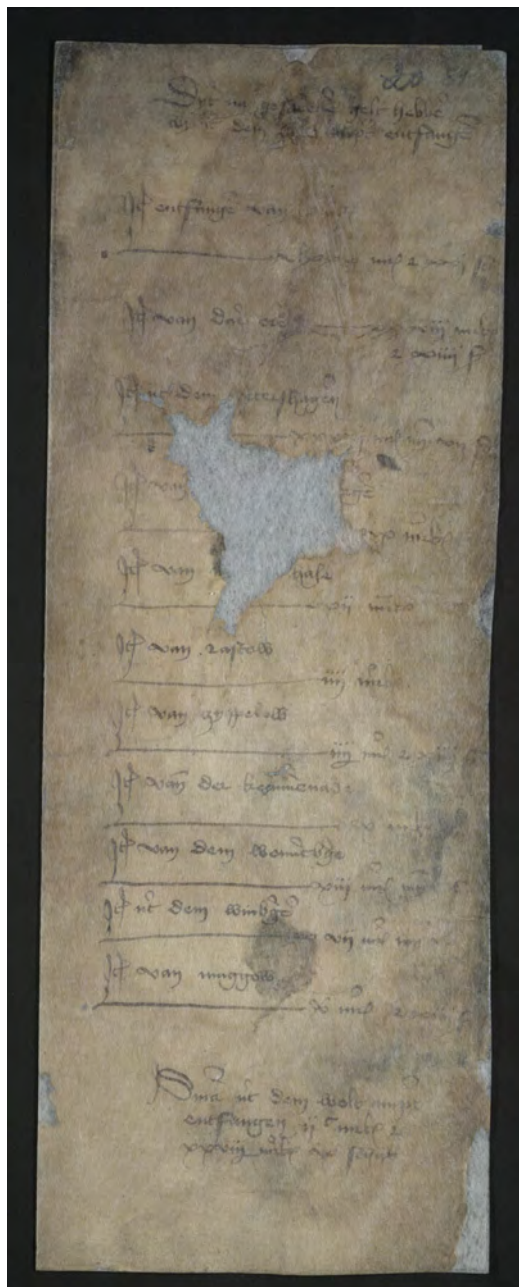
6715

14	h rezvols fene	xij imp
15	h polay na de cealde	vj imp
16	h polay paxvibe	vj imp
17	Swib olde feto	
18	h hinc hake	xvij imp
19	h polay aufmude	vj imp
	pagette	
20	h hincy elhory	xx imp
21	h schuppis	xx imp
22	h polay magryb	xvij imp
23	polay schuffete	iii imp
24	h polay furtay	viij imp
25	h mittel bofke	ix imp
26	paob aufmude	iii imp
27	albert analtke	viii imp 2 xij f
28	mag schuete	iii imp
29	Swib anelint	vj imp
30	lorenz farenthelke	ij imp
31	bartholm gramy	vj imp
32	casper eghert	iii imp
33	de neymafete	iii imp 2 xij f
34	paob radice	ij imp 2 xij f
35	h duma fuyt	vj imp
36	hinc ferte	vj imp
37	paob wibke	vj imp
38	hinc hinc	vj imp 2 xij f
39	hinc poff	
40	hinc oueramp	iii imp
41	hinc hinc	vj imp
42	paob hinc	iii imp

24.5.18

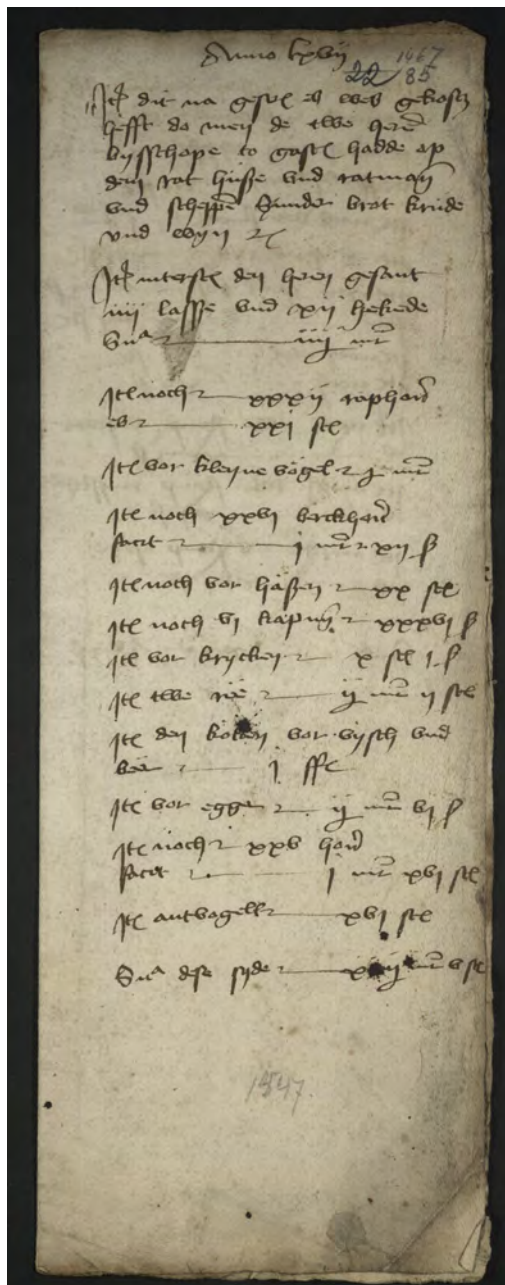
Rycina 51. Rejestr wpłat mieszczan Głównego Miasta Gdańska do kasy miejskiej z 1462/1463 r.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 67.

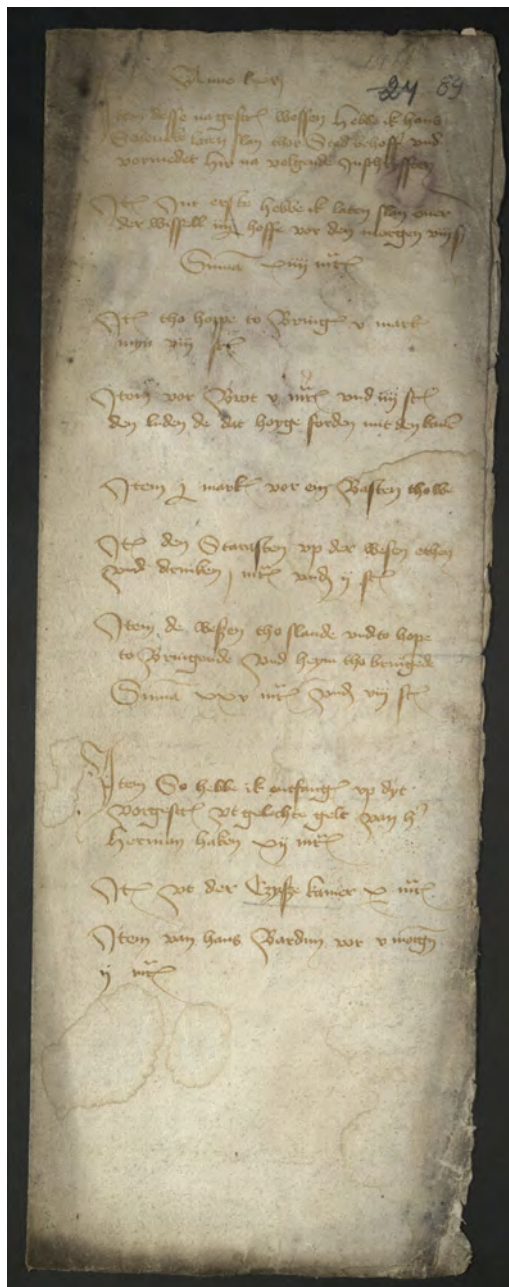
Rycina 53. Rejestr dochodów ze wsi należących do patrymonium Głównego Miasta Gdańska z 1457/1468 r.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 81.

Rycina 54. Sprawozdanie finansowe w związku z organizacją uczyty dla dwóch biskupów w Gdańsku w 1467 r.

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 85.

Rycina 55. Sprawozdanie finansowe rajcy gdańskiego Johanna Schewecke z 1466 r. z zarządu łakami miejskimi

Źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 89.

D. Edycja źródła

a. Rejestr wydatków kamlarii z 1468 r. (?)

[pag. 10] 1. [...^{a)}] / Item gegeven [...^{b)}] 34 mk. / [...^{b)}] 15 mk. minus 1 fer. / [...^{b)}] Item gegeven vor [...^{b)}] schok reven 2 mk. / Item noch overwiset Hans Hessen | up Tydeman [...^{b)}] 35 mk. / Item gegeven Lucas Levenicht de tom | ballast [...^{b)}] 3 mk. / Item gegeven vor [...^{b)}] 22 mk. /

Summa summarum 483½ mk. //

[pag. 11] 2. Item ane wyset meyster Nicolao, des | hertogen von Burgundien¹ doctor, | up twe Hollander von [...^{a)}] to Amsterdam² | entfangen 50 mk. 16 sc.^{b)} /

3. Summa summarum 5050 mk.^{a)} //

b. Rejestr wydatków kamlarii z 1460 r.

[pag. 43] 4a. Lorencz Honnichfelt hefft bekant, dat he schuldich is in alle syne beredsten guder vor | alle manne erst also van Andris Swanczemberges wegen Tideman Barenbote | und Hans Schobben 153 geringe mk., de en de vorschrevene | Andris up den verschrevenen | Lorencz overwiset hefft und overgeven, und de em de vorschrevene Lorencz^{a)} hir | bekant hefft to betalen up sunte Johannis Baptisten dage negestkomende [24 VI 1456] 53 mk. | und wit up sunte Johannis Baptisten dach darnegest [24 VI 1457] 100 mk. al glik vorfolgede | pande und der betalinge nerve leddich nach los to laten denne vor gehegdinge. | Actum feria quarta post Marie Magdalene anno etc. LV [23 VII 1455]. /

1 ^{a)} Wcześniej pag. 1–2 niezapisane. Na pag. 1 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Na pag. 3–10 wpisy całkowicie wyblakłe wskutek działania wilgoci. Fol. 4/5 rozetrwana. Na pag. 8–10 ślady będące wynikiem prób utrwalenia wpisów za pomocą środków chemicznych. ^{b)} Fragment nieczytelny z powodu wyblaknięcia tekstu.

2 ^{a)} Fragment nieczytelny z powodu wyblaknięcia tekstu. ^{b)} Dalej ³/₄ strony niezapisane.

¹ Chodzi tu zapewne o Karola I Śmiałego, hrabiego Charolais, księcia Burgundii od 1467, hrabiego Burgundii, Flandrii i Artois, zm. 1477 (W.P. Blockmans, Karl der Kühne, w: LexMA 5, szp. 989–991; R. Vaughan, Charles the Bold. The Last Valois Duke of Burgundy, Woodbridge 2004, passim).

² Amsterdam, stolica Holandii, położony w prowincji Holandia Północna nad rzeką Amstel, otrzymał prawa miejskie w 1306, członek Związku Hanzeatycznego (H.H. van Regteren, J.A. van Houtte, Amsterdam, w: LexMA 1, szp. 544–546).

3 ^{a)} Dalej pag. 12–42 niezapisane. Na pag. 12–40 liczne plamy będące niegdyś wynikiem działania wilgoci. Na pag. 41 napis ręką z XIX w.: Ausgaben ? der Kämmeri um 1460. Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig oraz dawna sygnatura napisana niebieską kredką: 29.548.

4 ^{a)} Dalej /-be-/. ^{b)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Dalej pag. 44 niezapisana.

4b. Dit vorscrevene gelt hebben de vorscrevene Tideman und Hans Schobbe overgeven dem werdi|gen rade und se willen dar nicht mer upsaken in tokomenden tiden. Actum feria | sexta ante Marie Magdalene anno etc. LVIII [21 VII 1458]^{b)}. //

[pag. 45] 5. In meyo VIII dage [8 VIII 1460]: /

6. – Item den schumaker 2 mk. 16 sc. /

7. – Item de, de vangen vorder, 1½ mk. /

8. – Item Damyan gegeven ½ mk. /

9. Item upgehaven ut der kisten <^{a)}28½ mk. ^{b)}> | an den mandage vor sunte Soffyen [12 V 1460]. | Hir mede dat gelt van hober 8 mk. /

10. – Item den racker geven und to emmeren und schu|ffele 14 sc. 1 sol. /

11. + Item der Vryvoldessen van arstelon 1 mk. /

12. + Item Michel dem hovemeister vor eyn | weckenlon 3 mk. / – Item

noch 6 schuffelen 14 sc. 1 sol. / – Item 3 s[tucke] hecxcel 21 sc. / + Item

dagelon^{a)} ½ mk. 2 sol. / – Item allun, sepo, sponssgron 4 sc. / – Item de

racker 8 sol. / + Item vor 12 ossen ½ mk. 2 sol. / Item noch 9 sc. dem

schroder. /

Summa 6 mk. <^{b)}5 sc. 1 sol.^{a)} /

13. Item enen loper van unsen boten ½ mk. /

14. Item bussen to stelen 32 sol. /

15. Item Mattys Bremer met den hosen | gegeven 21 sc. /

16. + Item dem hovemester 3 mk. / – 14 sc. 1 sol. vor 6 schuffelen. / –

3 s[tucke] heckelsse 21 sc. / + Dagelon 13 sc. Item allun, | sepe, spangron

4 sc. Item vor | eyn eymer 2 sol. Item de racker | 8 sol. Item assen 19 sc.

| Item dem schroder 9 sc. Item 4 | korne 1 fer. Item vor botter, | honnige,

salt 8 sol. /

Summa 7 mk. minus 6 sol. //

[pag. 46] 17. Lorens van Stade: /

17a. + Item 28 stap walswyn vor|sant dem rade, de stap 16 sol. / + Item her Meydeborch¹ to Melvige² | 8½ stop walsswyn. /

17b. Item Marcqwart Knacke³ 2½ stap, | de stap 4 sc. /

9 ^{a)-b)} Nadpisane nad fragmentem: /-17-/ mk.

12 ^{a)} Przed wyrazem przekreślona litera, niezidentyfikowana. ^{b)} Nadpisane nad cyfrą /-4-/, która była jeszcze przedmiotem poprawek.

17 ^{a)} Z lewej strony plama atramentu. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od wpisów następných.

¹ Johann Meideburg, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1434–1441, członek rady 1441–1456 i od 1457, sędzia 1450, zm. 1468 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 345–346; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 213–214).

² Zob. rozdz. II, nr 28, przyp. 1.

³ Marquart Knacke, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1444–1449, członek rady od 1449, sędzia 1455, zm. 1469 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 315; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 165).

- 17c. + Item her Eler⁴ 9½ stap, de stop | 8 sol. /
 17d. Summa 11^{a)} mk. 10 sc.^{b)}
 18. + Item de sager 38 snede 3 mk. 4 sc. /
 19. – Item dem cluczener 1 fer. /
 20. + Item stadsmede 1 schok hovissern | 3 mk. /
 21. – Item vor rade nagel 52 sc. / – Item vor helle deynge ½ mk. /
 22. – Item Brededor¹ ½ mk. /
 23. – Hogedor¹ 8 sc. /
 24. Item schuffele 20 sc. /
 25. – Item Mattias Stargart 8 sc. /
 26. – Item pulvermaker ½ mk. /
 27. – Item 2 gesellen 1 mk. /
 28. Item Andree betald 13^{a)} stop wyns | dem gubernator¹, 8 sol. de stop.
 / Item her Jacob Valken² 13 stop to | Merenborch³ on osterdage [13 IV 1460] | unde 2 stop in de kerke on oster[dage [13 IV 1460]. Item fulwyn 38 stop. /
 Summa 8½ mk. 4 sc. /
 29. – Item Pauwel 1 sadel und lynt|reymen 1 mk. 8 sc. //
 [pag. 47] 30. – Item Schulten geven vor ledige | tunne ½ mk. /
 31. – Item de soldener geven, de nicht | opgenomen wart, 1 mk. /

⁴ Andreas Ehler, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1443–1447, członek rady 1447–1456 i od 1457, sędzia 1460, zm. 1461 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 253–254; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 70–71).

22 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

23 ¹ Brama Wyzynna (niem. Hohes Tor), brama Głównego Miasta, położona u zachodniego wylotu ul. Długiej, składała się z właściwej bramy (obecnie Długoulicznej, niem. Langgasser Tor), bramy środkowej pomiędzy fosami (późniejszej Wieży Więziennej) oraz przedbramia (późniejszej Katowni), później nazwą tą określano bramę wzniesioną w latach 1574–1575 przed średniowiecznym zespołem bramnym w linii umocnień nowożytnych (Ranisch Beschreibung, s. 21–24, 48–49; KZSz, s. 12–23; EG, s. 116, 121–122; Köhler Festungen 1, s. 57–59; Stankiewicz Fortyfikacje, s. 341–342; Keyser Baugeschichte, s. 176–177; Bukal Fortyfikacje, s. 190–191).

28 ^{a)} Liczba poprawiona. Pierwotnie: 4.

¹ Ścibor Bażyński (von Baysen) herbu Wiewiórka, członek tajnej rady Związku Pruskiego, wojewoda królewiecki 1454–1467, gubernator Prus 1459–1467, wojewoda malborski od 1467, starosta elbląski, sztumski i tołkmiński (Czaplewski Senatorowie, s. 3–4, 8–9, 78, 192, 201, 211; K. Górski, Bażyński Scibor, w: PSB 1, s. 377–378; [R.] Grieser, von Baysen, Stibor, w: Altpolnische Biographie 1, s. 37; T. Borawska, Bażyński Ścibor, w: SBPN 1, s. 73–75; UPK, s. 94, 109, 138, 195).

² Jakob Falcke (Valken), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1447–1453, członek rady 1453–1456 i od 1457, burmistrz miasta Gdańska od 1457, kupiec, dowodził oddziałami gdańskimi w okresie wojny trzynastoletniej, zm. 1461 (Weichbrodt Patrizier 1, s. 160; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 259; J. Zdrenka, Falke (Falcke, Valke) Jakub, w: SBPN 1, s. 401; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 82–83; EG, s. 174; Poczet, s. 97–98).

³ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

32. Item entfangen ut der kisten 26 mk. | up Unser Hern Hemmelvart [22 V 1460]. /
33. – Dem rydende jungen 1 mk. / – Item Sevenwert vor negelen tor | bruge 1^{a)} mk. /
34. – Item mester Johan de murer tenetur | 37 schok bussensteyn. / – Item Jacob, dem lantbaden | im Groten Werder¹, 1 mk. / – Item de knechte, de dar roben, 2 mk.^{a)} //
- [pag. 48] 35. /= – Item Michel de hovemester 3 mk. / – Item noch 150 hek-
kelsse 1 mk. 3 sc. /
36. – Mattias Stargart 8 sc. /
37. – Hogedor¹ 8 sc. / – Schuffele 20 sc. / – Cluczener 1 fer. / – Pulver-
maker ½ mk. /
38. – Twe gesellen 20 sc. / Item Gunttir vor 7 par stevelen | und 2 par vor-
schawen 4 mk. 1 fer. /
39. – Dem scharmaker vor rade tom wagen | ton bussen und ander 6 wagen
| 3 mk. /
40. – Item sager 27 snede 2 mk. 1 fer. /
41. – Brededor¹ ½ mk. /
42. – Item tynsse eyn sadel 1 mk. 8 sc. /
43. – Item Tewes Krucze 5 mk. | vor heringe. /
44. + Item Matterede geven vor syn lon | bitte Pinxsten [I VI 1460] 2 mk.
8 sc. /
45. – Item Wesel, unseme deynner, geven | vor dat hey utgeven hadde, 14 sc. /
46. – Item dem jungen Krusen to Marienborge¹ | wart und vor sennep und
vor honnich | 21 sc.^{a)} //
- [pag. 49] 47. /= In dem namen Christi anno LX [1460] entfangen 56 mk. /
Item Michel dem hovemester ½ mk. | vor dagelone. / Item dem homester¹
met synen knechten | 3 mk. und 6 sol. /

33 ^{a)} Z lewej strony fragment: /-1 fer.-/

34 ^{a)} Dalej II: strony niezapisana.

¹ Żuławy Wielkie (niem. Grosser Werder), część Żuław Wiślanych położona pomiędzy Wisłą a Nogatem, od północy ograniczona Mierzeją Wiślana i Zalewem Wiślany, w okresie panowania zakonu krzyżackiego w granicach komturstwa malborskiego, od 1454 północna część (niegdyś pod zarządem urzędu rybickiego w Szkarpowie) włączona została do terytorium patrymonialnego Gdańska (Długokęcki Osadnictwo, s. 81–83; W. Długokęcki, *Die Weichselwerder in der Politik des Königs Kasimir IV. Jagiellonicus*, „*Quaestiones Mediae Aevi Novae*”, vol. 15, 2010, s. 305–312).

37 ¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

41 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

46 ^{a)} Dalej II: strony niezapisana.

¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

47 ¹ Ludwig von Erlichshausen, kompan komtura pokarmińskiego, kompan wielkiego mistrza Paula von Rusdorf 1436–1440, wójt w Grabinach i Laskach 1440–1442, komtur kowalewski

48. Item der stadessmet 1 schok hoff]issren und ½ schok radenagel, | und 13 lede in de keden to maken, | noch 2 haken und 2 bracken und to eyen russen sleden issenwerk, dar de slede mede gebettet ist, und 2 ringen in eyen kroppele slede und 1 byel to vorbettren. /
Summa 4½ mk. minus 1 sol. /
49. Item mester Niclaes 4 tymmergesellen | 6 dage, elken dach 6 sol. / Noch eyn man van der tymmergesellen, | de to Merenborch¹ wass, 4 sc. / Item einem selven geven 1 mk. /
50. Item mester Jacob dem sager 5 smede | wichten und 12 smede ecken. / Summa 2 mk. 19 sol. /
51. Item waldesknecht vor dagelon | geven 1½ mk. 2 sc. / Item dem waldesknecht geven op dat borneholt to cloven 2 mk. | und 2 sc. wesselt. /
52. Item den hoveorden geven 2 mk. | von eren lon. /
53. Item mester Johan de murer 2 | gesellen op stadeshoff¹ bussensteyn | to hauwen 1 mk. /
54. Item den schuffeln 20 sc. /
55. Item Symon de wechter 8 sc. /
56. Item Haczenkaep ½ mk.=/ //
- [pag. 50] 57. /=Item Hans Gotfrit im hove¹ | pulver to maken ½ mk. /
58. Item de wechter op Hogedor¹ 8 sc. /
59. Item Mattias Stargart 8 sc. /
60. Item Johannes de seger to stellen | Quatertempper [4 VI 1460] 3 mk. /
61. Item Stelte de wechter over der | Kogenbruge¹ 2 mk. /

i wójt lipieniecki 1442–1446, komtur gniewski 1446–1450, wielki mistrz zakonu krzyżackiego od 1450, zm. 1467 ([K.] Lohmeyer, *Ludwig von Erlichshausen*, w: *ADB* 6, s. 225–226; *Ch. Krollmann, von Erlichshausen, Ludwig*, w: *AltprBiographie* 1, s. 168; *B. Jähnig, Ludwig von Erlichshausen*, w: *NDB* 15, s. 407–408; *Jähnig Dostojnicy*, s. 290, 303, 306; *B. Jähnig, Ludwig von Erlichshausen (Ellrichshausen)*, w: *Hochmeister*, s. 134–142).

49 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.*

53 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

57 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

58 ¹ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

61 ¹ *Most Kogi (niem. Koggenbrücke), most na Motławie pomiędzy Bramą Kogi a terenem spichrzów, wzmiankowany od 1357, od XVI w. nazywany Mostem Zielonym (niem. Grüne Brücke) (EG, s. 660; Keyser Baugeschichte, s. 316). Określenie użyte w źródle oznaczać może również teren Długich Ogrodów (E. Keyser, *Die Neue Motlau in Danzig*, „Mitteilungen des Westpreußischen Geschichtsvereins”, Jg. 22, 1923, Nr. 3/4, s. 2; Keyser Baugeschichte, s. 324, przyp. 30). Por. wpisy w najstarszej księdze gruntowej za lata 1371–1392 (— — in orte Johannis Stelter, sito trans pontem Liburnorum — —, APGd, 300, 32/1, fol. 55v; — — in duobus ortis Johannis Withonz, sitis trans pontem Liburnorum, sicut itur versus Insulam — —, tamże, pag. 65v), w rejestrze szosu z 1443 (Item obir der Koggenbrücke ascendendo, APGd, 300, 12/397, pag. 133, 191) oraz rejestrze czynszu gruntowego z lat 1454–1478 (Over der Koggenbrugge, APGd, 300, 12/661, pag. 35).*

62. Item Halvehave 12 schok | proppe 1 mk. 5 sc. /
 63. Item 2 tymmerlude op stadeshoff¹ | de bussen intolegen, elke 5 | dage 1 mk. /
 64. Item geven Lorens to Marenborch¹ | to riden 1 fer. /
 65. Item Matties Meynen geven tor | Lauwenborch¹ to riden 1 fer. /
 66. Item betald der pissaynne vor | des konniges schrive 2 mk. 8 sc.
 67. Item ½ schok bussensteyne ½ mk. /
 68. Item cluczener 1 fer. / Item geven vor 2 decker perment | 2½ mk. / Item vor 1 kunttor ½ mk. /
 69. Item 1 eyn bock, dorinne der | kyndergelt in schiff, 1 mk. | 8 sc. /
 70. Item geven der Peter Beckerse | vor liffreyntte van der stede | by der rossenmole 2 mk. / Item vor bussensteyn ½ mk. /
 71. Item eyn lapper Mark Gremer to brengen 1 fer. /
 72. Item der borgermester to Louwenborch¹ | 1 rok koken 9 mk.=/ // [pag. 51] 73. /=Item mester Niclaes 1 mk. | 4 gesellen und 6 dage. / Item 4 sc. vor horen tom roenen. / Item 4 sc. vor 1 steyn wak. / Item 14 sol. dagelon to den roren. /
 Summa 4 mk.^{a)} /
 74. Item mester Jacob de sager 23 | snede 1 mk. 22 sc. /
 75. Item Hans de waltknecht 8 mk. | dagelon und ende struk etc. | 4 mk. 10 sc. /
 76. Item gruntgrever <Bulaw> 16 sc. /
 77. Item Gotfryt ½ mk. /

63 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

64 ¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

65 ¹ *Lębork (niem. Lauenburg), miasto pow. w woj. pomorskim, pod panowaniem zakonu krzyżackiego od 1309/1310, uzyskało przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim w 1341, w okresie panowania zakonu krzyżackiego siedziba wójtostwa, w czasie wojny trzynastoletniej po zdobyciu przez oddziały wojskowe z Gdańska zostało przekazane przez króla Kazimierza Jagiellończyka w 1455 pod zwierzchnictwo księcia pomorskiego Eryka II „do wiernych rąk”, pod kontrolą wojsk krzyżackich 1460–1466, po wykupieniu od zaciężnych krzyżackich pod zarządkiem książąt pomorskich od 1466 (SGKP 5, s. 198–199; G. Simoleit, *Lauenburg, Kr. Lauenburg*, w: *Deutsches Städtebuch I*, s. 197–198; *Miasta polskie I*, s. 386–387; E. Bahr, K. Conrad, *Lauenburg*, w: *Handbuch Mecklenburg Pommern*, s. 228–230; *Leksykon miast*, s. 409–410; F. Schultz, *Geschichte des Kreises Lauenburg in Pommern, Lauenburg i. Pom.* 1912, s. 59–67; Rozenkranz *Początki*, s. 215–219; R. Schmidt, *Die Lande Lauenburg und Bütow in ihrer wechselnden Zugehörigkeit zum Deutschen Orden, zu Pommern und Polen und zu Brandenburg-Preußen*, w: *Reiche und Territorien in Ostmitteleuropa. Historische Beziehungen und politische Herrschaftslegitimation*, hg. von D. Willoweit, H. Lemberg, München 2006 (*Völker, Staaten und Kulturen in Ostmitteleuropa*, Bd. 2), s. 94–95; K. Bruski, *Lębork w czasach średniowiecza*, w: *Dzieje Lęborka*, red. J. Borzyszkowski, *Lębork–Gdańsk 2009*, s. 64–97).*

72 ¹ Zob. nr 65, przyp. 1.

73 ^{a)} Dalej fragment: /-19 sc.-/.

78. Item den schuffele 20 sc. /
 79. Item de wechte op walttorm | 8 sc. / Item cluczener 1 fer. /
 80. Item 2 mure gesellen | im stadeshove¹ 1 mk. /
 81. Item Michel dem hovemester 4½ mk. /
 82. Item de wechter Hogedor¹ 8 sc. /
 83. Item Brededor¹ ½ mk. /
 84. Item vor bussensteyn ½ mk. /
 85. Item borgermester van Schonege¹ geven | 1 mk. to vordryncken. /
 86. Item eyn looper to Toren¹ 1^a) fer. /
 87. + Item de tymerlude op stadeshoff¹ de bussen inlegen int holt 1 mk. /
 88. Item Hinrik met Vrygen 4 mk. /
 89. Item Niclaes dem rider to Thoren¹ wart | 1 mk.=/ //
 [pag. 52] 90. /=Item entfangen von Hotteken 10 mk. /
 91. Item Troppol betald by eyne | pande von grunttyns 1½ mk. /
 92a. Item myster Niclaes 1 mk. / Item 4 gesellen. /
 Summa 3 mk. 24 sol. /
 92b. Item noch mester Niclaes to | ungelde 12 sol. /
 93. Item mester Jacob 24 snede | to gelde 2 mk. /
 94. Item de waltknecht 5 fer. /
 95. Item de stadessmede 1 schok | issern 3 mk. / Item 3 isseren to bussen to proppen | 4 sc. /
 96. Item den knechten, de bussensten hawen, | 1 mk. /
 97. Item den tymerluden op hove¹ de bussen intolegen 1 mk. 6 sol. /
 98. Item Halvehove vor 16 schok | proppe 1½ mk. 6 sol. /
 99. Item Pavall geven vor dranege | scher^a) 1 mk. 4 sc. /

80 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

82 ¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

83 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

85 ¹ Skarszewy (niem. Schöneck), miasto w pow. starogardzkim, woj. pomorskie, otrzymało przywilej lokacyjny w 1320, odnowiony w 1341, początkowo w posiadłościach zakonu joannitów, przeszło na własność wojsk polsko-pruskich, w latach 1460–1462 w posiadaniu wojsk krzyżackich, ostatecznie od 1462 ponownie zajęte przez wojska Kazimierza Jagiellończyka (SGKP 10, s. 652–655; Miasta polskie 1, s. 395–396; E. Bahr, Schöneck, w: *Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 207; *Leksykon miast*, s. 777–778; E. Waschinski, *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck Westpr.*, Danzig 1904, s. 10–25; *Rozekranz Początki*, s. 212–213).

86 ^a) Przed cyfrą fragment: /-4 sc.-/.

¹ Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 6.

87 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

89 ¹ Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 6.

97 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

99 ^a) Dalej fragment: /-von gesellen-/.

100. Item van Mattias Stargart wegen | der vrouwen geven 16 sc. | vor 2 wecken. /
101. Item schuffele 20 sc. /
102. Item de schuffele, quod tenetur | 3 mk. /
103. Item de wechter Hogedor¹ 8 sc. /
104. Item Haczenkap ½ mk. /
105. Item walttorm 8 sc. /
106. Item Peter 1 panschall=/. //
- [pag. 53] 107. /=Item mester Niclaess amborstynne | 4 sol. vor 1 snen to | eyne armborste. /
108. Schumaker: /
- Item 4 ossen to den grotten bussen | unde 6 ossen to ander bussen, unde | 4 totlken [?] vor 3 sol. /
- Summa 1 mk. 22 sc. /
109. Item geven pulvermaker ½ mk. /
110. Item Troppall ½ mk. vor becke ^{a)}8 sc. ^{b)} | unde vor tympekanne 4 sc. /
111. Item geven vor 36 stintle [?] bussen|steyn ½ mk. /
112. Item 4 sc. de Jurgen geven to Marienborch¹. /
113. Item 4 sc. geven vor richte swert | schon to maken. /
114. Item Bernde Haken 8 sc. /
115. Item 1 looper to Toren¹ 4 sc. /
116. Item 1 looper tor Louwenborch¹ ½ mk. /
117. Item Jurgen van Marienborch¹ vor tert | 6 sol. /
118. Item geven^{a)} eyn rock laken | den koniges schriver 8 mk. /
119. Item pulvermaker ½ mk. /
120. Item de schuffeler 20 sc. /
121. Item cluczener 1 fer. /
122. Item Jacob geven dem kellerknechte | 8 sol. to Schonege¹ | leyp. /
123. Item Hogedor¹ wecht 8 sc. /
124. Item Haczekap ½ mk. /
125. Item wechter wreltorm [?] 8 sc.=/ //
- [pag. 54] 126. /=Item 1 mk. dem looper to Lubeke¹. /

103 ¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

110 ^{a)-b)} Fragment umieszczony pod wierszem z powodu braku mejsca.

112 ¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

115 ¹ Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 6.

116 ¹ Zob. nr 65, przyp. 1.

117 ¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

118 ^{a)} Z lewej strony wyraz: /-entfangen-/.

122 ¹ Zob. nr 85, przyp. 1.

123 ¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

126 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 8.

127. Item 1 fer. den palen von Bemen, | her Willems. /
 128. Item 2 mk.^{a)} geven vor 2 s[tucke] | pilschechte. /
 129. Item 2 mk. dem bornyrer^{a)} [?] to Meren|borch¹. /
 130. Item dem ho[ve]mester¹ 2 wecken 6 mk. /
 131. Item mester Jacob de sager 20 snede. /
 132. Item de stenbicker oppe stadeshove¹ | 1 mk. /
 133a. Item Hans de waltknechte 2 mk. /
 133b. Item Hans de waltknech[t] geven, | dat hey op dame vortunt hade, |
 unde dagelon 2 mk. /
 134. Item Vogelsanges dochterman Hans | Vrybroch 5 mk. geven. /
 135. Item deme cleynsmede vor slotte | unde vor slottel, unde krampfen,
 unde | op stadeshoff¹, unde de walthoff, | unde suss slotte 4½ mk. /
 136. Item Cleyn Jacob to Merenborch¹ | to ryden 14 sol. /
 137. Item dem looper to Thoren¹ wart | 4 sol. /
 138. Item Nicles dem looper her affer vor | enen breff 1 fer. /
 139. Item Tamelyn geven van eyns perdes halven 2 mk. /
 140. Item Hans dem colpholte | van Merenborch¹ met 6 perde | 16 sc. /
 141. Item thinsen geven, dat he up den wege | utgeven hade 16 sc. 2 sol.,
 unde em | tor thoringe gesant 14 sol.=/ //
 [pag. 55] 142. /=Item an Palm avent [5 IV 1460] enfangen ut der kiste |
 <76^{a)}> mk. /
 143. Item in Palm avende [5 IV 1460] her | Renolde¹ dem borgermeister
 | van Vogelsanges wegen 15 mk., | overwist van sins dochtermans wegen
 <^{a)}-und 4 mk. 1 fer.^{-b)}> /
 144. Item dem stelter vor 1 kellik | geven 2 mk. /

128 ^{a)} Dalej wyraz: /-van-/.

129 ^{a)} Lekcja niepewna z powodu plamy atramentu na wyrazie.

¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

130 ¹ Zob. nr 47, przyp. 1.

132 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

135 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

136 ¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

137 ¹ Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 6.

140 ¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

142 ^{a)} Liczba poprawiona.

143 ^{a)-b)} Fragment umieszczony po lewej stronie wpisu.

¹ Reinhold Niederhoff, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1439–1443, członek rady 1443–1447, sędzia 1445, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1447, burgrabia gdański 1457–1459, 1472–1475, 1477 i 1480, zm. 1480 ([F.] Schwarz, Niederhoff Reinhold, w: *AltprBiographie 2*, s. 468–469; M. Biskup, Niederhoff Reinhold, w: *PSB 22*, s. 733–735; *Weichbrodt Patrizier 1*, s. 335; *Zdrenka Danziger Burggrafen*, s. 35–37; *Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 356–358; *Zdrenka Urzędnicy Biogramy*, s. 224–225; J. Zdrenka, Niederhoff Reinhold, w: *SBPN 3*, s. 313–314; *EG*, s. 689; *Poczet*, s. 60–61; *Biskup Starostowie-burgrabiowie*, s. 45–46, 58; *Samsonowicz Badania*, s. 114).

145. Item deme havemester 3 mk. / Item 3 s[stucke] hockelsse 9 fer. / Item dageloner den dreck ut der | stade to voren unde Michel selven vortret to Merenborch¹ met | 8 perde 5 mk. 3 sol. /

Summa 8 mk. 3 sol. /

146. Item mester Johan de murer | 2 knechte op stadeshove¹ 1 mk. /

147. Item de mester op stadeshoff¹ den | bussen inlicht vor 2 wecken geven | 2 mk. 5 sc. /

148. Item dem cluczener 1 fer. /

149. Item Symon op dem waltorm 8 sc. /

150. Item Hazekop ½ mk. /

151. Item schuffele 20 sc. /

152. Item Hogedor¹ 8 sc. /

153. Item pulvermaker ½ mk. /

154. Item monck vor krudeboden ½ mk. /

155. Item vor bussensteyn 1½ mk. /

156. Item der stadessmet 4 mk. /

157. Item dat romwerk nye to maken | mester Berthholt 2 mk. 17 sc. /

158. Item den sager 23 snede 2 mk. minus 2 sc. / Item Halvehove 32 schok proppe 3 mk. 12 sol. /

159. Item Mattas dem stadesknecht | vor 2 wecken 16 sc.=//

[pag. 56] 160. /=Item mester Niclaes dem amborst|steyre vor 1 arborste ½ mk. | und 6 sol. /

161. Item Niclaes dem leymdreger | geven 3 fer. 1 sol. /

162. Item deme smede op der stades|hoff¹ de busschen to besmede 6 mk. /

163. Item den racker de bruge | to reynen 2 mk. /

164. Item der budeler vor 7 lerder|budel 10 sc. /

165. Item Caldenberch vor 8 par | bussenrade unde 1 romrat 3 mk. /

166. Item Ewalde Vrygen¹ geven vor | eyn Elvinges² rese 2 mk. / Dem knechte 1 mk. /

167. Item von der Vryenvoldes wegen betald | to eren bygraff 8 mk. 7 sc. /

168. Item geven vor 1 panczer | to betteren 1 mk. 8 sc. /

169. Item de lichten reyne to maken 1 fer. /

145 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.*

146 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

147 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

152 ¹ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

162 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

166 ¹ *Ewald (Einwolt) Wrige, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1446–1449, członek rady 1449–1456 i od 1457, sędzia 1461, zm. 1473 (Weichbrodt Patrizier I, s. 77; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat I, s. 458–459; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 378, 380).*

² *Zob. rozdz. II, nr 28, przyp. 1.*

170. Item dem Lubessen looper gegeven | ½ mk. /
 171. Item tynsse geven tor terunge | 1 mk.=/ /
 172. Item to wetten, dat men met Barttus | is eyns geworden vor synen schade,
 | der Hens genomen hevet vor arsten|lon und hornest 23 mk. | Doroff sal Hans
 van Herweder | 11 mk. hebben und 12 mk. | sole wy einem selven geven. //
 [pag. 57] 173. /=Item elken swertknechte eyn halve | mk. / Item keller-
 knechte 4 sc. / Item den smedeknechte <6^{a)}> sc. / Item dem hovemester
 8 sc. | met synem gesellen. / Item dem schrivemester 1 mk. / Item den
 juncknechten by schulten synde | op rothucze¹ ½ mk. / Item Bernde Haken
 ½ mk. / Item Pawel ½ mk. / Item en looper und 3 gesellen ½ mk. /
 174. # Einfangen in gude vridage [11 IV 1460] 86 mk.^{a)} / Item unssen pre-
 ster 10 mk. /
 175. Item mester Berthholt 16 sc. /
 176. Item de bretsnyder 24 snede 2 mk. /
 177. Item de waltknech[t] vor dagelon 1 mk. 8 sc.^{a)} /
 178. Item hovewarder geven 1 mk. op | er lon. /
 179. Item schuffeler geven <a)-1 mk.-b)>
 180. Item 2 knechten sten to houwen up dem | hove¹ ene mk. /
 181. Item Michel dem hovemester 3 mk. / Item stuwegelt 1 fer. /
 182. Item pulvermaker ½ mk. / Item Hogedor¹ 8 sc. / Item Hoczekop ½ mk.
 / Item walttop 8 sc. / Item cluczener 1 fer. / Item Matias Stargart 8 sc.=/ //
 [pag. 58] 183. /=Item Bortus geven op syner | schade 5^{a)} mk. /
 184. Item geven Steffen van sappelleken | 1 mk. /
 185. Item Herman Mellyn vor dellen | to der rosmollen 7 mk. /
 186. Item Johans dem clockener 6 mk. /
 187. Item 10 tymerramen 6 mk. /
 188. Item Mattias, unseme deynner, | geven to Samelande¹ to brengen | den
 wagen 1½ mk. /

173 ^{a)} *Nadpisane nad liczbą: /-8-./.*

¹ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 13.*

174 ^{a)} *Wyraz umieszczony pod wierszem z powodu braku miejsca.*

177 ^{a)} *Wyraz umieszczony pod wierszem z powodu braku miejsca.*

179 ^{a)-b)} *Nadpisane nad fragmentem: /-20 sc.-/.*

180 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

182 ¹ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

183 ^{a)} *Cyfra powtórzona.*

188 ¹ *Sambia (niem. Samland), półwysep położony w Rosji, w obwodzie kaliningradzkim, dawniej część Prus, terytorium ograniczone od północy Zalewem Kurońskim, na wschodzie Dejmną, na południu Pregolą i Zalewem Wiślanym, od XIII w. w państwie zakonu krzyżackiego; pomijając obszar należący do biskupstwa sambijskiego i kapituły katedralnej w Królewcu, wchodziła w skład komturii królewieckiej (SGKP 10, s. 225–227; E. Weise, Samland, w: *Handbuch Ost- und Westpreussen*, s. 196–199; H. Boockmann, Samland, w: *LexMA* 7, szp. 1342).*

189. Item betald der Hackesschen 5 mk. | 2 sc. vor 1 steyn wasses der | Vryenwolde. /
190. Item geven 1½ mk. dem schepper to | Samelande¹ de wangen to voren. /
191. Item dem hovemester 3 mk. / Item utgeven dem hovemester to ungelde | 4½ mk. 9 den. / /-Item vor heckelsse 21 sc.-/ / /-Item vor 100 heckelsse 3 fer.-/ /
192. Item de sager 10 snede 20 sc. /
193. Item Hogedor¹ 8 sc. / Item de bussen in stadeshoff² legen | vor 3 dage 14 sc. 1 sol. /
194. Item schuffeler 20 sc. /
195. Item walttorp 8 sc. /
196. Item Brededor¹ ½ mk. /
197. Item pulvermaker ½ mk. /
198. Item pyelstiker 1 mk. 10 sc. /
199. Item Mattias Stargart 8 sc.=/ //
- [pag. 59] 200. /=Item cluczener 1 fer. /
201. Item eyn looper to Marienborch¹ 4 sc. /
202. Item Bernde Haken unde Pawel | 8 sc. /
203. Item Petir 1 par schow 4 sc. /
204. Item geven Schulten 3 mk. | de wangen to spysen. /
205. Item Matteredne, unsse deyner, | geven 1 mk. op syner deynste. /
206. Noch einem geven 8 sc. | oppe syn wecke 8 dages na Ostern [20 IV 1460]. /
207. Item eyn looper ut Lifflande¹ qwam ½ mk. /
208. Item dem hovemester 3 mk. /
209. Item vor 3 speretdoter to | maken 3 mk. /
210. Item sager 32 snede 2½ mk. | 4 sc. /

190 ¹ Zob. nr 188, przyp. 1.

193 ¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

² Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

196 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

201 ¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

207 ¹ *Inflanty (niem. Livland), kraina położona na wschodnim wybrzeżu Morza Bałtyckiego, nad Zatoką Ryską, sięgająca na wschodzie do ujścia Narwy do Zatoki Fińskiej, na południu zaś do granicy kurlandzko-litewskiej, położona obecnie na terytorium Łotwy i Estonii, w XIII w. opanowana przez zakon kawalerów mieczowych, po jego inkorporacji do zakonu krzyżackiego w 1237 stała się częścią państwa krzyżackiego, stanowiła wspólnotę władztw feudalnych inflanckiej gałęzi zakonu krzyżackiego, biskupst inflanckich oraz patrymonium Rygi (SGKP 3, s. 278–290; M. Hellmann, N. Angermann, H. von zur Mühlen, Livland, w: LexMA 5, szp. 2045–2052; B. Jähnig, Verfassung und Verwaltung des Deutschen Ordens und seiner Herrschaft in Livland, Berlin 2011 (Schriften der Baltischen Historischen Kommission, Bd. 16), s. 117–126; M. Biskup, Władztwa terytorialne w średniowiecznych Inflantach i ich granice, w: Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku, red. R. Czaja, A. Radziemiński, Toruń 2013 (Dzieje Zakonu Niemieckiego, t. 2), s. 153–165).*

211. Item de waltknechte 1 mk. 2 sc. /
 212. Item de stadessmede vor hoffissern | 73½ mk. /
 213. Item schuffeler 20 sc. / Item Mattias Stargart 8 sc. /
 214. Item Hagedor¹ 8 sc. / Item Bededor² ½ mk. / Item waltorp 8 sc. / Item pulvermaker ½ mk. / Item cluczener 1 fer. /
 215. Item Niclaes, unssen prester, | geven 10 mk. /
 216. Item Mattias Bremer 8 sc. | eyn ormborst to vorbetteren=/. //
 [pag. 60] 217. /=Item van borgergelde borger to | maken 3 schopen brewers, de | gegeven, und wy entfangen 3½ mk. / Michel van der Rotsen entfangen <9^a> mk., | ale ut der kisten. /
 218. Item dem loper van Kollen¹ ½ mk. /
 219. Item dem loper to Thoren¹ wart | 16 sc. /
 220. Item van Rustopps istermente en mk. 4 sc. /
 221. Item Hans dem waldesknechte geven | 16 sc. und 1 mk. und 1½ mk. | 2 sc. und 4 sol. /
 Summa 3 mk. 8 sc. /
 222. Item Sevenwerde gegeven 1½ mk. 4 sc. /
 223. Item Tyntzen gegeven 1 mk. /
 224. + Item de sager 19 snede 1½ mk. 2 sc. /
 225. Item Steszke de wechter 20 sc. /
 226. Item Mattias Stargart 16 sc. /
 227. Item Halvehove 2½ mk. | vor proppe. /
 228. Item Hoczekop ½ mk. | und ½ mk. /
 229. Item de tymerlude op hove¹ 16 sc. /
 230. Item de pulvermaker 1 mk. /
 231. Item cluczener ½ mk. /
 232. Item Hogedor¹ 8 [mk.] und 8 sc. /
 233. Item de hovemester 3 mk. /

214 ¹ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

² *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

217 ^a *Nadpisane nad liczbą: /-6-/.*

218 ¹ *Chelmno (niem. Kulm), miasto pow. w woj. kujawsko-pomorskim, położone nad Wisłą, uzyskało wraz z Toruniem przywilej lokacyjny (zwany chełmińskim) w 1233, odnowiony w 1251, członek Związku Hanzeatycznego do 1437, w czasie wojny trzynastoletniej w 1457 opanowane przez wojska zaciężne Bernarda Szumborskiego (SGKP 1, s. 560–568; Miasta polskie 1, s. 314–315; E. Bahr, Kulm, w: Handbuch Ost- und Westpreussen, s. 111–113; C.A. Lückerrath, Kulm, w: LexMA 5, szp. 1562–1564; Leksykon miast, s. 83–85; F. Schultz, Geschichte der Stadt und des Kreises Kulm, Th. 1: Bis zum Jahre 1479, Danzig 1876, s. 93–166, 265–308; Z. Nowak, Dzieje Chełmna do końca XVIII wieku, w: Dzieje Chełmna i jego regionu. Zarys monograficzny, red. M. Biskup, Toruń 1968 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Prace Popularnonaukowe, nr 9), s. 109–147).*

219 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 6.*

229 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

232 ¹ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

234. Item dem Amelunge geven 2 mk. /
 235. Item de smede vor perdeschappen | 14 sc. und 1 slot 1 fer. /
 236. Item Mertyn Starte geven 2 mk. | de hey vortorde to Lauwenborch¹. /
 237. Item Schulte geven 1 mk. to den | wangen=/. //
 [pag. 61] 238a. /=Item Risener betalt bi her Mattis | Hagen¹ 13 tuen ber und 3 vate ber | lop sik up 19 mk. | Risener. /
 238b. Item Koseler² betalt by her Hatekannen³ | in der siczkamer 4 tuen ber | to 22 sc., maket 4 mk. minus 8 sc.^{a)} /
 238c. Item der Niemanse betalt 1 last men|ber vor 8 mk., also 4 mk. van | rathuse⁴ und 4 mk. by her Mattis | Hagen¹. /
 238d. Item her Mattis Hagen¹ em sulven | betalt en last menber vor 8 mk. /
 238e. Item betalt Merthen Meinen ½ last ber | van dem rathuse⁴ vor 6½ mk. und ^{b)}1 fer.^{c)} /
 238f. Item Nicles Konen betalt 4 vase | ber to 9 fer. Summa 9 mk. | <van rathuse⁴>.
 238g. Summa 54 mk. /
 239. Hirna tenetur: /
 239a. Item Merten Meinen sy wy noch ½ last | ber 6½ mk. und 1 fer. /
 239b. Item her Jacop Valken¹ sy wi tenetur 3 vas | ber vor 7^{a)} mk. | und 1 last ber und 4 tuen to [1] mk. und 3 sc., | maket 18 mk. Summa her Valken¹ | sy wi al 36½ mk.^{b)} | <und 2 tuen tafelber>. /
 239c. + Item van her Arnd Backer² 15 tuen ber und | 2 tuen tafelber maken 18 mk. 1 fer. | 5 sc. betald by Hattekan³. /

236 ¹ Zob. nr 65, przyp. 1.

238 ^{a)} Wyraz umieszczony pod wierszem z powodu braku mejsca. ^{b)-c)} Fragment umieszczony pod wierszem z powodu braku miejsca.

¹ Matthias Hagen, członek rady Głównego Miasta Gdańska od 1456, należał do cechu browarników, znalazł się w składzie rady miejskiej w okresie buntu Martina Kogge, po jego stłumieniu pozostał w radzie, zm. 1481 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 286; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 128).

² Michael Kösel, ławnik Głównego Miasta Gdańska od 1457, zm. 1463 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 318; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 171).

³ Heinrich Hatekanne, członek rady Głównego Miasta Gdańska od 1456, należał do cechu kowali, znalazł się w składzie rady miejskiej w okresie buntu Martina Kogge, po jego stłumieniu pozostał w radzie, zm. 1470 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 286; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 132).

⁴ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 13.

239 ^{a)} Z lewej strony cyfra: /-5-/. ^{b)} Dalej fragment: /-myn 2 sc.-/. ^{c)} Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadarchiv Danzig. Dalej pag. 62–64 niezapisane.

¹ Zob. nr 28, przyp. 2.

² Arnold Backer, członek rady Głównego Miasta Gdańska od 1456, znalazł się w składzie rady miejskiej w okresie buntu Martina Kogge, po jego stłumieniu pozostał w radzie, szpeler, zm. 1471 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 286; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 15).

³ Zob. nr 238, przyp. 3.

- 239d. Item si wi Cleis Platen 3 tuen ber to 4½ sc. | maket 3 mk. 9 sc. /
 239e. Item Hinrik Platen sy wy 4 tuen ber to 4½ fer. | maket 4½ mk. /
 239f. Item Nicles Steffen sy wi 4 tuen ber to 4½ fer. maket 4½ mk. /
 239g. Si wi noch tenetur summa 63 mk. minus 3 sc.^{c)} =/ //
 [pag. 65] 240. /=Vom Heb enfangen 50 mk. /
 241. Item Michel dem hovemeister op | Pinxsten avent [31 V 1460] 3 mk. /
 242. Item so hefft Michel to ungelde | geven op de hoff¹ 1½ mk.^{a)} /
 243. Item mester Niclaes 1½ schok | isseren 4½ mk. /
 244. Item mester Niclaes met 3 gesellen | 2½ mk. 2 sc. /
 245. Item mester Jacob 40 snede 3 mk. | 8 sc. /
 246. Item Hogedor¹ 8 sc. / Brededor² ½ mk. / Schuffeler 20 sc. / Cluczener
 1 fer. / Niclaes de hoppenbraker 1½ mk. / Item mester Niclaes den boge-
 ner | op twe armbootsten 1 mk. / Item de pulvermaker 1½ mk. / Item de
 hovewarder und quateremper, elken 1 mk. /
 247. Item de swertknechte to offergelde 2 mk. / Item Mattias Stargart 8 sc. /
 248. Item 7 mk. vor 1 schok dellen | Herman Mellyn. /
 249. Item Schulte 2 mk. de | wangen to spysen. /
 250. Kelerknecht 8 sc. / De smede knechte - -^{a)}. / Item de schrivemester
 1 mk. /
 251. Item de ryde gesellen 1 mk. to | offergelde. /
 252. Item Tydeman Langerbecke 8 mk. | vor 1 laken tor Lauwenborch¹=/. //
 [pag. 66] /=253. ^{a)}Item Coller <dem smede> op de bussen geven | 2 mk.
 | 2 mk.^{b)} /
 254. Item de bodeker 7 last tunnen | myn 4 tunen | oppe rekenschap dedit
 2 mk. / Item noch 2 mk. /
 255. Item mester Johan de murer vor | 37 schok bussensteyn, dar|vor 37 mk.
 Hyras betald 4 mk. <und 4 mk.> /
 256. Item Klimken affgelont^{a)}, dat | he entachter was en grauwen | rok und
 en par hosen darvor em gegeven 1½ mk. em to | genoge=/. //

242 ^{a)} Dalej fragment: /-4 sc.-/.

¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

246 ¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

² Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

250 ^{a)} Brak informacji o zapłacie dla sług mistrza kowalskiego.

252 ¹ Zob. nr 65, przyp. 1.

253 ^{a)-b)} Powyżej wpisu 13 strony niezapisana.

256 ^{a)} Dalej niedokończony fragment: /-1 grau- - - -/.

c. Rejestr wpłat mieszczan gdańskich z 1462 r. na wydatki wojskowe

[pag. 67] 257a. Item her Reynolt¹ geven 12 mk. /

Item her Johan van dem Wolde² 6 mk. /

Item her Johan Schouwen³ 6 mk. /

Item Dirik Oldefelt⁴. /

Item her Hermen Hake⁵ 17½ mk. /

Item her Johan Angermunde⁶ 6 mk. /

257b. Scheppen: /

Item her Hermen Ilhorn⁷ 15 mk. /

257 ^{a)} Liczba w nietypowej formie pięciu cyfr jedności obok siebie. ^{b)} Poniżej dawna sygnatura archiwalna wpisana niebieską kredką: 29.508. ^{c-d)} Nadpisane nad fragmentem: /-4 mk. minus 4 sc.-/. ^{e)} Na wyrazie plama atramentu. ^{f-g)} Nadpisane nad fragmentem: /-6½ mk. et 2 sc.-/. ^{h)} Lekcja niepewna z powodu plamy atramentu na wyrazie. ⁱ⁾ Nad liczbą plama atramentu. ^{j)} Lekcja niepewna z powodu dużej ilości skreśleń występujących na wyrazie. ^{k)} Na marginesie z lewej strony wyraz: <Kemerer>. ^{l)} Liczba zapisana w formie: hundred 16. ^{m)} Poniżej ³/4 strony niezapisane. Na niezapisanej przestrzeni pisarskiej dwie plamy atramentu. Dalej pag. 72–76 niezapisane.

¹ Zob. nr 143, przyp. 1.

² Johann von dem Walde, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1443–1446, członek rady od 1446, sędzia 1452, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1461, kupiec, w początkowym okresie wojny trzynastoletniej dowódca jednego z gdańskich oddziałów wojskowych, tymczasowo przebywał w niewoli krzyżackiej, zm. 1486 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 444–445; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 360–361; EG, s. 1075; Poczet, s. 101–103).

³ Johann van Schouwen, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1446–1448, członek rady 1448–1456 i od 1457, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1461, w czasie wojny trzynastoletniej jeden z dowódców gdańskich oddziałów wojskowych, zm. 1475 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 398; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 296, 298; Poczet, s. 99–100).

⁴ Dietrich Oldefeld, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1436–1440 i 1442–1445, członek rady 1445–1456 i od 1457, sędzia 1451, kamlarz 1450–1457, zm. 1464 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 359–360; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 227).

⁵ Hermann Hake, członek rady Głównego Miasta Gdańska 1456–1457 i od 1458, sędzia 1458, znalazł się w składzie rady miejskiej w okresie buntu Martina Kogge, zm. 1477 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 286–287; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 128).

⁶ Johann Angermünde, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1458–1462, członek rady od 1462, sędzia 1469, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1476, burgrabia gdański 1478–1480 i 1481–1482, kupiec i finansista, zm. 1482 (Weichbrodt Patrizier 1, s. 10; Zdrenka Danziger Burggrafen, s. 37; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 210–211; J. Zdrenka, Angermünde Jan, w: SBPN 1, s. 33–34; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 13; Poczet, s. 105; Biskup Starostowie-burgrabiowie, s. 46, 58; Samsonowicz Badania, s. 105–106).

⁷ Hermann Ilhorn, ławnik Głównego Miasta Gdańska od 1458, zm. 1464 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 305–306; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 150).

Item her Philippus⁸ 20 mk. /
Item her Johan Meyryk⁹ 16 mk. /
Item Johan Scheffeke¹⁰ 4 mk. /
Item her Johan Ferwer¹¹ 8 mk. /
Item her Michel Koseler¹² 9 mk. /
257c. Item Jacob Angermunde 4 mk. /
Item Albert Branbeke 8 mk. minus 13 sol. /
Item Macz Scheveke 4 mk. /
Item Dirik Avekink 3½ mk. /
Item Lorencz Faremtholt 1½ mk. /
Item Bartolomeus Granczin 2 mk. /
Item Casper Eggert 4 mk. /
Item de Nyemansche 5^a) mk. minus 2 sol. /
Item Jacob Radeke 3 mk. minus 1 fer. /
Item Tydeman Smyt 2 mk. /
Item Hinrik Gerke 7 fer. /
Item Peter Rylwyn 2 mk. /
Item Hinrik Have 2 mk. minus 3½ sol. /

⁸ *Philipp I Bischof*, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1461–1469, członek rady od 1469, burmistrz miasta Gdańska od 1470, kupiec i finansista, zm. 1483 (E. Kloß, *Bischof, Philipp I.*, w: *AltprBiographie 1*, s. 58; *Weichbrodt Patrizier 1*, s. 56; *Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 225–226; J. Zdenka, *Bischof (Bischoff, Bishop) Filip*, w: *SBPN 1*, s. 113–115; *Zdenka Urzędniczy Biogramy*, s. 35–36; *Poczet*, s. 103–105; *Samsonowicz Badania*, s. 107–108).

⁹ *Johann Meinhard*, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1462–1471, usunięty z kolegium ławniczego, zm. po 1471 (*Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 346–347; *Zdenka Urzędniczy Biogramy*, s. 214).

¹⁰ *Johann Schewecke (Scheffke)*, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1462–1464, członek rady od 1464, sędzia 1473, burmistrz Głównego Miasta Gdańska od 1484, zm. 1490 (*Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 392; *Zdenka Urzędniczy Biogramy*, s. 274; *EG*, s. 908–909; *Poczet*, s. 109–110).

¹¹ *Johann Ferber (Ferver)*, ławnik miasta Gdańska 1463–1475, członek rady miejskiej 1475–1479, sędzia 1478, burmistrz od 1479, burgrabia gdański 1495, kupiec i polityk, zm. 1501 ([W.] Schwarz, *Ferber, Johann I.*, w: *AltprBiographie 1*, s. 180; P. Czaplowski, *Ferber Jan*, w: *PSB 6*, s. 417; *Weichbrodt Patrizier 1*, s. 168; *Zdenka Danziger Burggrafen*, s. 40; *Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 264–265; W. Szczuczko, *Ferber (Ferver, Fervere, Ferwer) Jan*, w: *SBPN 1*, s. 412–413; *Zdenka Urzędniczy Biogramy*, s. 86–87; *EG*, s. 178; *Poczet*, s. 106–108; H. Zins, *Ród Ferberów i jego rola w dziejach Gdańska w XV i XVI w.*, Lublin 1951 (*Towarzystwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Rozprawy Wydziału Historyczno-Filologicznego*, t. 7), s. 6–7; E. Bojaruniec, *Social Advancement among Patrician Families in Gdańsk in the Late Middle Ages and the Early Modern Period as Exemplified by the Ferber Family*, w: *Mobility in the Eastern Baltics (15th–17th Century)*. *Mobilumas Rytų Baltijos regione (XV–XVII amžiai)*, ed. D. Elertas, Klaipėda 2014 (*Acta Historica Universitatis Klaipedensis*, vol. 29), s. 153–154).

¹² *Zob. nr 238, przyp. 2.*

/=Item Hans Scufe=/ . /
Item Hans Overam 4 mk. /
Item Hans Hesse 6 mk. /
Item Jacob Luning 3½ mk.^{b)} //
[pag. 68] Item Franczke Grube 8 mk. /
Item Hans Winterfelt 3½ mk. /
Item Negendank 4 mk. /
Item Willem van Angeren 4 mk. /
Item Hinrik Plate 4 mk. minus 4 sc. /
Item de Mamerousche 1½ mk. /
Item Jacob Felthuse <^{c)}3 mk. et 2 sc.^{-d)}> /
Item Nosberch und sin sone 4 mk. /
Item Gert Elborn 5 mk. /
Item Jacob Drunczeman 10½ mk. 3 sc. /
Item Hinrik Czanow 4 mk. /
Item Jacob Granczin 8 mk. /
Item Peter Pinchwinkel 8 mk. /
Item Jacob Flugge
Item Tydeman Gyse kinder
Item Benedicte Hogenfank 3 mk. /
Item Gerse 7 fer. /
Item Peter Steffen¹³ 7½ mk. /
Item Thewes Kruse 4 mk. /
Item Hinrik Stover 4 mk. /
Item Macos Otte 2 mk. /
Item Hans Osenbrugge 8 mk. /
Item Claus Storm 20 mk. /
Item Hans Ongelbrecht 4 mk. /
Item Jorgen Kok 3½ mk. /
Item Hildebrant^{e)} Holthusen 5 mk. /
Item Hans Buddink 16 mk. /
Item Albert Kriczeelman 5 mk. /
Item Nicklage de abteker 5 mk. /
Item Hinrik Helling 1 mk. /
Item Seger van Swalmen 3½ mk. //
[pag. 69] Item Jacob Rex
Item synen swager 7 fer.
Item Dirik Gunter 6½ mk. et 2 sc. /

¹³ *Peter Steffen*, *ławnik Głównego Miasta Gdańska 1464–1479, członek rady od 1479, sędzia 1482, zm. 1494–1496 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 413; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 330–331).*

Item de Gregor Schelesche <^d-7 mk.^{-g}> /
 Item Peter Winsten 3½ mk. /
 Item Lubbert Bartman 8 mk. /
 Item Tydeke Buek 4 mk. /
 Item Vollert van dem Berne 7 mk. /
 Item Lucas Kamerman 3 mk. /
 Item Hans Winkeldorp¹⁴ 7 mk. /
 Item Peter Schomaker 4 mk. /
 Item Tydeke Monnik 16 mk. /
 Item Sprinchern 8 mk. minus 3 sc. /
 Item Hans Dorn 6 mk. /
 Item Aldewarlt 6 mk. 27 sol. /
 Item Hermen Tange 3½ mk. /
 Item Erenberch 3½ mk. /
 Item Nagel 4 mk. /
 Item Michel^{h)} [?] Gronenberch 4 mk. /
 Item Nickles Czernekow 4 mk. /
 Item Jorgen Dalwyn 2½ mk. /
 Item Hans Enczel 3½ mk. /
 Item Jorgen Meyer 4 mk. /
 Item Roloff Runge 12 mk. /
 Item Willem Scholle 2ⁱ⁾ mk. /
 Item Ambrosius Sedeler 4 mk. /
 Item Peter Forste 2 mk. /
 Item Casper Evert 4 mk. /
 Item Merten Koldelink 3½ mk. /
 Item Hinrik Koster 2 mk. /
 /-Item de Mysersche. /
 Item Nogerlep^{j)} [?]-. //
 [pag. 70] Item Hinrik Clepper 4 mk. /
 Item Heidenrik Fyrink 4 mk. /
 Item Hans Senger 6 mk. /
 Item de Musersche
 Item Nodop
 Item Merten Lindenow 4 mk. /
 Item Hoppenbrouwer 3½ mk. /
 Item Arnt Otte 3 mk. /
 Item Haselow 4 mk. /

¹⁴ *Johann Winkeldorf (Winkeldorp), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1464–1469, członek rady od 1469, sędzia 1475, zm. 1495 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 453; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 374).*

Item Andrewes Ryke 4 mk. /
 Item Peter Alff 4 mk. /
 Item Massow 4 mk. by Albert. /
 Item Hennink Schulte 4 mk. /
 /=Item Bernt Schoneboem=/. /
 Item Jost Kasschube 3½ mk. /
 Item Nickles Gotschalk 4 mk. /
 Item Goltberch de kokenbekker 3 mk. /
 Item Merten Sperling 4 mk. /
 Item Lucas Vitekow 2 mk. /
 Item Hans van Ruden 4 mk. /
 Item Nickles Rode¹⁵ 7 mk. 4 sc. /
 Item Lorencz Scal 3 mk. 17 sol. /
 Item Nickles Grebyn 2 mk. /
 Item Hennink Terskow 20 sc. /
 Item^{k)} Tomas Schulte und sin moder 3 mk. /
 Item Hans Olde 3½ mk. /
 Item Jorgen Finke 3 mk. /
 Item Jost Kruse 3 mk. /
 Item Kleis Arnds 4 mk. /
 Item Hans Boek gegeven 4 mk. /
 Item Peter Harder¹⁶ 3½ mk. //
 [pag. 71] Item Bartolmeus Gluder 3 fer. /
 Item Jasper Langen 3 mk. /
 Item de kemerer heffen entfangen van
 Bemmers wegen 8 mk. /
 258. Item van dissem gelde hebben se in de | czisekamer wedder entfangen
 mit dem | gelde van Bemmer up Unser Frouwen avent concepcio [7 XII
 1462] 116^{l)} mk.^{l)} //

d. Rejestr wydatków kamlarii z 1463/1464 r.

[pag. 77] 259. Utgegeven up den [sunavent^{a)}] | na Jacobi anno LXIII [30 VII 1463]^{b)}. //

¹⁵ Klaus Rode, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1464, zm. 1464 (*Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 378; *Zdrenka Urzędnicy Biogramy*, s. 255).

¹⁶ Peter Harder (Herder), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1465–1477, członek rady od 1477, sędzia 1479, zm. 1486 (*Weichbrodt Patrizier 1*, s. 332, 440; *Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 290; *Zdrenka Urzędnicy Biogramy*, s. 131).

259 ^{a)} Niezachowany fragment tekstu z powodu zniszczenia rogu karty. Wyraz odtworzony na podstawie nagłówka w grupie wpisów nr 311 oraz wzmianek źródłowych umieszczonych w pracy Karla Hoburga (*Hoburg Festungswerke*, s. 170, przyp. 2. ^{b)} Dalej

e. Wykaz nieznanymi powinności (wojskowych?) z 1472 r.

[pag. 80] 260. Anno LXXII [1472]. /

261. Der dinxdach vor sint Nic<las^{a)}> [1 XII 1472]: /

Nyendorpp 1. / Mats Hagen¹ 1. / Merten Strysse 1. / Lucas Forste 1. / Mats Grote 1. / Tzulik 1. / Hans Ertman 1. / Nicklas Schulte 1. / Lubbelow 1. / Wunder 1. / Hans Hinrik 1. / Hans Molner 1^{b)}. /

262. An dem midweken [2 XII 1472]: /

Peter Herder¹ 1. / Nicklas Schulte 1. / Martin^{a)} [?] Dodorpe 1. / Winter [?] 1. / Marcus Nagel 1. / Growyn 1. / Symon Prusse 1. / Jurgen Wilde 1. / Kesemarkt 1. / Hans Rode 1. / [...^{b)}] 1. / Hans [?] [...^{b)}] 1. / Keselink 1. /

263. De vridach is sunte Barbaren dach [4 XII 1472]. //

f. Rejestr dochodów z drugiej połowy XV w. ze wsi należących do patrymonium miasta Gdańska oraz wykaz wydatków poniesionych w związku ze zbiorami siana z łąk miejskich

[pag. 81] 264. Dyt nagescrevene gelt hebben | wy ut dem [walta]mpt¹ entfangen: /

Item entfangen van [Pru]st² [?] | 80 mk. et 21 sc. / Item van der Ore³ 43 mk. | et 14 sol. / Item ut dem [Pe]tershagen⁴ 36 mk. myn 7 sc. /

pag. 77–79 niezapisane. Na pag. 77 archiwalny tytuł wykonany pismem z XIX w.: Kämmerei-Buch 1463. Poniżej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Taka sama pieczęć na pag. 79.

261 ^{a)} Końcowy fragment wyrazu napisany poniżej wiersza z powodu braku miejsca. ^{b)} Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od grupy nr 262.

¹ Zob. nr 238, przyp. 1.

262 ^{a)} Lekcja niepewna z powodu wyblaknięcia tekstu oraz zakonserwowania karty bibułą japońską metodą laminacji. ^{b)} Nazwisko nieczytelne z powodu wyblaknięcia tekstu oraz zakonserwowania karty bibułą japońską metodą laminacji.

¹ Zob. nr 257, przyp. 16.

264 ^{a)} Fragment niezachowany z powodu uszkodzeń papieru. Widoczne dwie cyfry dziesiątek. ^{b)} Lekcja niepewna z powodu wyblaknięcia tekstu oraz zakonserwowania karty bibułą japońską metodą laminacji. ^{c)} Fragment nieczytelny z powodu wyblaknięcia tekstu oraz zakonserwowania karty bibułą japońską metodą laminacji.

¹ Urząd Leśny w Gdańsku (niem. Waldamt), urząd zamujący się gospodarką leśną w ramach administracji państwa zakonu krzyżackiego, posiadający własny, wydzielony okręg w ramach komturstwa gdańskiego (GZB, s. 128–131; Grzegorz Entstehen, s. 40; Sarnowsky Wirtschaftsführung, s. 144–148).

² Pruszcz Gdański (niem. Praust), w średniowieczu wieś położona na południe od Gdańska, lokowana na prawie chełmińskim na podstawie przywileju z 1367, nadanego przez zakon krzyżacki, włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454, obecnie miasto pow. w woj. pomorskim (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 9, s. 103–104; Miasta polskie 1, s. 393; Leksykon miast, s. 677;

Item van [Guteherbe]rge⁵ [...^{o)}] mk. / Item van [Muggent]hale⁶ 12 mk. / Item van Rastow⁷ 4 mk. / Item van Czyppelew⁸ 3½ mk. et 14 sc. / Item van der Kemmenade⁹ 10 mk. / Item van dem Wonnenberge¹⁰ 13 mk. myn

Muhl Geschichte der Dörfer, s. 51–61; B. Możejko, B. Śliwiński, *W czasach średniowiecza*, w: *Historia Pruszcza Gdańskiego do 1989 roku*, red. B. Śliwiński, Pruszcz Gdański 2008, s. 51–69).

³ Orunia (niem. Ohre), w średniowieczu wieś na południe od Głównego Miasta i Starego Przedmieścia, lokowana na prawie chełmińskim na podstawie przywileju z 1338, nadanego przez zakon krzyżacki, włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454, obecnie dzielnica Gdańska (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 7, s. 605–606; EG, s. 742–745; *Muhl Geschichte der Dörfer*, s. 37–47).

⁴ Zaroślak (niem. Petershagen), w średniowieczu wieś położona między Kanalem Raduni a dobrami biskupstwa wrocławskiego (Biskupia Górka), lokowana na prawie chełmińskim na podstawie przywileju z 1365, nadanego przez zakon krzyżacki, włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454, obecnie obszar na terenie Gdańska położony pomiędzy ul. Salvador i ul. Zaroślak (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 8, s. 22; EG, s. 1133–1134; *Muhl Geschichte der Dörfer*, s. 47–51).

⁵ Lipce (niem. Guteherberge), w średniowieczu wieś położona wokół karczmy w pobliżu wsi rycerskiej Lepsch, lokowana na prawie chełmińskim na podstawie przywileju z 1367, nadanego przez zakon krzyżacki, łękę otrzymał tu też w 1376 cech rzeźników Starego Miasta Gdańska, została włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454, obecnie osiedle w Gdańsku (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 5, s. 254; EG, s. 579–580; *Muhl Geschichte der Dörfer*, s. 16–21).

⁶ Rokitnica (niem. Müggenhahl), wieś w gminie Pruszcz Gdański, pow. gdański, woj. pomorskie, lokowana na prawie chełmińskim na podstawie przywileju z 1363, nadanego przez zakon krzyżacki i potwierdzonego w 1378, włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454 (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 6, s. 793; *Freytag Danziger Werder*, s. 77; G. Klemm, *5½ Jahrhundert Dorf und Kirche Müggenhahl. Geschichte eines alten Danziger Werderdorfes. Festschrift zum 550jährigen Jubiläum 3. Mai 1378–1928*, Danzig 1928, s. 8–15; *Długokęcki Osadnictwo*, s. 71).

⁷ Roszkowo (niem. Rostau), wieś w gminie Pruszcz Gdański, pow. gdański, woj. pomorskie, włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454 (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 9, s. 808; *Długokęcki Osadnictwo*, s. 71).

⁸ Cieplewo (niem. Zipplau), wieś w gminie Pruszcz Gdański, pow. gdański, woj. pomorskie, w czasach panowania zakonu krzyżackiego dwór należący do komturstwa gdańskiego, wokół którego powstała osada, została włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454 (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 1, s. 690; *Freytag Danziger Werder*, s. 78; *Muhl Geschichte der Dörfer*, s. 75–80).

⁹ Kemnade, nieistniejąca dziś wieś na północ od Pruszcza Gdańskiego, w XIII w. w posiadaniu kościoła św. Wojciecha (podlegającego opactwu Benedyktynów w Mogilnie), przekazana klasztorowi Cystersów w Łądzie w 1306, od 1342 własność zakonu krzyżackiego, została nadana na prawie magdeburskim mieszczanom Głównego Miasta Gdańska Martinowi, Peterowi i Paulowi Zahnom w 1343, lokowana na prawie chełmińskim w 1351, włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454, ostatecznie w XVIII–XIX w. wchłonięta przez jej dotychczasową część, zwaną Ostróżek (niem. Scharfenort) (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 4, s. 43–44; *Muhl Geschichte der Dörfer*, s. 61–65).

1^{b)} [?] sol. / Item ut dem Winberge¹¹ 7 mk. myn [...^{c)}]. / Item van Muggow¹² 4½ mk. et 14 sol. /

Summa ut dem woltampt¹ | entfangen 227½ mk. 9 sc. //

[pag. 82] 265. Dyt [...^{a)}] [ut] den Darssoweschen | gebede¹ entfangen: / Item van der Damerow² 8 mk. myn 9 sol. / Item van Dallewin³ 7 mk. / Item van Garden⁴ 4^{b)} [?] mk. / Item van [...^{c)}]. /

Summa ut [den] Darssoweschen | gebede¹ entfangen 21 mk. | myn 9 sol. /

¹⁰ Ujeścisko (niem. Wonneberg), w średniowieczu wieś z karczmą, lokowana na prawie chełmińskim na podstawie przywileju z ok. 1340, nadanego przez zakon krzyżacki i odnowionego w 1379, włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454, obecnie osiedle w Gdańsku (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 14, s. 69; EG, s. 1064–1065; Muhl Geschichte der Dörfer, s. 65–70).

¹¹ Winnik (niem. Weinberg), w średniowieczu obszar wzniesień wzdłuż doliny Potoku Siedleckiego, na stokach których rozwijała się uprawa winorośli, obecnie rejon ul. Zakopiańskiej i Winnickiej w Gdańsku (EG, s. 923, 1096; Muhl Geschichte der Dörfer, s. 150).

¹² Migowo (niem. Müggau), w średniowieczu wieś położona w pobliżu Gdańska, lokowana na prawie chełmińskim na podstawie przywileju z 1379, nadanego przez zakon krzyżacki, włączona do patrymonium Gdańska na podstawie przywileju Kazimierza Jagiellończyka w 1454, w zamian za pożyczkę dla miasta przekazana w 1472 w użytkowanie mieszczanom gdańskim Michaelowi i Simonowi Dalewinom, obecnie osiedle w Gdańsku (Katalog dokumentów, s. 48–49; SGKP 6, s. 391; EG, s. 641; Muhl Geschichte der Dörfer, s. 31–35).

265 ^{a)} Fragment nieczytelny z powodu uszkodzeń papieru. ^{b)} Lekcja niepewna z powodu uszkodzeń papieru. ^{c)} Fragment niezachowany z powodu uszkodzeń papieru. Dalej 13 strony niezapisana.

¹ Wójtostwo tczewskie, jednostka administracyjna państwa zakonu krzyżackiego, podlegająca komturstwu malborskiemu, składająca się z podokręgów nowskiego, sobowidzkiego, skarszewskiego, kiszewskiego i kościerskiego (P.G. Thielen, Die Verwaltung des Ordensstaates Preussen vornehmlich im 15. Jahrhundert, Köln–Graz 1965 (Ostmitteleuropa in Vergangenheit und Gegenwart, Bd. 11), s. 95–97; Grzegorz Entsetzen, s. 41; M. Grzegorz, Struktura administracyjna i własnościowa Pomorza Gdańskiego pod rządami zakonu krzyżackiego w latach 1309–1454, Warszawa–Poznań–Toruń 1987 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 82, z. 2), s. 102–103; Sarnowsky Wirtschaftsführung, s. 127–128).

² Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 10, def. 1.

³ Dalwin (niem. Delwin, Dalwin), wieś w gminie Tczew, pow. tczewski, woj. pomorskie, nadana przez zakon krzyżacki na prawie magdeburskim Hertwigowi i jego synowi Werniko w 1332, w XV w. obok wsi powstała karczma (SGKP 1, s. 897; GZB, s. 117; Schultz Geschichte Dirschau, s. 260; Grzegorz Osady, s. 120).

⁴ Gorzędziej (niem. Gerdin), wieś w gminie Subkowy, pow. tczewski, woj. pomorskie, w okresie panowania książąt gdańsko-pomorskich gród wraz z osadą i okolicznymi miejscowościami przekazany na rzecz biskupa plockiego, który dokonał próby lokacji miasta na prawie magdeburskim w 1287, własność krzyżacka od 1312, w okresie panowania zakonu krzyżackiego wieś na prawie chełmińskim, należąca do wójtostwa tczewskiego (SGKP 2, s. 730; GZB, s. 117; Schultz Geschichte Dirschau, s. 273–277; E. Rozenkranz, Rozwój ośrodków miejskich Lubiszewo – Tczew – Gorzędziej w XIII w., „Rocznik Gdański”, t. 17–18, 1958/1959, s. 210–213; Rozenkranz Początki, s. 102–104).

266. Summa ut beyden gebeden entfangen | 249 mk. 10 sc. et 1 sol.^{a)} // [pag. 83] 267. Item hirvan wedder [...^{a)}] vor de | wessen to Muggen[thale]¹ to stande den gardeners van Prust² und van der Ore³ | und van dem Wonenberge⁴ und van Nynnekow⁵ | [...^{a)}] myn 3 sc. / Item nach vor 30 margen [?] to howeren | 4 mk. / Item vor [...^{b)}] drinken upp de wese | 3 mk. / Item den [...^{c)}] | [...^{c)}] schillinge. / Item vor [...^{c)}] | [...^{c)}] 10 fer. [?]. / Item vor [...^{c)}] batter | 14 sol. / Item 8 sc. vor brot. / Item vor 2 thunnen mel to backen 1 fer. / Item ungelt opp den wesse | 23 sol. / Item Gregor 4 sc. to enem par scho. / Item vor tert to Woynow⁶, do wy [...^{a)}] her utten dar [...^{a)}], | 15 sc. [?] / Item do wy to Czobbevyczten⁷ [?] wert vortert | 2 mk. und 3 sol. / Item vor trit to Kylow⁸ 1 mk. [...^{a)}]. / Item Peter dem woltknecht | 12 mk. // [pag. 84] Item Michel [?] [dem] knechte, de de to dem | wolde. Summa [?] | 4 mk. / Item den statdiners upp dan vaste|lavent gegeben to ener thunne ber | 1 mk.

Summa wedder [...^{c)}]^{d)}. /

266 ^{a)} Dalej 13 strony niezapisana.

267 ^{a)} Fragment nieczytelny z powodu uszkodzeń papieru. ^{b)} Fragment nieczytelny z powodu uszkodzeń papieru oraz zakonserwowania karty bibułą japońską metodą laminacji.

^{c)} Fragment niezachowany z powodu uszkodzeń papieru. ^{d)} Dalej 14 strony niezapisana.

W tym miejscu ubytek papieru.

¹ Zob. nr 264, przyp. 6.

² Zob. nr 264, przyp. 2.

³ Zob. nr 264, przyp. 3.

⁴ Zob. nr 264, przyp. 10.

⁵ Jasień (niem. Nenkau), w średniowieczu wieś, położona w pobliżu Gdańska, nadana rycerzowi Piotrowi, synowi Glabuny, przez księcia Mściwoja II w 1284, następnie skonfiskowana, w okresie panowania zakonu krzyżackiego należała do komturstwa gdańskiego, obecnie dzielnica Gdańska (SGKP 7, s. 313–314; EG, s. 419–420; M. Nowicka, *Dzieje gdańskiego Jasienia*, Gdańsk 2004, s. 13).

⁶ Wojanowo (niem. Woyanow), osada w gminie Pruszcz Gdański, pow. gdański, woj. pomorskie, w średniowieczu majątek rycerski na prawie chełmińskim, należący do okręgu sulmińskiego w komturstwie gdańskim (SGKP 13, s. 738; Grzegorz Osady, s. 232).

⁷ Prawdopodobnie chodzi tu o Sobowidz (niem. Sobbowitz), wieś w gminie Trąbki Wielkie, pow. gdański, woj. pomorskie, w okresie panowania zakonu krzyżackiego siedziba jednego z okręgów administracyjnych wchodzących w skład wójtostwa tczewskiego, podczas wojny trzydziestoletniej w latach 1454–1456 i od 1457 pod kontrolą oddziałów gdańskich, po wojnie ośrodek starostwa niegrodowego (SGKP 10, s. 957–958; J. Muhl, *Geschichte der Domäne Sobbowitz*, Danzig 1925 (*Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreußens*, Bd. 11: *Studien zur westpreußischen Gütergeschichte*, Bd. 1), s. 10–28).

⁸ Chylonia (niem. Kielau), w średniowieczu wieś, lokowana na prawie chełmińskim na podstawie przywileju z 1348–1351, nadanego przez zakon krzyżacki, w okresie panowania zakonu krzyżackiego podlegała urzędowi leśnemu w Gdańsku, po pokoju toruńskim własność królewska, wydzierzawiona w 1469 i 1484 chorążemu gdańskiemu Mikołajowi Wulkowskiemu, obecnie dzielnica Gdyni (SGKP 1, s. 668; *Encyklopedia Gdyni*, s. 105–106; Rembalski *Dzieje osadnictwa*, s. 71–76; T. Rembalski, *Gdynia i jej dzielnice przed powstaniem miasta (XIII–XX wiek)*, Gdynia 2011, s. 26–39).

268. Summa in summa kegen de ander | appgerekent, so blifft hirnach | blivendes geldes 212½ mk. | 5 sc. und [...^{a)}] sol. myn [...^{b)}]. //

g. Sprawozdanie finansowe z wydatków związanych z wizytą dwóch biskupów w Gdańsku w 1467 r.

[pag. 85] 269. Anno LXVII [1467]. /

270. Item dit nagescreven es, wes gekostet | hefft, do men de twe heren | bysschope to gaste hadde ap | dem rathusze¹ und ratmanne | und scheppen, sunder brot, krude | und wyn: /

270a. Item int ersten den heren gesant | 4 lassze und 12 hekede. | Summa 3½ mk. / Item noch 32 rophoner, | es 21 sc. / Item vor kleyne vo^egel ½ mk. / Item noch 26 berckhoner. | Facit 1 mk. und 12 sol. / Item noch vor ha^szen 20 sc. / Item noch 6 kapunen 36 sol. / Item vor krycken 10 sc. 1 sol. / Item twe ree 1½ mk. 2 sc. / Item den koken vor vysch und | beer 1 fer. / Item vor egger 1½ mk. 6 sol. / Item noch 25 honer, | facit 1 mk. 16 sc. / Item antvogell 16 sc. /

Summa dese syde 11½^{a)} mk. 5 sc.^{b)} //

[pag. 86] 270b. Item noch 1 osszen 3 mk. 1 fer. / Item noch 2 swyne 7 fer. / Item noch 4 schepszen 3 mk. minus 1 fer. / Item spickswarde 3 fer. / Item noch vor smeer 1 mk. / Item 10 punt rys 16 sc. / Item 20 punt rosynen to 3½ sol., | facit 1 mk. 4 sc. / Item noch utgegeven 8 sc. / Item noch 12 sol. / !=Item noch twe stoup bastart, | es 24 sol.= / !=Item noch twe stoup rinschwyn, | es 12 sol.= / !=Item noch 5 stoup asoye, | es 16 sc.= /

Summa 12 mk. minus 8 sol.^{c)} //

[pag. 87] 271. Item noch, dat my de koke heben | overgegeven: /

Item noch 10 punt peperbrot, ^{a)}es 16 sc.^{b)} / Item noch 10 punt botter 1 fer. / Item 6 bunt derme, | es 1 mk. minus 6 sol. / Item 10 beker honych 8 sc. / Item vor zenep 4 sol. / Item zypollen 2 sol. / Item ½ schepel meel ½ mk. / Item vor zemelen 4 sol. / Item vor etynk 7 sc. / Item vor toppe 1 sol. / Item twe stene solt 8 sc. / Item eynen borenschild 1 mk. 8 sc. / Item vor spete 4 sc. / Item vor beer 4 sol. / Item bredersknechte 1 fer. / Item den

268 ^{a)} Fragment niezachowany z powodu uszkodzeń papieru. ^{b)} Fragment nieczytelny z powodu wyblaknięcia tekstu oraz zakonserwowania karty bibułą japońską metodą laminacji. Dalej 13 strony niezapisane. W tym miejscu archiwalny wpis z XIX/XX w. dotyczący zawartości źródła: Einnahmen aus dem Waldamt u[nd] d[em] Derschauschen Gebiet u[nd] Ausgaben zur Heuernte.

270 ^{a)} Pomiędzy cyfrą dziesiątej a cyframi jedności plama atramentu. Inna możliwa lekcja: 13½. ^{b)} Poniżej liczba wpisana ołówkiem w XIX/XX w.: 1547. ^{c)} Dalej 25 strony niezapisane. W tym miejscu pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 13.

271 ^{a)-b)} Fragment umieszczony powyżej wiersza z powodu braku miejsca.

koken myt eynem | knechte 20 sc. / Item vor botter 6 sol. / Item vor glasz 6 sol. /

Summa den koken 6 mk. 7 sc. 1 sol. /

272. Summa summarum in al 32 mk. minus 7 sol. /

273. Item noch vor 3 mulden 3 sc. / Item vor 2 pawen und 2 swanen 2 mk. / Item vor melk 1 fer. / Item noch vor beren 1 fer.^{a)} //

h. Sprawozdanie finansowe rajcy gdańskiego Johanna Schewecke z 1466 r. z zarządu łakami miejskimi

[pag. 89] 274. Anno LXVI [1466]. /

275. Item desse nagescrevene wessen hebbe ik Hans | Scheveke¹ laten slan thor stad behoff und | vormedet hir na folgende inschryfften: /

275a. Item int erste hebbe ik laten slan over | der Wissell² 3½ hoffe, vor den morgen 8 sol. /

Summa 14 mk. /

275b. Item thohoppe to bringen 5 mk. | myn 8 sc. /

275c. Item vor brot 5 mk. und 4 sc. | den luden, de dat hoyge forden mit den kanen. /

275d. Item ½ mk. vor ein basten thowe. /

275e. Item den starasten up der wesen ethen | und deniken 1 mk. und 2 sc. /

275f. Item de weszen tho slande und tohope | to bringende und heym tho bringende. /

Summa 25 mk. unde 8 sc. /

275g. Item so hebbe ik entfangen up dyt | vorgescrevene ut gelechte gelt van her | Herman Haken³ 12 mk. /

275h. Item ut der czyszekamer 9½ mk. /

275i. Item van Hans Bardim vor 5 morgen | 2 mk.

[pag. 90] 276. Item so hebbe ik vormedet buthen | den Mattenboden dore¹ 85 morgen | weszen: /

276a. Item dar hebbe ik aff entfangen 21 mk. | unde 3 sol. /

273 ^{a)} Dalej pag. 88 niezapisana. Na niej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

275 ¹ Zob. nr 257, przyp. 10.

² Chodzi tu zapewne o posiadłości, jakie Gdańsk posiadał na prawym brzegu Wisły, na obszarze Mierzei.

³ Zob. nr 257, przyp. 5.

276 ¹ Brama niezidentyfikowana. Zapewne położona była na południe od szop przeznaczonych do wytwarzania i składowania mat niezbędnych do transportu zboża. Znajdowały się tam m.in. tereny łakowe, zwane Świńskimi Łakami (niem. Schweinewiesen) oraz składy drewna. Brama ta mogła mieć jedynie formę furty w drewnianym ogrodzeniu, obszar ten bowiem nie został do XVI w. ufortyfikowany (E. Keyser, *Die Neue Mottlau in Danzig*, s. 2–5).

276b. Item van Lutke Heren und van der Wollen|bargesschen vor eyne wesze 5 mk. /

276c. Item van eyne treyle 6 mk. /

276d. Item noch van 1 treyle 4½ mk. /

277. Summa in all hebbe ik entfangen | van der Herman Haken¹ und ut | der czyszekamer und van dem wesen|tynsse 60 mk. unde 3 sol. /

278. Item so hebbe ik wedder utgegeven | vor den howslach 25 mk. unde 8 sol. /

279. Item so is noch blivendes geldes | by desser czedelen 35 mk. | myn 17 sol.^{a)} /

i. Rachunki spółki handlowej Bernta Tülena i Hansa Merscheyde z lat 1491–1508

[pag. 93] 280. ^{a)}Item anno XCI [1491] blivet Bernt | Tuelen Hans Merscheyden | schuldych 4 lb. 6 sol. 9 den. sterlingen^{c)-b)}. /

281. Item anno XCIII [1493] blivet Bernt | Tuelen Merscheyden schuldych | 24 lb. sterlingen. | Van dessen sullven jar stan bueten | 60 lb. sterlingen, | de Merscheyde secht her Bernt | Tuelen an gelde gelent hefft. /

282. Item anno XCVI [1496] blivet Bernt | Tuelen Merscheyden schuldych | 77 lb. 14 sol. 6 den. terlingen, | des so helt Merscheyde | eyn insegment van 31 lb., de Bernt myt Cles Backer tzesamen geleist syn, unde 1 laken van 5 lb. sterlingen. /

283. Item anno XCVI [1496] is gebleven 1 terling | laken, up de elve kostet 67 lb. | 4 sol. 3 den. sterlingen. Kommet | Merscheyde syn part tho betalen | Bernt Tuelen 33 lb. 12 sol. 1½ den.^{a)} //

[pag. 94] 284. Item anno XCVII [1497] blivet Bernt | Tülen Merscheyden schuldych | 249 lb. 6 sol. minus 2½ den. /

285. Item in dessem sulven jare is | gebleven 1 terling laken in schipp | Schoemaker. Kostet 95 lb. 3 sol. 10½ den.^{a)} | Kommet Merscheyde tho betalen | syn part, Bernt Tuelen is | 47 lb. 11 sol. 11 den. | sterlingen. /

286. Item anno XCVI [1496] unde anno XCVII [1497], | in dessen beyden jaren styt Bernt | Tuelen tho, dat he enffangen hefft | van her Johan Stangment van | wegen Merscheyden 1370 mk. | Notandum: styt Bernt Tuelen

277 ¹ Zob. nr 257, przyp. 5.

279 ^{a)} Dalej 14 strony i pag 91–92 niezapisane. Na niezapisanej przestrzeni pag. 90 pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig. Na pag. 92 nota: Bekommet van her Johan Scheweke.

280 ^{a)-b)} Nad wpisem napis olówkiem w XIX/XX w.: 1491-. ^{c)} Wyraz wpisany poniżej wiersza z powodu braku miejsca.

283 ^{a)} Poniżej liczba napisana niebieską kredką w XIX w.: 29.619.

285 ^{a)} Wyraz wpisany poniżej wiersza z powodu braku miejsca.

tho, dat he enffangen hefft van wegen | Merscheyden und Bardervyck
9 mk. /

287. Item anno XCVII [1497] stan bueten 2015 | terlinge lasten, de Bernt
Tuelen | vorkofft hefft unde synt | Merscheyde tho gerekent vor | 20 lb.
sterlingen. | Helt Merscheyde inthosseggen. //

[pag. 95] 288. Item anno XCVII [1497] helt Bernt Tuelen | eyn insegment
van 86 [lb.] 10 sol. | 9 den. flammes herkommende van | roggen, de Claus
Backer Merscheyde | beten hefft van wegen Bernt Tuelen. /

289. Item anno XCVII [1497] fordert Merscheyde | und Bernt Tuelen van
wegen | Frederick Tacke 124 guld. | Helt Bernt Tuelen syn insegment. /

290. Item anno XCVIII [1498] blivet Merscheyde | Bernt Tuelen schuldych
54 lb. 6 sol. | ^{a)}2½ den. terlinge^{b)}. /

291. Item anno XCIX [1499], anno XV^C [1500], anno | XV^C unde I [1501],
van dessen 3 jaren | blivet Merscheyde schuldych Bernt | Tuelen 277 lb.
14 sol. | ^{a)}7½ den. t.^{b)} /

292. Item van dessen^{a)} jaren helt Merscheyde | inthosseggen 2 terlinge laken
up Lubek¹ | gesant an Herman Schryvers kosten | 86 <lb.> 11 sol. 1 den.
terlinge. //

[pag. 96] 293. Item anno XCIX [1499] settet Merscheyde | up, dat he mys-
sen 2 roden laken | ut terling [...^{a)}] 5 <to> by mannen stan | bueten. /

294. Item anno XV^CII jar [1502] helt Merscheyde | inthosseggen van 2 ter-
linge laken. | Kosten 122 lb. 14 sol. 8½ den. | sterlingen. Hefft Bernt Tuelen
| inthossegghen. /

295. Item anno XV^C [1500] settet Merscheyde | up, dat he vor Bernt Tuelen
| in geleist hefft 200 lb. sterlingen | unde vor em sulven ock 200 lb. | Helt
Bernt Tuelen inthossegghen. /

296. Item anno XCIX [1499] setht Merscheyde, | dat he Bernt Tuelen in
gelde | gedan hefft 13 lb. 15 sol. 2 den. terlinge. /

297. Item Merscheyde setht, dat he beten | hefft vor Bernt Tuelen syner
om | 12 lb. 13 sol. 4 den. //

[pag. 97] 298. Item anno XV^CIII jar [1503] hefft Claws | Backer gescut
an Bernt Tuelen | 4 fate bastert, 3 bote malemesye, 100 korff rosynen.
Kosten | tzesamen tuschen 60 oder 70 lb. | flammes up dessen wyne unde |
rosynen secht Merscheyde, dat | he enffangen hefft 1 stuck wasses, | is tho
Londen¹ van gekommen, | 36 lb. 11 sol. 1 den. sterlingen. | Dyt wass myt

290 ^{a)-b)} Fragment tekstu wpisany poniżej wiersza z powodu braku miejsca.

291 ^{a)-b)} Fragment tekstu wpisany poniżej wiersza z powodu braku miejsca.

292 ^{a)} Po prawej stronie liczba: /-3-/.

¹ Zob. nr 16, przyp. 8.

293 ^{a)} Fragment nieczytelny.

298 ¹ Londyn, miasto, położone w hrabstwie Middlesex, stolica Królestwa Anglii (B. Brodt, J. Schofield, London, w: LexMA 5, szp. 2100–2106).

Bockelman | affgereckent, des hefft Merscheyde | van Bernt Tuelen enffangen 90 | bont baghenholt, wes darvan | gekomen is. Dat is by Merscheyde | des holden se alle beyde eyn | insegment van dem jar XV^cIII [1503]. /
 299. Item anno XCVIII [1508] setht Merscheyde | he gedan hefft Bernt Tuelen in | gelde 19 lb. 5 sol. 8 den. terlinge. | Heff Bernt Tuelen inthosseggen. /
 300. Item anno XCIX [1499] is gebleven in gor is | langhe syn korvel an guede | vor Merscheyde Bernt Tuelen ere beyde | eventur kommet Merscheyde syn | part tho betalen Bernt Tuelen | is 130 mk. 18 sol. // [pag. 98]
 301. Item anno XCIX [1499] hefft Bernt Tuelen | gesheht vor Merscheyde ere beyden | eventur in schipp Sweder Berntsson | 1 last 9 fate tran, 1½ last | ossmont. Kosten tzesamen | 181 mk. 6 sol. /
 302. Notandum: in dessem sulven jar hefft | Bernt Tuelen van Merscheyde | ere beyder eventur up Wessel, aver geschn by Hermen van A | tho Arnd Broppen ut tho geven | 150 golden guld., den guld. tho | 1½ mk., is 225 mk. | Up desse baven geschrevene artikel | helt Merscheyde inthosseggen. /
 303. Item Bernt hefft gesandt an Claes | Backer van wegen her Mattis Lange¹ | up syn eventur 15 tymmer hermelen. | Kostet 120 mk. | Desse 15 tymmer hermelen gesant | dorch Claes Backer an Merscheyden | stan bueten. /
 304. Item Bernt Tuelen hefft gesandt | Claes Backer 20 ellendes cznede. | Is van gekommen 3 lb. 4 sol. | 10 den. flammes, de hefft Claes | Backer Merscheyden beten van wegen | Bernt Tuelen stan bueten. // [pag. 99]
 305. Item Bernt Tuelen hefft Merscheyden | gesandt eyn elss foder. | Kostet 15 mk. /
 306. Item Bernt Tuelen hefft Jorgen | Mant dem jonghen¹ gegeven | 157 mk. /
 307. Item Bernt Tuelen hefft thogasant enffangen van Merscheyden 1 torcoys rynck, den wyl Tuelen, aver antworden so em Merscheyde syner torcoys rynck vuller aver antwordt. /
 308. Item noch styt Bernt Tuelen tho, | dat he van Merscheyden enffangen hefft | 1 dyemant rynck van 4 lb. off | 40 mk. /
 309. Item noch hefft Tuelen thogestanden | van Merscheyden enffangen 1 dyemant | rynck. /
 310. Item noch hefft Tuelen thogestanden, | enffangen van Merscheyde 1 dicke, 1 banck|laken van 49 mk.^{a)} //

303 ¹ *Matthias (Mattis) Lange, ławnik miasta Gdańska 1507–1512, członek rady od 1512, sędzia 1514, 1515 i 1517, burmistrz miasta Gdańska od 1522, burgrabia gdański 1525 i ponownie 1526, zm. 1529 (Weichbrodt Patrizier 1, s. 42, 265; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 331; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 191; Poczet, s. 129–130; M. Sławoszewska, Lange Maciej, w: PSB 16, s. 489–490).*

306 ¹ *Georg Mandt młodszy, ławnik miasta Gdańska 1506–1517, członek rady od 1517, sędzia 1519, syn Rüdiger Mandta (zob. nr 350, przyp. 4), zm. 1522 (Weichbrodt Patrizier 1, s. 322; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 341; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 205–206).*

310 ^{a)} Dalej pag. 100 niezapisana.

j. Rejestr wydatków kamlarii z 1463/1464 r. – ciąg dalszy (zob. d)

[pag. 101] 311. /=Item up den sonnavent <na^{a)}> Jacobi [30 VII 1463]: / Hovemeister 3 mk. / Vor korne 12 sol. / Vor schufflen 6 sol. / Vor 5 slotte 10 sc. / Vor gras 6 sol. / Vor vorlon 4 sol. / Dem racker 8 sol. / Vor molden 4 sol. / Vor 3 last haver, bussen und stene | to schepe to bringen 16 sol. / Vor liem to voren | boven tom Karrendore¹ <24^{b)}> sol. / Vor matten 2 sc. / ^{c)}Tymmerman 1 mk. / Noch twe^{e)} gesellen 5 die 5 fer. / /=Item bretsnider 13 snede 1 mk. 2 sc.=/ / Item vor de Mewe² 2 blocke und | bastentouwe 15 sc.^{-d)} / Item bretsnider 13 snede 26 sc. / Item den schuefflern up den thorm | 20 sc. / Item to grasgelde 4 sol. / Item den puelffermakern ½ mk. / Item 2 dage Laurencio 8 sc. / Item Hogedor³ 16 sc. / Item Brededor⁴ ½ mk. / Item meister Gerde dat telt to betren | 1 fer. / Item dem schermaker vor mengerhande | vor de Mewe² ton wagenen 5 fer.=/ // [pag. 102] /=Item den gevangenen vor brod 2 sc. / Item dem clusener vor 14 die ½ mk. / Item den deenen, de dat herdenlon | hulpen manen ½ mk. / Item Koler den smede vor negele und | klameren vor de Mewe² und ton bornen | 4 mk. 22 sc. und 1 sol. / Item Pawel 4 sc. / Item dem stenbrugger 20 sc. / Item Peter dem marketknechte 4 sc. / Item Schulten jungen 7 sol. / Item dem smede tom Karrendore¹ und up rekenschop 3½ mk.^{f)}=/ /

Summa 24 mk. 2 sc.^{g)} //

[pag. 103] 312. /=De weken vor Laurenti [s] [31 VII–6 VIII 1463]: /

311 ^{a)} Nadpisane nad wyrazem: /-vor-/. ^{b)} Nadpisane nad liczbą: /-26-/. ^{c)-d)} Wpisy objęte linią z lewej strony, wskazującą na wspólny przedmiot wydatków, tj. pracę cieśli. ^{e)} Z lewej strony wyrazu liczba: /-3-/. ^{f)} Dalej 15 strony niezapisana. ^{g)} Dalej 13 strony niezapisana.

¹ Brama Wozowa (niem. Karrentor), brama w północno-zachodniej części umocnień Starego Przedmieścia, wzniesiona w 1462, jej górną część rozebrano, dolną zaś ukryto w masywie wału podczas budowy Bastionu Wozowego w 1563, służyła jako prochownia Bastionu Wozowego, całkowicie rozebrana w 1896 (EG, s. 116–117; Köhler Festungen 1, s. 78; Klooppel Stadtbild, s. 184; Keyser Baugeschichte, s. 305; Bukal Fortyfikacje, s. 57, 194–195).

² Gniew (niem. Mewe), miasto w pow. tczewskim, woj. pomorskie, wraz z ziemią gniewską pod władzą krzyżacką od 1278, otrzymało przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim w 1297, w sąsiednim zamku siedziba komturstwa gniewskiego od 1283, w czasie wojny trzynastoletniej w rękach polskich od 1464 (SGKP 2, s. 621–626; E. Bahr, Mewe, w: Handbuch Ost- und Westpreussen, s. 147; Miasta polskie 1, s. 380–381; Leksykon miast, s. 189; Rozenkranz Początki, s. 195–196).

³ Zob. nr 23, przyp. 1.

⁴ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

312 ^{a)-b)} Wpisy objęte linią z lewej strony, wskazującą na wspólny przedmiot wydatków, tj. pracę cieśli. ^{c)-d)} Wpisy objęte linią z lewej strony, wskazującą na wspólny przedmiot wydatków. ^{e)} Z lewej strony wyraz: /-summa-/. ^{f)} Dalej 12 strony niezapisana.

- 312a. Geven dem perner to Dirssouwe¹ | 4 mk. /
 312b. Item 1 loper to Thorn², 1 breff an dem | koninge³ und 1 breff an Thorn² 1 fer. /
 312c. Item 1 loper tom Elvinge⁴ 6 sol. /
 312d. ^{a)}Item tymmerman 1 mk. / Item 3 gesellen 9 fer. / Item 1 gesellen 1 dach 3 sc. / Item 1 dageloner 1 dach 2 sc. / Item vorlan up de Raddune⁵ balen | to voren 14 sol. / Item vor 1 osevad 2 sol. /
 Summa 4 mk. minus 1 fer.^{-b)} /
 312e. Item dem bretsnyder 17 snedevichten | 1½ mk. minus 2 sc. /
 312f. ^{c)}Item Michele 3 mk. / Item 2 korne to 1 wagen 12 sol. / Item vorlon 7 sol. / Item vor dageloner 8 sc. /
 3½ mk. 9 sol.^{-d)}
 312g. Hogedor⁶ 16 sc. /
 312h. Item Brededor⁷ ½ mk. /
 312i. Item dem clusener 1 fer. /
 312j. Schuffler 20 sc. /
 312k. Item dem bogener vor 1 seene 2 sc. /
 312l. Item vor gras 4 sol.=/ //
 [pag. 104] 312ł. /=Item dem pulvermaker ½ mk. /
 312m. Item dageloners 2 man 6 die | to 4 sol. Summa 19 sc. 3 den. /
 312n. Item Peter 4 sc. /
 312o. Item Paule 4 sc. /
 312p. Item to brode 8 sol. /
 312q. Item den rademaker vor 8 rade | to^{e)} 4 sc. Summa 1 mk. 8 sc. /
 312r. Item 4 stynen 1 mk.=/
 312s. Summa 19 mk. 10½ sol.^{f)} //
 [pag. 105] 313a. /=Item vor 4 nassche to breven 4 sc. / Item Schulten vor 1 spysetyne | und 1 slot ind heer 8 sol. / Item Drunken Jurgen dem gevangenen 2 sc. / Item vor haaren de bussen to decken 12 sol. / Item den

¹ Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 10.

² Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 6.

³ Kazimierz IV Jagiellończyk, wielki książę litewski od 1440, król polski od 1447, zm. 1492 (S.M. Kuczyński, Kazimierz Andrzej Jagiellończyk, w: PSB 12, s. 269–274), w tym czasie król znajdował się w drodze z Krakowa do Wielkopolski, zatrzymując się 8 VIII 1463 r. w Łęczycy (Rutkowska Itinerarium, s. 194–195).

⁴ Zob. rozdz. II, nr 28, przyp. 1.

⁵ Radunia (niem. Radaune), rzeka, lewy dopływ Motławy, do 1338 zbudowano Kanał Raduni rozpoczynający swój bieg pod Pruszczem Gdańskim i doprowadzonym przez Święty Wojciech, Orunię, Główne i Stare Miasto do Wisły, nowe, równoległe odgałęzienie kanału zbudowano przed 1356 (SGKP, s. 451–452; EG, s. 437–438).

⁶ Zob. nr 23, przyp. 1.

⁷ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

313 ^{a)} Dalej 15 strony niezapisana.

olderluden, do se van den Pinxst [29 VI 1463] | havegelt brochten, gegeven 4 sc. | to 1 stop wins. / Meister Niclas tymmerman 1 mk. / 3 gesellen 7½ fer. / Vorloon int Karrendor¹ 6 sol. /

313b. Jacob sager 14 snede 28 sc. / 1 mk. 4 sc. /

313c. Item dem havemeister 3 mk. / Item vor 2 seve 7 sol. / Item vor dage-lonere 12 sol. /

313d. Schufleer 20 sc. / Item vor gras 8 sol. / Item pulvermaker ½ mk. / Item den helpers 16 sc. / Clusener 1 fer. / Hogedor² 16 sc. / Brededor³ ½ mk. / Schulden vor de vangen vor brod 7 sol. / Dem Michel Sedeler 4 sc. / Pawel 4 sc.=/ // [pag. 106] /=Item Schulden vor beer den gesellen 3 sol. / Item dem dreger 1 fer. / Item 1 schok iser dem smede 3 mk.=/ /

313e. Summa 15 mk. 12 sc. 3 den.^{a)}/ /

314a. /=Item dem havemeister 3 mk. /

314b. Tymerman: /

Meister Niclas 1 mk. / 3 tymmergesellen 5 die 7 fer. 3 sc. / Item medesteder 6 sol. / Item to graven in dem krane¹ 2 sc. / Item 1 medesteder 4 sol. / Item to beergelde 2 sol. /

Summa 3 mk. 8½ sol. /

314c. Item dem snyder 14 snede 1 mk. 4 sc. / Item Hogedor² 8 sc. / Brededor³ ½ mk. / Clusener 1 fer. / Pulvermaker ½ mk. / 2 helper 16 sol. / Item to brode den gevangen 4 sc.=/ // [pag. 107] /=Schufleer 20 sc. / Item 2 vate ber intobringen 8 sol. / Item dem smede 1 scok iser 3 mk. / Item Pawel 4 sc. / + Item den marktknech 4 sc. / Item Maternen gegeven mid den ge|vangen vorthert 8 sc. / /=Smede 1 schok iser 2 mk.=/ /

314d. ^{a)}Item vor 1 sadel 1 mk. / Item vor stichleder 20 sc. / Item vor 1 gord 8 sc. / Item vor stegerepe 1 fer. / Meideborge⁴ vor de Mewe⁵ gesant, | bi Hans Schulden betald. /

Summa 2 mk. 10 sc.^{-b)} /

314e. Item mester Hans dem bussenscutsen | gegeven 3½ mk. / Noch dessem bussestunte 1 mk. / Item 6 gesellen vor der Mewe⁵, | itzliken 1 par scho, 1 mk. /

314f. + <Summa^{c)}> 21 mk. 22 sc.=/ //

¹ Zob. nr 311, przyp. 1.

² Zob. nr 23, przyp. 1.

³ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

314 ^{a)-b)} Wpisy objęte linią z lewej strony. Poniżej linia oddzielająca niniejszą grupę wpisów od następnej. ^{c)} Nadpisane nad fragmentem: /-Summa 13 mk. 15 sc. 1 sol.-/.

¹ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

² Zob. nr 23, przyp. 1.

³ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

⁴ Zob. nr 17, przyp. 1.

⁵ Zob. nr 311, przyp. 2.

[pag. 108] 315. /=Item tymmerman 1 mk.= / /=4^a) gesellen 2½ mk.^b)= / //
 [pag. 109] 316a. /=Havemeister 3 mk. / Item 10 voder leem bi dem Nyen
 tor¹ in to 3 sol. – ½ mk. / Item vor dageloner 8 sc. / Item vor smear
 3 sol. /

Summa 3 mk. 21 sc. 3 den. /

316b. Item tymmerman 1 mk. / 5 gesellen 5 die 3 mk. 3 sc. / 1 man 3 dage
 18 sol. / Item vorlon 9 sol. /

4½ mk. 4½ sol. /

316c. Item dem sager 27 snede 9 fer. / Item schuffler 23 sc. 3 den. / Item
 pulvermaker ½^a) mk. / Item dachlonere 16 sc. / Item den gevangenenen to
 brode 7 sol. / Item dat pulver uptodregen 2 sc. / Item tonnen to binden
 18 sol. / Item Hogedor² 16 sc. / Brededor³ ½ mk. / Clusener 1 fer. / Item
 Paule 4 sc. / Dem smede up rekenschop 3 mk. <Kardor⁴>= / // [pag. 110]
 /=Item 3 gesellen, de up dem | radhuse⁵ des machtens waken, | ½ mk. / +
 Item Gories Swaken⁶ van Kongesberg⁷ | gegeven 2 mk. / – Item dageloner

315 ^a) Z lewej strony niedokończony wyraz: /-Han - - - /-. ^b) Dalej strona niezapisana.

316 ^a) Z lewej strony liczba: /-4- / [?]. ^b) Nadpisane nad liczbą: /-17-/. ^c) Z lewej strony skreślona nieznaną liczbą.

¹ Brama Nowa (niem. Neues Tor, Hopenbruchsches Tor), brama u południowego wylotu ul. Rzeźniczej na Starym Przedmieściu, zbudowana ok. 1461/1462, dziś niezachowana, jej pozostałość stanowi Baszta Biała (Hoburg Festungswerke, s. 13; Klooppel Stadtbild, s. 158–159; Keyser Baugeschichte, s. 306; Bukal Fortyfikacje, s. 57).

² Zob. nr 23, przyp. 1.

³ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

⁴ Zob. nr 311, przyp. 1.

⁵ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 13.

⁶ Gregor Swake, członek rady Starego Miasta Królewca 1438–1455, zwolennik przyłączenia Prus do Królestwa Polskiego, po zdobyciu Knipawy przez wojska krzyżackie pozbawiony urzędu, emigrował na tereny znajdujące się pod kontrolą wojsk polskich, osiadł prawdopodobnie w Elblągu lub Malborku (Katalog dokumentów, s. 59; Krollmann Ratslisten, s. 31, 33–35; Biskup, Trzynastoletnia wojna, s. 368, przyp. 214; W. Długokęcki, Elita władzy miasta Malborka w średniowieczu, Malbork 2004, s. 163–164).

⁷ Królewiec (niem. Königsberg, obecnie Kaliningrad), miasto w Rosji, w obwodzie kaliningradzkim, Stare Miasto otrzymało przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim w 1286, Lipnik (niem. Löbenicht) w 1300, Knipawa (niem. Kneiphof) zaś w 1327, członek Związku Hanzeatycznego, w miejscowym zamku siedziba komturstwa królewieckiego, będącego jednocześnie od 1312 wielkim marszałkiem państwa zakonu krzyżackiego; podczas wojny trzynastoletniej początkowo stanęło po stronie Związku Pruskiego, zajęte przez wojska krzyżackie w 1455, od 1457 siedziba wielkich mistrzów zakonu krzyżackiego (F. Gause, Königsberg, w: Handbuch Ost- und Westpreussen, s. 100–107; H. Boockmann, Königsberg, w: LexMA 5, szp. 1326; W. Franz, Königsberg Pr., Stadtkreis, w: Deutsches Städtebuch 1, s. 68–73; F. Gause, Der Deutsche Orden und die Gründung von Burg und Stadt Königsberg, w: Acht Jahrhunderte Deutscher Orden in Einzeldarstellungen, hg. von P.K. Wieser, Bad Godesberg 1967 (Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, Bd. 1), s. 137–142).

tom Karrendore⁴ | als men afroste 5 fer. / Item noch 2 gesellen ½ mk. de | roden to Derssouwe⁸ und tor Mewe⁹=/.

316d. + Summa <22^{b)}> mk. 11^{c)} sol. deze weke. //

[pag. III] 317. De weken vor Nativitas [28 VIII – 3 IX 1463]^{a)}: /

317a. /=Item her Johan van dem Wolde¹, | dat he utgegeven hadde 2 | rinste guld. und des bussenstutten | knechte 1 rinsten guld. Summa | 4 mk. / Item Drunken Jurgen 2 sc. /

317b. Item vor 6 last tun, verndel und | achtendel to 2 sc. Summa | 6 mk. minus 4 sc. /

317c. Item her Mats Colmener² unde | syner geselschop to bere, to wyne, | to brode vor und na to eygeren | 14 sol. /

317d. Item dem havemeister 3 mk. / Item vor dageloner 16 sol. /

317e. Item dem tymmerman 1 mk. / 5 gesellen 6 die 3 mk. 18 sc. / Item gesellen 4 die ½ mk. / Item 1 gesellen 2 die 1 fer. / Item 1 medesteder 6 die 36 sol. / Item de ledderen van der Schafferie³ to voren | an den kerchoff 4 sc. / Item vor 3 wagenscote to den ledderen 12 sol. / Item 2 medestedere 1 dach 8 sol. / Item de balen in dem wiselkan to dregen 6 sol. /

Summa 6½ mk. 12 sol.=/

317f. Summa deze zyde 20 mk. 7 sol. rekenschop. //

[pag. IIIa] 317g. /=Sager 43 snede 3½ mk. 2 sc. /

317h. Item dem stenbrucer bi dem Anker|smede dor⁴ und bi der loomole⁵ vor 5 | voder stene 4 sc. / 2 vode sand 4 sol. / Item dem stenbrucer 8 sol. /

Summa 22 sol.

⁸ Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 10.

⁹ Zob. nr 311, przyp. 2.

317 ^{a)} *Poniżej fragment: <Dat derde quarterjars>. ^{b)} Z prawej strony fragment: /-8 sc.-/.*

¹ Zob. nr 257, przyp. 2.

² *Matthias Colmener (Kolmener), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1456–1461, członek rady 1461–1471 i od 1484, sędzia 1489, jeden z dowódców oddziałów gdańskich w wojnie trzynastoletniej, brał udział m.in. w bitwie na Zalewie Świeżym w 1463 oraz współkierował oblężeniem Pucka w 1464, zm. 1493 (Weichbrodt Patrizier 1, s. 111; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 320–321; J. Zdrenka, Kolmener (Colmener, Colmer, Colmen) Maciej, w: SBPN 2, s. 420–421; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 177–178).*

³ *Szafarnia, teren na prawym brzegu Motławy naprzeciw zamku krzyżackiego, na północ od terenu spichlerzy, w okresie władzy zakonu krzyżackiego pod zarządkiem szafarza malborskiego, po 1454 przejęty przez miasto; znajdowały się tam liczne spichlerze krzyżackie (Stephan Danzig, s. 175; J. Stankiewicz, B. Szermier, Gdańsk. Rozwój urbanistyczny i architektoniczny oraz powstanie zespołu Gdańsk – Sopot – Gdynia, Warszawa 1959, s. 54; Biskup Pod panowaniem, s. 440–441).*

⁴ Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.

⁵ *Młyn do mielenia kory, młyn na Raduni koło szpitala św. Gertrudy, wzmiankowany po raz pierwszy w 1379 (Keyser Baugeschichte, s. 226; Biskup Pod panowaniem, s. 423–424).*

317i. Item den schuffleers 20 sc. 4 sol. / Item dem clusener 1 fer. / Item dat Hogedor⁶ wechter 16 sc. / Item Brededor⁷ wechter ½ mk. / Item dem pulvermaker ½ mk. / Item den helpers 28 sol. /

317j. Item dem smede 1 scok radenag^{l^b} | vor assiser, bussen, keden, stenen und mer to | behoren 4 mk. 4 sc. / Item meister Arnde dem schomaker vor 20 pulversecke to 12 sol. | Summa 4 mk. / Item vor brod 4 sc. / Item busse ind holt to lecgen 4 sc. / Item Pale 4 sc. / Item up dem radhuse⁸ de vangen | to waken 8 sc. /

317k. Summa dese side 16 mk. 14 sol. /

317l. Summa deze weken 36 mk. 21 sol. rekenschop=/. //

[pag. 111b] 318. /=Item Drunken Jurgen 4 sc. / Item Crusen to Marienborch¹ 1 fer. | – 1 fer. / Item vor 12 emmer 12 sol. / Item dem beders 3 vuer to losschen 6 mk. / Item vor 1 breeff gesant ½ mk.=/ / Item her Johan van dem Wolde² | vor 8 gevangenem gelost^{a)}. //

[pag. 112] 319a. /=^{a)}Item Niclassen 4 sc.^{b)} / Havemeister 3 mk. / De winpipen, vur, pannen, dageloner | und vor smer 20 sc. minus 1 sol. /

319b. Item vor twebak 16 sc. /

319c. Item tymmerman 1 mk. / 5 gesellen 5 die to ½ fer. – 3 mk. 2 sc.^{c)} / 1 dageloner 5 die 10 sc. / Item Karrenmakerdor¹ hengen und voren | 16 sol. / Im^{d)} Ketterhagestendor^{2e)} 3 pael | to scoten 8 sol. / Item vorlon 6 sol. / 1 gesellen 2 die 1 fer. /

Summa 5 mk. 7 sc.

319d. Item bretsnyder 34 snede | to 2 scoten – 2½ mk. 8 sc. / Item Crusen to Marienborch³ 1 fer. / Item vor 1 sadelwessel 1^{f)} mk. / Item in dem hoff⁴ den arbeidsluden 16 sc. / Item Clene Hanse Vere⁵ 1 par stevel | 18 sol. /

⁶ Zob. nr 23, przyp. 1.

⁷ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

⁸ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 13.

318 ^{a)} Dalej 3/5 strony niezapisane.

¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

² Zob. nr 257, przyp. 2.

319 ^{a)-b)} Nad wpisem litera a. ^{c)} Wyraz wpisany nad linią wiersza z powodu braku miejsca.

^{d)} Z lewej strony fragment: /-8 sol.-/. ^{e)} Na wyrazie i nad nim plama atramentu. ^{f)} Dalej liczba: /-1½-/. ^{g)} Litera inicjalna S- poprawiona.

¹ Zob. nr 311, przyp. 1.

² Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 10.

³ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

⁴ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

⁵ Johann Fere (Vere), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1453–1461, członek rady od 1461, burmistrz miasta Gdańska od 1461, burgrabia gdański 1470–1471 i 1476, zm. 1478 (Weichbrodt Patrizier 4, s. 490; Zdenka Danziger Burggrafen, s. 36–37; Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 265–266; Zdenka Urzędnicy Biogramy, s. 95–96; Poczety, s. 100–101; Biskup Starostowie-burgrabiowie, s. 46, 58).

Item Sculten vor keen 2 den. und 2 sc. / Item den gevangen Schulten^{g)} vor brod | den gevangen 14 sc. /

319e. Summa dese zyde 15 mk. 16 sc. minus | 1 sol.=/ //

[pag. 113] 319f. /=Item Polnouwen to Marienborch³ 4 sc. / Item dem smede 1 scok iser 3 mk. / Item dem smede Koler vor negele | tom Karrendore¹ und 2 lispfund iser tom | Karrendor¹ und Kocgenbrugge² | 2 mk. 18 sc. / Item dem clusener 3 fer. / Item dem marketknechte und Jurgen | dem olden, de vangen to spisen | ½ mk. beiden. / Paule 8 sc. / Item Michel Seddeler 8 sc. / Hovewarder quatertempergeld | 2 mk. / + Item vor emmer 10 sol. 4 den. / Item noch bi Schulten ungelt brod | ½ mk. / Item dem hovemeister 3 mk. / Item vor kribbedoker vor haver | to voren und dreger bussen utem scepe | to voren up der stathoff⁴ vor 5 | schok besten strengre 1½ mk. 12 sol. / Vor dageloner 7 sc. Kardor¹. /

319g. Summa dese zyde 15½ mk. minus 3 den.=/ //

[pag. 114] 320. /=Item de weken vor Michelis [18–24 IX 1463]: /

/=Dem havemeister 3 mk. / Item holt tor posteide to dregen und | ranen to laden to graven bi dem | Karrendor¹ 28 sol. / Item vor dageloner 8 sc. / Item den schufflers 3 weken | und 2 gras 2½ mk. 8 sol. / Item Hagedor² 3 weken 2 mk. / Item Brededor³ 3 weken 1½ mk. / Item tymmerman 1 mk. / Item 2 dage 6 gesellen 1½ mk. / Item 3 die 7 gesellen 2 mk. 15 sc. / Item 1 dageloner 5 die 8 sc. / Item vorlon 8 sol. / Item bretsni[der] 19 snede 1½ mk. 2 sc. / Item noch dem tymmerman 1 mk. / 5 gesellen 5 die 3 mk. 3 sc. / 2 gesellen 4 dage 1 mk. / Item vorlon tom Karrendor¹ 16 sol. / Item dageloner ½ mk. / Item 4 man, dat dor to hengen 16 sol. / Item dem sager 23 snede 1 mk. 22 sc. / Item up der Lastadie⁴ 8 sol. / Item noch 4 sol.=/ /

Summa dese zyde 25 mk. 10 sc. minus 1 sol. /

321. Summa in desen 3 weken utgegeven | 56 mk. 14 sc.^{a)} //

[pag. 115] 322. De weken na Michelis [2–8 X 1463]: /

322a. /=Havemeister 3 mk. / Vor 4 slate vor de bussen 4 sc. / Vor 3 keden 3 fer. / Item vor dageloner 20 sc. minus 2 sol. tom Kardor¹. / Item 3 par rade 1 mk. / Item 2 rade gevelgen 1 fer. / 6 mk. minus 2 sol. /

322b. Timmerman 1 mk. / 7 gesellen 5 die to 6 sol. – 3½ mk. / 1 dachloner 5 die 10 sc. / 7 dageloner 1 dach 28 sol. / Item vorlon 12 sol. / 6 mk.^{a)} minus 10 den. /

320 ¹ *Zob. nr 311, przyp. 1.*

² *Zob. nr 23, przyp. 1.*

³ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

⁴ *Zob. rozdz. II, nr 62, przyp. 3.*

321 ^{a)} *Dalej litera b.*

322 ^{a)} *Dalej liczba: /-14-/. ^{b)} Wyraz poprawiony. ^{c)} Dalej 25 strony niezapisane.*

¹ *Zob. nr 311, przyp. 1.*

322c. Item dem snyder 36 snede to 2 sc. – 3 mk. betalt und mi tenetur 2 sc. / Item Niclas Nyman 1 par scho 4 sc. / Item schuffer 20 sc. / Hogedor² 16 sc. / Brededor³ ½ mk. / Clusener ½ fer. / Pulvermaker ½ mk. / Dem helpers 16 sc. / Item Sculten de hovedborne to remegen 10 sc. / Stenbrugger 24 sol. Kardor¹. / Pawel 4 sc.=/ // [pag. 116] /=Item Michel Sedeler 4 sc. / Item vor perment 4 mk. / Item Michel Ertmanz⁴ knechte Hanse | batalt [s] vor wyn, de to vig[farden gekomen is 2½ mk. | 5 sol. / Item vor 1 rind her Bernd | Pause⁵ und her Johan Leman⁶ mede|gedan 4 mk. 1 fer. / Item utgegeven vor 1 trumpit | 1 mk. / Item vor hekede und andre vissce, | den van dem Sunde⁷ gesand 14 sc.^{b)} / Item 1 loper to Marienborch⁸ 4 sc.^{c)}=/ // [pag. 117] 323. De weken off de sonnavent na Birgitta [9–15 X 1463]: / 323a. /=Dem havemeister 3 mk. / Dem verloren tun bi dem Karrendor¹ | to maken 16 sol. / Item Peter dem wagenknechte, dat | he vor haver und veerlon und vertert | hadde 16 sol. / Item Peter Polnouwen, juwen dener, syn | swerd to losen, dat em dat perd af[slepte 8 sc. / Item Hanse dem woldknechte vor dammen | und dyken ½ mk. / Item struk 8 sc. 1 sol. / Item de graven reyn to maken 1 sc. / Item dat Brededor² ½ mk. / Item pulvermaker ½ mk. / Item dem helpren 16 sc. / Item Hogedor³ 16 sc. / Item

² Zob. nr 23, przyp. 1.

³ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

⁴ Michael Ertmann, żeglarz i kaper gdański, podczas wojny trzynastoletniej w 1456 dowódca flotylli okrętów gdańskich patrolujących wybrzeża Sambii i Inflant, po nieudanej próbie zajęcia zamku w Lochstädt w niewoli krzyżackiej, po powrocie z niewoli ponownie w służbie kaperskiej, w 1468 w służbie króla Danii Chrystiana I, podczas wojny Anglii ze Związkiem Hanzeatyckim uczestniczył w latach 1471–1472 w wyprawie karaweli „Peter von Danzig” na Morze Północne i u wybrzeży angielskich, dowodząc okrętem pomocniczym; po klęsce okrętów hanzeatyckich w okolicach Zwijn w niewoli angielskiej, z której już nie wrócił, zm. 1472 (J. Zdrenka, Ertmann Michał, w: SBPN 1, s. 391–392; Możejko Peter von Danzig, s. 117–160).

⁵ Bernd Pawest (Pabst), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1455–1456, członek rady od 1456, sędzia 1476, podczas wojny trzynastoletniej w 1455 dowódca jednej z flotylli okrętów gdańskich walczących na Wiśle, podczas wojny Anglii ze Związkiem Hanzeatyckim dowodził w latach 1471–1472 okrętem „Peter von Danzig”, zm. 1488 (K.A. v[on] Groddeck, Pawest, Berndt, w: AltprBiographie 2, s. 492; Weichbrodt Patrizier 1, s. 353; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 368–369; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 233; Możejko Peter von Danzig, s. 116–165).

⁶ Johann Lehmann (Leman), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1455–1462, członek rady od 1462, sędzia 1466, zm. 1478 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 334; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 193).

⁷ Zob. rozdz. II, nr 159, przyp. 12.

⁸ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

323 ^{a)} Z lewej strony fragment: /-<10> 8 sol.-/. ^{b)} Na ostatniej literze wyrazu plama atramentu.

¹ Zob. nr 311, przyp. 1.

² Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

³ Zob. nr 23, przyp. 1.

dem racker de gerichteden to | begraven 1 mk. / Peter den marketknechte 4 sc. / Paule ^{4a)} sc. / Item dem smede 1 schok hofiser 3 mk. / Item 1 loper to Marienborch⁴ bi Lorencz 4 sc.=/ //

[pag. 118] 323b. /=Item tymmerman 1 mk. / 8 gesellen 3 dage 2 mk. 16 sc. / 5 gesellen 2 dage 1 mk. 6 sol. 4 den. / 1 dachloner 5 dage 10 sc. / Werloen 16 sol. / Item in der posteide 2 man arbeid 12 sol. /

5 mk. 16 sc. minus 2 den. /

323c. Sager 50 snede 4 mk. 4 sc. / Item noch mester Niclas vor negele, de | he in de posteide sande ½ mk. / Item clusener 1 fer. / Item Koler vor mengerhande bolten | ter brugge spiker bi meister Niclas dem | tymmerman entfangen. Lopt in al | 6½ mk. 9 sol. / Schuffleer 20 sc. / Item Michel Seddeler^{b)} 4 sc. / Item dem pypers gegeven | umme tom scharwerke to | pypen 4 sc. /

323d. Summa an beiden zyden dese | weken 30 mk. 1 sc.=/ //

[pag. 119] 324a. /=Item dem weger in der clenen wage | gegeven 7½ mk. /

324b. ^{a)}Item tymmerman 1 mk. / 10 gesellen 5 die 5½ mk. 20 den. / 1 dage-loner 5 die 10 sc. / Item to vorlone 14 sc. 1 sol. /

Summa 7½ mk. 4 sol. 2 den.^{-b)} /

324c. Item dem beeders up dat se lessteden | over der Kocgenbrugge¹ 2 mk. / Item dem havemeister 3 mk. / Vor dageloner 16 sol. / Item schuffler 20 sc. / Schuffler 3 mk. / Item dem sager 45 snede 3 mk. 18 sc. / Paule 4 sc. / Pulvermaker ½ mk. / Item Hogedor^{2c)} 16 sc. / Item Brededor³ ½ mk. / Item vor 1 pulverzeve 11 sol. / Item Michel dem loper to Marien|borch⁴ 4 sc. / Item to Marienborch⁴ 1 loper 1 fer. /

324d. Summa dese weke 30 mk. 21 sol. 2 den.=/ //

[pag. 120] 325a. /=Item dem weger in der groten wage | syn quatertempergeld 10 mk. / Item dem alden her Lorentz dem prester | 2 quatertempergeld 12 mk. / Item der lemkesten vor strenge | und ander touwe 2 mk. 10 sc. / Item dem hovemeister 3 mk. / Item dem racker uttovoren 1 per 8 sol. / Item dat volk to spysen, de de hoey van der | wese halden van des kumturs wese | 2½ mk. 3½ sol. dage|loner. / Item vor 1 lytsten to dem Ankersmede|dor¹, de venknisse to betren 7 fer. /

⁴ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

324 ^{a)-b)} Wpisy objęte linią z lewej strony, wskazującą na wspólny przedmiot wydatków, tj. pracę cieśli. ^{c)} Na wyrazie plama atramentu.

¹ Zob. nr 61, przyp. 1.

² Zob. nr 23, przyp. 1.

³ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

⁴ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

325 ^{a)} Po prawej stronie fragment: /-16 sc.-/. ^{b)} Dalej 13 strony niezapisana.

¹ Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.

325b. Item mester Niclas 1 mk. / Item 10 gesellen 5 die 5½ mk. 20 den. / Item 3 dage 4 man und 3 dageloners | 2 dage. Summa 1 mk.^{a)} 16 sc. / Item vorlon 10 sc. 1 sol. /

Summa tymmerman 8½ mk. 9 sol. 2 den. /

325c. Item sager 30 snede 2½ mk. / Item dem schufler 20 sc. / Hogedor² 16 sc. / Brededor³ ½ mk.=// [pag. 121] /=Item clusener vor 14 | die ½ mk. / Pulvermaker ½ mk. / Item vor holt houwen 18 sol. / Item Polnouwen 4 sol. verteert. / Item den kuper 1 fer. / Pawel 4 sc. / Item Michel Seddeler 4 sc. / Item Hans Marienborch 1 sadel | vor 1 mk. / Item in der Peterseliengasse⁴ und tom | Ankersmededor¹ dem muermeister | 3 mk. minus 4 sol. /

325d. Summa 51 mk. 13 sol. 5 den. | dese syden boven und neder^{b)}=/ // [pag. 122] 326a. /=Item Joest Kassuben vor 2 vate | beers 4½ mk. / Item Andreen dem wynschenken | vor rinsten wyn 1 mk. minus 4 sol. / Item Jurgen ret to Marienborch¹ | 4 sc. / Item holt to houwen 34 sol. / Item gegeven her Johan van dem Wolde² | van den 100 mk., de de van Hele³ brochten | 42½ mk. /

326b. Item tymmerman 1 mk. / Item 10 man 5 dage 5½ mk. 20 den. / Item 5 dagelonere 5 die 2 mk. 2 sc. / Item vor en ekenholt^{a)} 12 sol. / Item to voren 2 sol. /

8 mk. 21 sc. minus 1 den. /

326c. Item de sager 28 snede | 2 mk. 8 sc. / Item vor lodbussenstul 3 fer. / Item dem muer tom Ankersmede|dor⁴ und in der Peterseliegasse⁵ | 3 mk. minus 2 sc. / /=Schufler=/ 20 sc.=// [pag. 123] /=Hogedor⁶ 41 sc. / Brede-dor⁷ ½ mk. / Item clusener 1 fer. / Dem pulvermaker ½ mk. / Item Pawel

² Zob. nr 23, przyp. 1.

³ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

⁴ Ul. Warzywnicza (niem. Petersiliengasse), ulica na terenie Głównego Miasta Gdańska, położona równolegle do Motławy pomiędzy ul. Straganiarską a Świętojańską, wzmiankowana od 1357 (Stephan Danzig, s. 126).

326 ^{a)} Z lewej strony litera s.

¹ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

² Zob. nr 257, przyp. 2.

³ Hel (niem. Hela), miasto w pow. puckim, woj. pomorskie, położone na krańcu Mierzei Helskiej, otrzymało odnowiony przywilej lokacyjny na prawie lubeckim w 1378, wraz ze wschodnią częścią Mierzei Helskiej stało się częścią patrymonium Gdańska w 1454 (potwierdzoną przez króla Zygmunta I Starego w 1526), zarządzane przez administratorów wyznaczanych przez radę miasta Gdańska, zastawione przez Gdańsk na rzecz rajcy gdańskiego Johanna Winckeldorffa w 1473 (SGKP 3, s. 50–51; Miasta polskie 1, s. 381–382; S. Rühle, Die Stadt Hela im Mittelalter, „Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins”, H. 69, 1929, s. 107–160).

⁴ Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.

⁵ Zob. nr 325, przyp. 4.

⁶ Zob. nr 23, przyp. 1.

⁷ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

4 sc. / Haver to meten 2 sc. / Vor bande 3 sol. / Item Michel hovemeister 3 mk. / Item vor dageloner 12 sol. / Item Krummedyke dem smede vor | slote und slotele und ander lor | allen doren 3½ mk. / Item Maternen van der Mewe⁸ | 8 sol. / Item Mats Colmener⁹ vor | Hamborges beer 18 sol. / Item 7 last haver to meten | bi dem havemeister 9 sol. 2 den. / Item sed-deler waken up radhus¹⁰ | 4 sc.=/

326d. Summa van beiden zyden utgegeven | dese weken vor Alle Gots Hilgen [23–29 X 1463] | 74 mk. 2 sc. 2 den. //

[pag. 124] 327. De neste weken [30 X – 5 XI 1463]: /

327a. /=Item Schulden vor bergervisch, | vor heringe den heren, de to Marien|borch¹ voren, | und oly 16 sc. / Item Maternen vor de Mewe² gesand | 4 sc. / Item vif gesellen und 2 wagenknechten, | itzliken vor 1 par scoo 4 sc. | – 1 mk. 4 sc. /

327b. Item tymmerman 1 mk. / 8 gesellen 5 die 4 mk. 10 sc. ^{a)}10 den. ^{b)} / 5 dageloner 5 die 2 mk. 2 sc. / /=Bredsnyder 34 snede | 2 mk. 20 sc.=/ / Item mester Niclas to vorgelde | 10 sc. /

7 mk.^{c)} 22 sc. 10 den. /

327c. Hovemeister 3 mk. / Item dageloner 24 sol. / Item noch dageloner 8 sc. / Summa 3 mk. 16 sc. 4 sol. /

327d. Bredsnyder 34 snede | 2 mk. 20 sc. / Item bormeister 4 sc. / Item schufler 21 sc.=/ // [pag. 125] /=Item Brededor³ ½ mk. / Hogedor⁴ 16 sc. / Clusener 1 fer. / Pulvermaker ½ mk. / Item de vornste tralye an dem Anker|smededor⁵ dem mueermeister | 5 fer. / Stadsmid 1 schok hofyser | und 2 schok radenagel 3 mk. 16 sc. / Pawel 4 sc. / Item noch vor haver to meten | 17 sol. 2 den.^{d)}=/ //

[pag. 126] 328. /=De weken darna [6–12 XI 1463]: /

328a. Item Schulden. / Item stollen 4 sc. / Item noch Johans vor 1 nye | borger scrivegeld 2 sc. / Item 1 lb. zegelgarn 4 sol. /

328b. Tymerman 1 mk. / 8 man 5 die to 6 sol. | – 4 mk. / 4 man 3 dage 3 fer. 3 sol. / Item 1 man 5 dage 10 sc. /

Summa 6 mk. 5 sc. 3 den. /

⁸ *Zob. nr 311, przyp. 2.*

⁹ *Zob. nr 317, przyp. 2.*

¹⁰ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 13.*

327 ^{a)-b)} *Fragment wpisany nad wierszem z powodu braku miejsca.* ^{c)} *Dalej fragment: /-7 m[k.]-/.* ^{d)} *Dalej 12 strony niezapisana.*

¹ *Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.*

² *Zob. nr 311, przyp. 2.*

³ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

⁴ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

⁵ *Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.*

328 ^{a)} *Na wyrazie plama atramentu.*

328c. Item 29 snede 2½ mk. | minus 2 sc. / Wechter, schufler 20 sc. / Item 1 gesellen^{a)} to Maren|borch¹ 8 sc. / Item Hogedor² 16 sc. / Brededor³ ½ mk. / Pulvermaker ½ mk. / Item clusener 1 fer. / Item 2 gesellen 8 sc.=/ // [pag. 127] 329. De weken na Mertyne [13–19 XI 1463]: / 329a. /=Holt to dregen 4 sc. / Item 1 knechte tor Mewe¹ und | 1 wagen Jacob Parcham 1 fer. / 329b. Item tymmerman 1 mk. / 6 gesellen 5 die 3 mk. / 2 man 5 dage to 4 sol. – 16 sc. / 2 man 2 die 16 sol. / Voergeld 6 sol. / 329c. Item snyder 35 snede 3 mk. minus 2 fer. / Schufler 20 sc. / Schulten junge vor ber 2 sol. / Item dem perner vor sanctus Mertens | misse [11 XI 1463] 1 mk. / Item vor 24 psexsen^{a)} [?] to helven | 16 sc. / Up dem radhuse² de wechtreu | twen gesellen 8 sc. / Item Brededor³ ½ mk.=/ // [pag. 128] 330. /=Den sonnavent vor sanctus Andres [20–26 XI 1463]: / 330a. Item tymmerman 1 mk. / 7 man 5 die 3½ mk. / 1 dageloner 5 die 8 sc. / Vorlon 8 sol. / 330b. Bredsnyder vichtenholt 11 | snede 22 sc. / 100 elen eken und 25 elen to 4 den. | – 1 mk. 9 sc. 5 den. / 330c. Item dem clusener vor 14 die | ½ mk. / 330d. Item Michele dem havemeister | vor 3 weken 9 mk. / Item havemeister to haren und | anderen ungelde 1½ mk. 21 sol. / 330e. Schufler 20 sc. / Hogedor¹ vor 14 die | 1 mk. 8 sc. / Item Brededor² ½ mk. / Pulvermaker 14 die | 1 mk. / Item Paule 4 sc.=/ [pag. 129] 331. Dar na: / /=Item vor kalen bi Schulten betald | 10 sc. / Item vor 1 amee 9 sc. / Item des konnges bodknechten | vor der Mewe¹ dren perssonen | geschenke 3 mk. / Item Drunken 4 sol. / Meister Niclas 1 mk. / 7 man 4 die 2 mk.^{a)} 22 sc. / 4 man 1 dach 16 sol. / Item 2 man 2 die 16 sol. / Item jegen woldhave 2 planken to | richten 3 sol. / 1 man 5 die 8 sc. / Sager 28 snede 2 mk. 8 sc. / Havemeister 3 mk. / Vor dageloner 16 sc. / Schufler 20 sc. / Pauwel 4 sc. / Pulvermaker ½ mk. / Brededor² ½ mk.=/ // [pag. 130] /=Item vor 8 tun to pylen | 17 sol.^{b)} =/ //

¹ *Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.*

² *Zob. nr 23, przyp. 1.*

³ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

329 ^{a)} *Poniżej plama atramentu.*

¹ *Zob. nr 311, przyp. 2.*

² *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 13.*

³ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

330 ¹ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

² *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

331 ^{a)} *Na wyrazie plama atramentu.* ^{b)} *Dalej strona niezapisana.*

¹ *Zob. nr 311, przyp. 2.*

² *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

[pag. 131] 332a. /=Item vor 3 rys poppir | to 9 fer. Summa 6 mk. 18 sc. / Item vor 4½ lb. was dem scriver | to 16 sc. – 3 mk. /

332b. Item tymmerman 1 mk. / 5 gesellen 4 die 1 mk. 16 sc. / 1 man 4 die 16 sol. / Item 1 dach 6 man 24 sol. / Den gesellen to bere 4 sol. /

Summa 3 mk. 24 sol. /

332c. Item enen boden to Derssouwe¹ | 1 fer. / Item vor 11 sten und 8 lb. | talch to 5 fer. minus 1 sc. Summa | 13 mk. 14 sc. / Item schufler 20 sc. / Item Brededor² ½ mk. / Item 1 loper tom Elvinge³ 4 sc. / Item 2 tynen 6 sol. / Item hebben de gesellen vorthert, | do se den gubernator⁴ beleiten | 4 sc.=/ // [pag. 132] /=Item to brode, als her Johan | van Schouwen⁵ to Marienborch⁶ | thoch^{a)} und her Leman⁷ ½ mk. / Item dem sager 25 snede | 2 mk. 2 sc. / Item den holthouwers 13 sc. / Item Drunken Jurgen 2 sc. / Item 1 boden tom gubernator⁴ 2 sc. / Item der massonsten vor | brod 3 mk. 1 fer. / Item gegeven dem weger in der <groten^{b)}> | wage Kersmis 10 mk. / Item gegeven dem weger in der clenen | wage 7½ mk.^{c)}=/ //

[pag. 133] 333a. /=Item Hogedor¹ vor 3 weken 2 mk. / Brededor² ½ mk. / Item dem woldknechte holt^{a)} | to houwen und to dageloner | 1 mk. 1 sol. /

333b. Item tymmerman 1 mk. / 5 gesellen 6 die 2½ mk. / 3 man 1 dach 12 sol. / 2 man 2 die 16 sol. / To vore und bergeld 4^{b)} sol. /

4 mk. 2 sol. /

333c. Item bredsnider 33 snede 2½ mk. 1 fer. / Dem muermeister de bolten | dor de muer 1 fer. / Item krude to scoten ½ mk. / Item dem schuffler 20 sc. / Item clusener vor 3 weken 1 mk. / Item 1 knechte ut dem here | mid breven 1 fer. / Item vor beker 2 mk.=/ //

[pag. 134] 334. Quarter jars: /

=/Item dem havemeister vor | 14 die 6 mk. 8 sc. / Item Schulten vor dach und | licht teen und kost | 1 mk. 20 sc. 9 den. / Item pulvermaker 14 die 1 mk. / Item dem smede 1 schok | hofyser 3 mk. / Item dem schuffler quater|tempergeld 3 mk. / Item de havewarder | 2 mk. / Pawel 4 sc. / Item dem pluger 1 fer. / Item den wechter up | den rathus¹ 23 sol.=/ //

332 ^{a)} Pod wyrazem *plama atramentu*. ^{b)} Nadpisane nad wyrazem: /-clenen-/. Obok litera g.

^{c)} Dalej 14 strony niezapisana.

¹ Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 10.

² Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

³ Zob. rozdz. II, nr 28, przyp. 1.

⁴ Zob. nr 28, przyp. 1.

⁵ Zob. nr 257, przyp. 3.

⁶ Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.

⁷ Zob. nr 322, przyp. 6.

333 ^{a)} Na wyrazie *plama atramentu*. ^{b)} Z lewej strony cyfra: /-5-/.

¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

² Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

334 ¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 13.

[pag. 135] 335a. /=Item havemeister 3 mk. / Item dem stalknechte vor der Mewe¹ | und heym gekomen 21 sol. / Item vor dageloner 12 sol. / Item vor 4 perde strapen 8 sc. / Item 3 molden 2 sc. / Item vor assen ton wagenen 20 sc. / Item vor 1 smer 8 sol. / Item stalknecht offergeld und dem smedeknechte | 14 sc. / Item offergeld dem havemeister 8 sc. /

Summa 5½ mk. 21 sol. /

335b. Item tymmerman 1 mk. / 6 tymmerma[n]s, itzlike 10 sc. – 2½ mk. / Item 2 dageloner 4 die 32 sol. / Item 1 dachloner 5 die 8 sc. / Item 1 dachloner 6 die 24 sol. / Item to vorlone 8 sol. /

Summa 4½ mk. 24 sol. /

335c. Item de sager 27 snede. | Summa 2 mk. 6 sc. /

335d. Item den smede 2 schok radenagel 16 sc. / Item vor schenen bracken 16 sol. / Item 4 rade to beslaen bandes radesiser | wegen 12 lispfund 3 mk. / Item 1½ lispfund radenagel van synen iser | 3 fer. / Item 20 schok hofnegel 1 mk. 8 sc. /

Summa 6 mk. 1 sol.=/ //

[pag. 136] 335e. /=Item dem schermaker vor assen, | dytel und ander dink 2 mk. 13 sol. / Item dem stenbrucger | 9 mk. 8 sc. 1 sol. / Item in dem hof² pulvermaker ½ mk. / Item schuffler 20 sc. / Hogedor³ 16 sc. / Item Brede-dor⁴ ½ mk. / Item clusener 8 sc. / Item 1 sadel 1 mk. /

335f. + Item offergeld den gesellen, den swert|knechten 2 mk. / + Kellerknecht 4 sc. / + Michel und Pawel 8 sc. / Stachen 4 sol. / + Tymmerman 2 sc. / + Peter 4 sc. / + Item Mertnen und Johannes | und Bernharde 1½ mk. / + Johannes 19½ sc. / Item dem lopers vor de Mewe¹ | ½ mk.=/ //

[pag. 137] 336a. /=Item up nyjars avent [31 XII 1463] meister | Andres vor stichleder und ander | tome gorde 6 mk. 4 sc. / Item 1 boden van Colberge¹ 2 mk. / Item 6 tymmerluden 8 weken vor der | Mewe² gearbeid 8 mk. /

336b. Tymmerman 1 mk. / 2 gesellen 3 die ½ mk. / 1 man 1 dach 4 sol. / Vorlon 2 sol. /

336c. Sager 17 snede 1 mk. 10 sc. / Dem havemeister 3 mk. / Item vor stelstrenge 1 mk. 4 sc. / Vor segelgarn und merling 8 sol. / Item heft 1 knecht

335 ¹ *Zob. nr 311, przyp. 2.*

² *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

³ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

⁴ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

336 ^{a)} *Dalej pag. 139–140 niezapisane. Na pag. 140 plama atramentu i pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.*

¹ *Kołobrzeg (niem. Kolberg), miasto pow. w woj. zachodniopomorskiem, otrzymało przywilej lokacyjny na prawie lubeckim w 1255, członek Związku Hanzeatyckiego (SGKP 4, s. 277–278; Miasta polskie 1, s. 582–586; R. Stoewer, Kolberg, Kr. Kolberg-Körlin, w: Deutsches Städtebuch 1, s. 190–193; E. Bahr, K. Conrad, Kolberg, w: Handbuch Mecklenburg Pommern, s. 220–224; Leksykon miast, s. 323–325).*

² *Zob. nr 311, przyp. 2.*

vortherd de, de | perde wedderumme brochte 4 sc. / Item Koler dem smede na lude | syner rekenschop tom Ankersme[de]torm³ | bolten und gaderen 23 mk. 13 sc. | 1 sol. / Wechter Hogedor⁴ 16 sc. / Brededor⁵ ½ mk. / Schufler 20 sc. / Clusener 8 sc. / Dem ploger Mersten vor 14 die | ½ mk.=/ // [pag. 138] /=Item in dem hoff⁶ ½ mk. / Pylsticker vor 22½ schok | 1½ mk. / Pawel 4 sc. / Mich[e]l Sedeler 4 sc. / Item Prusen betald vor szegel, | dat he vor Marienborch⁷ | dem rade gelend hadde 4 mk. / Item den bornheren bi sancta Barbaren⁸ | und bi den Mattenboden⁹, up dat de armen | des bornegeldes vry sullen syn gegeven | vetend 1 mk. / -Item den olderluden der-/ schomaker | to drinckgelde 8 sc. / Item dem hernischenmaker | vor 43 par hanschen | 5 mk. 18 sc. / Item to vuer pylen dat | ledder 14 sc. / 7 drossiesecke 21 sol. / Noch 2 secke, 3 tohope – 12 sol. / Item vor matten in den radstol | 2 mk. / To voren 2 sol.=/ // [pag. 139] Item 8 stenbruger | 7 fer. up rekenschop^{a)}. //

[pag. 141] 337. De weke: /

/=Item vor 6 slote 4½ mk. / Item 1 boden tenetur Munde¹ 2 sc. / Item dem pulvermaker ½ mk. / Hogedor² 16 sc. / Brededor³ ½ mk. / Schufler 20 sc. / Hovemeister 3 mk. / Sagelover 16 sol. / Vor stro 7 sol. / Tymmerman 1 mk. / 2 gesellen 5 die 20 sc. / 1 dageloner 5 die 8 sc.=/ // Bretsnyder 30 snede 2½ mk. / Clusener 8 sc. / Item Paule 4 sc. / Item vor vlesch den gesellen | 13 sol. / Item den schufflers up dem torm | 1 tun kalen 2 sc. / Item de bornroren to decken | 16 sol. / Item den statknechten, de des nachtes | wakeden, to bere 14 sol. //

[pag. 142] 338. De weken: /

338a. /=Tymmerman 1 mk. / 3 geselle 1½ mk. / 1 gesellen 2 die 4 sc. / Item vor krampen und haspen | vor den Heligestdore¹ 4 sc. / Item vorlone 3 sol. / 4 dageloners ½ dach 8 sol.

Summa 3 mk. 1 sol. /

³ *Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.*

⁴ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

⁵ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

⁶ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

⁷ *Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.*

⁸ *Kościół i szpital św. Barbary, kościół wraz ze szpitalem, położony przy ul. Długie Ogrody, założony w 1387, początkowo w formie kaplicy, przebudowany ok. 1430 oraz 1485–1489 (EG, s. 502–503; *Kunstdenkmäler Danzig* 5, s. 133–151; *Keyser Bau-geschichte*, s. 323–324).*

⁹ *Zob. rozdz. II, nr 276, przyp. 2.*

337 ¹ *Zob. rozdz. II, nr 26, przyp. 1.*

² *Zob. nr 23, przyp. 1.*

³ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

338 ^{a)} *Dalej 14 strony niezapisana.*

¹ *Istnieją dwie możliwości identyfikacji bramy: 1) Brama Ludwisarska (zob. rozdz. II, nr 159, przyp. 1); 2) Brama Świętego Ducha (niem. Heiligegeisttor), brama w Głównym*

338b. Item dem bretsnyder 35 snede | 2 mk. 22 sc. / Item Bartz Lankhor 4 sc., | umme dat he enen man vink, de | over de planke in de Olde stat² | stech. / Item den beiden schufflers, itzliken | 1 rinschen guld. tom rocke. | Summa 2 mk. 16 sc. / Item den schufflers 20 sc. / Hogedor³ 1 tun kolen | 3 fer. 1 sol. / Item Brededor⁴ und 1 tun kalen 14 sc. / Clusener 8 sc. / Item Hanse dem woldknechte to hovergelde | 4½ mk. / Item dem ploger meister Hinrik vor 14 dage ½ mk.=// [pag. 143] /=Item Niclas dem bekermaker vor | 2 schok beker 2 mk. / Item Hinrik Bokholte 3 sc., de de velbruce vor dem Heligengestdore¹ | upthut. / Item vuer pylschechte 32 sol. / Pulvermaker ½ mk. / Dem havemeister 3 mk. / Item dreyer, do he geld brochte | van sanctus Mertens hove⁵, to ber | drinken 4 sc. / Item dem holtsager 12 sol. / Item den racker vor doden ut|tovoren und anderen slam | 3 mk. / Item vor brod, do her Johan | van Schouwen⁶ vor de Mewe⁷ | toch 8 sc.^{a)} =//

[pag. 144] 339. De weken: /

339a. /=Item her Roloff¹, dat he vorthert heft | to Prust², 1 mk. 9 sol. / Item vor dem Husdor³ de velbruce | up und tho sluten 2 wek 1 fer. / Item hovemeister 3 mk. / Item in dem wolde holt to laden 1 fer. /

Mieście Gdańsku, położona u wschodniego wylotu ul. Świętego Ducha nad Motławą, powstała na przełomie XIV i XV w., po zniszczeniach w II wojnie światowej odbudowana z dużą dowolnością (KZSz, s. 27; EG, s. 121).

² *Stare Miasto Gdańsk (niem. Altstadt Danzig), gmina miejska położona na północ od Głównego Miasta, w sąsiedztwie Osieku i zamku krzyżackiego, do 1308 częściowo na tym terenie znajdowało się miasto na prawie lubeckim, otrzymała przywilej lokacyjny na prawie chełmińskim w 1377, na podstawie przywileju króla Kazimierza IV Jagiellończyka z 1454 Główne Miasto przejęło najpierw dochody krzyżackie ze Starego Miasta, a dzięki przywilejowi z 1457 podporządkowało je administracyjnie (Katalog dokumentów, nr 20, 47; EG, s. 948–950; Simson Geschichte 4, nr 137, 141; J. Kaufmann, Studien zur Geschichte der Altstadt Danzig, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 55, 1913, s. 79–96).*

³ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

⁴ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

⁵ *Obiekt niezidentyfikowany. Prawdopodobnie chodzi tu o Izbę Radnych, tzw. sprekeamer, pomieszczenie w narożu korpusu nawowego i południowego ramienia transeptu kościoła Najświętszej Marii Panny w Głównym Mieście Gdańsku, przylegające do kaplicy św. Marcina, wybudowane ok. 1439 po przejęciu kaplicy przez radę, zniszczone wskutek katastrofy budowlanej 1497 i odbudowane 1498 (KZSz, s. 74–76; Gruber Keyser Marienkirche, s. 54; P. Oliński, Fundacje mieszczańskie w miastach pruskich w okresie średniowiecza i na progu czasów nowożytnych (Chełmno, Toruń, Elbląg, Gdańsk, Królewiec, Braniewo), Toruń 2008, s. 265).*

⁶ *Zob. nr 257, przyp. 3.*

⁷ *Zob. nr 311, przyp. 2.*

339 ¹ *Rudolf (Roloff) Feldstete, ławnik Głównego Miasta Gdańska 1455–1457, członek rady od 1456, sędzia 1464, burgrabia gdański 1485–1487, kupiec, działacz Związku Pruskiego, w czasie wojny trzynastoletniej dowódca floty gdańskiej płynącej w 1455 na odsiecz oblężonej Knipawie, zm. 1489 ([F.] Schwarz, Feldstete, Roloff, w: AltpriBiographie 1, s. 178; Weichbrodt Patrizier 1, s. 166; Zdenka Danziger Burggrafen, s. 38; Zdenka*

339b. Item tymmerman 1 mk. / 3 man, itzliken ½ mk. – 1½ mk. / Item 1 man 2 die 4 sc. / To voren 8 sol. /

339c. Item dem bretsnyder 32 snede. | Summa 2 mk. 16 sc. /

339d. Item vor bicken to scherpen 4 sc. | dem smede bi dem stathove⁴. / Item vor 6 bicken to stalen 1 mk. / Item vor wagenschenen und ander | iserwerk 1 mk. 8 sc. / Item 5 bussen intobinden und ander | bussen to betren 5 mk. / Summa dem smede 7½ mk. /

339e. Summa dese zyde 17 mk. | 6 sc. 3 den.=/ //

[pag. 145] 339f. /=Hans dem woldknechte in dem | wolde holt to houwen 3½ mk. / Item twe <tymmer>luden vor de Mewe⁵ | weren gewest 3 mk. / Item schuffer 20 sc. / Item Pawel 4 sc. / Hogedor⁶ 16 sc. / Brededor⁷ ½ mk. / Clusener 8 sc. / Pulvermaker ½ mk. / Item dem holtsager 36 sol. / Item Michele Sedeler 4 sc. / Item Schulten vor kolen, | krude to backen 1 fer. / Item Drunken Jurgen 2 sc. /

339g. Summa dese zyde 10 mk. 14 sc. 1 sol.=/ //

[pag. 146] 340a. /=Item Steffen 2 swine gesand | 1 mk. 8 sc. / Noch 1 schepse 1 mk. / Item vor 1 breff gesand ½ mk. / Item dem woldknechte 4 mk. minus 1 fer. / Item dem bussenschutten 1 rind | gesand 4½ mk. / Steffen noch 1 tun ber 1 mk. / Hogedor¹ 16 sc. / Brededor² ½ mk. / Clusener 1 fer. / Item schuffer 20 sc. / Item Hans Marienborge to | enen peltze 3 fer. /

340b. Item meister Niclas 1 mk. / 2 gesellen 5 die 20 sc. / 1 gesellen 3 dage 1 fer. / Item vor 1 par bende int Hoge|dor¹ 12 sol. /

2 mk. 17 sol.=/ //

340c. Summa 17 mk. 22 sol. //

[pag. 147] 341. /=Bretsnyder 32 snede | 2 mk. 16 sc. / Item ½ bastard und brot 7 sol. / Item dat krude to maken 2½ mk. / Item to anderen kosten 10½ fer. / Item meister Hans den bussen|schutsen up de 14 mk., de men |

Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 261–262; *Zdrenka Urzędnicy Biogromy*, s. 84–85; *J. Zdrenka, Feldstete (Veldstete, Veltstete) Rudolf*, w: *SBPN 1*, s. 406–407; *EG*, s. 176; *Biskup Starostowie-burgrabiowie*, s. 47, 58; *Samsonowicz Badania*, s. 109–111).

² *Zob. nr 264, przyp. 2.*

³ *Brama Zamkowa (niem. Haustor)*, brama w północnej linii murów Głównego Miasta Gdańska, zamykająca ul. U Furty (przedłużenie ul. Grobla), wybudowana ok. 1380, posiadała przedbramie zbudowane w 1487–1489, rozebrana w 1879 (*EG*, s. 122; *Stankiewicz Fortyfikacje*, s. 343–344; *Keyser Baugeschichte*, s. 179, 181).

⁴ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

⁵ *Zob. nr 311, przyp. 2.*

⁶ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

⁷ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

340 ¹ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

² *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

341 ^{a)} Z lewej strony wyraz: /-ro - - - /-.

im schuldich is 13½ mk. / Item dem woldknechte Hanse | 3½^{a)} mk. / Item tymmer 1 mk. / 2 gesellen 5 die 20 sc. / 2 man ½ dach und to voren | 4 sol. Summa 8 sol. / Item den bretsnyder 29 snede 2 mk. 10 sc. / Item meister Niclas van dat | he sik to kort gerekent heft | andere gesellen, de vor der Mewe¹ | weren, 1 mk. 8 sc.=/ /

Summa dese zyde 30 mk. 3 sc. //

[pag. 148] 342. /=/=Item meister Lucas krude to | backen und to anderen kosten | 6 mk. 8 sc.=/ / Item dem havemeister | 14 die 6 mk. / Pulvermaker van 14 | dagen 1 mk. / Item den berneholt sagers | 16 sc. 6½ dach | to snyden. / Schufflers 20 sc. / 1 tun kalen 2 sc. / Item dat bernehold in den | hof¹ to dregen 4 sc. / Item den gesellen vor beer | 8 sol. / Hogedor² 16 sc. / Item Brededor³ ½ mk. / Clusener 8 sc. / Item 2 tun kolen 4 sc.=/ // [pag. 149] /=Item meister Hinrik dem ploger | 14 die ½ mk. / Hinrik Bokhold dem brucgen|sluter <vor> 14 die 1 fer. / Michel Seddeler 4 sc. / Pawel 4 sc. / Item Nyman vor 1 sadel 1 mk. / Item 1 boden mid breven | tor Stolpe⁴ ½ mk. / Item vor 1 ree 1 mk. 4 sc. | Scholken husfrouwen gesant. / Item den boteners <60^{a)}> [mk.] / Item molner vor wynstroden | 2 mk. und dumen. / Item vor 1 schok pyle 24 sol. / Item Schulten gegeven vor dat he | her Hetsel und synen knechte | 6 weken gespysset heft wente up | Appolonia [9 II 1464], 3^{b)} mk.=/ /

Summa 16 mk. 21 sc. 1 sol. //

[pag. 150] 343. De weken: /

/=Item Koler dem smede betald | van twen tzedelen van | Karredore¹ tom anker|smede und dat meister Niclas | van em gehald heft | 12½ mk. 1 sol. / Item meister Andres vor | stichler und gorde, und tome | 3 mk. 20 sc. / Item her Johan Veren² gegeven | den soldeneren, als den up | den boten und drabant aff to | lonen <a>50 mk. / Item Johannes dem scriver gegeven |

¹ Zob. nr 311, przyp. 2.

342 ^{a)} Nadpisane nad fragmentem: /-89 mk. 10 sc.-/. ^{b)} Z lewej strony liczba: /-6-/.

¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.

² Zob. nr 23, przyp. 1.

³ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

⁴ Słupsk (niem. Stolp), miasto na prawach pow. i siedziba pow. słupskiego, woj. pomorskie, lokowane na prawie lubeckim w 1265, ponownie otrzymało przywilej lokacyjny z rąk margrabiów brandenburskich w 1310, pod panowaniem księżąt zachodniopomorskich od 1317 i okresowo pod władzą państwa zakonu krzyżackiego w latach 1329–1341, członek Związku Hanzeatycznego (M. Thilo, *Stolp, Stadtkreis*, w: *Deutsches Städtebuch I*, s. 242–244; *Miasta polskie I*, s. 592–596; E. Bahr, K. Conrad, *Stolp*, w: *Handbuch Mecklenburg Pommern*, s. 287–290; *Leksykon miast*, s. 793–796; *Rozenkranz Początki*, s. 122–130).

343 ^{a)-b)} Umieszczone pod fragmentem: /-100 mk. minus 21 sc.-/.

¹ Zob. nr 311, przyp. 1.

² Zob. nr 319, przyp. 5.

46 mk. / Item Nielaus dem singnatur [s] de lank | klocke to luden 3 mk. / Item meister Hinrik dem ploger 1 fer. / Item pulvermaker ½ mk. /

Summa dese zyde 116 mk. 6 sol.=/ //

[pag. 151] 344. Item meister Hans dem statsmede | de tralien und haken clen und grod | tom Karrendore^{1a)} und ander iserwerk, dat he gemaken heft, dat wech 1^{b)}27½ lb.^{c)}, unse iserbanden lispfund 13½ sol. /

Summa 29½ mk. 4 sc.^{d)} //

[pag. 153] 345. Item up Domnik den sonnavent [4 VIII 1464] dem smede | up rekenschop tom Karrendore¹ 3½ mk. / Item dem sulven up dem sonnavent vor Assumpcionis Marie [18 VIII 1464] 3½ mk. / Item tom Karrendor¹ up rekenschop 1 mk. / Item dem smede up rekenschop 7 mk. / Item up rekenschop 7 fer.^{a)} //

[pag. 155] 346. /=Item dem havemeister 3 mk. / Item vor 2 borken to dem sleden 8 sol. / Item Michele syn kraengeld 1 mk. / Item Rolof Rungen vor 1 bunderschen | iseren, woch 1½ schippunt und 2½ lispfund | to 4 mk. lb. Summa 7 mk. / Item dem smede 4 schok hofyseren | 12 mk. / Item vor iserwerk ton sleden 17 sol. / Vor 1 exse ½ mk. / Item dem clusener 1 perd | vor 3 mk. 1 fer. / Tymmerman 1 mk. / 2 gesellen 1 mk. / Item dem bretsnnyder 23 snede | 2 mk. minus 2 sc. / Wechter ind Hogedor¹ 16 sc. / Item dem sedeler vor 2 nye sadel|kussen 24 sol. / 7 par selkussen 17 sc. 2 sol. / 3 sadelkussen gevullet 12 sol. / 4 kegenderde 8 sol. / 2 sadel gebeterd 12 sol. / Schuffler 20 sc.=/ //

Summa 33 mk. 22 sc. 1 sol. //

[pag. 156] 347. /=Item clusener 8 sc. / Item dem woldknechte vor holt | houwen ½ mk. / Item vor dageloner dem wold|knechte 16 sol. / Item Hinrik Bokholt de velbruce | to sluten 3 sc. / Item wagenknechte und stalknechte | 7 man, itzlike vor havege wand 1 mk. Summa 7 mk. / Itzliken 1 par staffelen to | 16 steten 4 mk. 16 sc. / Brededor¹ ½ mk. / Paule 4 sc. / Peter 8 sol. / Michel Seddeler 4 sc. / Item den holtsagers im hove | 9 sol. vor 1½ dach. / Item Schulten utgegeven 2 sc. / Item Dumen und Schulte, itzlike to scrodegelt 1 mk. Summa 2 mk.=/ // [pag. 157] /=Item betald her Arnd Backer² | vor beer und gemene ber im | vastelavende [8–13 II 1464] 98 mk. 16 sc. /

344 ^{a)} Dalej litera: /-w-/. ^{b)-c)} Cyfry dziesiątek i jedności w liczbie nadpisane nad fragmentem: /-37½ mk.-/. ^{d)} Dalej pag. 152 niezapisana. Na niej pieczęć archiwalna z XIX w.: Stadtarchiv Danzig.

¹ Zob. nr 311, przyp. 1.

345 ^{a)} Dalej pag. 154 niezapisana.

¹ Zob. nr 311, przyp. 1.

346 ¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

347 ^{a)-b)} Wpisy połączone linią z lewej strony.

¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

² Zob. nr 239, przyp. 2.

Item noch her Arnde² dat sedder is ge|nomen. / Item Maternen to Muntouw³ vor|theert 1 mk. 4 sc. / Item den stalknechten ½ mk. / Item den deneren to verdrinken | tom vastelavende [8–13 II 1464] 1 mk. / !=Item 1 tun ber ok Steffen gesand | 1 mk.= / Item Jacob Tolner vor 8 elen | witwand to dem Hanschen | to 10 sc. – 3 mk. 8 sc. / Item betald Marquard Knaken⁴, | dat he tachter is, van als | he to Lubeke⁵ und her Johan Veren⁶ | was, 25 mk. 1 fer.= / // [pag. 158] !=Item dem, de und den hunde | speelde, 4 sc. / Item Andreen vor 21 stop | wins 2½ mk. 7 sc. 3 den. / Item als Peter Polnouwe und | Hans Marienborch beleden to | Marienborch⁷ im herveste, gaff it Polnouwen, dat see | hadden vorthoord, ½ mk. / ^{a)}Item Gereke und meister Andres, so | dat em de rad tenetur is und betald | hebbe 18 mk. 21 sc. 3 den. / Item den gesellen ½ mk.^{b)} / Item gegeven Niclas Koldensteden | den bussenmeister 1 mk. / Item bi her Johan van dem Wolden⁸ | bevele her Otten Angermunden⁹ | gegeben den drabanten aftolonen | 150 mk.= / // [pag. 159] 348. !=Item de weken vor Petri [11–17 II 1464]: / Item meister Niclas 1 mk. / Item 1 gesellen ½ mk. / Item den bretsnyde[r] 20 snede | 1 mk. 17 sc. / Schufler 20 sc. / Hogedor¹ 16 sc. / Brededor² ½ mk. / 2 tun kalen 4^{a)} sc. / Clusener 8 sc. / Pulvermaker ½ mk. / Item Krundike sone vor slote | under der tralye stegerepe, | 1 slotel tom Ankersmedetorme³, | 1 slot vort Karrendor⁴ und noch | 1 geetlepel to 1 mk. minus 4 sol. / Item dem ploger 1 fer. / Item molner vor holt uten | wolde to voren 3 mk. 1 fer.= / // [pag. 160] !=Paule und Michele 8 sc. / Item Koler van

³ *Mątowy Wielkie* (niem. *Groß Montau*), wieś w gminie Miloradz, pow. malborski, woj. pomorskie, położona na Żuławach Wielkich, wzmiankowana od 1321, lokowana na podstawie przywileju na prawie niemieckim, nadanego przez zakon krzyżacki w latach 1342–1345, otrzymała odnowiony przywilej w 1383 (SGKP 6, s. 219–220; Ch. Krollmann, *Gr. Montau. Bäuerliche Personen- und Familienkunde 14. Jahrhundert*, „*Elbinger Jahrbuch*”, H. 15, 1938, s. 176–185; Długokęcki *Osadnictwo*, s. 104–105).

⁴ Zob. nr 17, przyp. 3.

⁵ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 8.

⁶ Zob. nr 319, przyp. 5.

⁷ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

⁸ Zob. nr 257, przyp. 2.

⁹ *Otto Angermünde, ławnik miasta Gdańska od 1462, członek rady od 1494, kupiec i finansista*, zm. 1495 (Weichbrodt *Patrizier 1*, s. 10; Zdenka *Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 211; J. Zdenka, *Angermünde Otto*, w: SBPN 1, s. 34; Zdenka *Urzędniczy Biogramy*, s. 14; P. Simson, *Das Testament des Danziger Schöffen und Ratsherrn Otto Angermünde von 1492*, „*Mitteilungen des Westpreussischen Geschichtsvereins*”, Jg. 14, 1915, s. 42–48; Samsonowicz *Badania*, s. 106–107).

348 ^{a)} Z lewej strony liczba: /-4-/. ^{b)} Dalej fragment: /-13 sc.-/.

¹ Zob. nr 23, przyp. 1.

² Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.

³ Zob. rozdz. II, nr 63, przyp. 3.

⁴ Zob. nr 311, przyp. 1.

1 tzedelen bi | her Herman Haken⁵ und meistere | Niclas lopet 2½ mk. 5 sc. / Item dem perner to Derssouwe⁶ | 4 mk. / Item den hoff⁷ reyn to maken | 13^{b)} sol. / Item Hans dem woldknechte | holt to houwen 3 mk. / Item dem hovemeistere 3 mk. / Item Schulten vor holt 16 sol. / Item vor kalen to sanctus Peter | dage [22 II 1464] 1½ mk. / Item den sceppen up der Oldenstat⁸ | up santus Peters dach [22 II 1464] 1 mk. / Item Johan Schulten dem hofman 16 mk. / Item Lorentz Deponzee 14 mk. / Item kretzmer 14 mk. / Item Hans Crusen 14 mk.= / // [pag. 161] /=Item vor ½ mk. schok bekre ½ mk. / Item de und den pandwagen hebben | gegaen 3 mk. / Item den dreem swerdknechten, | itzliken 1 par stevel und to vorsthon | 10½ fer. / Item dem kellerknechte syner lon | 8 mk. / Item den dren swerdknechten vor | ere wintergewant 6 mk. / Item dem kellerknechte vor syn wintergewant 2 mk. / Item dem knechte, de dat holt droch | ind gemak 1½ mk. / Item her Jacob Valken husfrouwe⁹ | vor 3 vate ber und ander | gud ber und mene beer | 13 mk. 4 sc. / Item de, dat gantse jar de hantboke | und tafelen heft gewassten, | 21 sc.= / [pag. 162] /=Item Bertolmeus Gloder ½ last | bers 5 mk. 1 fer. / Item der Nymansten vor ½ last | beer 5 mk. 1 fer. / Den schoelren ½ mk. / Item den hovesolderluden | vor 2 tun bers 2 mk. / Item dem claritter ½ mk. / Item korber und syne gelste 1 fer. / Item anderen twen spelluden | 4 sc. / Item Lucas dem spelman | 1 fer. / Item trumpers vom have | 8 sc. / Item vor Michels des hovemeisters hovegewand bi her | Johan van dem Wolde¹⁰ betalt | 5 mk.= / // [pag. 163] 349. Na Petri [18–24 II 1464]: / /=Tymmerman 1 mk. / 2 gesellen 5 die 20 sc. / To vorgelde 9 sol. / De borne uttoosen 24 sol. / Den bretsnyder vor 17 senede [s] | 1 mk. 10 sc. / 63 elen eken to 4 den. | – 16 sc. 2 sol. / Dem havemeister 3 mk. / Vor molden 8 sc. / Holt to hauwen in den wolde | ton bussen ½ mk. / Item den pulvermaker ½ mk. / Item den schufflers 20 sc. / Item 1 tun kalen 4 sol. / Item dem woldknechte vor | brod, beer und tafelber, fles und | dageloner vor vissch | 8 mk. 8 sc. / Item den havewarders ere | quatertempergeld 2 mk. / Item Krusen vor garn und ander | 2 sc.= / // [pag. 164] /=Hogedor¹, Brededor² 16 sc. / Brededor² ½ mk. / Item vor peperkoken, appel,

⁵ *Zob. nr 257, przyp. 5.*

⁶ *Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 10.*

⁷ *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 2.*

⁸ *Zob. nr 339, przyp. 2.*

⁹ *Dorota (Ortke), żona Jacoba Falcke (zob. nr 28, przyp. 2) od ok. 1440 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 259; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 82).*

¹⁰ *Zob. nr 257, przyp. 2.*

349 ^{a)} *Lekcja niepewna z powodu plamy atramentu na wyrazie. ^{b)} Z lewej strony liczba: /-7-/.*

^{c)} *Dalej 12 strony i pag. 167–170 niezapisane.*

¹ *Zob. nr 23, przyp. 1.*

² *Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 5.*

rossinen, | vigen 7 fer. / Item vor segelgarn und vor | beer 7 sol. / Item Paule und synem kumpan 8 sc. / Item Schulden vor her Hetsel to | spy-sen und dem knechte | vor 14 dage ½ mk. / Item 1 man, 1 vrouwen, de in dem | have denden ½ mk. / Item 1 vroven 1 fer. / Item vor kroese und glase und vor | 2 tapvate und 2 tun ber vom | hove 24 sol. / Item den schuflers quateremper|geld 3 mk. / Item molner up syn loon | 20 mk.=/ // [fol. 165] /=Item dem weger in der clenen | wage betald syn lon 7½ mk. / Item dem kake, dat he utgegeven | hadde honnich, solt, etik, merredik, | sennep, toffe^{a)} [?] sipollen und wyn | 2 mk. 9 sc. 1 sol. / Item betald bi her Johan Peckouwen³ und Rotger | Mand⁴, dat se tor koft up sanctus Peter [22 II 1464] tor | koft hebben utgegeven 20 mk. 1 fer. / Item der entselsten tenetur 1 sten mandelen, | sal se am tinse korten. / Item den kokynnen, de tor koft mede|deenden, ½ mk. / Item dem dreger 1 mk. 28 sol. / Item Schulden vor maenol to Marien|borch⁵ 1 fer. / Item betald Kamken vor sacke | 1 mk. / Item 1 tun mede van hoeiken | 11 fer.=/ // [pag. 166] /=Item betald Hanse dem | woldknechte syn loon | und isen 8 mk. 16^{b)} sc. | bi Hans Schulden. / Item Pepersacke betald, dat he | up den graven bistede und hekede, | de he kofte vor 5 fer. Summa | tosamen 7½ mk. 2 sc. / Item vor 1 breff to Thorne⁶ | 4 sc.^{c)}=/ //

³ Johann Peckau (Peckow), ławnik Głównego Miasta Gdańska 1452–1455, członek rady 1455–1456 i od 1457, sędzia 1462, zm. 1475 (Weichbrodt *Patrizier* 3, s. 427; *Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat* 1, s. 369–370; *Zdrenka Urzędniczy Biogramy*, s. 234).

⁴ Rüdiger Mandt, ławnik miasta Gdańska 1461–1462, członek rady od 1462, ojciec Georga Mandta młodszego (zob. nr 306, przyp. 1), zm. 1464 (*Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat* 1, s. 341; *Zdrenka Urzędniczy Biogramy*, s. 206).

⁵ Zob. rozdz. II, nr 53, przyp. 4.

⁶ Zob. rozdz. II, nr 229, przyp. 6.

Rozdział IV

Rejestr dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483 (APGd, 300, 12/489)

A. Wygląd zewnętrzny źródła

Rejestr dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483 jest kodeksem o formacie dutki. Długość składek sięga ok. 31,5 cm, szerokość zaś ok. 10,8 cm. Posiada on oryginalną okładkę pergaminową, której wymiary wiernie odpowiadają wielkości kart w składkach. Na wierzchniej stronie okładki naklejono papierową kartkę z krótkim opisem księgi: „Allerlei Einnahmen und Ausgaben der Kämmerei 1472–1483” (nr 1)¹. Pismo z naklejki analizowanego rejestru oraz spisów treści znajdujących się w ogólnych księgach radzieckich i najstarszej księdze recesów hanzeatyckich wykazuje duże podobieństwo². Janusz Tandeci przypisał wykonanie skorowidzów Theodorowi Hirschowi³. Dlatego też najprawdopodobniej również opracowanie archiwistyczne niniejszego źródła było dziełem jednego z najbardziej zasłużonych dziewiętnastowiecznych badaczy dziejów Gdańska. W dolnej części grzbietu okładki umieszczono w XIX w. naklejkę, na której znajduje się odcisk pieczęci z odręcznie uzupełnioną sygnaturą księgi: „Stadt Danzig Abt. 12 Nr. 489”. Naklejkę tę umieszczono na miejscu wcześniejszej, która widoczna jest na samym grzbiecie. Na naklejce pierwotnej dostrzec można sygnaturę „XII, 1^{ce}”. Prostokątną pieczęć archiwalną odcisnięto również w dolnej części okładki

¹ APGd, 300, 12/489, okładka przednia.

² Por. APGd, 300, 59/2, pag. 1–16; APGd, 300, 59/3, pag. 1–16; APGd, 300, 59/4, pag. 1–IV; APGd, 300, 28/217, fol. I. Zob. Grulkowski Najstarsze księgi, s. 204, 210, 217, 221.

³ Zob. J. Tandeci, *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszczańskiej (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa–Toruń 1990, s. 136. Na temat Theodora Hirscha zob. [E.] Winkelmann, *Hirsch Theodor*, w: ADB 13, s. 506–509; E. Bahr, *Hirsch Theodor*, w: *AltprBiographie* 3, s. 956; J. Stankiewicz, *Hirsch Simon Joseph Theodor*, w: SBPN 2, s. 206; EG, s. 395.

przedniej, następnie w odpowiednim miejscu odręcznie uzupełniono informacje o sygnaturze. W górnej części okładki przedniej znajduje się odcisk pieczęci archiwalnej „Stadarchiv Danzig”.

Kodeks tworzą trzy składki papierowe. Pierwotnie miały one znacznie więcej kart. Wskutek wycięcia niektórych z nich występują liczne *excissa*. Składka I była pierwotnie binionem, pozostałe zaś seksternionami. Analiza wykazała, że w składce I brakuje dwóch, w składce II pięciu, w składce III zaś czterech kart, wyciętych prawdopodobnie jeszcze przed wykorzystaniem kodeksu (zob. wykresy 3 i 4), co przedstawiono za pomocą formuły niemieckiej (3):

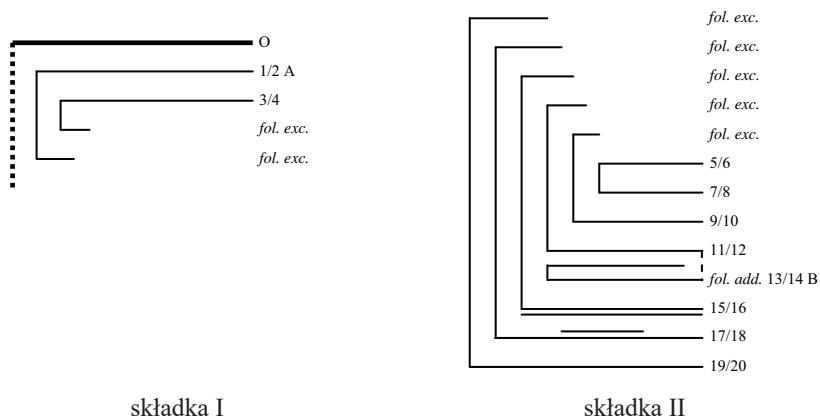
$$(3) (II - 2^{exc. post 3/4})^{3/4} + (VI - 5^{ante 5/6} + 1^{add. 13/14} + 1^{add. post 15/16} + 1^{add. ante 17/18})^{19/20} + (VI - 4^{exc. ante 21/22})^{35/36}.$$

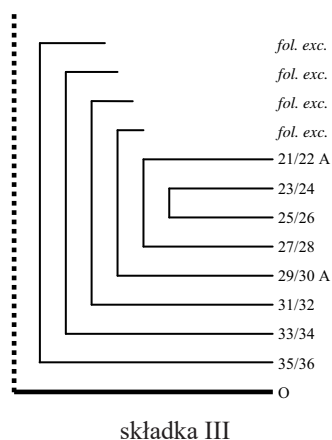
Wykres 3. Budowa składek w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

r 1 v	r 2 v	r 3 v	r 4 v	r 5 v	r 6 v	r 7 v	r 8 v	r 9 v	r 10 v	r 11 v	r 12 v
				1	2	3	4				
					5	6	7	8	9	10	11
				21	22	23	24	25	26	27	28
								29	30	31	32
									33	34	35
										19	20

Źródło: opracowanie własne.

Wykres 4. Układ kart w poszczególnych składkach rejestru dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

Oznaczenia: *fol. exc.* Karta wycięta (*folium excissum*); *fol. add.* Karta dołączona (*folium additum*); O Okładka.

Źródło: APGd, 300, 12/489.

Księga posiada trzy *addita* (zob. wykres 4). Jedno z nich, doklejone do k. 11/12, zawiera wykaz kosztów poniesionych na rzecz tragarzy w związku z dostarczeniem określonej ilości pszenicy i żyta do spichlerza nazwanego Reinold. Odrębnie wynagradzano załadunek poszczególnych pięter budynku gospodarczego (nr 25)⁴. Dwa pozostałe *addita* tworzą dwie małe kartki przyklejone do k. 15/16 i 17/18 z wpisami dotyczącymi obrotu handlowego zbożem (nr 33–34)⁵. Ze względu na podklejenie w całości ich spodnich stron zostały potraktowane przez archiwistów jako integralne części pierwotnych kart kodeksu. Składki występujące w kodeksie mają oryginalne zszycia łączące je z okładką. W środku każdej składki użyto w tym celu papierowych podkładek⁶.

Na papierze użytym do stworzenia składek występują dwa typy filigranów (zob. tabela 5, wykres 4). Ponieważ kodeksy formatu dutki powstawały przez złamanie wzdłuż arkuszy formatu *folio*, filigrany znajdują się częściowo po obu stronach złamania określonego arkusza. Na wykresie 4 zaznaczono je na tych kartach, na których znajduje się przeważająca część filigranu. Filigran B, ukazujący głowę wołu z oczami i dwukonturowym prętem między rogami, zwieńczonym łacińskim krzyżem, występuje na karcie wtórnie dołączonej⁷. Można zatem stwierdzić, że kodeks powstał w ostatecznej swej formie jeszcze przed rozpoczęciem fazy użytkowania kancelaryjnego.

⁴ APGd, 300, 12/489, pag. 13.

⁵ Tamże, pag. 16–17.

⁶ Tamże, pag. 4, 6–7, 24–25.

⁷ Tamże, pag. 13–14.

Tabela 5. Filigrany w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

Filigran	Opis filigranu	Położenie w księdze	Filigrany pokrewne
A	Głowa wołu z oczami i dwukonturowym prętem między rogami, zakończonym siedmiopłatkowym kwiatem. Przed prętem, w połowie jego wysokości, korona z trzema fleuronami, spód korony widoczny. Dł. 146, szer. 32, 28	Składka I: 1/2. Składka III: 21/22, 29/30	www.wasserzeichen-online.de/wzis/detailansicht.php?id=6732 (1 I 2016 r.)
B	Głowa wołu z oczami i dwukonturowym prętem między rogami, zakończonym krzyżem. Dł. 115, szer. 36, 37	Składka II: 13/14	www.wasserzeichen-online.de/wzis/detailansicht.php?id=127907 (1 I 2016 r.)

Źródło: APGd, 300, 12/489.

Stron kodeksu nie numerowano w okresie wykorzystywania kancelaryjnego. Dopiero w XIX w. ołówkiem zaznaczono foliację rękopisu, którą po pewnym czasie skasowano. Drugą formę numeracji stanowi aktualnie obowiązująca paginacja. Dokładne ustalenie momentu tych czynności nie jest możliwe.

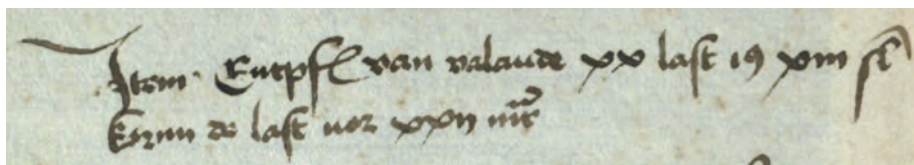
W tekście rękopisu można wyróżnić sześć rąk pisarskich. Rękę pisarską I charakteryzuje staranność, znaczne wydłużanie trzonków i lasek oraz łamanie krzywizn (zwłaszcza w literach „o”, „a”, „r”). Złamania występują również w zakończeniach trzonków liter „i”, „m”, „n” oraz „r”. W niektórych literach majuskulnych (zwłaszcza „R” i „N”) pisarz I zastosował ozdobne wężyki. Wśród abrewiacji charakterystyczną cechą pisarza I było stosowanie pętlicy skierowanej brzuszką do góry (zob. rycina 57). Pisarz ten dokonywał wpisów do kwietnia 1482 r. (zob. nr 16)⁸. Pismo wykonane ręką II, mocno pochylone, charakteryzuje się niskim poziomem staranności (zob. rycina 58). Pisarz ten stosował liczne złamania, utrudniające niekiedy właściwą lekcję (np. w literach „v” i „e”). Ręką III wykonano większość wpisów w kodeksie. Charakteryzował ją brak zamknięcia brzuszka litery „g”. Pismo to straciło wiele elementów ostrołukowych na rzecz kształtów okrągłych (zob. rycina 59). Chronologicznie ręka ta pojawiła się po wpisach wykonanych przez pisarza I. Używanie we wpisach formy pierwszej osoby liczby pojedynczej przez właściciela ręki III wskazuje, że był to sam kamlarz sprawujący tę funkcję w roku obrachunkowym 1482/1483 (nr 67, 69, 75, 80–81, 89, 91)⁹.

⁸ Tamże, pag. 9.

⁹ „/=Item se hebbe ik betalt Hans Frederik 62 mk. lodich und 4 schot gewicht, de mk. vor 9 mk. myn 1 fer. is to gelde 544 mk. myn 2 sc. / — — Item dit gelt, als vorscreven is, hebbe ik alle wedder van her Johan Winkeldorpe in de kernerie wedder entffangen den

Funkcję tę pełnił wówczas rajca Peter Harder¹⁰. Można zatem z dużym prawdopodobieństwem uznać go za autora wpisów dokonanych ręką III. Pozostałe odmiany pisma występują w księdze bardzo rzadko. Wykonane zostały one na pojedynczych kartkach dołączonych do kodeksu¹¹. Ręka pisarska IV stanowi typową kurrentę. Cechuje ją bardzo krótki łuk w literze „h”, proste i wydłużone trzonki liter „b” i „p”. Litera „l” powstawała poprzez skrzyżowanie prostego trzonka z krótką poziomą kreską, przez co w dolnej części litery nie powstawał łuk. Pisarz ten bardzo oszczędnie stosował pętlice (zob. rycina 60)¹². Pismo V można odróżnić dzięki konsekwentnemu wysunięciu górnej części ogona litery „g” ponad jej brzuszek (zob. rycina 61). Pisarz VI stosował natomiast pętlice trójkątne w literach „h”, „k” i „l”, litera „v” zaś jest zaokrąglona (zob. rycina 62). Występowanie pisma wykonanego różnymi rękami przedstawia się następująco:

Ręka pisarska I: nr 2–5, 6, 6a–b, 15, 15a–b, 16, 17, 17a, 19–22, 85, 85a–g, 85h (fragment), 85i, 86 (fragment), 88, 90

Rycina 57. Ręka pisarska I w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

Źródło: APGd, 300, 12/489, pag. 6.

donnerdach vor den 11000 juncvrouwen dage [17 X 1482]=”, tamże, pag. 26; „/=Item so hebbe ik gelent in de kernerie van mynem propper gelde den myddeweke na Visitacionis Maria [s] [3 VII 1482], dar ik her Nicolaus van Baisen me de betalde 100 ungersche guld., durch sinen schriver 100 mk. Dit gelt hebbe ik wedder entffangen=”, tamże, pag. 28; „/=Item so hebbe ik gedan her Jurgen Mant den dingsdach na Judica [26 III 1482], dat he to achter was van dem tegelammachte ut der nygen schune vam jare LXXXI [1481], dat he my kegen sunte Peters dach [ok. 29 VI 1482] hefft gelavet wedder to geven 129 mk. Item dit aver gescreven in de rekenschop=/. // /=Item so hebbe ik gedan <her Hinrik Valken> ut der kernerie to behoff dem tegelammachte den sunnavent vor Mysericordie Domini [20 IV 1482], dat he my wedder in de kernerie televeren sal vor sunte Peters dage [22 II 1482] 300 mk.”, tamże, pag. 30; „/=Item so hebbe ik gedan ut der kemerye her Jurgen Mant, dat he to achter was van dem tegelammachte ut der nygen schune vam jare LXXXI [1481] 129 mk., de he my wedder kegen sunte Peters dach [22 II 1482] hefft gelavet to geven in de kemerye, dat ein ander wech gescreven vorwertz=”, tamże, pag. 34; „Item so hebbe ik her Meinart gedan ut dem Krantore 2 vorguldene appollen den suⁿnavent vor Magdalene anno LXXXII [20 VII 1482]”, tamże, pag. 36.

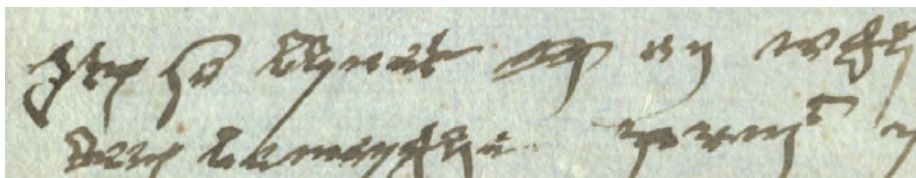
¹⁰ Zob. rozdz. III, nr 259, przyp. 16.

¹¹ APGd, 300, 12/489, pag. 13, 16–17.

¹² Tamże, pag. 13.

Ręka pisarska II:

nr 5a

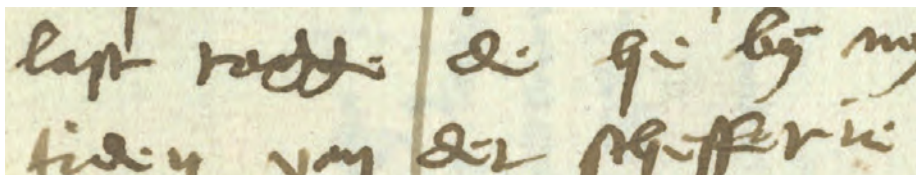

Rycina 58. Ręka pisarska II w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

Źródło: APGd, 300, 12/489, pag. 6.

Ręka pisarska III:

nr 7–14, 18, 18a–b, 23–24, 26–32, 35–84, 85h (fragment), 86 (fragment), 87, 89, 91

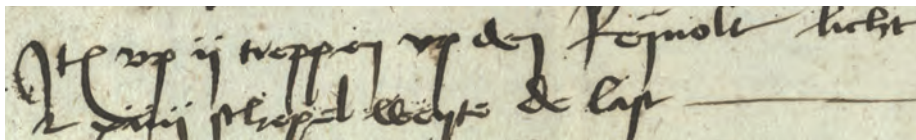

Rycina 59. Ręka pisarska III w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

Źródło: APGd, 300, 12/489, pag. 15.

Ręka pisarska IV:

nr 25a–g

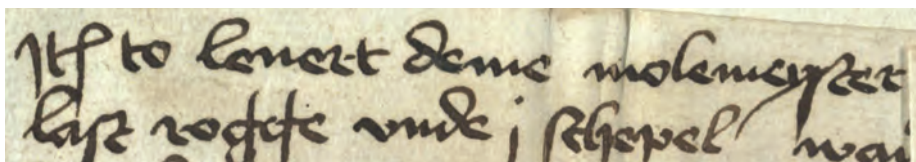

Rycina 60. Ręka pisarska IV w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

Źródło: APGd, 300, 12/489, pag. 13.

Ręka pisarska V:

nr 36

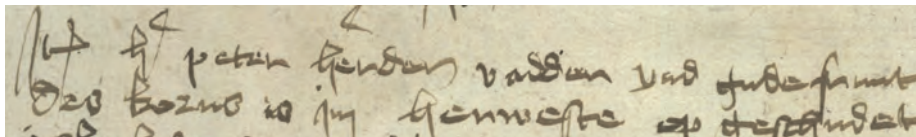

Rycina 61. Ręka pisarska V w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

Źródło: APGd, 300, 12/489, pag. 16.

Ręka pisarska VI:

nr 37

Rycina 62. Ręka pisarska VI w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483

Źródło: APGd, 300, 12/489, pag. 17.

Analiza pisma wykazała, że rejestr z lat 1481–1483 prowadzony był przez dwóch pisarzy, reprezentowanych przez dukt pisma wykonany ręką pisarską I i III. Fragmenty tekstu spisane ręką III umieścił w kodeksie kamlarz z 1482/1483 r., Peter Harder.

B. Układ wewnętrzny i treść źródła

Rejestr, który jest przedmiotem edycji, ma systematyczny układ wpisów. Zawiera kilka wyróżnionych pod względem tematycznym typów wpisów, umieszczanych w określonych częściach kodeksu. W niektórych miejscach książki układ ten został zaburzony (por. nr 76–78). Pierwotnie kodeks miał służyć rejestrowaniu wypłat uiszczanych przez Gdańsk z tytułu tzw. czynszu gdańskiego (nr 2–3)¹³. Czynsz ten został ustanowiony na podstawie przywileju Kazimierza IV Jagiellończyka dla Gdańska z 16 VI 1454 r., nadanego w związku z poparciem tego miasta dla projektu inkorporacji Prus do Królestwa Polskiego. Na podstawie przywileju Gdańsk otrzymał znaczne uposażenie ziemskie. Z kolei w dowód uznania władzy królewskiej („durch welcher gobung willen und bekentnisz unser hirschoft”) miasto zostało zobowiązane m.in. do zapłaty każdego roku 2 tys. florenów węgierskich w dwóch ratach – w dniu św. Jana Chrzciciela i na Boże Narodzenie¹⁴. W dniu wydania przywileju władze miejskie Gdańska uznały zwierzchnictwo króla polskiego

¹³ Tamże, pag. 1–3.

¹⁴ „— die vorgnanten unsere burgere der egnanten Rechten statt Danczke keginwor-tige und zcukunftige als unsere undertanige alle ior ierlichen und in ewigen geczeiten czew-tawsint ungerische gulden puris guldis und rechtfertiger woge, ein tawsint uf sindt Joahnnis tag des tewfers und das andir uf weynachten dornoch schirstkunftigen uns und unsern noch-komlingen, konigin zcu Polan, beczalen sullen, gebin und dirfollen”, AStP 4, nr 282; Simson Geschichte 4, nr 137; Katalog dokumentów, nr 20. Zob. też M. Biskup, *Stosunek Gdańska do Kazimierza Jagiellończyka w okresie wojny trzynastoletniej 1454–1466*, Toruń 1952 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 56, z. 1), s. 60–61; E. Cieślak, *Przywileje Gdańska z okresu wojny 13-letniej na tle przywilejów niektórych miast bałtyckich*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 6, 1954, z. 1, s. 83; H. Samsonowicz, *Gdańsk w okresie wojny trzynastoletniej*, w: *Historia Gdańska*, t. 2: 1454–1655, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, s. 73.

oraz zobowiązania wynikające z tego tytułu¹⁵. Królowie polscy wykorzystywali dochody z czynszu przede wszystkim do zaspokajania roszczeń innych wierzycieli królewskich, a także do tworzenia przychylnego sobie stronnictwa wśród elity politycznej Prus¹⁶. Stąd też powstawała praktyka wystawiania przez kancelarię królewską kwitancji, tj. poleceń wypłaty na rzecz wskazanej osoby określonych sum z przypadającej królowi raty czynszu¹⁷. W ten sposób poprzez realizowanie kwitancji z czynszu gdańskiego spłacano długi wobec wierzycieli finansujących różnego rodzaju działania polityczne królów polskich, wymagające sporych nakładów finansowych. W kancelarii gdańskiej powstał oddzielny rejestr wypłat na rzecz posiadaczy kwitancji królewskich, prowadzony w latach 1468–1516¹⁸. Występowanie wykazu wypłat kwitancyjnych z 1481 r. już na samym początku składki I w kodeksie, który jest przedmiotem niniejszej edycji (nr 2–3), świadczy, że jej autor, pisarz I, zamierzał w nim rejestrować wszelkie operacje finansowe związane z bożonarodzeniową ratą czynszu gdańskiego. Identyczny wykaz z 1481 r. występuje we wspomnianej księdze kwitancji. Liczne noty przy nazwiskach wskazują, że był on w pełni wykorzystany do rejestrowania faktu przekazania pieniędzy z tytułu czynszu gdańskiego¹⁹. Natomiast w kodeksie będącym podstawą edycji przy spisie nazwisk posiadaczy kwitancji występuje tylko jedna dodatkowa nota, umieszczona przy nazwisku Andrzeja z Oporowa (nr 2)²⁰. Można zatem wysnuć wniosek, że w niniejszym kodeksie zrezygnowano z prowadzenia spraw związanych z kwitancjami i zdecydowano o kontynuowaniu tego rodzaju wpisów we właściwym rejestrze kwitancyjnym. Wspomniałem już, że aktywność pisarza I można zaobserwować w księdze do 20 IV 1482 r. Na końcu kodeksu umieścił on wykaz użytkowników ośmiu bud znajdujących się na nabrzeżu Motławy w okolicy Mostu Kogi oraz opłat czynszu dzierżawnego z tego tytułu (nr 85–85i)²¹. Pisarz I rozpoczął ponadto rejestrację wydatków na

¹⁵ „— — praefato Serenissimo Principi Domino Casimiro et ejus Successoribus Regni Poloniae Regibus nos et successores nostri Civitatis praefatae Cives singulis annis, perpetuisque temporibus duo milia Florenorum Hungaricalium puri auri et justis ponderis census annui, unum mille pro Festo S. Joannis Baptistae et aliud mille pro Festo Nativitatis Domini continue sequenti dare, solvere et complere tenebimus et debebimus”, *Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae*, t. 4, wyd. M. Dogiel, Vilnae 1764, nr 112; ASTP 4, nr 283.

¹⁶ B. Nimmert, *Danzigs Verhältnis zu Polen in den Jahren 1466–1492*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 53, 1911, s. 182–183.

¹⁷ Zob. Możejko Czynsz, s. 76–93.

¹⁸ APGd, 300, 12/487.

¹⁹ Tamże, pag. 46–47.

²⁰ „Dominus Opporowszky 50 guld. / Item diszse 50 guld. betalt by Opporofszken dener durch hern Marten Buck anno LXXX [1480]”, APGd, 300, 12/489, pag. 3.

²¹ Tamże, pag. 32–33. W latach 70. XV w. istniało w tym miejscu sześć bud, z których płacono roczny czynsz w wysokości 2 grzywien: „Koggenbrugge: To weten, dat men de

zakup zboża od kupców gdańskich, zwłaszcza wywodzących się z rady miejskiej (nr 4–5, 6–6b, 15–17a), a także operacji finansowych Tiedemanna Valandta i innych przedstawicieli rady z miastem (nr 19–22). Ręką pisarza I wykonano spis wydatków burmistrza Georga Bocka w związku z wyprawą dyplomatyczną w 1481 r. do króla Kazimierza Jagiellończyka, przebywającego już od dłuższego czasu na Litwie (nr 88, 90)²². Jeden wpis dotyczył zapłaty dla posłańca skierowanego do Bremy (nr 86)²³.

Pisarz III kontynuował rejestrowanie wydatków i dochodów przekazywanych ze sprzedaży zboża (nr 7–14, 18–18b, 23–40)²⁴. Zawierają one właściwie rozliczenia z mistrzami młyńskimi, nad którymi nadzór sprawowali członkowie rady miejskiej. Obrót zbożem stał się po 1454 r. istotny ze względu na przejście przez Główne Miasto Gdańsk młynów i innych zakładów przemysłowych, podlegających niegdyś zakonowi krzyżackiemu²⁵. Przemiany te spowodowały konieczność rozbudowy aparatu administracyjnego związanego z zarządaniem i utrzymywaniem młynów²⁶. Z wpisów w niniejszym rejestrze wynika, że – w przeciwieństwie do innych wielkich miast pruskich – mistrz młyński nie pochodził z rady miejskiej²⁷. Zawarte w księdze wpisy stanowią najwcześniejszy ślad rozliczeń mistrzów młyńskich z kamlarzami.

Inne wpisy dotyczyły wydatków rady na wydobycie bursztynu (nr 41–65, 76–77), które z kasy miejskiej pobierał zwłaszcza główny organizator

6 boden upp der Koggenbrugge vormedet hefft den personen, bestymmet in dem register des grunttynszes elke bode vor 2 gude mk. und men sal den tynsz alle iar manen upp Martini [11 XI] und se sullen en bringen upp dat rathusz, ume isz betalt. Anno LXXX° upp Ascensionis Marie [15 VIII 1475]”, APGd, 300, 12/490, pag. 66.

²² APGd, 300, 12/489, pag. 34, 35.

²³ Tamże, pag. 34.

²⁴ Tamże, pag. 7, 12–19.

²⁵ „— — den vorgnanten unsern burgern der rechten statt Danczke und irer aller gemeyne idczunden wesinden und zcukunftigen in den steten Aldestatt und Jungstatt Danczke alle czinsere, gebu^rlichkeit und zcukunfte und ouch alle mo^elen in den selben steten wesinde mit iren malnutzen und gemeyniglichen mit allen zcukunftigen nutzen, mit welicherley namen sie gnant werden”, AStP 4, nr 282; Simson Geschichte 4, nr 137. Oprócz Wielkiego Młyna, znajdującego się na terenie Starego Miasta Gdańska, funkcjonował młyn zbudowany przez władze Głównego Miasta Gdańska w 1453 r. w fosie miejskiej, a także młyny we wszach na obszarze patrymonium miejskiego (w Pruszczu i Juszkowie); zob. R. Kubicki, *Dochody z młynów w gospodarce komunalnej Gdańska i Elbląga od drugiej połowy XV do XVIII w.*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, t. 70, 2010, s. 176, 178; tenże, *Młynarstwo w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w XIII–XV wieku (do 1454 r.)*, Gdańsk 2012, s. 331–332, 443–444. Niniejsze źródło wspomina dodatkowo młyn na Szafarni; zob. nr 18.

²⁶ W 1471 r. rada miejska uchwaliła ordynację pracowników Wielkiego Młyna, określającą ich uposażenie i obowiązki; zob. APGd, 300, 12/490, pag. 196–197; Foltz Geschichte, s. 198–199.

²⁷ Por. B. Quassowski, *Obrigkeitliche Wohlfahrtspflege in den Hansestädten des Deutschordenslandes (Braunsberg, Elbing, Königsberg, Kulm und Thorn) bis 1525. I*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 59, 1919, s. 35; R. Kubicki, *Młynarstwo w państwie zakonu krzyżackiego*, s. 333.

przedsięwzięcia, rajca Głównego Miasta Georg Bock (zob. rycina 63)²⁸. Aktywność miasta na tym polu wynikała nie tylko z dochodowości przedsięwzięcia, lecz również z uzyskania Mierzei Wiślanej na podstawie przywilejów Kazimierza Jagiellończyka z 1454 i 1457 r.²⁹ Gdańsk przejął jednocześnie na kontrolowanym przez siebie wybrzeżu Bałtyku regale bursztynnicze, należące niegdyś do zakonu krzyżackiego³⁰. Gwałtowny rozwój tego rzemiosła po włączeniu Gdańska do Korony spowodował powstanie w 1477 r. korporacji religijnej („zelegerethe”) bursztynników i nadanie jej ordynacji³¹. W jednej z ksiąg czynszowych, prowadzonej od 1470 r., znajduje się lista 78 mistrzów bursztyniarskich zobowiązanych do zapłaty corocznego czynszu w wysokości 1,5 grzywny³². Pozyskany bursztyn rada miasta sprzedawała za pośrednictwem kupców przede wszystkim miejscowym bursztynnikom. W księdze zatytułowanej „Der stad denckebock” w 1482 r. zarejestrowano kilka takich transakcji, przynoszących Gdańskowi niemałe dochody³³. W kodeksie będącym przedmiotem edycji zanotowano

²⁸ APGd, 300, 12/489, pag. 22–25, 28.

²⁹ AStP 4, nr 282, 367; Simson Geschichte 4, nr 137, 141. Zob. B. Śliwiński, *Zarys dziejów bursztyniarstwa na Pomorzu Gdańskim w średniowieczu*, w: *Bursztynowa Komnata. Fakty i mity. Materiały z konferencji naukowej z 5 października 1996 r. w Pasłęku*, red. E. Rusak, Gdańsk 1997, s. 33–34.

³⁰ Na temat organizacji pozyskiwania i handlu bursztynem w państwie krzyżackim zob. W. Tesdorpf, *Gewinnung, Verarbeitung und Handel des Bernsteins in Preussen von der Ordenszeit bis zur Gegenwart. Eine historisch-volkswirtschaftliche Studie*, Jena 1887 (Staatswissenschaftliche Studien, Bd. 1, H. 6), s. 6–11; W. Długokęcki, *Pozyskiwanie bursztynu w Prusach Krzyżackich (XIII – początki XVI w.)*, w: *Bursztynowa Komnata*, s. 41–53.

³¹ Simson Geschichte 4, nr 145.

³² APGd, 300, 12/490, pag. 95–96. O obowiązku zapłaty czynszu w takiej wysokości informuje nagłówek we wspomnianej księdze czynszowej, powołujący się na treść ordynacji; por.: „Item itczlik meyster der bornstendreger gift jerlik der stadt 1½ gude mk. upp Purificationis Marie [2 II], videlicet in eorum ordinancia, quorum novam in alio latere continentur”, tamże, pag. 95; „It[em] eyn itczlicher meister disses wercks szall vorpflichtet seyn zcu ewigen zceyten, alle jaer jerlichen uff Purificationis Marie [2 II] dem rathe zcu gebende anderhalbe gutte margk, welch geldt dy alderleuthe des zelegerets szullen getrewlichen vorsammelen unnd uffs radthusz von jor zcu jor brenghen unnd den kemerern obirantwerten”, Simson Geschichte 4, nr 145.

³³ „/=Item vorkoft den bornsteendregers unde toleverdt 2 last bernsteens, de tunne vor 17 mk., maket in summa 408 mk. upp Martini negstkomende [11 XI 1482] ane vortoch to betalen. Actum in vigilia Nativitatis Marie anno etc. LXXXII [7 IX 1482]=/. / Betalt desse 408 mk. durch de bornstendreger. Actum feria quarta vor Omnium Sanctorum anno etc. LXXXII [30 X 1482]”, APGd, 300, 59/8, fol. 20v.; „/=To wetende, dat de raedt vorkoft heft den bornstendregers hyr symen der stadt 8 last bornsteens, de tunne vor 16½ mk. to betalen, 2 last /-upp-/ vor Petri ad Kathedram negstkomende [22 II 1483], 2 last upp Pingsten [18 V 1483], 2 last uppen Dominick [5 VIII 1483] unde de lasten 2 last upp Martini [11 XI 1483] negstkomende, upp elken termyn 396 mk., maket summarum 1584 mk. Actum feria quarta post octavas Epyphanie anno etc. LXXXIII [15 I 1483]=/. / /=Item hyrupp entfangen vor 2 last 401 mk. darvan weddergeven 1 mk. to vordrinken. Item bliven zee van dersulven 2 lasten noch schuldich, de zee gelavet hebben to betalen am middeweke na Petri Kathedre

jednak również wysyłkę bursztynu do Lubeki (nr 60, 62)³⁴. Zarejestrowane w księdze wydatki miejskie na wydobywanie bursztynu świadczą o szczególnej opiece, jaką gdańska rada roztaczała nad bursztynikami poprzez zapewnienie im regularnych dostaw surowca. W okresie powstania źródła miał bowiem miejsce spór gdańsko-krzyżacki, którego przedmiotem był nielegalny wwóz bursztynu do Gdańska z obszaru Prus Zakonnych (głównie z Sambii)³⁵. Wielcy mistrzowie krzyżacy nadsyłali do Gdańska od 1475 r. listy ze skargami na ten proceder oraz prośbami o ukaranie sprawców³⁶. Skargi na przemyt bursztynu formułowano również w owym czasie na zjazdach stanów pruskich³⁷.

Oprócz tego w niniejszym rejestrze zanotowano wydatki na działalność mennicy w Gdańsku, a zwłaszcza na zakup srebra (nr 66–69)³⁸. Pojawienie się tego rodzaju wpisów wynikało z przejścia w 1454 r. mennicy pod zarząd rady miejskiej³⁹. Kamlarz zarejestrował przekazy pieniężne z dochodów pochodzących z użytkowania Żurawia (nr 70–74, 78)⁴⁰. Zapisywano ponadto wydatki kamlarii na rzecz urzędu cegielniczego z 1482 r. oraz jego dochody z użytkowania stodół (nr 79–83, 89)⁴¹.

We współczesnym inwentarzu archiwalnym, na podstawie tytułu księgi nadanego w XIX w. (zob. nr 1), źródło datowane jest na lata 1472–1483⁴². Data początkowa okresu użytkowania księgi została zaczerpnięta przez

[25 II 1483]. Actum feria quarta ante Petri ad Kathedram anno etc. LXXXIII [19 II 1483]. Betalt syn desse 7 mk. Actum feria quarta post Petri anno etc. LXXXIII [26 II 1483]=/. / /=Item hyrupp hebben de bornsteendreger entfangen 5 last bornsteens, darvan zee 2 <last> betalt hebben, als bovescreven steit. Actum ut supra [26 II 1483]. / Item noch bet alt up 1½ last 208½ mk. So blyven se noch schuldich 750 mk. Actum in profesto Johannis et Pauli anno LXXXIII [25 VI 1483]=/”, tamże, fol. 21v. Zob. też nr 76, przyp. 2.

³⁴ APGd, 300, 12/489, pag. 24–25.

³⁵ Zob. Simson Geschichte 1, s. 285–286.

³⁶ APGd, 300, D/38, 298 (list z 4 I 1475 r.); APGd, 300, D/38, 324 (list z 30 III 1480 r.); APGd, 300, D/38, 346 (list z 13 VI 1482 r.); APGd, 300, D/38, 348 (list z 28 VII 1482 r.); APGd, 300, D/38, 349 (list z 12 VII 1482 r.); APGd, 300, D/38, 353 (list z 1 III 1483 r.).

³⁷ Kwestię tę poruszono już na zjeździe w Grudziądzu 1–6 I 1480 r. (ASPK 1, nr 6), a przede wszystkim na zjeździe stanów Prus Królewskich i Zakonnych w Pasłęku 16–21 IV 1480 r. (tamże, nr 15, § 10, 16–17, 20), w Elblągu 21–26 IV 1482 r. (tamże, nr 77, § 12–34) oraz w Dzierzgoniu 23–27 I 1483 r. (tamże, nr 97, § 6, 16). Skargi krzyżackie wskazują, że bursztyń przemycano na statkach, ukrywając go albo w beczkach z rybami, albo w workach.

³⁸ APGd, 300, 12/489, pag. 26.

³⁹ Zob. ASTP 4, nr 367; Simson Geschichte 4, nr 141; *Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*, Bd. 2, hg. von E. Weise, Marburg 1955, nr 292; Katalog dokumentów, nr 16, 47; M. Gumowski, *Mennica gdańska*, red. A. Domaradzki, Gdańsk 1990, s. 29–30; B. Paszkiewicz, *Brakteaty – pieniądź średniowiecznych Prus*, Wrocław 2009 (Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 3124), s. 249–251.

⁴⁰ APGd, 300, 12/489, pag. 27, 29.

⁴¹ Tamże, pag. 30, 34.

⁴² APGd, Inwentarz zespołu akt Kämmeri – Kamlaria, s. 102.

archiwistę niemieckiego z nagłówka rozpoczynającego wpisy dotyczące rozliczeń za wydobycie bursztynu (nr 41)⁴³. W nagłówku „Anno LXXII” pisarz omyłkowo opuścił jedną cyfrę dziesiątek. O powstaniu wpisów dotyczących bursztynu w 1482 r. świadczy podobieństwo paleograficzne z wpisami sąsiednimi, datowanymi niewątpliwie na rok 1482 i wykonanymi niewątpliwie tą samą ręką pisarską. Powyższe rozważania pozwalają stwierdzić, że kodeks użytkowany był w kamlarii Głównego Miasta Gdańska przez okres dwóch lat obrachunkowych – 1481/1482 i 1482/1483 – i służył jako podręczny wykaz dochodów i wydatków niektórych urzędów (zwłaszcza młyńskiego, cegielniczego), podmiotów gospodarczych (Żuraw) oraz przedsięwzięć gospodarczych organizowanych przez radę miejską (wydobycie bursztynu).

C. Zusammenfassung

Einnahmen- und Ausgabenverzeichnis der Kämmererei der Danziger Rechtstadt aus den Jahren 1481–1483

Das Verzeichnis von Einnahmen und Ausgaben der Kämmererei der Danziger Rechtstadt aus den Jahren 1481–1483 ist ein Kodex in Schmalfolio. Er besitzt einen originellen Pergamenteinband, dessen Abmessungen der Blattgröße der Falzbögen genau entsprechen. Er besteht aus drei Papierfalzbögen. Ursprünglich hatten sie weit mehr Blätter. Da einige herausgeschnitten worden sind, haben wir es mit vielen *Excissa* zu tun. Falzbogen I war ursprünglich ein Binion, die anderen Sexterionen. Die Analyse hat ergeben, dass im Falzbogen I zwei, im Falzbogen II fünf und im Falzbogen III vier Blätter fehlen, vermutlich noch vor der Nutzung des Kodexes ausgeschnitten. Das Buch beinhaltet drei *Addita*. Auf dem Papier der Falzbögen gibt es zwei Filigrantypen mit verschiedenen Varianten des Ochsenkopfes. Im Kodex konnten sechs Schreibhände differenziert werden, darunter ist Hand I von größter Bedeutung, sowie Hand III (wahrscheinlich des Kämmerers Peter Harder, aus dem Verrechnungsjahr 1482–1483).

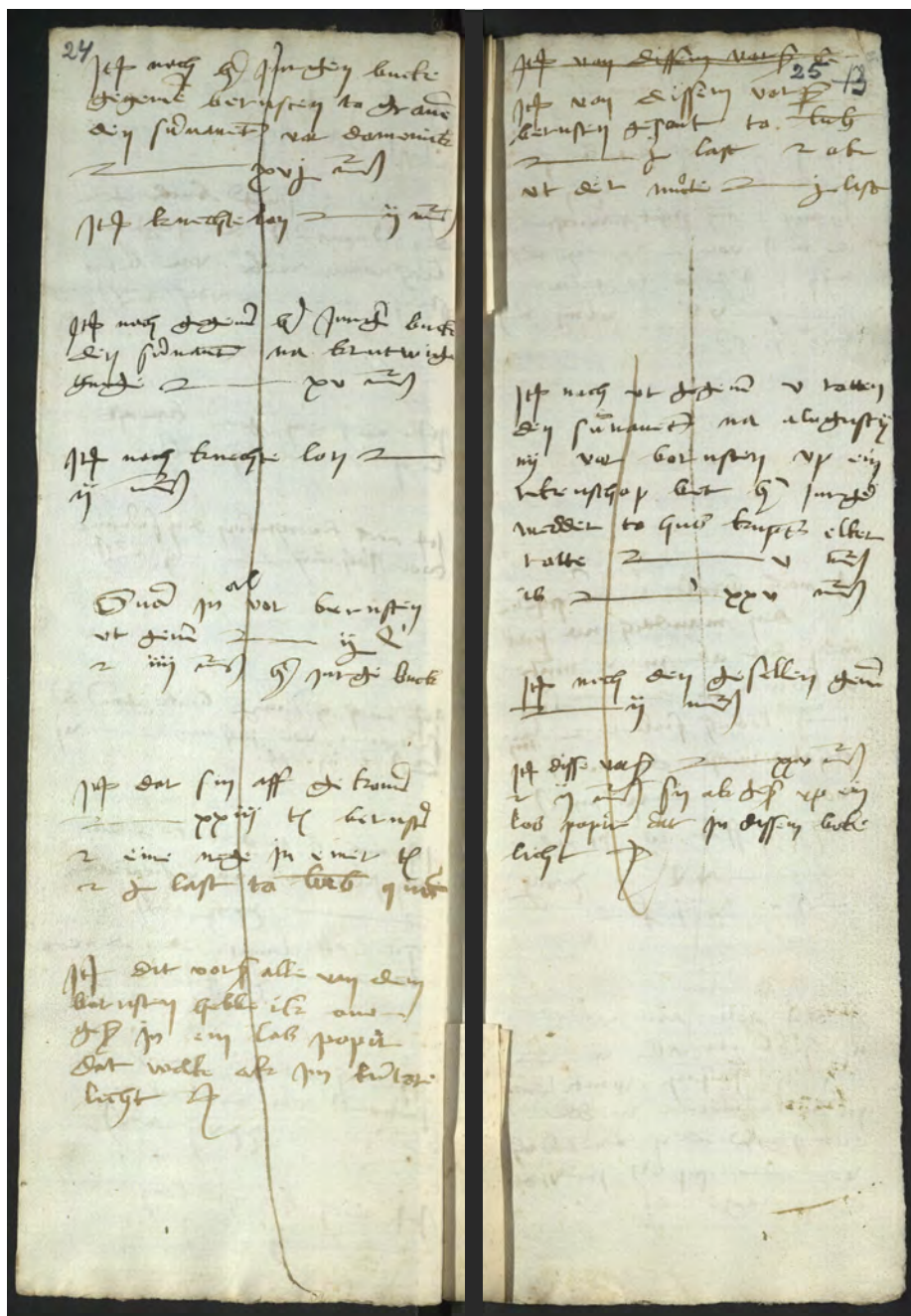
Das veröffentlichte Verzeichnis hat eine schematische Eintragungsanordnung. Es beinhaltet einige thematisch gruppierte Eintragstypen in bestimmten Teilen des Kodexes. Ursprünglich sollte er der Erfassung von Auszahlungen dienen, die von Danzig in Bezug auf den Danziger Zins 1481 beglichen wurden. Der Zins wurde gemäß dem Privileg Kasimirs des Jagiellonen vom 16. Juni 1454 eingeführt, das Danzig für die Unterstützung seitens der Stadt für das Projekt der Inkorporierung Preußens in die Polnische Krone ver-

⁴³ APGd, 300, 12/489, pag. 22.

liehen worden war. Das Privileg vergab Danzig beträchtliche Ländereien. Als Beweis der Anerkennung der Königsmacht sollte die Stadt wiederum u. a. jährlich zweitausend ungarische Florin bezahlen, in zwei Raten, zum Johannistag und zu Weihnachten. Am selben Tag 1454 ist die Obrigkeit des polnischen Königs und die damit verbundenen Verpflichtungen von der Stadtregierung anerkannt worden. Die polnischen Könige nutzten die Zinseinnahmen vor allem zur Tilgung von Ansprüchen anderer Gläubiger, sowie um sich eine wohlwollende Partei inmitten der politischen Elite Preußens zu sichern. Daher ergab sich die Praxis der Ausstellung von Quittanzen durch die Königskanzlei, d. h. Anweisungen, an bestimmte Person konkrete Summen aus der dem König zustehenden Zinsrate auszuzahlen. Auf diese Weise, durch die Realisierung von Quittanzen aus dem Danziger Zins, beglich der König seine Schulden an Gläubiger, die verschiedene politische Aktivitäten polnischer Könige finanzierten, was erheblicher Summen bedurfte. Im veröffentlichten Buch wurde jedoch auf die Fortsetzung der Eintragung von Zinsauszahlungen verzichtet. Im Buch wurden hingegen Ausgaben und Einnahmen aus dem Getreidehandel aufgestellt. Es sind Abrechnungen mit den Mühlenmeistern, die unter Aufsicht von Stadträten tätig waren. Der Getreideumsatz gewann nach 1454 an Bedeutung, als die Danziger Rechtstadt Mühlen und andere Betriebe übernommen hat, die früher dem Deutschen Orden unterlagen. Aus den Einträgen des Verzeichnisses geht hervor, dass – anders als in den übrigen preußischen Großstädten – der Mühlenmeister nicht unter den Mitgliedern des Stadtrates ausgesucht wurde. Die Eintragungen des Verzeichnisses sind das früheste Zeugnis von Abrechnungen der Mühlenmeister mit den Kämmerern. Andere Einträge beziehen sich auf Ausgaben des Rates für die Bernsteinengewinnung, hauptsächlich aus der Stadtkasse vom Hauptorganisator bezogen, dem Rat der Rechtstadt Georg Bock. Die Aktivität der Stadt hing dabei nicht nur mit der Rentabilität des Unternehmens zusammen, sondern auch damit, dass dank der Privilegien des Kasimirs des Jagiellonen von 1454 und 1457 die Stadt die Frische Nehrung erhielt. Danzig übernahm gleichzeitig auf der von der Stadt kontrollierten Küste des Baltikums die Bernsteinregalien, ehemals im Besitz des Deutschen Ordens. Die rasche Entwicklung des Bernsteinhandwerks nach der Eingliederung Danzigs in die Krone zog 1477 das Entstehen einer religiösen Körperschaft („zelegerethe“) der Bernsteinbearbeiter nach sich, mit eigener Ordnung. Darüber hinaus wurden im Verzeichnis Ausgaben für die Münzstätte notiert, vor allem der Ankauf von Silber. Diese Eintragungen resultierten aus dem Übergang der Münzstätte 1454 in die Verwaltung durch den Stadtrat. Der Kämmerer registrierte die Geldbeträge verbunden mit den Einnahmen aus der Nutzung des Krans. Erfasst wurden auch die Ausgaben der Kämmerei 1482 an das Ziegelamt und dessen Einkünfte aus Scheunen. Am Ende des Kodexes hat der Schreiber

eine Auflistung der Benutzer von acht Buden am Ufer der Mottlau um die Koggenbrücke hinzugefügt, sowie der Zahlungen ihres Pachtzinses. Vom besonderen Interesse ist ebenfalls die Aufstellung über die Ausgaben des Bürgermeisters Georg Bock in Zusammenhang mit seiner diplomatischen Mission an den König Kasimir den Jagiellonen 1481, als sich der Herrscher seit längerer Zeit in Litauen aufhielt. Eine Eintragung betrifft eine Zahlung an einen Boten, der nach Bremen abgesandt worden war.

Zu wider bisheriger archivarischer Forschung sollte der Kodex auf die Jahre 1481–1483 datiert werden. Die vorhergehenden Erörterungen ermöglichen die Feststellung, dass er in der Kämmererei der Danziger Rechtstadt in zwei Verrechnungsjahren 1481/1482 und 1482/1483 als Handauflistung der Einnahmen und Ausgaben einiger Ämter (hauptsächlich Mühlen- und Ziegelamt), Wirtschaftssubjekte (Kran), sowie wirtschaftlicher Unternehmen des Stadtrates (Bernsteingewinnung) benutzt wurde.

Rycina 63. Wpisy dotyczące wydatków na wydobycie bursztynu z 1482 r. w księdze dochodów i wydatków kamlarii z lat 1481–1483

Źródło: APGd, 300, 12/489, pag. 24–25.

D. Edycja źródła

[O] 1. ^{a)-b)} Allerlei Einnahmen und Ausgaben der Kämmerei 1472-1483^{-b)}. // [pag. 1] 2. ^{a)-b)} Quitancie regie super | festo Nativitatis Cristi | anno LXXXI [25 XII 1481]^{-b)}. //

[pag. 2-3] 3. Quitancie regie super festo | Nativitatis Cristi anno LXXXI [25 XII 1481]¹⁾: /

Prelati et canonici ecclesie Culmensis 50 fl. /

Eberhardt von Powersze² 20 fl. /

Hans Wolkow³ 15 fl. /

Andreas von Boroschow⁴ 50 guld. /

Hans Wolkow³ 100 guld. /

Paszky von der Katze⁵ 40 guld. /

Her Niclis von Bayszen⁶ 300 guld. /

Fabian von Legendorff⁷ 130 guld. /

1 ^{a)-b)} Tytuł pismem archiwisty z XIX w. (Theodora Hirscha?) na kartce papierowej przyklejonej do zewnętrznej strony okładki przedniej; zob. rozdz. III.A.

2 ^{a)-b)} Dalej strona niezapisana.

3 ^{a)-b)} Tekst wpisany na pag. 3 na wysokości noty, której dotyczy. Dalej pag. 3 niezapisana. ^{c)} Dalej pag. 4-5 niezapisane.

¹ Identyczny wykaz, uzupełniony o szczegółowe noty z uwagami dotyczącymi płatności czynszu gdańskiego, znajduje się we właściwym rejestrze kwitancji z lat 1468-1516; zob. APGd, 300, 12/487, pag. 46-47; Możejko Czysz, s. 67.

² Eberhard Powierski (von Powersche) herbu własnego, podkomorzy chełmiński 1485-1495 (ASPK 1, s. 365; Czaplewski Senatorowie, s. 32; UPK, s. 70, 228).

³ Jan Cygenberg-Wulkowski (von Wolkow) herbu Chomąto, podkomorzy pomorski 1485-1503, kasztelan elbląski od 1503, zm. 1515 (ASPK 1, s. 375; Czaplewski Senatorowie, s. 23, 40; UPK, s. 85, 130, 238).

⁴ Andrzej Cygenberg-Boroszewski (von Borreschow) herbu Chomąto, cześnik pruski 1474-1480, podkomorzy malborski 1482-1498, kasztelan gdański 1499, starosta skarszewski, zm. przed 1503 (Czaplewski Senatorowie, s. 27, 36, 172; UPK, s. 89, 103, 137-138, 197).

⁵ Paweł z Kacka (von der Katze) herbu Flądra, ławnik ziemski gdański 1480-1481, sędzia ziemski gdański od 1487, zm. 1504 (Katalog dokumentów, s. 169; UPK, s. 93-94, 210).

⁶ Mikołaj Bażyński (von Baysen) herbu Wiewiórka, kasztelan gdański 1478-1480, wojewoda malborski od 1480, starosta dzierzgoński, straszewski i sztumski, zm. 1503 (Katalog dokumentów, s. 211; Czaplewski Senatorowie, s. 9, 27, 106, 184, 192, 211; K. Górski, Bażyński Mikołaj, w: PSB 1, s. 377; UPK, s. 89, 109, 195; T. Borawska, Bażyński Mikołaj, w: SBPN 1, s. 72-73).

⁷ Fabian Legendorf-Mgowski (von Maulen) herbu własnego, kasztelan elbląski 1467-1478, wojewoda pomorski od 1478, starosta grudziądzki, pucki i starogardzki, zm. 1483 (Katalog dokumentów, s. 112; Czaplewski Senatorowie, s. 12-13, 22-23, 90, 161, 178-179; B. Janiszewska Mincer, Legendorf (Maul, Maulen, Mgowski) Fabian, w: PSB 17, s. 1; Oracki 2, s. 7; UPK, s. 85, 134, 221; T. Borawska, Legendorf (Maul, Maulen, Mgowski) Fabian, w: SBPN 3, s. 40-42; G. Sommerfeldt, Zur Lehndorf-Genealogie, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 49, 1907, s. 101-130).

Gabriel Bayersze⁸ 70 guld. /

Der lantrichter des Colmschen landis⁹ 12 guld. /

Dominus Opporowszky¹⁰ 50 guld. / ^{a)}Item dissze 50 guld. betalt by Opporofszken¹⁰ dener | durch hern Marten Buck¹¹ anno LXXX [1480]^{12-b)} /

Lodwigk von Mortangen¹³ 150 guld. /

Veczentcz Brunow¹⁴ 12 guld.^{c)} //

[pag. 6] 4. Item gekofft korn tor stadth behuff 62½ last | 11 schepel. Dith korn steyt erstes kopps. /

Summa 1375 mk. 2 sol. /

⁸ Gabriel Bajerski (von Bayersee) herbu własnego, proboszcz elbląski 1480–1483, pisarz królewski 1477 i 1483, przedstawiciel króla Kazimierza Jagiellończyka na zjeździe stanów pruskich w Starogardzie w 1483 (ASPK 1, nr 123; Katalog dokumentów, s. 256; Sulkowska Kancelaria, s. 107).

⁹ Urząd sędziego ziemskiego chełmińskiego sprawował w latach 1480–1499 Bartold Mel-dzyński (von Alden), przedtem ławnik chełmiński 1475 (UPK, s. 58, 73, 221).

¹⁰ Andrzej Oporowski (z Oporowa) herbu Sulima, student 1455, bakałarz 1458, magister sztuk wyzwolonych na Akademii Krakowskiej 1460, student w Bolonii, doktor obojga praw, kanonik wielu kapituł, posiadacz innych godności kościelnych, sekretarz królewski przed 1464, podkanclerzy koronny 1479–1483, wybrany przez kapitułę biskupem plockim 1471, nie otrzymał prekonizacji papieskiej, przy poparciu króla Kazimierza Jagiellończyka otrzymał prowinę na biskupstwo warmińskie w 1471, jednak wskutek oporu dotychczasowego biskupa Mikołaja Tungena (tzw. wojna księża) ostatecznie musiał zrezygnować z biskupstwa warmińskiego, administrator apostolski diecezji przemyskiej od 1476, biskup przemyski 1479–1481, biskup wrocławski od 1481, zm. 1483 (PSB 24, s. 132–134, Oracki 2, s. 67; UCN, s. 108, 191; P. Nitecki, *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, wyd. 2, Warszawa 2000, s. 155; Sulkowska Kancelaria, s. 145–146; T. Pietras, *Oporowscy herbu Sulima. Kariera rodziny możnowładczej w późnośredniowiecznej Polsce*, Łódź 2014 (Bibliotheca Thomasoventis, vol. 2), s. 163–177).

¹¹ Martin Bock (Buck), ławnik miasta Gdańska 1461–1462, członek rady miejskiej od 1462, sędzia 1470, burmistrz miasta Gdańska i burgrabia gdański od 1483, zm. 1484 (Zdrenka Danziger Burggrafen, s. 38; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 231–232; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 41; Poczet, s. 108–109).

¹² W rejestrze kwitancji z lat 1568–1516 znajduje się nota w sprawie sposobu wypłaty tej kwoty: Item hirup betalt her Opprofzsky dener, de de breve brochte van koniglicher majestat 1 hungarisch guld. by her Jurgen Bocke. Soluti sunt in toto per dominum Martinum Bugk camerarium feria tertia post Dorothee anno LXXX° [7 II 1480] (APGd, 300, 12/487, pag. 47).

¹³ Ludwik Mortęski (von Mortangen) herbu Orle Nogi, kasztelan chełmiński 1467–1475, wojewoda chełmiński od 1475, starosta radzyński i tczewski, zm. 1480 (Katalog dokumentów, s. 145; Czaplowski Senatorowie, s. 4, 17, 165, 196, 223; J. Malłek, *Mortęski (de Mortangen) Ludwik z Mortęg*, w: PSB 22, s. 8–9; W. Szczuczko, *Mortęski (de Mortangen) Ludwik z Mortęg*, w: SBPN 3, s. 258; UPK, s. 53, 76, 222).

¹⁴ Wincenty Brunau (Brunow), mieszczanin królewiecki, zapewne spokrewniony z Andreasem Brunauem, burmistrzem Starego Miasta Królewca 1451–1452 i 1454–1455, który w obliczu wojny trzynastoletniej stanął po stronie króla Kazimierza Jagiellończyka i został usunięty z rady (por. Katalog dokumentów, s. 66; Krollmann Ratslisten, s. 31–35), utożsamiany też z kanclerzem wielkiego mistrza krzyżackiego (Możejko Czysz, s. 198, 248).

5. Item entpfangen van Valande¹ 20 last minus 13 schepel | korn, de last vor 22 mk. /

Summa 435 mk. 14 sol. | Betalet. /

5a. <Item so blyvet^{a)} in roghen by | der lemeyghe 1810 mk. | 16 sol.> /

6. /=Item entfangen van her Tydemann Valandt¹ | 20 last minus 13 schepel korn, de last | vor 22 mk.=/ /

6a. Item hirvan metegelt 8 sc. /

6b. /=Item gegeben her Tydemann Velandt¹ 435 | mk. 14 sol. vor den baven-screvenen roggem, de | last vor 22 mk. Feria secunda post Martini anno | LXXXI [12 XI 1481]=/ . //

[pag. 7] 7. /=Item des roggem, de up hern Peter | Steffens¹ spiker lach, solde wesen na | lude hern Peters <Steffens>¹ hantschrift | 40 last und 27 schepel. /

8. Item do he up^{a)} de Schefferie¹ | wart gebrocht van her Peter | Steffens² spiker, de wart he ge|meten den vridach na Mysericor|die Dominy [26 IV 1482] was dar 38½ | last und 1 schepel. /

9. Item hir is up vorlaren an der | maten 2 last myn | 7 schepel. /

10. Item des werten was na lude her | Peter Steffens¹ hantschrift, do he | betalt wart 22 | last und 14 schepel. /

11. Item do he up den spiker up de | Schefferige¹ quam, was dar gemeten gerade | 21½ last. /

12. Item darup is vorlaren 44 | schepel. /

13. Item van dem vorscrevenen roggem hefft | de molmeister entffangen | 10 last. /

14. Item nach 10 last den mandach | na Krutwygange [16 IX 1482] in de mol | gekomen=/ . //

[pag. 8–9] 15. Item entpfangen van her Johann Ferver^{1a)} | 26½ last 19 schepel korns, de last 22 mk. /

15a. Item hirvan metegelt 27 sol. /

15b. <Summa desse 26½ last 19 schepel rogge | to gelde ane ungeld 590 mk. | minus 2 sol.> /

5 ^{a)} Dalej wyraz: /-in-/.

¹ Tiedemann Valandt, ławnik miasta Gdańska 1473–1477, członek rady od 1477, sędzia 1481, zm. 1492 (Weichbrodt Patrizier 4, s. 485; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 439; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 354).

6 ¹ Zob. nr 5, przyp. 1.

7 ¹ Zob. rozdz. III, nr 257, przyp. 13.

8 ^{a)} Wyraz powtórzony.

¹ Zob. rozdz. III, nr 317, przyp. 3.

² Zob. rozdz. III, nr 257, przyp. 13.

10 ¹ Zob. rozdz. III, nr 257, przyp. 13.

11 ¹ Zob. rozdz. III, nr 317, przyp. 3.

15 ^{a)} Dalej fragment: /-26 last-/.

¹ Zob. rozdz. III, nr 257, przyp. 11.

16. ^{a)}Item her Johann Ferwer¹ betalt by deme | molmeister 400 mk. Actum | in die Appolonie anno etc. LXXXII [9 II 1482]. / Item noch her Johann Ferwer¹ 40 mk. gegeben. / Item noch her Johann Ferwer¹ gegeben 150 mk. / Sabbato post Quasimodogeniti anno LXXXII [20 IV 1482]^{b)}. /

17. /=Item gekofft van Henrick Zcanow 20 last roggen, | de last vor^{a)} 22 mk. /

Summa 220 mk.=/ /

17a. /=Item betalt desse bavenscrevene 220 mk. Hinrik | Czanowen dorch Brosian den molemeister=/. /

18. /=Item nach is gekommen in de | male van der Schefferie¹ | to einer male 6 | last rogge und 6 schepel. /

18a. Item noch 11 last und | 6 schepel to einer | anderen tit. /

18b. Item darmede is de | rogge al van der | Schefferie¹=/. //

[pag. 10–11] 19. /=Item gelevet van der Tydemann Valandt¹ tor | stadt behuff 300 ungersche guld. | feria III^{ta} ante Simonis et Jude anno LXXXI [24 X 1481]. | An gelde 550 mk.=/ /

20a. /=^{a)}Betalt hyrupp her Tydemanne¹ dorch her | Merten Bucke² kemerer 250 mk. | Actum feria quarta ante Conversionis Pauli anno etc. LXXXII [24 I 1482].

20b. Betalet her Tydeman Velandt¹ 300 mk. feria secunda | post Scolastice anno LXXXII° [11 II 1482]^{b)}=/. /

21. /-Item van her Peter Harder¹ 97 ungersche guld.-/ /

22. /-Item van her Marten Bugk¹ 85 guld.^{a)}-/ //

[pag. 12] 23. /=Item entffangen an roggen, | dat her Marten¹ by dem | molemeister <^{a)}offt by der stat^{b)}> gelaten hefft | 1810 | mk. et 16 sol., den | her Marten¹ van der stat|gelde betalt hefft. /

24. Item hiraff in al ent|ffangen 1013 mk. und 1 | fer. und is overgescreven | in de rekenschop | entffangen^{a)}=/. //

16 ^{a)-b)} Fragment umieszczony na pag. 9, na wysokości odpowiadającej ostatniemu wierszowi wpisu nr 15b. Dalej pag. 9 niezapisana.

¹ Zob. nr 15, przyp. 1.

17 ^{a)} Dalej fragment: /-20 mk.-/.

18 ¹ Zob. rozdz. III, nr 317, przyp. 3.

19 ¹ Zob. nr 5, przyp. 1.

20 ^{a)-b)} Wpisy umieszczone na pag. 11, na wysokości wpisu nr 19. Dalej pag. 11 niezapisana.

¹ Zob. nr 5, przyp. 1.

² Zob. nr 3, przyp. 11.

21 ¹ Zob. rozdz. III, nr 257, przyp. 16.

22 ^{a)} Dalej pag. 10 niezapisana.

¹ Zob. nr 3, przyp. 11.

23 ^{a)-b)} Fragment nadpisany między wierszami.

¹ Zob. nr 3, przyp. 11.

24 ^{a)} Dalej ½ strony niezapisana. Na miejscu niezapisanym doklejono luźną kartę pag. 13/14.

[pag. 13] 25a. Item^{a)} her Merten Buk¹ disse lude hebben gedregen | up den Reynolt up 1 treppe 24½ last und 7 | schepel korn, de last 22 mk. | Gevet dissen luden dregelon vor de last 4 sol. | Item dit dregelon betalt. /

25b. Item up 2 treppen up den Reynolt licht 22 last | et 14 schepel weyte, de last 22 mk. | Gevet dissen luden dregelon vor de last 2 sc. | und dranckgelt 2 sol. Item dit dregelon betalt. /

25c. Item noch up den Reynolt up 3 treppen licht 16 last | minus 10 schepel roggen, de last 22 mk. myn 1 fer. | Dregelon de last 6 sol. und 2 sol. drankgelt. /

25d. Item dat metegelt und dregegelt van dissen roggen und weyten | is betalt in der punkkamer. /

25e. Item de summa 1379 | mk. 2 sol. Peter Steffen². /

25f. Summa des roggen und weyten | 62½ last 11 schepel. /

25g. Summa 1375 mk. 2 sol.^{b)} //

[pag. 15] 26. /=Item entffangen van Brosius | up dissen vorscrevenen roggen den | sunnavent vor Unsers Hern | Hemmelvart [11 V 1482] 100 mk. /

27. Noch entffangen up den roggen den | sunnavent na Unsers Hern Hemmelvart [18 V 1482] | 100 mk. /

28. Item nach entffangen van | Brosius up der Hilgen Dre|valdicheit avent [1 VI 1482] 130 | mk. /

29. Item noch entffangen van Brosien | dem molemeister up de 10 | last rogge, de he by mynen | tiden van der Schefferie¹ voren | let den sunnavent na Visitacionis | Maria [s] [6 VII 1482] 100 mk. /

30. Item nach entffangen van Brosius | den sunnavent na Krutvaginge [21 IX 1482] | van roggen 81 mk. | und 1 fer. /

31. Item noch entffangen van Brosius | den sunnavent na Mychaelis [5 X 1482] | 54 mk. up den roggen, den he entffinck ummetrent Bartolomegy [ok. 24 VIII 1482]=/. //

[pag. 16] 32. /=Item van dem gelde, dat | ik hebbe entffangen van | dem roggen, dat hir van an der ander side disses | blades van gescreven steit¹, hebbe | ik gedan her Johan Eggerdes² | und korn to kopen tor stat | behoff an dannyth gulden | 100 mk., | als dat ok im register, | dat in dem Krantore³ licht, gescreven steit=/. /

25 ^{a)} Nad wpisem nagłówek: Johannes. ^{b)} Dalej pag. 14 niezapisana.

¹ Zob. nr 3, przyp. 11.

² Zob. rozdz. III, nr 257, przyp. 13.

29 ¹ Zob. rozdz. III, nr 317, przyp. 3.

32 ¹ Uwaga dotyczy wpisów nr 26–31 (pag. 15).

² Johann Eggerd, ławnik miasta Gdańska 1479–1481, członek rady od 1481, sędzia 1485, zm. 1491 (Weichbrodt Patrizier 2, s. 217; Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 252; Zdenka Urzędnicy Biogramy, s. 69).

³ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

33. ^{a)-b)}Item tolevert deme molemeyster 26 | last rogge unde 1 schepel wan deme | duerspiker ut der Schefferyge^{1-b)}. /
[pag. 17] 34. ^{a)}Item her Peter Herder¹ vadder und gude frunt | des korns is im henweste opgeschudet | 40 last und 27 schepel to der stat behoff. | Item noch is dar 22 last und 14 schepel | weyte^{b)}. //
[pag. 18] 35. /=Item noch entffangen van | Brosius vor roggen | den sunnavent vor Symon | ad Juda [26 X 1482] 118 | mk. /
36. Item noch entffangen van | Brosien van roggen den | sunnavent na Lucye [14 XII 1482] | 115 mk. /
37. Item noch entffangen van | Brosius van dem roggen | den sunnavent na sunte | Antonius [18 I 1483] 215 | mk. /
38. /-Item noch entffangen van der | gen - - - /. /
39. 1013 mk. und 1 fer. | is overgescreven in de | rekenschop=/. //
[pag. 19] 40. /=Item noch entffangen van | Brosius van 5 last | rogge van dem genamen | roggen den donnerdach vor | Katedry Petri [20 II 1483] 100 | mk., de mank dissen vorscrevenen | roggen nicht en horen, licht | by sik in einer | budel by dem gelde, | dat van dem genamener | mel gekomen is^{a)}=/.
[pag. 22] 41. /=Anno LXXII [1472] [s]: /
42. Item her Jurgen Bucke¹ gegeben | den myddeweke vor Osteren [3 IV 1482] | vor bernsten to graven | 9 mk. und 4 sc. /
43. Item noch betalt her Jurgen | Buck¹ vor bernsten den | sunnavent vor Mysericordie | Dominy [20 IV 1482] 8 mk. | und 10 sc. /
44. Item noch betalt vor bernsten | den mandach vor Filip [s] et | Jacoby [29 IV 1482] 9 mk. /
45. Item her Cort Schelen¹ gegeben | up den Jubilate [?] donnerdach [2 V 1482?] | 3 mk. myn | 4 sc. /

33 ^{a)-b)} Wpis umieszczony na papierowej kartce przyklejonej do pag. 16.

¹ Dwerspyker (Duerspyker), spichlerz miejski położony na Szafarni (zob. rozdz. III, nr 317, przyp. 3), od 1478 dwa najniższe położone pomieszczenia wynajmował Simon Dalewin (APGd, 300, 12/490, s. 68–69).

34 ^{a)-b)} Wpis umieszczony na papierowej kartce przyklejonej do pag. 17. Nad tekstem nagłówek: *Johannis manu*.

¹ Zob. rozdz. III, nr 257, przyp. 16.

40 ^{a)} Dalej 23 strony oraz pag. 20–21 niezapisane.

42 ¹ Georg Bock (Buck), ławnik miasta Gdańska 1461–1464, członek rady od 1464, sędzia 1471, burmistrz gdański od 1484, burgrabia gdański 1488–1490, dyplomata, wielokrotnie reprezentował Gdańsk i miasta pruskie na zjazdach stanów pruskich, zjazdach hanzeatycznych oraz zjazdach stanów pruskich z królami polskimi, zm. 1504 (M. Dragan, Bock (Buck) Jerzy, w: PSB 2, s. 177; Zdrenka Danziger Burggrafen, s. 38–39; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 228–229; J. Zdrenka, Bock (Bok, Bogk, Buck) Jerzy, w: SBPN 1, s. 125–126; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 40–41; EG, s. 98; Poczet, s. 110–111).

43 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

45 ¹ Konrad (Cordt) Schelle, ławnik miasta Gdańska 1470–1475, członek rady od 1475, sędzia 1477, zm. 1493 (Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 388–389; Zdrenka Urzędniczy Biogramy, s. 271–272).

46. Item nach her Jurgen Bucke¹ | gegeben den sunnavent vor | Unsers Hern
Himmelvart [11 V 1482] | 9 mk. und | 11 sc.=/ //
- [pag. 23] 47. /=Item her Jorgen Bucke¹ gegeben | up Pingest avent [25 V
1482] 8 | mk. /
48. Item noch her Jurgen Bucke¹ geven | den sunnavent in der Hilgen |
Lichnames weke [8 VI 1482] van bern|sten 8 mk. /
49. Item nach em geven knechte|lon 2 mk. /
50. Item noch knechtelon den sunnavent | vor Johannis [22 VI 1482]
2 mk. /
51. Item noch her Jurge Bucke¹ geven den | sunnavent vor Johannis [22 VI
1482] 6 | mk. und 3 sc. /
52. Item noch her Jurge Bucke¹ gedan | den sunnavent na Visitacionis [6 VII
1482] | 25½ mk. / Hiraff kumpt den dener | to 11 fer. /
53. Item noch gedan her Jurgen¹ den | sunnavent vor Magdalene [20 VII
1482] | 27 mk. /
54. Item noch knechtelon | 2 mk.=/ //
- [pag. 24] 55. /=Item noch her Jurgen Bucke¹ | gegeben bernsten to graven
| den sunnavent vor Domenick [3 VIII 1482] | 15½ mk. /
56. Item knechtelon 2 mk. /
57. Item noch gegeben her Jurgen Bucke¹ | den sunnavent na Krutwig|gunge
[21 IX 1482] 15 mk. /
58. Item noch knechtelon 2 mk. /
59. Summa in <al> vor bernsten utgeven 154 mk. her Jurge Buck¹.
60. Item dar sin affgekomen | 23 tonnen bernsten | und eine nege in einer
tonne | <^{a)}und ½ last to Lubbeke¹ 1 mk.^{-b)}>. /
61. Item dit vorscrevene alle van dem | bernsten hebbe ik over|gescreven
in ein los popir, | dat welk ok im Krantore¹ | lecht=/. //
- [pag. 25] 62. Item^{a)} von dissem vorscrevenen | bernsten gesant to Lubbeke¹ |
½ last und obir | ut der munte ½ last. /

46 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

47 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

48 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

51 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

52 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

53 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

55 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

57 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

59 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

60 ^{a)-b)} Fragment dopisany później.

¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 8.

61 ¹ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

62 ^{a)} Nad wpisem niedokończony fragment: /=Item van dissem vorscrevenen be - - - -/.

¹ Zob. rozdz. II, nr 16, przyp. 8.

63. /=Item noch utgegeven 5 rotten | den sunnavent na Awgusty|ny [31 VIII 1482] vor bernsten up ein | rekenschop, bet her Jurgen¹ | wedder to hus kupet, elker | rotte 5 mk., | is 25 mk. /

64. Item noch den gesellen geven | 2 mk. /

65. Item disse vorscrevene 25 mk. | und 2 mk. sin ok gescreven up ein | los popir, dat in dissem boke | licht^{a)}=/ . //

[pag. 26] 66. /=Anno LXXXII [1482] dit nagescreven | gelent der munter: /

67. Item so hebbe ik betalt Hans | Frederik 62 mk. | lodich und 4 schot gewicht, | de mk. vor 9 mk. | myn 1 fer. is to gelde | 544 mk. | myn 2 sc. /

68. Item noch betalt <Kersten^{a)}> Scheve|ken den mandach na Pal|men [1 IV 1482], dat ok in de munte | gekomen is 69 | mk. lodich sulver und 4 | schot gewicht, de mk. | vor 9 mk. | myn 1 fer., is in al | 517½ | mk. und 13 sol. /

69. Item dit gelt, als vorscreven | is, hebbe ik alle wedder | van her Johan Winkeldorpe¹ | in de kernerie wedder | entffangen den donnerdach | vor den 11000 juncvrou|wen dage [17 X 1482]=/ . //

[pag. 27] 70. /=Item hir en kegen ent|ffangen ut dem Kran|tore¹ dat men dar | wedder inleggen sal | ^{a)}609 | mk. myn 1 fer.^{b)}

71. Item noch ut dem Krantore¹ | entffangen an hundeken | gulden 200 mk., | dat men wedder in|leggen sal. /

72. Item noch entffangen ut dem | budel baven ut der kernerer | Krantore¹, dat dar ingelecht | is anno LXXXI [1481], ut dem | Krantore¹ genomen vor dem | bormeister 100 | mk. /

73. Item noch entffangen ut dem | Krantore¹ den myddeweke na | Mychaelis [2 X 1482], dat her Hinrik | Valken² gedan wart und | rogge to kopen to der | stat behoff 400 mk. /

74. Summa in al is des geldes im besla|genen Krantore¹ gewest, als de kernerie | an my quam, 2177 | mk. myn 1 fer.=/ //

[pag. 28] 75. /=Item so hebbe ik gelent | in de kernerie van mynem propper|gelde den myddeweke na | Visitacionis Maria [s] [3 VII 1482],

63 ¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

65 ^{a)} Dalej 13 strony niezapisana.

68 ^{a)} Wyrasz nadpisany nad niedokończonym /-Czymo - - - -/.

69 ¹ Zob. rozdz. III, nr 257, przyp. 14.

70 ^{a)-b)} Fragment poprawiony w następujący sposób: 600 und /-17 mk.-/ <9 mk. myn 1 fer.>.

¹ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

71 ¹ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

72 ¹ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

73 ¹ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

² Heinrich Falcke (Valken), ławnik miasta Gdańska 1477–1479, członek rady od 1479, sędzia 1483, burmistrz od 1489, burgrabia gdański 1491–1494, zm. 1505 (Weichbrodt Patrizier I, s. 160; Zdrenka Danziger Burggrafen, s. 39; Zdrenka Rats- und Gerichtspatriziat I, s. 258–259; Zdrenka Urzędnicy Biogramy, s. 82; Poczet, s. 111–112).

74 ¹ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

dar ik her | Niclaus van Baisen¹ me de | betalde 100 ungersche | guld.,
durch sinen schriver | 100 mk. | Dit gelt hebbe ik wedder | entffangen=/. /
76. /=Item entffangen van Dalewin¹ | up den bernsten, den he tenetur | is
up rekenschop, als ok | im denkeboke gescreven steyt | by der sulven siner
schult | 300 mk.², | is gekamen in de kemerye. /

77. Noch entffangen van Dalewin¹ | 60 mk. ok int | register gescreven is=/. //
[pag. 29] 78. /=Item entffangen ut dem Krantore¹ | vor dem bormeister up
sunte | Augustynus dach [28 VIII 1482] 411 | mk. et 13 sol., | is ok over
gescreven in de | rekenschop entffangen^{a)}=/. /

[pag. 30] 79. /=Anno LXXXII [1482]: /

80. Item so hebbe ik gedan | her Jurgen Mant¹ den | dingsdach na Judica
[26 III 1482], | dat he to achter was | van dem tegelammachte | ut der nygen
schune | vam jare LXXXI [1481], dat | he my kegen sunte Peters | dach
[22 II 1482] hefft gelavet wedder | to geven 129 | mk. / Item dit averge-
screven in de | rekenschop=/. /

81. /=Item so hebbe ik gedan <her Hinrik Valken¹> ut | der kemerie to
behoff | dem tegelammachte den | sunnavent vor Mysericordie | Domini
[20 IV 1482], dat he my wedder | in de kemerie televeren sal | vor sunte
Peters dage [22 II 1482] | 300 mk. /

82. Noch her Hinrike¹ betalt | by Cleis Klemevelt | 268 mk. /

83. Noch her Hinrik¹ by her Johan | Eggerdes² betalt 51½ | mk. myn 3½ sol. /

75 ¹ Zob. nr 3, przyp. 6.

76 ¹ *Simon Dalewin, mieszczanin gdański, kupiec, czerpał również dochody z licznych rent na terenie Gdańska, w latach 1500–1501 toczył spór sądowy z mieszczaninem królewieckim Janem Sturtzedlem, zm. po 1501 (ASPK 3/2, s. 137, 162; ASPK 4/2, s. 120–125; ASPK 5/1, s. 332; ASPK 5/2, s. 114; H. Samsonowicz, Gospodarstwo podstawy patrycjatu gdańskiego w XV w., „Kwartalnik Historyczny”, R. 66, 1959, nr 3, s. 764).*

² Powołano się tutaj na wpis z „Der stad denkeboek” z lat 1475–1533: Item vorkoft Symon Dalewyn 18 tonnen bornsteens, de tonne vor 20 mk., to betalen bynnen 4 weken. Actum Nativitatis Marie anno etc. LXXXII [8 IX 1482]. Summa 360 mk. / Hirupp betaldt durch Symon Dalewyn 300 mk. Actum feria quarta vor Michaelis anno ut supra [25 IX 1482] by her Peter Harder kemerer. / Item noch betalt durch Symon Dalewyn by her Peter Harder 60 mk. Actum feria quarta ante Thome anno ut supra [18 XII 1482] (APGd, 300, 59/8, s. 20v).

77 ¹ Zob. nr 76, przyp. 1.

78 ^{a)} Dalej strona niezapisana.

¹ Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

80 ¹ *Georg Mandt starszy, ławnik miasta Gdańska 1474–1481, członek rady od 1481, sędzia 1484, burmistrz od 1502, burgrabia gdański 1498, 1500, 1502, 1511, kupiec i właściciel ziemski, tenentariusz starostwa puckiego, zm. 1513 ([F.] Schwarz, Mandt, Georg, w: Altpr-Biographie 2, s. 417; Zdenka Rats- und Gerichtspatriziat 1, s. 339–340; Zdenka Urzędniczy Biogramy, s. 205–206; EG, s. 619; Poczet, s. 114–116).*

81 ¹ Zob. nr 73, przyp. 2.

82 ¹ Zob. nr 73, przyp. 2.

83 ¹ Zob. nr 73, przyp. 2.

² Zob. nr 32, przyp. 2.

84. Item dat nagescreven^{a)} in | de rekenschap und mer^{b)}=/. //
 [pag. 32–33] 85. Anno LXXXII° [1482]. De achte boden upper Coggenbrugge¹: /
- 85a. Item de fruwe van Trynth, / <^{a)}dedit 2 mk. van dissem jare den halven | tynsz anno LXXXI [1481]^{-b)}>. /
- 85b. Item Katherina van Brussel, / <^{a)}dedit 2 mk. ½ census anno LXXXI [1481]^{-b)}>. /
- 85c. Item Barbara Compirmakers, / <^{a)}dedit 2 mk. ½ census anno LXXXI [1481]^{-b)}>. /
- 85d. Item <^{c)}Symon Hommelfeldt^{d)}>. /
- 85e. Item Jacob Henckel, / <^{a)}dedit 2 mk. ½ census anno LXXXI° [1481]^{-b)}>. /
- 85f. Item Gregor Tonneke, / <^{a)}dedit^{e)} 2 mk. ½ censum anno LXXXI [1481]^{-b)}>. /
- 85g. Item Thomas Szach, / <^{a)}dedit 2 mk. ½ census anno LXXXI [1481]^{-b)}>. /
- 85h. Item^{f)} ^{g)}Marcus Otten doch|terman den bernesterdreger^{h)}. /
- 85i. Item elke van dissen boden | giff 6 mk. anhevende upp Ostern | anno LXXXII [7 IV 1482]. //
- [pag. 34] 86. /=^{a)}Item 7 mk. gegeven dem looper to Bremen¹ up eynem | rekenschapp^{b)}. <Betalt^{c)}>=/. /
87. /=Item entffangen von her Marten | Buck¹ den myddeweke vor | Oculus [6 III 1482], do he rekenschop gedan | hadde 2774½ | mk. / <Steit ak also in der | rekenschop>=/. /
88. /=Item her Jorgen Bucke¹ gegeven <4^{a)}> mk. tom stome. / Item noch her Jurge Buck¹ gegeben 1 mk. 9½ sol. / Item 1½ mk. 2 sc. noch vor wyn gegeven=/. /
89. /=Item so hebbe ik gedan | ut der kemerye her Jurgen | Mant¹, dat he to achter | was van dem tegel|ammachte ut der nygen | schune vam jare LXXXI

84 ^{a)} Dalej litera: /-N-/. ^{b)} Dalej pag. 31 niezapisana.

85 ^{a)-b)} Fragment umieszczony na pag. 33 na wysokości odpowiedniego wpisu z pag. 32.

^{c)-d)} Nadpisane nad fragmentem: /-Jacob Henckel-/. ^{e)} Dalej /=1½=/. ^{f)} Wyraz napisany ręką pisarską I. ^{g)-h)} Fragment napisany ręką pisarską III.

¹ Zob. rozdz. III, nr 61, przyp. 1.

86 ^{a)-b)} Fragment napisany ręką pisarską III. ^{c)} Nota wykonana ręką pisarską III.

¹ Brema (niem. Bremen), miasto w Niemczech, siedziba kraju związkowego Brema, formalnie wolne miasto Rzeszy na podstawie tzw. przywileju z Gelnhausen cesarza Fryderyka I Barbarossy z 1186, członek Związku Hanzeatyckiego (H. Schwarzwälder, Bremen, w: *LexMA 2*, s. 603–606; tenże, *Bremen als Hansestadt im Mittelalter*, „*Hansische Geschichtsblätter*”, Bd. 112, 1994, s. 1–38; W. von Bippen, *Geschichte der Stadt Bremen*, Bd. 1, Bremen 1892, s. 105–107).

87 ¹ Zob. nr 3, przyp. 11.

88 ^{a)} Nadpisane nad liczbą: /-7-/.

¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

89 ^{a)-b)} Pismo rozmazane.

¹ Zob. nr 80, przyp. 1.

[1481] 129 | mk., de he my wedder | kegen sunte Peters dach [22 II 1482] | hefft gelavet to geven | in de ^{a)}kemerye, dat ein | ander wech gescreven vor|wertcz^{b)}=/. //

[pag. 35] 90. Feria secunda post Martini anno LXXXI [12 XI 1481]: /
 /=Item her Jorgen Bugk¹ gegeven tor reysze | tom hern konighe² in Lithouwen
 <^{a)}70 mk.^{b)}> / Item vor flaschen 1 posten gr. / Item vor flaschen 17 sol. /
 Item vor lochele 1 mk. 8 sc. / Item vor kannen 21 sc. / Item vor 22 noblen
 83 mk. 8 sc. / /=Item gegeven an sulver gelde 21 mk.=/ / Item an 6 nobelen
 22½ mk. / Item vor 60 ungersche guld. 110 mk. / Item 4 sc. vor struczel. /
 Item vor cleder to maken 2½ mk. / Item vor eymkerber 3 mk. minus 6 sol.
 / /=Item vor ½ tonnen dorsch 20 sc.=/ / Item an sulvergelde 5½ mk. / Item
 noch her Jurge Buck¹ 80 mk. / Item noch her Johan Ferver³ 80 mk.=/ /
 Summa in all | 460 mk. 16 sol. //

[pag. 36] 91. Item so hebbe ik her | Meinart¹ gedan ut | dem Krantore² 2 |
 vorguldene appollen | den su^enavent vor | Magdalene anno LXXXII
 [20 VII 1482]^{a)}. //

90 ^{a)-b)} Fragment umieszczony pod tekstem: /-50 mk.-/.

¹ Zob. nr 42, przyp. 1.

² Zob. rozdz. III, nr 312, przyp. 3. W latach 1479–1484 król Kazimierz Jagiellończyk przebywał na Litwie (Katalog dokumentów, s. 279–345; Rutkowska *Itinerarium*, s. 290–310).

³ Zob. nr 15, przyp. 1.

91 ^{a)} Dalej strona niezapisana.

¹ Prawdopodobnie chodzi tu o Meinharda von Stein, ławnika miasta Gdańska 1471–1473, członka rady od 1473, sędziego 1476, zm. 1485 (Zdrenka *Rats- und Gerichtspatriziat 1*, s. 416–417; Zdrenka *Urządnicy Biogramy*, s. 332–333).

² Zob. rozdz. II, nr 132, przyp. 1.

Bibliografia

A. Źródła archiwalne

Archiwum Państwowe w Gdańsku

Archiwum Miasta Gdańska

Księgi miejskie

- APGd, 300, 12/1 Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382
- APGd, 300, 12/397 Rejestr szosu Głównego Miasta Gdańska z 1443 r.
- APGd, 300, 12/479 Księga małoletnich Głównego Miasta Gdańska z lat 1441–1456
- APGd, 300, 12/480 Księga małoletnich Głównego Miasta Gdańska z lat 1451–1460
- APGd, 300, 12/487 Rejestr kwitancji królewskich („Register super quietanciis regiis”) z lat 1468–1516
- APGd, 300, 12/488 Podręczne rejestry kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.
- APGd, 300, 12/489 Rejestr dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483
- APGd, 300, 12/490 Rejestr podatków (Fenstergeld, Stangengeld) oraz czynszów z łąk i urzędzeń gospodarczych znajdujących się pod kontrolą Głównego Miasta Gdańska z lat 1470–1497
- APGd, 300, 12/661 Rejestr czynszów Głównego Miasta Gdańska i jego przedmieść z lat 1454–1472 („Registrum censuum perceptorum in suburbis et civitate de anno LIIII usque ad LXXII annum”)
- APGd, 300, 32/1 Najstarsza księga gruntowa Głównego Miasta Gdańska
- APGd, 300, 41/47 Rachunki kamlarzy Starego Miasta Gdańska z lat 1459–1520
- APGd, 300, 41/77 Rachunki cegielni z terenu Starego Miasta Gdańska z lat 1473–1527
- APGd, 300, 41/78 Rachunki cegielni z terenu Starego Miasta Gdańska z lat 1501–1515
- APGd, 300, 41/180 Księga czynszowa Starego Miasta Gdańska z lat 1478–1491
- APGd, 300, 41/181 Księga czynszowa Starego Miasta Gdańska z 1495 r. wraz z wykazem nieruchomości w Osieku i na Nowych Ogrodach oraz ich powinności czynszowych z lat 1489–1497
- APGd, 300, 41/182 Księga czynszowa Starego Miasta Gdańska i Osieku z lat 1497–1498

- APGd, 300, 41/183 Księga czynszowa Starego Miasta Gdańska z 1501 r.
APGd, 300, 41/184 Księga czynszowa Starego Miasta Gdańska z lat 1511–1512
APGd, 300, 41/185 Księga czynszowa Starego Miasta Gdańska z 1523 r.
APGd, 300, 41/187 Fragment księgi ławniczej Starego Miasta Gdańska założonej w 1417 r. i prowadzonej do lat 50. XV w., zawierający wpisy z lat 1439–1452
APGd, 300, 41/188 Fragment księgi ławniczej Starego Miasta Gdańska z wpisami z lat 1498–1499
APGd, 300, 59/2 Najstarsza ogólna księga rady Głównego Miasta Gdańska z lat 1374–1428 (Stadtbuch N° 1)
APGd, 300, 59/8 „Der stad denkeboek” Głównego Miasta Gdańska z lat 1475–1533
APGd, 300, 81/1 Ogólna księga rady Młodego Miasta Gdańska z lat 1404–1459
APGd, 300, 81/2 Księga przyjęć do prawa miejskiego Młodego Miasta Gdańska z lat 1400–1455

Rękopisy

APGd, 300, R/Bb, 53 Odpisy tabliczek woskowych, wykonane przez Ericha Keysera

Dokumenty

APGd, 300, D/38 nr 298, 324, 346, 348, 349, 353

APGd, 300, D/79 nr 8

Pomoce archiwalne

APGd Inwentarz zespołu akt Kämmerei – Kamlaria

B. Źródła drukowane

- Acten der Ständetage Preussens, Königlichen Antheils (Westpreussen)*, hg. von F. Thunert, Bd. 1: 1466–1479, Danzig 1896 (Schriften des Westpreussischen Geschichtsvereins).
Acten der Ständetage Preussens unter der Herrschaft des Deutschen Ordens, Bd. 1: *Die Jahre 1233–1435*, hg. von M. Toeppen, Leipzig 1878; Bd. 4: *August 1453 bis September 1457*, hg. von M. Toeppen, Leipzig 1884; Bd. 5: *1458–1525*, hg. von M. Toeppen, Leipzig 1886.
Akta stanów Prus Królewskich, t. 1: 1479–1488, wyd. K. Górski, M. Biskup, Toruń 1955 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 41); t. 3, cz. 2: 1498–1501, wyd. K. Górski, M. Biskup, Toruń 1963 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 54); t. 4, cz. 2: 1504–1506, wyd. M. Biskup, Toruń 1967 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 59); t. 5, cz. 1: 1506–1508, wyd. M. Biskup, Warszawa–Poznań 1973 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 64); t. 5, cz. 2: 1508–1511, wyd. M. Biskup, Warszawa–Poznań 1974 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 65).
Alte Kämmererechnungen, veröff. von W. Reinecke, „Lüneburger Museumsblätter”, Bd. 3, H. 12, 1928, s. 309–337.
Die ältesten Kämmererbücher der Stadt Reval 1363–1374, hg. von O. Greiffenhagen, Reval 1927 (Publikationen aus dem Revaler Stadtarchiv, Bd. 3).
Bronnen tot de geschiedenis van den oostzeehandel, verzam. door H.A. Poelman, deel 1: 1122–1499, st. 1, ‘s-Gravenhage 1917 (Rijks Geschiedkundige Publicatiën, vol. 35).

- Burmeister C.Ch.H., *Ueber die Wachstafeln im Raths-Archive der Stadt Wismar*, „Jahrbücher des Vereins für mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde”, Jg. 3, 1838, s. 50–54.
- De cameraarsrekeningen van Deventer betreffende het jaar 1447*, uitg. door W. Jappe Alberts, Groningen 1959 (Fontes minores medii aevi, vol. 11).
- Codex Diplomaticus Prussicus. Urkundensammlung zur älteren Geschichte Preussens aus dem Königl. Geheimen Archiv zu Königsberg, nebst Regesten*, hg. von J. Voigt, Bd. 3, Königsberg 1848; Bd. 5, Königsberg 1857.
- Codex diplomaticus Regni Poloniae et Magni Ducatus Lituaniae*, t. 4, wyd. M. Dogiel, Vilnae 1764.
- Das Danziger Schöffebuch*, hg. von M. Töppen, Marienwerder 1878.
- D.C.W. [Crull F.], *Kämmerei-Register der Stadt Wismar aus den Jahren 1326–1336*, „Jahrbücher des Vereins für mecklenburgische Geschichte und Alterthumskunde”, Jg. 29, 1864, s. 77–108.
- Diplomatarium Danicum*, Række 4, Bd. 1: 1376–1379, udg. af H. Nielsen, København 1983; Bd. 2: 1380–1385, udg. af H. Nielsen, København 1987; Bd. 3: 1386–1388, udg. af Th. Riis, København 1993; Bd. 4: 1389–1392, udg. af H. Nielsen, København 1994; Bd. 5: 1393–1395, udg. af H. Nielsen, København 1998; Bd. 6: 1396–1398, udg. af A. Andersen, København 1998; Bd. 7: 1399–1400, udg. af A. Andersen, R. Friedmann og H. Nielsen, København 2000.
- Die Duisburger Stadtrechnung von 1417*, hg. von L. Stiefel, Duisburg 1883 (Beiträge zur Geschichte der Stadt Duisburg, H. 2).
- Das Grosse Zinsbuch des Deutschen Ritterordens (1414–1438)*, hg. von P.G. Thielen, Marburg 1958.
- Groth H., *Die Kämmerei-Rechnungen von 1407 und 1409*, „Mühlhäuser Geschichtsblätter”, Jg. 29, 1928/1929, s. 119–168.
- Groth H., *Die Kämmerei-Rechnungen von 1409/10*, „Mühlhäuser Geschichtsblätter”, Jg. 30, 1929/1930, s. 133–168.
- Hanserecense von 1431–1476*, Bd. 1–6, bearb. von G. von der Ropp, Leipzig 1876–1890.
- Hansisches Urkundenbuch*, Bd. 4, bearb. von K. Kunze, Halle a. S. 1896; Bd. 5–6, bearb. von K. Kunze, Leipzig 1899–1905; Bd. 7, Halbbd. 1, bearb. von H.-G. von Rundstedt, Weimar 1939; Bd. 8–10, bearb. von W. Stein, Leipzig 1899–1907; Bd. 11, bearb. von W. Stein, München–Leipzig 1916.
- Hildesheimische Stadtrechnungen*, hg. von R. Doebner, Bd. 1: *Von 1379 bis 1415*, Hildesheim 1893; Bd. 2: *Von 1416 bis 1450*, Hildesheim 1896 (Urkundenbuch der Stadt Hildesheim, T. 5–6).
- Kämmereibuch der Stadt Reval 1432–1463*, Hbd. 1–2, bearb. von R. Vogelsang, Köln–Wien 1976 (Quellen und Darstellungen zur hansischen Geschichte, Neue Folge, Bd. 22).
- Kämmereibuch der Stadt Reval 1463–1507*, Hbd. 1–2, bearb. von R. Vogelsang, Köln–Wien 1983 (Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte, N.F., Bd. 27/1–2).
- Kämmereirechnungen der Stadt Hamburg*, Bd. 1–7, hg. von K. Koppmann, Hamburg 1869–1894; Bd. 8, bearb. von H. Nirrnheim, Hamburg 1939; Bd. 9, Hbd. 1, bearb. von G. Bolland, Hamburg 1940.
- Die Kämmereirechnungen der Stadt Münster über die Jahre 1447, 1448 und 1458*, hg. von W. Jappe Alberts, Groningen 1960 (Fontes minores medii aevi, Bd. 11).
- Kämmerei-Register der Stadt Riga 1348–1361 und 1405–1474*, bearb. von August von Bulmerincq, Bd. 1, Leipzig 1909; Bd. 2, München–Leipzig 1913.

- Katalog dokumentów i listów królów polskich a Archiwum Państwowego w Gdańsku (do 1492 roku)*, oprac. M. Grulkowski, B. Mozejko, S. Szybkowski, Gdańsk 2014.
- Kauffungen K. von, *Die älteste Kämmerrechnung der Kaiserlich freien Reichsstadt Mühlhausen i. Thür. vom Jahre 1407*, „Mühlhäuser Geschichtsblätter”, Jg. 5, 1904/1905, s. 33–46.
- Kauffungen K. von, *Die ältesten Jahresrechnungen der Kaiserl. freien Reichsstadt Mühlhausen i. Th. aus den Jahren 1380, 1388, 1390–1391, 1391–1392, 1394–1395 und 1405*, „Mühlhäuser Geschichtsblätter”, Jg. 6, 1905/1906, s. 95–110.
- Księga kamlarii miasta Torunia z lat 1453–1495*, wyd. K. Kopiński, K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2007 (Źródła do Dziejów Średniowiecznego Torunia, cz. 3).
- Księgi Młodego Miasta Gdańska 1400–1455 (1458–1459)*, wyd. K. Kopiński, P. Oliński, Toruń 2008 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 100).
- Lengnich G., *Ius publicum civitatis Gedanensis oder der Stadt Danzig Verfassung und Rechte*, hg. von O. Günther, Danzig 1900 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens, Bd. 1).
- Meklenburgisches Urkundenbuch*, Bd. 7–8, Schwerin 1872–1873.
- Merlo J.J., *Aus dem Ausgabebuch der Mittwochs-Rentkammer zu Köln für die Jahre 1500 bis 1511*, „Jahrbücher des Vereins von Alterthumsfreunden im Rheinlande”, H. 41, 1866, s. 66–116.
- Mihm M., Mihm A., *Mittelalterliche Stadtrechnungen im historischen Prozess. Die älteste Duisburger Überlieferung (1348–1449)*, Bd. 1: *Untersuchungen und Texte*; Bd. 2: *Register, Materialien, Glossar*, Köln–Weimar–Wien 2007–2008.
- Mithoff D., *Ausgabe-Register vom Rathhausbau am Markte zu Hannover aus den Jahren 1453, 1454 und 1455*, „Zeitschrift des historischen Vereins für Niedersachsen”, 1879, s. 257–280.
- Neitmann K., *Ein rätselhaftes Danziger Stadtbuch des 15. Jahrhunderts. Textedition mit Bemerkungen zur Entstehungsgeschichte*, „Beiträge zur Geschichte Westpreußens”, 2004, Nr. 19, s. 29–67.
- Nowa księga rachunkowa Starego Miasta Elbląga 1404–1414*, cz. 1–2, wyd. M. Pelech, Warszawa–Poznań–Toruń 1987–1989 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, nr 72–73).
- De oudste stadsrekeningen van Arnhem*, uitg. door W. Jappe Alberts, Groningen–Djakarta 1955 (Fontes minores medii aevi, vol. 3).
- Philippi F., *Die Ausgaben der Stadt Minden im Jahre 1365*, „Monatsschrift für die Geschichte Westdeutschlands”, Jg. 6, 1880, s. 272–278.
- Ranisch B., *Beschreibung derer vornähmesten Gebäude in der Stadt Dantzig. Vollständige Textedition*, hg. von A. Bartetzky, D. Kraack, Marburg 1997 (Quellen zur Geschichte und Landeskunde Ostmittelaeuropas, Bd. 1).
- Die Recesse und andere Akten der Hansetage von 1256–1430*, Bd. 2–8, hg. von K. Koppmann, Leipzig 1872–1897 (Hanserecense, Bd. 2–8).
- Regesten zur politischen Geschichte des Niederrheins. Stadtrechnungen von Wesel*, bearb. von F. Gorissen, Bd. 1–4, Bonn 1963; Bd. 5, Bonn 1968 (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde, Bd. 55).
- Registra perceptorum et distributorum civitatis Cracoviensis annorum 1390–1393, 1395–1405, nec non 1407–1410*, wyd. F. Piekosiński, w: *Najstarsze księgi i rachunki miasta Krakowa od r. 1300 do 1400*, wyd. F. Piekosiński, J. Szujski, Kraków 1878 (Monumenta medii aevi historica res gestas Poloniae illustrantia, t. 4), s. 225–343.

- Reinecke W., *Die drei ältesten Lüneburger Kämmererechnungen*, „Lüneburger Museumsblätter“, Bd. 2, H. 6, 1909, s. 159–189.
- Rekeningen der stad Nijmegen 1382–1543*, dl. 1–4, uitg. door H.D.J. van Schevichaven, J.C.J. Kleijntjens, Nijmegen 1910–1914; dl. 5–8, uitg. door L. Sormani, J. Kleijntjens, Nijmegen 1916–1919.
- De rekeningen van de stad Brugge (1280–1319)*, dl. 1, st. 1: 1280–1302, uitg. door C. Wyffels m.m.v. J. De Smet, Brussel 1965; st. 2: *Indices*, door C. Wyffels, Brussel 1971; dl. 2: 1302–1319, st. 1: 1302–1306, uitg. door C. Wyffels m.m.v. A. Vandewalle, Bruxelles 1995; st. 2: 1306–1319, uitg. door C. Wyffels m.m.v. A. Vandewalle, Brussel 1997.
- Das Revaler Kämmererbuch von 1376 bis 1380*, bearb. von D. Heckmann, „Zeitschrift für Ostforschung“, Jg. 41, 1992, H. 2, s. 186–247.
- Rotherth H., *Die ältesten Stadtrechnungen von Soest aus den Jahren 1332, 1357 und 1363*, „Westfälische Zeitschrift“, Bd. 101/102, 1953, s. 139–182.
- Schuldbücher und Rechnungen der Großschäffler und Lieger des Deutschen Ordens in Preußen*, Bd. 3: *Großschäfferei Marienburg*, hg. von Ch. Link, J. Sarnowsky, Köln–Weimar–Wien 2008 (Veröffentlichungen aus den Archiven Preussischer Kulturbesitz, Bd. 62/3; Quellen und Darstellungen zur Hansischen Geschichte, Bd. 59/3).
- Scriptores Rerum Prussicarum. Die Geschichtsquellen der preussischen Vorzeit bis zum Untergange der Ordensherrschaft*, Bd. 4, hg. von Th. Hirsch, M. Töppen, E. Strehle, Leipzig 1870.
- Simson P., *Geschichte der Stadt Danzig*, Bd. 4: *Urkunden bis 1626*, Danzig 1918.
- Die Staatsverträge des Deutschen Ordens in Preußen im 15. Jahrhundert*, Bd. 2, hg. von E. Weise, Marburg 1955.
- De stadsrekeningen van Deventer*, dl. 1–6, uitg. door G.M. de Meyer, Groningen 1968–1984 (Teksten en documenten, Bd. 7, 9, 12–14, 16).
- De stadsrekeningen van Doesburg betreffende de jaren 1400/1401 en 1402/1403*, uitg. door R.A.D. Renting, Groningen 1964 (Fontes minores medii aevi, vol. 15).
- De stadsrekeningen van Zutphen 1364–1445/46*, dl. 1–3, uitg. door R. Wartena, Zutphen 1977.
- Stadtkölnische Reiserechnungen des Mittelalters*, hg. von K. Militzer, Düsseldorf 2007 (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde, Bd. 75).
- Stadtkölnische Reiserechnungen des Mittelalters*, hg. von K. Militzer, Düsseldorf 2007 (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde, Bd. 75).
- Stüve C., *Stadtrechnungen von Osnabrück aus dem 13. und 14. Jahrhundert*, „Mitteilungen des Vereins für Geschichte und Landeskunde von Osnabrück“, Bd. 14, 1889, s. 91–135; Bd. 15, 1890, s. 75–164.
- Techen F., *Die Wachstafeln des Wismarschen Ratsarchivs*, „Jahrbücher des Vereins für mecklenburgische Geschichte und Altertumskunde“, Jg. 83, 1919, s. 75–104.
- Toeppen M., *Das Elbinger Kriegsbuch*, „Altpreussische Monatsschrift“, Bd. 36, 1899, H. 3–4, s. 223–273.
- Urkundenbuch der Stadt Hildesheim*, T. 7: *Von 1451 bis 1480*, hg. von R. Doebner, Hildesheim 1899.
- Urkundenbuch der Stadt Lübeck*, Th. 1, Lübeck 1843; Th. 2, 1–2. Hälfte, Lübeck 1856–1858; Bd. 5, Lübeck 1877.
- Winter G., *Die ältesten Lüneburger Kämmererechnungen*, „Lüneburger Blätter“, H. 2, 1951, s. 5–26.

- Zielińska-Melkowska K., *Przywilej chełmiński 1233 i 1251*, red. Z. Zdrójkowski, tłum. W. Wróblewski, Toruń 1986 (Teksty Pomników Prawa Chełmińskiego w Przekładach Polskich, nr 1).
- Związek Pruski i poddanie się Prus Polsce. Zbiór tekstów źródłowych*, red. K. Górski, Poznań 1949 (Biblioteka Tekstów Historycznych, t. 1).

C. Źródła zdigitalizowane

Diplomatarium Danicum (diplomatarium.dk/konkordans).

D. Opracowania

- Adler F., *Stralsund, Stadtkreis*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 244–247.
- Arszyński M., *Technika i organizacja budownictwa ceglanego w Prusach w końcu XIV i w pierwszej połowie XV wieku*, w: *Studia z dziejów rzemiosła i przemysłu*, t. 9, red. Z. Kamińska, Wrocław–Warszawa–Kraków 1970 (Studia i Materiały z Historii Kultury Materialnej, t. 39), s. 7–139.
- Aubert L.M.B., *Beiträge zur Geschichte der deutschen Grundbücher*, „Zeitschrift der Savigny-Stiftung für Rechtsgeschichte”, Germ. Abt., Bd. 14, 1893, s. 1–74.
- Bahr E., *Dirschau*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 39–40.
- Bahr E., *Engelsburg*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 51.
- Bahr E., *Gdingen*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 63.
- Bahr E., *Hirsch Theodor*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 3: *Ergänzungen zu Band I und II*, hg. von K. Forstreuter, F. Gause, Marburg/Lahn 1975, s. 956.
- Bahr E., *Kulm*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 111–113.
- Bahr E., *Mewe*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 147.
- Bahr E., *Pruß. Stargard*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 181.
- Bahr E., *Putzig*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 182.
- Bahr E., *Schöneck*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 207.
- Bahr E., *Thorn*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 221–225.
- Bahr E., Conrad K., *Kolberg*, w: *Mecklenburg, Pommern*, hg. von H. bei der Wieden, R. Schmidt, Stuttgart 1996 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 315: Handbuch der Historischen Stätten Deutschlands, Bd. 12), s. 220–224.
- Bahr E., Conrad K., *Lauenburg*, w: *Mecklenburg, Pommern*, hg. von H. bei der Wieden, R. Schmidt, Stuttgart 1996 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 315: Handbuch der Historischen Stätten Deutschlands, Bd. 12), s. 228–230.

- Bahr E., Conrad K., *Stargard*, w: *Mecklenburg, Pommern*, hg. von H. bei der Wieden, R. Schmidt, Stuttgart 1996 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 315: Handbuch der Historischen Stätten Deutschlands, Bd. 12), s. 276–279.
- Bahr E., Conrad K., *Stolp*, w: *Mecklenburg, Pommern*, hg. von H. bei der Wieden, R. Schmidt, Stuttgart 1996 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 315: Handbuch der Historischen Stätten Deutschlands, Bd. 12), s. 287–290.
- Bahr E., Conrad K., *Stralsund*, w: *Mecklenburg, Pommern*, hg. von H. bei der Wieden, R. Schmidt, Stuttgart 1996 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 315: Handbuch der Historischen Stätten Deutschlands, Bd. 12), s. 292–298.
- Bär M., *Die Entwicklung des Territoriums der Stadt Danzig und ihres kommunalen Verwaltungsgebietes*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 49, 1907, s. 253–271.
- Die Bau- und Kunstdenkmäler des Kreises Graudenz*, [bearb. von J. Heise], Danzig 1894 (Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreussen, H. 9).
- Die Bau- und Kunstdenkmäler des Kreises Marienburg*, Bd. 1: *Die Städte Neuteich und Tiegenhof und die ländlichen Ortschaften*, bearb. von B. Schmid, Danzig 1919 (Die Bau- und Kunstdenkmäler der Provinz Westpreussen, H. 14).
- Becker W., *Die Hanse und das Reich aus dem Blickwinkel der Kommunikation*, w: *Die Bedeutung der Kommunikation für Wirtschaft und Gesellschaft. Referate der 12. Arbeitstagung der Gesellschaft für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte vom 22.–25. 4. 1987 in Siegen*, hg. von H. Pohl, Stuttgart 1989 (Vierteljahrschrift für Sozial- und Wirtschaftsgeschichte, Beihefte, Nr. 87), s. 90–115.
- Behrmann Th., *Der lange Weg zum Rezeß. Das erste Jahrhundert hansischer Versammlungsschriftlichkeit*, „Frühmittelalterliche Studien”, Bd. 36, 2002, s. 433–467.
- Benninghoven F., *Die Gotlandfeldzüge des Deutschen Ordens 1398–1408*, „Zeitschrift für Ostforschung”, Jg. 13, 1964, Nr. 3, s. 421–477.
- Berghaus P., *Noble*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 6, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1993, szp. 1210.
- Berghaus P., *Pfennig*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 6, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1993, szp. 2029–2030.
- Berghaus P., *Schilling*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 7, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1995, szp. 1465.
- Berghaus P., *Vinkenaugen*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 8, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1997, szp. 1702.
- Bertram H., La Baume W., Klöppel O., *Das Weichsel-Nogat-Delta. Beiträge zur Geschichte seiner landwirtschaftlichen Entwicklung, vorgeschichtlichen Besiedelung und bäuerlichen Haus- und Hofanlage*, Danzig 1924 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreußens, Nr. 11; reprint: Münster/Westf. 2003).
- Beuttel J.E., rec.: *Księgi szosu i wykazy obciążeń mieszkańców Starego Miasta Torunia z lat 1394–1435*, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, A. Czacharowski, Toruń 2002 (Źródła do Dziejów Średniowiecznego Torunia, cz. 1); *Księgi małoletnich z lat 1376–1429*, wyd. K. Mikulski, J. Tandecki, Toruń 2002 (Źródła do Dziejów Średniowiecznego Torunia, cz. 2); „Zeitschrift für Ostmitteleuropa-Forschung”, Jg. 54, 2005, H. 3, s. 448–449.
- Beyerle K., *Die deutschen Stadtbücher*, „Deutsche Geschichtsblätter”, Bd. 9, 1910, H. 6/7, s. 145–200.
- Bippen W. von, *Geschichte der Stadt Bremen*, Bd. 1, Bremen 1892.

- Biskup M., *Niederhoff Reinhold*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków 1977, s. 733–735.
- Biskup M., *Pod panowaniem krzyżackim (od 1308 r. do 1454 r.)*, w: *Historia Gdańska*, t. 1: *Do roku 1454*, red. E. Cieślak, Gdańsk 1978, s. 337–627.
- Biskup M., *Starostowie-burgrabiowie gdańscy w latach 1457–1506*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 6, 1954, z. 1, s. 42–60.
- Biskup M., *Stosunek Gdańska do Kazimierza Jagiellończyka w okresie wojny trzynastoletniej 1454–1466*, Toruń 1952 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 56, z. 1).
- Biskup M., *Trzynastoletnia wojna z Zakonem Krzyżackim 1454–1466*, Warszawa 1967.
- Biskup M., *Uwagi o późnośredniowiecznej monecie miast Prus Królewskich*, w: *Ludzie, kontakty, kultura XVI–XVIII w. Prace ofiarowane Profesor Marii Boguckiej*, red. J. Kowecki, J. Tazbir, Warszawa 1997, s. 61–64.
- Biskup M., *Władztwa terytorialne w średniowiecznych Inflantach i ich granice*, w: *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, red. R. Czaja, A. Radziwiński, Toruń 2013 (Dzieje Zakonu Niemieckiego, t. 2), s. 153–165.
- Blockmans W.P., *Karl der Kühne*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1991, szp. 989–991.
- Boeszoermeny [R.], *Der Bau des Rathhauses zu Danzig. Zur Erinnerung an das fünf-hundertjährige Bestehen desselben*, Danzig 1879 (Programm der Realschule erster Ordnung zu St. Petri und Pauli in Danzig, Nr. 88).
- Bojaruniec E., *Social Advancement among Patrician Families in Gdańsk in the Late Middle Ages and the Early Modern Period as Exemplified by the Ferber Family*, w: *Mobility in the Eastern Baltics (15th–17th Century). Mobilumas Rytų Baltijos regione (XV–XVII amžiai)*, ed. by D. Elertas, Klaipėda 2014 (Acta Historica Universitatis Klaipedensis, vol. 29), s. 150–170.
- Bonczkowska Ż., *Mennica toruńska od drugiej połowy XIV wieku do 1454 roku. Lokalizacja, personel, funkcjonowanie*, Toruń 2011.
- Boockmann H., *Elbing, Stadtkreis*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 3, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1986, szp. 1777–1778.
- Boockmann H., *Königsberg*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1991, szp. 1326.
- Boockmann H., *Marienburg*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 6, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1993, sz. 289.
- Boockmann H., *Samland*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 7, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1995, szp. 1342.
- Borawska T., *Bażyński Mikołaj*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 72–73.
- Borawska T., *Bażyński Ścibor*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 73–75.
- Borawska T., *Legendorf (Maul, Maulen, Mgowski) Fabian*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 3: L–P, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 40–42.
- Böttger-Niedenzu B., Niedenzu A., *Gotland*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 4, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1989, szp. 1578–1580.
- Brandt P., *Das rechtstädtische Rathaus zu Danzig. Eine baugeschichtliche Studie*, Danzig 1909.

- Bricquet Ch.-M., *Les filigranes. Dictionnaire historique des marques de papier dès leur apparition vers 1282 jusqu'en 1600*, vol. 2, Genève 1907.
- Brodthorn B., Schofield J., *London*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1991, szp. 2100–2106.
- Bruski K., *Lębork w czasach średniowiecza*, w: *Dzieje Lęborka*, red. J. Borzyszkowski, Lębork–Gdańsk 2009, s. 64–97.
- Bruski K., *Początki fundacji klasztornej i jej rozwój*, w: *Dzieje Kartuz*, t. 1, red. W. Odyniec, R. Kupper, Kartuzy 1998, s. 115–164.
- Bruski K., *Ziemia nad dolną Wierzycą od XIII do początku XV wieku*, Gdańsk 1997.
- Bukal G., *Fortyfikacje Gdańska 1454–1793*, w: *Fortyfikacje Gdańska*, red. G. Bukal, wyd. 2, Gdańsk 2009, s. 24–57.
- Bukal G., *Fortyfikacje Gdańska i ujścia Wisły 1454–1793. Studium z dziejów nowożytnej architektury militarnej*, Sopot 2012.
- Chronologia polska*, red. B. Włodarski, Warszawa 1957.
- Cieślak E., *Niektóre zagadnienia hanzeatyckiego handlu i transportu morskiego*, „Przegląd Zachodni”, R. 8, 1952, nr 5/6, s. 432–459.
- Cieślak E., *O położeniu prawnym marynarzy według Rôles d'Oléron i ustawodawstwa Związku Miast Hanzeatyckich z XIV i XV w.*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 4, 1952, s. 238–259.
- Cieślak E., *Położenie prawne marynarzy w wieku XIV i XV w świetle uchwał Związku Hanzeatyckiego*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 16, 1950, z. 1–4, s. 129–138.
- Cieślak E., *Prawa i obowiązki kapitana statku w XII do XV w. według Rôles d'Oléron i prawa morskiego Związku Miast Hanzeatyckich z XIV i XV w.*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 17, 1951, z. 1–2, s. 61–86.
- Cieślak E., *Przywileje Gdańska z okresu wojny 13-letniej na tle przywilejów niektórych miast bałtyckich*, „Czasopismo Prawno-Historyczne”, t. 6, 1954, z. 1, s. 61–122.
- Cieślak E., *Przywileje wielkich miast pruskich z XV w. jako etap rozwoju samorządu miejskiego*, „Rocznik Gdański”, t. 25, 1966, s. 31–49.
- Cieślak E., *Rewolty gdańskie w XV w. (1416–1456)*, „Kwartalnik Historyczny”, R. 61, 1954, nr 3, s. 110–142.
- Cieślak E., *Ustawodawstwo Związku Miast Hanzeatyckich jako wyraz polityki monopolistycznej w handlu i żegludze w XIV i XV wieku*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 19, 1953, z. 1–4, s. 103–160.
- Cieślak E., *Walki ustrojowe w Gdańsku i Toruniu oraz w niektórych miastach hanzeatyckich w XV w.*, Gdańsk 1960.
- Cohen S.L., *Gotland*, w: *Dictionary of the Middle Ages*, vol. 5, ed. J.R. Strayer, New York 1985, s. 631–633.
- Conrad K., *Winrich von Kniprode*, w: *Die Hochmeister des Deutschen Ordens 1190–2012*, hg. von U. Arnold, Aufl. 2, Weimar 2014 (Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, Bd. 40: Veröffentlichungen der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens, Bd. 6), s. 84–88.
- Cuny G., *Danziger Stadtbaumeister*, „Mitteilungen des Westpreußischen Geschichtsvereins”, Jg. 5, 1906, Nr. 4, s. 63–72.
- Curicke R., *Der Stadt Dantzig Historische Beschreibung*, Amsterdam–Danzig 1688.
- Czaja R., *Grupy rządzące w miastach nadbałtyckich w średniowieczu*, Toruń 2008 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 93, z. 1).

- Czaja R., *Miasta pruskie a zakon krzyżacki. Studia nad stosunkami między miastem a władzą terytorialną w późnym średniowieczu*, Toruń 1999.
- Czaja R., *Powstanie miasta*, w: *Historia Elbląga*, t. 1, red. S. Gierszewski, A. Groth, Gdańsk 1993, s. 60–70.
- Czaja R., *Przenoszenie listów między miastami hanzeatyckimi w strefie bałtyckiej w XIV–XV wieku*, „Klio”, t. 23(4), 2012, s. 7–24.
- Czaja R., *The Regional and Long-Distance Communication of Prussian Towns in the 15th Century*, w: *Towns and Communication*, vol. 2: *Communication between Towns. Proceedings of the Meetings of the International Commission for the History of Towns (ICHT), London 2007 – Lecce 2008*, ed. by H. Houben, K. Toomaspoeg, Galatina 2011, s. 21–37.
- Czaja R., *Zum Stand hansischer und preussischer Editionen*, w: *Edition deutschsprachiger Quellen aus dem Ostseeraum (14.–16. Jahrhundert)*, hg. von M. Thumser, J. Tandecki, D. Heckmann, Toruń 2001, s. 213–228.
- Czaplewski P., *Ferber Jan*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 6, Kraków 1948, s. 417.
- Czaplewski P., *Senatorowie świeccy, podskarbiowie i starostowie Prus Królewskich, 1454–1472*, Toruń 1921 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 26–28).
- Dąbrowski K., *Rozwój wielkiej własności ziemskiej klasztoru cysterek w Żarnowcu od XIII do XVI wieku*, Gdańsk 1970 (Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych. Seria Monografii, nr 40).
- Ein Danziger Wachstafelzinsbuch aus dem 15. Jahrhundert*, hg. von G. Galster, „Zeitschrift für Ostforschung”, Jg. 8, 1959, H. 2, s. 231–259.
- Długokęcki W., *Die Weichselwerder in der Politik des Königs Kasimir IV. Jagiellonicus*, „Quaestiones Mediae Aevi Novae”, vol. 15, 2010, s. 305–328.
- Długokęcki W., *Elita władzy miasta Malborka w średniowieczu*, Malbork 2004.
- Długokęcki W., *Geneza Tczewa*, w: *Historia Tczewa*, red. W. Długokęcki, Tczew 1998, s. 19–33.
- Długokęcki W., *Mierzeja Wiślana od XIII do połowy XV wieku (1454 r.)*, Gdańsk 1996.
- Długokęcki W., *Osadnictwo na Żuławach w XIII i początkach XIV w.*, Malbork 1992.
- Długokęcki W., *Pozyskiwanie bursztynu w Prusach Krzyżackich (XIII – początki XVI w.)*, w: *Bursztynowa Komnata. Fakty i mity. Materiały z konferencji naukowej z 5 października 1996 r. w Pasłęku*, red. E. Rusak, Gdańsk 1997, s. 41–53.
- Długokęcki W., *Zakon krzyżacki wobec Tczewa w początkach XIV wieku*, w: *Historia Tczewa*, red. W. Długokęcki, Tczew 1998, s. 43–47.
- Domagała T., *Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku w latach 1327–1556*, w: *Sztuka pobrzeża Bałtyku. Materiały Sesji Stowarzyszenia Historyków Sztuki, Gdańsk, listopad 1976*, red. H. Fruba, Warszawa 1978, s. 115–141.
- Dragan M., *Bock (Buck) Jerzy*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 2, Kraków 1936, s. 177.
- Drost W., *Kunstdenkmäler der Stadt Danzig*, Bd. 5: *St. Trinitatis, St. Peter und Paul, St. Bartholomai, St. Barbara, St. Elisabeth, Hl. Geist, Engl. Kapelle, St. Brigitten*, bearb. von W. Drost, F. Swoboda, Stuttgart 1972 (Bau- und Kunstdenkmäler des Deutschen Ostens, Reihe A, Bd. 5).
- Dygo M., *Die Münzpolitik des Deutschen Ordens in Preußen in der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, Warszawa 1987 (Fasciculi Historici, t. 14).
- Dygo M., *Z badań nad polityką monetarną zakonu niemieckiego w 1 połowie XV wieku*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. 38, 1984, z. 3–4, s. 176–193.

- Ehmck D.R., *Die Friedeburg. Ein Beitrag zur Geschichte der Weserpolitik Bremens*, „Bremisches Jahrbuch”, Bd. 3, 1868, s. 69–158.
- Ehmck D.R., Schumacher H.A., *Das Rathhaus zu Bremen*, „Bremisches Jahrbuch”, Bd. 2, H. 2, 1866, s. 259–443.
- Eimer B., *Gotland unter dem Deutschen Orden und die Komturei Schweden zu Årsta*, Innsbruck 1966.
- Encyklopedia Gdańska*, red. B. Śliwiński i in., Gdańsk 2012 (www.gedanopedia.pl).
- Encyklopedia Gdyni*, red. M. Sokołowska, I. Greczanik-Filipp, W. Kwiatkowska, Gdynia 2006.
- Falbusch F.B., *Kampen*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1991, szp. 895–896.
- Fink G., *Lübeck, Stadtkreis*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 417–424.
- Foltz M., *Geschichte der Danziger Stadthaushalts*, Danzig 1912 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens, Bd. 8).
- Forstreuter K., *von Bassenheim, Siegfried Walpot*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 1: *Abegg–Malten*, hg. von Ch. Krollmann, Königsberg Pr. 1941, s. 33.
- Franz W., *Königsberg Pr., Stadtkreis*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 68–73.
- Frederichs H., *Christburg, Kr. Stuhm*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 33–34.
- Freytag [H.], *Das Danziger Werder im Anfange des vierzehnten Jahrhunderts*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 50, 1908, s. 49–79.
- Fritz K., *Entstehung, Aufstieg und Blüte der Hansestadt Stralsund*, w: *Geschichte der Stadt Stralsund*, hg. von H. Ewe, Weimar 1984, s. 9–102.
- Gause F., *Der Deutsche Orden und die Gründung von Burg und Stadt Königsberg*, w: *Acht Jahrhunderte Deutscher Orden in Einzeldarstellungen*, hg. von P.K. Wieser, Bad Godesberg 1967 (Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, Bd. 1) s. 137–142.
- Gause F., *Königsberg*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: *Handbuch der Historischen Stätten*), s. 100–107.
- Geuenich D., *Was sind eigentlich ‘Stadtbücher’? Versuch einer Definition*, w: *Stadtbücher als namenkundliche Quelle. Vorträge des Kolloquiums vom 18.–20. September 1998*, hg. von F. Debus, Mainz–Stuttgart 2000 (Akademie der Wissenschaften und der Literatur. Abhandlungen der Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse. Einzelveröffentlichung, Nr. 7), s. 17–29.
- Gizińska M., *Dzieje mennicy elbląskiej*, „Rocznik Elbląski”, t. 20, 2006, s. 77–88.
- Górski K., *Bażyński Mikołaj*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 1, Kraków 1935, s. 377.
- Górski K., *Bażyński Scibor*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 1, Kraków 1935, s. 377–378.
- Grieser [R.], *von Baysen, Stibor*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 1: *Abegg–Malten*, hg. von Ch. Krollmann, Königsberg Pr. 1941, s. 37.
- Groddeck K.A. v[on], *Pawest, Berndt*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 2: *Maltritz–Z.*, hg. von Ch. Krollmann, fortges. von K. Forstreuter, F. Gause, Marburg/Lahn 1967, s. 492.
- Groebner V., *Flüssige Gaben und die Hände der Stadt. Städtische Geschenke, städtische Korruption und politische Sprache am Vorabend der Reformation*, w: *Bilder*,

- Texte, Rituale. Wirklichkeitsbezug und Wirklichkeitskonstruktion politisch-rechtlicher Kommunikationsmedien in Stadt- und Adelsgesellschaften des späten Mittelalters*, hg. von K. Schreiner, G. Signori, Berlin 2000 (Zeitschrift für Historische Forschung. Beihefte, Bd. 24), s. 17–34.
- Grotefend H., *Taschenbuch der Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, hg. von Th. Ulrich, Aufl. 10, Hannover 1960.
- Grotefend H., *Zeitrechnung des deutschen Mittelalters und der Neuzeit*, Bd. 1–2, Hannover 1891–1898.
- Gruber K., *Zur Baugeschichte des Rechtstädtischen Rathauses*, „Ostdeutsche Monatshefte”, Jg. 9, 1928, H. 6, s. 434–443.
- Gruber K., Keyser E., *Die Marienkirche in Danzig*, Berlin 1929 (Die Baudenkmäler der Freien Stadt Danzig, T. 1, Bd. 1).
- Grulkowski M., *Cło funtowe a działalność kancelarii Głównego Miasta Gdańska w XIV–XV w.*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, t. 70, 2010, s. 147–173.
- Grulkowski M., *Die Kämmererbücher der Danziger Rechtstadt in der zweiten Hälfte des 14. und im 15. Jahrhundert – ein neues Editionsprojekt*, w: *Editionswissenschaftliches Kolloquium 2013. Neuere Editionen der sogenannten „Ego-Dokumente” und andere Projekte in den Editionswissenschaften*, hg. von H. Flachenecker, J. Tandecki unter Mitarb. von K. Kopiński, Toruń 2015 (Publikationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quellenedition, Bd. 7), s. 295–319.
- Grulkowski M., *Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska jako źródło historyczne*, w: *Komturzy, rajcy, żupani*, red. B. Śliwiński, Malbork 2005 (Studia z Dziejów Średniowiecza, nr 11), s. 123–164.
- Grulkowski M., *Najstarsze księgi gruntowe Głównego Miasta Gdańska w XIV i XV wieku. Uwagi źródłoznawcze*, w: *Miasta polskie w średniowieczu i czasach nowożytnych*, red. P. Goldyn, Kraków 2008 (Biblioteka Porozumienia Doktorantów Uczelni Krakowskich, t. 1), s. 181–200.
- Grulkowski M., *Najstarsze księgi miejskie Głównego Miasta Gdańska z XIV i początku XV wieku. Studium kodykologiczne*, Warszawa 2015 (Studia i Materiały do Dziejów Kancelarii w Gdańsku, t. 1, Seria A: Studia, t. 1).
- Grulkowski M., *Rynek renty w Głównym Mieście Gdańsku w świetle najstarszych ksiąg gruntowych w XIV–XV wieku*, w: *Studia i materiały do dziejów domu gdańskiego*, cz. 1, red. E. Kizik, Gdańsk 2009, s. 21–98.
- Grulkowski M., *Wprowadzenie cla funtowego w Gdańsku w 1443 r. Źródło do dziejów polityki finansowej państwa zakonu krzyżackiego*, „Rocznik Gdański”, t. 69–70, 2009–2010, s. 113–130.
- Grzegorz M., *Entstehen und Entwicklung der Ordensverwaltung in Pommerellen nach 1308*, w: *Beiträge zur Geschichte des Deutschen Ordens*, Bd. 1, hg. von U. Arnold, Marburg 1986 (Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, Bd. 36: Veröffentlichungen der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens, Bd. 1), s. 19–46.
- Grzegorz M., *Osady Pomorza Gdańskiego w latach 1309–1454*, Warszawa–Łódź 1990.
- Grzegorz M., *Struktura administracyjna i własnościowa Pomorza Gdańskiego pod rządami zakonu krzyżackiego w latach 1309–1454*, Warszawa–Poznań–Toruń 1987 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 82, z. 2).
- Gumowski M., *Brakatey krzyżackie*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 10, 1937, nr 11–12, s. 373–410.

- Gumowski M., *Dzieje mennicy toruńskiej*, Toruń 1961 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 65, z. 1).
- Gumowski M., *Mennica Gdańska*, red. A. Domaradzki, Gdańsk 1990.
- Gumowski M., *Moneta u Krzyżaków*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 17, 1951, z. 3–4, s. 7–68.
- Gumowski M., *Moneta złota w Polsce średniowiecznej*, „Rozprawy Wydziału Historyczno-Filozoficznego Akademii Umiejętności w Krakowie”, seria II, t. 30, 1912, s. 130–234.
- Gumowski M., *Polityka mennicza miast pruskich*, „Zapiski Towarzystwa Naukowego w Toruniu”, t. 20, 1954, z. 1–4, s. 257–294.
- Gutzzeit E.J., *Balga*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 8–10.
- Gutzzeit E.J., *Die Ordensburg Balga*, Heiligenbeil Ostpr. 1925 (Unsere Heimat Natanen, H. 1).
- Hammel-Kiesow R., *Lübeck. A. Stadt*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1991, szp. 2146–2149.
- ‘t Hart M., Heijden M. van der, *Het geld van de stad. Recente historiografische trends in het onderzoek naar stedelijke financiën in de Nederlanden*, „Tijdschrift voor Sociale en Economische”, jrg. 3, 2006, nr. 3, s. 3–35.
- Hartmann J., *Allgemeine Entwicklung des Amtsbuchwesens*, w: *Die archivalischen Quellen. Mit einer Einführung in die Historischen Hilfswissenschaften*, hg. von F. Beck, E. Henning, Aufl. 5, Köln–Weimar–Wien 2012, s. 55–68.
- Heckmann D., *Leitfaden zur Edition deutschsprachiger Quellen (13.–16. Jahrhundert)*, „Preußenland”, Bd. 3, 2013, s. 7–13.
- Heinemeyer W., *Richtlinien für die Edition mittelalterlichen Amtsbücher*, w: *Richtlinien für die Edition landesgeschichtlicher Quellen*, hg. von W. Heinemeyer, Marburg–Köln 1978, s. 18–23.
- Hellmann M., Angermann N., Mühlen H. von zur, *Livland*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1991, szp. 2045–2052.
- Hempel E., *Untersuchungen über den preußischen Pfennig im 13. und 14. Jahrhundert*, „Zeitschrift für Ostforschung”, Jg. 7, 1958, H. 2, s. 231–241.
- Hirsch Th., *Danzigs Handels- und Gewerbsgeschichte unter der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Leipzig 1858.
- Hirsch Th., *Geschichte des Karthäuser Kreises bis zum Aufhören der Ordensherrschaft*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 6, 1882, s. 1–148.
- Hoburg K., *Das Rathhaus der Rechtstadt Danzig. Größentheils nach archivalischen Quellen*, „Neue Preußische Provinzial-Blätter”, 2. Folge, Bd. 6, 1854, H. 2, s. 161–167; H. 3, s. 198–227.
- Hoburg K., *Geschichte der Festungswerke Danzigs*, Danzig 1852.
- Hoburg K., *Geschichte und Beschreibung des Rathhauses der Rechtstadt Danzig*, Danzig 1857.
- Hoburg K., *Urkundliches zur innern Geschichte Danzigs*, „Neue Preußische Provinzial-Blätter”, 2. Folge, Bd. 10, 1856, s. 284–300.
- Hoffmann E., *Lübeck im Hoch- und Spätmittelalter: die grosse Zeit Lübecks*, w: *Lübekische Geschichte*, hg. von A. Graßmann, Aufl. 4, Lübeck 2008, s. 81–339.
- Hohlfeld J., *Stadtrechnungen als historische Quellen. Ein Beitrag zur Quellenkunde des ausgehenden Mittelalters. Dargelegt an dem Beispiele der Pegauer Stadtrechnungen*

- des 14./15. Jahrhunderts*, Leipzig 1912 (Bibliothek des sächsischen Geschichte und Landeskunde, Bd. 4, H. 1).
- Hubatsch W., *Winrich von Kniprode, Hochmeister des Deutschen Ordens 1352 bis 1382. Zum Gedächtnis seines Todestags vor 600 Jahren*, „Blätter für deutsche Landesgeschichte”, Jg. 119, 1983, s. 15–32.
- Isenmann E., *Die deutsche Stadt im Spätmittelalter 1250–1500. Stadtgestalt, Recht, Stadtreジメント, Kirche, Gesellschaft, Wirtschaft*, Stuttgart 1988.
- Jähnig B., *Dostojnicy zakonu krzyżackiego w Prusach*, w: *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, red. R. Czaja, A. Radziwiński, Toruń 2013 (Dzieje Zakonu Niemieckiego, t. 2), s. 279–329.
- Jähnig B., *Ludwig von Erlichshausen (Ellrichshausen)*, w: *Die Hochmeister des Deutschen Ordens 1190–2012*, hg. von U. Arnold, Aufl. 2, Weimar 2014 (Quellen und Studien zur Geschichte des Deutschen Ordens, Bd. 40: Veröffentlichungen der Internationalen Historischen Kommission zur Erforschung des Deutschen Ordens, Bd. 6), s. 134–142.
- Jähnig B., *Ludwig von Erlichshausen*, w: *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 15, Berlin 1987, s. 407–408.
- Jähnig B., *Verfassung und Verwaltung des Deutschen Ordens und seiner Herrschaft in Livland*, Berlin 2011 (Schriften der Baltischen Historischen Kommission, Bd. 16).
- Jähnig B., *Winrich von Kniprode – Hochmeister des Deutschen Ordens 1352–1382*, „Jahrbuch Preußischer Kulturbesitz”, Bd. 19, 1982, s. 249–276.
- Janiszewska Mincer B., *Legendorf (Maul, Maulen, Mgowski) Fabian*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 17, Wrocław–Warszawa–Kraków 1972, s. 1.
- Jappe Alberts W., *De oudste stadsrekeningen van Arnhem*, „Bijdragen voor de Geschiedenis der Nederlanden”, dl. 9, 1954, afl. 1–2, s. 49–61.
- Jappe Alberts W., *Mittelalterliche Stadtrechnungen als Geschichtsquellen*, „Rheinische Vierteljahrsblätter”, Jg. 23, 1958, H. 1/2, s. 75–96.
- Jasiński T., *Tabliczki woskowe w kancelariach miast Pomorza Nadwiślańskiego*, Poznań 1991 (Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Seria Historia, nr 154).
- Jasiński T., *Toruń XIII–XIV wieku – lokacja miast toruńskich i początki ich rozwoju (1231 – około 1350)*, w: *Historia Torunia*, t. 1: *W czasach średniowiecza (do roku 1454)*, red. M. Biskup, Toruń 1999, s. 100–166.
- Jatruševa L., *Publikacja dwóch średniowiecznych ksiąg rachunkowych rady miejskiej Rewla (Tallina)*, „Zapiski Historyczne”, t. 53, 1988, z. 3–4, s. 77–85.
- Jeziorski P., *Margines społeczny w dużych miastach Prus i Inflant w późnym średniowieczu i wczesnych czasach nowożytnych*, Toruń 2009 (Roczniki Towarzystwa Naukowego w Toruniu, R. 94, z. 1).
- Kaczor D., „*Labor infamus – labor utilis*”. *Funkcje kata w systemie utrzymywania czystości w wielkich miastach Prus Królewskich XVI–XVIII wieku*, „Kwartalnik Historii Kultury Materialnej”, R. 53, 2005, nr 3–4, s. 361–376.
- Katalog zabytków sztuki. Miasto Gdańsk*, cz. 1: *Główne Miasto. Tekst*, red. B. Roll, I. Strzelecka, Warszawa 2006 (Katalog Zabytków Sztuki w Polsce. Seria nowa, t. 8, cz. 1).
- Kaufmann J., *Studien zur Geschichte der Altstadt Danzig*, „Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins”, H. 55, 1913, s. 77–123.
- Keyser E., *Die Baugeschichte der Stadt Danzig*, hg. von E. Bahr, Köln–Wien 1972 (Ostmitteleuropa in Vergangenheit und Gegenwart, Bd. 14).

- Keyser E., *Die Besiedlung der Altstadt Danzig*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 61, 1921, s. 149–192.
- Keyser E., *Die Bevölkerung Danzigs und ihre Herkunft im 13. und 14. Jahrhundert*, Lübeck 1924 (Pfingstblätter des Hansischen Geschichtsvereins, Bd. 15).
- Keyser E., *Die Gerichtsbücher der Altstadt Danzig*, „Mitteilungen des Westpreußischen Geschichtsvereins”, Jg. 23, 1924, Nr. 2, s. 31–32.
- Keyser E., *Die Neue Mottlau in Danzig*, „Mitteilungen des Westpreußischen Geschichtsvereins”, Jg. 22, 1923, Nr. 3/4, s. 1–9.
- Keyser E., *Weichselmünde*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 239.
- Kleinau H., *Untersuchungen über die Kulmer Handfeste, besonders ihre Stellung im Recht der deutschen Kolonisation. Zugleich Bemerkungen zu Guido Kisch, Die Kulmer Handfeste*, „Altpreußische Forschungen”, Jg. 10, 1933, s. 231–261.
- Klemm G., *5½ Jahrhundert Dor fund Kirche Müggenhahl. Geschichte eines alten Danziger Werderdorfes. Festschrift zum 550jährigen Jubiläum 3. Mai 1378–1928*, Danzig 1928.
- Kloppel O., *Das Stadtbild von Danzig in den drei Jahrhunderten seiner großen Geschichte*, Danzig 1937 (Die Baukunst im Deutschen Osten. Beiträge zu ihrer Gestaltungsentwicklung, Bd. 5).
- Kloss E., *Gdańskie księgi gruntowe*, „Archeion”, t. 22, 1954, s. 196–212.
- Kloß E., *Bischof, Philipp I.*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 1: *Abegg–Malten*, hg. von Ch. Krollmann, Königsberg Pr. 1941, s. 58.
- Kluge R., *Das Stadtbuch als onomastische Quelle. Entstehung, Funktion und Stand der Erfassung in den neuen Bundesländern*, w: *Stadtbücher als namenkundliche Quelle. Vorträge des Kolloquiums vom 18.–20. September 1998*, hg. von F. Debus, Stuttgart 2000 (Akademie der Wissenschaften und der Literatur. Abhandlungen der Geistes- und sozialwissenschaftlichen Klasse. Einzelveröffentlichung, Nr. 7), s. 31–43.
- Knipping R., *Die mittelalterlichen Rechnungen der Stadt Köln*, „Mitteilungen aus dem Stadtarchiv Köln”, Bd. 23, 1893, s. 187–222.
- Koch A.C.F., *Deventer. I. Stadtgeschichte*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 3, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1986, szp. 920–921.
- Köhler G., *Geschichte der Festungen Danzig und Weichselmünde bis zum Jahre 1814 in Verbindung mit der Kriegsgeschichte der freien Stadt Danzig*, Th. 1: *Bis zum Jahre 1734*, Breslau 1893.
- Die Kölner Stadtrechnungen des Mittelalters mit einer Darstellung der Finanzverwaltung*, bearb. von R. Knipping, Bd. 1: *Die Einnahmen und die Entwicklung der Staatsschuld*; Bd. 2: *Die Ausgaben*, Bonn 1897–1898 (Publikationen der Gesellschaft für Rheinische Geschichtskunde, Bd. 15).
- Komsta K., *Danziger Amtsbücher aus den Jahren 1357–1794 und 1807–1814*, „Archiv für Diplomatik, Schriftgeschichte, Siegel- und Wappenkunde”, Bd. 47/48, 2001/2002, s. 285–334.
- Komsta K., *Gdańskie księgi wpisów*, w: *100 lat Archiwum Państwowego w Gdańsku. Sesja jubileuszowa 8 VI 2001*, red. A. Przywuska, I. Rdzanek, Gdańsk 2001, s. 185–216.
- Koppmann K., *Die mittelalterlichen Geschichtsquellen in Bezug auf Hamburg. Drei öffentliche Vorträge*, Hamburg 1868.
- Kownatzki H., *Elbing*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 45–51.

- Krannhals D., *Das Krantor zu Danzig*, Danzig 1941 (Danzig in Geschichte und Gegenwart, Bd. 3).
- Kroha T., *Lexikon der Numismatik*, Gütersloh 1977.
- Krollmann Ch., *Die Ratslisten der drei Städte Königsberg im Mittelalter*, Königsberg 1935.
- Krollmann Ch., *Gr. Montau. Bäuerliche Personen- und Familienkunde 14. Jahrhundert*, „Elbinger Jahrbuch”, H. 15, 1938, s. 176–185.
- Krollmann Ch., *von Erlichshausen, Ludwig*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 1: *Abegg–Malten*, hg. von Ch. Krollmann, Königsberg Pr. 1941, s. 168.
- Krollmann Ch., *von Kniprode, Winrich*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 1: *Abegg–Malten*, hg. von Ch. Krollmann, Königsberg Pr. 1941, s. 343–344.
- Kubiak S., *Monety i stosunki monetarne w Prusach Królewskich w 2 połowie XV wieku*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1986 (Biblioteka Archeologiczna, t. 29).
- Kubiak S., *Monety Prus Królewskich w drugiej połowie XV wieku. Podstawy prawne oraz czas emitowania*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. 25, 1981, z. 3–4, s. 154–168.
- Kubicki R., *Dochody z młynów w gospodarce komunalnej Gdańska i Elbląga od drugiej połowy XV do XVIII w.*, „Roczniki Dziejów Społecznych i Gospodarczych”, t. 70, 2010, s. 175–201.
- Kubicki R., *Młynarstwo w państwie zakonu krzyżackiego w Prusach w XIII–XV wieku (do 1454 r.)*, Gdańsk 2012.
- Kuczyński S.M., *Kazimierz Andrzej Jagiellończyk*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 12, Wrocław–Warszawa–Kraków 1966–1967, s. 269–274.
- Kwiatk J., Lijewski T., *Leksykon miast polskich*, Warszawa 1998.
- Lexikon Städte und Wappen der Deutschen Demokratischen Republik*, hg. von H. Göschel, Aufl. 3, Leipzig 1985.
- Lohmeyer [K.], *Ludwig von Erlichshausen*, w: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 6, Leipzig 1877, s. 225–226.
- Lohmeyer K., *Kniprode, Winrich v.*, w: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 16, Leipzig 1882, s. 295–297.
- Lückerath C.A., *Kulm*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1991, szp. 1562–1564.
- Lyon B., *Flandres and the Low Countries*, w: *Dictionary of the Middle Ages*, vol. 5, ed. J.R. Strayer, New York 1985, s. 77–83.
- Maciakowska Z., Gzowski J., Tarnacki J., *Wyniki najnowszych badań architektonicznych ratusza Głównego Miasta w Gdańsku*, w: *Ratusz w miastach północnej Europy. Materiały z sesji „Ratusz w miastach nadbałtyckich”*, red. S. Latour, Gdańsk 1997, s. 105–119.
- Maciakowska Z., *Młode Miasto w Gdańsku – jego położenie i wielkość*, w: *Z dziejów średniowiecza. Pamięci profesora Jana Powierskiego (1940–1999)*, red. W. Długocki, Gdańsk 2010, s. 227–241.
- Małek J., *Mortęski (de Mortangen) Ludwik z Mortęg*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 22, Wrocław–Warszawa–Kraków 1977, s. 8–9.
- Merlo J.J., *Das Ausgabebuch der Mittwochs-Rentkammer zu Köln für die Jahre 1370 bis 1380*, „Annalen des historischen Vereins für den Niederrhein”, H. 39, 1883, s. 141–153.
- Męclewska M., *Skarb szelągów z XV wieku z Lęborka*, w: M. Męclewska, E. Rozenkranz, *Pieniądz w Prusach Królewskich za Kazimierza Jagiellończyka w świetle*

- skarbu z Lęborka, Wrocław–Warszawa–Kraków 1983 (Zeszyty Popularnonaukowe Muzeum Archeologicznego w Gdańsku, nr 4), s. 47–77.
- Miasta polskie w Tysiącleciu, t. 1–2, red. M. Siuchniński, Wrocław–Warszawa–Kraków 1965–1967.
- Możejko B., „Peter von Danzig”. *Dzieje wielkiej karaweli 1462–1475*, Gdańsk 2011.
- Możejko B., *Czynsz gdański w polityce Kazimierza Jagiellończyka i jego synów (1468–1516)*, Gdańsk 2004.
- Możejko B., Śliwiński B., *W czasach średniowiecza*, w: *Historia Pruszcza Gdańskiego do 1989 roku*, red. B. Śliwiński, Pruszcz Gdański 2008, s. 45–69.
- Muhl J., *Geschichte der Domäne Sobbowitz*, Danzig 1925 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreußens, Bd. 11: Studien zur westpreußischen Gütergeschichte, Bd. 1).
- Muhl J., *Geschichte der Dörfer auf der Danziger Höhe*, Danzig 1938 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreußens, Bd. 21).
- Muhl J., *Geschichte des Rittergutes Herrengrebin*, „Mitteilungen des Westpreußischen Geschichtsvereins”, Jg. 22, 1923, Nr. 2, s. 1–39.
- Die Münzen- und Medaillen-Sammlung in der Marienburg*, Bd. 1: *Münzen und Medaillen der Provinz Preussen vom Beginn der Prägung bis zum Jahre 1701*, bearb. von E. Bahrfeldt, Danzig 1901.
- Musiałowski A., *Mennice i monety toruńskie 1233/1238–1765. Katalog wystawy*, Toruń 2001.
- Musiałowski A., *Obieg pieniężny w Prusach w latach 1454–1526*, w: *Moneta i kontakty mennicze w rejonie Morza Bałtyckiego XIII–XVIII w. Materiały z konferencji w Toruniu, 12–13 listopada 1992*, red. A. Musiałowski, Toruń 2002, s. 125–137.
- Neumann O., *Stargard, Stadtkreis*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 233–234.
- Nimmert B., *Danzigs Verhältnis zu Polen in den Jahren 1466–1492*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 53, 1911, s. 109–203.
- Nitecki P., *Biskupi Kościoła w Polsce w latach 965–1999. Słownik biograficzny*, wyd. 2, Warszawa 2000.
- Nowak Z., *Dzieje Chełmna do końca XVIII wieku*, w: *Dzieje Chełmna i jego regionu. Zarys monograficzny*, red. M. Biskup, Toruń 1968 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Prace Popularnonaukowe, nr 9), s. 109–181.
- Nowak Z.H., *Thorn*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 8, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1997, szp. 732–733.
- Nowicka M., *Dzieje gdańskiego Jasienia*, Gdańsk 2004.
- Oefele [E.] von, *Albrecht I. Pfalzgraf bei Rhein, Herzog von Baiern*, w: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 1, Leipzig 1875, s. 230–231.
- Oliński P., *Die Danziger Stadtbücher im 14. und der ersten Hälfte des 15. Jahrhunderts*, w: *Verwaltung und Schriftlichkeit in den Hansestädten*, hg. von J. Sarnowsky, Trier 2006 (Hansische Studien, Bd. 16), s. 109–122.
- Oliński P., *Fundacje mieszczańskie w miastach pruskich w okresie średniowiecza i na progu czasów nowożytnych (Chełmno, Toruń, Elbląg, Gdańsk, Królewiec, Braniewo)*, Toruń 2008.
- Oliński P., *Die Stadtbücher der Jungstadt Danzig und die Probleme ihrer Edition*, w: *Editionswissenschaftliche Kolloquien 2003/2004. Historiographie, Briefe und Korrespon-*

- denzen. *Editorische Methoden*, hg. von M. Thumser, J. Tandecki unter Mitarb. von A. Thumser, Toruń 2005 (Publikationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quellenedition, Bd. 3), s. 323–334.
- Oracki T., *Słownik biograficzny Warmii, Prus Książęcych i Ziemi Malborskiej od połowy XV do końca XVIII wieku*, t. 2: L–Ż, Olsztyn 1988 (Biblioteka Olsztyńska, nr 15).
- Papritz J., *Dietrich Lilie und das Englische Haus*, „Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins”, H. 68, 1928, s. 127–184.
- Paszkiewicz B., *Brakteaty – pieniądź średniowiecznych Prus*, Wrocław 2009 (Acta Universitatis Wratislaviensis, nr 3124).
- Paszkiewicz B., *Krótki przegląd brakteatów krzyżackich*, „Gdańskie Zeszyty Numizmatyczne”, 2000, nr 43, s. 3–20.
- Paszkiewicz B., *Monety w dawnym Gdańsku. Badania archeologiczne w latach 1997–2009*, Gdańsk 2013 (Archeologia Gdańska, t. 6).
- Patrizier, Bürger, Einwohner der Freien und Hansestadt Danzig in Stamm- und Namen-tafeln vom 14.–18. Jahrhundert, Bd. [1]–4, gesamm. von D. Weichbrodt, Klausdorf/Schwentine 1986–[1991].
- Pawlowski J.N., *Populäre Geschichte und Beschreibung des Danziger Landkreises*, Danzig 1885.
- Piekosiński F., *Znaki wodne w rękopisach polskich wieków średnich*, Kraków 1892.
- Pietras T., *Oporowscy herbu Sulima. Kariera rodziny możnowładczej w późnośrednio-wiecznej Polsce*, Łódź 2014 (Bibliotheca Thomasoviensis, vol. 2).
- Pilecka E., *Średniowieczne Dwory Artusa w Prusach. Świadectwo kształtowania się nowej świadomości mieszczańskiej*, Toruń 2005.
- Poczet sołtysów, burmistrzów, nadburmistrzów, przewodniczących Miejskiej Rady Narodowej i prezydentów Gdańska od XIII do XXI wieku*, red. B. Możejko, Gdańsk 2015.
- Quassowski B., *Obrigkeitliche Wohlfahrtspflege in den Hansestädten des Deutschordens-landes (Braunsberg, Elbing, Königsberg, Kulm und Thorn) bis 1525. I*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 59, 1919, s. 1–67.
- Rall H., *Albrecht I.*, w: *Neue Deutsche Biographie*, Bd. 1, Berlin 1953, s. 155–156.
- Ranft A., *Städtisches Finanzgebaren und -management am Ende des Mittelalters anhand der Rechnungsbücher des Lüneburger Rats*, w: *Finances publiques et finances privées au bas moyen âge. Actes du colloque tenu à Gand les 5 et 6 mai 1995*, ed. M. Boone, W. Prevenier, Leuven–Apeldoorn 1996 (Studies in Urban Social, Economic and Political History of the Medieval and Modern Low Countries, Nr. 4), s. 15–56.
- Rausch S.W., *Das Rechnungswesen der österreichischen Städte im ausgehenden Mittelalter unter besonderer Berücksichtigung der Städte in den österreichischen Stamm-landen Nieder- und Oberösterreich*, w: *Finances et comptabilité du XIIIe au XVIe siècle. Colloque international. Blankenberge, 6.–9. IX. 1962. Actes*, Bruxelles 1964, s. 180–204.
- Recke W., *Regesten ihres Schriftwechsels aus dem Danziger Staatsarchiv*, „Zeitschrift des Vereins für die Geschichte von Soest und der Börde”, Bd. 42/43, 1927, s. 129–137.
- Regteren H.H. van, Houtte J.A. van, *Amsterdam*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 1, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1980, szp. 544–546.
- Rembalski T., *Dzieje osadnictwa na terenie współczesnych gmin Gdynia i Kosakowo od XIII do XV wieku*, Gdynia 2006 (Studia i Materiały Muzeum Miasta Gdyni, seria II: Studia i Monografie, nr 2).

- Rembalski T., *Gdynia i jej dzielnice przed powstaniem miasta (XIII–XX wiek)*, Gdynia 2011.
- Rozenkranz E., *Początki i ustrój miast Pomorza Gdańskiego do schyłku XIV stulecia*, Gdańsk 1962 (Gdańskie Towarzystwo Naukowe. Wydział I Nauk Społecznych i Humanistycznych. Seria Monografii, nr 14).
- Rozenkranz E., *Prawo lubeckie w Gdańsku w latach 1261/63–1346*, „Rocznik Gdański”, t. 25, 1966, s. 9–30.
- Rozenkranz E., *Rozwój ośrodków miejskich Lubiszewo – Tczew – Gorzędziej w XIII w.*, „Rocznik Gdański”, t. 17–18, 1958/1959, s. 181–222.
- Rühle S., *Die Stadt Hela im Mittelalter*, „Zeitschrift des Westpreußischen Geschichtsvereins”, H. 69, 1929, s. 107–160.
- Rutkowska G., *Itinerarium króla Kazimierza Jagiellończyka 1440–1492*, Warszawa 2014 (Itineraria Jagiellonów, t. 1).
- Samsonowicz H., *Badania nad kapitałem mieszczańskim Gdańska w II połowie XV wieku*, Warszawa 1960 (Badania z Dziejów Rzemiosła i Handlu w Epoce Feudalizmu, t. 5).
- Samsonowicz H., *Clą nadbałtyckie w późnym średniowieczu*, „Zapiski Historyczne”, t. 33, 1968, z. 3, s. 151–170.
- Samsonowicz H., *Gdańsk w okresie wojny trzynastoletniej*, w: *Historia Gdańska*, t. 2: 1454–1655, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, s. 43–76.
- Samsonowicz H., *Gospodarcze podstawy patrycjatu gdańskiego w XV w.*, „Kwartalnik Historyczny”, R. 66, 1959, nr 3, s. 760–779.
- Samsonowicz H., *Plock*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 7, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1995, szp. 23.
- Sarnowsky J. von, *Die Wirtschaftsführung des Deutschen Ordens in Preußen (1382–1454)*, Köln–Weimar–Wien 1993 (Veröffentlichungen aus den Archiven Preussischer Kulturbesitz, Bd. 34).
- Schmid B., *Marienburg*, Kr. Marienburg, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: Nordostdeutschland, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 80–83.
- Schmidt R., *Die Lande Lauenburg und Bütow in ihrer wechselnden Zugehörigkeit zum Deutschen Orden, zu Pommern und Polen und zu Brandenburg-Preußen*, w: *Reiche und Territorien in Ostmitteleuropa. Historische Beziehungen und politische Herrschaftslegitimation*, hg. von D. Willoweit, H. Lemberg, München 2006 (Völker, Staaten und Kulturen in Ostmitteleuropa, Bd. 2), s. 93–106.
- Schmidt R., *Stralsund*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 8, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1997, szp. 210–211.
- Schultz F., *Geschichte der Kreise Neustadt und Putzig*, Danzig [1907].
- Schultz F., *Geschichte der Stadt und des Kreises Kulm*, Th. 1: *Bis zum Jahre 1479*, Danzig 1876.
- Schultz F., *Geschichte des Kreises Dirschau*, Dirschau 1907.
- Schultz F., *Geschichte des Kreises Lauenburg in Pommern*, Lauenburg i. Pom. 1912.
- Schultz R., *Elbing*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: Nordostdeutschland, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 42–47.
- Schwarz [F.], *Feldstete, Roloff*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 1: *Abegg–Malten*, hg. von Ch. Krollmann, Königsberg Pr. 1941, s. 178.
- Schwarz [F.], *Ferber Johann*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 1: *Abegg–Malten*, hg. von Ch. Krollmann, Königsberg Pr. 1941, s. 180.

- Schwarz [F.], *Mandt, Georg*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 2: *Maltritz-Z*, hg. von Ch. Krollmann, fortges. von K. Forstreuter, F. Gause, Marburg/Lahn 1967, s. 417.
- Schwarz [F.], *Niederhoff Reinhold*, w: *Altpreußische Biographie*, Bd. 2: *Maltritz-Z*, hg. von Ch. Krollmann, fortges. von K. Forstreuter, F. Gause, Marburg/Lahn 1967, s. 468–469.
- Schwarzwälder H., *Bremen als Hansestadt im Mittelalter*, „Hansische Geschichtsblätter”, Bd. 112, 1994, s. 1–38.
- Schwarzwälder H., *Bremen*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 2, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1983, s. 603–606.
- Scufflaire A., *A[lbrecht] v[on] Baiern*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 1, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1980, s. 319–320.
- Sellke J.R., *Die Besiedlung der Danziger Nehrung im Mittelalter*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 63, 1922, s. 1–32.
- Selzer S., *Artushöfe im Ostseeraum. Ritterlich-höfische Kultur in den Städten des Preußenlandes im 14. und 15. Jahrhundert*, Frankfurt am Main 1996 (Kieler Werkstücke, Reihe D: Beiträge zur europäischen Geschichte des späten Mittelalters, Bd. 8).
- Simoleit G., *Lauenburg, Kr. Lauenburg*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 197–198.
- Simson P., *Der Artushof in Danzig und seine Bruderschaften, die Banken*, Danzig 1900.
- Simson P., *Danzig im dreizehnjährigen Kriege 1454–1466*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 29, 1891, s. 1–132.
- Simson P., *Geschichte der Danziger Willkür*, Danzig 1904 (Quellen und Darstellungen zur Geschichte Westpreussens, Bd. 3).
- Simson P., *Geschichte der Stadt Danzig*, Bd. 1: *Von den Anfängen bis 1517*, Danzig 1913; Bd. 2: *Von 1517 bis 1626*, Danzig 1918.
- Simson P., *Das Testament des Danziger Schöffen und Ratsherrn Otto Angermünde von 1492*, „Mitteilungen des Westpreussischen Geschichtsvereins”, Jg. 14, 1915, s. 42–48.
- Sławoszewska M., *Gdańskie „Missiva”*, „Archeion”, t. 29, 1958, s. 199–207.
- Sławoszewska M., *Lange Maciej*, w: *Polski słownik biograficzny*, t. 16, Wrocław–Warszawa–Kraków 1971, s. 489–490.
- Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. 1–6, red. F. Sulimierski, B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1880–1885; t. 7–11, red. B. Chlebowski, W. Walewski, Warszawa 1886–1890; t. 12–15, red. B. Chlebowski, Warszawa 1892–1902.
- Sommerfeldt G., *Zur Lehndorf-Genealogie*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins”, H. 49, 1907, s. 101–130.
- Stankiewicz J., *Hirsch Simon Joseph Theodor*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, red. S. Gierszewski, t. 2: *G–K*, red. Z. Nowak, Gdańsk 1994, s. 206.
- Stankiewicz J., *Rozwój przestrzenny i demograficzny Gdańska pod berłem Jagiellonów*, w: *Historia Gdańska*, t. 2: *1454–1655*, red. E. Cieślak, Gdańsk 1982, s. 7–42.
- Stankiewicz J., *Średniowieczne fortyfikacje Głównego Miasta w Gdańsku*, „Studia i Materiały do Historii Wojskowości”, t. 4, 1958, s. 313–413.
- Stankiewicz J., Szermer B., *Gdańsk. Rozwój urbanistyczny i architektoniczny oraz powstanie zespołu Gdańsk – Sopot – Gdynia*, Warszawa 1959.

- Stark W., *Die Danziger Pfahlkammerbücher (1468–1476) als Quelle für den Schiffs- und Warenverkehr zwischen den wendischen Hansestädten und Danzig*, „Rostocker Beiträge”, Bd. 1, 1966, s. 57–78.
- Stephan W., *Danzig. Gründung und Strassennamen*, Marburg/Lahn 1958 (Wissenschaftliche Beiträge für Geschichte und Landeskunde Ost-Mitteleuropas, Nr. 14).
- Stieda W., *Städtische Finanzen im Mittelalter*, „Jahrbücher für Nationalökonomie und Statistik”, Folge 3, Bd. 17, 1899, H. 1, s. 1–54.
- Stoewer R., *Kolberg, Kr. Kolberg-Körlin*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 190–193.
- Suchodolski S., *Obieg monet w okresie brakteatowym*, „Wiadomości Numizmatyczne”, R. 25, 1981, z. 3–4, s. 169–179.
- Sułkowska-Kurasiowa I., *Polska kancelaria królewska w latach 1447–1506*, Wrocław–Warszawa–Kraków 1967.
- Szczuczko W., *Ferber (Ferver, Fervere, Ferwer) Jan*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 412–413.
- Szczuczko W., *Mortęski (de Mortangen) Ludwik z Mortęg*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 3: L–P, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 258.
- Śliwiński B., *Zarys dziejów bursztyniarstwa na Pomorzu Gdańskim w średniowieczu*, w: *Bursztynowa Komnata. Fakty i mity. Materiały z konferencji naukowej z 5 października 1996 r. w Pasłęku*, red. E. Rusak, Gdańsk 1997, s. 20–40.
- Tandecki J., *Organizacja i działalność kancelarii w średniowiecznych miastach hanzeatyckich*, „Zapiski Historyczne”, t. 69, 2004, z. 1, s. 9–22.
- Tandecki J., *Podziały administracyjne państwa zakonowego w Prusach*, w: *Zakon krzyżacki w Prusach i Inflantach. Podziały administracyjne i kościelne w XIII–XVI wieku*, red. R. Czaja, A. Radziwiński, Toruń 2013 (Dzieje Zakonu Niemieckiego, t. 2), s. 29–53.
- Tandecki J., *Stand und Bedürfnisse der Quelleditionen zur Geschichte Preussens im Mittelalter und an der Schwelle zur Neuzeit*, w: *Edition deutschsprachiger Quellen aus dem Ostseeraum (14.–16. Jahrhundert)*, hg. von M. Thumser, J. Tandecki, D. Heckmann, Toruń 2001, s. 201–212.
- Tandecki J., *Středověké finanční a účetní knihy toruňského Starého Města a jejich edice*, w: *Stav a perspektivy zpřístupňování středověkých a raně novověkých městských knih*, red. M. Hrubá, L. Sulitková, V. Zábranský, Ústí nad Labem 2010 (Ústecký Sborník Historický. Supplementum, t. 1), s. 187–198.
- Tandecki J., *Średniowieczne księgi rachunkowe Starego Miasta Torunia i ich edycje*, w: tenże, *Szkice z dziejów Torunia i Prus w średniowieczu i na progu czasów nowożytnych*, Toruń 2008, s. 103–117.
- Tandecki J., *Średniowieczne księgi wielkich miast pruskich jako źródła historyczne i zabytki kultury mieszczańskiej (organizacja władz, zachowane archiwalia, działalność kancelarii)*, Warszawa–Toruń 1990.
- Tandecki J., *Źródła do dziejów miast pomorskich do końca XVIII wieku*, w: *Stan badań i potrzeby edycji źródłowych dla historii Pomorza i innych krajów południowej strefy bałtyckiej. Materiały konferencji ogólnopolskiej z 25–26 listopada 1994 r. w Toruniu*, red. M. Biskup, Toruń 1995, s. 51–67.
- Tandecki J., Kopiński K., *Edytorstwo źródeł historycznych*, Warszawa 2014.

- Tesdorpf W., *Gewinnung, Verarbeitung und Handel des Bernsteins in Preussen von der Ordenszeit bis zur Gegenwart. Eine historisch-volkswirtschaftliche Studie*, Jena 1887 (Staatswissenschaftliche Studien, Bd. 1, H. 6).
- Thielen P.G., *Die Verwaltung des Ordensstaates Preussen vornehmlich im 15. Jahrhundert*, Köln–Graz 1965 (Ostmitteleuropa in Vergangenheit und Gegenwart, Bd. 11).
- Thilo M., *Stolp, Stadtkreis*, w: *Deutsches Städtebuch. Handbuch städtischer Geschichte*, Bd. 1: *Nordostdeutschland*, hg. von E. Keyser, Stuttgart–Berlin 1939, s. 242–244.
- Thumser M., *Zehn Thesen zur Edition deutschsprachiger Geschichtsquellen (14.–16. Jahrhundert)*, w: *Editionswissenschaftliche Kolloquien 2005/2007. Methodik – Amtsbücher – Digitale Edition – Projekte*, hg. von M. Thumser, J. Tandecki unter Mitarb. von A. Thumser, Toruń 2008 (Publikationen des Deutsch-Polnischen Gesprächskreises für Quelleneditionen, Bd. 4), s. 13–19.
- Töppen M., *Zu den Elbinger Kämmerei-Rechnungen*, „Altpreußische Monatsschrift“, Bd. 9, 1872, H. 4, s. 373–376.
- Torbus T., *Zamki konwentualne państwa krzyżackiego w Prusach*, Gdańsk 2014.
- Urzednicy centralni i nadworni Polski XIV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Chłapowski i in., Kórnik 1992 (Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy, t. 10).
- Urzednicy Prus Królewskich XV–XVIII wieku. Spisy*, oprac. K. Mikulski, Wrocław–Warszawa–Kraków 1990 (Urzednicy dawnej Rzeczypospolitej XII–XVIII wieku. Spisy, t. 5, z. 2).
- Vaughan R., *Charles the Bold. The Last Valois Duke of Burgundy*, Woodbridge 2004.
- Verhulst A., Prevenier W., Berings G., *Flandern, Grafschaft*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 4, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1989, szp. 514–532.
- Visser J.C., *Zierikzee*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 9, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1998, szp. 606–607.
- Vogelsang R., *Kämmereibücher*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 5, hg. von R.-H. Bautier u.a., München–Zürich 1991, szp. 890.
- Voigt J., *Namen-Codex der Deutschen Ordens-Beamten, Hochmeister, Landmeister, Großgebietiger, Komthure, Vögte, Pfleger, Hochmeister-Kompane, Kreuzfahrer und Söldner-Hauptleute in Preussen*, Königsberg 1843.
- Volckart O., *Die Münzpolitik im Ordensland und Herzogtum Preußen von 1370 bis 1550*, Wiesbaden 1996 (Quellen und Studien des Deutschen Historischen Instituts Warschau, Bd. 4).
- Volk O., *Die Visualisierung städtischer Ordnung. Ein Zugang aus spätmittelalterlichen Stadtrechnungen*, „Anzeiger des Germanischen Nationalmuseums und Berichte aus dem Forschungsinstitut für Realienkunde“, 1993, s. 37–54.
- Vossberg F.A., *Münzgeschichte der Stadt Danzig*, Berlin 1852.
- Voßberg F.A., *Geschichte der Preußischen Münzen und Siegel von frühester Zeit bis zum Ende der Herrschaft des Deutschen Ordens*, Berlin 1843 (reprint: Leipzig 1970).
- Wardzyński M., *Import kamieni i dzieł rzeźby z Gotlandii i Olandii do Rzeczypospolitej (od XIII do 2. połowy XVIII w.)*, „Porta Aurea. Rocznik Zakładu Historii Sztuki Uniwersytetu Gdańskiego”, R. 9, 2010, s. 45–118.
- Waschinski E., *Geschichte der Johanniterkomturei und Stadt Schöneck Westpr.*, Danzig 1904.
- Waschinski E., *Die Münz- und Währungspolitik des Deutschen Ordens in Preussen, ihre historischen Probleme und seltenen Gepräge*, Göttingen 1952.

- Wasserzeichen Blatt – Blume – Baum*, bearb. von G. Piccard, Stuttgart 1982 (Veröffentlichungen der Staatlichen Archivverwaltung Baden-Württemberg, Sonderreihe: Die Wasserzeichenkartei Piccard im Hauptstaatsarchiv Stuttgart, Findbuch 12).
- Weidemann H.-G., *Die Stadtverfassung und -verwaltung Danzigs im letzten Drittel der Ordensherrschaft (1400–1454)*, Rostock 1940.
- Weise E., *Christburg*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 27–28.
- Weise E., *Marienburg*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 128–133.
- Weise E., *Samland*, w: *Ost- und Westpreussen*, hg. von E. Weise, Stuttgart 1966 (Kröners Taschenausgabe, Bd. 317: Handbuch der Historischen Stätten), s. 196–199.
- Werbmer H., *Die Verfassung der Städte im Ordenslande Preussen, vornehmlich nach Urkunden dargestellt*, „Zeitschrift des Westpreussischen Geschichtsvereins“, H. 13, 1884, s. 1–73.
- Wermter E.M., *Bürgereignung und Königsprivileg. Bemerkungen zur Verfassungsgeschichte von Danzig 1456/57*, w: *Die Stadt in Preußen. Beiträge zur Entwicklung vom frühen Mittelalter bis zur Gegenwart*, hg. von U. Arnold, Lüneburg 1983 (Nordost-Archiv, Bd. 23: Tagungsberichte der Historischen Kommission für ost- und westpreußische Landesforschung, Bd. 3), s. 79–104.
- Wijaczka J., *Gospodarka Prus Królewskich, w: Prusy Królewskie. Społeczeństwo – kultura – gospodarka 1454–1772*, red. E. Kizik, Gdańsk 2012, s. 131–202.
- Winkelmann [E.], *Hirsch Theodor*, w: *Allgemeine Deutsche Biographie*, Bd. 13, Leipzig 1881, s. 506–509.
- Withöft H., *Mark*, w: *Lexikon des Mittelalters*, Bd. 6, hg. von N. Angermann u.a., München–Zürich 1993, szp. 296–297.
- Wörterbuch der Münzkunde*, hg. von F. von Schrötter, Berlin–Leipzig 1930.
- Wstęp do numizmatyki polskiej wieków średnich*, oprac. R. Kiersnowski, Warszawa 1964.
- Wülfing I.-M., *Städtische Finanzpolitik im späten 13. Jahrhundert*, w: *Beiträge zum spätmittelalterlichen Städtewesen*, hg. von B. Diestelkamp, Köln–Wien 1982 (Städteforschung, Reihe A: Darstellungen, Bd. 12), s. 34–71.
- Yrwing H., *Gotland*, w: *Medieval Scandinavia an Encyclopedia*, ed. Ph. Pulsiano, New York–London 1993, s. 234.
- Zdrenka J., *Angermünde Jan*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 33–34.
- Zdrenka J., *Angermünde Otto*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 34.
- Zdrenka J., *Bischof (Bischoff, Bishop) Filip*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 113–115.
- Zdrenka J., *Bock (Bok, Bogk, Buck) Jerzy*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 125–126.
- Zdrenka J., *Die Danziger Burggrafen 1457–1792/93*, Hamburg 1989 (Sonderschriften des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreußen e.V., Nr. 64).
- Zdrenka J., *Ertmann Michał*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 391–392.
- Zdrenka J., *Falke (Falcke, Valke) Jakub*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 401.

- Zdrenka J., *Feldstete (Veldstete, Veltstete) Rudolf*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 1: A–F, red. S. Gierszewski, Gdańsk 1992, s. 406–407.
- Zdrenka J., *Główne, Stare i Młode Miasto Gdańsk i ich patrycjat w latach 1342–1525*, Toruń 1992.
- Zdrenka J., *Kolmener (Colmener, Colmer, Colmen) Maciej*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 2: G–K, red. Z. Nowak, Gdańsk 1994, s. 420–421.
- Zdrenka J., *Niederhoff Reinhold*, w: *Słownik biograficzny Pomorza Nadwiślańskiego*, t. 3: L–P, red. Z. Nowak, Gdańsk 1997, s. 313–314.
- Zdrenka J., *Odrodzenie miasta Gdańska po wydarzeniach 1308 roku*, w: „*Rzeź gdańska*” z 1308 roku w świetle najnowszych badań. *Materiały z sesji naukowej 12–13 listopada 2008 roku*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2009, s. 115–119.
- Zdrenka J., *Rats- und Gerichtspatriziat der Rechten Stadt Danzig*, T. 1: 1342–1525, Hamburg 1991 (Sonderschriften des Vereins für Familienforschung in Ost- und Westpreußen e.V., Nr. 63).
- Zdrenka J., *Ratusz Głównego Miasta w Gdańsku i jego użytkownicy w okresie od XIV do XIX wieku*, w: *Ratusz w miastach północnej Europy. Materiały z sesji „Ratusz w miastach nadbałtyckich”*, red. S. Latour, Gdańsk 1997, s. 91–100.
- Zdrenka J., *Regesty dokumentów zachodniopomorskich w archiwum gdańskim. Część I: do roku 1400*, „*Informator Archiwalny*”, t. 8, 1981, s. 1–40.
- Zdrenka J., *Średniowieczne gdańskie księgi miejskie nie w pełni wykorzystanym źródłem do dziejów miasta w XIV–XV w.*, w: *Kopijnicy, szyprowie, tenentariusze*, red. B. Śliwiński, Gdańsk 2002 (Gdańskie Studia z Dziejów Średniowiecza, nr 8), s. 357–369.
- Zdrenka J., *Urzędnicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Biogramy*, Gdańsk 2008 (Fontes Commentationesque ad res Gestas Gedani et Pomeraniae, t. 2).
- Zdrenka J., *Urzędnicy miejscy Gdańska w latach 1342–1792 i 1807–1814. Spisy*, Gdańsk 2008 (Fontes Commentationesque ad res Gestas Gedani et Pomeraniae, t. 1).
- Zdrenka J., *Zatarg gdańsko-pomorski z XIV w. i jego formalne rozwiązywanie*, w: *Odkrywcy, princepsi, rozbojnicy*, red. B. Śliwiński, Malbork 2007 (Studia z Dziejów Średniowiecza, nr 13), s. 397–404.
- Zins H., *Ród Ferberów i jego rola w dziejach Gdańska w XV i XVI w.*, Lublin 1951 (Towarzystwo Katolickiego Uniwersytetu Lubelskiego. Rozprawy Wydziału Historyczno-Filologicznego, t. 7).

E. Strony internetowe

Wasserzeichen-Informationssystem (www.wasserzeichen-online.de).

The Oldest Books of the Municipal Treasury of the Main Town of Gdańsk in the Fourteenth–Fifteenth Centuries

Abstract

In cities of late medieval Europe, including the areas under the influence of the Hanseatic League, the municipal treasury (German: *Kämmerei*; Polish: *kamlaria*) was the office producing the largest amount of various chancery documents. It was at a very early stage that Hanseatic towns and cities (also Prussian ones) gained financial independence. And this is the reason why ledgers of the municipal treasury are one of the oldest sources of information about the administrative functioning of the municipal council. Financial books were of various character, one of their type being the so-called *Kämmereibücher*, i.e. account books. In the narrow sense of the term, account books were a series of ledgers containing the record of incomes and expenditures of the city. The further development of the urban accounting resulted from the development of various municipal institutions supervising specialised departments of the municipal administration. They had at their disposal their own financial means. For this reason general cashbooks were supplemented by account books registering the flow of money of specialised city offices.

Each year in the fourteenth- and fifteenth-century Main Town of Gdańsk two city treasurers were appointed annually (*Kämmerer*). They were elected together with the City Mayor during the special election called traditionally *Kürtag* from among the members of a so-called “sitting” or “session-holding” council (*sitzender Rat*). In the Main Town of Gdańsk activities of this office were specified in the ordinance of the council of 1421. According to its regulations, the municipal offices had a duty to present to the council their financial statements and to transfer their surplus of money (“was ey n iczlich amecht blibende gibt”). The later wording of the text of the ordinance specified that the accounts should be submitted to the City Mayor within fourteen days after the feast day of Peter’s accession to the bishopric,

called the *Natale Petri di Cathedra* – the Foundation of the Chair of Peter (i.e. fourteen days after 22 February). A new financial officer could not take up his duties if his predecessor had not submitted his financial report.

The present book is an edition of three books produced under the supervision of the municipal treasury of the Main Town of Gdańsk in the fourteenth and fifteenth centuries. The first of them, the book for the years 1379–1382 (kept in the Gdańsk State Archives, henceforth: APGd, 300, 12/1), contains the accounts from three financial years: 1379/1380, 1380/1381 and 1381/1382. The structure of the book was imposed by the rules of functioning of the municipal treasury. City treasurers presented their account settlements to the council three times a year. Thus, each financial year was divided into three settlement periods. For each financial year first expenses were registered (in a systematic order), and then incomes. The account of the Main Town of Gdańsk differed from financial books of other towns and cities in that it registered expenses for a settlement period in systematic order and not in chronological one. The largest part of expenditures were made by the construction and maintenance both of the urban infrastructure (street cleaning, building of a water supply system, digging and deepening of the city moat), and of the public buildings (City Hall, Artus Court). Construction projects often entailed the expenditure for daily wages of municipal servants and for services related to the transportation of building materials to the city. Probably only some of the incomes were registered in this type of account book, mainly those derived from the municipal scales, from the operations of the port crane (Krantor), and from the pasturing and herding of cattle and pigs. Also incomes from court penalties were registered, especially those imposed on merchants committing commercial frauds, or people fined for drinking sprees in the Fish Market, or for the illegal dice-throwing game. There are no other medieval account books preserved in the Archives of the City of Gdańsk. The next ones from the series are the books after 1530.

The two next books kept by the city treasures date to the second half of the sixteenth century. Contrary to the general cash book, they were made up of some ready to hand registers. The first book (APGd, 300, 12/488) is made of insets which functioned independently. They were bound together only after they were recorded. The text of the first inset is almost totally illegible. It is an unspecified register of expenses of 1468. The following inset contains the entries registering various expenses made in the financial year between 1458 and 1460. The outcomings in their larger part were payments made for people employed by the municipal authorities: the steward of the City Court (Stadthof), guards in the city's gates, carpenters, sawmen, forest servants, the staff of the city's cellars, a bell-ringer, municipal blacksmith for supplying horseshoes and nails for wheels, messengers sent

to/from other cities and towns, servants carrying the sword before the members of the municipal authorities during the city's feast ("swertknechte"), and even for a dogcatcher (also for cleaning the quay). Money was regularly paid to municipal servants to clean up the city ("schuffeler") and had their shovels were bought. The third inset includes a register of payments made by the Gdańsk townsmen to the city budgeted, probably in relation to war needs during the war with the Teutonic Order in 1462. The fourth inset is another register of expenses of the municipal treasury of the Main Town of Gdańsk, dated to 1463/1464. Individual sheets of the book added to the inset (*addita*) contain registers of various expenses from the second half of the fifteenth century (a list of unknown military duties of 1472, a register of incomes from the villages belonging to the patrimony of the City of Gdańsk, an account of the city's expenses caused by a visit of two bishops in 1467, a financial statement of the councillor Johann Scheweke of his management of the city's meadows in 1466, accounts of a commercial company of Bernd Tülen and Hans Merscheyde for years 1491–1508).

The last book was originally intended as a register of payments made by Gdańsk for the behalf of persons to whom the king granted the permission to have their liabilities covered in this way (APGd, 300, 12/489). The book contains expenses and takings of various types for the period between 1481 and 1483. It includes, among others, a register of rent leases for the use of stands in the area of the Koga Bridge, a register of sums paid for grain bought from Gdańsk merchants, a list of expenses of the City's Mayor Georg Bock of 1481 incurred in relation to his diplomatic voyage to King Casimir Jagiellonicus, and a register of money paid for the purchase of amber. There is also a list of expenses for the operations of the city's mint, especially for the purchase of silver.

Three books of the municipal treasury published in this volume are fundamental historical sources, particularly useful in study of the functioning of the local government of the Main Town of Gdańsk in the fourteenth and fifteenth centuries, and especially of the fiscal policy of the city in the Late Middle Ages, still poorly known.

Spis tabel

1. Zmiany kursu florena węgierskiego, guldena reńskiego i nobla angielskiego	25
2. Filigrany w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382	48
3. Budowa wewnętrzna najstarszej księgi kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382	53
4. Filigrany w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.	207
5. Filigrany w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483	281

Spis wykresów

1. Układ kart w poszczególnych składkach najstarszej księgi kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382. 44
2. Układ kart w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w. 205
3. Budowa składek w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483. 279
4. Układ kart w poszczególnych składkach rejestru dochodów i wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483 279

Spis rycin

1. Ręka pisarska I w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, okładka tylna 50
2. Ręka pisarska II w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, okładka przednia 50
3. Ręka pisarska III w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, między pag. 102 i 103. 50
4. Ręka pisarska IV w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 48 51
5. Ręka pisarska V w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 139 51
6. Ręka pisarska VI w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 191 51
7. Ręka pisarska VII w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, okładka tylna. 51
8. Okładka przednia najstarszej księgi kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, okładka przednia 67
9. Zakładka składki I w najstarszej księdze kamlarskiej Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, przed pag. 1. 68
10. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 1. 69
11. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 7. 70

12. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 8	71
13. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 16	72
14. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 42	73
15. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 44	74
16. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 46	75
17. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 47	76
18. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 48	77
19. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 61	78
20. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 64	79
21. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 84	80
22. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 87	81
23. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 88	82
24. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 96	83
25. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 108	84
26. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 124	85
27. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 134	86
28. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 136	87
29. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 166	88
30. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 168	89
31. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 175	90
32. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 176	91

33. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 177	92
34. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 180	93
35. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 184	94
36. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 186	95
37. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 194	96
38. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 195	97
39. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 196	98
40. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 234	99
41. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 242	100
42. Najstarsza księga kamlarska Głównego Miasta Gdańska z lat 1379–1382; źródło: APGd, 300, 12/1, pag. 244	101
43. Ręka pisarska I w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 85	209
44. Ręka pisarska II w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 49	209
45. Ręka pisarska III w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 69	209
46. Ręka pisarska IV w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 123	210
47. Ręka pisarska V w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 84	210
48. Ręka pisarska VI w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 89	210
49. Ręka pisarska VII w podręcznych rejestrach kamlarii Głównego Miasta Gdańska z drugiej połowy XV w.; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 95	210

50. Rejestr wydatków kamlarii Głównego Miasta Gdańska z ok. 1460 r.;
źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 54–55 220
51. Rejestr wpłat mieszczan Głównego Miasta Gdańska do kasy miejskiej z 1462/1463 r.; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 67. . . . 221
52. Wykaz nieznanymi powinności (wojskowych?) z 1472 r.; źródło:
APGd, 300, 12/488, pag. 80. 222
53. Rejestr dochodów ze wsi należących do patrymonium Głównego
Miasta Gdańska z 1457/1468 r.; źródło: APGd, 300, 12/488,
pag. 81 223
54. Sprawozdanie finansowe w związku z organizacją uczty dla dwóch
biskupów w Gdańsku w 1467 r.; źródło: APGd, 300, 12/488,
pag. 85 224
55. Sprawozdanie finansowe rajcy gdańskiego Johanna Schewecke
z 1466 r. z zarządu łakami miejskimi; źródło: APGd, 300, 12/488,
pag. 89 225
56. Rachunki spółki handlowej Bernta Tülena i Hansa Merscheyde
z lat 1491–1508; źródło: APGd, 300, 12/488, pag. 94–95 226
57. Ręka pisarska I w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii
Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483; źródło: APGd, 300,
12/489, pag. 6 282
58. Ręka pisarska II w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii
Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483; źródło: APGd, 300,
12/489, pag. 6 283
59. Ręka pisarska III w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii
Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483; źródło: APGd, 300,
12/489, pag. 15 283
60. Ręka pisarska IV w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii
Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483; źródło: APGd, 300,
12/489, pag. 13 283
61. Ręka pisarska V w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii
Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483; źródło: APGd, 300,
12/489, pag. 16 283
62. Ręka pisarska VI w rejestrze dochodów i wydatków kamlarii
Głównego Miasta Gdańska z lat 1481–1483; źródło: APGd, 300,
12/489, pag. 17 284
63. Wpisy dotyczące wydatków na wydobycie bursztynu z 1482 r.
w księdze dochodów i wydatków kamlarii z lat 1481–1483; źródło:
dło: APGd, 300, 12/489, pag. 24–25 292

Indeks osobowy i geograficzny

Podstawą indeksu osobowego i geograficznego stał się tekst źródła oraz informacje na temat osób zawarte w przypisach rzeczowych. Imiona i nazwiska osób podano w języku oryginału (tj. głównie niemieckim), uwzględniono jednak zróżnicowaną pisownię poszczególnych nazw. Nazwy geograficzne podawano najpierw – o ile to było możliwe – w wersji polskiej, potem w wersji oryginału. Poszczególne warianty nazw występujące w źródłach umieszczono w nawiasach, przy czym w miarę możliwości starano się na pierwszym miejscu uwzględnić używaną w literaturze wersję zmodernizowaną. Kursywą wyróżniono krótkie objaśnienia w języku polskim dotyczące postaci lub obiektu geograficznego. Liczby rzymskie występujące przy hasłach oznaczają rozdział w niniejszej edycji, w którym zawarto tekst określonej księgi, liczby arabskie zaś numery wpisów, w których te terminy występują.

A

van A, Hermen III 302

von Aerd, Hans, *drwal* II 377v

von Affin, Johannes II 422b

Albrecht I Bawarski, *książę Bawarii, regent hrabstw Hennegau, Holandii, Zelandii i Fryzji* II 379

Albrecht II 13

von Alden, *zob.* Mełdzyński

Aldewarlt III 257c

Alff, Peter III 257c

von Allen (de Alen), Heinrich (Hinricus), *wielki szafarz zakonu krzyżackiego w Malborku* II 16

Allheyd, *zob.* Grelich, Cuncze

Altstadt Danzig, *zob.* Gdańsk, Stare Miasto

Amelring II 53a

Amelung, *różne osoby o tym imieniu* II 102, III 234

Ammirvord (Ammervorde, Ammersvorde), Heyno II 2, 373, 376

Ampla platea, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Szeroka

Ampla valva, *zob.* Gdańsk, bramy, Szeroka Amsterdam, *miasto* III 2

Andreas, *kamieniarz* II 366

– *sprzedawca wina* III 28, 326a, 347

van Angeren, Willem III 257c

Angermünde (Angermunde), Jacob III 257c

– Johann (Johan), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, burmistrz, burgrabia gdański* III 257a

– Otto, *ławnik, następnie członek rady miasta Gdańska* III 347

Anglicus, Adam II 296

Anglicus II 295

Ango II 134

Ankerschmiedetor, Ankersmededor, Ankersmede dor, *zob.* Gdańsk, bramy, Kottwiczników

Anna, *zob.* de Nise, Nicolaus

Arnd, *mistrz szewski* III 317j

- Arnds, Kleis III 257c
 Arnoldus II 11
 – żona II 11
 Asche, Eigbertus II 156
 Avekink, Dirik III 257c
- B**
- Backer, Arnold (Arnd), *członek rady Głównego Miasta Gdańska* III 239c
 – Claus (Claws, Claes, Cles) III 282, 288, 298, 303, 304
 von Baden, Jon II 242, 347
 von Baisen, van Baisen, *zob.* Bażyński
 Bajerski (von Bayersee, Bayersze), Gabriel, *proboszcz elbląski, pisarz królewski* IV 3
 von der Balga (von Balnen, de Balne), Albrecht (Albertus), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 306, 395
 Balow II 144
 Bałga (Balga, Balghe), *wieś, siedziba komtura, obecnie miejscowość niezamieszкана* II 425
 von Balnen, de Balne, *zob.* von der Balga
 Bant II 422b
 cum Barba (mit der Barde), Henzel II 205
 – Nickel, *rzeźnik* II 278
 Bardervyck III 286
 Bardim, Hans III 275i
 Barenbote, Tideman III 4a, 4b
 Bartman, Lubbert III 257c
 Barttus (Bortus) III 172, 183
 von Bassenheim, Siegfried Walpot, *komtur ostródzki, gdański, toruński, następnie elbląski i wielki szpitalnik zakonu krzyżackiego* II 53a, 102, 229a, 309a, 309b, 327
 von Bayersee, Bayersze, *zob.* Bajerski
 Bażyński (von Baysen, von Baisen, von Bayszen, van Baisen), Mikołaj (Nielis), *kasztelan gdański, wojewoda malborski* IV 3, 75
 – Ścibor, *wojewoda królewiecki, gubernator Prus, wojewoda malborski* III 28, 332c
 von der Becke (de Becke), Johann (Johannes) II 416
 Becker, Peter III 70
 – – żona / wdowa III 70
 Beder, Nickel II 343
 Begherow, Tideke, *kamieniarz* II 164a₁
 Bekeman, Nicolaus, *drwal* II 266e
 Bekerer, Claus, *drwal* II 377z
 – Friczo II 433
 Belgard, Peter II 193c
 Below, Iwan (Ywanus), *lawnik Głównego Miasta Gdańska* II 1
 Beme, Cuncze (Kuncze), *wytwórca wapna, kamieniarz* II 35b, 57c, 116d, 165d, 260d, 260e, 349g, 456
 – Michel, *wytwórca wapna* II 320f, 373
 Bemmer III 257c, 258
 Bend, Nickel II 420, 422b
 de Berge, Symeon II 13
 Beringer (Beringhe), Johann (Johan), *lawnik Głównego Miasta Gdańska* II 276
 Bernardus (Bernd, Bernhard), *różne osoby o tym imieniu* II 53a, 55, 159a, 226, 228b, 296, 376, III 335f
 Berndtorp II 1
 van dem Berne, Vollert III 257c
 Bernhard, *zob.* Bernardus
 Berntsson, Sweder III 301
 Berse (Berze), Herman II 242, 296, 422a, 422b
 Berthholt III 157, 175
 Bertolde, Rike II 242
 – – zięć II 242
 Bertolt, *drwal* II 377k
 Berze, *zob.* Berse
 Bescheyde, Gorge (Jurien), *kamieniarz* II 260h, 349f
 Bever, Jon II 422b
 Bilevelt, Helmich II 402
 Bischof, Phillipp I, *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz* III 257b
 Bixtum, Robert, *Anglik* II 242
 Bleke, Tideke II 441
 Blok, Hinricus II 2
 Blome II 144, 384
 Blote, Johan, *żeglarz* II 402
 Bock (Buck), Georg (Jurgen, Jurge, Jorgen), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, burmistrz,*

- burgrabia gdański* IV 42, 43, 46, 47, 48, 51, 52, 53, 55, 57, 59, 63, 88, 90
- Martin (Marten), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz, burgrabia gdański* IV 3, 20a, 87
- Bockelman III 298
- Boek, Hans III 257c
- Bogatka (Reichenberg, Richenberg, Richenberg), *wieś* II 159b, 161, 167a, 361
- Bokholt (Bokhold), Hinrik, *pacholek zajmujący się zamykaniem mostu zwodzonego* III 338b, 347
- Bomgarde, Hermannus, *wytwórca wapna, kamieniarz* II 36c, 165e, 200
- Bomhouwer, Johan, *wytwórca wapna* II 35d
- Boniche, *rzeźnik* II 278
- Bootsmannsgasse, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Bosmańska
- Borchen II 159a, 159b
- Bordeke, Peter, *kamieniarz* II 260q
- Borenberch II 200
- Borneman, Reymer, *drwal* II 266p
- Bornholm, Stephan, *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 308, 318b, 333a, 333b, 335b, 338, 341
- von Borresschow, von Boroschow, *zob.* Cygenberg-Boroszewski
- Bortus, *zob.* Barttus
- Botemanstrate, Bosmanen gasse, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Bosmańska
- Botinsten, Johannes, *kamieniarz* II 363
- Branbeke, Albert III 257c
- Brand (Brant), Bernd II 422a
- Hermannus II 373, 384
- Hinrik II 13
- Breites Tor, Brededor, *zob.* Gdańsk, bramy, Szeroka
- Breitgasse, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Szeroka
- de Brelon, *zob.* Brilon
- Brema (Bremen), *miasto* IV 86
- von Bremen, Nikolaus (Nicolaus), *ławnik Głównego Miasta Gdańska* II 97a
- Bremer, Mattias (Mattys) III 15, 216
- Bresslaw (Breslaw), Nickel (Nicolaus), *soltys Nowej Wsi* II 16, 102
- Brevis, Andreas II 97a
- Brilon (de Brelon), Gosswin II 201, 226
- Hermann (Hermannus), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 306
- Broppen, Arnd III 302
- Brosius (Brosian, Brosien), *mistrz młyński* IV 17a, 26, 28, 29, 30, 31, 35, 36, 37, 40
- Brothagin, *drwal* II 266w
- Bruclacht, Hanneke, *drwal* II 377at
- Bruczkow, *zob.* Brutzkow
- Bruen, *zob.* Brune
- Brughe, Vrouwyn II 422b
- von der Bruke, Arnd II 431
- Brunau (Brunow), Wincenty (Veczencz), *mieszczanin Starego Miasta Królewca* IV 3
- Brune (Bruen), Hanneke, *woźnica* II 236, 357a
- Brunsberech II 441
- Brunswic, Martin, *drwal* II 266ac
- Brusewynkel (Bruzewynkel), *kowal* II 32, 58, 119, 185, 255, 342, 351, 373, 376
- van Brussel, Katherina IV 85b
- Brutzkow (Bruczkow), Hermann, *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 1, 50, 306, 318b, 395, 432
- Bruzewynkel, *zob.* Brusewynkel
- Buck, *zob.* Bock
- Buddink, Hans III 257c
- Buek, Tydeke III 257c
- Bulaw, *kopacz* III 76
- Bulle, *murarz* II 53a, 308
- de Buren, Werner, *kupiec* II 131, 145
- Burman II 308
- Burow, Peter, *drwal* II 266l
- – *czeladnik / pomocnik* II 266l
- de Bylenvelde, Helmicus, *żeglarz* II 203
- Byler, Hincze II 407
- C**
- Caldenberch III 165
- Cale, Johan, *wytwórca wapna, kamieniarz* II 260z₁, 320c, 349b
- Calis, *zob.* Kalis
- Camerow, Nicolaus II 227, 384
- Campen, *zob.* Kampen
- Canner, *kowal* II 59, 184, 229a, 232
- Carbart, Claus, *drwal* II 377l

- Cazemer, kamieniarz II 370
 Chełmno (Kulm, Kollen), *miasto* III 218
 Christburg, *zob.* Dzierzgoń
 Chylonia (Kielau, Kyłow), *wieś, obecnie dzielnica Gdyni* III 267
 Cieplewo (Zipplau, Czyppelew), *wieś* III 264
 Clare, Peter, *wytwórca wapna* II 320f
 Claus, Clawes, *zob.* Nicolaus
 Clemens II 438
 Clepper, Hinrik III 257c
 Cleyn, Jacob III 136
 Clodow (Kłodow), Peter, *wytwórca wapna, kamieniarz* II 36b, 57a, 116b, 165a₁, 167a, 260u, 320e, 349k₁, 352
 Clumze II 200
 Cobbezar II 144
 Coggenbrugge, *zob.* Gdańsk, mosty i pomosty, Kogi
 Colberg, Colbergh, *zob.* Kolberg
 Cole, Gotschalk II 293
 Coler (Koler, Coller), *kowal* III 253, 311, 319f, 323c, 336c, 343, 348
 – Nicolaus II 305
 Colmener (Kolmener), Matthias (Mats), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* III 317c, 326c,
 de Colonia (de Kolnen), Tymmo II 16, 20, 62, 64a
 Conpirsmakers, Barbara IV 85c
 Coninghesbergh, *zob.* Konigesberg
 Conradus (Conke, Coneke) II 229a
 – kamieniarz II 47, 80
 – kopacz II 85, 85b
 – woźnica II 373
 Copman II 53a
 Corp, Herman II 200
 Corte, Bernard II 134
 Cowal, Paul II 430
 Cran, craen, *zob.* Gdańsk, bramy, Żuraw
 Cregekin (Cregeken), Andreas II 228b
 Cremer, Jacob II 376
 – Rodolfus II 284
 – – Alheydes Roleves, *córka* II 284
 de Crempe, Fredericus II 229a
 Cresmer Gobelen II 242
 Crinde, Hincze II 434
 Cruse, *zob.* Kruse
 Crukenicze, Jurien II 431
 Crynde, Hincze II 305
 Cumen II 225
 Curia, curia ad civitatem, *zob.* Gdańsk, Dwór Miejski
 Cursyan, Niccus II 205
 Cygenberg-Boroszewski (von Borresschow, von Boroschow), Andrzej (Andreas), *cześćnik pruski, podkomorzy malborski, kasztelan gdański* IV 3
 Cygenberg-Wulkowski (von Wolkow), Jan (Hans), *podkomorzy pomorski, kasztelan elbląski* IV 3
 Czan, Czaen, *zob.* Zahn
 Czanow (Zcanow), Hinrik (Henrick) III 257c, IV 17, 17a
 Czernekow, Nickles III 257c
 Czerner, Nicolaus II 422
 Czerntun, Claus, *Anglik* II 242
 Czobbevcycten, *zob.* Sobowidz
 Czwernegasse, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Tandeta
 Czimmerman, Peter II 428
 Czyppelew, *zob.* Cieplewo
 von Czyten, Nicze II 159a
 Czyth II 271
- D**
- Dalenberg II 144
 Dalewin (van Dalewin, Dalwyn), Jorgen III 257c
 – Simon IV 76, 77
 Dalwin (Delwin, Dallewin), *wieś* III 265
 Dalwyn, *zob.* Dalewin
 de Damerow, Holsten II 16, 63
 Damerow, *zob.* Dąbrówka Tczewska / Dąbrowa
 Damyan III 8
 Danel, *drwal* II 266o
 Dannenbergh, *zob.* Tannenbergh
 Danzig, Danczik, *zob.* Gdańsk
 Dargan II 20, 63, 64a, 105, 159a, 167a
 Darssowesche gebede, *zob.* Tczew, wójtostwo
 David, Jacobus II 159a
 Dąbrówka Tczewska / Dąbrowa (Damerow), *wieś* II 16, 20, 63, 161, 167a, 333a, III 265

- Delwin, *zob.* Dalwin
 Deponzee, Lorentz III 348
 Derssouwe, *zob.* Tczew
 Detleves, Nicolaus, *drwal* II 377ai
 Deventer, *miasto* II 284
 Digitus, Ertman II 9
 Digni, Nickus II 205
 Dinghin, *zob.* Gdynia
 Dirsovia, Dirssouwe, *zob.* Tczew
 von Dirsov (Dyrsow), Jekel, *kamieniarz*
 II 165c, 260g, 349e
 Dirsov, Johannes II 229a
 Divekop II 357a
 Dodorpe, Martin III 262
 Domnik II 335b
 Dordrecht II 13
 Døre, Peter, *drwal* II 266ab
 Doringhesche, *wytwórczyni wapna* II 35c,
 36d, 57b
 Dorn, Hans III 257c
 Dorota, *zob.* Falcke, Jacob
 Dreger, Claus (Conke) II 292, 377ae
 Dresler, Ludeke, *drwal* II 377o
 Drewes, Ludeke, *drwal* II 377as
 Drosdow II 422b
 Druckepenning, Hanneke, *drwal* II 377m
 Drunczeman, Jacob III 257c
 Drunken, Jurgen III 313a, 317a, 318, 332c,
 339f
 Duker, Lambrecht II 422a
 Dumen III 347
 Duseborch, Johan II 422b
 Dwerspyker, duespiker, *zob.* Gdańsk, spi-
 chlerz miejski na Szafarni
 Dyrsow, *zob.* von Dirsov
 Dyssow, Johannes II 134, 277
 Dzierzgoń (Christburg, Kirseborg, Kirse-
 borch, Kiszpork), *miasto* II 29, 225
- E**
 Ecclesia, *zob.* Gdańsk, kościoły, Najświętszej
 Marii Panny
 Ecclesia sancti Gheorii, *zob.* Gdańsk, ko-
 ścioły, św. Jerzego
 Ecclesia Sancti Spiritus, *zob.* Gdańsk, ko-
 ścioły, Świętego Ducha
 Eddemunt II 296
 Eggerd (Eggert), Casper III 257c
 – Johann, *lawnik, następnie członek rady*
miasta Gdańska, sędzia IV 32, 83
 Eghardus, *mistrz krawiecki* II 302, 376
 Ehler (Eler), Andreas, *lawnik, następnie*
członek rady Głównego Miasta Gdańska,
sędzia III 17c
 Elbląg (Elbing, Elbingh, Elvinge, Melvige)
 II 28, 154, 155a, 162b, 229a, 298, 437,
 III 17a, 166, 312c, 332c
 Elborn, Gert III 257c
 Eler, *zob.* Ehler
 Eleri (Elers), Jacobus (Jacob), *drwal* II 266m,
 377ap
 Ellewer (Elewer), Hannus, *kamieniarz*
 II 260ab, 348e
 von Elner, Rüdiger, *wielki marszałek, wielki*
komtur zakonu krzyżackiego II 97
 Elvinge, *zob.* Elbląg
 Enczel, Hans III 257c
 Engelsche II 242
 Engelsche, Jon II 242
 – Norman II 242
 Engelsburg, Enghelberg, *zob.* Pokrzywno
 Erenberch III 257c
 Ericus II 15
 Erregang, Bernd, *drwal* II 266a
 – Nicolaus (Claus) II 318c, 319
 Ertmann, Hans III 261
 – Michael, *żeglarz i kaper gdański* III 322c
 Esseken II 376
 Eytorn (Eythorn) II 144, 146
 Everden, Hincze II 376
 Everhardus, *kamieniarz* II 245
 Evert, Casper III 257c
 – Hans II 428
 Eze, Wyllam II 228b
- F**
 Falcke (Valken, Valke), Heinrich (Hinrik),
lawnik, następnie członek rady miasta
Gdańska, sędzia, burmistrz, burgrabia
gdański IV 73, 81, 82, 83
 – Jacob (Jacop), *lawnik, następnie członek*
rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz
 III 28, 239b, 348
 – – Dorota (Ortke), *żona* III 348

- Faremholt, Lorencz III 257c
- Feldstete, Rudolf (Roloff), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, burgrabia gdański* III 339a
- Felthuse, Jacob III 257c
- Ferber (Ferver, Ferwer), Johann (Johan), *lawnik, następnie członek rady miasta Gdańska, sędzia, burmistrz, burgrabia gdański* III 257b, IV 15, 16, 90
- Fere (Vere), Johann (Hans), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz, burgrabia gdański* III 319d, 343, 347
- Ferver, Ferwer, *zob.* Ferber
- Finke, Jorgen III 257c
- Fischmarkt, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Targ Rybny
- Flandria, *hrabstwo w Niderlandach* II 303, 416
- Fluge, Jacob III 257c
- Forste, Lucas III 261
- Peter III 257c
- Forum Piscium, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Targ Rybny
- Frankenstin, *kamieniarz* II 260ab, 348e
- Frederik, Hans IV 67
- Frenczel, *rzeźnik* II 278
- Fricze (Friczo) II 233, 319
- Funificum platea, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Powroźnicza
- Fürstenau (Vorstenow, Worstenow), Peter, *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz* II 161, 167a, 167c, 172, 201, 226, 232, 283
- Fyrink, Heidenrik III 257c
- G**
- Garden, *zob.* Gorzędziej
- Gdańsk (Danzig, Danczik), *miasto*
- *bramy:*
- – Kotwiczników (Ankerschmiedetor, Ankersmededor, Ankersmede dor, valva Lastadie, walva Lastadie) II 63, 140, III 317g, 317h, 325a, 325c, 326c, 327d, 336c, 348
- – Ludwisarska (Glockentor, valva antiqua Sancti Spiritus) II 159a, III 338a
- – Mattenboden dore III 276
- – Na Zbytkach (Ketterhagener Tor, Ketterhagen, Ketterhagestendor) II 53a, 335b, III 319c
- – Nowa (Neues Tor, Hopenbruchsches Tor, Nyen tor) III 316a
- – Szeroka (Breites Tor, Brededor, Ampla valva, valva Late platee) II 16, 173, 229a, 254, III 22, 41, 83, 196, 246, 311, 312h, 313d, 314c, 316c, 317i, 320, 322c, 323a, 324c, 325c, 326c, 327d, 328c, 329c, 330e, 331, 332c, 333a, 335e, 336c, 337, 338b, 339f, 340a, 342, 347, 348, 349
- – Świętego Ducha (Heiligegeisttor, Heligestdore, Heligengestdore) III 338a
- – Wozowa (Karrentor, Karrendor, Kardor, Karrenmakerdor) III 311, 313a, 316c, 319c, 319f, 320, 323a, 344, 345, 348
- – Wyzynna (Hohes Tor, Hogedor, Hagedor) III 23, 37, 58, 82, 103, 123, 152, 182, 193, 214, 232, 246, 311, 312g, 313d, 314c, 316c, 317i, 322c, 323a, 324c, 325c, 326c, 327d, 328c, 330e, 333a, 335e, 336c, 337, 338b, 339f, 340a, 342, 346, 348, 349
- – Zamkowa (Haustor, Husdor) III 339a
- – Żuraw (Krantor, kran, cran, craen) II 102, 132, 159a, 220, 393; III 314b, IV 32, 61, 70, 71, 72, 73, 74, 78, 91
- spichlerz miejski na Szafami (dwerspyker, duespiker) IV 33
- Dwór Artusa (theatrum, curia Artus) II 38, 373
- Dwór Miejski (Stadthof, curia, curia ad civitatem, hoff, høve, hove, stadeshoff, stathoff, stadeshove) II 16, 53a, 102, 103, 159a, 161, 309b, III 53, 57, 63, 80, 87, 97, 132, 135, 146, 147, 162, 180, 193, 242, 319d, 319f, 335e, 336c, 339d, 342, 347, 348, 349
- *kościóły:*
- – Najświętszej Marii Panny (ecclesia, kerke) II 69, 159b, 424, III 28
- – Izba Radnych (sanctus Mertens hove) III 338b
- – Świętego Ducha (ecclesia Sancti Spiritus, Sanctus Spiritus) II 102, 397, 450
- – św. Barbary (sancta Barbaren) III 336c

- św. Jerzego (ecclesia sancti Gheorii, sanctus Gheorrius) II 16, 99, 413
- młyn do mielenia kory na Raduni (lomoole) III 317h
- *mosty i pomosty*:
 - Kogi (Koggenbrücke, Kogenbruge, Kocgenbrucge, Coggenbrugge) III 61, 319f, 324c, IV 85
 - Krowi (Kubrughen) II 159b
 - za Bramą Ludwisarską (pons Sancti Spiritus) II 167a
 - za Bramą Szeroką (pons circa valvam Late platee, pons Ample platee) II 172, 173
- *place i ulice*:
 - Bosmańska (Bootsmannsgasse, Bote-manstrate, Bosmanen gasse) II 242
 - Chlebnicka (platea Pannum) II 343
 - Lastadia (Lastadie, Łasztownia) II 62, 63, 140, III 320
 - Powroźnicza (Röpergasse, platea Funificum) II 5
 - Szafarnia (Schafferie, Schefferige, Scheferyge) III 317e, IV 8, 11, 18, 18b, 29, 33
 - Szeroka (Breitgasse, Lata platea, Ampla platea) II 172, 173
 - Szopy (Mattenbuden, Mattenboden, Mattenbode) II 276, 336c
 - Świętego Ducha (platea Sancti Spiritus) II 380
 - Tandeta (Tagnetergasse, Zwirngasse, Czwernegasse) II 428
 - Targ Rybny (Fischmarkt, Forum Piscium) II 53a, 83, 102, 229a, 309b
 - Warzywnicza (Petersliengasse, Peterseliengasse) III 325c, 326c
- Ratusz Głównego Miasta Gdańska (pretorium, radhus, rathus, rathusz, raithus) II 16, 20, 27, 33, 39, 39a, 53a, 62, 63, 64a, 65, 71, 73b, 74, 75, 76, 105, 159a, 161, 167b, 170a, 174, 229a, 235, 236, 250, 253, 308, 319, 323, 324, 330, 333b, 443, III 238c, 238e, 238f, 270, 316c, 317j, 326c, 329c, 334
- *spichlerze*:
 - Reynolt IV 25a, 25b, 25c
- Stare Miasto (Altstadt Danzig, Olde stat, Oldenstat) III 338b, 348
- *szpitale*:
 - św. Barbary (sancta Barbaren) III 336c
 - św. Jerzego (sanctus Gheorrius) II 16, 413
- Gdynia (Gdingen, Dinghin), *wieś, obecnie miasto* II 64a
- Gerbenow, Hinricus II 145
- Gerd, *zob.* Gherardus
- Gerdin, *zob.* Gorzędziej
- Gereke III 247
- Gerke, Hinrik III 257c
- Gertrudis II 1
- von Geseke (Gezeke), Herman, *kupiec* II 134, 145
- Geys II 53a
- Gherardus (Gherard, Ghert, Gerd) III 311
- *drwal* II 377a₁
- *konwisarz* II 53a
- *mistrz cegielniczy* II 455
- *woźnica cegieł* II 20
- Girswolt, Peter, *wytwórca wapna* II 36a
- Gleser, Jacob II 144
- Glockentor, *zob.* Gdańsk, bramy, Ludwisarska
- Gloder (Gluder), Bartolomeus III 257c, 348
- Gniew (Mewe), *miasto* III 311, 314d, 314e, 326c, 327a, 329a, 331, 335a, 335f, 336a, 338b, 339f, 341
- Gobbem II 225
- Godeke II 160
- Godekenson, Ritquin II 284
- Godfridus II 225
- Godisknecht, Godesknecht, *zob.* Gottesknecht
- Goltberch, *piekarz ciast* III 257c
- Gorzędziej (Gerdin, Garden), *wieś* III 265
- Gotfrit, Hans III 57,
- Gotfryt III 77
- Gotisknecht, *zob.* Gottesknecht
- Gotken, Gotko II 213, 309b
- Gotlandia (Gotland), *wyspa* II 63, 159a, 308, 333b
- Gotscale, *drwal* II 377ag
- Gotschalk, Nickles III 257c
- Gottesknecht (Godisknecht, Godesknecht, Gotisknecht), Nicolaus, *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia i burmistrz* II 1, 4, 16, 306

- Petrus II 102
 Grabiny-Zameczek (Herrengrebin, Grebbyn, Grebbin), *wieś, siedziba wójtostwa krzyżackiego* II 62
 Granczin, Bartolomeus III 257c
 – Jacob III 257c
 Grebbyn, Grebbin, *zob.* Grabiny-Zameczek
 Grebyn, Nickles III 257c
 Gregor III 267
 Grelich, Cuncze II 1
 – – Allheyd, *żona* II 1
 Gremer, Mark, *goniec* III 71
 Grevener, *masarz* II 54
 Grevesmole, Johan II 134
 Gronenberch, Michel III 257c
 Groß Montau, *zob.* Mątowy Wielkie
 Grosser Werder, Groter Werder, *zob.* Żuławy Wielkie
 Grote (Grot), Goswyn II 145
 – Gotschalk II 227
 – Heyno II 2
 – Lodowicus II 83
 – Mats III 261
 Groven II 159b
 Growyn III 262
 Grube, Franczke III 257c
 Gruwel, *mistrz murarski* II 20, 63, 65, 78, 102, 105, 167a, 188b, 318b, 318c, 361, 373
 Gunter, Dirik III 257c
 Gunttir III 38
 Guteherberge, *zob.* Lipce
 Gyse, Tydeman III 257c
 – – dzieci III 257c
 Gyso, kamieniarz II 86, 260f
- H**
 Haczenkaep (Haczenkap, Hoczekop, Hazezokop) III 56, 104, 124, 150, 182, 228
 Hagebeke (Hageboke), Nicolaus, *drwal* II 266f, 377a
 Hagedor, *zob.* Gdańsk, bramy, Wyżynna
 Hagemeyster II 3
 Hagen, Matthias (Mattis, Mats), *członek rady Głównego Miasta Gdańska* III 238a, 238c, 238d, 261
 Hagedorn, Martin, *drwal* II 377aw
 Hagin II 53a
 Hackessche III 189
 Hake, Hermann (Herman), *członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, kamlarz* III 257a, 275g, 277, 348
 – Johannes II 294
 Haken, Bernd III 114, 173, 202
 Halewater II 134
 Hallenberg (Hallinberg, Hallenbergh), Hermann (Hermannus), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 2, 265
 Halvehove (Halvehave) III 62, 98, 158, 227
 von Hammel (Hamma), Johann (Johannes), *lawnik Głównego Miasta Gdańska* II 1
 Hanneke, *drwal* II 377az
 Hannus, *drwal* II 377f
 Hans III 262
 – *kowal miejski* III 344
 – *puszkarz* III 314e, 341
 – *robotnik leśny* III 75, 133a, 133b, 221, 323a, 338b, 341, 348, 349
 – *szluzący Michaela Ertmanna* III 322c
 Harder (Herder), Peter, *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* III 257c, 262; IV 21, 34
 Hardewic, Gosswynus II 296
 Hartlabe, Johannes II 453
 Haselow III 257c
 Hattekanne (Hatekan), Heinrich, *członek rady Głównego Miasta Gdańska* III 238b, 239c
 Haustor, *zob.* Gdańsk, bramy, Zamkowa
 Have, Hinrik III 257c
 Hazezokop, *zob.* Haczenkaep
 Heb III 240
 Hecht (Heket), Johann (Johannes) II 275
 Heckenmunt, Hermannus II 296
 Heiligegeisttor, Heligestdore, Heligengestdore, *zob.* Gdańsk, bramy, Świętego Ducha
 Heket, *zob.* Hecht
 Hel (Hela, Hele), *miasto* III 326a
 Helling, Hinrik III 257c
 Helmich (Helmicus), *ceglarz / strycharz, kamieniarz* II 20, 64a, 79, 102, 167e₃, 231, 249, 388a
 Henckel, Jacob IV 85e

- Henzel (Hensel, Hincze), *kamieniarz* II 46, 68, 120, 164d, 193a₁, 257a, 260w, 346, 362, 372
- Herciger II 422a
- Herder, *zob.* Harder
- Heren, Lutke III 276b
- Herman (Hermannus), *drwal* II 377s
– *kamieniarz* II 260r, 348f, 349i
– *murarz* II 430
- Herrengrebin, *zob.* Grabiny-Zameczek
- van Herwerder, Hans (Hons) III 172
- Hesse (Hessen), Hans III 1, 257c
- Hetsel III 342, 349
- Heydenrich II 308
- Heyncze, *drwal* II 377ar
- Heyno (Heyneke), *rzemieślnik wyrabiający rury wodociągowe* II 227, 281, 387
- Heyso, *kamieniarz* II 260y₁
- Heyse II 349c
- Hincze, *zob.* Henzel
- Hinczen, Hincze II 376
- Hinricus (Hinrik) III 88
– *dekarz* II 376
– *kowal* II 159b
– *nadzorca poboru cła palowego* II 26, 108, 188a, 188b, 243, 318a, 318c, 373
– *oracz* III 338b, 342
– *złotnik* II 53, 373, 400
- Hinrik, Hans III 261
- Hittfeld (Hitvelt, Hetvelt), Reinhold (Reynerus), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, burmistrz* II 20, 64a, 161, 275, 319, 333b, 335b, 338, 376, 395, 451
- Hoczekop, *zob.* Haczenkaep
- Hoff, *zob.* Gdańsk, Dwór Miejski
- Hohes Tor, Hogedor, *zob.* Gdańsk, bramy, Wyżynna
- Hogehus (Hoghehus) II 221, 229a, 403b₁
- Hogenfank, Benedicte III 257c
- Hoker, Gerlach II 148
- Holendrzy (Hollander) III 2
- Holandia, *hrabstwo* II 379
- Hollant, Albrecht, *drwal* II 266y
– Claus, *drwal* II 377au
- Holthusen, Evert, *drwal* II 266v
– Hildebrant III 257c
- Hommeltfeldt, Symon IV 85d
- Honeman, Conrat II 438
- Honnichfelt, Lorenz III 4a
- Hopenbruchsches Tor, *zob.* Gdańsk, bramy, Nowa
- Hoppe, *kamieniarz* II 64a, 254
- Hoppenbrouwer III 257c
- Horn, Conradus II 134
- von Horsten, Johan II 114, 115
- Hotteke III 90
- Houweschilt, Nicolaus II 305
- Høve, hove, *zob.* Gdańsk, Dwór Miejski
- Hoveman, Hans, *drwal* II 266ł
– – *czeladnik / pomocnik* II 266ł
- Huge, Claus, *drwal* II 266t, 377q
- Hugen, *przełożony pastuchów miejskich* II 102
- Husdor, *zob.* Gdańsk, bramy, Zamkowa
- Hysenhut, *zob.* Ysenhut
- I**
- Ilhorn, Hermann (Hermen), *lawnik miasta Gdańska* III 257b
- Inflanty (Livland, Lifflande), *kraj* III 207
- de Insula, Heyno II 200
- Insula, *zob.* Żuławy
- J**
- Jacies II 159a
- Jacobus (Jacob), *kamieniarz* II 260x
– *kopacz fosy* II 332a₁
– *mistrz pilarski* III 50, 74, 131, 245, 313b, 331
– *różne osoby o tym imieniu* II 228a₁, 228b, 296, III 122
- Janeke, *drwal* II 377j
- Jasień (Nenkau, Nynnekow), *wieś, obecnie dzielnica Gdańska* III 267
- Johannes (Johan), *dostawca wapna* II 53a, 60
– *dzwonnik* III 186
– *golarz* II 296
– *krawiec* II 302
– *mistrz cegielniczy* II 51
– *mistrz murarski* III 34, 53, 146, 255
– *odlewacz rur ołowianych* II 331, 337
– *pilarz* III 60
– *przełożony Żurawia* II 132, 220, 393

- *różne osoby o tym imieniu* II 102, 161, 376, 409, III 335f
 – *woźnica* II 357a
 Jon II 296
 Josef II 1
 Junghe, Bertolt II 402
 – Nicze, *kamieniarz* II 195a, 348j
 Jurgen (Jurien), *kamieniarz* II 349i
 – *różne osoby o tym imieniu* III 112, 117, 319f, 325d
- K**
- z Kacka (von der Katze, von der Katcze), Paweł (Paszky), *lawnik ziemski, gdański, sędzia ziemski gdański* IV 3
 Kalehinricus, Hermannus II 16
 Kalis (Calis), Heyno II 1, 144, 146
 Kamerman, Lucas III 257c
 Kamke III 349
 Kammyn, Johan II 422a
 Kampen (Campen), *miasto* II 284
 Kannengezer, Nicolaus II 291
 Karol I Śmiały, *książę Burgundii, hrabia Burgundii, Flandrii i Artois* III 2
 Karrentor, Karrendor, Kardor, Karrenmarchendor, *zob.* Gdańsk, bramy, Wozowa
 Käsemark, *zob.* Kiezmark
 Kassube (Kasschube), Joest (Jost) III 257c, 325d
 von der Katze, von der Katcze, *zob.* z Kacka
 Kazimierz IV Jagiellończyk, *król polski, wielki książę litewski* III 312b, IV 90
 Keldeling, Marten II 200
 Kellinghusin II 2
 Kemencz II 384
 Kemnade (Kemmenade), *nieistniejąca wieś, obecnie na terenie wsi Ostrózek* III 264
 Kerke, *zob.* Gdańsk, kościoły, Najświętszej Marii Panny
 Kersmis, *pracownik wagi miejskiej* III 332c
 Kersten, *osoba zajmująca się zbożem (corner)* II 376
 Kerstens, Hincze II 422a
 Kerstian II 6
 Kerstin II 430
 Keselink III 262
 Kesemarket, *zob.* Kiezmark
 Kesemarkt III 262
 Ketelicz, Michael, *wytwórca wapna* II 35a
 Ketterhagener Tor, Ketherhagen, Ketterhagestendor, *zob.* Gdańsk, bramy, Na Zbytkach
 Kielau, *zob.* Chylonia
 Kiezmark (Käsemark, Kesemarket), *wieś* II 270
 Kirseborch (Kirseburg, Kirseburgh), Henzel, *rzemieślnik wytwarzający strzały* II 29b, 88, 109, 183, 239, 339
 – Nicolaus, *rzemieślnik wytwarzający strzały* II 183
 Kirseborg, Kirseborch, *zob.* Dzierzgoń
 Kistenmaker, Gerd II 422a
 Kiszpork, *zob.* Dzierzgoń
 Klemevelt, Cleis IV 82
 Klimken III 256
 Klinczensmit, Nicolaus II 442
 Kliver, Claus, *drwal* II 377t
 Klodow, *zob.* Clodow
 Knacke (Knaken), Marquart (Marquard, Marcqwart), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* III 17b, 347
 Knaveloc, *zob.* Knoveloc
 Knipawa (Kneiphoff, Knypraw), *wieś* II 308, 321, 335b
 von Kniprode, Winrich, *wielki mistrz zakonu krzyżackiego* II 16, 50, 155a
 Knobbe II 427
 Knospel (Kunspel), *kamieniarz* II 165h, 260c, 349a
 Knoveloc (Knaveloc, Knovelog), Hinricus, *kowal* II 309b, 319, 335b, 340, 376
 Knypraw, *zob.* Knipawa
 Kocgenbruce, *zob.* Gdańsk, mosty i pomosty, Kogi
 Koge, Hans, *drwal* II 266q
 – Martin, *drwal* II 266h
 Koggenbrücke, Kogenbruce, *zob.* Gdańsk, mosty i pomosty, Kogi
 Kok, Jorgen III 57c
 Kol, Claus II 266ag
 Kolberg (Kolbergh, Colberg, Colbergh), Hermann (Hermannus), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz* II 152

- Johannes II 287
 – Nicolaus, *kamieniarz* II 260f, 348a
 Koldelink, Merten III 257c
 Koldensteden, Niclas, *mistrz puzzkarski* III 347
 Kollen, *zob.* Chełmno
 Kolmener, *zob.* Colmener
 de Kolnen, *zob.* de Colonia
 Kolner, Johannes II 53a
 Konen, Nicles III 238f
 Königsberg, Kongesberg, *zob.* Królewiec
 Koning (Konig), Wesselus II 145, 296
 Koningesberg (Coninghesbergh), Tidericus (Tideke) II 376, 409
 Konostowicz, Nicolaus II 53a, 159b
 Korsener, Johannes II 53a, 159a
 Köselser (Koseler), Herman, *kamieniarz* II 349g
 – Michael (Michel), *lawnik Głównego Miasta Gdańska* III 238b, 257b
 Koster, Hinrik III 257c
 Krakow, Maternus II 134
 – Nicolaus (Nickel), *kamieniarz* II 260i, 348c
 Krantor, kran, *zob.* Gdańsk, bramy, Żuraw
 Kriczeelman, Albert III 257c
 Królewiec (Königsberg, Kongesberg), *misto* III 316c
 Krucze, *zob.* Kruse
 Krummedyke, *kowal* III 326c
 Krundike III 348
 – *syn* III 348
 Kruse (Krucze, Cruse), Hans III 348
 – Jost III 257c
 – *młody* (junge) III 46
 – Tewes (Thewes) III 43, 257c, 318, 319d, 349
 Kubrughen, *zob.* Gdańsk, mosty i pomosty, Krowi
 Kulm, *zob.* Chełmno
 Kume II 432
 Kume (Kumen) II 432
 – Detmer II 144
 – Hinricus, *nadzorca poboru cla palowego* II 53a, 53b, 188a, 188b, 432
 Kunspele, *zob.* Knospel
 Kylow, *zob.* Chylonia
- L**
 Lakeman II 229a, 308, 309a
 Lanckau (Lancow), Henning (Henninghus, Heninghus), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 53a, 64a, 97a, 138, 151
 Lange (Langhe), Andreas II 428
 – Bertoldus II 297
 – – Theus, *szwagier* II 297
 – Cōneke (Cuncze), *drwal* II 266aa, 296, 428, 431
 – Hinrik, *kowal* II 227
 – Johannes II 422a
 – Lodowicus II 308
 – Martin, *drwal* II 377bc
 – Matthias (Mattis), *lawnik, następnie członek rady miasta Gdańska, burmistrz, burgrabia gdański* III 303
 – Thidemannus II 9
 – – Margareta, *żona* II 9
 – Vicken II 418
 Langen, Jesper III 257c
 Langer, Johannes II 270
 Langerbecke, Tydeman III 252
 Lankhor, Bartz III 338b
 Lantrichter, Jaco II 53a
 de Lapide, *zob.* von Stein
 Lastadie, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Lastadia
 Lata platea, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Szeroka
 von Legen, Gerd II 422a
 Legendorf-Mgowski (von Maulen, von Legendorff), Fabian, *kasztelan elbląski, wojewoda pomorski* IV 3
 Lehman (Leman), Johann (Johan), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* III 322c, 332c
 Lellerknecht, Petrus II 451
 Leman, *zob.* Lehman
 Lemmeke (Lenke), Clawes (Nicolaus), *drwal* II 266a, 377ab, 377ba
 Lenpe, Wolquin II 145
 Levenicht, Lucas III 1
 Levenstat, Johannes II 409
 Lębork (Lauenburg, Lauwenborch, Louwenborch), *miasto* III 65, 72, 116, 236, 252
 Lifflande, *zob.* Inflanty

- Lindenow, Johannes II 225
 – Merten III 257a
 Lingelow II 87
 Lipce (Guteherberge), *wieś, obecnie osiedle w Gdańsku* III 264
 de Lippia, Hinricus II 436
 – Johannes II 436
 Livland, *zob.* Inflanty
 Lodowicus (Lodwicus) II 78, 376
 Londyn (Londen), *miasto* III 298
 Loomole, *zob.* Gdańsk, młyn do mielenia kory na Raduni
 Lorens (Laurencius, Lorentz), *kamieniarz* II 121, 193b, 256, 347, 364, 372
 – *ksiądz* III 325a
 – *różne osoby o tym imieniu* II 296, III 64, 311, 323a
 Lorens, Matis, *drwal* II 266n, 377g
 de Lowenborch (de Lowenborg, Lowenborgh), Tidemannus (Didemannus, Didericus) II 16, 53a, 159a, 229a, 308, 309a
 Lübeck, Lubic, Lubek, Lubeke, Lubbeke, *zob.* Lubeka
 Lubbelow III 261
 – Claus II 267
 Lubeka (Lübeck, Lubic, Lubek, Lubeke, Lubbeke), *miasto* II 16, 28, 102, 155a, 155b, 280, 379; III 126, 292, 347, IV 60, 62
 Lucas, *muzykant* III 348
 von Luchten, Hinrik, *Anglik* II 242
 Ludolfus II 16, 159a, 308
 Luning, Jacob III 257c
 Lutter, Johannes II 446
 Lynde II 421
 de Lynden, Ettemund II 145
- Ł**
 Łasztownia, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Lastadia
- M**
 Mach, Lambrecht II 402
 Malbork (Marienburg, Marienborch, Marienburg, Marienborgh, Marenborch, Merenborch), *miasto* II 53a, 97a, 155a, 155b, 159a, 206, 225, 228b, 229b, 279, 289, III 28, 46, 49, 64, 112, 117, 129, 136, 140, 145, 201, 318, 319d, 319f, 322c, 323a, 324c, 325c, 326a, 327a, 328c, 332c, 347, 349
 Malchow, Hans II 134, 242
 de Mamerousche III 257c
 Mandt (Mant), Georg (Jurgen, Jorgen), *starszy, ławnik, następnie członek rady miasta Gdańska, sędzia, burmistrz, burgrabia gdański* IV 80, 89
 – Rüdiger, *ławnik, następnie członek rady miasta Gdańska* III 349
 – – *młodszy, syn, ławnik, następnie członek rady miasta Gdańska, sędzia* III 306
 Margareta, *zob.* Lange, Thidemannus
 Marienburg, Hans III 140, 340a, 347
 Marienburg, Marienborch, Marienburg, Marienborgh, Marenborch, Merenborch, *zob.* Malbork
 Martins (Mertins), Hinrik, *drwal* II 377aa, 377ax
 Massow III 257c
 Mast, Heinrich (Hinricus), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 1
 Mathias (Matias, Mattias, Matis, Mattas), *kamieniarz, wytwórca wapna* II 165f, 260l, 260t, 260ac, 320b, 348i, 349d, 354, 371, 373
 – *śluga miejski* III 159, 188
 Mattenboden dore, *zob.* Gdańsk, bramy
 Mattenbuden, Mattenboden, Mattenbode, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Szopy
 Matteredne (Materne), *śluga miejski* III 44, 205, 314c, 326c, 327a, 347
 von Maulen, *zob.* Legendorf-Mgowski
 Mątowy Wielkie (Groß Montau, Muntouw), *wieś* III 347
 Meckelfeldt (Mekelvelt, Mekelfeld), Johann (Johannes), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* II 134, 277
 van Meczunghen, Johannes II 204
 Meggere, Paulus II 452
 Meideburg (Meideborg, Meydeborch), Johann, *ławnik, następnie członek rady*

- Głównego Miasta Gdańska, sędzia* III 17a, 314d
 Meinen, *zob.* Meynen
 Meinhard (Meyryk), Johann (Johan), *lawnik Głównego Miasta Gdańska* III 257b
 Mekelvelt, Mekelfeld, *zob.* Meckelfeldt
 Meler, Georrius II 309b
 Mellyn, Herman III 185
 Melvige, *zob.* Elbląg
 Meldzyński (von Alden), Bertold, *sędzia ziemski chełmiński* IV 3
 Merscheyde (Mercheyde), Hans III 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 292, 293, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 307, 308, 309, 310
 Mersten, *oracz* III 336c
 Mertin (Merten) II 286, 292
 – *drwal* II 377n
 Mertins, *zob.* Martins
 Mertnen III 335f
 Meydeborch, *zob.* Meideburg
 Meyer, Jorgen III 257c
 Meyge, Peter, *wytwórca wapna* II 320a
 Meyger, Johannes II 134
 Meynen (Meinen), Matties III 65
 – Merten (Merthen) III 238e, 239a
 Meynicus, *strycharz* II 344
 Meyryk, *zob.* Meinhard
 Michel II 376
 – *drwal* II 377ah
 – *goniec* III 324c
 – *pacholek* III 267
 – *zarządca Dworu Miejskiego* III 12, 35, 47, 81, 145, 181, 241, 242, 312f, 326c, 330d, 335f, 346, 348
 Migowo (Müggau, Muggow), *wieś, obecne osiedle w Gdańsku* III 264
 Mildebranz, Lifart II 286
 Mislów, Hanneke, *drwal* II 377v
 Misner (Mysner) II 144, 146, 229a, 453
 – Henzel, *drwal* II 266ae, 377h
 Misselung, Hans, *drwal* II 266s
 de Mohove, Johannes II 204
 Molner, Claus, *drwal* II 377ad
 – Gyzo, *kamieniarz* II 260n
 – Hans III 261
 – Hildebrandus (Heyno, Hincze) II 53a, 134, 159b, 308
 Monnik, Tydeke III 257c
 de Monte, Gocze II 144
 Mortęski (von Mortangen), Ludwik (Lodwig) IV 3
 Motława (Mottlau, Mutla), *rzeka* II 16, 62
 Müggau, Muggow, *zob.* Migowo
 Müggenhahl, Muggenthale, *zob.* Rokitnica
 Munde, *zob.* Wisłoujście
 Munkenbeck (Munkenbeke), Heinrich (Hincricus) II 284
 Munstirberg, Conradus II 2
 Munter, *zob.* Münzer
 Muntouw, *zob.* Mątowy Wielkie
 Münzer (Munter), Gerhard (Gerd, Gherardus), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 296, 302, 422a
 de Musersche III 257c
 Mutla, *zob.* Motława
 Myllices, *woźnica* II 357a
 von Mynden, Bernd II 200
 de Mysersche III 257c
 Mysner, *zob.* Misner
- N**
 Nagel III 257c
 – Marcus III 262
 Nase (Nasen), Gottschalk (Gotscalcus), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz* II 379
 Negendank III 257c
 Nenkau, *zob.* Jasień
 Neuendorf, *zob.* Nowa Wieś
 Neues Tor, *zob.* Gdańsk, bramy, Nowa
 Nickel, *zob.* Nicolaus
 Nicklage, *aptekarz* III 257c
 Niclassen III 319a
 Nicolaus (Claus, Clawes, Niclaes, Niclas, Nickel), *brakarz chmielu* III 246
 – *drwal* II 266c, 377af, 377i
 – *goniec konny* III 89, 138
 – *kamieniarz* II 260m, 348i, 349d
 – *kopacz* II 85, 85b, 94, 102, 167a, 199
 – – *pomocnik / towarzyszc* II 199

- *kowal* II 53a, 87, 102, 136, 137, 168, 168a, 168e, 191, 258, 266ah, 308, 309a, 309b, 319, 333b, 335b, 341, 376, 386
- *który dostarczył śledzie na stół wielkiego mistrza krzyżackiego* (–, qui portavit allec magistro) II 55
- *ksiądz* III 215
- *lekarz na dworze księcia Burgundii* III 2
- *mistrz ciesielski* III 49, 73, 92a, 92b, 243, 244, 313a, 314b, 323c, 325b, 327b, 331, 340b, 341, 343, 348
- *pisarz zastępcy komtura* II 308
- *różne osoby o tym imieniu* II 162b, 270, 376, 426, 438
- *śluga miejski* II 16
- *szyper* II 102
- *wytwórca gliny* III 161
- *wytwórca kusz* III 107, 160, 246
- *wytwórca pucharów* III 338b
- Nicze II 348j
- Niederhoff, Reinhold (Reynolt, Renold), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, burmistrz, burgrabia gdański* III 143, 257a
- de Niemanse, *zob.* de Nyemansche
- de Nise, Nicolaus II 448
- – Anna, *żona* II 448
- Noczaelk, *drwal* II 377r
- Nodop III 257c
- Nogerlep III 257c
- Nosberch III 257c
- *syn* III 257c
- Nowa Wieś (Neuendorf, Nova Villa), *wieś nieistniejąca* II 16, 102, 343
- Nyedip, Hinrik, *drwal* II 377aj
- Nyedyk II 377d
- de Nyemansche (de Niemanse) III 238c, 257c
- Nyen tor, *zob.* Gdańsk, bramy, Nowa
- Nyendorpp III 261
- Nyman III 342
- Nynnekow, *zob.* Jasień
- Nytard II 76
- O**
- Odemunt, *Anglik* II 242
- Ohre, Ore, *zob.* Orunia
- von Offen, Cort II 113
- – *wdowa* II 113
- Olde, Hans III 257c
- Oldefeld (Oldefelt), Dietrich (Dirik), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, kamlarz* III 257a
- Oldelant, Petrus II 266af
- Olde stat, Oldenstat, *zob.* Gdańsk, Stare Miasto
- Ongelbrecht, Hans III 257c
- Oporowski (z Oporowa, Opporowszky), Andrzej, *sekretarz królewski, biskup przemyski, następnie biskup włocławski* IV 3
- von Oppeln (de Opul), Peter (Petrus), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz* II 306, 383
- von Oringen (de Oringen, Oringhen, Oring), Wilhelm (Wyllam), *ławnik Głównego Miasta Gdańska* II 295, 296, 422a
- Ortke, *zob.* Falcke, Jacob
- Orunia (Ohre, Ore), *wieś, obecnie dzielnica w Gdańsku* III 264, 267
- Osenbrugge, Hans III 257c
- Osterrode, Herman II 407
- Otdemut II 422b
- Otten (Otte), Arnt III 257c
- Macos III 257c, IV 85h
- – *zięć* IV 85h
- Overam, Hans III 257c
- von der Owe, Reyneke II 200
- P**
- Pabst, *zob.* Pawest
- Panczow, Claus, *drwal* II 377ak
- Papenknecht, *woźnica z Torunia* II 122
- Parcham, Jacob III 329a
- Patyneke, *krawiec* II 242, 422b
- Paulus (Pauwel, Pawel, Pavall), *drwal* II 266c
- *różne osoby o tym imieniu* III 99, 173, 202, 311, 312o, 313d, 314c, 316c, 317j, 319f, 322c, 323a, 324c, 325c, 326c, 327d, 331, 334, 335f, 336c, 339f, 342, 347, 348, 349
- *rymarz* III 29
- Pawest (Pabst, Pause), Bernd, *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* III 322c

- Paye, Ludeke II 3
- Peckau (Peckow), Johann, *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* III 349
- Peckel, Ludeke II 131, 155a
- Peckow, *zob.* Peckau
- Pegow, Cuncze (Kuncze, Conradus) II 16, 102, 159a, 229b, 233, 308, 319
- Pellifex, Johannes II 16, 53a, 159a, 229a, 308, 309a
- Penczelin, *zob.* Penzelin
- Penkenicz, Jakob II 205
- Penzelin (Penczelin), Peter, *drwal* II 266k, 377bb
- Peper, Johannes II 373
- Martin II 97c, 228b
- Pepersack III 349
- Perd, *zob.* Pferd
- Peter, *kamieniarz* II 195b, 260r, 348f, 353, 367
- *pacholek targowy* III 311, 323a
- *robotnik leśny* III 267
- *różne osoby o tym imieniu* III 106, 203, 312n, 335f, 347
- *woźnica* III 323a, 357a
- Petershagen, *zob.* Zaroślak
- Petersiliengasse, Peterseliengasse, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Warzywnicza
- Peys, Yon II 145
- Pferd (Pfert, Perd), Peter, *murarz, kamieniarz, wytwórca wapna* II 38a, 260z₁, 320d, 349b, 355
- Philippus II 376
- Pilgrim II 2
- Pinchwinkel, Peter III 257c
- Pinte, Tideke II 16
- Plate, *zob.* Platen
- Platea Funificum, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Powroźnicza
- Platea Pannum, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Chlebnicka
- Platea Sancti Spiritus, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Świętego Ducha
- Platen (Plate), Cleis III 239d
- Hinrik III 239e, 257c
- Johannes II 20
- Płock (Plocz), *miasto* II 55
- Plotzen, Petrus II 444
- Pokrzywno (Engelsburg, Enghelberg), *wieś* II 225
- Polen, Johannes, *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* II 159a, 161, 229a, 242, 306, 318a, 318b, 395
- Nicolaus II 439
- Polnouw, Peter, *pacholek miejski* III 319f, 323a, 325c, 347,
- Polonus II 296
- Ponevel, Steffan II 296
- Pons circa valvam Late platee, pons Ample platee, *zob.* Gdańsk, mosty i pomosty za Bramą Szeroką
- Pons Sancti Spiritus, *zob.* Gdańsk, mosty i pomosty, za Bramą Ludwisarską
- Powierski (von Powersche, von Powersze), Eberhard (Eberhardt), *podkomorzy chełmiński* IV 3
- Praust, *zob.* Pruszcz Gdański
- Pretorium, *zob.* Gdańsk, Ratusz Głównego Miasta Gdańska
- Preußisch Stargard, *zob.* Starogard Gdański
- Prewalk (Priwalk) II 200
- Nicolaus, *drwal* II 266g
- Prope, Fredericus II 412
- Prussen (Prusse), Bartholomeus II 262
- Johannes, *dostawca wapna* II 53a, 60, 308
- Nicolaus II 262
- Symon III 262
- Prusen III 336c
- Pruszcz Gdański (Praust, Prust), *wieś, obecnie miasto* III 264, 267, 339a
- Puck (Putzig, Puczki) II 97a
- Q**
- Quartkanne (Quartquanke) II 242, 422b
- R**
- Radaune, Raddune, *zob.* Radunia
- Radeke, *kamieniarz* II 365, 369, 375a
- Radeke, Jacob III 257c
- Radhus, *zob.* Gdańsk, Ratusz Głównego Miasta Gdańska
- Radunia (Radaune, Raddune) III 312d

- Rammeskop (Rammescop, Rammenstok),
wytwórca wapna, kamieniarz II 57d, 116a,
 159a, 164e, 244, 349j₁
- Rastow, *zob.* Roszkowo
- Rathus, rathusz, raithus, *zob.* Gdańsk, Ratusz
 Głównego Miasta Gdańska
- Raven, Henzel, *wytwórca wapna* II 35e
- de Redin, Petrus, *rybak* II 419
- Reichenberg, *zob.* Bogatka
- Rekow, Otto II 102, 229a, 309b
- Rex, Jacob III 257c
 – – *szwagier* III 257c
- Reynolt, *zob.* Gdańsk, spichlerze
- Richenberg, Richenbergh, *zob.* Bogatka
- Ricquin II 134
- Ricard II 296
- Riken, Matis II 335b
- de Rine, Gherardus II 228b
- Risener III 238a
- Roddow, Nicolaus II 134
- Rode (Roden), Claus, *drwal* II 377b
 – Claus (Nickles), *lawnik Głównego Miasta
 Gdańska* III 257c
 – Godeke II 432
 – – *dzieci* II 432
 – Hans III 262
 – Heyno (Heyneke) II 227, 281, 387
 – Tidemannus (Tideman) II 200, 422b
 – Tidericus II 83
- Roghe, Arnoldus II 422a
- Rokitnica (Müggenhahl, Muggenthale),
wieś III 264, 267
- Roleves, Alheydes, *zob.* Cremer, Rodolfus
- Röpergasse, *zob.* Gdańsk, place i ulice,
 Powroźnicza
- Roseler, Herman, *kamieniarz* II 260d
- Rosenow, Henninghus II 228b
- Rosental, Hans II 422a
 – Peter, *drwal* II 266x
- Rostau, *zob.* Roszkowo
- Rosthuscer, Michel II 208, 209
- Roszkowo (Rostau, Rastow), *wieś* III 264
- Røtepul, Tidericus II 63
- van der Rotsen, Michel III 217
- Roze, Gerco II 444
 – Laurentius II 444
- Rubertus, *kamieniarz* II 260aa₁
- von Ruczenow, Gotschalk, *drwal* II 266z
- van Ruden, Hans III 257c
- Ruden (Rudin), Hermannus II 149, 229a
- Runge (Rungen), Roloff III 257c, 346
- Rustopp III 220
- Ruze, Ludeke II 13
- Ryke (Ryken), Andrewes III 257c
 – Mattis II 309a
- Rylwyn, Peter III 257c
- S**
- Sack (Sag, Zaegh), Lubbrecht, *lawnik, na-
 stępnie członek rady Głównego Miasta
 Gdańska, wityryk kościoła Mariackiego,
 burmistrz* II 69, 153
- Sadel, Hanco, *krawiec* II 437
- Sag, *zob.* Sack
- Salomon, *murarz, kamieniarz* II 260a, 349i
- Sambia (Samelande), *kraja* III 188, 190
- Sancta Barbaren, *zob.* Gdańsk, kościoły,
 św. Barbary
 – *zob.* Gdańsk, szpitale, św. Barbary
- Sanctus Gheorrius, *zob.* Gdańsk, kościoły,
 św. Jerzego
 – *zob.* Gdańsk, szpitale, św. Jerzego
- Sanctus Mertens hove, *zob.* Gdańsk, kościoły,
 Najświętszej Marii Panny, Izba Radnych
- Sanctus Spiritus, *zob.* Gdańsk, kościoły,
 Świętego Ducha
- Sasse, Conradus (Cord), *woźnica* II 237a,
 356a, 358
 – Hinrik II 242
- Sassendorp II 422b
- Sastrow, Claus, *drwal* II 377ay
- Scal, Lorencz III 257c
- Scarpenbergh, Hinricus, *kupiec* II 134, 145
- Schafferie, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Sza-
 farnia
- Scharfinort II 441
- Schefferige, Schefferyge, *zob.* Gdańsk, place
 i ulice, Szafarnia
- Schele (Schelle, Schelen), Gregor III 257c
 – – *żona / wdowa* III 257c
 – Jurien II 155a
 – Konrad (Cordt, Cort), *lawnik, następnie
 członek rady Głównego Miasta Gdańska,
 sędzia* IV 45

- Schenehuet, Herman II 422b
 Scherer, Gherardus II 9
 – Ludeke II 422b
 Scherinctum, Nicolaus II 422b
 Schewecke (Scheveke, Scheffeke), Johann (Johan, Hans), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, burmistrz* III 257b, 275
 – Kersten IV 68
 – Macz III 257c
 Schidlitz, Scheydelicz, *zob.* Siedlce
 Schilt, Tidemannus II 422a
 Schobbe, Hans III 4a, 4b
 Scholke III 342
 – *żona* III 342
 Scholle, Willem III 257c
 Schomaker, Peter III 257c, 285
 Schoneboem, Bernt III 257c
 Schöneck, Schonege, *zob.* Skarszewy
 van Schouwen, Johann, *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz* III 257a, 332c, 338b
 Schryver, Herman III 292
 Schulte, Hans (Johan) III 30, 204, 237, 249, 313a, 313d, 314d, 319d, 319f, 327a, 328a, 331, 334, 339f, 342, 347, 348, 349
 – *syn* (junge) III 311, 329c
 – Hennink III 257c
 – Nicklas III 261, 262
 – Tomas III 257c
 – *matka* III 257c
 Schutte, Nicolaus, *wytwórca wapna* II 116c, 165b
 Scriver, Nicolaus II 432
 – *dzieci* II 432
 Scroder, Teczo (Tecze) II 312, 325
 Scufe, Hans III 257c
 Sedeler (Seddeler, Zedeler), Ambrosius III 257c
 – Hinricus II 102
 – Michel III 313d, 319f, 322c, 323c, 325c, 336c, 339f, 342, 347
 Senger, Hans III 257c
 Servacius, *posłaniec* II 155b
 Sevenwert (Sevenwerd) III 33, 222
 Siedlce (Schidlitz, Scheydelicz), *wieś, obecnie osiedle w Gdańsku* II 139
 Skarszewy (Schöneck, Schonege), *miasto* III 85, 122
 Slede II 286
 Sleger II 376
 Slode, Symon, *drwal* II 377ao
 Slymme II 207, 422b
 Słupsk (Stolp), *miasto* III 342
 Smale, Herman II 444
 Smede (Smit, Smyt, Smet), Lorens (Laurencius) II 97a, 97c
 – Peter, *drwal* II 377an
 – Tydeman III 257c
 Sobowidz (Sobbowitz, Czobbevyczten), *wieś* III 267
 Spechamer (Spethamer) II 144, 296, 417
 Sperling, Merten III 257c
 Sprinchern III 257c
 Stachen III 335f
 van Stade, Lorens III 17
 Stadthof, stadeshoff, stadeshove, *zob.* Gdańsk, Dwór Miejski
 Stake, Jacob II 428
 Stangment, Johan III 286
 Stargard (Stargard in Pommern, Stargarde), *miasto* II 242
 Stargart, Mattias III 25, 36, 59, 100, 182, 199, 213, 226, 247,
 Starke, Michel, *drwal* II 266d
 Starkenbergh, Heyno, *rzeźnik* II 278
 Starogard Gdański (Preußisch Stargard, Stargarde), *miasto* II 242
 Starte, Mertyn III 236
 Stathoff, *zob.* Gdańsk, Dwór Miejski
 Steffanus (Stephan, Sthefan), *murarz* II 53a, 319, 333b
 – *tokarz* II 450
 Steffen III 184, 340a, 347
 Steffen, Nicles III 239f
 – Peter, *ławnik, następnie członek rady miasta Gdańska, sędzia* III 257c, IV 7, 8, 10, 25e
 – Meinhard (Meynardus), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia* II 229b, 306, 376
 – Meinhard (Meinart), *ławnik, następnie członek rady miasta Gdańska, sędzia* IV 91
 – von Stein (de Lapide), Florian II 144

- Stelte, *strażnik za Mostem Kogi (na Długich Ogradach)* III 61
- Stelter, Hanneke II 266b
- – *wspólnicy / pomocnicy* II 266b
- Jacob, *drwal* II 376, 377c
- Steneken II 3
- Stenhort, Petrus II 16
- Steszke, *strażnik* III 225
- Stirke, Everhardus II 148
- Stogvisch II 200
- Stole (Stolle), Johannes II 270, 384
- Stolp, *zob.* Słupsk
- Storm, Claus III 257c
- Stovenbergh, Nicolaus II 235
- Stover, Hinrik III 257c
- Stralsund (Sunde) II 159b, 225, 308, III 322c
- Striet, Martinus II 442
- Striperok, Elerus II 13
- Strokutte, Tilleke II 242
- Stryss, Merten III 261
- Stubbe (Stubben) II 3, 43, 53a, 63, 93, 122, 210, 248, 382
- Sulte, Tideke, *drwal* II 266r, 377ł, 377aq
- Sulver (Zulver), Peter (Petrus), *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 306, 410
- Sunde, *zob.* Stralsund
- de Sunde, Hinricus II 225
- Swake (Swaken), Georg (Gories), *członek rady Starego Miasta Królewca* III 316c
- van Swalmen, Seger III 257c
- Swanczemberg, Andris III 4a
- Swanensteke, Hanneke, *drwal* II 377u₁
- Swarte (Svarte), Helmich II 286
- Hermannus II 134
- Woyzach II 205
- Swerin, Henning II 9
- Symon, *strażnik miejski* III 55, 149
- de Symon, Hinrik II 416
- Szach, Thomas IV 85g
- T**
- Tacke, Frederick III 289
- Tagnetergasse, *zob.* Gdańsk, place i ulice, Tandeta
- Tamelyn III 139
- Tange, Hermen III 257c
- Tannenbergh (Dannenbergh), Ludeke II 228b, 373, 376
- Tanner II 308
- Tezew (Dirsovia, Dirssouwe, Derssouwe), *miasto* II 229a, 283, III 312a, 316c, 332c, 348
- *wójtostwo* (Darssowesche gebede) III 265
- Temmeke, Claus, *drwal* II 377w
- Terskow, Hennink III 257c
- Theus, *zob.* Lange, Bertoldus
- Thomas, *nadzorca budowy fos miejskich* II 18, 19, 64b
- Thorn, Thorun, Thorne, Thoren, Toren, *zob.* Toruń
- Ticze, *kamieniarz* II 164b₁
- Tideke, *kamieniarz* II 368
- Tiedemann (Tidemann), *mistrz murarski* II 55, 74, 229a, 259, 319, 323a, 323b, 325, 374
- Tiderike, Hinrik II 402
- Tiergart (Tirgarte, Tirgarten, Tirgard), Nicolaus, *ławnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska* II 53a, 134, 302, 373, 376
- Tilo, *kowal* II 63
- von Timen, Johan II 422b
- Tirgarte, Tirgarten, Tirgard, *zob.* Tiergart
- Tolner, Jacob III 347
- Tonneke, Gregor IV 85f
- Toruń (Thorn, Thorun, Thorne, Thoren, Toren), *miasto* II 122, 229a, 315a, 423, III 86, 89, 115, 137, 219, 312b, 349
- Treptow, Claus, *drwal* II 377e
- Peter II 134, 228b
- Troppol (Troppall) III 91, 110
- van Trynth IV 85a
- *żona* IV 85a
- Tuelen (Tülen), Bernt III 280, 281, 282, 283, 284, 285, 286, 287, 288, 289, 290, 291, 294, 295, 296, 297, 298, 299, 300, 301, 302, 303, 304, 305, 306, 307, 308, 309, 310
- Tydeman III 1
- Tymmerman, Herman (Hanneke) II 204, 428
- Tyntzen III 223
- Tzulik III 261

U

Ujeścisko (Wonneberg, Wonnenberge), *wieś, obecnie osiedle w Gdańsku* III 264, 267
 Ulricus, *mistrz kowalski* II 53a, 159a
 mit der Umnee, Nickel II 229a
 Ungeradin, Heinrich (Hinrik), *mistrz murarski* II 39, 69, 73, 74, 75, 174, 250, 251, 322, 323, 325b, 435
 Ungher, Herman II 155a
 Von Unnyn, Hincze II 418
 Urząd Leśny (Waldamt, Waltamt) III 264

V

Valandt (Velandt), Tiedemann (Tydemann), *lawnik, następnie członek rady miasta Gdańska, sędzia* IV 5, 6, 6b, 19, 20b
 Valken, Valke, *zob.* Falcke
 Valva Late platee, *zob.* Gdańsk, bramy, Szeroka
 Valva Lastadie, *zob.* Gdańsk, bramy, Kottwiczników
 Valandt, *zob.* Valandt
 Vent, Johannes II 402
 Vere, *zob.* Fere
 Vingher, Peter II 413
 Vitekow, Lucas III 257c
 Vloge II 335b
 Voddow, Johan II 434
 Voet, Herman II 288
 Vogelsang III 134, 143
 – Hans Vrybroch, *zięć* III 134
 Vogil, Johan, *drwal* II 266u
 Voot, Hincze II 267
 Vorman, Lambertus II 384
 Vornrey, Hannus, *kamieniarz* II 260j, 260p
 Vorrat (Vorraet), Anthonius II 425
 – Johannes II 265
 Vorstenow, *zob.* Fürstenau
 Vorwerk, Claus, *drwal* II 266j
 – *czeladnik / pomocnik* II 266j
 Vøs, *mierniczy* II 103
 Vox, Gregorius II 16
 Vranke, Nicolaus, *kolodziej* II 407
 Vredenrich, Nicolaus II 442
 de Vruchtun, Albertus II 2
 Vrybroch, Hans, *zob.* Vogelsang
 de Vryenwolde, *zob.* de Vrywoldesse

Vryge, *zob.* Wrige

de Vrywoldesse (de Vryenwolde) III 11, 167, 189

W

Wackendorp, Siverd II 422a
 Wageroze, Johannes II 449
 von dem Walde (van dem Wolde), Johann (Johan), *lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, sędzia, burmistrz* III 257a, 317a, 318, 326a, 347, 348
 Waldamt, *zob.* Urząd Leśny
 Walraven (Walrabe, Wolraven), Johann, *młodszy, lawnik, następnie członek rady Głównego Miasta Gdańska, burmistrz* II 16, 53a, 127, 128, 152, 226, 227, 273, 308, 395
 – Heinrich (Hinricus), *syn, lawnik Głównego Miasta Gdańska* II 134
 – Matis II 443
 – *żona* II 443
 Waltamt, *zob.* Urząd Leśny
 Walva Lastadie, *zob.* Gdańsk, bramy, Kottwiczników
 Wartenbergh, Nicolaus, *drwal* II 266i
 – *czeladnik / pomocnik* II 266i
 Waschenketil, Johan, *kamieniarz* II 260o
 Wecting, Gerco II 3
 Wege, Herman II 402
 – Willam II 453
 Wegener, Clawes, *woźnica* II 235
 Weichsel, *zob.* Wisła
 Weichselmünde, *zob.* Wisłoujście
 Weinberg, *zob.* Winnik
 Wentlant, Hinricus II 449
 Werdelin (Werdelyn), Henningus (Hennighus) II 50, 376
 Werder, *zob.* Żuławy
 Wernerus II 97c, 155a, 229a, 302, 308
 von Werve, Henrik II 242
 Wessel, *zob.* Wisła
 Wessel (Wesel), *postrzygacz sukna* II 242
 – *śluga miejski* III 45
 – Hincze, *drwal* II 377am
 Westval II 53a, 229a
 Wilde, Jurgen III 262

- Wilken II 441
 Willem III 127
 Winberge, *zob.* Winnik
 Windenbergh, Nicolaus II 414
 Winkeldorf (Winkeldorp), Johann (Hans),
*ławnik, następnie członek rady Głównego
 Miasta Gdańska, sędzia* III 257c, IV 69
 Winnik (Weinberg, Winberge), *obszar na
 terenie Gdańska* III 264
 Winsten, Peter III 257c
 Winter III 262
 Winterfelt, Hans III 257c
 Wisła (Weichsel, Wissel, Wessel), *rzeka*
 III 275a, 302
 Wisłoujście (Weichselmünde, Munde) II 26,
 III 337
 Witte (Wytte), Andreas II 333b
 – Herman, *kamieniarz* II 260b
 – Johannes (Johan) II 200, 375b
 – Matthias (Matis), *ławnik, następnie członek
 rady Głównego Miasta Gdańska, witryk
 kościoła Mariackiego* II 69
 Wlf, *zob.* Wulf
 Woczman (Woczmer) II 16, 159a
 Woike (Woyken), Winand (Wynandus),
*ławnik, następnie członek rady Głównego
 Miasta Gdańska* II 152, 451
 Wojanowo (Woyanow, Woynow), *osada*
 III 267
 Woken, Petrus II 16, 159a, 159b, 308
 – *czeladnik / pomocnik* II 159b
 van dem Wolde, *zob.* von dem Walde
 Wolf, *drwal* II 377av
 von Wolkow, *zob.* Cygenberg-Wulkowski
 de Wollenbargesche III 276b
 Wolraven, *zob.* Walraven
 Wonneberg, Wonnenberge, *zob.* Ujeścisko
 Worpel, Johannes II 422a
 Worstenow, *zob.* Fürstenau
 Woyan, Johannes II 286
 Woyanow, Woynow, *zob.* Wojanowo
 Woyken, *zob.* Woike
 Wozech II 270
 Wrige (Vryge) III 88
 – Ewald, *ławnik, następnie członek rady
 Głównego Miasta Gdańska, sędzia*
 III 166
 Wulf (Wlf), Henzel, *kamieniarz* II 260j,
 260p, 348h
 – Johannes II 286
 – Kersten, *drwal* II 377p
 – Michel (Michahel), *kamieniarz* II 164c,
 260k, 260p, 260s, 348g
 – Wylko II 428
 Wunder III 261
 Wurle, Johannes II 145
 Wurre, Johannes II 286
 Wyckeden, Hinricus II 376
 Wydeman, Merten II 343
 Wydinghof, Hinricus II 145
 Wygenant, Arnd II 204
 Wyldener, Claus, *drwal* II 377bd
 Wyllam, *woźnica* II 238a, 246a
 Wynandus, *przełożony wagi miejskiej* II 102,
 129, 130, 214
 Wypperverde, Hinrik, *drwal* II 377ac
 Wyse, Nicze (Niczen, Claus), *kamieniarz*
 II 165g, 260v, 348d, 425
 Wysselhovet, Everd (Everhardus) II 272,
 418
 Wythovet, Johan II 375d
 Wytten, Andreas II 333b
 Wytliche, Petrus II 98
Y
 Yens II 270
 Ysenhut (Ysenhud, Ysenhu^t, Hysenhut,
 II 20, 53a, 63, 64a, 159a, 167e₁, 310,
 324, 375c, 405a
Z
 Zaegh, *zob.* Sack
 de Zagin, Johannes II 16, 102
 Zahn (Czan, Czaen), Jacob II 384
 – Paul (Paulus), *ławnik, następnie czło-
 nek rady Głównego Miasta Gdańska,
 sędzia i burmistrz* II 152, 201, 274,
 306
 Zarnowitz, Zarnevicz, Zarnevicze, *zob.*
 Żarnowiec
 Zaroślak (Petershagen), *wieś, obecnie obszar
 na terenie Gdańska* III 264
 Zcanow, *zob.* Czanow
 Zedeler, *zob.* Sedeler

- Zewolt (Zevelt), Mewes (Meus) II 100,
161, 242
Zierikzee (Zirxse), *miasto* II 402
Zipplau, *zob.* Cieplewo
Zirxse, *zob.* Zierikzee
Ziverdestorp, Thomas II 145
Zodeligh II 102
– *wdowa* II 102
Zomervelt II 373
Zore, Lorens II 285
Zulver, *zob.* Sulver
Zuren II 421
- Zwirngasse, *zob.* Gdańsk, place i ulice,
Tandeta
Zyverd II 384
- Ż**
- Żarnowiec (Zarnowitz, Zarnevicz, Zarne-
vicze), *wieś, siedziba klasztoru cysterek*
II 102, 229a, 309b
Żuławy (Werder, Insula) II 229a
– Wielkie (Grosser Werder, Groter Werder)
III 34

Indeks rzeczowy

Podstawą indeksu rzeczowego jest tekst źródła i odmian tekstu (w tym skasowanych lub skreślonych) zawartych w przypisach tekstowych. W indeksie uwzględniono zróżnicowaną pisownię poszczególnych wyrazów. Do terminów w języku oryginału dodano w okrągłych nawiasach ich polskie objaśnienia, wyróżnione kursywą. Pojęcia, które nie mają odpowiedników w języku polskim lub których nie zdołano wyjaśnić, pozostawiono w języku oryginału. Liczby rzymskie występujące przy hasłach oznaczają rozdział w niniejszej edycji, w którym zawarto tekst określonej księgi, liczby arabskie zaś numery wpisów, w których te terminy występują. W okrągłych nawiasach znajdujących się za liczbami wskazującymi na miejsce występowania objaśnianych terminów podano inne, blisko- lub równoznaczne terminy znajdujące się w tekście podstawy źródłowej. Objasnienia terminów łacińskich i niemieckich wykonano przy wykorzystaniu następujących słowników: *Słownik łaciny średniowiecznej w Polsce*, t. 1–8, red. M. Plezia, K. Weyssenhoff-Brożkova, M. Rzepiela, Wrocław–Warszawa–Kraków 1953–2014; Elektroniczny słownik łaciny średniowiecznej w Polsce (scriptores.pl/elelexicon/); *Glosarium wyrazów i zwrotów ze średniowiecznych źródeł pruskich*, oprac. K. Kopiński, J. Tandecki, Toruń 2011 (Towarzystwo Naukowe w Toruniu. Fontes, t. 104); M. Lexer, *Mittelhochdeutsches Handwörterbuch*, Bd. 1–3, Leipzig 1872–1878; K. Schiller, A. Lübben, *Mittelniederdeutsches Wörterbuch*, Bd. 1–6, Bremen 1875–1881.

- A**
Accetum, etik, etynk (*ocet*) II 376, III 271, 349
Agger, dam, damen (*grobla*) II 43, 93, 122, 210, 210b, 248, 382, III 133b, 323a
Agheczucht (*kanal ściekowy*) II 102
Allec, allecia, heringe (*śledzie*) II 50, 55, 155b, III 43, 327a,
Allun (*ałun*) III 12, 16
Amborstynne, amborsteyre, armbortsten, bogener (*rzemieślnik wytwarzający kusze*) III 107, 160, 246, 312k
Angaria (*powinności, obciążenia*) II 28, 55, 103, 159a, 162, 162b, 245, 308, 309a, 309b, 315, 333b, 335b
– diversa – – (*różnorodne* – –) II 376
Angwilla (*węgorz*) II 376
Antvogell (*kaczka dzika*) III 270a
Apollen (*ampuły*)
– vorguldene – – (*pozlacane* – –) IV 91
Appel (*jabłka*) III 349
Aqua (*woda*) II 16, 53a, 308
Arbeidesluden (*robotnicy*) III 319d
Area (*piasek, piaskowiec*) II 102
Arena (*piasek*) II 338
Argamen II 53a
Argentum, sulver (*srebro*) II 127, 339b, IV 68

- Argilla (*glina*) II 344
 Armborste, ormborst (*kusza*) III 107, 160, 216, 246,
 Arstelon (*wynagrodzenie lekarza*) III 11, 172
 Arundo (*trzcina / miejsce zarosłe trzciną*) II 227, 281, 387
 Asoye (*wino z hrabstwa Auxois w Burgundii, anżuł*) III 270b
 Assen, *zob.* ossen
 Assiser (*żelazne elementy osi w wozie*) III 317j
 Atavus (*przodek*) II 14
 Attinencie (*wyposażenie, narzędzia*) II 229a – ad currum valentes (*należące do wozu*) II 16
 Aurifaber (*złotnik*) II 53a, 373, 400
 Auriga, aurige (*woźnica*) II 16, 17, 56, 104, 163, 230, 308, 316, 317, 373 (*zob.* vector, wagenknecht)
 Aurum (*złoto*) II 149
 Avena, haver, hawer, haven, haber, hober (*owies*) II 25, 53a, 55, 102, 155b, 159a, 159b, 160, 167a, 229a, 271, 308, 312, 313, 314, 314a, 314b, 327, III 9, 311, 319f, 323a, 326c, 327d
 Avis (*ptak*) II 373, 376
- B**
 Babatum (*podkowa*) II 32
 Backelen (*wypieki*) II 327
 Baculum (*drąg*) II 159b
 Baghenholt (*drewno na łuki*) III 298
 Balast (*balast*) III 1
 Balen (*dyle, bale*) II 162b, III 312d, IV 312d, 317e
 Balgin, balgen II 16, 159b, 308, 376
 Balista (*kusza*) II 16, 102, 186, 229a
 Balistarius (*rzemieślnik wyrabiający kusze*) II 24, 67, 111, 186, 350
 Balneator (*łazienik*) II 102, 308
 Bancklaken (*sukno na ławę*) III 310
 Bande, bende (*obrcze*) III 326c, 335b, 340b
 Barbirasor (*golarz*) II 296
 Bastentouwe, basten thouwe (*liny z tyka*) III 275d, 311
 Bastert, bastart, bastard (*bastard, słodkie wino hiszpańskie*) III 270b, 298, 341
 Becke (*misa*) III 110
 Becker (*piekarze*) II 282
 Bedellus (*woźny*) II 53a
 Beergeld, bergeld (*opłata za piwo*) III 314b, 333b
 Bekermaker (*wytwórca pucharów*) III 338b
 Ber, beer, *zob.* cervisia
 Berckhoner (*jarząbki*) III 270a
 Beredsten guder (*ruchomości*) III 4a
 Beren (*jagody*) III 271
 Bergeld, *zob.* beergeld
 Bergervisich (*ryby z Bergen*) III 327a
 Berneholt, bernehold, *zob.* borneholt
 Bernesterdreger (*bursztynnik*) IV 85h
 Bernsten (*bursztyn*) IV 42, 43, 44, 48, 55, 59, 60, 61, 62, 63, 76
 Betalinge (*zapłata*) III 4a
 Beverbeyge II 242
 Bibicio (*popijanie*) – illiceta (– *zabronione*) II 145
 Bicarium (*puchar, kielich*) II 16, 159a, 228b, 229b, 373, 376
 Bicken (*kiłof*) II 53a, 102, 258, 386, III 339d
 Bipenna (*topór*) II 55
 Blade (*karta*) IV 32
 Bleg, blye (*olów*) II 59, 309a, 429 – ad cannalia (– *do rur wodociągowych*) II 53a
 Blocke (*bloki*) III 311
 Bock, *zob.* liber
 Bodeker, boddeker, *zob.* doleator
 Bodemholt ad pretorium II 63
 Boden (*budy*) IV 85i – upper Coggenbrugge (– *przy Moście Kogi*) IV 85
 Boden (*poseł*) – mid breven tor Stolpe (– *z listami do Słupska*) III 42 – to Derssouwe (– *do Tczewa*) III 332c – tom gubernator (– *do gubernatora pruskiego*) III 332c
 Bodknechten (*słudzy w poselstwie*) – des konnges – (– *króla*) III 331
 Bogener, *zob.* amborstynne
 Bok, *zob.* liber
 Bolten (*trzcień*) III 323c
 Bona (*dobra, majątek, zysk*) II 13, 186

- Borde II 102
 Borenschilt III 271
 Borger (*mieszczanin, obywatel miasta*) III 217, 328a
 Borgergeld (*pieniądze z opłaty za nabycie obywatelstwa miejskiego*) III 217
 Borgermeister, borgermeister, bormeister, *zob.* magister consulum
 Borken (*kora*)
 – to dem sleden (*– do sań*) III 346
 Born (*studnia*) II 229a
 Bornegeld (*opłata za studnie*) III 336c
 Borneholt, berneholt, bernehold (*drewno opalowe*) III 51, 342
 Bornheren (*nadzorczy studni*) III 336c
 Bornroren (*rury wodociągowe do studni*) III 337
 Botener, *zob.* doleator
 Botter, *zob.* butyrium
 Bracken III 48, 335d
 Bredersknechte III 271
 Breff, breeff, *zob.* littera
 Bretsnyder, bretsnyder, bredsnyder (*tracz*) III 176, 311, 312e, 319d, 320, 327b, 327d, 330b, 333c, 337, 338d, 339c, 341, 346, 348, 349
 Breve, *zob.* littera
 Brod, panis (*chleb*) II 55, 159a, 376, III 311, 312p, 313d, 314c, 316c, 317c, 317j, 319d, 319f, 332c, 338b, 349
 Brucgensluter (*nadzorca mostu zwodzonego*) III 342
 Bruge (*bruk*) III 163
 Brughen (*pomost*) II 159b
 Bubulcus (*pasterz wołów*) II 42, 91, 103, 117, 159a, 196, 263, 406
 Budel (*sakiewka*) IV 40, 72
 Budeler (*kaletnik*) III 164
 Bulwerk (*grobla / drewniane umocnienia obronne*) II 229a
 Bumeyster, buwmeyster (*mistrz budowlany, będący urzędnikiem miejskim*) II 161, 227, 266ad, 319, 333, 335, 338
 Burgermeyster, *zob.* magister consulum
 Bursa (*torba skórzana*) II 376
 Bursator (*rzemieślnik wyrabiający skórzane torby*) II 376
 Bussen (*działo / puszka*) III 14, 39, 63, 87, 95, 97, 108, 147, 193, 253, 311, 313a, 317j, 319f, 322a, 339d, 349
 Bussenrade (*kola do dział*) III 165
 Bussenscutse, bussenschutse, bussenstutte, bussenstunte (*puszkarz*) III 314e, 317a, 340a, 341
 Bussensteyn, bussensten (*kule armatnie*) III 34, 53, 67, 84, 96, 111, 155, 255
 Buteler (*kaletnik*) II 282
 Butyrium, botter (*masło*) II 376, III 16, 271
 Byel (*topór, siekiera*) III 48
 Bygraf (*pogrzeb*) III 167
 Byr, *zob.* cervisia
 Bysschope, *zob.* episcopus
- C**
 Calcbreker, *zob.* kalcbrecher
 Calcius (*trzewik / pończocha*) II 302
 Caldarium (*kocioł do gotowania*) II 376
 Caliga (*trzewik*) II 97a
 Calx (*wapno*) II 229a, 302, 345a, 345b
 Camerarius, kemerer (*kamlarz*) II 12, 14, 15, 150, 226, 257c, 373, IV 20a, 72
 Campana (*dzwon*)
 – braseatorium (*– słodowników*) II 16
 Campus (*pole*) II 86
 Cancellus (*krata*), (*zob.* crater, tralye)
 – ad cannale (*– do kanalizacji*) II 333a
 – ad pretorium (*– do ratusza*) II 63
 Cannale, cannalia, røre, røren, roren (*kanal, wodociąg, rury wodociągowe*) II 53a, 55, 85a, 159b, 229a, 331, 333a, III 73
 – extra Amplam valvam (*– poza Bramą Szeroką*) II 16
 – fontium (*– od studni*) II 159b
 – per quid fuit aqua ad civitatem (*– przez który woda płynie do miasta*) II 308
 – pretorii (*– do ratusza*) II 161
 Canonici (*kanonicy*)
 – ecclesie Culmensis (*– Kościoła chełmińskiego*) IV 3
 Capisterium (*naczynie do przenoszenia rzeczy sypkich*) II 16, 159a, 309b
 Caputum (*kaptur*) II 302
 Carbo, kolen, kalen (*węgiel drzewny*) II 16, 53a, 102, 159a, 229a, 229b, 308,

- 309a, 309b, 327, III 331, 337, 339f, 348, 349
- Carnes (*mięso*) II 278
- Carnifices (*rzeźnicy*) II 278
- Carpentarii, vurman (*woźnice*) II 20, 27, 70, 106, 159b, 170, 235, 236, 246, 356, 357, 358, 359, 373, 375a
- Carpentum, wagen (*wóz*) II 26, 63, 159a, 308, 318a, III 39, 188, 311, 312f, 329a, 335a (*zob. currus*)
- ton bussen (*– do dział*) III 39
- Caseus (*ser*) II 53a, 102, 159a, 376
- Cedula, czedelen, tzedelen (*kartka, kwit*) II 49, 96, 124, 211, III 279, 343, 348
- Cellator (*dekarz*) II 376
- Census, tynsse, tynsz, tins, thinsen (*renta, czynsz*) II 11, 16, 44, 53a, 102, 159a, 159b, 229a, 308, 309a, 431, III 42, 141, 171, 349; IV 85a, 85b, 85c, 85e, 85f, 85g
- Cena (*potrawa, danie*) II 228b
- Cepum II 53a, 102, 277, 376, 383
- Cera, wass (*wosk, świeca woskowa*) II 16, 59, 97c, 147, 309a, 309b, 351b, III 189, 298
- Cervisia, servisia, byr, ber, beer (*piwo*) II 16, 53a, 55, 97a, 102, 155a, 155b, 159a, 159b, 225, 228b, 229a, 296, 308, 327, 328b, 373, 376, III 238a, 238b, 238e, 238f, 239a, 239b, 239c, 239d, 239e, 239f, 270a, 271, 273, 313d, 314c, 317c, 326a, 329c, 332b, 337, 338b, 340a, 342, 347, 348, 349
- gemene – – (*wspólne – –*) III 347
- Hamborges – – (*– hamburskie*) III 326c
- navigalis, schipbyr II 53a, 189, 308
- Chochgarn II 16
- Cifus (*kamień nagrobny / skarbona kościelna*) II 53a, 159b
- Cimentum, cementum (*wapno, zaprawa murarska*) II 53a, 60, 98, 145, 159a, 159b, 161, 165a, 165b, 165c, 165e, 167e₄, 179b, 181a, 181b, 229a, 308, 309a, 345b, 349h
- Cimiterium, kerchoff (*cmentarz*) II 428, III 317f
- Cingula equorum (*popręg*) II 162b
- Cirotheca, ciratheca, cirothesa (*rękawica, rękawiczka*) II 55, 97a, 97b, 155b, 228b, 229a, 373
- Cista (*skrzynia*)
- in quibus [s] sunt tela (*– w której znajdują się strzały*) II 105
- Civitas (*miasto*) II 6, 7, 71, 102, 115, 142, 143, 179a, 201, 243, 273, 279, 290, 302, 308, 361, 383, 407
- Clavis (*klucz, zamek*) II 159b
- ad pretorium (*– do ratusza*) II 159a
- Clavus (*gwóźdź*) II 26, 105, 159a, 233, 308, 309a, 309b, 319, 333a, 335b, 338
- ad cannale (*– do rur wodociągowych*) II 229a
- ad januas (*– do bram*) II 309a
- ad pretorium (*– do ratusza*) II 333b
- de stanno (*– z cyny*) II 333b
- Cleder (*odzież*) IV 90
- Clester, cleester, cleyster, klester (*żerdź do wzmacniania konstrukcji dachowej*) II 53a, 159a, 161, 167a, 309a, 333a, 333b, 335b
- Cleynsmede (*ślusarz*) III 135
- Cleyster, *zob. clester*
- Cloaca (*kanal, rynsztok*) II 20
- Clockener (*dzwonnik*) III 186
- Cluczener, clusener III 19, 37, 68, 79, 121, 148, 182, 200, 214, 231, 246, 311, 312i, 313d, 314c, 316c, 317i, 319f, 322c, 323c, 325c, 326c, 327d, 328c, 330c, 333c, 335e, 336c, 337, 338b, 339f, 340a, 342, 346, 347, 348
- Cofinus, kofinus (*kosz*)
- ad redas (*– do powozów*) II 376
- ficuum (*– fig*) II 376
- Coghenborde (*burta statku*) II 229a
- Commendator, kumpter, kumtur, kumptur (*komtur*) II 53a, 102, 229a, 309a, 309b, 327, III 325a
- czu Danczik (*– w Gdańsku*) II 205
- magnus – – (*wielki – –*) II 97a
- Comparacio (*przygotowanie, sporządzenie*)
- therebinti ad currum linendum (*– smoły do wozu*) II 376
- vaseli (*– naczynia*) II 221
- Conbuscio (*pożar, podpalenie*)
- domorum (*– domów*) II 16
- Condempcio (*kara*) II 147
- Computacio (*zliczanie, sprawozdanie rachunkowe*) II 16, 74, 152, 160, 167e₁,

- 169a, 169b, 189, 208, 233, 236, 247a, 247b, 251, 309a, 331, 333b, 334a, 334b, 334c, 335b, 341, 379
- antiqua – – (*stare* – –) II 167a
 - secunda – – (*drugie* – –) II 335
 - tertia – – (*trzecie* – –) II 228, 319, 373
- Consules, ratmanne (*rajcy*) II 306, III 270
- de Elbingho (– z *Elbląga*) II 298
- Copia (*kopia*) II 115
- Corner (*osoba zajmująca się zbożem*) II 376
- Correus, corria (*skóry*) II 308
- bubulorum (– *wołowe*) II 16
- Cran, craen, kran (*dźwig portowy, Żuraw*) II 102, 132, 159a, 220, III 314b
- Cras II 156, 205
- Crater (*krata*) II 102
- Crocum (*szafran*) II 373
- Croger, *zob.* tabernator
- Crux (*krzyż*) II 293
- Cultellus (*nóż*) II 428
- Cuprum (*miedź*) II 308
- Curia (*dwór*) II 229a
- Currifex, rademaker (*kołodziej*) II 302, III 312q
- Currus (wóz) II 16, 220, 302 (*zob.* carpentum)
- linendus II 376
 - vinorum, – vini (– *na wino*) II 16, 32, 308
- Cursor (*goniec*)
- de Sunde (– *ze Stralsundu*) II 159b
- Custos, custodientes (*nadzorca, nadzorcy*)
- Forum Piscium (– *Targu Rybnego*) II 102, 309b
 - fosse, fossator (– *fosy miejskiej*) II 19, 64b
- Cutis (*skóra*) II 159a
- Czedelen, *zob.* cedula
- Czisekamer, czyszekamer (*komora akczyzy*) III 258, 275h, 277
- D**
- Dachlon, *zob.* precium diurnum
- Dachtegel, dachsten, dacstene, dagstene (*dachówka*) II 159b, 229a, 251
- Dadeln (*daktyle*) II 376
- Dageloner (*robotnicy dniówkowi*) III 145, 312d, 312f, 312m, 313c, 316a, 316c, 317d, 319a, 319c, 319f, 320, 322a, 322b, 324b, 324c, 325b, 326b, 326c, 327b, 327c, 330a, 331, 333a, 335a, 335b, 337, 338a, 347, 349
- Dagstene, *zob.* dachtegel
- Dam, dammen, *zob.* agger
- Daner II 160, 333b
- Debita, debeta (*długi*) II 87, 440
- antiqua (– *stare*) II 51
- Deductio (*usunięcie, przewóz*)
- fimi (*gnoju*) II 103
- Delacio (*usuwanie*)
- Deenren, *zob.* dener
- luti (– *blota / nieczystości*) II 229a
- Defalcacio (*splata*) II 251
- Delen, dellen (*dyle, belki*) II 16, 63, 102, 159b, 169a, 308, 333a, 333b, III 185
- Dener, deynern, deenren (*śluga, służby*) III 45, 188, 205, 311, 323a, 347, IV 3, 52
- Denkebok IV 76
- Deportacio (*usunięcie*)
- fimi (– *gnoju / nieczystości*) II 53a
- Derme (*kiszki, kielbasy*) III 271
- Deyner, *zob.* dener
- Deynste (*szuźba*) III 205
- Dinoplodes II 376
- Distributa (*wydatki*)
- generalia (– *ogólne*) II 16, 53, 102, 159, 229, 308, 309
- Doctor (*lekarz / doktor*)
- des hertogen von Burgundien – – (– *księżca Burgundii*) III 2
- Doleator, bodeker, boddeker, botener (*bednarz*) II 282, 376, III 254, 342
- Domicina II 16, 158, 308, 309b
- Domus, hus (*dom*) II 16, 113, 115, 159a, 324, IV 63
- by den monchen (– *przy klasztorze Dominikanów*) II 159a
 - laterum (– *cegłany*) II 357a
- Dor (*brama*) III 320
- Dorsch (*dorsz*) IV 90
- Drabanten (*zaciężni*) III 347
- Draet (*ubiór*) II 318b
- Dranckgelt, drankgelt, drinckgeld (*napiwek*) III 336c, IV 25b, 25c
- Dreck (*śmieci*) III 145

- Dregelon, dregegelt (*zapłata dla tragarzy*) IV 25a, 25b, 25c, 25d
- Dreger, dreyer, *zob.* gerulus
- Dreger, *zob.* tornator
- Drinckgeld, *zob.* dranckgelt
- Drossiesecke (*sakwy na przyprawę korzenne*) III 336c
- Dux, hertog (*książe*)
– Hollandie (– *Holandii*) II 379
– von Burgundien (– *Burgundii*) III 2
- Dyken (*staw*) III 323a
- Dytel (*dyszel*) III 335e
- E**
- Ecclesia, kerke (*kościół*) II 69, 159b, 424, III 28
– sancti Gheorii, sanctus Gheorrius (– *św. Jerzego*) II 16, 99, 413
– Sancti Spiritus, Sanctus Spiritus (– *Świętego Ducha*) II 102, 397, 450
- Egger (*jaja*) III 270a
- Eken (*dąb*) III 330b, 349
- Ekenholt (*drewno dębowe*) III 326b
- Emmer, eymer (*wiadro*) III 10, 16, 318, 319f,
- Enavigacio (*żegluga*)
– illicita (– *zabroniona*) II 203, 299
- Episcopus, bysschope (*biskup, biskupi*) II 97b, III 270
- Equus, perd (*koń*) II 16, 51, 53a, 100, 102, 122, 159b, 161, 162a, 162b, 163a, 179a, 265, 283, 302, 308, 309a, 309b, 375a, 375c, 375d, 376, 379, III 139, 140, 145, 323a, 335a, 336c, 346
- von Erlichshausen, Ludwig, *wielki mistrz zakonu krzyżackiego* III 47
- Etik, etynk, *zob.* acetum
- Eventur (*wyprawa*) III 300, 302, 303
- Excessus (*przestępstwa*) II 227, 299, 415, 419, 447
– Fori Piscium, – de Foro Piscium (– *na Targu Rybnym*) II 144, 204
– portus (– *w porcie*) II 299
- Expensum (*wydatek, wyżywienie*) II 318c
- Expidicio, *zob.* reysa
- Extraccio (*wyladowanie*)
– lignorum (– *drewna*) II 333a
- Eymer, *zob.* emmer
- Eymkerber IV 90
- F**
- Faber, smyt, smede (*kowal*) II 16, 32, 53a, 58, 59, 63, 87, 97a, 102, 136, 137, 159b, 162a, 162b, 168, 168e, 184, 185, 188b, 191, 227, 229a, 232, 255, 282, 308, 309a, 309b, 319, 333a, 333b, 335b, 338, 340, 341, 342, 351, 376, 385a, 386, 457, III 162, 235, 253, 311, 313d, 314c, 316c, 317j, 319f, 323a, 326c, 334, 335d, 336c, 343, 345, 346
– ante valvam Lastadie (– *przed bramą wiodącą na Lastadię*) II 63
– bi dem stathove (– *przy Dworze Miejskim*) III 339d
– circa valvam Lastadie (– *zamieszkały w pobliżu bramy wiodącej na Lastadię*) II 140
– qui fabricat ad pontem (– *który pracuje nad mostem*) II 105
- Familia (*służba*) II 16, 102, 159a, 229a, 308, 309b, 373, 398
- Farina, mel, meel (*mąka*) II 16, 229b, III 260, 267, 271, IV 40
- Fartor, fartores (*masarz, kielbaśnik*) II 54, 190, 329, 408
– qui farcit thaurus (– *który oprawia byki*) II 309b
- Faselus, fazelus, pgazelus [s] (*łódka*) II 229a, 243, 315b
- Feccio (*wyrób, sporządzenie*)
– ciste, in quibus [s] sunt tela (– *skrzyni, w której są strzały*) II 105
- Fenestra vitrea (*okna z witrażami*) II 309b
- Fenum, ho^w, hoyge, hey, hoey, heym (*siano*) II 16, 22, 66, 189, 327, 328a, III 45, 236, 275c, 275f, 325a
– op dame (– *na grobli*) III 133b
- Ferina, *zob.* farina
- Ferrum, ysen (*żelazo*) II 16, 53a, 136, 159a, 159b, 161, 168a, 168e, 192, 229a, 308, 309a, 309b, 318b, 385b
- Fici, vigen (*figi*) II 376, III 349
- Fideiussor (*poręczyciel*) II 270, 284, 305, 402, 452

- Fimur (*gnój / nieczystości*) II 53a, 103, 309a, 335b
- Fistulatores (*fleciści*) II 376
- Flaschen (*butelka*) IV 90
- Fleyshower (*rzeźnicy*) II 282
- Foder (*futro*) III 305
- Folia (*kartki, tabliczki woskowe*) II 229a, 450
- Fons (*studnia*) II 53a, 64a, 102, 103, 159b, 308, 309a
- circa Forum Piscium (– *koło Targu Rybnego*) II 102
- in Ampla platea (– *na ulicy Szerokiej*) II 53a
- Forum (*targ*) II 278
- Fossa, greve (*fosa*) II 16, 19, 39b, 53a, 64a, 64b, 73a, 74, 75, 161, 167a, 167c, 175, 218, 322, 333a, III 323a
- Fossatores, fossores, grever (*robotnicy zatrudnieni przy kopaniu fosy miejskiej, kopacze*) II 18, 19, 33, 64b, 85, 85b, 94, 102, 167, 199, 332a₁ (*zob. gruntgrever*)
- in fossa (– *pracujący w fosie miejskiej*) II 19
- Frenum (*uzda*) II 376
- Fructus
- de pudelen II 309a
- Frusti (*kawalki, odłamki*)
- magni auri (*duże – złota*) II 149
- Fulwyn III 28
- Fundibulum (*naczynie do przesypywania*) II 159b, 229a
- Funis (*sznur, powróż, lina*) II 102, 309a, 309b
- Fur (*łotr, złodziej*) II 308
- Furfur (*plewy, otręby*) II 159a
- Fusor (*odlewacz*)
- plumbi ad cannale (– *ołowiu do wodociągów*) II 331
- G**
- Gardener (*ogrodnicy*) III 267
- Garn (*sieć*) III 349
- Gasse (*ulica*) II 113
- Gehegdinge (*sąd gajony*) III 4a
- Geld, gelt, *zob. pecunia*
- Gerichtede (*skazaniec*) III 323a
- Gerulus, dreger, dreyer (*tragarz*) II 145, 314b, 315c, III 319f, 338b
- Geselle (*czeladnik*) III 27, 38, 53, 73, 80, 92a, 99, 173, 244, 251, 311, 312d, 313a, 313d, 314e, 315, 316b, 316c, 317e, 319c, 320, 322b, 323b, 324b, 325b, 327a, 327b, 328c, 329b, 329c, 332b, 332c, 333b, 335f, 336b, 337, 338a, 340b, 341, 342, 346, 347, 348, 349, IV 64
- Geselscop (*spółka handlowa*) III 317c
- Gevangene, vangen, wangen (*jeńcy, więźniowie*) III 190, 204, 237, 249, 311, 313a, 313d, 314c, 316c, 317j, 318, 319d, 319f
- Gheding (*umowa*) II 69
- Gherichte (*sąd*) II 205
- Gladus (*miecz*) II 452
- Glase, glasze (*szkło*) III 271, 349
- Gord (*pas*) III 314d, 343
- Granarium, spiker (*spichlerz*) II 426, III 323c, IV 7, 8, 11
- Grancia (*granica*) II 309a
- Gras III 311, 312l, 313d, 320
- Grasgeld III 311
- Grever, *zob. fossatores*
- Grope (*garnek*) II 202
- Grunt, grant (*fundament, ziemia*) II 113, 360
- Gruntgrever (*kopacz*) III 76
- Grunttyns (*czynsz gruntowy*) III 91
- Gubernator (*gubernator Prus*) III 28, 332c
- H**
- Ha^szen (*zające*) III 270a
- Haken (*haki*) III 48, 344
- Hantboke (*księga podręczna*) III 348
- Hantschrift (*pismo, dokument, rękopis*) IV 7, 10
- Haspen (*zawiasy*) III 338a
- Havege wand, *zob. hovegewand*
- Havegelt (*opłata z Dwotu Artusa*) III 313a
- Havenknechte (*śludzy portowi*) II 37
- Haver, hawer, haven, haber, *zob. avena*
- Heckelsse, hekkelsse, hecxcel (*szydła*) III 12, 16, 35, 191
- Hekede (*szczupaki*) III 270a, 322c, 349
- Helper, helpren (*pomocnik*) III 313d, 314c, 317i, 322c, 323a
- Herdenlon (*zapłata za wypas*) III 311
- Hereditas (*działka*) II 16

– iuxta Sanctum Spiritum (– *blisko szpitala Świętego Ducha*) II 450
 Heringe, *zob.* allec
 Hernischenmaker (*platnierz*) III 336c
 Hertog, *zob.* dux
 Hey, heym, *zob.* fenum
 Hober, *zob.* avena
 Ho^ow, hoyge, hoey, *zob.* fenum
 Hof, hoffe, hove (*dwór, podwórze*) II 113, 139, III 275a
 Hofiser, hoffisern, hofissren, hofyser, *zob.* hovissern
 Hoker (*straganiarz*) II 282
 Holcz, holt, *zob.* ligna
 Holtekannen (*naczynia drewniane*) II 376
 Holthouwer (*drwal*) III 332c
 Holtsager (*tracz*) III 338b, 339f, 347
 Homester, *zob.* magister generalis
 Honer (kury) III 270a
 Honnige, honnich, honych (*miód*) III 16, 46, 271, 349
 Hoppenbraker (*brakarz chmielu*) III 246
 Hornest III 172
 Hosen (*spodnie*) III 15, 256
 Hosenmeker (*krawiec szyjący spodnie*) II 242
 Hospites (*goście*) II 296
 Hovegewand, havege wand (*odzież dworska*) III 347, 348
 Hovemeister, hovemester (*zarządca Dworu Miejskiego*) III 12, 16, 35, 47, 81, 130, 145, 172, 181, 191, 208, 233, 241, 311, 313c, 314a, 316a, 317d, 319a, 319f, 320, 322a, 323a, 324c, 325a, 326c, 327c, 330d, 331, 334, 335a, 336c, 337, 338b, 339a, 342, 346, 348, 349
 Hovergeld (*opłata za owies*) III 338b
 Hovesolderluden (*starsi Dworu Artusa*) III 348
 Hovewarder, hoveworden (*strażnicy w Dworze Miejskim*) III 52, 178, 246, 319f, 334, 349
 Hovissern, hofiser, hoffisern, hofissren, hofyser (*podkowy*) III 20, 48, 212, 323a, 327d, 334, 346
 Hus, *zob.* domus

I

Ignis (*ogień, pożar*) II 16, 229a
 Instrumenti (*przrzędy*)
 – ad frenam [s] (– *do uzdy*) II 376
 Iserbanden (*obręcze żelazne*) III 344
 Issern, iser, iseren (*elementy / obręcze żelazne*) III 95, 313d, 314c, 319f, 335d, 346
 Isserwerk, issenwerk (*mechanizm żelazny*) III 48, 339d, 344, 346
 Iuramenta (*przysięgi*)
 – de nupciis (– *dotyczące małżeństw*) II 2
 Ius civile (*prawo cywilne*) II 6
 Iuvenis (*młody człowiek*) II 108

J

Janue (*bramy, furty*) II 309a
 Juramentum (*przysięga*) II 134
 Juncknechten (*śludzy*)
 – by schulten synde op rothucze (– *przebywający u sołtysa w ratuszu*) III 173
 Jungen (*chłopiec*)
 – rydende (*pacholek konny*) III 33,

K

Kaen, keen (*dzban*) II 53a, III 319d
 Kake, *zob.* pistor
 Kalcbreker, calcbreker (*wytwórcy wapna*) II 35, 36, 116, 159b, 320
 Kalc, kalg (*wapno*) II 55, 113, 114
 Kampen (*łąka*) II 210a
 Kanen (*łódzie*) III 275c
 Kannen, kanen (*dzbany*) III 275c, IV 90
 Kannengeter (*konwisarz*) II 53a
 Kapunen (*kapłony*) III 270a
 Kathadupla II 53a
 Keden (*łańcuchy*) III 48, 317j, 322a
 Kegengorde (*pas w siodle*) III 346
 Kellerknecht (*pacholek mistrza piwnicznego*) III 122, 173, 335f, 348
 Kellik (*kielich*) III 144
 Kemerer, *zob.* camerarius
 Kemerie, kemerye (*kamlaria*) IV 69, 74, 75, 76, 81, 89
 Kerchoff, *zob.* cimiterium
 Kerke, *zob.* ecclesia
 Kerkin steffader (*witrycy*) II 69

- Kiste, kisten (*skrzynia / kasa*) III 9, 32, 142, 217
 Kistenmaker (*skrzyniarze*) II 282
 Klameren (*klamry*) III 311
 Klester, *zob.* clester
 Knarholt (*drewno z przerostów*) II 159a, 233
 Kne (*część służąca do łączenia drewnianych elementów statku*) II 318a
 Knechte, knechten (*sluga, służący*) III 34, 47, 166, 180, 266, 271, 322c, 329a, 333c, 336c, 342, 348, 349 (*zob.* servus)
 – des bussenstutten – – (*– puszkarza*) III 317a
 – de bussensten hawen (*– którzy ciosają kule armatnie*) III 96
 – dy den haber zatten (*– przesypują owies*) II 327
 – op stadeshove (*– w Dworze Miejskim*) III 146
 – smede – – (*– kowala*) III 250
 Knechtelton (*zapłata za służbę*) IV 49, 50, 54, 56, 58
 Knobbe (*postrzygacz sukna*) II 242
 Kofinus, *zob.* cofinus
 Koke, *zob.* pistor
 Kokenbekker (*piekarz ciast*) III 257c
 Kokynne (*kucharka*) III 349
 Kolen, *zob.* carbo
 Konig, konigh, koning, konng (*król*) II 376, III 118, 312b, 331, IV 90
 Korber (*koszykarz*) III 348
 Korn (*zboże*) III 311, IV 4, 5, 6, 15, 25a, 32, 34
 Korne III 16
 – to 1 wagen III 312f
 Korsner (*kuśnierze*) II 282
 Kraengeld (*pieniądze z opłat za korzystanie z Żurawia*) III 346
 Kramppen, krampen (*klamra, skobel*) III 135, 338a
 Kran, *zob.* cran
 Kretzmer, *zob.* tabernator
 Kribbedoker (*pacholowie napelniający żleby*) III 319f
 Kroese (*dzban*) III 349
 Krude (*słodkości*) III 270, 333c, 339f, 341, 342
 Krudeboden III 154
 Krycken (*groch*) III 270a
 Kulen (*dół*) II 162b
 Kumpter, kumtur, kumptur, *zob.* commendantor
 Kunttor III 68
 Kuper (*kupiec*) III 325c
 Kyndergelt (*pieniądze dla marynarzy*) III 69
- L**
- Laborantes (*robotnicy*) II 55, 102, 103, 136, 159a, 229a, 335b
 Lac, melk (*mleko*) II 169a, III 271
 Laken, *zob.* pannus
 Lantbade (*woźny sądu ziemskiego*)
 – im Groten Wreder (*– na Żulawach Wielkich*) III 34
 Lantrichter (*sędzia ziemski*)
 – des Colmschen landis (*– ziemi chełmińskiej*) IV 3
 Lapis, lapides, sten, styn (*kamienie*) II 8, 16, 47, 53a, 62, 63, 159b, 165a1, 165c, 165e, 165f, 167a, 171, 202, 213, 291, 309a, 311, 333b, 338, 349h, 373, 374, 424, III 180, 311, 312r, 317j, 332c (*zob.* latera)
 – ad pavementum pretorii (*– do posadzki w ratuszu*) II 20
 – ad portum (*– do portu*) II 108
 – de Gotlandia, – de Gotlande, – in Gotlandia (*– z Gotlandii*) II 63, 159a, 159b, 308, 333b
 – mandelen (*– migdałów*) III 349
 – plumbi (*– ołowiu*) II 291, 423
 – que veneverunt de Gotlande ad cran (*– które przybyły z Gotlandii do [budowy] Żurawia*) II 159a
 – solt (*– soli*) III 271
 – wak, – wasses (*– wosku*) III 73, 189
 Lapiscida, lopicida, stenhower, stenhouwer (*kamieniarz*) II 193, 195, 254, 256 (*zob.* stenbrecher)
 Lapper, *zob.* loper
 Lardum (*słonina*) II 376
 Lassche (*łososie*) III 270a
 Latera, sten, tegel, tygel (*cegły*) II 16, 20, 28, 31, 62, 63, 64a, 114, 159a, 161, 167a, 167e₁, 167e₃, 179, 202, 217, 219, 234,

- 308, 309a, 309b, 310a, 333b, 335b, 344, 345, III 317j (*zob. lapis*)
- allata (– *bielone*) II 321
 - ad pretorium (– *do ratusza*) II 16, 53a, 62, 63, 64a
 - de Damerow, – in Damerow (– *z Dąbrówki, w Dąbrówce*) II 16, 20, 63, 64a, 167a, 333a
 - de Dirsovia (– *z Tczewa*) II 229b
 - de Grebbyn, – de Grebbin (– *z Grabin*) II 62
 - de Insula (– *z Żuław*) II 229a
 - de Knyrave (– *z Knipawy*) II 321
 - in Richenbergh, – de Richenberg (– *w Bogatce, – z Bogatki*) II 159b, 161, 167a
 - in Sarnetol II 333a
 - in curiam (– *do Dworu Miejskiego*) II 161
 - sneden – – (– *cięte*) II 310a
- Latomus (*kamieniarz*) II 46, 68, 79, 80, 120, 346, 347, 362, 364
- Lator (*tragarz*) II 16
- litterarum (*posłaniec z listami*) II 229a
- Ledderen (*skóry*) III 317e
- Leden
- in de keden III 48
- Leem, liem (*glina*) III 311, 316a
- Lemkosten (*skrzynie do gliny*) III 325a
- Lerderbudel (*sakwa skórzana*) III 164
- Leymdreger (*wytwórca gliny*) III 161
- Liber, bok, bock (*księga*) II 373, III 69, IV 65
- antiquus (– *stara*) II 51
 - civitatis (– *miejska*) II 6
 - computacionis (– *rachunkowa*) II 1, 152
- Libra, wage, wogen (*waga*) II 16, 129, 130, 168d, 168e, 214, 398
- magna, grote – – (– *wielka*) II 125, 215, 332c, 399, III 325a
 - parva, clene – – (– *mała*) II 126, 216, 401, III 324a, 332c, 349
- Libracio (*ważenie*)
- cementi (– *wapna*) II 159b
- Lichten (*świece*) III 169
- Liem, *zob. leem*
- Liffreyntte (*renta dożywotnia*) III 70
- Ligna, holcz, holt (*drewno, drągi*) II 16, 53a, 53b, 62, 63, 64a, 159a, 159b, 161, 167a, 227, 228a, 233, 243, 266, 266j, 267, 272, 309b, 327, 333a, 335b, 338, 377, 395, III 87, 317j, 320, 325c, 326a, 329a, 333a, 339a, 339f, 347, 348, 349
- ad bulwerk (*do grobli / nabrzeża*) II 229a
 - ad pretorium (– *do ratusza*) II 20, 63
 - carpentabilia (– *do wozów / przewożone wozami*) II 53a, 319
 - quercina (– *dębowe*) II 232, 308
 - quercina ad pretorium (– *dębowe do [budowy] ratusza*) II 229a
 - secanda (– *ścięte / pocięte*) II 229a
 - tor posteide (– *do [budowy] bastei*) II 320
- Lina (*sznur*) II 102, 373
- Lineum (*plótno*) II 229a
- Littera, litera, breff, breeff, breve (*list, dokument*) II 229a, 379, III 138, 313a, 318, 333c, 340a, 342
- an dem koninge (– *do króla*) III 312b
 - an Thorn, – to Thorne (– *do Torunia*) III 312b, 349
 - conductoria (– *przewodni*) II 379
 - curie Artus (– *Dworu Artusa*) II 373
 - ducis Hollandie (– *księcia Holandii*) II 379
- Lochele (*łyżki*) IV 90
- Lodbussenstul (*podstawa armaty*) III 326c
- Lode, lode, lot (*ołów, kule ołowiane*) II 16, 308
- Lon, loon (*zapłata*) III 44, 52, 178, 348, 349
- Loomole (*młyn do mielenia kory*) III 317h
- Loper, lapper (*goniec*) III 71, 138, 173
- Lubesse – – (– *z Lubeki*) III 170
 - to Bremen (– *do Bremy*) IV 86
 - to Lubeke (– *do Lubeki*) III 126
 - to Marienborch (– *do Malborka*) III 201, 322c, 323a, 324c
 - to Toren, – to Thoren, – to Thorn (– *do Torunia*) III 86, 115, 137, 219, 312b
 - tom Elvinge (– *do Elbląga*) III 312c, 332c
 - tor Louwenborch (– *w Lęborku*) III 116
 - ut Lifflande (– *z Inflant*) III 207
 - van Kollen (– *z Chelмна*) III 218
 - van unsen boten (– *od naszego posła*) III 13
 - vor de Mewe (– *do Gniewa*) III 335f
- Lot, *zob. lode*
- Luden, lude (*ludzie*) II 20, IV 25a, 25b
- de dat hoyge forden mit den kanen (– *którzy łodziami zwozili siano*) III 275c

- Ludulus II 159a, 167b, 308
 Lumen (*światło*) II 229b
 Lutum (*nieczystości, błoto, glina*) II 103, 229a, 315b, 422b
 Lyntreymen III 29
 Lywant (*plótno*) II 327
- M**
- Maenol (*olej makowy*) III 349
 Magister, magistri, mayster, maystri, mester II 134, III 147
 – consulum, burgermeyster, borgermester, borgermeister, bormeister (*burmistrz*) II 233, 379, III 143, 327d, IV 72, 78
 – – to Louwenborch (*– Łęborka*) III 72
 – – van Schonege (*– Skarszew*) III 85
 – curie Zarnevicz (*provisor klasztoru cysterek w Żarnowcu*) II 102
 – generalis, homester (*wielki mistrz zakonu krzyżackiego*) II 16, 50, 55, 155a, III 47
 – laterum, – – tegeler, tegelmeyster (*mistrz cegielniczy*) II 31, 51, 81, 179, 179a, 234, 344, 394, 345, 455
 – murator, – – murer, muermeister (*mistrz murarski*) II 39, 55, 73, 74, 75, 251, 322, 323, 324, 325b, 374, III 34, 325c, 327d
 – op stadeshoff, den bussen inlicht (*– w Dworze Miejskim, który wtacza działa*) III 147
 – structure (*mistrzowie budowlani*) II 62, 63, 105, 167, 167a, 232, 319, 335b, 395, 396
 – – ad pretorium (*– – przy ratuszu*) II 20, 330
 – vaccarum (*przełożony pastuchów miejskich*) II 102
 – viterator (*mistrz-witrażysta*) II 429
- Mal, *zob.* mol
 Malemesye (*malmazja*) III 298
 Malen (*torba podróżna*) II 376
 Mandelen (*migdały*) III 349
 Manutrgium (*ręcznik*) II 373
 Marketknecht, marktkech (*pacholek targowy*) III 311, 314c, 319f, 323a
 Matten, maten (*maty słomiane*) II 103, 229a, 309b, III 311, IV 9
 – in den radstol (*– na krzesłach rajców*) III 336c
 Medesteder III 314b, 317e
 Mediastinum II 170a
- Medo, mede (*miód pitny*) II 97b, III 349
 Mel, meel, *zob.* farina
 Mellicida (*pszczelarz*) II 376
 Menber, mene beer III 238c, 238d, 348
 Mengerhande III 311, 323c
 Mensuratores (*mierniczowie*) II 103, 229a
 – qui mensurant avenam (*– którzy odmierzają owies*) II 102
 Mercacio (*handel*) II 145
 – illicita cimenti – – (*zabroniony – – wapnem*) II 145
 Mercatores (*kupcy*)
 – delinquentes in mercatura (*– którzy popełnili przestępstwo w handlu*) II 145
 Mercatura (*handel*) II 145
 Merredik (*chrzan*) III 349
 Messor (*żniwiarz*) II 189
 Metegelt IV 6a, 15a, 25d
 Minueracio equorum II 308
 Misse (*msza*)
 – sanctus Mertens – – (*– w dniu św. Marcina*) III 329c
 Moes, møes, møs (*mech*) II 16, 20, 63, 64a, 167a
 Mol, mal (*młyn*) IV 14, 18
 Molden, mulden (*półmiski*) II 53a, 327, III 273, 311, 335a, 349
 Molmeister (*mistrz młyński*) IV 13, 16
 Molner (*młynarz*) III 348, 349
 Monck (*mmich*) III 154
 Mortarium (*moździerz*) II 229a
 Møs, *zob.* moes
 Mozer (*moździerz*) II 202
 Muer, *zob.* murus
 Muermeister, *zob.* magister murator
 Mulden, *zob.* molden
 Munte (*mennica*) IV 62, 68
 Munter (*mincerz*) IV 66
 Muratores, murer (*murarze*) II 53a, 103, 229a, 309b, 319, 325, 338, 341, 430, III 34, 53, 146, 255
 – ad theatrum (*– w Dworze Artusa*) II 38
 – ante portum (*– przed portem*) II 318b
 Murus, mure, muer (*mur*) II 113, 114, 115, 309a
 – in fossa (*– w fosie*) II 218

- tom Ankersmededor und in der Peterse-
liegasse (– w *Bramie Kotwiczników i na*
ulicy Warzywniczej) III 326c
Murlon (*zapłata za murowanie*) II 113, 114
- N**
- Nasche (*puddło, pojemnik*)
– to breven (– *na listy*) III 313a
Naclerus (*żeglarz*) II 203, 229a, 296, 402,
416, 425
– qui portavit lapides de Gotlande (– *któ-
ry przywiózł kamienie z Gotlandii*)
II 159a
Navis, *zob.* schiff
Necessaria (*rzeczy potrzebne*) II 102
Negelen, negele (*gwoździe*) III 311, 323c
– tom Karrendore (– *do Bramy Wozowej*)
III 319f
– tor bruge (– *do mostu*) III 33
Nix (*śnieg*) II 102, 449
Notarius, schriver, scriver (*pisarz*) II 16,
102, 159a, 308, 309a, III 332a, IV 75
– koniges – – (– *królewski*) III 118
– vicecommendatoris (– *zastępcy komtura*)
II 308
Nuncius, nuntius (*posłaniec*) II 149, 155b
– ad Elbingham (– *do Elbląga*) II 28
– de Plocz (– *z Płocka*) II 55
– de Thorun (– *z Torunia*) II 315a
– in Elvingho (– *w Elblągu*) II 162b
– in Lubic (– *w Lubece*) II 155b, 280
– in Marienborg (– *w Malborku*) II 53a
– in Thorun (– *w Toruniu*) II 229a
– versus Elbingham (– *do Elbląga*) II 229a
– versus Lubic (– *do Lubeki*) II 379
– versus Thorun (– *do Torunia*) II 229a
Nupcie (*małżeństwa*) II 2, 134, 200, 422,
422b
Nutricio (*karmienie*)
– equorum (– *koni*) II 163
- O**
- Oblaciones (*podarunki*) II 102
– familie (– *dla służby*) II 16, 159a, 308, 309b
– Pasce (– *wielkanocne*) II 159a
– servis in curia (– *dla służby w Dworze*
Miejskim) II 16, 309b
Ocrea (*długie buty skórzane z wysokimi*
cholewami) II 302, 376
Offergeld (*napiwek*) III 247, 251, 335a, 335f
Olderluden (*starsi*) III 336c
– (*Dworu Artusa*) III 313a
Oleum, oly (*oliwa*) II 159a, 376, III 327a
Olla (*kocioł*) II 229a
Ollator (*kotlarz*) II 230a
Oly, *zob.* oleum
Onyczzen II 327
Orde (*naroźnik*)
– Botemanstraten – – (– *ulicy Bosmańskiej*)
II 242
Ormborst, *zob.* armborste
Osevat (*naczynie do czerpania wody*)
III 312d
Ossen, assen (*oś*) III 12, 16, 335e
– to den groten bussen (– *do wielkich dział*)
III 108
– to ander bussen (– *do innych dział*) III 108
– ton wagenen (– *do wozów*) III 335a
Ossmont (*osmund*) III 301
Osschen (*wół*) III 270b
Oven (*piec*) II 217
- P**
- Palbude (*buda do poboru cla palowego*)
II 373
Pale, palen, pael (*belka, belki*) II 327,
III 319c
– von Bemen (– *z Czech*) III 127
Palgelt (*clo palowe*) II 275
Palmeyster (*nadzorca poboru cla palowego*)
II 26, 78, 108, 188, 243, 318
Panczer (*pancerz*) III 168
Pande (*zastaw*) III 4a
– von grunttyns (– *z czynszu gruntowego*)
III 91
Pandwagen (*wóz zastawny*) III 348
Panis, *zob.* brod
Pannen (*patelnie*) III 319a
Pannus, laken (*sukno*) II 53a, 102, 296,
299, 302, 343, 376, III 252, 282, 283,
285, 292, 294
– ad cirathecas (– *do rękawic*) II 229a
– dicke – – (– *grube*) III 310
– lineus (– *lniane*) II 376

- lineus – – saccis (– *lniane na sakiewki*) II 302
- malus grossus (– *duże – – , złej jakości*) II 145
- roden – – (– *czerwone*) III 293
- servorum (– *dla sług miejskich*) II 159a, 159b, 308, 309a
- Panschall III 106
- Papirus, popir, poppir (*papier*) II 53a, 102, III 332a
- ein los – – dat welk ok im Krantore lecht (*luźna karta – – , która leży też w Żurawiu*) IV 61
- ein los – – , dat in dissem boke licht (*luźna karta – – , która leży w tej księdze*) IV 65
- Pavimentum (*posadzka*) II 333b, 335b
- in curia (– *w Dworze Miejskim*) II 103
- pretorii (– *ratusza*) II 20
- Pawen (*pawie*) III 273
- Pecunia, geld, gelt (*pieniądze*) II 69, 87, 162b, 205, 214, 373, 385b, 411, III 4b, 9, 93, 258, 264, 268, 275g, 279, 281, 296, 299, 338b, IV 15b, 18b, 32, 40, 67, 69, 74, 75
- civitatis (– *miejskie*) II 302
- civium (– *mieszczan*) II 427
- grossa (– *grube*) II 153
- libralis (– *z cla funtowego*) II 142, 143, 201, 265, 279, 283, 290, 301, 302, 378, 381
- Lubecensis (– *lubeckie*) II 101
- mala (– *złe, w gorszej monecie*) II 228a₁,
- magne libre (– *z wagi wielkiej*) II 125, 215
- parva (– *drobnej monecie*) II 157, 158, 440
- parva communitatis (– *drobne – – wspólnoty hanzeatyckiej / miast pruskich*) II 153
- parve libre (– *z wagi malej*) II 126, 216
- proconsulis (– *do dyspozycji burmistrza*) II 52, 101, 154, 157, 158, 228, 298
- prompta (– *w gotówce*) II 301, 407
- sulver – – (– *srebrne*) IV 90
- Peltze (*futro*) III 340a
- Piper, peper (*pieprz*) II 155a, 228b, 373
- Peperbrot (*ciasto*) III 271
- Peperkoken (*piernik*) III 349
- Percatores II 159a
- Perd, *zob.* equus
- Perdeschappen III 235
- Perde strapen (*nakrycie dla konia*) III 335a, 336c, 346
- Perment (*pergamin*) III 68, 322c
- Perner III 312a, 329c, 348
- Pile, *zob.* telum
- Piler (*filar*) II 159a
- Pilschefter, pylschefter (*rzemieślnik wytwarzający strzały*) II 29, 29b, 88, 89, 109, 110, 183, 194, 239, 240, 303, 336, 339
- Pilschechte III 128
- Pilsmitt, pilsmitt, pilsmitt (*rzemieślnik wytwarzający strzały*) II 7, 30, 90, 112, 187
- Piscator (*rybak*) II 418
- Pisces, vissece, vissch, vysch (*ryby*) II 327, III 270a, 322c, 349 (*zob.* bergervisch, hekede, lassche)
- ad fossam (– *w fosie*) II 16
- Pistor, kake, koke (*kucharz*) II 445, III 270a, 270b, 349
- mit synem knechte (– *ze swoim pomocnikiem*) III 271
- Pix (*smoła*)
- falsa (– *sfalszowana*) II 148
- Ploger, pluger (*oracz*) III 334, 338b, 342
- Plumbulum II 169a
- Plumbum (*ołów*) II 159b, 161, 291, 308, 319, 337, 338, 423
- ad cannale (– *do rur wodociągowych*) II 331
- ad cannale pretorii (– *do rur wodociągowych ratusza*) II 161
- Ponderator, pondeator, weger (*pracownik wagi miejskiej*) II 16, 454, III 324a, 325a, 332c, 349
- Pons (*most, pomost*) 64c, 102, 105, 172, 229a, 333a
- Late platee, – circa valvam Late platee (– *za Bramą Szeroką*) II 173
- Sancti Spiritus (– *Brama Ludwisarskiej*) II 167a
- Popir, poppir, *zob.* papirus
- Portores (*gońcy, tragarze*) II 102
- Portus (*port, przystań*) II 108, 135, 221, 228a₁, 243, 299, 318a, 318b, 373, 392, 403, 415, 422b
- Balghe (– *w Baldze*) II 425
- Munde (– *w Wisłoujściu*) II 26

- Posteide (*basteja*) III 320, 323b, 323c
 Potacio (*pijatyka*)
 – illicita (– *zabroniona*) II 144
 Pratum, *zob.* wese
 Precium (*placa*) II 214, 253, 373, 398
 – antiquum (– *stara*) II 120, 403b₁,
 – diurnum, – dyurnum, dachlon, daglon,
 daghelon, dagelon (– *dniówkowa*) II 16,
 53a, 55, 63, 102, 103, 159a, 159b, 162a,
 162b, 229a, 308, 309a, 309b, 315a, 319,
 335b, 338, III 12, 16, 47, 51, 73, 75,
 133b, 177
 Prelati (*pralaci*) IV 3
 Preparacio (*przygotowanie*)
 – currus (– *wozu*) II 302
 Prester (*ksiądz*) III 174, 215, 325a
 Pretorium, rathus, rathusz, raithus, rothucz
 (*ratusz*) II 16, 20, 27, 33, 39, 39a, 53a,
 62, 63, 64a, 65, 71, 73b, 74, 75, 76, 105,
 159a, 161, 167b, 170a, 174, 229a, 235,
 236, 250, 253, 308, 319, 323, 324, 330,
 333b, 443, III 173, 238c, 238e, 238f, 270,
 316c, 317j, 334, 443
 Proconsul II 14, 16, 52, 53b, 101, 150,
 151, 154, 157, 158, 201, 226, 228, 298,
 306, 307, 378
 Profectio (*korzyść, zysk*) II 302
 Promptuarium (*szafa*) II 309b
 Propinacio (*wyszynk*)
 – illicita – vini (*nielegalny – wina*) II 144
 Proppen, proppe (*czopy*) III 62, 98, 158, 227
 Proppergeld (*własne pieniądze*) IV 75
 Provisor (*opiekun prawny, wityryk*) II 270
 – ecclesie Sancti Spiritus (– *kościół Świą-
 tego Ducha*) II 397
 Pudelen, pudeln II 16, 159b, 309a, 327
 Puer (*dziecko, nieletni*) II 270
 Puerilitas (*marynarze*) II 402
 Pultrifex II 438
 Pulver (*proch*) III 57, 316c,
 Pulvermaker, puelffermaker (*prochownik*)
 III 26, 37, 109, 119, 153, 182, 197, 214,
 230, 246, 311, 312l, 313d, 314c, 316c,
 317i, 322c, 323a, 324c, 325c, 326c, 327d,
 328c, 330e, 331, 334, 335e, 337, 338b,
 339f, 342, 343, 348, 349
 Pulversecke (*sakwy na proch*) III 317j
 Pulverzeve III 324c
 Puntkamer (*komora cla funtowego*) IV 25d
 Purgacio (*oczyszczanie*)
 – cloacarum (*kanalów / rynsztoków*) II 20
 – navis civitatis (*statku miejskiego*) II 243
 Pyelsticker, pylschechte (*rzemieślnik wy-
 twarzający strzały*) III 198, 336c, 338b
 Pylen, *zob.* telum
 Pylschfter, *zob.* pilschefter
 Pypel (*flecista*) III 323c
- Q**
 Quatertempergeld (*zapłata kwartalna*)
 III 319f, 325a, 334, 349
 Quitancie (*kwitancje*)
 – regie (– *królewskie*) IV 2, 3
- R**
 Racker (*rakarz*) III 10, 12, 16, 163, 311,
 323a, 325a, 338b,
 Rade (*rada miejska*) III 4b, 17a, 21, 39,
 336c, 347,
 Rade (*koło / koła*) III 312q, 322a, 335d
 – tom wagen ton bussen und ander 6 wagen
 (– *do wozu ma działa i innych sześciu
 wozów*) III 39
 Radenagel, radenagl (*gwoździe do kół*)
 III 21, 48, 317j, 327d, 335d,
 Radesiser (*żelazne elementy koła w wozie*)
 III 335d
 Radhus, rathus, rathusz, raithus, *zob.* pre-
 torium
 Ranen, *zob.* rone
 Rasor (*postrzygacz*) II 102
 Rasura servitorum (*postrzyganie sukna dla
 służby*) II 102
 Ratmanne, *zob.* consules
 Reda (*powóz*) II 375a, 376
 Ree (*sarna*) II 376, III 270a
 Refeccio (*naprawa*)
 – cannalis extra Amplam valvam (– *kanalu
 / wodociągu poza Bramą Szeroką*) II 16
 – cifi (– *kamienia nagrobnego / skarboxy
 kościelnej*) II 53a
 – curruum vonorum (– *wozów na wino*) II 16
 – sere ad valvam (– *zasuw w bramie*)
 II 309b

- Register, register (*rejestr*) IV 77
 – dat in dem Krantore licht (– *który leży w Żurawiu*) IV 32
- Rekenshop, rekenschap, rekenschapp (*rachunek*) III 254, 311, 316c, 317f, 317l, 336c, 345, IV 24, 39, 63, 76, 78, 80, 84, 86, 87
- Relicta (*wdowa*) II 102
- Remer (*rymarz*) II 333a
- Reparacio (*naprawa*)
 – cifi (– *kamienia nagrobnego / skarboney kościelnej*) II 159b
- Repsleger (*powroźnik*) II 309b
- Res (*rzeczy*)
 – diverse (– *różne*) II 53a, 55, 59, 63, 102, 162b, 174b, 229a, 229b, 300, 302, 308, 309a, 309b, 333b, 376
- Reysa, reysze, rese, expidicio [s] (*podróż*) II 3, 87, 229b, 262, 308, 375, 376, 384
 – ad magistrum (– *do wielkiego mistrza krzyżackiego*) II 225
 – eyn Elvinges – – (– *do Elbląga*) III 166
 – in Lubic (– *do Lubeki*) II 379
 – in Marienborch, – in Marienborg, – in Marienborgh, – versus Marienborch (– *do Malborka*) II 97a, 155a, 279
 – in Pucz (– *do Pucka*) II 97a
 – tom hern konighe in Lithouwen (– *do króla na Litwie*) IV 90
- Richte swert (*miecz katowski*) III 113
- Rind (*wół*) III 322c
- Ringh, ring, rynck (*pierścień*) II 302, III 48
 – dyemant – – (– *z diamentem*) III 308, 309
 – torkoys – – (– *z turkusem*) III 307
- Rivol (*rodzaj wina*) II 155a
- Robora (*pnie, drewno*) II 16, 63, 64a, 161, 167a, 180, 180a, 234, 345a, 345b
- Rocke, *zob.* rok
- Rock laken (*sukno na suknie*) III 118
- Roddelsten (*hematyt, krwawnik*) II 159b
- Rodenholt, rothenholt (*drągi*) II 53a, 105, 161
- Roghen, roggen (*żyto*) III 288, IV 5a, 6b, 7, 13, 17, 23, 25c, 25d, 25f, 26, 27, 30, 31, 32, 35, 36, 37, 40
- Rok, rocke (*suknia*) III 72, 338b
 – en grauwen – – (– *szara*) III 256
- Romrat III 165
- Romwerk (*kafar*) III 157
- Rone, ronon, ranen (*kłoc drewniane*) II 159b, 161, 167a, 179a, 179b, 229a, 330, 333a, 335b, 345a, III 320
- Rophonon (*kuropatwy*) III 270a
- Røre, røren, roren, *zob.* cannale
- Rorstotter (*rzemieślnik wyrabiający rury wodociągowe*) II 34, 227, 387
- Rossenmole, rossmolen, rosmolen (*młyn koński*) III 70, 185
- Rosynen, rossinen (*rodzynki*) III 270b, 298, 349
- Rota, rotten (*koło*) II 16, IV 63
 – ad currum vini (– *do wozu z winem*) II 308
- Rotenholt, *zob.* rodenholt
- Rothucz, *zob.* pretorium
- Rum (*obszar, przestrzeń*) II 114
- Rynck, *zob.* ringh
- Rys (*ryż*) III 270a
- S**
- Saccus (*sakiewka*) II 229a, 302, 308, 309b, 376
 – corius (– *skórzana*) II 103
 – parvus (– *mała*) II 376
- Sadel (*siodło*) III 29, 42, 314d, 325c, 335e, 342, 346
- Sadelbile (*toperek u siodła*) II 309b
- Sadelkussen (*poduszka w siodle*) III 346
- Sadelwessel (*popręg*) III 319d
- Sager, *zob.* serratores
- Sagitta (*strzała*) II 26
- Sal, salt, solt (*sól*) II 309b; III 16, 271, 349
- Salune (*wielniane koc / przykrycie*) II 242
- Sanguis, sagwis (*krew*) II 16, 102, 162a
- Sappelleken III 184
- Sartor, schroder, scroder, snyder (*krawiec*) II 159a, 229a, 242, 269, 302, 308, 376, 437, III 12, 16, 314c, 322c, 329c
- Sartura (*uszczye ubrań*) II 16, 159a, 302
 – servorum (– *dla sług miejskich*) II 102, 229a, 309a
- Satisfaccio (*zadośćuczynienie*) II 136
- Scabinus, scheppen (*ławnik, ławnicy*) II 1, III 257b, 270
- Scepe, sceppen, *zob.* schiff
- Schade (*szkoda, strata*) III 172, 183

- Schalen (*szalki*) II 376
 – in de wogen (– *do wagi*) II 16
- Scharmaker, schermaker, scherremaker (*kolodziej*) II 407, III 39, 311, 335e
- Scharwerke (*szarwark*) III 323c
- Scheppen, *zob.* scabinus
- Schepse, schepszen (*baran*) III 270a, 340a
- Schermaker, scherremaker, *zob.* scharmaker
- Schiff, schipp, scepe, sceppen, scip, schepe, navis (*statek*) II 309b, III 69, 285, 301, 311, 319f, 348, 402
- Schinken, schinkin (*szynka*) II 102, 103
- Schipbyr, *zob.* cervisia navigalis
- Schipher, schepper (*szyper*) II 102, 190
- Schoelren (*uczniowie*) III 348
- Schomaker, *zob.* sutores
- Schopen brewer (*czeladnicy browarniczy*) III 217
- Schouweke II 327
- Schrahen (*sprzęt złożony z drewnianych kozłów*) II 327
- Schrap (*zgrzebło*) II 302
- Schrive (*pismo*)
 – konniges – – (– *królewskie*) III 66
- Schriwemester (*pisarz*) III 173, 250 (*zob.* notarius)
- Schriver, *zob.* notarius
- Schroder, *zob.* sartor
- Scho, schu, schow, scoo (*buty*) II 167a, 203, III 267, 327a
- Schuffelen, schuffeln, schuffele, schuffen, scuffelen (*topaty*) II 16, 53a, 159a, 308, 309a, 327, III 10, 12, 16, 24, 37, 54, 78, 101, 102, 151, 311
- Schulte, *zob.* scultetus
- Schumaker, *zob.* sutores
- Schune (*stodoła*)
 – nyge – – (– *nowa* – –) IV 80, 89
- Schuten, scuten (*szkuta*) II 188b, 318a
- Schuvekarren, schuvekarn, schuvenkarren, schuveker (*taczki*) II 64a, 105, 159a, 167a
- Scip, *zob.* schiff
- Sciscio (*postrzyganie, ucinanie*)
 – illicita – – panni (*zabronione* – – *sukna*) II 296
- Scoo, *zob.* scho
- Scrinium (*pudło, forma*)
 – in quo preparatur latera (– *w której wyrabia się cegły*) II 31
- Scrivegelt (*opłata za spisanie dokumentu / dokonanie wpisu w księdze*) III 328d
- Sriver, *zob.* notarius
- Scrodegelt III 347
- Scroder, *zob.* sartor
- Scultetus, schulte, sculte (*sołtys*) II 1, III 173, 204, 237, 249, 313a, 313d, 319d, 319e, 327a, 328a, 334
 – de Nova Villa (– *z Nowej Wsi*) II 16
 – de Richenberg (– *z Bogatki*) II 361
- Scutella (*puchar*) II 376
- Secke (*sieć, torba*) II 327, III 336c
- Sectio (*ścianianie, ucinanie*)
 – lignorum (– *drzew*) II 266j
 – rodenholt (– *dragów*) II 105
- Securis (*siekiera, topór*) II 102, 384
- Sedeler (*siodlarz*) III 326c, 346
- Seductores II 159a
- Segelgarn, zegelgarn (*nici do szycia żagli*) III 328a, 336c, 349
- Seger, *zob.* serratores
- Seene (*cięciwa do kuszy*) III 312k
- Sennep, zenep (*musztarda*) III 46, 349
- Sepo (*mydło*) III 12, 16,
- Sera (*zasuwa*) II 102, 309b, 376
- Serratores, sager, seger (*pilarze*) II 23, 26, 71, 78, 105, 169, 169a, 247, 318a, 334, 373, III 18, 40, 50, 60, 74, 131, 158, 192, 210, 224, 313b, 316c, 317g, 320, 323c, 324c, 325c, 326c, 331, 332c, 335c, 336c, 342
- Servisia, *zob.* cervisia
- Servus, servi (*śluga, służby*) II 129, 159a, 159b, 214, 229a, 302, 308, 309a, 376, 422a, 444 (*zob.* knechte)
 – fabrorum (– *kowali*) II 16, 102, 162a, 162b, 229a, 308, 309b
 – in curia (– *w Dworze Miejskim*) II 16, 102, 309b
 – portuum (– *portowi*) II 135, 221, 403
 – silve (– *leśny / leśni*) II 229a
- Siczkamer (*sala posiedzeń*) III 238b
- Siligo, *zob.* weyte
- Sintiberus, sinciberus, zintiberus II 155a, 228b, 373
- Sipollen, zypollen (*cebula*) III 271, 349

- Slam (*bloto / nieczystości*) III 338b
- Slamkiste (*pojemnik na nieczystości/bloto, odstojnik*) II 53a, 63, 333b
- Slate, *zob.* slotte
- Sleden (*sanie*) II 327, III 48, 346
- Slegel (*młot do wbijania pali*) II 327
- Slotte, slote, slot, slate (*zamek*) III 135, 235, 311, 313a, 326c, 337
- vor de bussen (– *do dział*) III 322a
- vort Karrendor (– *do Bramy Wozowej*) III 348
- Slottel, slotel (*klucz*) III 135, 326c
- tom Ankersmedetorme (– *do wieży w Bramie Kotwiczników*) III 348
- Smede, *zob.* faber
- Smede ecken III 50
- Smedeknechte (*czeladnicy kowalscy*) III 173, 250, 335a
- Smede wichten, snedevichten (*odważniki*) III 50
- Smeer, smer (*sadło, tuszcz*) III 270b, 316a, 319a, 335a
- Smyt, *zob.* faber
- Snyder, *zob.* sartor
- Snyderonen, snideronen (*kłoc drewniane*) II 167a, 333a, 335b
- Socius (*czeladnik, pomocnik*) II 145, 159b, 199, 266b, 266i, 266j, 266l, 266l, 306
- Soldener (*żołnierze zaciężni*) III 31, 343
- Solt, *zob.* sal
- Spangron, *zob.* sponssgron
- Sparkalk, sparkalc (*gips, wapno palone z gipsu*) II 20, 105, 159b, 167e₃
- Species (*przyprawy, specjalny*) II 50, 97b, 97c, 155a, 155b, 228b, 229b, 304, 376, 416
- Spelluden (*muzykanci*) III 348
- Speretdoter III 209
- Sperlaken (*plachta*) II 159b, 302, 376
- Spete (*rożeń*) III 271
- Spickswarde III 270a
- Spiker, *zob.* granarium
- Sponssgron, spangron (*zieleń miedziova, grynszpan*) III 12, 16
- Spysetyne (*naczynie do potraw*) III 313a
- Stabulum (*stajnia*) II 265, 357a
- Stades wolt (*las miejski*) II 272
- Staffelen, *zob.* stevelen
- Stal (*stajnia*) II 113
- Stalknecht (*pacholek stajenny*) III 335a, 347
- Stannum (*cyna*) II 341
- Statdiner (*pacholek miejski*) III 267
- Statgelde (*pieniądze miejskie*) IV 23
- Stadsmede, stadessmede, statsmede, stadsmid (*kowal miejski*) III 20, 48, 95, 156, 212, 327d, 344
- Stat wilkore (*wielkierz miejski*) II 242
- Stegherepe, stegerepe (*dolna metalowa część strzemięcia przy siodle*) II 308, III 314d, 348
- Sten, *zob.* latera
- Sten, steyn, *zob.* lapis
- Stenbicker (*rzemieślnik ciosający kamienie*) III 132
- Stenbrecher, stenbreker, sthebrecher, stenbrugger, stenbrugger, stenbrugger, sthenbrugher (*kamieniarze*) II 53a, 57, 84, 102, 159b, 164, 164d, 165, 229a, 233, 244, 260, 260w, 335b, 343, 348, 349, III 311, 317h, 322c, 335e, 336c (*zob.* lapiscida)
- bi dem Ankersmede dor und bi der loomole (– *przy Bramie Kotwiczników i przy młynie do mielenia kory*) III 317h
- Stenbrughe (*bruk*) II 53a, 159b
- Stenhower, stenhouwer, *zob.* lapiscida
- Stenschutte, sthenscute (*szkuta przewożąca cegły / kamienie*) II 108, 318a
- Stensnyder (*strycharz*) II 231
- Sterkora (*gnój, odchody*) II 28
- Stevelen, stevel, staffelen (*buty wysokie*) III 38, 319d, 347, 348
- Sthenscute, *zob.* stenschutte
- Stichleder, stichledder, stichler (*puślisko*) III 314d, 336a, 343
- Strenghe, strenghe, streghe II 102, 159a, 308, 309b, III 319f, 325a
- Struchpal II 188a
- Struk (*zarośla*) III 323a
- Strumulus, stromulus II 155b, 159a, 228b, 302, 376
- Struczel IV 90
- Stupanator (*łaziebnik*)
- in platea Sancti Spiritus (– *przy ulicy Świętego Ducha*) II 380
- Stuppa (*pakuły*)

- ad faciendum pavementum in curia
(– *stworzenia podłogi w Dworze Miejskim*) II 103
- Stuvegelt (*reszta z pieniędzy*) III 181
- Subulcus (*świniopas*) II 40, 92, 118, 197, 264, 404
- Succus (*sok / lekarstwo*) II 50, 97a, 225, 229a
- Sufferacio (*utrzymanie*)
– equorum (– *koni*) II 302
- Sulver, *zob.* argentum
- Sulvergeld, sulver geld (*pieniądze srebrne*)
IV 90
- Sutores, schumaker, schomaker (*szewcy*)
II 44, 45, 141, 302, III 6, 108, 336c
- Swan (*łabędź*) III 273
- Swerd (*miecz*) III 323a
- Swertknechte, swerdknechten (*pacholek kata*) III 173, 247, 335f, 348
- Swine, swyne (*świnie*) III 270a, 340a
- Syntelen (*gwoździe*) II 53a
- Szegel (*pieczęć*) III 336c
- T**
- Tabernator, kretzmer, croger (*karczmarz*)
III 348
- de Nova Villa (– *z Nowej Wsi*) II 343
- versus Lubic (– *na drodze do Lubeki*) II 28
- Tafelaken (*sukno stołowe*) III 348
- Tafelber (*piwo stołowe*) III 239c, 349
- Tapheln (*tabliczki*) II 327, 423
- Tegel, *zob.* latera
- Tegelammacht (*urząd cegielniczy*) IV 80, 81, 89
- Tegeler, *zob.* tegelsnyder
- Tegelladen, tegelladin (*forma do wyrobu cegiel*) II 167a, 179a, 308
- Tegelmeyster, *zob.* magister laterum
- Tegelsnyder, teghelsnider, tegeler (*ceglarze*)
II 20, 51, 161, 388a (*zob.* tegelsterker)
- Tegelsterker, tegelstreker (*strycharze*)
II 179a, 344 (*zob.* tegelsnyder)
- Telgelt II 63
- Telt (*namiot*) III 311
- Telum, pile, pylen (*strzala*) II 8, 16, 88, 105, 109, 159a, 239, 303, 339, III 331, 336c, 342
- Temenisse (*więzienie*) II 324 (*zob.* venknisse)
- Terra (*ziemia*) II 20, 53a, 132
- Terunge, thoringe (*wyżywienie*) III 141, 171
- Tesseratores (*osoby grające w kości*) II 296
- Tesseratura (*gra w kości*) II 144, 420, 422b
- Testis (*świadek*) II 9, 428
- Tharatantarium II 16
- Thaurus, taurus (*byk*) II 103, 159a, 308, 309b
- Therebintus (*popiół, smoła*) II 16, 53a, 102, 159a, 159b, 229a, 308, 376
- Thorm, *zob.* turris
- Tomegorde, tome (*uzda*) III 336a, 343
- Ton, tun (*glina*) III 311, 317b, 323a
- Tonne, *zob.* tunna
- Toppe (*garnek*) III 271
- Torm, *zob.* turris
- Tornator, dreger (*tokarz*) II 450, III 313d, 349
- Touwe, towe (*liny*) II 16, 159b, 308, 333a, III 325a
- Trabes (*belki, pnie*) II 64, 106
- Tralye, tralyen (*krata*)
– vornste – – an dem Ankersmededor (– *zewnętrzna – – w Bramie Kotwiczników*)
III 327d
– und haken clen und grod tom Karrendore (– *oraz małe i duże haki do Bramy Woźowej*) III 344
- Tran (*tran*) III 301
- Trasibulum II 50
- Trayle (*ciągnięcie łodzi za pomocą lin*)
III 276c, 276d
- Treppe (*schody, piętro*) IV 25a, 25b, 25c
- Trumper (*trębacz*) III 348
- Trumpit (*trąba*) III 322c
- Tun, *zob.* ton
- Tunna, tunne, tonne, tuen, tun (*beczka*)
II 20, 309b, III 30, 239b, 254, 316c, IV 60
– allecium (– *śledzi*) II 50
– bernsten (– *bursztynu*) IV 60
– byrs, – bers, – ber, – cervisie, – cervisie navigalis (– *piwa*) II 53a, 102, 327, III 238a, 238b, 239c, 239d, 239e, 239f, 340a, 347, 348, 349
– dorsch (– *dorsz*) IV 90
– kalen, – kolen (– *węgla grzewnego*) III 337, 338b, 342, 348, 349
– ledige (– *próżne*) III 30
– medonis (– *miodu*) II 97b

- tafelber (– *piwa stołowego*) III 239b, 239c
 – to pylen (– *do strzał*) III 331
 Turris, thorm, torm (*wieża*) II 319, 335b, III 311, 337
 Twebak (*suchary*) III 319b
 Tygel, *zob.* latera
 Tymmer (*drewno budowlane*) II 341, III 341
 Tymmergesellen (*czeladnicy ciesielscy*) III 49, 314b
 Tymmer hermelen III 303
 Tymmerman, tymmerlude (*cieśla, cieśle*) III 63, 311, 312d, 313a, 314b, 315, 316b, 317e, 319c, 320, 323b, 323c, 324b, 325b, 326b, 327b, 329b, 330a, 332b, 333b, 335b, 335f, 336a, 336b, 337, 338a, 339b, 339f, 346, 349
 Tymmeramen (*stoły ciesielskie*) III 187
 Tympekanne (*dzban z lejkiem*) III 110
 Tynsse, tynsz, tins, thinsen, *zob.* census
 Tzedelen, *zob.* cedula
- U**
 Ungeld, ungelt (*wydatki dodatkowe*) II 113, 114, III 92b, 191, 242, 266, 319f, 330d, IV 15b
 Urna (*dzban, garnek*) II 102, 159b, 309a, 342a, 376
- V**
 Valva, walva (*brama*) II 161, 176, 229a, 233, 252
 – Ampla – – (*Szeroka*) II 16, 229a, 254
 – antiqua Sancti Spiritus (– *Ludwisarska*) II 159a
 – Lastadie (– *Kotwiczników*) II 63, 140
 – Late platee (– *Szeroka*) II 173
 Vangen, *zob.* gevangene
 Vas (*naczynie*) II 376 (*zob.* vaselum)
 – australe (– *ze wschodu*) II 308
 Vaselum (*naczynie*) II 221 (*zob.* vas)
 Vectio (*przewóz*)
 – luti (*nieczystości / błota / gliny*) II 103
 Vector, vectores (*woźnica, woźnice*) II 375 (*zob.* auriga, wagenknecht)
 – de Thorun (– *z Torunia*) II 122
 – qui deportant terram de pretorio (– *którzy wywożą ziemię z ratusza*) II 20
 Vectura (*transport, dowóz*) II 20, 225, 333b
 – ad pretorium (– *do ratusza*) II 20, 64a
 – cimenti (– *cementu*) II 309a
 – laterum (– *cegieł*) II 159a
 Velbruce (*most zwodzony*)
 – vor dem Heligengestdore (– *przed Bramą Świętego Ducha*) III 338b
 – vor dem Husdor (– *przed Bramą Zamkową*) III 339a
 Veledder (*skóra bydłęca*) II 308
 Vemeyster (*mistrz bydłęcy*) II 41, 133, 159b, 224, 390a, 391
 Vena, vene (*ciężka, żyła, wewnętrzności*) II 24, 54, 190, 309a, 350a
 Venknisse (*więzienie*) III 325a (*zob.* temenisse)
 Vestes (*szaty, ubiór*) II 159a, 159b, 308, 309a, 376
 Vestigium (*ubiór*) II 102
 Vestimentum (*odzienie*)
 – servorum (– *dla służby*) II 16
 Vexillum (*chorągiew*) II 373, 376
 Via, weghe, wege (*droga*) II 139, 210a, 210b, 382b, 432, III 141
 Vicecommendator (*zastępca komtura*) II 308, 423
 Vichtenholt (*drewno świerkowe*) III 330b
 Vigen, *zob.* fici
 Vigiles (*strażnicy*) II 16, 53a, 102, 159a, 159b, 229a, 308, 309a, 309b
 Vinum, winum, wyn, wyne (*wino*) II 16, 32, 50, 97a, 97c, 144, 154, 155a, 155b, 225, 228b, 274, 308, 327, 376, III 28, 270, 298, 313a, 317c, 322c, 349, IV 88 (*zob.* asoye, bastert, fulwyn, walswyn)
 – ghen dem Rine (– *reńskie*) II 50
 – horandum II 155b
 – rinsten – –, rinsschwyn (– *reńskie*) III 326a
 Vissce, vissch, *zob.* pisces
 Vlasche (*butelka*) II 53a
 Vleysch, vlesch (*mięso*) II 327, III 337
 Vo^egel (*ptaki*)
 – kleyne – – (*male – –*) III 270a
 Volk (*wojsko / załoga wojskowa*) III 325a
 Vorlon, vorlan, vorloon, vorgeld, voergeld (*zapłata za transport*) III 311, 312d, 312f, 313a, 316b, 319c, 320, 322b,

- 324b, 325b, 327b, 330a, 335b, 336b, 338a, 349
- Vorschawen III 38
- Vrowe, vrouwe, vrouwe (*kobieta, żona*) II 242, III 100, 349
- Vur (*fura*) III 319a
- Vutersleten (*sanie do transportu paszy*) II 327
- Vysch, *zob.* pisces
- W**
- Wacken, wak (*kamień polny*) II 113, 114, III 73
- Wage, *zob.* libra
- Wagen, *zob.* carpentum
- Wagenknecht (*woźnica*) II 302, III 323a, 327a, 347 (*zob.* vector, auriga)
- Wagenschenen (*szyny żelazne wzmacniające wóz*) III 339d
- Wagenscot (*wańczos*) III 317e
- Waginscoppen (*wozownia*)
- in dem høve (– w Dworze Miejskim) II 324
- Waldesknecht, waltknecht, woldknecht, woltknecht (*robotnik leśny*) III 51, 75, 94, 133a, 133b, 177, 211, 221, 267, 323a, 333a, 338b, 339f, 340a, 341, 347, 348, 349
- Walswyn (*wino włoskie*) III 17a
- Waltamt (*urząd leśny w państwie zakonu krzyżackiego*) III 264
- Walthoff (*dwór leśny*) III 135
- Waltknecht, *zob.* waldesknecht
- Walttorm III 79, 105
- Walttorp, waltorp (*torf*) III 182, 195, 214
- Wand (*sukno*) II 242, 275, III 347 (*zob.* pannus)
- Wangen, *zob.* gevangene
- Wantscher, wantscherer, wantsnider (*postrzygacz sukna*) II 242, 282
- Wass, *zob.* cera
- Wechter, wechte (*strażnik*) III 55, 225, 328c, 329c
- Brededor – – (– w Bramie Szerokiej) III 317i
- op Hogedor, – Hogedor, Hogedor – –, – ind Hogedor (– w Bramie Wyzynnej) III 58, 82, 103, 317i, 336c, 346
- op walttorm III 79
- over der Kogenbrugge (– za Mostem Kogi na Długich Ogrodach) III 61
- up den rathus (– w ratuszu) III 334
- wreltorm III 125
- Weckenlon (*zapłata tygodniowa*) III 12
- Weger, *zob.* ponderator
- Weghe, wege, *zob.* via
- Werloen (*zapłata za obronę*) III 323b
- Wese, wesen, wessen, weszen, wyesse, pratum (*ląka*) II 159a, 210a, 212, III 267, 275, 275e, 275f, 276, 276b, 325a, 442
- des kumturs – – (– komtura) III 325a
- Wesentynsse (*czynsz z ląk*) III 277
- Weyte, weyten, siligo (*pszenica*) II 26, 86, IV 25b, 25d, 25f, 34
- Winpipen (*pipy do wina*) III 319a
- Wintergewant, witwand (*ubiór zimowy*) III 347, 348
- Winum, *zob.* vinum
- Wiselkan (*łódzie wiślane*) III 317e
- Witwand, *zob.* wintergewant
- Wogen, *zob.* libra
- Wolde, wolt (*las*) III 267, 338b, 339f, 348, 349
- Woldknecht, woltknecht, *zob.* waldesknecht
- Wreltorm III 125
- Wuflener II 282
- Wyn, wyne, *zob.* vinum
- Wynnegelt (*pieniądze za wino*) II 229a
- Y**
- Ysen, *zob.* ferrum
- Ysennagil (*gwoździe*) II 167a
- Ysenschuffelen (*łopaty żelazne*) II 16
- Z**
- Zegelgarn, *zob.* segelgarn
- Zelen (*tłuszcz focy*) II 16, 102, 327
- Zemelen (*bulki*) III 271
- Zenep, *zob.* sennep
- Zintiberus, *zob.* sintiberus
- Zyde (*strona*) III 317f, 319e, 319g, 323d, 326d, 339e, 339g, 341, 343
- Zypollen, *zob.* sipollen

Księgami kamlarskimi określano serię kodeksów zawierających zestawienia ogólnych wydatków i dochodów miasta. W Głównym Mieście Gdańsku należały one do najważniejszych serii ksiąg miejskich. Niniejszy tom zawiera edycję trzech kodeksów powstałych w Głównym Mieście Gdańsku: najstarszej księgi kamlarskiej z lat 1379–1382 oraz dwóch podręcznych ksiąg z drugiej połowy XV w. Ukazują one działalność kamlarii, tj. urzędu odpowiedzialnego za politykę finansową miasta. Stanowią niezwykle interesujące świadectwo funkcjonowania miasta jako organizmu gospodarczego, dokumentują bowiem działalność różnego rodzaju służb miejskich, a także budowę i utrzymanie infrastruktury miejskiej oraz obiektów użyteczności publicznej znajdujących się w późnośredniowiecznym Gdańsku. Dają wreszcie wspinały obraz rachunkowości miasta hanzeatyckiego XIV–XV w. i podejmowanych w jej ramach praktyk kancelaryjnych.

Marcin Grulkowski jest adiunktem w Pracowni Historii Gdańska i Dziejów Morskich Polskiego Instytutu Historii PAN. Jego zainteresowania badawcze koncentrują się na źródłoznawstwie Gdańska i innych miast hanzeatyckich w późnym średniowieczu i okresie wczesnonowoczesnym oraz historii finansów Gdańska.

